DOOS GAZETTE

Jaargang 2014

Van nr. 138 tot & met nr. 149b

Index

Register – Doos Gazette – 2014

Januari 2014
- Pierre Magnier en Pamele
- Nummer 51 – Treurgezang van een afgrijzelijke moord bedreven onder het departement van den Noorden
- De Lyssecatstraat
- Het Gervelgat
- De Wijngaard – het oudste nog bestaande huis te Poperinge
- Pieter Jan Renier en zijn fabelen
- De koekoek – Guido Gezelle
- Den Grooten Oorlog

Februari 2014
- Droeve tijden
- De Switpapendreve
- Ludovicus Makeblyde – Daniel Merlevede
- Twee gedichtjes van Paul Tamboryn
- 't Merryestraatje en de moord op Debergh

Maart 2014
- 't Merryestraatje – reactie Jan Decorte
- Reactie Adriaen op artikel makeblyde
- De jaarboeken van Poperinghe
- Wie schilderde 'De steniging van de Heilige Stefanus'?
- Van kachtels en voolen
- Een Spaanse hoere
- Tovernaars en heksen te Poperinghe 1593 – 1599

April 2014
- De Westlandlopers op de erfgoeddag 2014
- De jaarboeken van Poperinghe
- De molens van de heer te Poperinghe
- Pieter Panne, een Ieperling beslist over oorlog of vrede
- Het pachtgoed van Gillis Borluut in de Helhoek
- 100 jaar geleden – het station van Poperinghe

Mei 2014
- De Westlandlopers in Talbot House en op de Open kerkendag
- Laudatio Henri Vandenberghe – Op de jaarboeken van Poperinghe
- 31 mei 2014 – Openkerken dag – De 300-jarige vering van het mirakel – 1779
- De liefdesbrief – Nieuwblad van Poperinghe
- De potterie op het Bertenplein
- Alescis De Carne – een streekdichter

Juni 2014
- Open kerkendag – De mariale processie in 1779
- Cafee – Guido Gezelle
- De blinde soldaat – Isabel Decrock
- De klopgeest in de achterkeuken – Jacques Destailleur 1678
- De groote oorlog – De aanslag te Sarajevo

Juli 2014
- Wandeling grote en Kleine mensen in de Grote oorlog
- Open kerkendag 2014
- Zang op de wonderbaere maagd Maria

- O.L. Vrouw inde oorlogsjaren
- De geestelyckenaanchtegael – Wenis
- Afschuwelijke moord te Houthem
- Vrijwilligers lemen vakwerkhuisje
- De sceure
- De grooten oorlog – Jagershof
- Widopedia en de slag van Waterloo

Augustus 2014

- De helft van de Tour de France te Poperinge
- De zwembadsite en Felix Berten
- De Westladnlopers en het eerste groot kantonnementsfeest te Alveringhem
- Den Grooten Oorlog – Augustus 1904

September 2014

- Wat voor gezelschap is dit? William White
- Eeuwenoude schuur verdwenen
- Eigenaardige opgraving
- De hoppe door de ogen van C. Tambouryn en Karel Deweerdt
- Den Grooten Oorlog – September 1914

Oktober 2014

- Het hospitaal te Montreuil
- Den Grooten Oorlog – oktober 1914
- Met de pastoor van Sint Joris
- Met de vlucht van de familie Defrancq
- Met de slag aan de Yzer
- Cogghe

Oktober speciaal

- De Westlandlopers te Zonnebeke

November 2014

- Brave Little Reninghe
- De Boonaerd
- Franc tireus en de Belgen op de vlucht
- Den Grooten Oorlog – November 1914
- Met onder andere Cyriel Verschaeve aan het front

December 2014

- De Grooten Oorlog – december 1914
- Onder andere met het kerstbestand
- Het kerstfeest achter het front – Jozef Simons

December 1914 – Speciaal nummer van Jan Luyssaert over de oorlog in Reninghe

Nummer 138 **Doos Gazette** **Januari 2014**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden

*

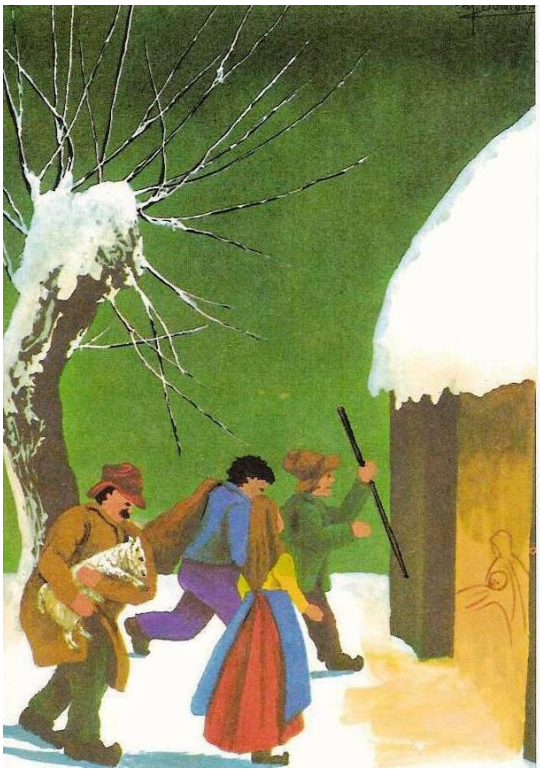
Daar de bye haaren honig uit zuigt, zuigt de ſpin haar vergift uit.

De ondervinding bewaarheid dit ſpreekwoord dagelyks. Ook de ſchoonſte en geurigſte bloemen zyn dat onderworpen. Eene koortzige maag bederft ook de gezondſte ſpijzen. Aan eene bittere tong ſmaakt alles bitter, en aan 't geelzuchtig oog ſchynt alles geel. Doch zulke verkeerders zyn ſpinnen, maar geen byen, en al wat zy uit hun vergiftig ingewand rafelen, zyn ſlechts ſpinnewebben. Deze *nemen met de linkerhand, 't geen met de rechterhand gegeven word.* Doch zy ſtellen door misduidingen of beknibbelingen ſlechts hunne quaadwilligheid, of onkunde, ten toon.

Uit 'De nederduitsche spreekwoorden' door Carolus Tuinman – 1720

*

Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 560 lezers

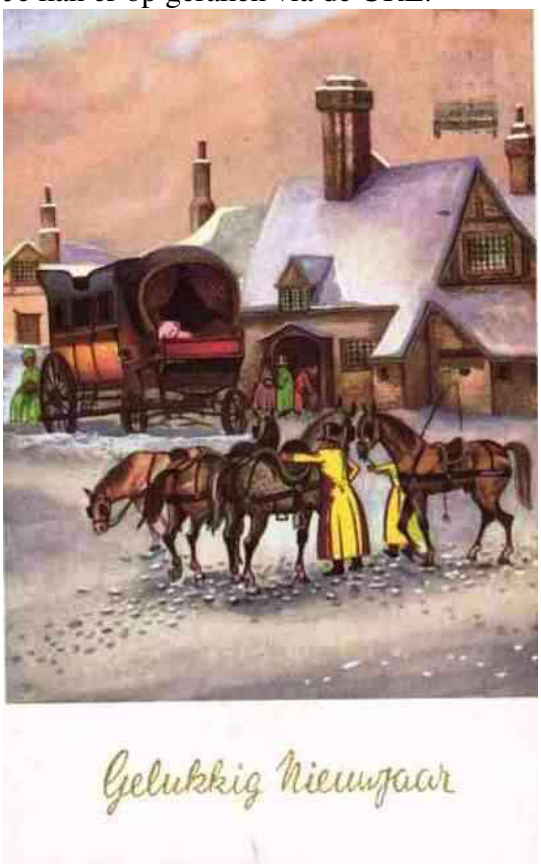

Beste abonnee

Van **Stef van het Labyrint** kreeg ik het volgende mailtje terug:
Dank en een goeie verkwikkende eindejaarsrust toegewenst,
Stef

Lieve lezeressen en beste lezers,
iedereen een zalig kerstmis gewenst en een gelukkig nieuwjaar en een rustige winterslaap.
2013 was voor mij vooral een jaar van veel opzoekingen, ik hoop dan ook dat ik in het jaar 2014 wat resultaten hiervan zal kunnen voorstellen.
Wat we zeker nu reeds kunnen voorstellenis de jaargang 2013 van Doos Gazette op internet. Met minstens 20 pagina's per maand, krijg je dus een boek van ruim 240 bladzijden cadeau.
Jean Boidin heeft er weer voor gezorgd dat de hele jaargang terug te vinden is op de website van

de Vrienden van het Stadsarchief van Poperinge.
Je kan er op geraken via de URL:

http://arch-poperinge.be/GG.html

Voor 2014 heb ik ook wat plannen gemaakt, die hopelijk, als 't God belieft, zullen gerealiseerd worden.
Ik hoop dit jaar naast Doos Gazette, ook nog **Doos Kronieken van Poperinge** op dezelfde site te krijgen. Deze kronieken overspannen momenteel de periode van de oorsprong van Poperinge tot in het jaar 1583. Hierover zal ik alleszins in februari meer kunnen vertellen.
Op zondag **27 april 2014** werken de Westlandlopers, met ons nieuw oorlogsprogramma en samen met Talbot House mee aan de erfgoeddag in Poperinge. Dan zullen we ons programma 2 maal in de namiddag brengen. Het kreeg de titel mee van '**De Trancheekeuns'** en wordt om 13.00 en om 15.00 uur gespeeld.
Diegenen die mij hiervan juist de betekenis kunnen uitleggen, mogen twee maal gratis binnen.
Dit jaar is er nog een specialleke. Op zaterdag **10 mei,** om 14 uur spelen we dit programma nog eens, speciaal voor al diegenen die op de erfgoeddag bezet waren. *Zie ook verder in deze gazette.*
Vorig jaar heb ik een werk gemaakt rond het Helleketelhuisje of **het Grote Gasthuisgoed**. Dit jaar hoop ik dit werk eens op een namiddag voor te kunnen stellen. Liefst dan in de maand juni en waarom niet in het Kleine Gasthuisgoed?
Qua erfgoedwandelingen wil ik dit jaar **een 'Kouterwandeling'** uitwerken, in en rond het park van Poperinge. Je krijgt nog wel iets te horen.

En natuurlijk veel opzoekingswerk.
Van **Henri Vandenberghe** kreeg ik het volgende mailtje:
Guido
Even een kleine correctie in verband met het Latijn
frater ejus
is niet mijn broeder, maar wel zijn broeder. Er is m.a.w. sprake van twee genaamden Vos. Rudolphus en Balduinus.
Indien het mijn broeder zou zijn dan zou er staan frater meus.
Misschien niet zo belangrijk, maar wie weet of je er niet van alles op zijn kop kunt mee zetten.....
Ik ben niet specifiek thuis in die periode.
Henri Vandenberghe

Pierre Magnier en Pamele

Van Pierre Magnier kreeg ik het volgende bericht:
Goen dag, menheere Vandemarliere!ik zyn een Vlaeming van Fraansch-Vlaenderen, ik heeten Pierre Magnier, ik weunen te Looberghe, een kleene prochie tusschen Sient Winnocks Bergen en Broeksburg (Bourbourg, in 't Fraansch)
ik zyn geboortig van Pitgam, en ik doen me besten om een lytsje Vlaemsch te schryven, maer mee moeiete wei!
ik zyn een Face-book's maet van **Paul Top** diet myn einiste teksten uutgezend het, deze teksten vingen 'k ik styf interessant, en ik zou blydde zyn ot je gy myn oeck teksten kuste uutzenden
ik hen oeck einiste vertellingsje geschreeven, en at je 't weult, ik gaen ze je oeck uutzenden.
Maetschap – Pierre

Daarop antwoordde ik:
Cher Pierre
Ik zyn zeer content dat je gy myn teksten geestig vynd.
k goan ik myn gazette zeker naar joe opzen.
en gy meugt oek joen teksten naar my zenden., wei
Oeck maetschap
Guido

Goen dag Guido!
't waes djuuste om te zeggen dat **"pameele" is voor nuus een droeve wied**: Hordeum murinum in 't Latyn, orge des rats in ’t Fraansch

Als cadeau voor Pierre geef ik hier de tekst van een lied dat door Louis Monsterleet in Bollezeele op de 1ste maart 1849 opgeschreven werd.
Het handschrift met de liederen die door Louis Monsterleet opgeschreven werden in de jaren 1848 tot en met 1851, is in copievorm in het bezit van **E.H. Cyriel Moeyaert.**
Hij noteerde 64 liederen en deze geven dusdanig een beeld van de liederschat in de Westhoek half weg de 19de eeuw.

Nummer 51 – Treurgezang van een afgrijzelijke moord bedreven onder het departement van den Noorden

Stemme: Van den zeevaerder - – *Deze melodie heb ik niet terug gevonden*

1
Lubertina neemt ’t rouwekleed
En wilt zonder verzetten
Bloezen op dat een ider weet
Uw treur rouw trompetten
Dat uwen faem van die ’t aenhoorde
Beweend de schrikkelijke moord
Die onlangs is bedreven
Ontrent Cassel, zag men dat rouw
Eenen man zijn egte vrouw
Berooven gansch haer leven

2
T’scheen dat hij door baldadigheyd
Was g’heel van god verlaeten
En van den helschen geest verleyd
Vermits hij kwam te haeten
De waere deugd die liefde voet
En de wet van heere Jesus zoet
Kwam hij te overtreden
Een die gods waere wetten schend
Loopt in ’t net van ’t helsch serpent
Met onbedugte schreden

3
Men zag eylas dienen barbaer
Meest al zijn goed vertieren
Dat hij baldadig als verraer
Al vloeken en al zwieren
Op den vierden van august
is hij vervolgt van tgramme
bij zijn vrouw gekomen
hij nam de blaaspijp voor geweir
door d'inblasing van Lucifer
heeft 't levengenomen

4
Hij kwam dronken van Cassel-feest
Al dol ende bezeten
Heeft zijn vrouw als eene beest
Plat op de grond gesmeten
De vrouwe door den schrik aenhoort
Riep al zugten en boven moord
De kinders daer beneden
Die riepen Jesus Maria
Houd op, houd op, houd op papa
En laet maman in 't leven

5
Zoo de vrouw plat ter aerde lag
Het sterven kwam haer prangen
Zij riep: Ach goeden Jesus ach!
Wilt mijne ziel ontfangen
Terwijl hij brieschte als een beest
Gaf zijne vrouw haeren geest
In Jesus Christus handen
Dat hij als raende en verwoed
Haer doen zwemmen in haer bloed
Al zweeren en knerzetanden

6
Den werkman die heeft dat gehoord
Durt niet om leege komen
Uyt vreese van te zijn vermoord
Hij zugte vol van schroomen
Dien barbaer tempeest vreed en fel
Als de duyvels uyt de hel
Het bloed sprong op de meuren
Den hulpe van den helschen geest
Als barbaer gansch onbevreesd

Kwam haer rond 't huys te sleuren

7
Als hij zag dat zijn vrouw was dood
Heeft haer op 't bed gedraegen
Door de vreeze zijn hert opsloot
Hij stond g'heel verslaegen
Den werkman op de vaute sliep
Doch als verdwelmd om leege liep
Den barbaer riep al schroomen
Om nu heb ik zonder genae
Het leven van mijne weerga
Met vreedheyd afgenomen

8
Wanneer dien goeden man het zag
Zijn bloed scheen als verkroopen
Hij is met jamerlijk geklag
Ras naer de wet geloopen
Hy zeyde hun dat eenen tyran
Zijn eygen vrouw alsdan
Het leven had genomen
Zij zijn met haesten allegaer
Ontrent eene halve uere daer naer
Bij den moorder gekomen

9
Door schrik en wanhopigheyd
Daer zijn vrouw te vernielen
De duyvel inblazinge hem leyd
Hij wilde hem ook ontzielen
Den barbaer hem daer toe begaf
Kapt zijn groote teenen af
Om te scheyden uyt 't leven
Zonder peyzen op god of ziel
Maer onderschraegd van 't helsch gekriel
Heeft hem een steek gegeven

10
Maer gods barmhertigheyd die ziet
Hem van zijn wetten keeren
Wilt de dood van den zondaer niet
Maer dat hij zoud bekeeren
Siet hem niet sterven met'er daed
Maer laet hem lijden door zijn kwaed
Opdat hij zoude spreken
Met David vol berouw en wee
O God! Peccavi domine
Om vergiffenis te smeeken

11
Als den tribunal heeft gehoord
Zij zijn terstond gekomen
Z'hebben die schielijke moord
Daer klaerlijk vernomen
Een moorder van zijn deugdzaem vrouw
Hij wierd door zijn bloedstorting flauw
Zij kwamen hem ondervraegen
Daer naer hebben zij door de wet
Hem vast in egtenis gezet
Naer 't vangenhuys gedraegen

12
Hij kan verwagten loon naer werk
En van zijn zonden lijden
Menchen neemt hier te saem oogmerk
Wilt u van dtonkenschap mijden
Den drank en de baldadigheyd
Hebben den moordenaer verleyd
Ja, tot in duyvels klauwen
Is't dat hij van zijn droeve daed
Heeft vast berouw voor al zijn kwaed
Kan nog zijn ziel behouden

28 augustus 1892 – Uit 'De Toekomst'
Leeraar, aan de middelbare school voor meisjes: 'Op onze laatste las, dames, ziede ik, dat de hersenen van den man grooter zijn dan di van de vrouw. Tot welke conclusie moet dat leiden?'
Joange dame: Dat wat de hersenen betreft, men niet letten moet op de kwantiteit maar op de kwaliteit.

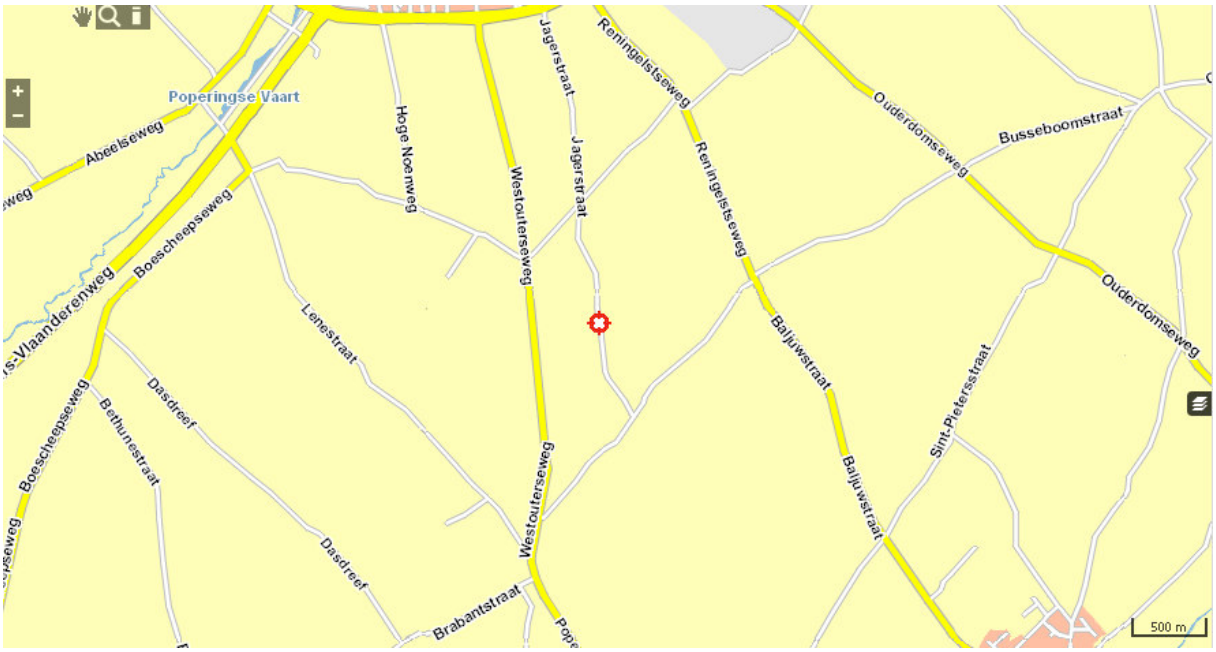
De Lyssecatstraat

Van Johan Remmerie kreeg ik het onderstaand mailtje:

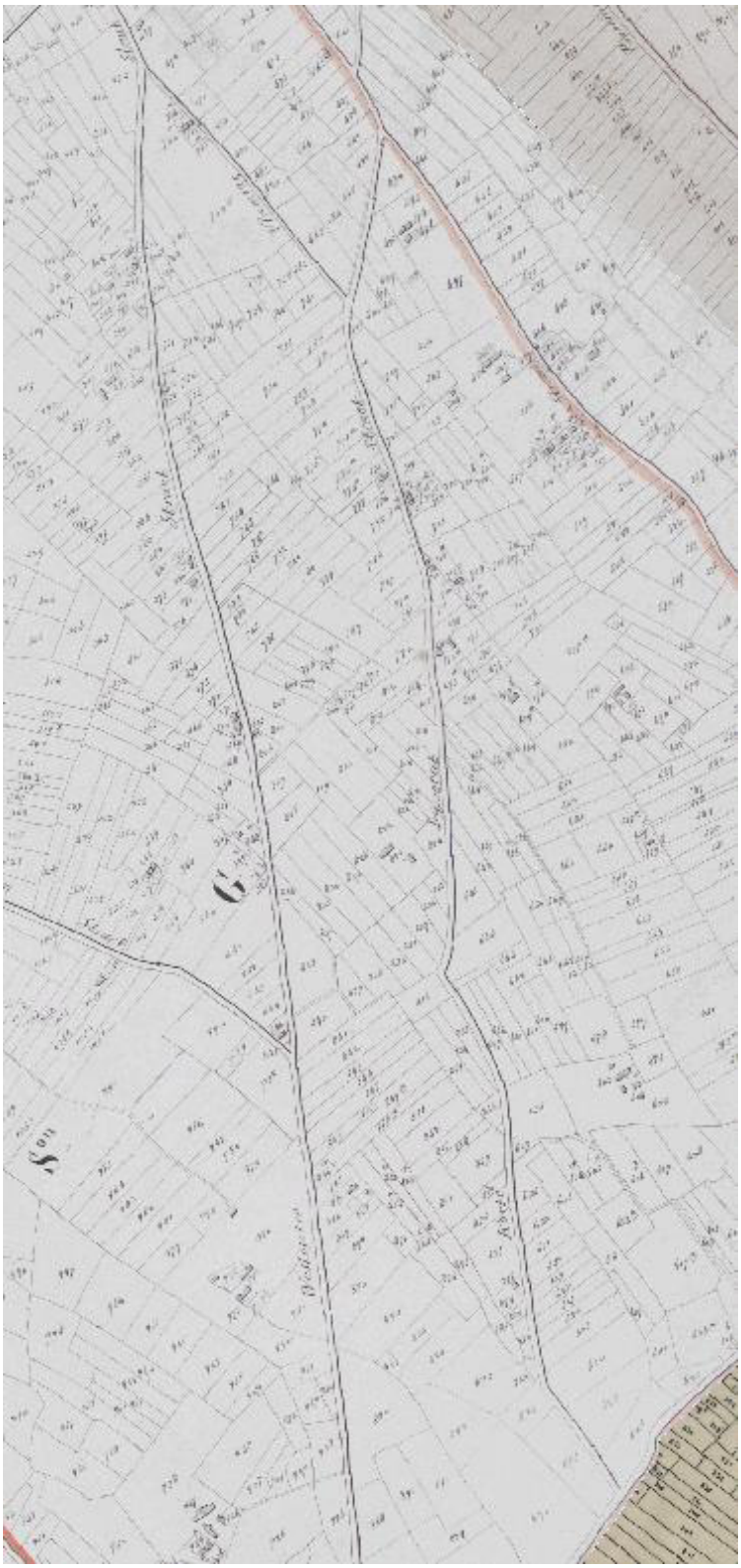
Dag Guido
Nieuwe app op internet: oude kaarten. Uit interesse even gekeken naar de oude namen in Poperinge.
Onze straat (Jagerstraat) noemde voorheen de **Korte Lyssecat**.
Enig idee wat dat woord betekent (loskat?) en waar 't idee vandaan kwam die straat zo te noemen ?
En hoe 't uiteindelijk Jagerstraat werd ?
't gaat om de popp-kaarten (1842-1970) op http://www.geopunt.be/kaart

'k Dacht: echt iets voor Guido, en 'k zou 't reuze interessant vinden er meer over te weten te komen.
Grtz – Johan

Beste Johan
Ik heb ondertussen ook eens gekeken op het 'Geopunt' en het is een prachtige realisatie waar we nog veel plezier zullen aan beleven. Ik kan het iedereen aanbevelen. De historische kaarten van Frick (1712), Ferraris (1770), Vandermaelen en Popp, staan er achter elkaar en zo kan je gemakkelijk je eigen straat op deze verschillende kaarten projecteren.

De huidige 'Jagerstraat' werd eertijds het 'Korte Lyssecatstraatje' genoemd.
Rond 1846 is er sprake van de Korte Reninghelststraat die eertijds de Korte Lyssecatstraat genoemd werd en deze weg leidde naar de herberg **'In den Jager'.**
En daarmee weten we hoe de Jagerstraat aan zijn naam is geraakt. Net zoals bijvoorbeeld de Valkestraat of de Duinkerkestraat, kreeg de straat de naam van de herberg waar ze naar toe leidde.

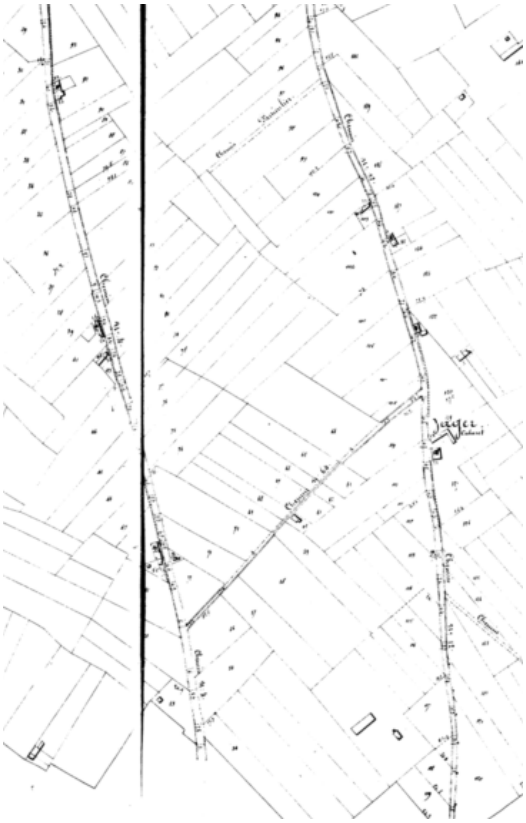
De zien hier op de Poppkaart, links de Westouterse Steenweg en rechts hiervan de Korte Lyssecatstraat.

De herberg 'In den Jager' lag ten zuiden van de straat – dus onderaan de kaart – bijna aan de Brabant.

We vonden in de 'Historische Kranten' twee berichten terug die met de herberg 'De Jager' te maken hebben.

Het eerste dateert van de 22ste oktober 1905 en luidde als volgt:
Dinsdag avond werd de politie verwittigd dat men in de woning had gebroken van Amandus Petit, landbouwer aan de Jager te Poperinghe, en dat men er goudwerk en 3 tot 4 fr. gestol'en had. De vermoedens der politie vielen seffens op Constant Lava dezer sted, die ontsnapt was uit het bedelaarswerkhuis te Merxplas. Woensdag avond gelukten zij er in dezen persoon aan te houden. In 't nauw gezet door de Heer Kommissaris bekende hij den diefstal gepleegd te hebben en de voorwerpen verkochte te hebben aan eenen verheeler te Yper. Lava is vrijdag naar het gevang van Yper overgebracht geweest.

Het tweede bericht is van de 6de december 1909 en luidde als volgt:
Verdornken – Donderdag rond 7 ure, ging Jos Laconte, wonend langs de Reninghelst kalsiede, naar zijn werk, toen hij, in de Jagerstraat gekomen, een man roerloos in den dyk zag liggen. Seffeens erkende hij Henri Mahieu, die met zynen broeder ter herb 'In den jater' woont, op 5 minuten van daar. Laconte die zag dat de man dood was, ging den broeder verwittigen en samen kwamen zy het lijk uit den dyk halen. De verdronkene lag op den buk, en in den dyk stond het water 50 centimeters hoog. Men droeg het lijk naar huis, en seffens kwam de broeder de politie verwittigen.
Uit het onderzoek is gebleken dat Henri Mahieu, die den woensdag St. Eloi gevierd had, 's avonds rond 7 uur eenigzins verwarmd, uit de herberg 'De Steenbouwerij' langs de

Reninghelste kalchiede, naar huis gegaan was.
Misleid door de duisternis en eht slecht weder moet hij inde dyk gevallen en verdronken zijn.
De ongelukkige die 51 jaar oud is was ongehuwd.

De ligging van de herberg 'In de Jager' in de Atlas van de Buurtwegen van Popernge.

We zien dus dat de Jagerstraat leidt naar de herberg In de jager, gezien vanuit Poperinge.

In 'De Poperinghenaar' van de 28ste september 1913 verscheen het volgende bericht:

Op Zondag 28n September.
Jaarlijksche Herbergkermis.
1 In 't Zilveren hoofd,
bij Camille Deiava, Cromoockestraat.
2 In den Jager,
bij René Mabieu, Jagerstraat.

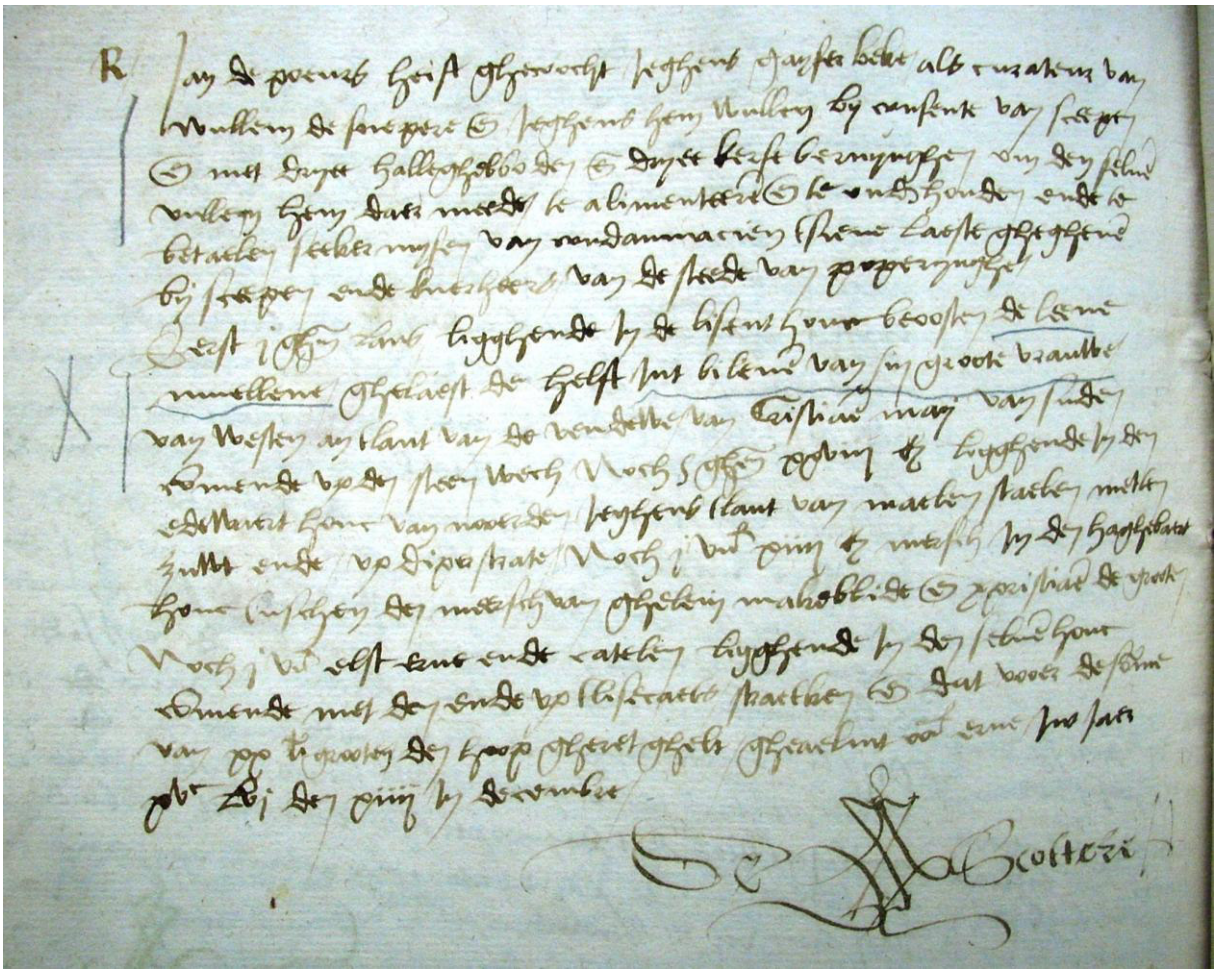
Vooraleer de jagersstraat, zo heette, noemde men ze de Korte Lissecatstraat. Naast de 'Korte' Lissecatstraat bestond er ook een gewonde **'Lissecatstraat'** *die ook effectief langer was. Dit was de huidige Lenestraat die nu van de 'Leene' naar de 'Brabant' loopt.*
Er is momenteel ook een 'Korte Lenestraat' die de Lenestraat met de Westouterseweg verbindt en die vroeger doorliep tot aan de Korte Lissecatstraat.
Vroeger heette deze Korte Lenestraat het **'Bern in myn ogen straatje'** *of in moderne spelling gezet:* het brandt in mijn ogen – straatje.
Toch spijtig dat men dit straatje nu de 'Korte Leneweg' genoemd heeft.
We hebben tot heden niet kunnen achterhalen waarom deze weg eertijds zo heette.

Eén van de oudste akten waarin de naam 'Het Lisecatstraatje' in voorkomt is er één van de 14de december 1556. Het is een akte uit de Halmen SAP 364.
Ik heb ze uitgetypt:

14 december 1556 – De Lenemolen en 't Lisecatstraatje – Halmen

Jan de Poeurs
heift ghecocht jeghens **Gayfer Beke** als curateur van **Wullem de Snepere** ende jeghens hem Wullem by consente van schepenen
ende met drye hallegheboden ende drye **kersebernynghen**
om den selven Wullem hem daermede te alimenteeren ende te onderhouden
ende te betaelen seeker mysen van condamnacien tsyne laste ghegheven by sceepenen ende keurheers van de stede van Poperinghe
Eerst 1 ghemet lants ligghende in de Lisenthouc beoosten **de Leene Muellene** ghelast de helft int bileven van sin **groote vrauwe**
Van westen in tlant van de weduwe van **Christiaen May**
van suden commende op de steenwech.

Noch 1 ghemet xxviij roeden ligghende in den **Edewaerthouc** van noorden jeghens tlant van Marten Staelen metten zuutende op dIperstrate
Noch j roede xiiij lynnen mersch inden **Haeghebaerthouc** tusschen den meersch van **Ghelein Makeblyde ende Christiaen de Groote**
Noch 1 vierendeel elst erve ende catelen ligghende in den selven houc commende met den ende op **tLisecatstraetken**
ende dat voor de somme van xx pond grooten den hoop ghereet ghelt
gheaelmt over erve int jaer xvc lvi den xiiij in december
Kaerle De Scottere.

We hebben deze akte gefotografeerd, zodat iedereen ze kan nalezen.
Uit deze akte blijkt dat Jan De Pours 4 stukken grond gekocht heeft van Gayfer Beke.
Gayfer is de afkorting van Gadyfer. Deze trad echter op als curator van Willem De Snepere die veroordeeld was om zijn schulden te betalen.
De gronden werden openbaar verkocht met drie 'kersebernynghen' of kaarsenbrandingen. We vinden hier ook het woord 'bern' terug.
Het eerste stuk grond ligt in de Lyssenthoek ten oosten van de Leene Molen. De helft van dit stuk was belast met 'bileven' of bijleven van de 'grote vrauwe' of de schoonmoeder van Willem De Snepere. Het zuiden van dit stuk kwam op de 'Steenwech' of de huidige Boescheepse weg.
Het tweede stuk grond lag in de Edewaarthoek.
Het derde stuk is een 'meersch' of natte weide die in de Haghebaarthoek lag.
Het vierde stuk is een elstbos dat langs het 'Lisecatstraajte' in de Haghebaarthoek lag.

We nemen aan dat het eerste stuk – liggende in de Lyssenthoek - en het derde en vierde stuk, liggende in de Hagebaarthoek' niet ver van elkaar lagen.
De 'Lyssenthoek' en de 'Lyssecat' zijn met elkaar verwant. Ze liggen ook in elkaars verlengde.
De 'Lyssenthoek' *is samengesteld uit drie woorden: Lys – ent – hoek.*
'Lys' komt van 'Lysig' en 'lysig'e grond is 'losse vruchtbare grond', zo leert ons Deken De Bo in zijn idioticum. Grond die 'lysig' gemaakt werd, is dan ook grond die klaar is om bezaaid te worden.
De 'ent' wilt eigenlijk zoveel zeggen als hoek. Het woord Lysenthoek betekent dus zoveel als de hoek met vruchtbare losse grond, waarbij we tweemaal na elkaar 'hoek' zeggen. De oorspronkelijk hoeken van Poperinge lagen steeds tussen de beken in en de indeling is dus gebaseerd op de watering van deze hoeken.

Zowel de 'Lyssecatstraat' als de 'Korte Lyssecatstraat' liepen naar Poperinge, naar **'de Lissecat'** *toe.*
Een 'cat' *is doorgaans een verhoogde plaats. Dit kan natuurlijk of kunstmatig verhoogd zijn. Van de 'Lyssecat' te Poperinge mogen we aannemen dat dit een natuurlijke verhoging is die in het verlengde van de Lyssenthoek ligt.*
Binnen ***de vestingen*** *is een 'kat' een vrijstaande, boven de wal uitstekende opstelplaats voor geschut. Deze opstelplaats kan variëren van een eenvoudig platform, tot een volledig bastion. Meestal liggen de katten op een bastion, halve maan of ravelijn. Katten werden aangelegd om de buitenwerken van een vestingstad te kunnen dekken.*
In Abele stond vroeger de 'Kattemolen', die waarschijnlijk zo genoemd zal geweest zijn omdat hij op een verhoging gesteld stond, wat voor een molen normaal is.
We kennen kort bij de Helleketel ook een 'Kattestick'.
Hier in de streek kennen we ook de ***'Catsberg'*** *maar daarvan wordt doorgaans aangenomen dat deze zo genoemd is naar de Keltische stam van de Catten die daar ooit gewoond heeft.*
En daarmee, beste Johan, zijn we rond.
Ik hoop dat je content bent met mijn antwoord.

Met mijn hartelijkste groeten
Guido 'den Do ' Vandermarliere

Johan antwoordde mij het volgende:
Dag Guido
Ik heb met veel interesse en bewondering het resultaat van je opzoekingen gelezen.
Van harte bedankt !
Zo leert een mens weer eens iets bij...

groetjes
Johan

Even later schreef Johan mij:
Eén kleine correctie, Guido: de herberg 'in den Jager' was het huidige huisnummer 6, van Eric Verbeke.
Dus niet echt ten zuiden van de straat, tegen de Brabant aan, maar vanuit Poperinge

gezien nog voor de kruising met de Singel.
Ik heb het hieronder rood aangeduid. Wel raar dat het op die kaarten niet als ‘Cabaret’ aangegeven is zoals de andere gelegenheden...
Als de Korte Lyssecat en de Lyssecat straat zoals ik begrijp beiden naar de Brabant liepen en daar samenkwamen, kan die ‘Cat’ dan niet met de ‘**Hooge** Graeve’ te maken hebben (ook verwijzend naar een ophoging)?
grtz en nog eens dank voor het mooie opzoekingswerk
Johan

Beste Johan

Neen, de Lyssecat slaat we degelijk op de verhoogde grond achter de Leene, maar je hebt natuurlijk wel gelijk om de 'Hooge Grave' als een ophoging te zien.
Die 'Grave' slaat waarschijnlijk wel op 'gegraven' of dus kunstmatig verhoogd, net zoals in het woord loopgraaf. Het zou mij niet verwonderen dat er daar eertijds een soort verweerschans bestaan heeft, waar de boeren hun vee en hun vrouwen en kinderen op konden brengen om deze in veiligheid te brengen. Dit dan terwijl zij zelf met de soldaten gingen onderhandelen en hun boerderijen moesten open stellen om de soldaten te laten slapen.
Het toponiem wijst daar alleszins op.

Groetenis
Guido

En nu we toch over die oude namen bezig zijn, hier nog een stukje over het ‘Gervelgat’ en eentje over de ‘Wijngaard’.

Het Gervelgat - Anno 1366

*De huidige **Veurnestraat** te Poperinge, bestond vroeger uit twee delen.*
Vanaf de Markt tot aan de Bommelaarsbeek, kreeg deze straat de naam van **Leverstraat.**
Hierover hadden we het al in een vorig nummer van 'Doos Gazette'.
Het tweede deel van deze straat had de naam van **'de Gervelgatstraat'**.

*We vinden deze naam voor het eerst in het dossier van de aanleg van de **Poperingse vaart** in een acte van de* **17de april 1366**. *In deze Franse tekst beschrijft men het parcours waarop de vaart zal gemaakt worden en hierin staat het volgende:*
Item nos dites gens de Poperinghes ne pourrent faire au dehors de nostre dite ville parmi nostre coere que un seul rivage et navire et en nostre dite ville dens tant seulement, est assavoier l'un **parmi le beke**, venant des camps
selon le jardin de nostre maison à Poperinghes et **entre l'accre de Saint Bertin et l'Iperstraet**
et l'autre **parmi le Gervelgat**, et amont le **Pottersstraet** ansi que le beke va présentement. 1

Binnen de stad of keure van Poperinge zal men de vaart maken enerzijds op de Vleterbeek langs de hof van ons huis te Poperinge en tussen de Sint-Bertins weide en de Ieperstraat en anderzijds door **het Gervelgat**, *opklimmend tot aan de* **Potterstraat.**
Een tweede maal dat we het toponiem Gervelgat vinden is in 1442.

1442 – Eigendommen van het Klooster van St. Bertins te Poperinge
Haigneré – tome VI, nr. 376, p. 586

*Nog in 1442 verklaart het klooster van Sin-Bertin, dat zij 16 gemeten bos in hun bezit hebben in de Sint-Bertinsparochie van Poperinge in **de Hamhouk** en dit gezien de brieven die zij in 1439 hebben laten opstellen en die zij van* **Jan DeWale**, kanunnik van Meesen *bij testament. gekregen hebben*
Daarnaast is het klooster van Sint Bertin nog in het bezit van 4 gemeten en 5 vierendelen grond, zowel weide als akkergrond, met een hofstede, gelegen te Poperinge in de **Eduartshouck**, *gezien de akte opgesteld in het jaar 1442, gekregen van de zelfde* **Jan deWale.**
En daarnaast is de abdij ook nog in het bezit van een stuk grond, groot 3 vierendelen en 50 roeden, te Poperinge in de **'court ghervelgat'**, *wat we gaan vertalen als het* **Ghervelgathof.**
Deze koop werd opgesteld in het jaar **1442** *naar aanleiding van de uitvaart van* **Jaques, heer van Crienecoeur** *en van* **Mahieu Callet.**
*Het klooster van Sint Bertin is verder nog in het bezit van twee stukken grond te Poperinge, het ene in de **Haghebartshouc**, inhoudende zeven vierendelen en 33 roeden en het andere in de **Poiselhouc**, inhoudende 6 vierendelen en 34 roeden, gekocht in het jaar 1442 die zij gekocht hebben met een rente van een zekere* **Vassele du Refreitoir.**
We vinden in het jaar 1448 voor het eerst het troponiem **de Gervelgatstraat.**

We vinden hier bij deze gronden van de abdij, het **'Ghervelgathof'** terug
Blijkbaar had dit hof in 1442 een grootte van 3 vierendelen en 50 roeden grond, dus net geen gemet groot.
Ik ben nog op zoek naar de juiste betekenis van dit toponiem.

In het 'Idioticum' van **Deken De Bo** *lezen we onder GERVEN het volgende:*
Gerfde, gegerfd, b.w. Hetzelfde als Gerwen, gaarwen, dat … in al de Vlaamsche woordenboeken verklaard staat als 'het leder looien, tanen, fr. tanner, corroyer.
Fig. Stekken en gerven, anders ook stekken en tanen, vinnige zetten geven, tergen met schimpende kwinkslagen en schampscheuten, fr. donner des coups de langue, brocarder et tanner. Hij stekt en gerft iedereen. Dat gedurig stekken en gerven is onverdragelijk.
Gezien deze uitleg, zou het Ghervelgathof – dat hof kunnen zijn waar een gervelgat lag. En in dat gervelgat looide men het leer. Dus zou het zoveel betekenen als een looiput.

In zijn 'glossarium' schrijft **Stallaert** *dat 'gerven' hetzelfde als 'garwen' is en dit is volgens hem: Eene zeker bewerking der wol, kloppen. Moet verwant zijn met 'garben', en in het nederlands gerren, gerewen, en in het middelhoogduits gerwen, garwen, bereiden,* ***doch meest van het leder gezegd.***
Het zou dus eigenlijk ook nog kunnen komen van 'het gat waar men wol klopt en verder klaar maakt. Dat men dit in een 'gat' zou doen, lijkt ons dan weer minder plausibel. Al bij al houden we het zover bij het leder en de looiput.
We constateren ook verder in de geschiedenis van Poperinge dat er op de hoek van de Bommelaarsbeek en de Vleterbeek, zeker in de twee helft van de 17de eeuw en in de loop van de 18de eeuw, er op deze plaats steeds een leerlooierij geweest is, die van het water van de beken kon gebruik maken.

Het Gervelgat

Het Gervelgat ligt dus alleszins op deze kruising van de Bommelaarsbeek en de Vleterbeek. Daar krijgen we dus twee valleien die in elkaar overlopen en dus ook twee hooilanden die

samen komen. We vinden in de 'Schatkamer van de Nederlandse taal' dat 'gerve' de oudere term is voor 'garve' en een 'garve' is in zijn oudste betekenis het kruid 'duizendschoon'.
Later wordt 'gerve' ook **'garve'** *uitgesproken en gaat de betekenis over op een schoof of bos graanhalmen.*
Zelfs Vondel *gebruikte deze term*
Die al te angstvallig schroomt voor wind of regenplassen,
Zal nooit een graanscheut zien, nooit volle garven tassen.
Misschien dat hieruit ook de betekenis voor 'gerven' gekomen is als 'optooien' en waarbij een 'gervenkamer' een sacristie geworden is waarin men de priester 'optooide' vooraleer hij de mis ging dienen.
In deze betekenis spreken we dan van een **Gerve-l-gat.**

*Maar misschien is het toch nog iets anders. Het lijkt ons immers ook dat het Gervel***gat** *misschien vooral een 'gat' is. Er is immers sprake in de tekst van 1366 dat de vaart die gemaakt te worden '***parmi le Gervelgat***' en misschien is het Gervelgat dan wel een deel van de beek, de kruising zelf van de Bommelaarsbeek en de Vleterbeek.*
Dan zou het 'Gervelgat' eigenlijk een **'wervelgat'** *zijn, een klein draaikolkje waar de beide beken samenkomen.*

We komen een 'gat' naast een diepe beek nog tegen in Poperinge wanneer er sprake is van het 'Quaedgat' in de Diepenmeersch.
We vonden dit toponiem immers in een acte van de 28ste mei 1588.

28 mei 1588 – De Diepenmeers en het **Quaedgat** – Renten SAP 395

Clays vander Doene
heift ghecocht jeghens **Clays Bamelaere ende Christyne** zijne wettelicke gheselnede –
een erfvelicke losrente van xij pond parisis tsjaers – losselick de penninck xvj –
te wetene voor de somme van xvj ponden grooten vlaemsch –
in zulcken gelde als waermede men sconincx domeinen alsdan zal moghen betaelen –
waeraff tj-ste jaer vallen zal den xxv in wedemaend xvc lxxxviij eerstcommende
ende alzoo voorts ten gelycken daeghe jaerlicx totter voorseide lossynghe -
met zulcke inninghe personele ofte re-elen als naer coustume deser stede
Daerinne verbindende eerst vij vierendelen landts inden Eeckhouck metten oosthende ende westzyde jeghens tland van wylen Joos Denys ghenaempt **den Diepen Meersch**
Item een gemet inden zelven houck metten noordhende ende doostzyde jeghens tland van de voornoemde wylen Joos Denys – de westzyde **den Provenwech**
Item anderhalf ghemet lands inden zelven houck, ghenaemt **het Quaedgat** metten oosthende ende zuudzyde den heere, van noorden de beke ende van westen de voorseide Denys
Item ij lynnen gersland inden zelven houck metten oostzyde tland vande heere ende de westszyde dhofstede van Colaerd Wyts – zuuver grond ende onbelast behoudens sheeren grondrente – daer belovende de voornoemde vercoopers voer zulck te garanderen
Actum den xxiiijste in meye xvc lxxxviij
Present Willem van Beveren, Willem DeVos, Frans Diedeman ende Willem Floor, schepenen

De straat naar dit Gervelgat werd dus de Gervelgatstraat. Daarnaast kwam er, zoals we kunnen zien in de akte van de 14de september 1592, nog een 'Korte' Gervelgatstraat, de huidige 'Doornstraat'.

14 september 1592 – De Korte Ghervelgatstraat - Halmen SAP 366

Pieter van Beveren heift ghecocht
jeghens **Jacques van Reninghe** als procureur over **Clays Alaert ende Jacquemyne Stramelyncx** zyne huusvrouwe blyckende by twee distyncte procuratien speciale ende irrovocable ghepasseert deene voor burghmeesters ende schepenen der stede van Poperinghe in date der 1ste september 1592 onderteeckent J. Mazeman
ende dadner voor baillius ende schepenen vander prochie ende heerlichede van Moerbeke in date vande vijde augusty 1592 – onderteekent Inghelaere te wetene tvierde deel van eenen behuusde hofstede, metgaeders tvierde deel van de brauwerie, schuere ende stallen ende alle andere edificien ende ghelycke vierde in alle opgaende ende draeghende catelen –
metgaders tvierde vande erfve ende hofstede die de voornoemde coopers nu woonachtich es –
ten vuytcommen vande **Corten Ghervelgate,** groot int gheheele zeven lynen ofte daer ontrent emmers de plecke zo die gheleghen es
de vier houcken ende de middelwaert streckende oost ende west – twesthende upt leen van Cornelis Pieren – t'oosthende opde voornoemde **Corte Ghervelgatstraet** – de noortzyde daeldynghen van Joncheer Nicolaes Defaes, van zuuden de kynderen van Adriaen Zanneken, ghelast de gheheele hofstede met xj schele parisis tsjaers de heere int hofmanschip van Amiens –
Item noch met xxv schele parisis tsjaers vallende altyts te Baefmesse ende met eenen cappoen te middwyntere tsjaers de zelven heere
Ghemeene tvoornoemde iiijde met de weduwe van Andries de Buckere, Heyndrick Streeck ende Jan Wyts
ende dat omme de somme van xxij ponden x schele grooten vlaems – tvoorschreven te betaelen ghereet ghelt metten halme
Iii schele parisis voor eenen gotspenninck
Xij pond parisis voor een hooftcleet omme de huusvrouwe vande vercooper
Zes stoopen wyns van xliiij schele de stoop te betaelen half en half by cooper ende vercooper ende voorts xxj pond parisis te lyfcoope ten laste vande blyvere
De achterstellen vande rente de heere competerende ten laste vande vercooper totten daeghe vande halme twelck de cooper neempt tzynen laste
Ghehalmpt voorts over erve opden xiij de september 1592

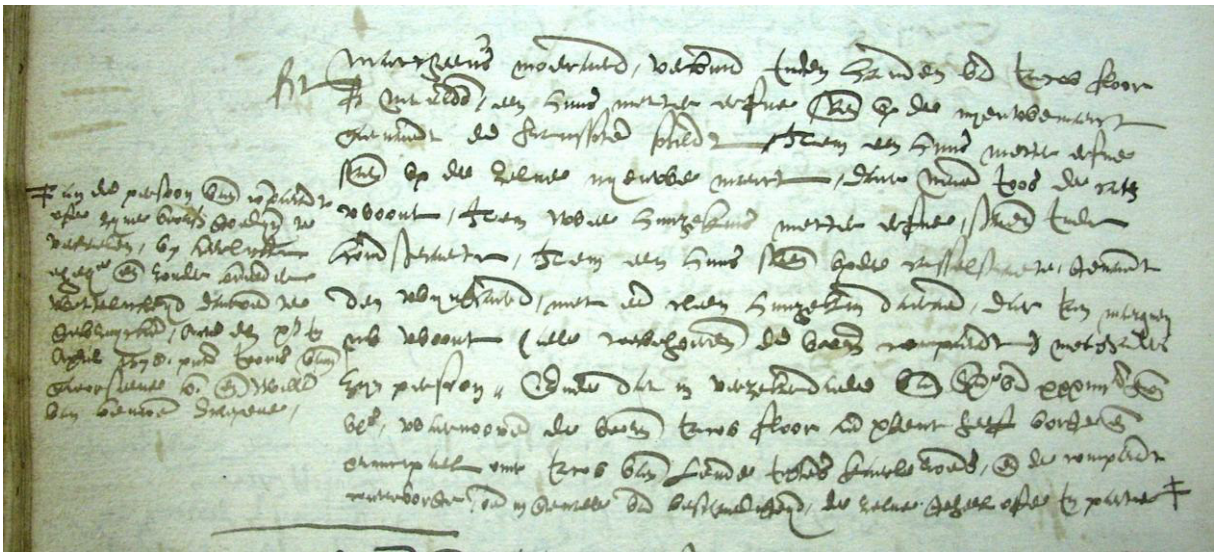
Kerst in Poperinge

De Wijngaard – Het oudste nog bestaande huis met een naam te Poperinge?

We hebben in het verleden in 'Doos Gazette' ooit beweerd dat 'De Kalkzak' de oudst, nog steeds bestaande herberg van Poperinge is. De Kalkzak konden we immers terug brengen tot het jaar 1632, het jaar dat men in Poperinge een kalkoven oprichtte.
Maar nu moet ik echter mijn woorden inslikken. In de register van de renten 'SAP 395) vond ik immers de onderstaande akte, gedateerd op de 10de april 1578.

10 april 1578 – Den Wijngaerd in de Casselstraat – SAP 395 Renten

Mattheus Moeraerd
verbind inden handen van **Jacob Floor filius Maillaerd**
een huus metter erfve staende op de Nyeuwe Maerct, ghenaemdt **de Franssche Schildt**
Item een huus metter erfve staende op de zelve Nyeuwe Maerct daerinne Joos de Cater woont
Item twee huuzekens metten erfve, staende in de Hondstraete
Item een huus staende op de **Casselstraete,** ghenaemt **den Wijngaerd**, met een cleen huuzeken daeraen, daer **Jan Markey** nu woont
Alle toebehoorende de voornoemde comparandt metghaders zijn persoon ende dat in verzekerthede van de somme van xxxiiiij pond grooten vlaems
waervooren de voornoemde Jacob Floor hem verkent heeft borghe ende principael over Jacob VanLende jeghens Kaerle Voeds ende de comparandt conterborghe om in ghevalle van beschaedigheyd de zelve geheel ofte in partie an de persoon van de comparandt ofte zyne voorseide goedynghen te betaelen, op heerlijke requeste ende zonder breeder wettelicheyd daer voeren te gebruycken
Actum den xste in april 1578
Present Joris van Ghoorsteene, burghmeester ende Willem van Beveren, schepene

We krijgen in deze tekst twee huizen met een naam: enerzijds het 'Franse schild' op de Nieuwe Markt, het huidige Bertenplein en anderzijds De Wijngaard gelegen in de Casselstraat. Van beiden mogen we aannemen dat deze herbergen waren.
Het Franse Schild lag, zoals blijkt uit een latere akte uit 1584 op de hoek van de Hondstraat en de Nieuwe Markt.

Het huis **'De Wijngaard'** *gelegen aan de Casselstraat, wordt hier weliswaar geen herberg genoemd, en qua ligging weten we ook slechts dat dit huis in de Casselstraat lag, maar toch denk ik dat we hier uit minstens mogen besluiten dat de 'Wijngaard' het oudste, nog bestaande huis is met een naam.*

Pieter Jan Renier en zijn fabelen

Renier (*Peter Jan*), geb. te Deerlijk, bij Kortrijk, in 1795, was gedurende 45 jaren bestuurder eener kostschool in zijne geboortestad, daarna aldaar schepen en districtsschoolopziener in Kortrijk. Hij overleed te Deerlijk 29 Aug. 1859. Voor zijne gedichten verwierf hij niet minder dan drieëndertig maal de eer eener bekroning.

Hij schreef: Beginselen der Vlaemsche spraekkunst, 1831; Uytgekozen verdichtselen (in dichtmaat) vry gevolgd naer het Fransch van den heer Lafontaine, 1832-'36; Nut der volksbeschaving, 1837; Vlaemsche fabelen, opgedragen aen hunne Kon. Hoogh. den Hertog van Braband en den Graef van Vlaenderen; Beginselen der Vlaemsche spraekkunst, heringerigt naer het spellingstelsel van het Taelcongres, 1840; De kat van Beversluys, 1842; Fabelen, 1842, 9e druk 1853; Vlaemsche Mengeldichten, 1843; Dichtregelen tot dankbetuiging opgedragen aen het achtbare magistraet en de burgery der stad Kortryk, welke de Vlaemsche vertooning, op stadsschouwburg, ten voordeele van den armen, met hunne tegenwoordigheid en giften hebben begunstigd, 1855; Hulde aen den weledelen baron de Vrière, Gouverneur van West-Vlaenderen, by de inwyding der gemeentelyke leer- en weefscholen te Deerlyk den 8 van Wynmaend, 1856. Al zijne werken zijn te Kortrijk gedrukt.

Het lijkt me heel geestig om met de winter voor de deur, hier een aantal ouderwetse fabels mee te geven.

De Honingbie en de Vlinder.

Homlend, vloog het nyvrig Bietje
Rustloos rond van bloem tot bloem,
Om er honing uit te gaêren,
Zyn gemeenebest ten roem;
Die hem nooddruft kon verschaffen,
In den strengen wintertyd.
Verder vloog de mooije Vlinder,
Met niet minder spoed en vlyt:
Maer zy gaêrde geenen honing;
Zy bedoelde alleen genugt,
En zy raekte slechts de bloempjes,
Zonder voordeel, zonder vrucht.
Als de winter loeijend aenkwam,
't Bietje leefde in overvloed;
En de Vlinder lag verhongerd,
Wierd vertreden met den voet.
Lezer! die, om deugd te kweeken,
U op letterbloezem weidt,
Gy gelykt het nyvrig Bietje:
Heil voor u en zaligheid!
Maer gy, dwaze! die de Vlinder
Volgt door ydel zingenot,

U verwacht in later' tyden
Ook 't beklagelykste lot.
Goede lezing baert genoegen;
Slechte lezing, onrust, zwoegen.

De Krekel en de Mier.

De Krekel, los en onbedacht,
Had heel den zomer doorgebragt
Met nutloos en eentoonig zingen:
Nu kwam de strenge winter aen,
En hy wist niet waervan bestaen:
Des hongers wreede folteringen
Verpligten hem, by kleine Mier
Zyn yslyk noodlot te gaen klagen:
Dáér komt hy spys in leening vragen.
Het Miertje zegt: Beklaeglyk dier!
Wat deedt ge als ik den voorraed gaêrde,
Dien ik tot mynen nooddruft spaerde? -
Dan zong ik stadig even snel. -
Dan zongt gy?... dans nu! en vaerwel. -
Leer, jongheid, van uw' vroegste jaren,
Wat ramp u, als den Krekel, wacht,
Zoo gy, door neerstigheid en sparen,
Niet als de Mier uw' pligt betracht.

De Vrek en de Bedelaer.

Een Vrekaerd, die een' zak vol gouden schyven droeg,
Ging eenen man voorby, die hem eene aelmoes vroeg,
Afgryslyk onderdrukt door tegenspoed en jaren.
Weg, schooijer! roept de Vrek, gy weet van zorg noch sparen;
Gy, luijaerd! draegt een' ydlen zak,
En drentelt heên op uw gemak;
Gy ziet, ik zweet van last; en gy, gy durft my vragen! -
De man, om 't bitsch verwyt ontsteld,
Zegt: De ydle bedelzak is lastiger om dragen,
Dan eenen zak vol geld.

De Grysaerd en de drie Jongelingen.

Een achtbare ouderling van viermael twintig jaren
Plantte eenen boom op zynen grond.
Drie Jongens, die, ten zelfden stond,
Getuigen zyner werking waren,
Verstoutten zich den goeden man
En zyn' gewone zorg te laken.
Zeg ons, Peetom, wat wilt gy maken?
(Zoo schertsen zy,) hoe! waent gy dan

Nog vruchten van dien boom te plukken?
Of wordt gy kindsch? wat zot bestaen!
Geloof gy, dat het u zal lukken
D'aertsvaders leeftyd na te gaen?
Waerom u met dit werk beladen?
Wat kan dat jong plantsoen u baten of u schaden?
Tel op de toekomst niet; dit past maer ons alleen. -
Het past u ook niet, zegt de Grysaerd, vol van wysheid;
Uw lot en 't myne zyn gemeen:
De toekomst staet niet vast, voor jongheid noch voor grysheid;
De hand des noodlots speelt met s' menschens levenstyd.
Wie weet, wien eerst van ons het graf wordt toegewyd?
Geen enkel oogenblik is zeker voor ons allen;
En, moest ik eerstdaegs vóór de wreede doodzeis vallen,
Myn kroost zal my de vrucht des booms verschuldigd zyn.
(Men moet aen 't nageslacht ook denken.)
Dit uitzigt is een' vrucht, schoon of een' vrucht in schyn,
Een' vrucht die my alreeds kan 't zoetst genoegen schenken;
Ik smaek die heden, en misschien meer dagen nog.
'k Ben oud, en gy zyt jong; maer zegt: Wie weet er toch,
Of gy my in het graf niet haest zult vergezellen?
Of ik niet menig jaer zal op uw' grafsteên tellen? -
En de oude man sprak waer... Want de eerste van de dry
Zeilt naer America; verdrinkt na luttel' dagen.
De tweede trekt ten stryd', en wordt welhaest verslagen.
De derde ent eenen boom, valt neêr, en sterft er by.
De Grysaerd heeft voor hen zyn' rouwstem aengeheven,
En diep in marmeren steen gedreven:
‘De mensch mikt,
Maer God schikt.’

De Hoen en de Vrek.

De gierigheid verliest het al,
Zoo zy te driftig wilt aen grooten rykdom raken;
Hetgeen ik u verhalen zal,
Moet u dien hertstogt doen verzaken.
Een gierigaerd had eene Hoen,
Die altyd gouden eijers leide;
Waerom hy by zich zelven zeide:
Ik zal die beest eens open doen,
Zy moet een' grooten schat besluiten,
En iemand anders mogt dien buiten...
Dus wordt de Hoen gedood door onzen Harpagon;
Maer ach! hoe knerst hy op zyn' tanden,
Wanneer hy in hare ingewanden,
Niets vindt, hetgeen den lust zyns herts verzaden kon.
Nimmer wordt te regt geprezen,
Die te spoedig ryk wilt wezen
.

De Koekoek

Uit ‘Uitstap in de warande’

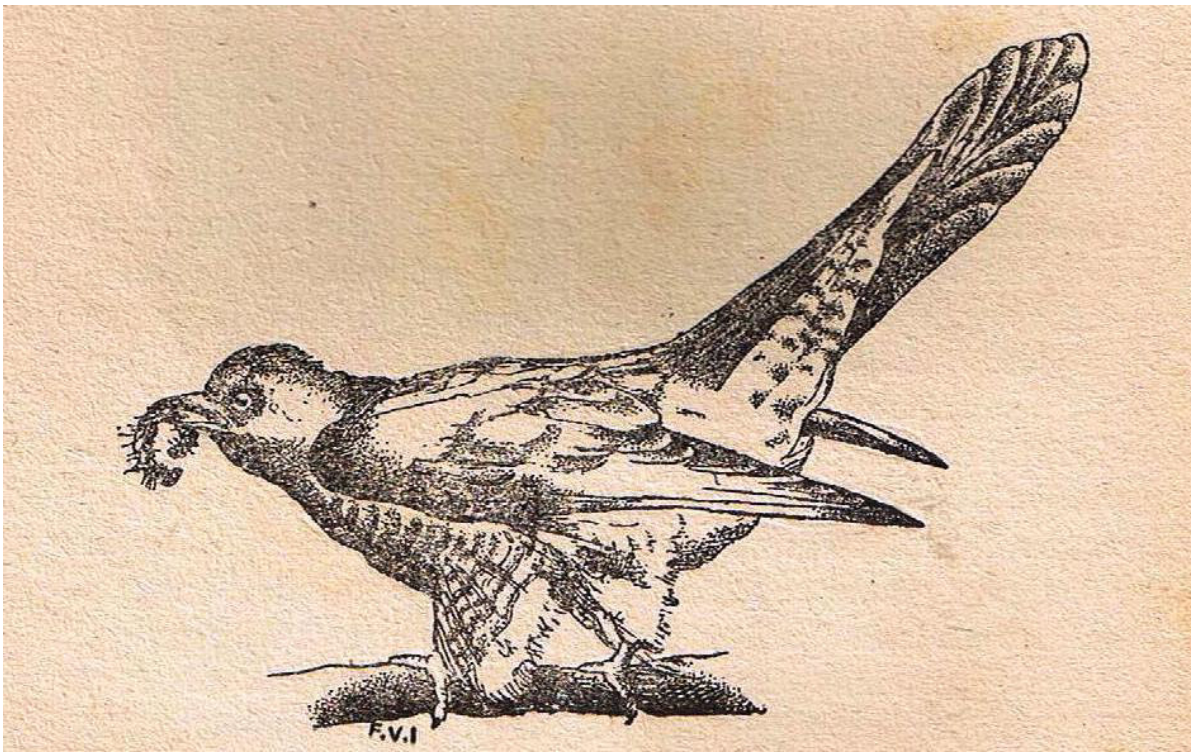
Guido Gezelle

Varianten: cucuuc, cuccuc, coccoc, coccoec, coccouc, coccuuc

De koekoet, koekoek of kokuit, roept zijnen eigenen name zoo duidelijk als de pauw en de vogel die, zoo in ’t Hebreeuws zoo in alle andere talen tourtour of tortel geheeten wordt.
Geen vogel die zoo afgevallen is van stand als de koekoet.
Immers hij placht de waarzegger van ’t volk te zijn, en ’t gene men nu, dwaas genoeg, aan kaartenleggers, cafeekijkers en al zulk volk komt vragen, dat vroeg men eertijds, voor den Christenen tijd, aan de koekoet.
Den eersten keer dat men en zoeten roep des koekoets hoorde, in ’t vroegjaar, en de tijd geboden wierd, zoo men zei, van den tijdvogel koekoek, zoo bleef men stapvaste en stille staan, en men luisterde: riep hij tienmaal, zoo ging men nog tien jaar leven, tien kinders hebben, tien jaar wachten naar een’s geluk, enz.
‘Kukuk väm häven
Wo lange sall ik leven?’
Roepen ze nog, in ’t Sassenland, en dat is te zeggen: Koekoek van den hemel hoe lange zal ik leven? En dan snijden ze de gersvodde uit, waarop zij stonden als zij eerst den koekoet hoorden: dat is remedie, zeggen ze, tegen ‘k en weet niet meer wat voor kwale.
Nu tot daar!
‘Koekoek bakkersknecht’ zeggen ze elders, en dat komt, ten eersten omdat het kleed van den koekuit lijk met meel bestoven is, en, ten anderen, uit eene heidensche legende, die ‘k u ga vertellen.
Afgod Woen – *die ook Odin genoemd werd* – kwam achter ’t land gegaan, zonder stok of roe in zijn hand, en hij viel toe bij eenen bakker, aan wien hij zijnen honger klaagde.
De bakker ontzei hem de deure, maar zijne vrouwe, de bakkerinne, met hare zes dochters, ze hadden medelijden met hem, en ze gaven hem een brood. Daarom veranderde Woen – na wiens name wij nu nog den woensdag heeten en van en woenswagen of den hellewagen weten te spreken – den bakker in eenen koekoet en de zeven vrouwelien zette hij te gader aan den hoogen hemel; en men ziet ze daar nog staan, immers ’t is het zevengesterre.
Roept de bakkersknecht na sint Jansdag nog, dan gaat het dierte worden.
’t Is klaar dat onze heidensche voorouders, die gee ngoe religie en wisten en die teenemaal in ’t duister zaten aangaande het hiernamaals, aan al zulke natuurlijke verschijnselen groote en bovennatuurlijke weerde en beteekenisse hechtten.
Daarom is ’t ook dat, bij de Christenen, de koekoet nu duivelsvogel en zinnebeeld van de echtbreuke en bastaardje geworden is. De eigenname Coquyt is ’t bewijs daarvan.
De wonderlijke ingeborentheid van den koekeot kan daar ook schuld bij hebben: gij moet weten daar zijn veel meer kokuithaantjes als kookuithinnekens en zij en houden geen huis te gader, zoo komt het dat een nest te veel tijd zou kosten van bouwen en niet groot genoeg en zou zijn voor al de eieren die de hinnekens leggen op een jaaar. Wat doen ze?

Ze leggen in ander vogels nesten en verdragen hunne eiers van den eenen nest tot den anderen, tot dat er ievers een vogel wilt op blijven broeden, tot zijn ongeluk: want, als meester kokuit gekipt is, zoo komt de moeder hem bezoeken en zij werpt de meeze, of musschejongen buiten, anderszins zou moeder meeze of moeder mussche met meester kokuit te samen moeten vergaan van honger en van arbied.
't Gezbeurt dat de jonge kokuit zelve de moeite doet van zijnen kop onder zijne nestgenooten te steken en ze buiten te helpen; 'k heb ook nog geweten dat een zoo gekweekte koktuit in eenen boom zat en zoo zorgvuldig gevoed en gevoesterd wierd, dat hij daar gevangen bleef en niet meer uit en kon van vetheid, hetgene zeker wel besteed was.
Van verschillige natuurkenners is dat ondervonden geweest.
De Koekoet roept als hij 't eerste ei gezopen heeft en hij houdt op van roepen als hij driemaal zat geweest heeft van krieken te eten.
'Dat wil zeggen, om de sierlijke volkstale in onsierlijk geleerd Vlaamsch te zetten, dat de koekoek een trekvogel is, die toekomst als de eerste eieren geleid worden en die vertrekt naar Asiën in 't midden van den kriekentijd.
De koekoet is de eenige van Gods vogles die zulke aardige hoedanigheden in heeft; geen wonder dat er veel superstitie op zijn bestoven kazakke gevest is geworden.
Kon er mij iemand de spreuke uitleggen: 'zoo drooge als ne kokuit', ik gave wel twee oordtjes.

Den Grooten Oorlog

Ook ik met mijn 'gazette', kan de eerste jaren niet voorbij de grooten oorlog. Als je de megaherdenkingen bekijkt – dan staat er nogal wat op stapel voor het Westland.
Ook **De Westlandlopers** *hebben nu hun programma klaar. We hebben eerst een*

Avondprogramma

De Westlandlopers bestaan uit Ingeborg, Joris, Patrick en Do.
Een combinatie van vertellers, zangers & muzikanten die nu een programma brengen rond de 'Grooten Oorlog'.
Een ouderwets programma met een lach en een traan; met echte verhalen van echte mensen. Zo is er de romance in de 'wasserette' van Elzendamme, het verhaal van Peter Rom, een gewone piot, den dien was heel zijn leven soldaat, het geheim van de droge koe, het verhaal over de dood van scout Marc Noble, enzovoort….

Tussen de Vlaamse liederen zit onder andere een Vlaamse Typerary, een nieuwjaarslied voor de keizer, een brief van het front, een liedje uit de revue die de piotten speelden in het jaar 1915 te Elsendamme en ook een 'Nooit geen oorlog meer'.
Dit zijn oude liederen die men in de Groote Wereldoorlog zong. Daarnaast spelen we ook eigen liederen zoals de 'Ingelsche kerkhoven' of 'Peter Rom'.

De groep, 4 man en 1 vrouw sterk, kan je bestellen voor een avondvullend programma, in de weekends, voor de prijs van **400 euro.** Kleinere en kortere optredens kunnen op afspraak gebeuren.
Ingeborg Sohier verzorgt ons secretariaat en houdt onze kalender bij.
Zij is te bereiken op : **Ingeborg.sohier@telenet.be** - GSM - 0471825255

En we hebben ook een **klein programma** *voor groepen die in de streek op bezoek komen*

De Westlandlopers zijn dan 3 man of toch 3 man en 1 vrouw sterk, *en we brengen dan* een korter programma gecombineerd met ofwel een bezoek aan het **Lyssenthoek Cemetery** of aan **het Talbot House.** U krijgt dan eerst een rondleiding op de begraafplaats of in het Huis van 1 uur alvorens je vergast wordt op het vertel- en liederenprogramma van de Westlandlopers.

We brengen dan een selectie uit ons repertoire.

De prijs bedraagt **180 euro.**
Duur: 1 uur gids – 1 uur Westlandlopers

Te bestellen bij:
Guido.Vandermarliere@telenet.be - GSM - 0472565411

En daarnaast brengen we een **reisprogramma.**
Daarbij stappen de Westlandlopers met de groep in hun autocar, en reizen we mee langs een stuk van het Vlaamse front.
Er zijn verschillende 'oorlogslocaties' geselecteerd, waar er ofwel een vertelling, ofwel een lied, ofwel een bombardement, ofwel een executie gebracht worden.
Zowel het programma als de prijs worden in overleg afgesproken.

We kunnen ons best vrij maken in de weekenden;

Nummer 139 **Doos Gazette** **februari 2014**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden

*

Schoon voorgedaan, is half verkocht.

Dat is, iets behaaglyk voor te ſtellen, wekt den luſt op. *'t Beſte brood legt men op 't venſter. Die zyn huis verkroopen wil, ſchildert den gevel.* Hier van bedienen zich tot bedrog, die hunne ſlechte waaren weten op te pronken, en een verwtje te geven. Ook daar door is waarheid: *Elk is een dief in zyn neering.*

Uit 'De nederduitsche spreekwoorden' door Carolus Tuinman – 1720

*

Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 560 lezers

Beste abonnee

Op 12 april om 9u. 30 vindt de voorstelling plaats van 'De jaarboeken van Poperinge' – over de periode 855 tot 1600. Dit zal gebeuren in de conferentiezaal van de bibliotheek van Poperinge, de Letterbeek.
Schrijf dit nu reeds in jouw agenda!

Dit nummer van 'Doos Gazette' beginnen we verschillende reacties die ik kreeg op de artkels uit het vorig nummer.

Van **Henri Lefever** *kreeg ik de volgende reactie op mijn artikel rond de 'Jagerstraat' in het januarinumer van Doos Gazette.*

Beste Guido,
Dank voor de Doos Gazette 138. Met veel interesse pagina's 6 tot 11 gelezen vermits het over de herberg van mijn grootoudersgaat , tevens het geboortehuis van mijn moeder.
Ik hoorde van mijn moeder dat ze met 10 dochters waren. Ik heb er maar 4 gekend, een 5de is ook jong overleden aan pleuris eind jaren 20; de andere 5 ? als baby overleden?.
De verdronken Henri Mahieu moet dan een grootoom van mij zijn. Wist ik niet want mijn moeder heeft daar nooit iets over gezegd.
Op pagina 8 wordt een kermis aangekondigd bij René Mahieu, mijn grootvader dus, die eind de jaren '20 overleed evenals zijn vrouw Leonie Struye, mijn grootmoeder.
Een Lefever is ook getrouwd met één van de drieling Struye.
Nu woont mijn kozijn Eric Verbeke in de tot B&B verbouwde 'In den Jager.'
Groetjes,
Henri Lefever

Van **Michiel Devooght** *kreeg ik de volgende mail.*

Guido.(als het toch over oorlog zal gaan volgend jaar, hier een gevoelige snaar.
Dit vers,gedicht op nieuwjaar 1871,ter gelegenheid dus van den Frans-Duitsen oorlog,werd opgedragen aan H.Conscience, sinds vier maanden de schoonvader van den dichter.

Droeve tijden.

't Zijn droeve tijden als de oorlog loeit
Als men mensen slacht gelijk dieren:
Als mensenbloed bij beken vloeit,
Als vrede en liefde liggen geboeit,
Als haat en kwaad,
Als nood en dood
Grijnzen en vloeken en tieren.

"Waar is nu toch mijn armen man?
"'k verga van angst! Ik sterf ervan!
"Ach!wat verschil bij vorig jaar!
"We zaten hier zo blij te gaar
"Bij 't wiegske van ons jongste kind.
En nu, zo ver door sneeuw en wind
En vorst...en dan!...Och God!och God!
Heb meelij met mijn bitter lot!"

Ju! roept het jongentje, paardeken,ju!
He! moeder waar is vader nu?
Als vader komt,dan krijg ik een paard,
Een levende paard en een blinkend zwaard,
Een helm met pluim en een grote banier:
Dan gaan we rijden verre van hier:
Dan maken wij oorlog en nog, en meer...
Zeg,moeder,wanneer komt vader weer?"

Hoor,zegt het dochterke ,moeder-lief,
'k heb vader geschreven een schonen brief,
En dat we bidden op beide kniên
Voor hem...en hem zo gaarne zien;
En dat gij toch zo droevig zijt;
En dat ik dan ook dikwijls krijt;
En dat ons broerke vlijtig leert;
En...of hij nog niet wederkeert."

De moeder aanhoort het eenvoudige schrift ,
En keert zich om met een koortsige drift,
En grijpt uit de wieg 't onnozele wicht,
En houdt het naar de hemel gericht,
En roept en snikt : O Heer! O Heer!
"Geef ons de gade en de vader weer!"

Terwijl de moeder aan 't bidden was;

Terwijl het meisje haar briefje las;
Terwijl het jongetje reed en liep,
Terwijl het wicht in haar wiegske sliep,
Daar verre,in vreemde verwoeste land,
Verlaten, langs de eenzamen kant,
    Met doorboorde borst,
    En hijgende van dorst,
En de nagels geprent in het vervrozene veld,
Daar lag de vader,de dappere held,
                Te sterven.

G.Antheunis

Professor Magda Devos *schreef mij een uitgebreid antwoord op mijn vraag of zij zich ook eens wilde buigen over het toponiem 'Gervelgat'. Zie mijn artikel daarover in het vorige nummer. Zij werpt daarmee een ander licht op de zaak.*

Beste Guido
Pas nu vond ik wat tijd om je tekst te lezen.

Dat *gervel-* in *Gervelgat* van een werkwoord *gerven* zou komen, lijkt me zeer onwaarschijnlijk, indien niet uitgesloten. In samenstellingen waarvan het eerste deel afkomstig is van een werkwoord , verschijnt van dat werkwoord enkel de stam, niet de uitgang. Het zou dus *gerfgat* moeten zijn. Andere voorbeelden van werkwoorden die zoals *gerven* in de infinitief eindigen op één enkele doffe lettergreep

- uit *ploegen* + *land* : *ploegland* (en niet *ploegenland*)
- uit *kappen* + *blok : kapblok* (en niet *kappenblok)*
- uit *drinken* + *beker : drinkbeker* (en niet *drinkenbeker*)
- uit *stoken* + *olie : stookolie* (en niet *stokenolie)*

Eindigt de stam van het werkwoord zelf al op een doffe lettergreep, zodat er in de infinitief twee zulke lettergrepen zijn, dan wordt die eerste - die immers tot de stam behoort - meegenomen in samenstellingen, bij voorbeeld:

- uit *wervelen* + *wind : wervelwind*
- uit *tekenen* + *potlood : tekenpotlood*
- *uit rekenen* + *lat : rekenlat*

Het betreft hier een algemene Nederlandse woordvormingsregel, die ook geldt voor het West-Vlaams, en die je niet zo maar onder de mat mag vegen. Bovendien is dat hele verhaal over leerlooien zo vergezocht, dat ik het gewoon helemaal zou schrappen. Ik meen trouwens uit je discours te begrijpen dat je er zelf niet in gelooft.
Een verband met *garve, gerve* in de betekenis 'schoof' is al even ongeloofwaardig, ten eerste omdat het woord *garf, gerf, garve, gerve* allerminst West-Vlaams is (en toponiemen in 99% van de gevallen gevormd zijn uit plaatselijk dialectisch woordgoed, dus zou het theoretisch *schoofgat* moeten zijn), ten tweede omdat niet in te zien valt wat een "gat" aan de kruising van twee beken met schoven te maken zou hebben.

Dat *gervel* een variant zou zijn van *wervel*, de stam van het werkwoord *wervelen,* lijkt me al

iets plausibeler. Qua betekenis klopt deze veronderstelling, want waar twee beken samenvloeien of elkaar kruisen ontstaat er altijd werveling in het water.
Er is wel een vormelijk probleem: hoe is die *w-* van *wervelen* een *g-* kunnen worden?
Van een dergelijke wisseling zijn mij geen andere gevallen bekend.

Een andere mogelijkheid die overweging verdient is dat *gervel* geen werkwoordstam is, maar een zelfstandig naamwoord. *Gervel* en *gerve* zijn volksbenamingen voor het duizendblad.
Vandaag komt het woord nog voor in de dialecten van de Kempen, maar we vinden er nog een echo van in het West-Vlaams in de benaming ***hondegervel*** voor het duizendblad bij De Bo.
Dat *hondegervel* of *hondsgervel* is door het Woordenboek van de Vlaamse dialecten ook opgetekend in Torhout, Oostrozebeke, Koolskamp, Gent, Zegelsem en Knesselare.
Alleen het afzonderlijke *gervel* lijkt vandaag niet meer voor te komen in de Vlaamse dialecten. In ieder geval lijkt me een verklaring van Gervelgat als 'gat waarnaast duizendblad groeit' het overwegen waard.
In de bijlage vind je nog wat meer commentaar bij je tekst. Ik raad je aan het hele stuk grondig te herwerken, en hoop je hiervoor van dienst te zijn geweest met mijn suggesties.
Vriendelijke groet, Magda

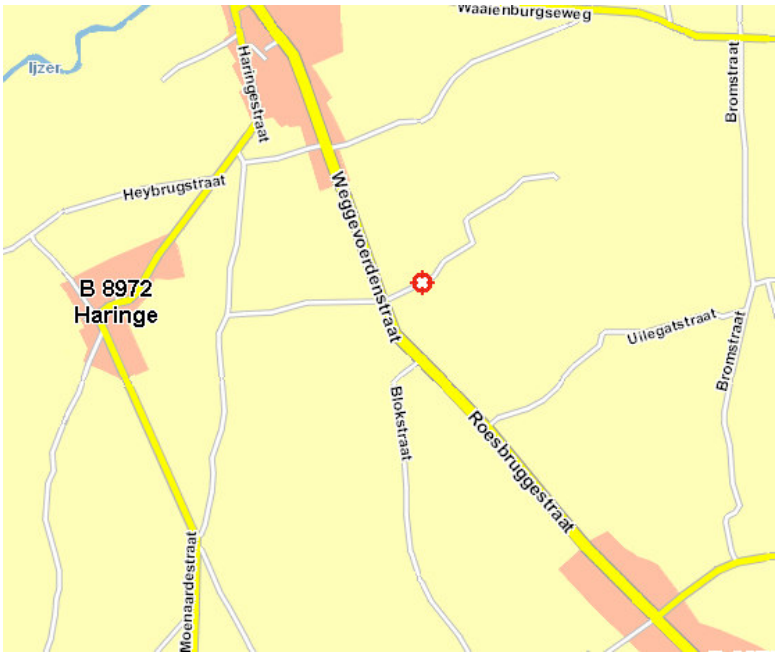

Het Sationsplein voor de Grooten Oorlog
Let op de tramroute die hier loopt.

De Switpapendreve

Joris Langouche, die ik nog ken uit mijn tijd toen ik nog in het Jeugdheem te Poperinge rondhing, schreef mij het volgende mailtje.

Guido
Wij wonen in de Switspapendreef 7, Proven
Aan het begin van de straat staat een bordje De Landing. Naar het schijnt zou daar vroeger een klooster of een afdeling van gestaan hebben en was er een verbindingsweg, (Switspapendreef tot op de grote baan en daar kun je oversteken richting Haringe) recht naar de kerk.
Is daar ergens iets over te vinden?

Beste Joris, ik heb het één een ander bij elkaar gezocht. Het is toch wel een heel bijzodner toponiem.

De Switpapendreef kruist de Weggevoerdenstraat die Porven met Roesbrugge verbindt.
Als we deze plaats bekijken op de Ferrariskaart, zien we het volgende.

We zien hier dat deze dreef aan de rechtse kant van de 'steenwech op Duinkercke'.
Aan de linkse kant is er geen verbinding met de Moenaardestraat zoals deze nu bestaat, wat niet wilt zeggen dat men misschein via veldwegeltjes deze straat kon bereiken.

De Switpapendreef leidt eerst naar een grote omwalde hoeve gelegen in een bosperceel, rechts van de dreef. Links ervan zien we nog een gebouwtje in een perceel bos.

De dreef loopt deze hoeve voorgij naar een ruimer bosperceel waar er een zestal 'huisingen' in staan en eigenaardig genoeg een cirkelvormige wal waarin juist geen huis in staat. Dit wijst toch wel op een nog oudere, maar verlaten woonplaats in het bos.

Nu we de dreef weten liggen, ga ik eerst eens zoeken naar de betekenis van het toponiem 'Switpapen''.
In de studie 'Toponiemen van Groot-Poperinge merken we dat in 1846 de 'Switpapendreef' beschreven wordt als 'un chemin de Haringhe à Proven' waaruit we mogen besluiten dat het gedeelte van de dreef gelegen aan de rechterkant van de weg op 'Duinkercke' reeds aangelegd was.
Er komt een verbastering van de naam wanneer men spreekt over de 'Smidspapendreve' of zelfs de 'Switspapierdreve.'
De oudste vermelding dit in deze studie staat is er één uit **1678** *waar men duidelijk spreekt over de 'Switspapendreve'. Waarschijnlijk gaat het toponiem echter veel verder te terug in de tijd.*
Wat we eerst willen stellen. 'Switpapendreef' bestaat voluit uit: **'des wit-papen-dreef'**.
Naast dit toponiem staat ook gewoon 'Switspapen' wat dan weer een bos was te Proven.
Op het woord 'dreef' willen we hier niet ingaan.
Het woord 'witpape' vinden we nergens in geen historische woordenboek terug.
We willen even ingaan op het woord **'pape'**. *Pape, met als variant 'paep' en 'paip', zo schrijft men in de 'Schatkamer van de Nederlandse taal', komt oorspronkelijk uit het Grieks en was de benaming van een lagere geestelijke.*

Het woord was in de middeleeuwen de algemeene term voor de 'wereldlijke geestelijke' of de priester. Deze stond tegen over de 'clerc' of de geestelijke die alleen de lagere wijdingen heeft ontvangen' en tegen over de 'moenc' of monnik, 'den geordenden geestelijke'.

In Poperinge kennen we de 'Papenstraat', de huidige 'Priesterstraat'. Hier stond steeds en nog steeds, de pastorij van de pastoor of dus de 'wereldlijke geestelijke' van de Sint-Bertinuskerk, dit in tegenstelling met het Vroonhof waar de proost woonde die de vertegenwoordiger was van de 'geordende geestelijken' van de abdij van SintBertens te Sint-Omaers.
De verandering van 'pape' naar 'priester' is vooral ingegeven geworden door het negativisme dat het woord 'pape' uitstraalde na de beeldenstorm en vooral na de aanhoudende kritiek van de protestanten op de katholieke priesters, zodat het woord 'pape' eerder een scheldwoord was geworden.
We merken al in de teksten van rond 1590 dat men daar meer en meer het woord 'pasteur' of 'paszter' gaat gebruiken in plaats van pape.
In onze jonge tijd, spraken wij nog van 'mijnhere den paster'.
Met 'pape' vinden we nog andere toponiemen onder andere: de Papelangemeersch, het Papenboudt, het Papenstick en de Papeweg.
Hier in dit toponiem is er echter sprake van een 'Witpape' en dit maakt het wel heel bijzonder.

Joris Langouche had ondertussen de inventaris van het onroerend erfgoed gevonden en deze verwees naar de hofstede gelegen Switpapendreef 3.

Eén van de bronnen die men signaleerde was het artikel van A. Deschrevel gepubliceerd in 'De IJzerbode' van mei 1973 onder de titel: **De proostdij 'Beauregard aan de Waaienburg.**
Dit vonden we in het Stadsarchief van Poperinge en we nemen het hier volledig over.

Het vroegere noordelijk deel van Proven, rakend aan de Waaienburg (Roesbrugge en Stavele-noemt **de Proostdijhoek**. Op gelijk welke stafkaart van het leger stat 'de Proostdij', thans de hoeve van Albert Vandeputte – aangeduid, evenals de Proostdijbeek die van de Switpapenstraat loopt naar de Haringebeek op de grens van Stavele. Door gronduitwisseling (1971) tussen de gemeenten is dit deel van Porvven nu ingelijfd by Roesbrugge-Haringe. Geschiedkundig mag dit een gelukkige verwezenlijking genoemd want dit deel van Proven

behoorde oorspronkelijk aan de heer van Roesbrugge en de proostdij stond veeleer in betrekking met Haringe (waaronder Roesbrugge hoorde) en Stavele, dan met Proven.
In een vroegere bijdrage over de kerk van Haringe stond te lezen dat bij het opkomen van de parochies, de zorg hierover werd toevertrouwd aan abdijen. Zo werden Haringe in 1147, Stavele en Winnezele in 1168 toegewezen aan de abdij van Sint-Augustinus bij Terwaan. Proven daar entegen kwam nder de Brugse abdij vanden Eeckhoute te staan (1151) terwijl Beveren rechtstreeks toehoorde aan de bisschop van Terwaan (1152).
Vandaar dat de parochianen tienden moesten bezorgen aan hun patronen. In de kerk van Haringe herinnert het St. –Augustinusbeeld met daaronder het wapenschild van de Sint Augustinusabdij aan dit patronaatschap.
Gezien Haringe en Stavele een rijk landbouwgebied vormden – in tegenstelling met het meer bosrijke Krombeke en Proven – hadden de paters van het verre Terwaan er belang bij ter plaatse een nederzetting te bezitten van waaruit zij hun tienden konden beheren. Zo moesten na de oogst – voor het inhalen – de schoven geteld, heirvan kwam een tiende toe aan de tiendeheffers. Vandaar het bijhuis van de abdij, dat genoemd werd de proostdij van 'Beauregaerd': de naam getuigt voor zichtzelf – vanaf de Provense proostdij hadden de paters een mooi zicht over hun domeinen langsheen de Yzer.

De Proostdijhoeve in 1973

Proostdij historie
Wanneer de proostdij precies ontstond is niet bekend. Wij weten echter dat Willem van Bethune, heer van Roesbrugge, in 1220, het deel van zijn heerlijkheid dat op Proven lag, schonk aan de abdij van St. Augustinus bij Terwaan, mits de verplichting dat de paters de kapel van zijn kasteel zouden bedienen. Zij moesten er driemaal in de week de H. Mis opdragen. De gronden van de Roesbrugse proostdij moesten dienen tot onderhoud van de kloosterlingen die bestonden uit een tweetal paters en enkele werkbroeders. De overste noemde proost – vandaar proostdij – en werd bijgestaan door een procurator of beheerder.
Omstreeks 1230 stichtten Willem en Elisabeth van Roesbrugge op het deel van hun heerlijkheid, dat zich uitstrekte over het grondgebied van Beveren, een vrouwenabdij die de naam kreeg 'De nieuwe plant' en die thans nog voortleeft binnen Ieper onder de naam Roesbrugge Damen. Om in hun onderhoud te voorzien moesten de parochies Haringe en Beveren een deel van huntienden afstaan aan die abdij.
In 1274 werd de kapelanie van het hof te Roesbrugge toevertrouwd aan een pater van de St. Augustinusabdij, deze vestigde zich in een huis te Roesbrugge dat tevens moest als passanten-gasthuis dienen. De kapelanie werd bevoorraad door de proostdij.

In het midden van de 15de eeuw bereikte de Terwaanse Norbertijnenabdij het toppunt van haar bloei: de paters van de abdij bedienden als pastoor de parochies Stavele en Winnezele. In Haringe was dit wellicht ook het geval tot aan de geuzentijd.
Na de verovering van Picardië door Lodewijk XI (1561 – 1483) bleef die streek het strijdtoneel tussen de hertog van Boergondië en de Franse koning. Het ging er zo beroerd aan toe dat de paters van Terwaan op de vlucht gingen en zich tijdelijk verstigden op de proostdij Beauregard. Daar stierf zelfs de abt van de abdij Joannes Lippins op 1 september 1486 ten gevolge van de pest. Hij werd begraven in de kerk van Haringe, onder een marmeren gafsteen met volgende tekst (in vertaling): Hier rust eerbiedwaardige vader en hooggeplaatste heer Joannes Lippins, eenmaal abt van de St. Augustinusabdij bij Terwaan en begever van deze kerk, die het lven met de dood ruilde op de eerte dag van september in eht jaar Onzes Heeren 1486.
Bij de verwoesting van de stad Terwaan (1553) moest de hele kloostergemeenschap opnieuw haar intrek nemen in haar vluchthuis 'Beauregard'. Voor de heropbouw vande verwoeste abdij werden zelfs bomen betrokken uit de Roesbrugse proostdij.

Ongetwijfeld zal de proostdij te lijden hebben gehad tijdens de godsdienstberoerten; zelfs de abdij bij Terwaan werd op 27 augustus 1594 overvallen door 12 geuzen uit Oudenaarde, die de abt Adriaen Neuville, de prior Balduinus Pauchet en de provisor Nicolaus Louchart gevangen meevoerden naar Ieper, waar zij na 3 maanden konden worden vrijgekocht.

De kerk van Haringe die bediend werd door de Paters van de proostdij

De proosten
De eerste met name bekende proosten van Beauregard zijn: Louis Cadart (1573 – 1581); Nicolas Louchaert, Jean Le Noir (+1608); Leonard Lheureux, uit Grevelingen, werd proost in 1640, is er gestorven op 23 november 1643 en ligt begraven in de kerk van Haringe.
In 1671 kwam prior Jaonnes de lannoye uit Ariën, als proost naar Beauregard en werd in 1678 opgebolgd door Norbertus van Blendecques die op 1 april 1691 op de proostdij gestorven is.

Hierop kwam de gewezen pastoor van Rincq, Fredericus Frammery het proostschap waarnemen van 1692 tot aan zijn dood in 1706. Op 14 februari 1709 overleed in de proostdij Milo Egrard. Hij werd opgevolgd door Gilles Crousel uit Hazebroek, die stierf op 12 mei 1719, als metgezel had hij ontvanger Gilbert Looman, die in 1716 onderprior werd van de abdij.
In 1768 komen voor op de proostdij Robert Casart (alias pagert) proost van 1755 tot 1769 en Herman Prevlin (alias Peuvrel) ontvangher . vanaf 1778 tot 1787 treffen wij er als proost Ignace Ricquart aan.

De Switspapen
Dat er op 'Beaurregard' een kapel voorkwam lijdt niet de minste twijfel. Bij het dekenaal bezoek van 1768 noteeert deken Leleu van Poperinge dat er twee kloosterlingen verbijven en dat de kapel er verwaarloosd uitzeit; er wordt beloofd de kapel te herbouwen. De proostdij werd tijden de Franse omwenteing aangeslagen en verkocht als hofstede.
Van de kapel was er op de hofstede Jan Desimpel-Duvloo (de vroegere bewoners) geen sport meer. Een heel deel van het woonhuis werd ingenomen door drie voutekamers: een kleine naast de woonkamer en twee grote op de uiteinden die heel de breedte van het gebouw innamen. Dat waren stellig de grootste voutekamers van heel de streek. Op de eene kwam zelfs een ingemetselde bedalkoof voor. Na de dood van Remi Desimpel werd de hofstede verkcoht en werden aan het woonhuis heel wat verbouwingswerken uitgevoerd, zodat van het oorspronkelijke veel verloren ging.

De proostdij 'Beauregard'
Die in verbinding lag met de kerk van Haringe en de hofkapel van Roesbrugge, beschikte over eigen wegen daar naarote: de Switspapenstraat en de Switspapendreef. Deze werden aldus genoemd omdat de paters als Norbertijnen in het wit gekleed gignen en goed te onderscheiden vielen van de gewone priesters of papen, zoals men ze in die tijd noemde. De Switspapenstraat – het zou beter Witpapenstraat worden – is de weg die leidt van de proostdij, langsheen de Landing, naar de kerk van Haringe.
Rechtover de utiweg van e prosotdij-hofstede (dicht bij de Scherpenput) verbidnt een voetweg (vroege was eht een dreef) de Molenwalstraat met de Krombekestraat, langs waar de paters naar Roesbrugge trokken.
Ovder een weg naar Stavele is mij niets bekend.
A. Deschrevel.

Tot zover de Schrevel. Het blijft eigenaardig dat men de paters hier in de streek dan toch 'witte papen' noemde, maar misschien heeft dit alles te maken met het feit dat ze dus de 'pasters' leverden voor de kerken van Winnezele en Haringe.
Op zoek naar een bevestiging dat de Augustijnen een wit kleed droegen kwamen we uit op de site van het **'Friesch Dagblad'.** *Daarin stond het volgende:*
De orde der Premonstratenzers of Witheren was een vrucht van bovengenoemde Gregoriaanse beweging. Tussen Vlie en Eems verrezen rond 1200 een tiental mannen en vrouwenkloosters waarin geleefd werd volgens de ideeën van Augustinus in de orde van Sint Norbertus. …In vele dorpen kwamen 'Witte Pastoors', die zich beter aan de regels hielden. De gezagvolle abten slaagden er een tijdlang in de hoofdelingen in toom te houden. De abdijen kregen de geestelijke bediening in vele dorpen toevertrouwd. Oostergo kreeg zelfs de eretitel 'Alba' (het witte land) naar de vele 'witheren' die er de dienst uitmaakten.
Het lijkt ons dat men in Friesland een zelfde soort ontwikkeling heeft gehad met deze 'witheren' als men tussen Roesbruggen en Proven gekend heeft.

Ludovicus Makeblyde - Daniel Merlevede

Uit het Wekelijks Nieuws van 20 maart 1964

Herman Caulier *zat in het Wekelijks Nieuws te bladeren in zijn zoektocht naar informatie over Oostvleteren toen hij op het volgende artikel stootte.* **Daniel Merlevede** *had nog les gegeven aan het VTI, wist hij mij te vertellen.*
Ik heb in het verleden ook al iets over Makeblyde gepubliceerd in deze Gazette, (zie het decembernummer 2011) maar het is altijd welkom als we dergelijke bijkomende informatie vinden.
Hier komt het:
Als men te Poperinghe over de bekende figuren uit de oudheid spreekt, dan denkt men in de eerste plaats aan de schilder **Lanceloot Blondeel**, die alreeds alhier een straat aan zijn naam ter herinnering kreeg. Men denkt doorgaans minder aan Makeblyde, die zeker niet minder verdiensten had, al lag zijn talent nu eens niet in de richting van het penseel.
Het is deze Makeblijde, oud Poperinghenaar, die in deze bijdraege herleeft door de hand van dhr. D. Merlevede, zelf half Poperingenaar, gezien hij aan het college alhier studeerde, ook al woont hy thans te Ieper. Wij menen dat deze bijdraege heel wat zal toe bijdragen om de figuur van Makeblijde op het juiste pieterstaaltje te plaatsen.

Op 13 maart jl. promoveerde Pater L. Loosen s.j. aan de katholieke universiteit te Nijmegen tot doctor in de letteren met een proefschrift over **'Lodewijk Makeblijde, hymnen en gezangen'.**
Promotor was prof. Dr. W. Asselberghs (Anton van Duinkerken).
Deze promotie mag niet ongemerkt voorbijgaan, niet alleen omdat Makeblijde een stadsgenoot is, een streekgenoot is, een landgenoot, maar vooral omdat hij een onvergetelijke gestalte is in de geloofsverkondiging zowel in de geloofsverkondiging zowel in Vlaanderen, in Frans-Vlaanderen als in Nederland – in het hele dietse taalgebied – en niet het minst omdat hij een dichter is geweest waarvan de poëzie te lang is begraven gebleven in zijn kerkboeken en lekenbrevieren.
Het proefschrift van Pater Loosen (een editie zal in de handel verschijnen in de serie 'Zwolse drukken en herdrukken N.V. Uitgeversmaatschappij W.E.J. Theenk Willink, Zwolle) behandelt – in een vlotte schrijftrant die ons alras het academisch karakter van dit werk doet vergeten – het leven van Makeblijde, zijn devotieboeken, catechetische werken en vertalingen; de gedichten in Makeblijde's werk van voor 1618; '**Den berch der geestelycker vreuchden'** als lekenbrevier, Makeblijdes hymnen en berijmde vertalingen, als liederen, vorm en inhoud van de hymneteksten, verbreiding van Makeblijde's hymnen en berijmde vertalingen. Het werk is tevens een tekstuitgave.
Lodewijk Makeblijde, waarschijnlijk geboren te Poperinge op 24 maart 1565, stamde uit de zeer voorname familie der Makeblijde's die sinds het begin der zestiende eeuw geregeld de ambten van bajuw, burgemeester of schepen bekleedden.
Lodwijk volgde humaniora in het Jezuietencollege van Sint Omaars (Frans Vlaanderen) dat toen nog door en door Vlaams, we mogen wel zeggen Nederlands was, vermits sedert 1578

talloze Nederlandse geestelijken, die weigerden de eed van trouw aan de Staten af te leggen, te Sint Omaars een onderkomen hadden gevonden.
In 1584 vinden we Makeblijde terug te Dowaai, waar hij twee jaar wijsbegeerte gaat studeren en in 1586 meldt hij zich aan bij de Societas Jesu. Zijn noviciaat begint hij te Doornik: Daarna brengt hij zijn lange vormingsjaren door achtereenvolgens als leraar te Brugge te Ieper – een jaar grammaticaklas, drie jaar de poësis en één jaar de retorica – waar hij in **1592** van Petrus Simons, bisschop van Ieper, de tonsuur en op 12 maart 1593 de lagere wijdingen ontving; als theologant te Leuven was hij onder meer leerling van Lessius. **In 1597** werd Makeblijde te Brussel door bisschop Matthias Hovius tot priester gewijd.
In hetzelfde jaar nog verscheen te Leuven Makeblijde's eerste publikatie: een anoniem uitgegeven brochuure van 48 bladzijden getiteld 'Cort onderwijs van acht oefeninghen' en bestaande uit korte onderrichtingen en gebeden bestemd voor de 'jonghers' waarschijnlijk het resultaat van katechismusleessen te Leuven gegeven aan de kleinen.
Want Makeblijde was een uitstekend godsdienstleraar en een befaamd predikant.

Uit de stadsrekeningen van zijn geboortestad Popernge blijkt dat 'de beroemde inboorling' tijdens de kerstdagen 1599 in zijn geboortestad het woord Gods is komen verkondigen. Makeblijde zelf heeft deze zielzorg onder zijn stadsgenoten belangrijk genoeg gevonden om eraan te herinneren in zijn gebedenboek 'Den Berch der Geestelycker vreughden' (1618) dat hij opdroeg aan de Poperingse magistraat.

Deze tekst publiceerde ik in het decembernummer 2011 van 'Doos Gazette'.Hieruit haal ik even het volgende fragment:
Eersame Heeren
D'affectie die ick tot vermeerderinghe der deughtsaemheydt in uwe republicke ende tot uwer aller salicheyt altijt ghedreghen hebbe,
heeft my dickwijls doen peysen, hoe dat ick, soo verre van U lieden wesende ende blijvende, als ick nu ben, die met eenighen bequamen middel soude connen voorderen,
te meer want ick in voorleden tijden de jonckheyt van uwe stadt, met langh-durighe cathechiseringhe, ende uwe andere onderzaten, in u drije parochiekercken met verscheyden sermoenen daer toe eenige hulpe bewesen hadde,…
In de stadsrekening van het jaar 1593 – 1594, de periode dat Makeblyde in Ieper zat, vinden we onderstaande post terug.
Item twee heeren vande Societeyt Jesus over zes cannen wyns hemlieden ghepresenteert naer huerlieden debvoir int ghedincken van de woorde des heeren, ghedurende de voorleden heilighe paesdaeghen – vij pond iiij schele.
Het jaar daarop vinden we de volgende post in de jaarrekening:
Item mijn heere den dekene vande stede over diversche bouxkens by hem ghecocht tot onderwys vande kinderen by de Jesuiten in St. Jans kercke – par billet vande xxste septembris 1595 – viij pond

Omstreeks 1600 werd Makeblijde de eerste rektor van het pas gestichte college te Winoksbergen (Frans Vlaanderen). Daar heeft hij als een zijner voornaamste medewerkes de Ieperling Balduinus Cabillau s.j. die er studieprefekt was en die met Makeblijde te Leuven teolgoie had gestudeerd.
Deze Cabillau was de dichter van Latijnse epigrammata 'Magdalena, 1625'. Makeblijde en zijn collegeleraars hadden bovendien zielzorg in heel Noord-Frankrijk. Menige zondag heeft rektor Makeblijde in de hoofkerk van Duinkerke gepredikt op verzoek van de pastoor die zijn entoesiasme over deze predikaties niet onder stoelen of banken stak.

Op 12 juli 1604 werd Makeblijde rektor van het Jezuietencollege te Ieper, waar hij vroeger al vijf jaren had les gegeven. Te Ieper is hij maar één jaar als rektor werkzaam geweest. Hij had er onder meer als konsultor (raadsman vande rektor) pater Joannes David een temperamentsvolle pamflettist die in 1600 zijn 'Christelycken Biecorf der H. Roomscher Kerckie' had gepubliceerd, als indirekte weerlegging van Marnix Bienkorf, en in 1603 een emblemata boek 'Christelycken Waerseggher' waarop Makeblijve zich later schijnt gheinspiereerd te hebben.
Nadat hij op 22 september 1605 in de Paterskerk te Rijsel zijn laatste geloften, de vier 'vota solemnia' had afgelegd, gaat Makeblijde naar Antwerpen, het brandpunt van katolieke reformatie. Hij verbleef er in het Jezuietencollege, dat onder de leiding stond van Carolus Scribani. Te Antwerpen had Makeblijde evenwel geen collegewerk meer: hij was vast predikant in de paterskerk en in de stadsparocheis, in 1606 is hij ook gedurende een paar maanden als predikant en biechtvader te Scherpenheuvel werkzaam geweest.
Op het derde provinciaal concilie te Mechelen gehouden in 1607, werd besloten voor de gehele kerkprovincie een 'eenheidscatechismus' op te stellen. Nadat achtereenvolgens de bisschop van Bruge, Philippe de Rodoan, en Hendrik Cuykius, bisschop te Roermond, het opstellen van deze catechismus hadden laten steken, wendde aartsbisschop Hovius zich tot de provinciaal der Jezuieten, die zijn keuze uiteindelijk liet vallen op Lodewijk Makeblijde. Einde 1609 verscheen dan te Antwerpen de eerste Mechelse katechismus vande hand van deze 'doodgewone jeuzietenpater' Makeblijde; een katechismus waarvan de degelijkheid moge blijken uit het feit dat hij gedurende meer dan drie eeuwen haast ongewijzigd in voege is gebleven in de Zuideiljke Nederlanden.
Ondertussen is Makeblijde te Gent, werkzaam (1608 – 1611) en vindt er tijd om naast zijn katechismus, nog vier andere werken te voltooien: '**De schat der Christelicker leeringhe'** (1610), een boek voor de leraart en uitvoerig komentaar bij de catechismus; '**De schat der ghebeden'** (1611), een gebedenboek dat 25 herdrukken zou beleven, vervolgens twee vertalinghen uit het Frans, nl. 'Nieuwe ende waarachtige historie' (1609) over de marteldood van zes Japanse kristenen en 'Konste om sekerlick de volmaecktheid der Deughden te verkrijghen' (1611), vertaling van een ascetisch traktaatje over de ootmoed.

DEN
HEMELSCHEN
HANDEL
DER
DEVOTE SIELEN
Ghemaeckt door
LVDOVICVM MAKEBLYDE
Prieſter der Societeyt
IESV.
TANTWERPEN
By Ian Cnobbaert
M. DC. XXV.

In de zomer 1611 vertrekt Makeblijde naar Delft, waar hij tot zijn dood in 1630 als missionaris werkzaam bleef. Negentien lange jaren heeft deze Vlaming het leed gedeeld met de andere Vlaamse en Nederlandse missionarissen der 'Missio Hollandisa' en met de weinige gelovigen die trouw waren gebleven aan Rome en die de godsdienstige plechtigheden moesten bijwonen in 'schuilkerken' op gevaar af van aangehouden te worden, zoals dat met Makeblijde gebeurde op Pasen 1619.
Uitzonderlijk bedroeven, maar in het tijdskader zeer begrijpelijk, waren de ernstige meningsverschillen tussen de seculiere geestelijken ende paters, betreffende de uitoefening der pastorialia.

Doordat de paters geen verlof hadden de pastoriralia te bedienen, zagen zij zich bijvoorbeeld gedwongen ouders uit de landelijke dorpen, die hun kinderen wilden laten dopen, naar Delft te laten komen om 't doopsel te laten toedienen door de plaatselijke pastoor.
Een dezer Delfste pastoors, ten tijde van Makeblijde's verblijf aldaar, was de dichter **Jan Baptist Stalpart vander der Wiele** (advokaat , priester, 1559 – 1630).
Jarenlang hebben deze twee verwante fijnbesnaarde en hoogbegaafde figuren dezelfde Moederkerk gediend in dezelfde stad Delft (amper 4000 katholieken op een bevolking van 20 000) en in feite naast elkaar hebben geleefd. Dat ze spijts vinnige disputen, haarklieverijen en verdachtmakingen, de wijsheid bezaten elkaar te respecteren en met rust te laten, ja zelfs elkaars dichtwerken te waarderen, pleit voor de grootmoedigheid, zowel van de ene als van de anderen.

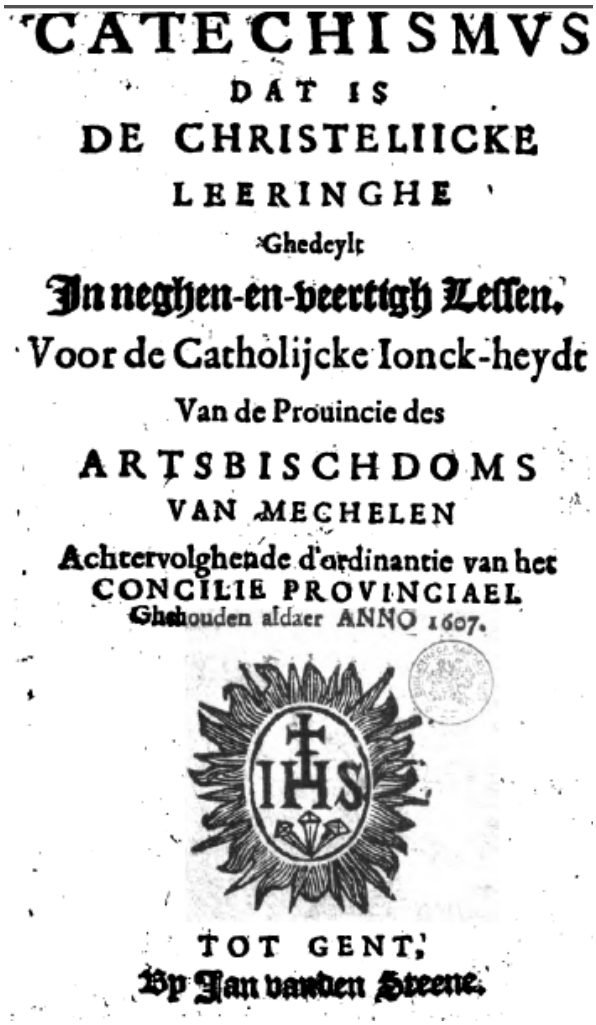
Op 17 augustus 1630 werd Lodewijk Makeblijde – na een zwaar ziekbed – in des levens vreughdich landt – opgenomen, vier maanden voor de dood van Stalpart van der Wiele. Begeleid door een stoet Delftse katoliekn – die deze keer niet werden verontrust – werd Makeblijde begraven te Voorschoten (bij Delft) onder een grafsteen waarop gebeiteld stond: 'God maeckt hem blijde'.
Uit de schets van Makeblijde's karakter, door pater Loosen aan de hand van authentieke documenten opgemaakt, blijkt duidelijk hoezeer deze een echte Poperingenaar was gebleven: rustig, mild en soepel, volhardend zeer werkzaam en steeds ijverig, rechtschapen en voorzichtig, ernstig en toch opgewekt, een prettig en vriendelijk man.
Dat hij ook Ieper niet vergat, leert ons het feit dat hij zijn brieven uit Delft, veiligheidshalve, om noch zijn oversten, noch zijn metgezellen, noch hemzelf aan de vervolgers te verraden, ondertekende met 'Tuus Yperinus' of 'Ludovicus Yperenus'; een schuilnaam die wij ook aantreffen in de adressering van brieven die hij ontving.
Hoezeer deze Westlander nochtans is opgegaan in het besef van zijn Nederlandse stamverwantschp, blijkt uit een paar merkwaardigecitaten, waarin hij onder meer uit Delft schrijft 'dat wij dus het vaderland – hiermee bedoelt hij zijn Noordermissie – verlaten i, is volstekt niet geraadzaam' en 'onze taak is het voor het welzijn onzer vijanden en voor de bekering van het vaderland te bidden.'

Het werk van pater Loosen is de bekroning van een steeds groeiende belangstelling die reeds enkele tientallen jaren geleden werd ingezet toen Anton van Duinkerken had gewezen op de bijzondere waarde van Makeblijde's poëzie, en toen pater Ampe s.j. – uit Woesten – in 'Ons Geestelijk Erf' (1944) een eerste bibliografie over het werk van Makeblijde publiceerde.

Rekening houdend met het feit dat Rogier hem rekent tot de priesters van formaat, onder de missionarissen van de Noord Nederlandse kerk in de 17de eeuw en bijzonder ook omdat met de studie van Makeblijde's carrière alweer eens mocht blijken hoezeer de nederlanden ook na de scheiding één geestelijk geheel, eenzelfde vaderland zijn gebleven, hopen we dat na de uitgave van zijn Hymnen en Gezangen eindelijk aan het waardevol poëtisch oeuvre van Lodewijk Makeblijde de plaats zal toegekend worden die het ten volle verdient.

We kunnen er alleen aan toevoegen dat we de stad zullen eren die haar roemrijkste zoon niet vergeet: wellicht is de tijd aan het rijpen waarop geestelijke, burgerlijke en culturele gezagdragers in Poperinge – nadat ze aan Deken De Bo hebben gegeven wat hem toekwam – deze rasechte Poperingenaar niet alleen een Lodewijk Makeblijdestraat, niet alleen een kunstvolle gedenkplaats, maar ook een warme hulde zullen schenken.
Daniël Merlevede.

Tot zover Daniël.
Dat de Mechelse catechismus uit 1607 ook 'pamfletachtige' trekken had, blijkt onder andere uit het volgende fragment waarin hij de 'ware' kerk tegenover de 'ketters' plaatst:

CATECHISMVS
DAT IS
DE CHRISTELIICKE
LEERINGHE
Ghedeylt
In neghen-en-veertigh Lessen.
Voor de Catholijcke Ionck-heydt
Van de Prouincie des
ARTSBISCHDOMS
VAN MECHELEN
Achtervolghende d'ordinantie van het
CONCILIE PROVINCIAEL
Ghehouden aldaer ANNO 1607.
IHS
TOT GENT,
By Jan vanden Steene.

Vraghe: Wat is de heylighe kercke?
Antw. – Een vergaderinghe van alle gheloovighe crhistenen, die onder ghehoosaemheydt vand den paus van Roomen de oprechte leeringhe Chrsti belijden, teghen alle valsche opinien.
Vraghe: Door wat teeckenen kan men de waerachtighe kercke Chtisti kennen ende vinden?
Antw. – Onder vele, besonderlijck door deses es:

1. Door haren ouderdom
2. Door haer heylicheydt
3. Door haer eenicheydt
4. Door dien dat sy apostolisch is als hebbende vande apostelen een ghedurige ende vervolghende afcomste.
5. Want sy catholijck oft alghemeyn is.
6. Door de glorie der mirakelen die Godt tot ghetuygenisse der waerheydt haerder leringhe doet.

Vraghe: Welck zijn de eyghen privilegien van de waerachtighe kercke Christi?
Antw. –

1. Dat in haer alleen te vercrijghen is verghiffenisse der sonden.
2. Dat sy alleen her recht ghebruyct heeft van de heylighe sacramenten, der verdiensten Christi ende van Christi leeringhe.
3. Dat op haer alleen te vinden zijn verdienstighe wercken, de beloften der saligheydt ende de gratie Godts.
4. Buyten haer en kan niemant salich zijn, soo den H. Paulus leert: ghelijck niemandt levende en bleef buyten de Arcke Noe.

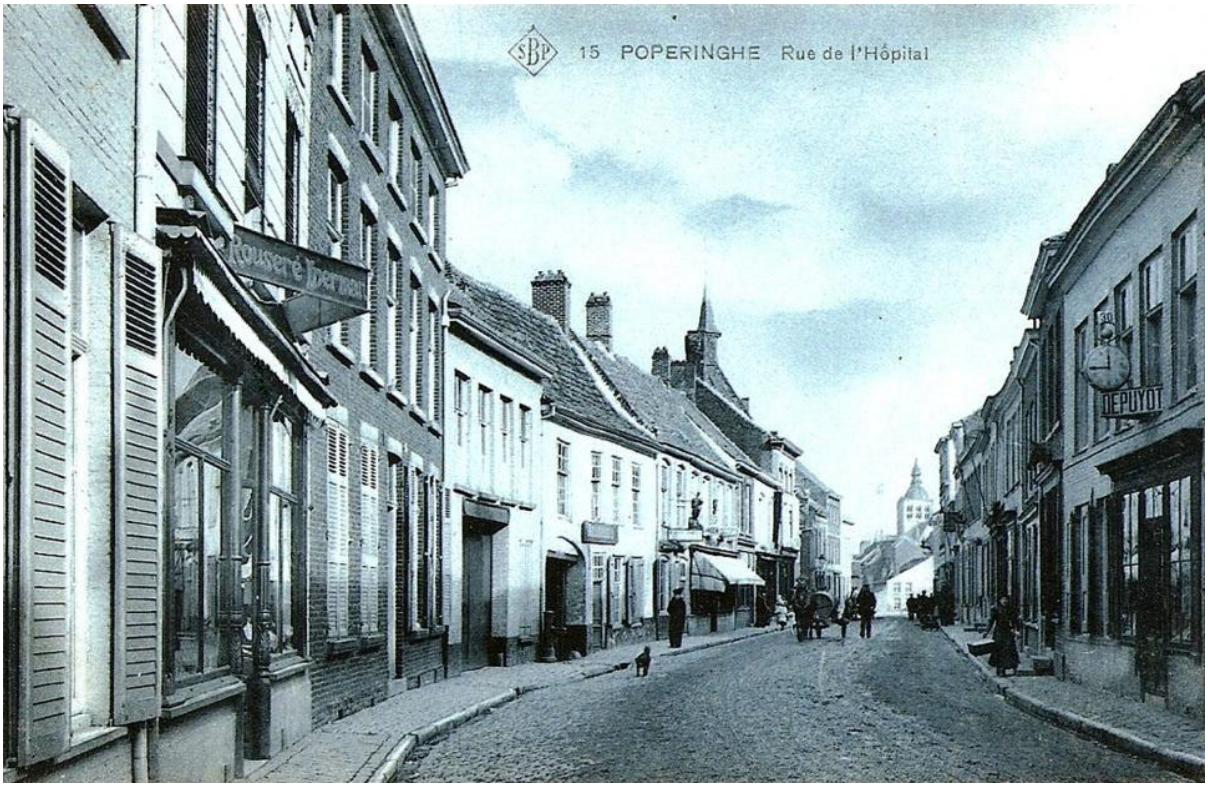
Daartegenover staan de vragen over de 'ketters':
Vraghe: Wie zijn e ghene die buyten de heylighe kercke Christi zijn ende gheen deel en hebben in de salicheydt:
Antw.

1. De Joden, heydenen ende Trucken, want sy niet ghedoopt en zijn.
2. Die inden ban zijn vande heylighe kercke, want sy afghesneden zijn.
3. De ketters ende schismatijcken want sy hen selven daer uyt werpen.

Vraghe: Weclk zijn onderdese de alderschadelijksckste?
Antw. - Die onder den naem van Christenen vervalschen de leeringhe Christi ende verschueren de eenicheyt van sijn heylige leeringhe ende kercke, die sy nochtans in het doopsel eens bekent ende besworen hebben.

We geven hier nog Makeblydes versie van **‘Gods geboden’.**

Boven al bemint eenen Godt
Ydelijck en sweert, noch en spot
Alle de heylighe daghen zult ghy vieren
Eert vader ende moeder door goede manieren
Met wille oft met wercke en slaet niemanden doodt
En doet gheen overspel, ncoh oncuysheydt snoodt
Wacht u van stelen ende onrechtveerdich leven
Ghy en sult gheen ghetuyghenisse der valscheydt gheven
En begheert oock niemandts beddeghenoot
Noch iemandts goed – t’zy kleyn oft groot

De Gasthuisstraat voor de Grooten Oorlog

Twee gedichtjes van Paul Tamboryn

We hebben in het verleden reeds een verhaal gepubliceerd van 'Meester' Paul Tamboryn uit Elverdinge. Hij werd er geboren op de 31ste maart 1897als zoon van Constant, die hoofdonderwijzer was in deze gemeente.
Mijn overgrootmoeder was Charlotte Tamboryn of beter gekend als Metje Klokke, gehuw met mijn overgrootvader Henri Vandermarliere, en ze hield de herberg de Klokke open gelegen op de Kasselstraat, net voorbij de 'Keer vanden Ommegang', waar nu het boeksjeswinkeltje is.
Dus in zekere zin ben ik nog ver familie van Paul Tamboryn. Vandaar dat ik met veel plezier twee gedichtjes van hem, hierbij publiceer.

Wintertijd

De aarde lijkt wel oud, droefgeestig, stil en moe
De vogel hoor ik niet,
Waar blijft het lentelied?
Geen bloempje bloeit in 't groen, de botten zitten stijf,
Verdoken in het hout…
't Is wintertijd,
De dag is grijs en koud,
Doch de aarde leeft en groeit!

D'oude weunste

Metjes hofstee

Hoe lief is ze nog
En hoe lachend van wezen,
D'oude weunste, liggend alleen;
Waar ze eens woonden,
Waar ze eens leefden,
Zalige dagen – rustig bijeen!
Waar ze eens zaten,
Waar ze eens droomden,
Waar ze vertelden
En zongen bij 't vier;
Waar…

Dagen en jaren is 't geleden,
Ze zijn nu bij de Heer,
Doch hun geest…
Roert mij nog zeer!

"'t Merryestraatje" en de moord op Deberch

Momenteel ben ik bezig in de Poperingse akten van het einde van de 16de eeuw. Daarin vond ik de onderstaande akte waarin er sprake is van de O.L. Vrouwevijver en **het Merryestraatje**.
We gingen op zoek naar dit straatje dat we momenteel niet meer kennen.
Een eerste akte luidt als volgt:

3 oktober 1594 – Merryestraatje & de Onze Lieve Vrouwvijver – Halmen

Jan de Muelenaere heift ghecocht
teghens **Jan Fobert ende Maycken** zijne huusvrauwe –
de helft van twee ghemeten ende een viernedeel lants
hommelhoff zijnde, metghaders **den hommelblock ende alle de pertsen**
ten voornoemde hommelhove zijnde –
den vercoopere toebehooreende medegaende -
ligghende inden Haeghebaerthouck opt **Merrystraetken**
van zuuden tvoorseide straetken – van oosten de coopere – van westen teghens **Onse Vrauwe vyvere ende tlant van de Sacraments Ghilde**
Omme de somme van drientneghentich ponden xij schele ende vj penninghen grooten vlaemsch –
tvoorschreven ghelast met de helft van een losrente van twaelf ponden parisis tsjaers - de penninck xvj –
diemen ghelt de Graeuwe Zusterkes van Sint Jans binnen deser stede –
te betaelene de voornoemde somme met eenen rentebrief van twaelf ponden parisis tsjaers den penninck xvj –
bezet op eene behuusde hofstede inden Haeghebaerthouck daer **Jan vande Berghe** nu woondt
met tverloop van 1° jaere gevallen den iijde sprockele 94
Item met noch eenen andere losrente van zes ponden parisis tsjaers –
den penninck xiiijde – bezet op drie ghemeten landts inde Peselhouck –
nu ghebruuckt by **Francois Possion** –
emmers zo verre de voornoemde rente van zes ponden parisis aende tbezet van den vercooper niet en behaechde – ende dan ghevallen es de cooper ghehouden ghelycke rente an zes ponden parisis te hypothequeren ende bezetten opt voorschreven vercocht goedt
Ende zulck alst tvercochte goedt voornoemd vuuten tzelve te betaelen opden eersten dach van sporckele emmers den maent daernaer onbegrepen - int jaer xvc vijf en tneghentich –
blyvende de voornoemde vercochte goedt verbonden in handen vande vercoopere totter vulle betaelynghe – v schele parisis voor goedstpenninck – zes ponden aprisis voor een hoofcleet omme dhuusvrouwe vande vercooper – xij pond parisis te lijfcoope – alle ten laste vanden blyvere
Ghehalmpt voorts over erfve opden iijde octobris 1594

Gelukkig voor ons bestaat er nog een betrouwbare kaart van Poperinge waarop deze Onze Lieve Vrouwvijver te zien is; de Ferrariskaart.

Op het onderstaand fragment van de Ferrariskaart kan men deze vijver gemakkelijk zien liggen, net boven de O van Poperinge. Het gebouw waar het kruis op staat is het klooster van de Benedictinessen. We zien ook duidelijk de Deken De Bo laan, die men in de 16de eeuw nog

de Elsenbruggestraat noemde en we zien de Elsenbrug over de Vleterbeek of Schipvaart ook duidelijk getekend.

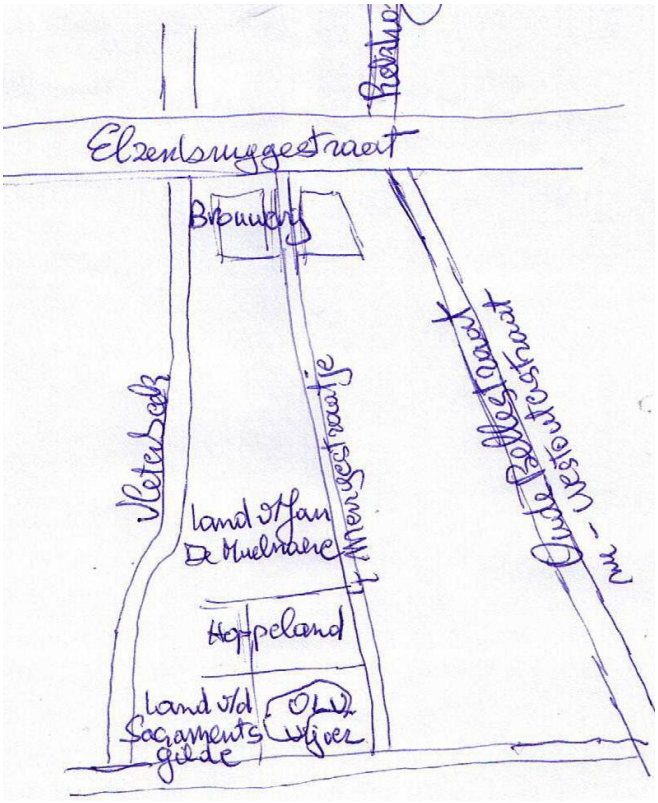

Een akte van de 29ste januari 1600 helpt ons om beter het Merryestraatje te situeren.

29 januari 1600 – De brouwerij in de Elsenbruggestraat - SAP 395 – Renten

Willem van Neufville heeft ghecocht
jeghens **Margriete de weduwe van Pieter de Schottere**,
met advies van **Claeys vande Doene**, haeren bystaenden vooghd
ende jeghens **Ulricq Nicolas ende Marie** zijne huusvrouwe, dochtere vande voornoemde Pieter de Schottere ende Margriete,
eene erfvelicke losrente van twaelf ponden thien schellinghen grooten sjaers,
de penninck xvj – voor de somme van twee hondert ponden grooten vlaemscher munte,
wanaf tjste jaer vallen ende veschynen zal den j van sprocle – *februari* - xvjc – *1600* -
ende alzoo voorts van jaere te jaere,
ten ghelicken daeghe totter lossynghe die men sal moghen doen ten twee differente tyden alst de voornoemde vercoopers believen sal,
daerinne verbindende een huus, erfve ende cateilen metter **brauwerie** daerneven staende in **dElsenbrugghestraete** deser stede, groot van lande twee ghemeten ofte daerontrent, alwaer de voornoemde vercoopers nu ten tyden zijn woonende - van oosten de voorseide straete, van zuuden **tMerriestraetken,** van westen het landt van Jan de Muelenaere, ende van noorden **de Schipvaert**,

voor desen ghelast met xviij pond parisis tsjaers, gheldende de weduwe van **Gillis Clays**, zonder breedere lasten dat belovende over zulcx te garranderen ende indempneren, daertoe verbindende huerlieden persoonen,
met belofte van breedere hypotheque te doen, tallen tyden als de coopere ofte zijns actie hebbende believen sal, ofte op te legghen de helft vande voorseide cooptale penninghen – inninghe naer coustume, etc.
Actum den xxix january 1600
Present Loys Makeblyde, Antheunis Winnebroodt, burghemeesters, Willem de Vos, Jacob Roelens ende Gillis de Roode, schepenen

Hieruit leren we dat de voornoemde brouwerij gelegen was in de hoek van de Elzenbruggestraat en de Schipvaart – de huidige Deken De Bostraat en de Vleterbeek.
Op de Ferrariskaart kunnen we de brouwerij situeren als het bruingekleurde stuk grond in deze hoek gelegen. Het Merryestraatje liep dus tussen dit bruine en het groene stuk en zo richting onderaan de Onze Lieve Vrouwevijver.

En daarmee kennen we ook ongeveer de loop van het Merryestraatje.
Waarom het straatje zo heet, blijft voor mij nog een raadsel.
Zou het gewoon **het Mariastraatje** *kunnen zijn, omdat het naar de O.L. Vrouwevijver toeloopt?*
'Merrye' is nu eenmaal de oude spelling van 'Marie.'
Dit lijkt mij nog de plausibele uitleg te zijn.
We leren de omgeving van de brouwerij op het einde van de 16de eeuw nog beter kennen door het proces verbaal dat opgemaakt werd naar aanleiding van de moord op Christiaen de Berch.
We geven hier de volledige tekst.

28 september 1596 – Christiaen de Berch wordt vermoord - SAP 116 - Nr. 57

Informatie preperatoire ghehoort ten versoucke ende belede van **Antheunis Winnebroot**, bally - *baljuw* - vander stede ende heerlichede van Poperynghe op ende en laste van **Pieter Luem** als perpetrant vande homicide ende nederlaeghe by hem ghecommiteert op den persone van **Christiaen de Berch filius Jans**, onghehuwet jonckman, gheschiet op den xxviiijde – *29* - septembris 1596

Om de eerste getuigenis direct te kunnen verstaan, geven we even mee, dat Margriet de Schottere, zoals we in de vorige akte konden lezen, de weduwe was van de oude brouwer. De brouwer in 1600 was Clays vander Doene die in de vorige akte haar 'bijstaanden' man was bij het opmaken van de lening die Clays kreeg van Willem van Neufville.

Margriet de wedewe van Pieter de Schottere, overleden ampman des voornoemde stede ende heerlicheit, oudt xlvj – *46* - jaeren ofte daer ontrent, ghevraeght op de gheschiedenesse vande voorseide nederlaeghe ghetuugt **op haer vrauwelicke waerheit ende trauwe van haeren lichaeme** daertoe sterckelick vermaent –
hoe dat op den voorzeide xxviiijde september laetstleden
des avonts tusschen achten ende neghen hueren –
de deposant commende **inde brauwerie** van **Claes vander Doene**,
heift aldaer gevonden den voornoemde **Pieter Luem** met een haumes – *houwmes* - in zyn hant
waer mede dat hy een haeghe ghestopt hadde,
inne twerck vanden voornoemde baillius hem ghelaetende
zeere ongherust ende ontstelt zoe deposante hem vraeghende waeromme dat hy zo laete hem daer was houdende ende ock de cause van zijne ongerustigheid,
waer op den zelven Pieter zeide,
'Zoude ick niet ongherust zyn, daer es Christiaen de Berch, die wil jeghens my vechten ende ick en weet de cause niet' –
zeide daerop: 'Zo die eist dat hy jeghens u vechten wille, zo raede ick u hier te blyfven slaepen' –
replicquerende daer op den zelven Pieter,
'Waer omme zoude ick dat doen, ick en wil niet veghten, want ick en weet van gheen zwarigheit –
waer op zoe deposant zeyde,
'Wel zo laet danne u haumes hier ende draecht een stick van een pertse met u op aventuere of den zelven De Berch op den wegh waere om u te verongelucken om u also te defenderen –
Ick zal u van hier met een kersse lichten tot dat ghy ter straete vut wezen zult –
maar den zelven Pieter zulcx niet begherende
es ter zelve **brauwerie** vut ghegaen, naer zyn huus –
ende eenen cleenen corten tyt daer naer heift zoe deposante ghehoort van in haere slaepcaemere groote beroerte ende ghecrysch **inde Elsenbrugghestraet** ontrent de baillie van meester **Jan Mazeman**
ende doende haer veynster van over twaeter opene, - *dus in de richting van de Vleterbeek* -
hoorde den zelven Christiaen roupen tot den voorschreven Pieter –
'O ghy sacrementsch **buggere'**
– tselve woort repeterende viere ofte vyf reysen, zo dat ten eynde den zelven Pieter Luen zeyde met grote overschoot –
'Wel Berch, wat wilt ghy van my hebben, ick en begheire op u gheen questie '–
ende zeere haest daer naer es den zelven Christiaen ghecommen lopende tot op de brugghe vande Elsenbrugestraat –
zeide de zelve deposante tot de voornoemde Christiaen, niet wetende dat hy ghequetst was,
'Wel ghy dronckaert, wat maect ghy hier lopende, waeromme en gaet ghy niet huuswaert –
verandwoordende daer op den zelven De Berch,
'Ghy sacramentsche **croeynge**, god gheve u ock **de pestilentie'** –
de deposante sluutende midts dien hare veynstere toe, vreesende van steenwerpen –
zonder breders wetende, sluut hier mede haer ghetuughenesse.

Toch nog een woordje uitleg:

- **Buggere =** *Is een veel voorkomend scheldwoord op het einde vande 16de eeuw. In de schatkamer van de Nederlandse taal vonden we enerzijds als betekenis: ketter. Maar anderzijds ook Paederast*, *paedico*, eene beteekenis die ook het fr. *bougre* en mnl.

herite hebben aangenomen (z. ald.). Op ketters en paederasten werd dezelfde straf toegepast.

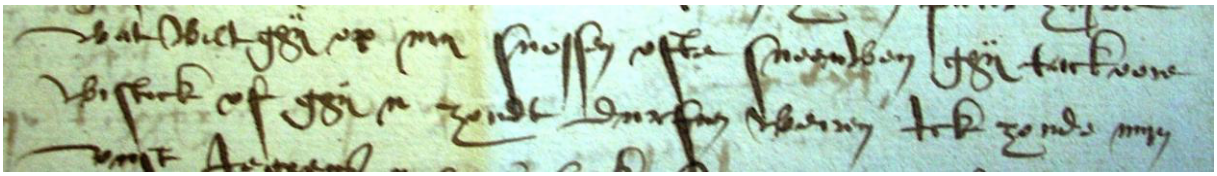
- **Coeynge =** Kreng
- **Sacramentse** = Met het bijvoegen van 'sacramentse' wilde men nog eens de zaak bekrachtigen.

Jacquemyne filia Francois Keerne, huusvrouwe van Claes vander Doene,
oudt xxxv tich - *35* - jaeren ofte daer ontrent,
deposeert by ghelycken eedt ten zelven daeghe ende huere,
horende gheruchte van volck in haer **brauwerie,**
heift zoe geropen op haer dienstmaerte **Jaecqemyne** compt inne waerts,
wat blyft ghy daer maekende – waer op dat Pieter Luem riep van inde brauwerie –
'Vrauwe compt hier daer es Caenen de Berch – die wil jeghens my veghten, ick darff qualick thuuswaert gaen –
waerop zoe deposante zeyde –
'Ja, knechte, wat zwaerheit hebt ghy onder elckander' –
replycquerende daer op den zelven Pietere –
'Ick en weet van gheen zwaerheit –
zeyde daer op de deposante – 'Liefver dan questie thebbene zo blyft heir slaepen by Frans, onsen cnaepe,
niet jeghenstaende dies es nochtans den zelven Pieter thuuswaert ghegaen ende zeere haest daer naer – zo heift Frans den cnaepe van Claes vander Doene, geropen van boven den zolder – 'Vrauwe zy vechten' –
de voorseide deposante tselve hoorende, heift met haer cnaepe ende **jonckwyf** – *de meid* - de voorduere ontsloten, commende vooren met een kersse ende hebben ghesien den zelven Christiaen de Berch, commende ghequetst ende Pieter Luen hem naerghevolght –
zo zeyde de voornoemde Christiaen tot den zelven Pieter Luem –
'Waer omme hebt gy my aldus ghequetst?' – waer op den zelve Pieter antwoorde –
'Waeromme hebt ghy my eerst ommeghesmeten? Ghy hadt my moghen duer laeten passeeren, want ick en hebbe u niet ghevraecht'
ende schedende also van elckanderen zonder byde voornoemde deposante breeders ghehoort ofte ghesien hebbende; sluut hier mede haer depositie.

Francois Ellebusch de zoone Quyntens, vuldere van zynen style,
oudt xxxiiij - *34* - jaeren ofte daer ontrent,
ghevraeght op de gheschiedenesse van tvoorseide ghevecht,
ghetuucht op zynen eedt daer toe hoghelick ghestaeft,
hoe dat op den voorgaende xxviiijde september laetstleden,
des avents tusschen achten ende neghen heuren, hy deposant, wesende in zyn hoff by zyne achterdeure, heift ghehoort dat den voorseide Christiaen de Berch –
by dranck wesende – geropen heift –
'Qui va la' - tselve wesende by het damheck ofte daer ontrent van meester Jan Mazeman inde Elsenbrugghestraete,
waer op dat Pieter Luem van ghelyck zeide – 'Qui vala' –
wederomme - zeide daerop de voorgaende Christiaen De Berch –
'Ja, Pierken, zijt ghy daer – ick kenne u wel-
daer mede ghelyckende dat den voornoemde Christiaen den voornoemde Pieter an viel, zo zeyde den zelven Pieter –
'Ja wel, ja wel, Caentgen, wat wilt ghy van my hebben, zouct ghy te vechten,
zegghende daerop den zelven Christiaen –

‘Ja ick, ick wil vechten, waer op dat den zelven Pieter voor andwoorde gaf
‘En ick en wille niet vechten, zouct ghy my hier den wegh af te legghen? Ick en hebbe op u gheen zwaerheit noch questie’ –
horende den deposant midts dien dat den voornoemde Christiaen de Berch ende den zelven Pieter Luem jeghens elckanderen ghevecht hadden –
maer hoe tselve verghynck ofte wie de zelve quetsuere ghegheven heift is hy deposant danoff onwetende midts dat inden nacht was ende ock verre van daer wesende,
sluut over zulcx zyne ghetuughenesse.

Franchois Lyts filius Pieters, onghehuwet jonckman, oudt xxx – *30* - jaeren ofte daer ontrent, **brauwere van zynen style**,
wonende tne huuse van Claes Vander Doene,
deposeert by eede daer toe scerpelick ghemaent, hoe dat op den xxviijste septembris laetstleden tusschen achte ende neghen hueren inden avent,
hy deposant bereet zynde om te gaen slaaepen, hoorde commen op de straete den voorgenoemde Pieter Luen met eenen **Willem de Cuupere**,
commende den zelven Pieter vut den wercke vande voornoemde baillien met een hauwmes in zyne hand, waermede dat hy een haeghe ghestopt hadde
ende staende tsamen op de brugge vande Elsenbruggestraet
hebbbende onder andere dyversche propoosten,
zo es by ghevalle aldaer toeghecommen den voornoemde Christiaen de Berch, zeere by dranck wesende en heift gheseit tot Pieter Luen,
‘Waeromme moeste **Hans vander Haeghe** helpen tonnen?’ –
waerop den zelven Pieter antwoorde,
‘Omdat wij tsaemen inder werck ghedaen hebben’ – zeggende daerop den zelven Christiaen –
‘T es my verweten inde brauwerie van **Franchois Keerne** dat ick niet en hebben helpen tonnen ende dat ghy altyts met my bezich zyt, wat pestilentie wildy altyts met my bezich zyn, - waerop den zelven Pieter zeyde –
‘Die zulcx zeggen zy spaeren de waerheit, want ick en hebbe noyt met u bezich gheweest, zwerende op zulcx syjn ziele –
replicquerende daer op den zelven Christiaen de Berch,
‘Comt ghy tselve zo wel te passe dan ghy muecht **u moere bruuen** – tes my ghelyck al en helpe ick nieuwers – daer op den zelven Pieter zeyde

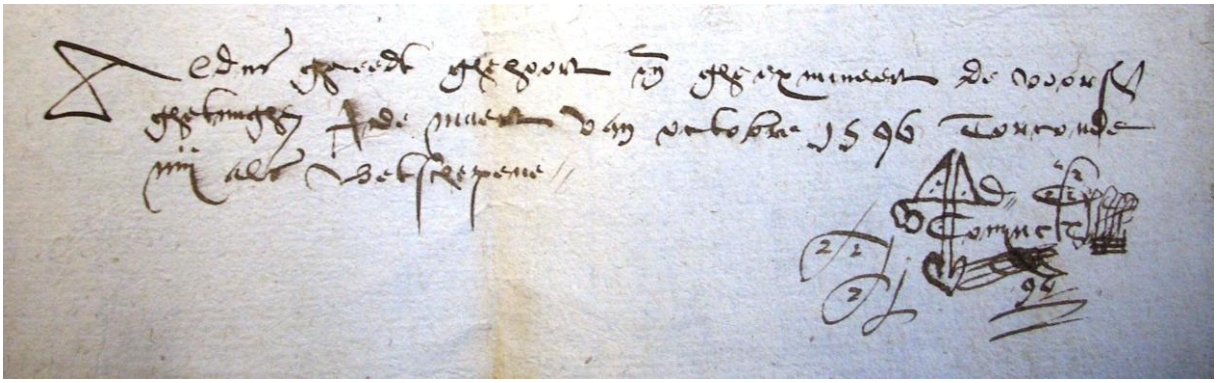
‘Wat wilt ghy op my snossen ofte sneeuwen, ghy tacteene wistick of ghy u zoudt durfven weren, ick zoude myn vyt jeghens u hersebecken slaen’ –
zeggende daer op den zelven Christiaen –
‘Hoe weiren, laet ons gaen beneden de brugghe,’
zo zeyde den zelven Pietere, - ‘Wilt ghy tselve hebben – ick zalt u wel hier gheven’ –
doen zeyde den zelven Christiaen de Berch –
‘Ick en wil niet vechten’,
met welcke woorden den voorseide Willem de Cuupere Pieter Luen gheleyt heift inde brauwerie van Claes vander Doene,
ende den zelven Chrisitaen de Berch es daer buuten ghebleven,
waeromme dat hy gheropen heift tot Pieter Luen, -

‘Compt vut, compt vut, ghy schelm, god gheve u de pestilentie – ick hebben also wel twee handen als ghy ende ick zal my zeere wel defendeeren’ –
met welcke woorden de voorseide **Willem de Cuupere** ghegaen es vut de zelve brauwerie ende heift den zelven Chrisitaen wegh-gheleyt ter straete vut
ende es also van hem ghescheden –
naer dien heift dne voornoemde Pieter begheert naer huus te gaene –
zo heift den deposant tot hem gheseit –
‘Blyft hier by my slaepen of hy u op den weghe vonde, daer zoude mueghen grief ghebueren – ofte eist dat u emmers belieft te gaene, laet doch u hauwmes hier, want waert dat ghy quaempt te vechten, zoudt hem daer mede alomme duere slaen’ –
waerop den zelven Pieter zeyde –
‘Moet emmers zijn dat ick vechten moet - twelcke ick nochtans niet en begheire – ick en zal marr met den **hoezele** slaen –
gaende daer mede ter brauwerie vut naer huus – ende den deposant opwaerts gaende om slaepen ende de whyle dat hy voor zijn bedde knielde om zijn ghebet te doen,
zo hoorde hy zeer groot gerichte voor de baillie van meester Jan Mazeman ofte daer otnrent, hem bemoedende dat zy vechten zoude ees terstont nederwaert ghecomen -
de voorduere open doende, heift aldaer ghesien den selven Christiaen de Berch commende ghequetst ende den ghequetsten heift gheseit tot hem die spreckt –
‘Ja, ghy schelm zyt ghy daer ock, god gheve u de pestilentie’ –
waerop den deposant zeide tot den zelven De Berch –
‘Wat ghy nietmaekere, wat wilt ghy van my hebben, ghy zouct allomme questie te maeken ende voorts en duecht ghy niet, maer ghy betraut u beenen wel’ –
roupende voorts den zelven Christiaen De Berch tot den zelven Pieter Luem, die daer achter quam –
‘O ghy buggere, ghy schelm, ghy hebt my thooft gheclooft’ -
waer op dat Pieter Luem hem zeyde –
‘Waeromme hebt ghy my den wegh afghestaen ende ommeghesmeten ende ick en hebbe u niet ghevraecht noch gheen questie op u verzocht -
gaende mits dien den ghequetsten met zijne moedere ende broeder naer den chierurgien – zegghende ick en zal maer leven tot morgen – ende ick en hadde gheenen quetsuere ghenouch maer Frans – dat es desen deposant, - ‘die wilde my noch meer gheven’ –
gaende also voorts zonder breders te wetene, sluut den deposant zijn orcontschap.

U moere bruuen = Bruuen of bruien = Eene vrouw beslapen, ook haars ondanks: schoffeeren. In de 17de eeuw kennelijk reeds behoorende tot de platte volkstaal. We kennen het woord ‘rui’ nog in ons woord ‘bruiloft’.
Hoezele = De handgreep

Willem de Cuupere, filius Jans, oudt xxxiiij – *34* - jaeren ofte daer ontrent,
dienaere vanden heere ende **bierwerke**r van de voornoemde stede,
ghevraecht op zynen eedt daertoe sterkelick vermaent omme thebbene verclaers vande waerachtighe gheschiedenesse op tvoorschreven faict –
ghetuught hoe dat hy deposant op den voorschreven xxviiijste septembris 96 inden avont ghecommen es met Pieter Luem vande N**ieuwe Maerct**
al divizeren tot voor de duere van Pieter de Schottere ofte daer ontrent ende daer stille staende es hemlieden toegecommen den voorschreven Christiaen De Berch,
zeer by drancke wezende ende den zelven Christiaen vraeghende anden zelven Pieter ‘Waer omme dat hy Luen altyts quat ghezecht hadde vande zelven De Berch’ –
op welck vraeghe den zelven Pieter zeyde –

‘Dat zulx niet waer en was, vraeghende waer tselve zoude mueghen gheseyt zijn, - zeyde daerop den zelven Berch, inde brauwerie van Franchois Keerne
ende den zelven Keerne heift tselve tot mij gheseit, -
waer op dat den zelven Pieter zeyde, die dat achter my zegt,
‘Hy lichter anne, zwerende over zulcx zijne ziele, dat tselve niet waerachtichg en was’ -
nietjeghenstaende den zelven Berch altyts persisterende by zynen anzegh,
zegghende bet voorts den zelven Christiaen tot de voornoemde Pieter Luem,
‘Wist ick of gy u zoudt durfven weren - ick zoude u duer u wesen steken’ –
Waer op dat Pieter zeide,
‘Dat ja, ick zoude my wel durfven weiren, maer ick en beghere niet te vechten –
emmers naer vele propoosten ende movyvementen by den zelven Christiaen anden voornoemde Pieter ghedaen – zo zeyde den zelven Pieter ten eynde
‘Wyl ick of ghy zelve u zoudt durfven weiren, ick zoude u zelve voor u **bachuus** - *bakhuis* - smyten ende den zelven Christiaen eenen snyder - *een mes* - treckende, om de voorgaende Pieter te griefven,
zo heeft hy die spreict ten eersten ghesproken ende hemlieden van anderen ghescheeden, leedende also den voorschreven Pieter inde brauwerie van Claes vander Doene ende den zelven Berch daer buten sluutende,
waeromme den zelven Christiaen zeere ontrust zynde, roupende thierende ende hem vermetende van den aventsluut noch vele quats te doene
ende dat hy den zelven Pieter zeere wel vutreghten zoude,
met vele ander vermetelicke woorden ende onredelcik propoosten allessins jeghens de redene en equiteit ende den zelven deposant -
horende de onredelicheit vande voonoemde Christiaen heift de duere vande brauwerie ontsloten ende es buuten ghegaen ende heift met schoon woorden den zelven Christiaen wegh gheleyt ter straete - vut over de Nieuwe Mart ende voor **tGouden Hooft**
ende also den zelven Christiaen noch altyts persisteerde zegghende –
‘Ick zal dien Pieterken noch tavent dootsteken of hy zalt my doen, hebben’ –
altyts een bloten snyder in zyne handen, willende altyts duere ende weghlopen –
den deposant zyende ofte ghewaere zynde vande zelven snydere - zocht alle middelen om den snyder van Christiaen te weeren maer den zelven Christiaen heift den voornoemde deposant ontworstelt - teekende also met zijnen snyder den deposant in zijn wambuis –
en es also vanden deposant duere ghelopen –
den deposant zynde dat hy gheen profyt doen en conste es wegh ghekeert over Sint Jans kerkhof naer **Claes vander Doene** ende commende voor de zelve brauwerie
zo hoorde hy groot geruchte van steenen te werpen, niet verre vande baillie van meester Jan Mazeman inde Elsenbruggestraet
maer hoe de zaeke voort verghynck es hy deposant danof ontbeken0e midts dat hy anderssinss of naer huus ghynck - sluut hier mede zyne ghetuughenesse.

Aldus gheeedt, ghehoort ende gheexamineert de voorseide ghetuughen inde maent van octobre 1596 – toorconde mij als wetschepene – **Gheleyn de Coninck**

Daarmee kennen we nog altijd niet met zekerheid of Pieter Luem de moordenaar van Christiaen Deberch was, maar de kans is wel heel groot.
't Merryestraatje is ondertussen verdwenen, net zoals de O.L. Vrouwvijver, ingenomen door de zusters Benedictinessen.
Een volgende keer hoop ik het eens te hebben over het feit, hoe de zusters Benedictinessen hun klooster in Poperinge zijn gestart in deze voornoemde brouwerij.

Nummer 140 **Doos Gazette** **maart 2014**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden

*

Hy heeft een ton vol kennis; maar de bodem is'er uit.

Dit zegt men ſchertzende van eenen verwaanden weet-niet:

niet: gelijk, *Hy heeft een goed verſtand; maar 't zit wat diep. Magnam habet ſcientiam, ſed non vult ex.* Wie zal ontkennen, dat zulke diepzinnig zyn? Zo gelijkt ook zommiger beurs wel eene bodemlooze mande. Ziet Hag. 1: 6.

Uit 'De nederduitsche spreekwoorden' door Carolus Tuinman – 1720

*

Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 560 lezers

Beste abonnee

't Is een raar 16de eeuws nummer geworden met een stuk rond het Merrystraatje, het graf van Ghelein Makeblyde, de steniging van de Heilige Stefanus, kachtels of voolen en met een Spaanse hoere en tovenaars

Het Merrystraatje

Eerst even een reactie van **Jan Decorte**, *CO7 archeoloog. Hij schrijft mij het volgende:*

Dag Guido,
Alweer enkele interessante artikels.
Ik heb een opmerking in verband met het laatste stuk, over het Merryestraatje. De straat is zeer duidelijk te zien op de kaart van Deventer(http://lucia.kbr.be/mapview/index.php?image=/deventer/1588494.imgf) , als zijstraat van de huidige Westouterstraat. Opvallend is wel dat de Onze-Lieve-Vrouwevijver niet is aangeduid, in tegenstelling tot de Sint-Bertinusvijver.
Voor de historische bronnen voor 1600 is het trouwens beter om altijd de kaart van Deventer te gebruiken, aangezien de stad toch van gezicht veranderd is vanaf de 17de eeuw. De kaart van Ferraris geeft dan een mooi beeld van Poperinge vanaf de 17de eeuw. De kaart mist echter nogal wat details en herbergt ook wel wat fouten. Dat merk je als je de historische kaarten op het huidige kadaster legt: De kaart van Deventer past bijna perfect op het huidige kadaster, bij de kaart van Ferraris lukt dat helemaal niet.
Met vriendelijke groeten,
Jan.

We gingen even kijken op de Deventerkaart en effectief zo vonden we het Merrystraatje getekend:

Het Merrystraatje liep van de huidige De Bo-laan, parallel met de Vleterbeek, naar de huidige Benedictijnenstraat.

100 jaar geleden - De hoek van de Mezenstraat en de Ieperstraat

Van **Marc en Johan Adriaen** *kreeg ik een volgende reactie op het artikel* **van Lodewijk Makeblyde.** *Zij stuurden mij een artikel van de hand van Meester Adriaen: Grafsteen*

Van **Ghelein Maekblyde** met zijn twee echtgenotes **Barbele Beke en Marie van Gousteene.**

Deze zerksteen uit de eerste helft van XVIde eeuw lag oorspronkelijk voor het niet meer bestaande Sint Andriesaltaar in de Onze lieve Vrouwekerk in Poperinge, waar Ghelein Maekblyde begraven werd. De grafsteen verdween uit de kerk en werd na de eerste wereldoorlog opgegraven in de grond van een achtergebouw van Hotel Skindles. Hij lag lange jaren met bloemen omkranst in de tuin van Skindles, en werd na de tweede wereldoorlog weggeschonken aan een invloedrijk persoon om de aanleg van het elektriciteitsnet op het Poperingse platteland te verkrijgen. Door het verdwijnen van deze zerk is dit iconografische getuigenis van de hand van Meester Adriaen zeer waardevol. Onder twee wapenschilden, die in de band de namen van Gousteene-Maekeblyde en Maekeblyde dragen, rust een edelman tussen twee vrouwen. Allen zijn in Spaanse hofkleding en gepijpte kraag en brede toppen aan de schoenen. De handen zijn in bidhouding gevouwen.
Aan de voeten staat te lezen 'Sepulture van Barbele Beke filia Franchois de twee huisvrauwen van Ghelein Maekeblyde, die overleet den 4…'

Op de linker, onbeschadigde rand lezen we 'Ende Marie van Gousteene filia Joris zyne eerste huisvrauwe die overleet den 6 juni XCXX….'
De rechterrand, waarop het over Ghelein Maekeblyde gaat, is grotendeels onleesbaar.
Ghelein Maekeblyde, die hier dus tussen zijn twee echtgenotes afgebeeld staat, stamt uit een voorname Poperingse familie van baljuws, burgemeesters, schepenen, raadslieden en kerkmeesters. Hijzelf was baljuw in Poperinge rond 1500. Zijn achterkleinzoon, de Jezuiet Lodewijk Makeblyde was een bekend schrijver van godsdienstige werken, onder meer de eerste Nederlandstalige Mechelse Catechismus.

Tot zover Meester Adriaen.
Naast de bijgaande tekening zaten er nog twee foto's één van de vader van Lodewijk Makeblyde, ook Lodewijk genoemd en één van de moeder van hem, Marie Waels.

Dit deed bij mij een belletje rinkelen. Ik had deze foto's nog gezien en wel in de 'Tabletten…' een oud genealogisch tijdschrift in het Stadsarchief te Poperinge.
Ik ben dus daar nog eens gaan kijken en vond in deze een uitgebreidere stamboom van de familie Makeblyde, waar ook Meester Adriaen zijn mosterd gehaald had.

De foto's van vader en moeder komen zoals vermeld, uit de collectie van Baron Raoul van Zuylen van Nyevelt.

De familie Makebyde is reeds in 1450 in Poperinge terug te vinden. In 1458is Lambert Makeblyde, samen met Pieter Diedeman en Jan Colins, baljuw getuige in een charter opgemaakt in het klooster van Sint-Bertin. In 1460 is diezelfde Lambert schepen in de stad.
In 1462 is een zekere Lamsin Makeblyde ontfanger van de stad.
In deze periode hebben de Makeblydes een wapenschild dat we terug vinden op het schilderij van Louis Makeblyde. Het heeft drie elementen: bovenaan twee goudkleurige zespuntige sterretjes – onderaan twee zilverkleurige zwaantjes en in het midden drie hermelijnkleurige 'mouchetures' of kringeltjes en dit alles op een azuurblauw veld.
Een van de wapenschilden op het grafzerk zou dit van Makeblyde moeten zijn, maar we herkennen het hierop niet.
*De Makeblydes hadden ook een wapenspreuk, gebaseerd op hun naam: '***Ubique Laetus'** *wat zoveel wil zeggen als:* **Gereed om wel te doen en bly te zijn**.

Gelein Makeblyde *is gekend als vader van* **Pieter** *door de huwelijksakte met een Ieperse poorter. Ghelein was een groot verdediger van de katholieke kerk en was Spaansgezind gedurende de godsdienstoorlogen. Onder Keizer Karel en Filips II is er sprake van renten ten voordeel van Willem, Andries, Pieter, Ghelein en Lodewijk Makeblyde. Ghelein had dus een zoon Pieter.*

Vader van Lodewijk MAKEBLIJDE

Deze **Pieter Makeblyde** *huwde met* **Jacqueline van Sint –Omaers**, *dochter van Leon de Sint-Omaers – Reninghe. – Deeze Pieter was baljuw in Poperinge in 1559.*
Zij kregen vijf kinderen:
1 – Lodewijk
2 **– Ghelein**
3 – Marie
4 – Christine
5 – Magdalene

Het is van de 2de zoon, Ghelein dat het grafzerk waarvan sprake, afkomstig is. Hij woonde in de Ieperstraat op een erf genaamd **'t Wielken** *en had goederen samen met de familie Rouvroy.*
Deze huwde een eerste maal met Barbara of Berbele Beke en een tweede keer met een zekere Vande Goesteene.

Het portret van **Lodewijk Makeblyde**, *zo staat er, hing rond 1850 bij de zilversmid meester De Puydt en verhuisde later naar Baron Raoul de Zuylen van Nyevelt, burgemeester van Veldegem.*
Lodwijk Makeblyde as burgemeester in 1571, 1572 en 1573 nadat hij verschillende keren schepen en pensionaris van de stad was geweest en werd uiteindelijk baljuw. Hij huwde met Marie Waels, de dochter van Boudewijn.

Moeder van Lodewijk MAKEBLIJDE

Zij hadden 8 kinderen waarvan de jezuïet Lodewijk Makeblyde de bekendste gebleven is.
Zie verder het december nummer van Doos Gazette van het jaar 2011.

We gingen even grasduinen door mijn opgestelde 'Jaarboeken van Poperinge' – te vinden op de site van de Vrienden van het Poperings Stadsarchief
http://arch-poperinge.be/

Daarin vinden we eerst een akte waaruit blijkt dat Ghelein Makeblyde ook eigendommen had in de Haghebaerthoek. Op de **14de december 1556** *immers is er een verkoop van een stuk land in de Lyssenthoeken daarnaast wordt er nog een stuk meers verkocht in de Haeghebaerthoek dat gelegen was naast dit van Ghelein Makeblyde.*
Noch j roede xiiij lynnen mersch inden **Haeghebaerthouc** tusschen den meersch van **Ghelein Makeblyde ende Christiaen de Groote**

Een tweede vermelding die we terug vinden dateert van de 6de april 1557.
Poperinge diende op de 6de april 1557 een lening op te nemen om hun schulden aan ***de president van Vlaanderen*** *te kunnen betalen. Het zijn de begoede inwoners van Poperinge die dit geld lenen.*

Schepenen, keurheers ende raden wesende in competente getale vergadert in hemlieden camere van secrete
ter visitatie van zeker briefven van crediten hemlieden gheputeert van weghens heere **Adriaen Vanderburgh**, ridder, raed van staten ende **president van Vlaendren** ende **Jan van Rooden**, raed sconynck ende zijn ontfangher qualitate ende ghehoord hemlieden raport,
van sconyncx weghe verzouckende gracieuse leeninghen op de fameuste ende best ghegoeden van deser stede vande somme van vichthien hondert guldenen
ende bestierende de zelve fameuste hemlieden ghedenommeert thebben
omme inde zelve leeninghe ghetaxeert te werden,
hebben over zulck ghedenommeert dese naervolghende personen
te wetene

Arnoldus van Langhemersch, balliu ter leeninghe van c gulden
Pieter Maekeblyde, aman,
ende meester **Adriaen Makeblyde, Ghelein Makeblyde**, elck c gulden
Dieryck vande Doene ende Clays van Simpol tsamen c gulden
Lauwick Makeblyde, Cathelyne die dochter van **Boudwein Waels, Jacob Lodyck, de wedewe van Willem Scolynck, Robert van Bethelem** elck hondert ghuldenen,
Danneel Canin ende **Jan de Pours** tzamen c gulden
Jacob Floor, Charel Hazebaert, Gadifer Beke elck c gulden
Meester Bartholomeus Bock ende Pieter Lotin
Franchois Diedeman ende Jacob Adam tzy twee c gulden, **Jan de Reckenmaker** doude c gulden
Meester Hancx ende meester Martin Butsaert tzamen x ghulden
Belovende de zelve schepenen, keurheers ende raden de voorghenoompde personen te guaranderen ende indempneeren van zulcken lasten als ter cause vande zelven overgheven ende denominatie op hemlieden zoude moghen commen ende by inden gonne al tgoed van de zelven stede present ende toecommende
Actum den vi den in april 1557 voor paschen

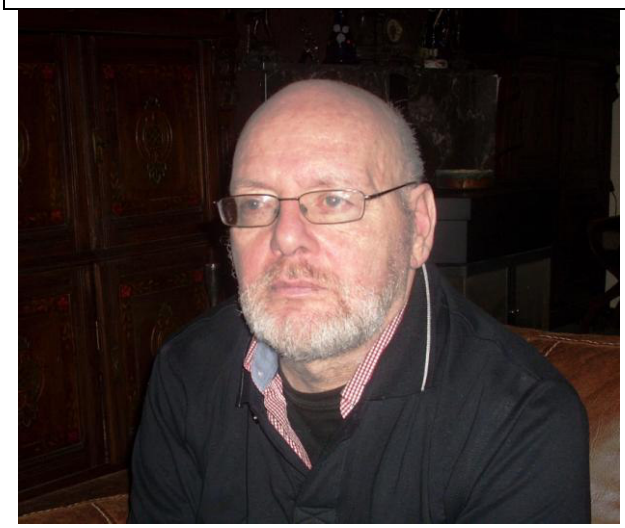
We merken dat we bij deze begoede personen **Pieter Makeblyde** *tegenkomen die op dat moment 'aman' of een soort politiecommissaris is en dus* **niet baljuw** *zoals men in de tabletten vermeld. Zowel de baljuw als de aman werden door de 'weerlijke heer' de abt van Sint Bertins van Sint Omaers aangesteld, maar de baljuw was toch de meerdere van de aman.*
Net zoals **Adriaen en Ghelein Makeblyde** *geeft hij een lening van 100 gulden.*
Verde zien we nog **Lauwick of Lodewijk Makeblyde** *ook goed voor een lening van 100 gulden.*
Op de 30ste mei 1562 vinden we in de register van de resoluties (SAP 467) de samenstelling van het Poperings magistraat:

De samenstelling van het magistraat was als volgt:
Burghmeesters ende schepenen vande stede van de jare 1562
Ghelein Makeblyde *burgemeester* van de rade *of de wet*
Jacob Lodyck, burgmeester van de commune –
Meester Jooris van Acker – Pieter van de Stichele – Gillis van Simpol – Lauwers Pilgrim – Pieter Rouvroy – Jan de Reckemaeker – Willem de Rycke – Maillart de Plackere – Ghelein Borry – Pieter Everaerd – schepenen
En de raden waren:
Jan Banelaere – Pieter de Briefvere – Franchois Diedeman – Jacob Beke – Daniel Canin – Andries Gilis – Ghelein Moenaerd – Christiaen de Coninc – Gillis Dierick – Andries Vutendale – Jooris van Goosteene – Jan Marten

En daar tussen staat dus Ghelein Makeblyde *als burgemeester van de wet.*

Het is alleszins duidelijk dat Ghelein Makeblyde in zijn tijd een notabele van Poperinge was. Marc Adriaen vertelde me nog dat hij samen met zijn broer Johan nog op zoek zijn gegaan naar deze grafzerk dat dat ze tot op heden deze niet terug gevonden hebben.
Ik ben er zeker van dat bij resultaat ons ook via deze weg zullen op de hoogte houden.

De jaarboeken van Poperinghe
Guido Vandermaliere

Beste

Op zaterdag 12 april 2014
om 9.30 uur in het bovenzaaltje van de bibliotheek 'De Letterbeek' ga ik het officële en digitale lintje doorknippen van mijn website 'De Jaarboeken van Poperinghe' .

De 'Vrienden van het Staadrchief van Poperinge' zijn immers zo vriendelijk en coöperatief geweest om een deel van hun website voor mij open te stellen om hierop mijn werk 'De jaarboeken van Poperinghe' te plaatsen.
De jaarboeken van Poperinghe' houden de transcriptie in van verschillende documenten en artikels behelzende de geschiedenis van Poperinge vanaf de 'legendarische tijden' tot en met het jaar 1599.
In eerste instantie worden hierop 9 boeken geplaatst ingedeeld in negen 'tijden', beginnend met de Legendarische tijden.
Daarna volgen: De vroege middeltijden, De harde middeltijden, De late middeltijden, Keizer Karels tijden, De troebele tijden, De beroerde tijden, De ruïneuze tijden en De tijden van oorlog.
Vanaf het jaar 1590 gaan we over op afzonderlijke jaarboeken, die zoals het woord zegt, een aantal transcripties chronologisch per jaar zullen bundelen. .

Momenteel staan deze 9 boeken reeds op de website van 'De vrienden van het Stadsarchief'.

http://arch-poperinge.be/Kroniek%20van%20Poperinghe.html

Het is de eerste maal dat de geschiedenis van onze stad Poperinge, toch tot het jaar 1600, op deze manier gepresenteerd wordt. In het totaal - met de jaren 1590 - 1599 erbij, zullen er meer dan 2000 bladzijden uitgetypte documenten, te raadplegen zijn. Ik hoop zo bij te dragen tot een beter begrip van onze geschiedenis, maar tevens ben ik er van overtuigd dat nu meer mensen dan vroeger, zich voor de plaatselijke geschiedenis zullen gaan interesseren.
Het is de bedoeling dat er in de toekomst aan deze jaarboeken verder zal gewerkt worden om zo binnen dit en een viertal jaren tot in het jaar 1830 te geraken.

Naast de voorstelling van de ‘Jaarboeken van Poperinghe’ wordt er vanaf donderdag 10 april tot 20 april een tentoonstelling opgezet rond deze jaarboeken in de bibliotheek ‘De Letterbeek’. Er komen 10 tentoonstellingsbakken te staan die de 10 behandelde periodes illustreren en er zal een ‘papieren’ versie van de boeken in te kijken zijn.

Op de 12de april 2014 zal men kunnen inschrijven om een ‘papieren versie’ van de jaarboeken te verkrijgen. Gezien de ‘dikte’ en de ‘duurte’ van de drukker, wordt er aan diegenen die een papieren versie wensen, een voorschot gevraagd van 50 euro.

Onze schepen Loes Vandromme zal een inleiding geven en het digitale lintje doorknippen.
Paul Johan Desegher zal kort de werking van de Vrienden van het Poperings stadsarchief toelichten.
Ikzelf zal dan een inleiding geven – in vogelvlucht – van de jaarboeken.

Verdere info: Guido.Vandermaliere@telenet.be

De winter 2014 in Poperinge

Gezellig, huiselijk en leutig…

… Met warm ingeduffelde lantaarnpalen…

Wie schilderde ‘De steniging van de Heilige Stefanus ‘ ?

Eén van de oudste schilderijen te Poperinge is deze van de ‘Steniging van de Heilige Stefanus’ die achteraan de Onze Lieve vrouwkerk hangt.
We gingen eens kijken in de database van het Koninklijk Instituut van het Cultuurpatrimonium en daar vonden we in de fototheek de volgende afbeelding die men tegenwoordig in hoge frequentie kunnen ‘downloaden’.

We zien op dit schilderij zien we de Heilige Stefanus geknield en biddend, met achter hem centraal een moslim met een tulband op zijn hoofd een een steen in zijn hand, klaar om te smijten. De man rechts van deze is eerder westers gekleed. Centraal op de achtergrond komen twee mannen met een mand volgeladen met stenen. Op de rots zien we de muren van Jeruzalem staan. Links boven zien we Jezus Christus met zijn kruis in de hand met naast hem de paus gezeten die het schouwspel bekijken.
De heilige Steven gelt als de eerste martelaar van het christendom. Hij was de eerste diaken van de zeven die werden aangesteld door de apostelen om de aalmoezen eerlijk te verdleen onder de weduwen en hij was het die de hogepriester beschuldigde van moord op de messias. Saulus, de latere Paulus stemde met zijn executie in.
Hij stierf in eht jaar 35. Volgens een legende werd het lichaam van Stefanus in 415 ontdekt in Jeruzalem en het werd overgebracht naar Rome.

In het juninummer van Doos Gazette 2011- nummer 107 – namen we rond het altaar van de Heilige Trinitarissen reeds verschillende gegevens op. Uit dit artikel herhaal ik even het volgende:

De Trinitairiërs bestonden al in 1457

In een acte van **de 21ste maart 1457,** in het 'Cartilarium van Sint Bertinus' van D'hoop opgenomen, worden de volgende gilden opgesomd, die onder het gezag van het magistraat van Poperinge geplaatst worden en die dus ook dienen te erkennen dat het magistraat toezicht op hun gilde mag houden.

H. Maria – H. Sebastiaan, *schuttersgilde* – H. Georgii of Sint Joris, *schuttersgilde* – H. Vincentius – H. Eligius – H. Jacobus – H. Joannes – **H. Trinitatis** *of deze van de Drievuldigheid* – H. Auberti – H. Katharine – H. Nicholai – H. Barbara *en deze van de* H. Maria Magdalena.

Tussen deze gilden staat dus effectief deze van de Heilige Trinitatis en *daarmee weten we dan ook dat de gilde of broederschap van de H. Drievuldigheid één van de oudste van Poperinge is.*

Bij de herstellingen na de beeldenstorm in augustus **1566** *was er sprake van Stephanus op het altaar van de Trinitariers:*

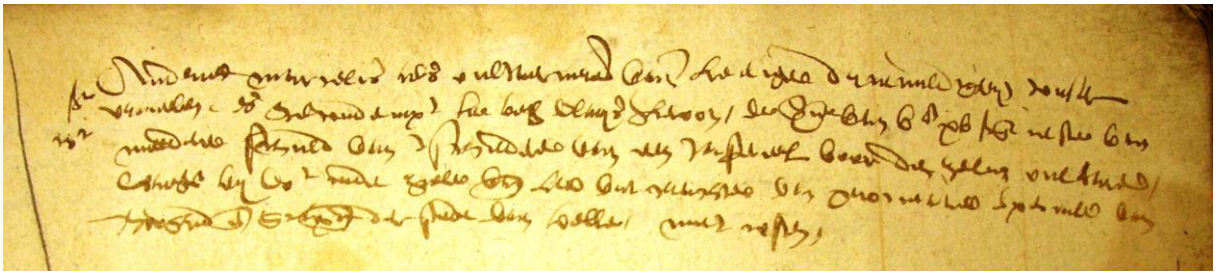
'Item ghedaen maecken, bij den gouverneuren van den heilighen Drievuldigheydt eenen costlicken aultaer van houte, die ghedaen schilderen, met fyn olyeverwe metten levene van ***Sinte Steven*** *enden Sinte Sebastiaen. '*

Zoals we later nog zullen bemerken, bij de rekeningen van het altaar van de Trinitariërs, zat de verering van de Drievuldigheid verstrengeld met deze van de ***Heilige Stephanus***.

Eén van de oudste schilderijen, zeker daterend uit de 16de eeuw, is de 'steniging van de H. Stephanus' dat in de O.L. Vrouwekerk hangt. Een schilderij van 141 hoog en 187 breed, geschilderd met olieverf op paneel.

Het Koninklijk Instituut voor het Cultuurpatrimonium stelt dat het schilderij dateert uit de periode 1500 – 1600 maar dat de schilder onbekend is.

In het register van de vonnissen – SAP 245 – vonden we nu echter de volgende notitie genoteerd op de **20ste juni 1598.**

Andries Marcelis als aultaermeester van de heilighe drievuldigheyt tOnser Varuwen
es ghecondempneert te betaelen **Clays Gheroon**
de somme van v pond xv schele parisis,
reste van meerdere schuld van tschilderen van een tafereel voor de zelve aultaere –
ghegroot by compte onder zegele van de letteren vut crachte van procuratie speciale van de burghmeesters ende schepenen der stede van **Belle** – met costen

Hierin stelt men dus duidelijk dat een schilderij gemaakt werd voor het altaar van de Drievuldigheid, wat geen ander schilderij kan zijn dan de 'Steniging van de Heilige Stefanus' zoals dit nog steeds in de kerk hangt. En daarmee kennen we ook de schilder van het stuk:

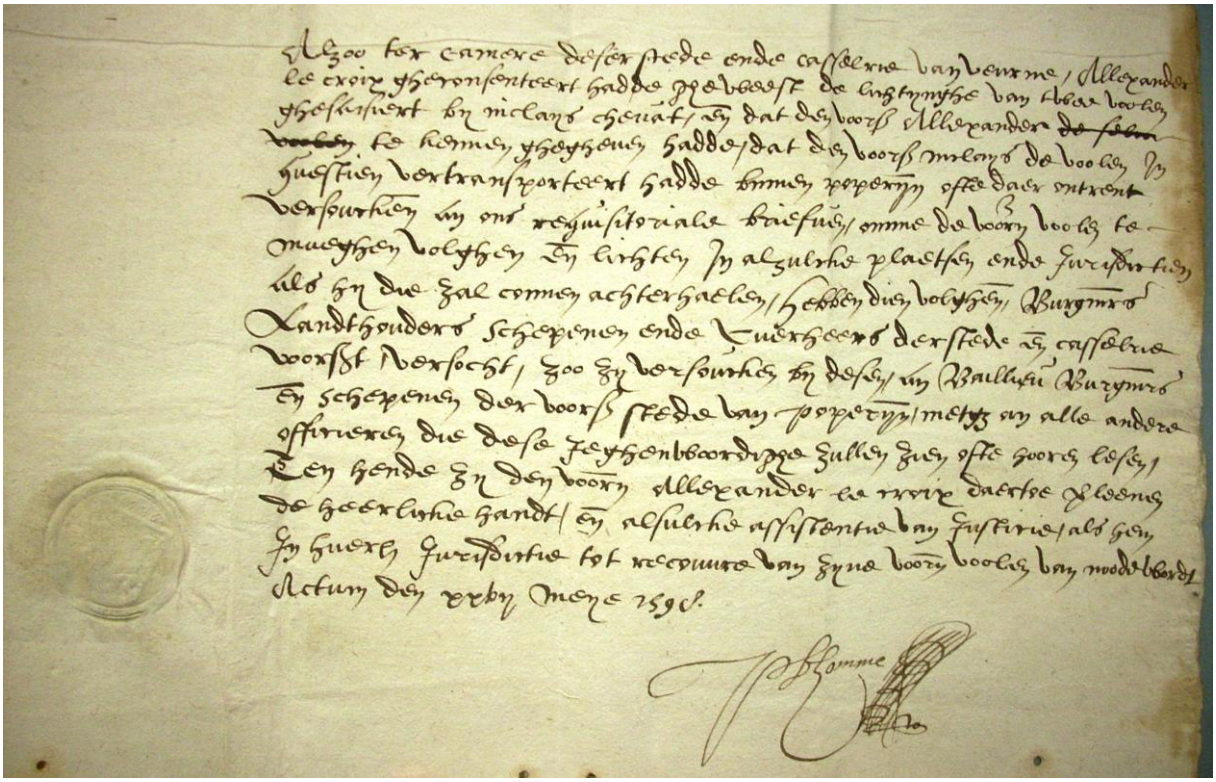
Clays Gheroon, wonende te Belle.

Van kachtels en voolen

4 juni 1598 – Van kachtels en voolen – Processen SAP 116/B –

In dit dossier zitten er twee stukken: het ene is opgemaakt te Veurne en spreekt over 'voolen' het andere is opgemaakt te Poperinge en spreekt over 'kachtels'.
De tekst uit Veurne luidt als volgt:

Alzoo ter camere deser stede ende casselrie van Veurne,
Alexander Le Corix gheconsenteert hadde gheweest de lichtynghe van **twee voolen** ghefaschiert by **Niclays Chevat**,
ende dat den voorseide Alexander te kennen ghegheven hadde,
dat den voorseide Niclays de voolen in questien vertransporteert hadde binnen Poperynghe ofte daer ontrent,
versouckende an ons requisitoriale briefven omme de voornoemde voolen te mueghen volghen ende lichten in alzulcke plaetsen ende jurisdicken als hy die zal connen achterhaelen,
hebben dien volghende burgmeesters, landhouders, schepenen ende cuerheers der stede ende casselrie voorseit,
versocht, zoo zy versoucken by desen an bailliu, burgmeesters ende schepenen der voorseide stede van Poperynghe
metgaders an alle andere officieren die dese jeghenwoordighe zullen zien ofte hooren lesen,
ten hende zy den voornoemde **Alexander Le Croix** daertoe verleenen
de heerlicke handt ende alsulcke assistencie van jursticie als hem in haeren jurisdictie tot recouvre van zyene voornoemde voolen van noode waerdt.
Actum den xxvij meye 1598.
Pieter Blomme.

Fachieren= Komt van het frans 'facher' en betekent zoveel als meenemen

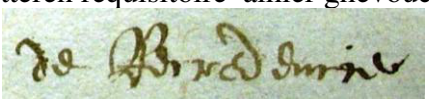
Vool = veulen, jong paard, vooral jong mannelijk paard
Kachtel = veulen

Het tweede stuk dat we hebben is een 'antwoorde' van Alexander Le Croix en werd in Poperinge geschreven. Blijkbaar had Alexander zijn veulens gevonden maar werden deze niet zomaar aan hem terug gegeven.

Antwoorde omme **Alexandre Le Croix**, verweerder alzoo hy hem betrocken vindt ten arrreste jeghens den onghefondeerden heesch ghemaeckt by **Niclays Chavathe** heescher by sassisemente voor ulieden heeren burghmeesters ende schepenen der sede van Poperynghe

Let er even op dat Niclays **Chevat** *hier Niclays* **Chavate** *geworden is en later vinden we dehem ook terug als* **Savate.**

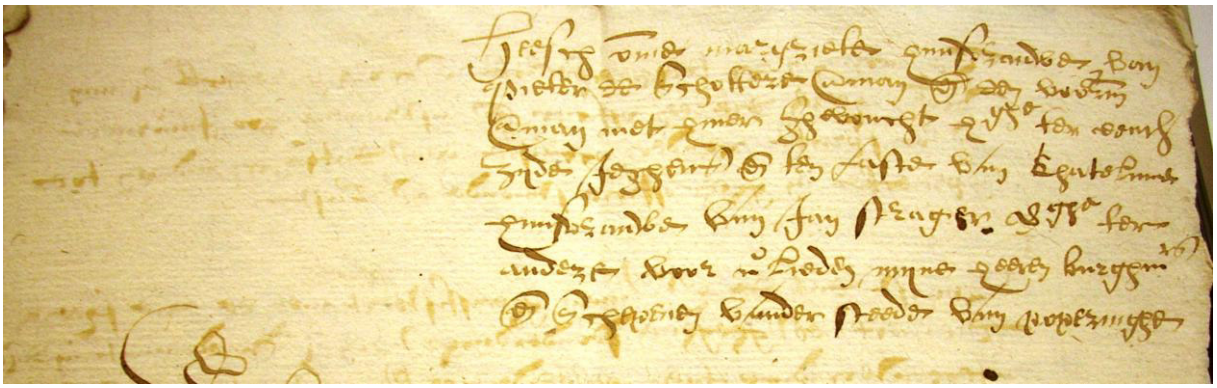
Als vooren den verweerder ontkendt wel ende expresselick den heescher schuldich te zyne vande **cachtels** in questien metsghaeders datter betreck ten dien fyne gheweest hadde bynnen der stede van Veurne ende ghewesen den verweerder de zelve cachtels te lichten als zijn eyghen propre ghoet conforme de letteren requisitoire alhier ghevoucht.

Verzouckende an ulieden heeren de recredemice vande questieus cachtels zullen anghewesen zijn, den verweerder zonder ende alvoren anden heescher yet ghehouden te zyne te meer den verweerder den heescher ten vullen ghecontenteert ende betaelt heeft alzoo notoire es dat den heescher den verweerder daer te vooren omme der zelver instanctie tot Veurnen betrocken hadde ende was ghewesen niet ontfanghelick.
Daerzulcx es den heescher ghehouden onder correctie zijner ghepretendeerde heesch te doen blycken dat den verweerder hem heescher yet schuldich es vande questieuse cachtels
Concluderende midts dien den verweerder tendeert tot absolutie, heeschende coosten van desen differentie ter tauxatie implorerende.
Ghedient den 4 juny 98 – copie in rechte

Zou 'voolen' dan Veurns zijn en 'kachtel' eerder Poperings?

In **het Vlaams woordenboek** *op internet te vinden is er natuurlijk ook sprake van een 'kachtelgat'.*
Hier wordt dit omschreven als een 'dikbil' of het achterste zelf .
In het Middelnederlands wordt er nog gesproken van 'cateel' voor vee in het algemeen, een woord dat we in het Engels nog kennen als 'cattle'.
Soms is 't oek wel è kee gebruukt voor en dik vroumens.

Een Spaanse hoere
21 juni 1594 – Proces Margriete tegen Cathelyne - Injuriën – SAP 116 B – nr. 12

Heesch omme **Margriete,** huusvrouwe van **Pieter de Schottere**, aman, ende den voornoemde aman met haer ghevoucht, heeschers ter eendre zyde
Jeghens ende ten laste van **Cathelyne,** huusvrauwe van **Jan Stragier**, verweereghe ter anderen, voor ulieden, myne heeren burchmeesters ende schepenen van Poperinghe.

Alvooren dient alhier ghoede consideratie ghenomen te zynnen dat by de gheschrefven rechten, eenen yeghelicken, wie dat hy zy, scherpelicke verbooden staet eenen anderen te injurieren ofte vervolghen met woorden ofte ghewercken, op pene van daerinne te vallen in zulcke correctie ende amenden als naer de zwaerheyt vande injurie ende ghelegentheede vande zaecke.
Dient oock gheweeten dat de heescherghes man es een offcier ende publick persoone, staende ten dienst, subjectie ende beschermenesse, zoo van min voornoemde heeren als tghemeente, zoo int generaelen als particuliee ende met een cleen pennincken ende loon, elck eenen yeghelicken dienen moet met acten gheweesen by myn heeren ende onderteeckent byden greffier, die hem ter hant zoude meughen commen ofte ghedaen zin ten fynne alle crediteuren hebben verwonnen, acten zonder daer de voorschreven heeschereghes mans toedoene ende debvoir van executie mueghen commen ende gheraecken tot hemlieden ghoede betaelynghe, zonder eenighe wederstant hem te doenen int exeeeren van zyn officie, positievelick mydts dat hy niet en exationeert ende exorbiteert *(meer eisende dan toegelaten door machtsvertoon en overdrijvende)* ende zondere hem eenighe hooghe woorden te ghevene ofte injurieren ofte iet te reprochierene want hun maer instrument en es.
Te meer hy zy toesprekelick ende corregierelick by min voornoemde heeren die een officier ende instrument, zoo injurieert ende toesprickt zonder occasie als datse een anderen toespraecke in gheen officie staende ende last.
Zoo ist, dat de heeschereghes man gheassisteert met de drie sheeren dienaers, es ghegaen sdonderdachs den ijde – 2de - wedemaent in dit jeghenwoordich jaer, hebbende zeeker acte, ten proficte van **Andries Pillaert** ende ten laste van **Jan Stragier**, naer dien de zwaricheit gherezen es ende langhe tyt onder hem ghehadt hadde,
ende en was hem niet mueghelick de zelve acte ter executie te legghen duer het weederstant vande verweereghe ende daer nochtans de heescherghes man de verweereghes man, zoo dickmael met vrientscheepe ghebeeden hadde, ja meer dan ghebeeden, zelve met hem an partie ghegaen omme alle zaeken ten besten te brenghen, daertoe noch ziende dat den heeschereghes man gheen debvoir wilde doen, nochte gheen ent maecken, nochte dat hy officier, ten gheenen goede conste gheraeken, nochte oock hem ter ghoeder hant conste ghebringhen, zoo heeft hy hem in een huus van costen gheleit ter zynnen verzoucke ende daer

naer gheslaeckt duer heescheghes mans intercessies jeghens partie mydts belooft op zekeren tyt de partie te betaelen.

Ende ten voorschreven daeghe gheassisteert als vooren, duer het instantich vervolgh van de voornoemde **Pillaert**, metsghaeders dat den zelven wel wiste waer Stragiers koeyebeeste te ghersse gonck en quam de officier het zelven annonceren, es de officier ghegaen ten huusse ende hoofve van **Walram Devey**, daer de beeste liep ende wel vresende de zwaericheit, heeft de zelve beeste ghelicht ende gheleet tot ten huusse van Adriaen Nydts, pantvercooper ende de zelven Nydts over ghegheven omme ‘s anderdachs tevercoopen naer costume deeser steede.
Dezelve verweereghe verstaende, ontrent de navent dat haer koyebeeste ghelicht was, es ghecommen zeere fuerieusselick ende met eenen grammen moede ende quaede opset ende wille ten huusse vande heeschereghe daer de zelve zadt en at met haren man an taffelen ende van gheen quat weetene, roupene, tieren, crissens, mesbaeren, roupende met zulcken bitterheit ende ghelicse bezeeten hadde ghewest, zoo wel op heeschereghes man, hoe wel hy hem absenteerde, als op de heescherghe: Kerstenbloet verraedere, bloetsuppere, conne prie, met noch veel meer andere onredelicke ende onghescitte woorden, quaelicke omme verdraeghen ende schampte dat de ghebeuren hoerden moesten, zegghende: Compt butten; ick steeke u een mes duer u daerme ende balch ende ghy en hebbet herte in uwen balch met de beste te pandemaerct te vercoopene.

Ende alzoo langhe blyfven roepen voor verweereghe ende over de duere datter gheen ende af en quam, zoo heeft de heeschereghes man zijn dienstmaerte ghesonden omme den ballius ende ziende de verweereghe de marcte ghaen, heefse ghevolcht, ghaende al roupen langhs de straet totten huusse van de balliuws: ghy vette fransche hoere, moet ick uwen vetten balch vet maecken, zoo zy oock niet ghelaten heeft te roepen ten huusse vande balliuws zonder cesseren ende noch haeren ruine daer uppe ghehouden, al alse een groot faict bedrefven hadde ende dat meer es, de koye by nachte te pantvercoopers huusse vut ghehaelt met breken van slooten ende haeghen, ghelick offer gheen justicie en waer, nochte en vreesde.

Des nemende conclusie, tendeerende ten fynne dat by ulieder, mynne voornoemde heeren sententie diffinitive ende over recht, ghewist ende verclaerst wort dat haer, de heeschereghe, met ghoede ende juste cause beclaecht heeft van de verweereghe, dit jeghenswoordighe betreck ghedaen, dienvolghende zal de verweereghe, ghecondempneert wesen, gheleit te zynnen in vanghenesse van deen camerdach tot den anderen in abstinencie ende alsdanne te compareren alhier in schepencamere, ten berechte van partie gheleet, weesende tusschen twee dienaers vande voorschrevne vanghenesse tot voor min voornoemde heeren met een onghebrande tortsse van drie pond was ende de zelve tortste laeten in de Sint Janskercke voor het heilich sacrament ende daer zynde op huer ghebooghen knie, vallende ter erde ende Ghod, justicie ene partie verghevenese bydden met een teecken van leetschap ende berau ende belofte niet meer te doenen ende weten onghelicke ende quaden cause ghedaen te hebbene met noch een raziere taerwe vande besten, de aermen deeser

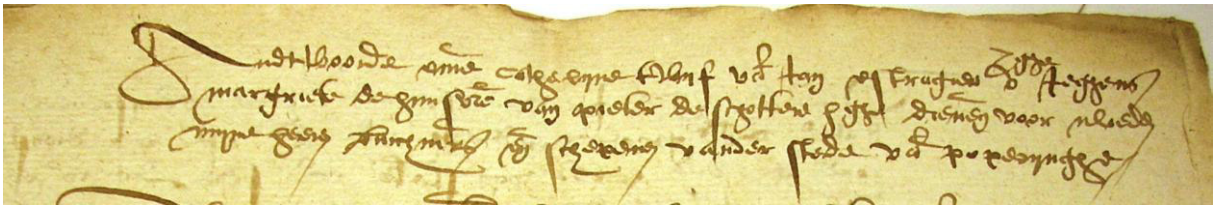

steede ende noch twee ponden grooten ter reparatie van de vervallen kercke van Sinte Bertins ende voorts inde boete ende costen ter tauxatie, emmers vutterlick zullen de heeschereghe angheweezen werden zulcke fynnen ende conclusien naer de gheleghentheit vande zaecke ende misfasse daer toe imployerende ulieden eedel ende bennighe officie ende presenteerende prime.

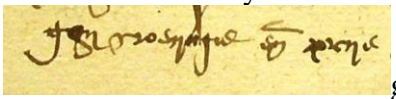
Ghedient den xxjste juni 1594

Het antwoord van Cathelyne – SAP 116

Ghedient den 23 augusti 1594

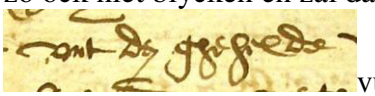

Antwoordde omme **Cathelyne twyf van Jan Stragier**, verweereghe
jeghens **Margriete de huusvrouwe van Pieter de Schottere**, heeschereghe, dienende voor ulieden mijne heeren burghmeesters ende schepenen vander stede van Poperynghe

Alvoren overslayckende te tijde ende tiijde artykle van sheeschereges heesch ende omme tandwoorden op tvierde, daer de heeschereghe zecht dat haeren man als offichier ten diversche tyden den man vande verweereghe met vrientschap ghebeden heift dat hy zynen crediteur naemelick **Andries Pillaert**, zoude willen betaelen wanoff de verweereghe geenssins en begheert te ygnoreren, maer de middele juuste niet altydts en es om de betaelynghe te doene.
Is ock warachtich dat den man van de verweereghe ock menighe reyse ghebeden heift anden ampman dat hy zoude willen procederen met zeker acte op den debituer van heeschereghes man danoff hy ock eenighen tyt ghebleven es in ghebreke zo dat by dien deen schult dander niet stremmen en conste.
Zo verre als angaet tzeste artikel dat de verweereghe ziende dat haer koyebeeste ghehaelt was om des anderdaeghs te vercoopen ter pandemaerct, es ghecommen ten huuse van de heeschereghe becleet mette passie ende droufheyt ende heift ghevraecht naer een acte van codempnatie die den ampman onder hem hadde om ock van ghelycken pant te lichten ten huuse van haeren debituer ende vraeghende naer den man vande heeschereghe omme texploot te doene, heift de heeschereghe de verweereghe met hitheghe woorden, anghesprooken byden welcke de furie mochte rysen dat de verweereghe zoude mueghe tot de heescherghe gheseit hebben: ghy croeyngue ende prye ofte daerghelicke laesteghe woorden.

Es ock by aldien dat de verweereghe zoude mueghen vut de monde ontvloghen zyn, zegghende tot de heeschereghe; **ghy spaensche hoere**,
zo heift ock van ghelycken de heeschere tot de verweereghe gheseit **dat zoes ock een ander mans hoere wa**s by de welcken dat die een schult dander behoorde te quyten ende daer aff stillich te wesen.

Daer de heescherghe int voorschreven acte zeere blaysoeneert dat de verweereghe groot verdreech ande heescher ofte haer dienstmaecht zoude ghedaen hebben van steken ende slaen dat es een poinct onwaerachtich ende *dat* nemmermeer met de waerheyt blycken en zal, zo ock niet blycken en zal dat de verweereghe de koyebeeste by nachte ghehaelt heift

vut **de ghegelde** vande pantvercoopere noch ock ten doen syne daer omme eenighe dueren ofte sloten ghebroken heift.
Maer es waerachtich dat ten opsiene vande schult van Andries Pillaert, den man van de verweereghe gevolen was te gaene in een huus van costen, tot ande staete die schult zoude ghequeten zyn, tweclke de verweerghes man beloofde te doene, midts dat den ampman ock beloofde te halen Pieter Moenaert ock in een huus van costen om zeker schult die sverweereghes man wiste te heeschen, welcke belofte den ampman niet vulcommen en heift, waer op nochtans sverweerders man hem betrout ende verlaeten heift.
Nietjeghenstaende theift den zelven ampman belieft zonder eenighe insignatie an sverweereghes man te doene zyne koyebeeste te lichten vut den hove van Walraefve de Vey buuten den wetenschap van sverweereghes man ende die gheleit in tpantvercoopers huus omme des anderdaeghs vercocht te wesen, welcke hy hiet en vermochte te doene vut causen de zelve verweereghes man presenteerde zyn lichaeme voor zyn goet te purgieren, waer mede hy wel behorode te ghestaene.
Zodat de verweereghe ock wel vermochte haer koeyebeeste te haelen by schonen claeren daeghe ende niet by nachte also de heechereghe zeght vut causen texploot – also de verweereghe mainteneert – by den ampman niet behoorelick ghedaen te zynne ende dat om de redenen voorgaende, zo ock de verweereghe niet en quam om haer koyebeeste sinistre te haeren maer heift behoorelick gheclopt ende gheropen ten huuse vanden pantvercoopere ende also zoe niemant en hoorde es alsdanne met de koyebeeste duere ghegaen.

Mets welcken de verweereghe concludeert ende tendeert ten fyne dat by mijns heeren sententie definityf ende over recht ghewist ende verclaerst wert
dat her de heeschereghe over de verweereghe met quaede ende indirecke cause becroont ende beclaeght heift
ende zal over zulcx ghewesen zijn in haeren heesch ten laste van de verweerghe ghemaect niet ontfanghelick
De verweereghe danoff absolveren ende de heeschereghe ghecondempneert inde costen vanden vervolghe ter tauxatie amptenlycken op de goede discretie ende consideratie vanden juge presenterende pruefve naer style

Ook hier kennen we de uitslag van het proces niet, maar levendig was het zeker.

Tovernaars en heksen te Poperinge – 1593 – 1599

Het valt op dat in deze periode er sprake is van 'toveraars' te Poperinge en directe omgeving. Het eerste proces dat we in die zin citeren is dit van Alexander de Fully.

17 augustus 1593 – De Fully een tovenaar? - SAP 116 B – nr. 2 – Processen

Uit deze periode zijn een aantal procesfragmenten bewaard gebleven. Eén van die akten is de onderstaande.

Antwoorde omme **Alexander De Fully**, verweerder,
jeghens **Guilliaemes ende Chaerles Cuvelier**, heeschers,
dienende voor ulieden, mijne heeren, burchmeesters ende schepenen vander stede van Poperynghe ten delicten.

Inden eersten
omme byden verweerder t'andwoorden op t'ijde artickle van sheescher heesch daer hy den verweerder belast dat hy den ordinaeren wegh zoude opghestopt ende de placke gheweert hebben,
dat es een poinct dat hy instantelick ontkent,
also hy oick ontkent hemlieden vervolght thebbene met eenighe stocken ofte steenen,
maer es waerachtich dat also de heeschers hadden eenen diffrent jeghens den verweerder,
hebben de zelve heeschers hemlieden voorsien met eenen pander vul steenen ende daermede den verweerder aenghevallen –
by den welcken den verweerder hem heift moeten ontmaken van haerlieden presentie ofte daer was apparentie van grief te gheschieden.
Ende daer de heeschers zegghen int derde artyckel dat den verweerder zoude gheseyt ende eenparelick gheroepen hebben:
Dat Alexander de Fully een tovenaer was ende es,
dat es een groot negatyf,
vut cause dat niemant hem zelver gheirne belasten en zoude als waer hy beschuldicht, daer hy nochtans in zulcx niet culpabel en es.
Nopende tvierde artyckele daer Arthie Porre, de verweerder gheirne zoude bewillicht hebben tot vriendelick accoort met den heescher te maecken ende dat den verweerder zoude gheseit hebben **dat Guilliaemen Cuvelier eenen tovenaere was**, dat es oick buuten de waerheyt, maer zoude mueghen gheseit hebben; men zeght oft ick hebbe hooren zegghen – dat hy eenen **tovenaere** es ende anders niet.
Angaende t vde artyckle dat **Chaerles Cuvelier** eene vande heeschers zyn huusvrauwe, zeer zwaer bevrucht wesende , zoude jammerlick ghesleghen hebben met de hulpe van Cuilliaeme Cuvelier, by den welcken de zelve vrauwe haer toevlucht zoude ghenomen hebben in sverweerders huus, drie daeghen lanck,
dat es een zaeke die den verweerder voluntaerelick es kennende,
ende dat de heescher hemlieden behoorden te schaemen zulcke redenen ter kennesse van de lieden met eeren te brynghen – wel tot haerlieden confusie –
want tes notoir ende openbaer,
tweclke blycken zal om ghenoughen
dat de voornoemde heeschers haerlieden huusvrauwe (zonderlinghe bevrucht zynde) –

zo gruwelick tracteren met slaeghen ende smyten, ende oft onredecicke dieren waeren die zelve nogh jaeghende, also haerlieden regiment ende onghereghelt leven te Cambersy noch veil bet bekent es dan alsnu.

Midts welcken den verweerder, nemende conclusie,
tendeert ten fyne dat hy mijne heeren vonnesse diffinitifve ende over recht,
de heeschers zullen verclaerst worden in hunnen heesch ten laste vanden verweerder ghemaect, te zyne niet ontfanghelick
ende boven dien, de heeschers ghecondempneert te ghenieten alsulcke punitie als zy ten laste vanden verweerder by huerlieder conclusie versocht hebben
ende inde costen vanden instantie ter tauxatie –
biedende preufve met imploratie naer costume
Ghedient 17 augusti 1593.

Het lijkt ons dat deze zaak 'van injurie' voornamelijk ingegeven is door het feit dat de zwangere vrouw van Charles Cuvelier, drie dagen bij **Alexander De Fully** *thuis verbleef nadat ze door haar man en haar schoonbroer slagen had gekregen.*
Het verwijt dat men elkaar maakte was dat de ander 'een tovenaar' was, wat in deze tijden bijzodner erg was. Een 'tovenaar' is immers **een mannelijke heks.**
De 'Heksenbul' van paus Innocentius VIII werd in 1484 gepubliceerd en werdd in 1486 opgevolgd door de 'Heksenhamer' van Sprenger en Institoris.
In 1570 werd dan toch de 'Carolina', het strafrecht van Karel V ook in de Nederlanden afgekondigd waardoor het centrale gezag strenge straffen eiste tegen de "sortilèges, devins, enchanteurs, charmeurs". Let hierbij op dat de 'charmeurs' gezien werden als een soort tovenaars. Aangezien de hekserij aanzein werd als een staatsondermijnende bezigheid, was het verantwoord om deze bij de ondervragingen te folteren.
Op de 20 juli 1592 werd er een inventaris opgemaakt van alle vormen van hekserij en werden de wereldlijke en kerkelijke overheden opgeroepen om al degenen die als waarzeggers, tovenaars of heksen bekend stonden, op te sporen en stren en onbarmhartig te bestaffen. Hun vergrijpen waren immers misdaden tegen God en vorst waarbij de doodstraf de enige strafmaat was.
*In 1593, het jaar van het voorgaande proces, kwam er weer 'intellectuele' belangstelling voor de heksen en tovenaars. Toen werd immers de '***Disquisitiones Magicarum'**, geschreven door **Martín Del Rio** gepubliceerd. De in Antwerpen geboren Del Rio werd door Philip II benoemd tot de Raad van Brabant. In Spanje werd Del Rio lid van de jezuïtenorde.
De *Disquisitiones Magicarum Libri Sex* (*Onderzoekingen naar Magie in Zes Boeken*) was heel '*populair', zowel bij katholieken en protestanten. Del Rio vond het ontkennen van het bestaan van hekseij een vorm van ketterij. Het werk speelde een rol bij de heksenprocessen van Salem en wordt in verband gebracht met de grootschalige heksenvervolgingen in de Zuidelijke Nederlanden.*
Vandaar dat het in 1593 zeer gevoelig lag om iemand een tovenaar te noemen.

Volgens de lijst die onder leiding van prof. Monbailliu opgesteld werd *https://www.kuleuven-kulak.be/facult/rechten/Monballyu/Rechtlagelanden/Heksenvlaanderen/Witches%20burned%20in%20Flanders.htm*

vinden we op **27 januari 1593** *een tovenaarsproces in* **Veurne.** *Daar werd toen* **David Wydoo** *veroordeeld. Dat zelfde jaar werden te* **Ieper** *twee heksen verbrand op de 10de mei en op de 26 ste juli was het de beurt aan een zekere Mariette.*

In **1596** *waren er vier verbrandingen te Bergen Sint Winox. Daarbij waren er 3 mannen en 1 vrouw. Joris de Beire beklom de brandstapel op de 10de januari samen met Mahieu Colos. Nu wilt het toeval dat we op de 15de januari 1596 een proces te Poperinge vinden waarbij al de heren van het magistraat verweten worden om 'tovernaers' te zijn.*

15 januari 1596 – De heeren vande wet zijn allen tovenaars - SAP 116 nr. 56

We halen dit stuk uit een proces even aan omdat het in deze tijd niet zonder gevaar was om iemand 'tovenaar' te noemen en zeker niet het gehele collegie van de wet.
Voor de Burgemeesters en schepenen van Poperinghe

Alvooren zegt desen heescher over het scriftelic verclaers ende relaes van **Jaspar Philips,** verweerder, van ulieden heeren wetcamere, daerby dattet blyct dat den verweerder behoirelic tot reclamatie, satisfactie ende beterynghe ter instantie vande heeschere es betrocken ende ghedaeght gheweest te rechte voor ulieden mijne heeren op den ijden van lauwe 1596 – de zelve relaterende onder het handteecken vande zelve heescher, ghecotteert metten letter A

Item exhibeert sijn scriftelicken heesch ende calaingne inhoudende achte ghecotteerde artickelen zonder de conclusien van diere, ter oppostie ende ulieden heeren camere inneghedient by den voorschreven opden voorschreven january 1596 –
waerby blyckt dat den heescher ende protestant heeft ghenomen sverweerders laste de reclamatoire ende condemnatoire conclusien daertoe dienende – den zelven cotté B

Omme alle welcken faicten ende clachten van disfamatoire injurien ende scandalen te proberene ende te verifieren in conformiteyt van het narratyf van sheeschers heesch,
myne heeren believe te hoorene ende nerstelic te ondervraeghen de oirconden – *getuigen* - onderschreven wat hemlieden dies aengaende ende van de circumstantien van de publieke zake ende van **de gheprofereerde injurien** byden verweerder in verclaerynghe ende orrisie van justitie ende van de heescher, hemlieden respetivelic ende elcken ydere kennelic byzonder van dat den verweerder zoude hooghe ende overluydt hebben gheroupen ten daeghe by heesche verclaerst,
dat mijne heeren vande wet, alle tovernaers zijn,
zo den verweerder aenzeyde ooc niet min te wesen eenen **boeve, eenen toovenaer** desen heescher
Jan Castier – Jan Gloriaert

Opde 16de maart klinkt het al heel wat anders.
19 maart 1596
Commende daerinne te inhouden van de vierden, vde, vjde, vijde ende andere naervolghende artickelen onghefinteerde ende abusive reprochen, maintenerende d'oirconden van weghen desen heescher, **beleedt gheweyst thebbene by drancke**, **so van ghoelycken zoude hebben gheweest desen protestant, met andere ghelyckte frivoliteyten** danof den verweerder tot vullinge van papiere es userende, desen heescher de zelve persoonen salverende ende zo danighe reprochen excuseerende, affirmeert …

Hij was dus geleid door de drank…

In dit jaar 1596 vinden we op de 28ste maart te Begen Sint Winnox de verbranding van Joosyne Wecsteen en op de 30ste maart deze van Maillart van Ercke.

Op de 24ste juli worden er twee heksen te Diksmuide verbrand en op de 18de augustus volgt Margriete Marel te Hondschote hun voorbeeld .
In september 1596 zijn 6 verbrandingen te Cassel, ook al niet zo ver uit de buurt.

De site vermeldt in de jaren 1596 – 1598 6 verbrandingen in de heerlijkheid van het Hofland. Voor alle duidelijkheid die 'heerlijkheid' ligt in West- en Oost-Vleteren op de grens met Poperinge. Het betrof hier Bouduin de Baele, Jehan en Karel Elias, Elisabeth Fasquen, Pieter de Smit en Marie Frayes.
Pieter Donche heeft het kohier van de vde penning van het Hofland op het internet gezet, maar we vinden geen enkele van deze namen tussen de pachters of eigenaars van de heerlijkheid.

Op 29 januari **1597** *wordt Jacquemine Scheers te Cassel verbrand. Op de 5de maart 1597 zijn er vier verbrandingen te Duinkercke. Op de 6de mei is het Cateline Coopman die te Bergen Sint Winnox de brandstapel op gaat. De 19de juli verbrandt men Nicolas Dezeure te Duinkercke, op 6 augustus Magdaleene de Haene te Bergen en op 22 augustus Henri Beun te Voormezele.*

In het jaar 1599 vinden binnen een proces tussen de heer van het Zwynland Otto de Platho en de stad Poperinge worden een aantal mensen als getugien ondervraagd.
Daarbij is **Christiaen de Berch, filius Jacobs**. *Hij stelt dat hij 56 jaar oud is* - ofte daerontrent, lantsman van zijnen style , woonende binnen de keure van Poperinghe.

Op tijde ende vijde artickel van replicque tzegghende wel indachtich te zijne dat de verweerders corts naer den jare tzestich belet ghedaen hebben anden weert, woonende inde voorseide herberghe van tGroot Zwynlandt van bier ofte wijn te tappenen vuyt crachte van zeker octroy by hemlieden ten dien tyde vercreghen,
zoo dat den weert hem verdreghen heeft ten dien respecte van taveerne te houdene als verboden wesende, zulcx nu ooc verboden is by de nieuwen octroye herberghe te houdene binnen de half myle int ronde van Poperinghe,
maer en weet niet hoe langhe tzelve empechement ofte verbot ghedeurt heeft,
ende ter wat occasie de voorseyde herberghe wederom gheopent ende aldaer ghepermitteert is gheweest,
zonder dat hy deposant ghesien heeft dat bailliu ende schepenen van de heerlichede van Zwynland aldaer recht ende justicie gheadministreert hebben binnen twee zoo drye jaeren errewaerts
ten tyde dat Prone Moye ghe-excuteert was metten viere als thoveresse byden bailliu van de heerlichede van Zwynlande.

'Twee zo drie jaren herwaarts', dat is dus waarschijnlijk in het jaar 1597 dat een zekere Prone Moye met het vuur geëxecuteerd is.

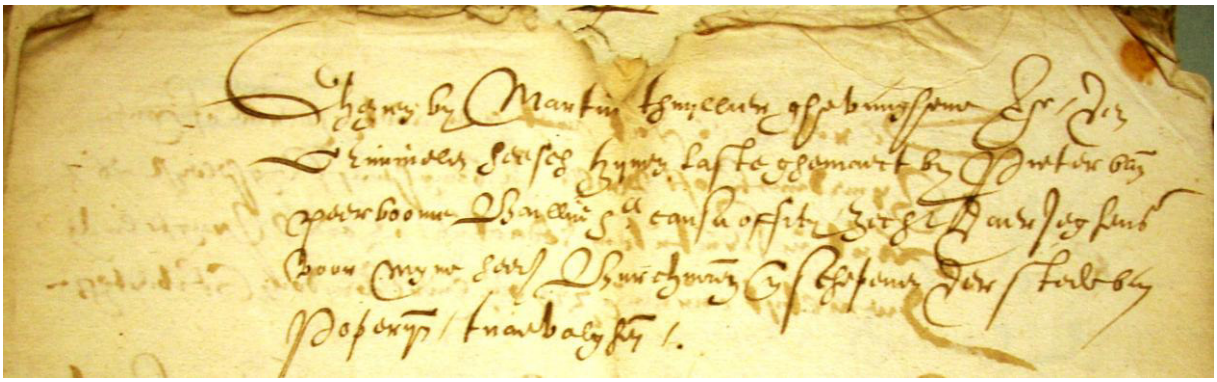
In het jaar **1598** *vinden we op 18 april Jacop van Haeke te Cassel op de brandstapel.*
Op^de 27ste mei vinden te Poperinge een proces dat met 'superstitie' te maken heeft.

27 mei 1598 - Bevanghen wezende by drancke – Processen 116/B

Op de 27ste mei 1598 werd een antwoord voor Martin Thuyllier op de rechtbank van Poperinge binnengebracht. Het is het enige stuk van het gerechtsdossier dat behouden bleef. Toch is het interessant om het te lezen.

Antwoorde Martin Thuyllier verweerder jeghens de ballliu

Ghezien by **Martin Thuyllier**, ghevanghen verweerder, **den criminele** heesch, tzynen laste ghemaect by **PieterVande Peerboome**, bailliu, heesscher causa officy,
zecht daer jeghens voor mijne heeren burchmeesters ende schepenen der stede van Poperynghe tnaevolgende:

j
Alvooren dat hy wel ende expreselick ontkent eenighe officieren van justitie wederstaen oft ghesleghen tehbben in eenighe manieren
Ij
Nemaer mach wel wezen dat hy op den xvijste – *27ste* - dezer maendt vertreckende ontrent de thien uren inden avont vut zeker herberghe deser stede, **bevanghen wezende by drancke**, ghepasseert es over de oude marct, zynen wech duergaende zonder neyemant te misdoene.
iij
Niet wetende inder waerheyt dat hy over hem zoude ghedreghen hebben eenighe steenen, omme daermede niemant te smyten of te griefven, niet meer **met hommelperssen**, dan andersins
Iiij
Ende als waert zoo (maer niet gekent) dat de verweerder hem poogde te ontmaecken de handen vande ampman ende dienaers (commende naer hem gheloopen in euvelen moede, omme hem te vanghen) ende zoude hy daervan onder correctie niet - zyn recheschierlick
V
De redene es, dat niemandt gheerne of met zijnen dancke oft wille in vanghenesse gheleyt es, - laut in servituten redactus – bezonder jonghelieden die altyt curieux zijn van hunlieden vrijdom ende liberteyt
Vi
Te meer angehzien de verweerder niet en ghevoelde misdaen te hebben jeghens justitie ofte ghemene ruste, oft bevonden es gheweest in aligur flagrantie criminie meritien - gebruuck ende by sondegmente straffe exemplaire
Vij
Nemaer heift zijn ganck ghenomen over de marct naer huus (hoe wel al roupende zoo dronckaers ghemeenlick pleghen ende daermede altemet lieden van meerderen quaeliteyt wel ghebreckelijk zijn bevonden – zonder nochtans niemandt te hynderen.
Viij
Nopende **het penneken met de briefkens** daermede den heescher hem verweerder belastende, de malificio oft snootheyt, verclaerst den verweerder op zynen eedt dat hem dezelve niet en toucheren.

Ix
Jeghens dat alzoo hy ghecocht hadde eertijden **het wambuus** van eenen **Pierre Montreul**, hy dezelve supsticien daerinne bevonden heeft – zonder nochtans te weten wat dezelve hebben te beduuden oft daermede eenighe rabauderye bedreven thebben.
X
Daeevan ghemouch apparent es, over dien het eene vande zelve briefkens ghelast es bevonden metten naeme vande voornoemde Montreul ende alzoo in allen ghevallen **de supstitiuese cracht (indien men ghelooven mochte daerin eenighe te zyn)** den verweerder niet en zynde connen vromen.
Xi
Emmers verclaerst de verweerder andermael dat hy wezende een simple knecht niet ne weet inder waerheyt wat en van de briefkens es.
Xij
Overzulckx heeft den heescher ongelyck – onder correctie – te concluderen criminelick sverweerders laste als of hy waere **eenen dief oft schelm**,
daer hy nochtans es een joncman met eeren, zyn cost daghelicx winnende met den aerbeyt van zyn handen ende alzoo niet verdient hebbende schandaleuse straffe.
Xiij
Presenterende niet min anden heescher te betaelen alzulcke boeten als men ordinairelick gheeft van naer de clocke snachts achter straete te gaene.

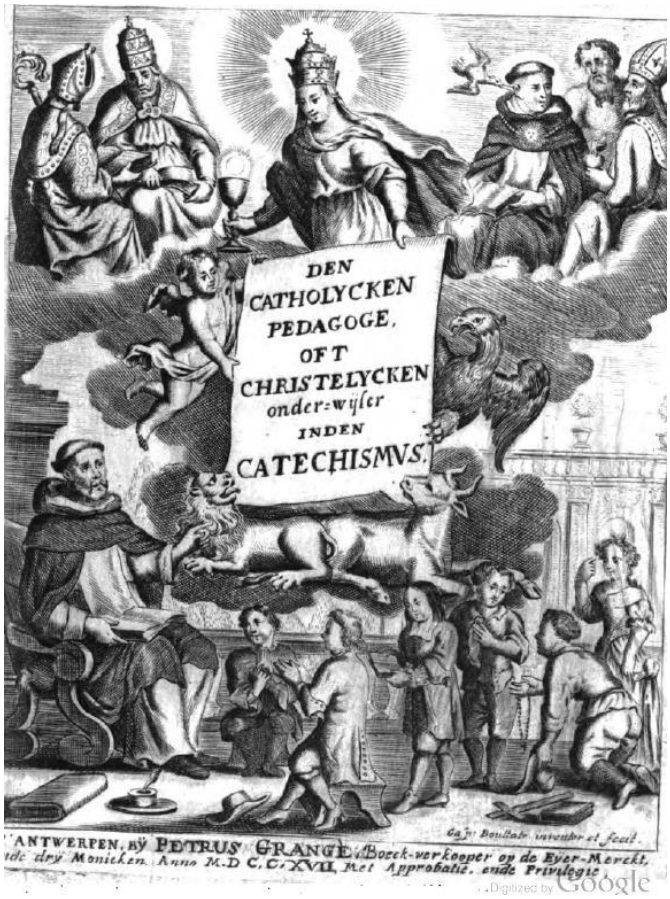
Concluderende mids dien de verweerder tendeert ten fyne dat de heescher verclaerst t' zynen laste niet ontfanghelick ende den verweerder van sheescher heesch, fynen ende conclusien absolverende, los ledich ende quicte,
zal hy heescher ghecondempneert worden in de costen
Ende niet min ghemerct
het blyct vuten teneure van sheeschers narratyf van heesche,

dat de verweerder geensins onderworpen en can wezen eenighe punitie corporele oft ander schandelicke of criminele,
maer ten contrarien,
de zaecke bevonden zal wezen puerlick moeten gheinterpreteert te zyne,
de verweerder vezouckt dat zynen persoon gheclaert wort van de vanghenesse ten minsten op cuatie irratoire ende fidejustire ter discretie vande juge.
Dienden den xxvij de mey 1598

Een wambuis *wordt ook wel 'gambeson' of 'aketon' genoemd. Het is een gewateerde vest, dat gemaakt werd van algen linnen in banen gestikt met een opvulling van wol, katoen en soms wel paardenhaar. Het bedekte het lichaam vande hals tot op het middel.*
In de middeleeuwen hoorde het wambuis bij de militaire kleding als bescherming tegen slagwapens.
In de zestiende eeuw was het kledingstuk echter geëvolueerd tot een ondervest of een soort borstrok.

Zoals het blijkt uit artikelen 8, 9 en 10 wordt onze dronkaard **Martin Thuyllier** *ook beschuldigd van in het bezit te zijn van 'superstitie briefkens met een penneke'. Hij legt echter uit dat hij deze zelf in de door hem gekochte wambuis gevonden heeft.*
In de 'Harvaerd college library' zit een boek met als titel: Geschiedkundig mengelwerk over de provincie Noord-Braband - Bijeengebracht door C.R. Hermans uit het jaar 1840.

Hierin haalt men 'Den catholijcken pedagoge, ofte christeijcken onderwijzer inden catechismus aan gedrukt in Antwerpen in 1690.
De schrijver hiervan was petrus van den Bossche, die in 1653 predikheer te Mechelen werd.
Hij schreef deze catechismus ook in vraag en antwoordvorm. En hieruit komt de volgende vraag:
Verhaelt ons eenss in het besonder eenighe wercken, die superstitieus sijn?
Het antwoord hierop is het volgende:
Diergelijcke sijn:

1. Eenen stroywis om den boom te binden, op dat hy te beter vruchten soude draeghen.

2. Het ghreaemte van een peertshooft boven op den stal te leggen, op dat de beesten niet en souden betoovert worden.

3. Sijnen caussebandt aende galghe te binden om vande cortse ghenesen te worden.

4. De eyeren vanden witten donderdagh teghen donder en blixem.

5. **Eenighe briefkens met een ghetal van cruyskens of heijlige woorden gheteeckent, over hem te draeghen om niet gequest te worden.**

6. Sint Jans kruyt ghepluckt voor den sonnen opgangh te ghebruijcken teghen den blixem.

7. De tempst of sifte - *de zeef* - te draeyen om syn gestolen goed wederom te krijghen

8. **Een klaverbladt van vieren over hem draghen om gheluckigh te sijn in het spelen.**

9. Meer kracht stellen in andere werckdaeghen als inden maendagh, s'maendagh spoedt, selden goedt.

10. Datmen vrijdaeghs sijn hayr niet en magh kemmen noch sijn naghelen korten.

11. Sommighe segghen als sij s'morgens, een spinnekop sien, dat sulcx gheluck is, ende naer den noen ongheluck.

12. Andere sluijten een levende spinnekop tusschen twee nootschelpen, ende hanghen die aen den hals aen personen die de kortse hebben.

13. Andere, om de wratten te verdrijven, ende de tandtpijn te stillen, strijcken de selve met een doodtsbeen vanden kerckhof, ende soo voordts sijnder met duysende andere dierghelijcke, de welcke allegaeders superstieus sijn.

Tussen deze superstitie-gebruiken vinden we dus ook de briefjes waarvan sprake in het proces te Poperinge. Hermans bespreekt in zijn 'mengelwerk' deze briefjes verder. Hij schrijft:
Vanden Bossche spreekt van briefkens met een zeker getal kruisjes: wie zegt ons, dat deze kruisjes geene heidensche kruisen zijn, of misschien letteers uit **het runenschrift**, die veelal naer onvolmaakte kruisen, of dwarshaken gelijken?
Misschien zijn de oude letters in christenkruizen veranderd, toen men wel met het bijgeloovig gebruik, maar niet meer, met den oorsprong bekend bleef.
'Welck eene waarde, zegt Westendorp, men aan de kennis dezer letteren hechtte, welke ongemeene kracht men daaraan toekende, en hoe verbazens groot de eerbied voor deze gewijde teekenen ware, daarvan zoude eene menigte van voorbeelden door ons kunnen worden bijgebragt.'
Deze teekenen werden, het papier onbekend zijnde, op stukjes hout gesneden, die onderscheiden waren, naar het gebruik, dat men er van wenschte te maken.
Zoo haalt Westendorp uit **de Edda** een runenschrift aan, dat de wapenen stomp maakt, ketenen verbrijzelt, stormen doet bedaren en wonden geneest. '
Vanden Bossche zeft, dat men dergelijk briefke draagt, om niet gekwest te worden.

*Over het briefje dat Thuyllier bij had, hebben we geen verdere gegevens dan dat men het '***supstitiuese'** *vond. Op het einde van de 16de eeuw, toen men hier in de streek heel gevoelig was voor tovenaars en heksen, was dit riskant voor de bezitter van dergelijke briefjes.*

We zien dat er in het jaar 1598 er inde streek nog 9 mensen verbrand worden.

In **1599** *loopt er een proces tussen Otto Edler van Platho of Plotto, heer van het Zwynland en het magistraat van Poperinge.*
Hierbij wordt **Christiaen de Berch, filius Jacobs** *opgeroepen als getuige. Hij is 56 jaar oud …* ofte daerontrent, lantsman van zijnen style *en* woonende binnen de keure van Poperinghe.
En hij verklaart onder andere:
Op tijde – *2de* - ende vijde – *7de* - artickel van replicque
tzegghende wel indachtich te zijne dat de verweerders corts naer den jare tzestich belet ghedaen hebben anden weert,
woonende inde voorseide herberghe van tGroot Zwynlandt van bier ofte wijn te tappenen vuyt crachte van zeker octroy by hemlieden ten dien tyde vercreghen,
zoo dat den weert hem verdreghen heeft ten dien respecte van taveerne te houdene als verboden wesende,
zulcx nu ooc verboden is by de nieuwen octroye herberghe te houdene binnen de half myle int ronde van Poperinghe,
maer en weet niet hoe langhe tzelve empechement ofte verbot ghedeurt heeft,

ende ter wat occasie de voorseyde herberghe wederom gheopent ende aldaer ghepermitteert is gheweest,
zonder dat hy deposant ghesien heeft dat bailliu ende schepenen van heerlichde van Zwynland aldaer recht ende justicie gheadministreert hebben
binnen twee zoo drye jaeren errewaerts ten tyde dat **Prone Moye gheexcuteert was metten viere als thoveresse byden bailliu van de heerlichede van Zwynlande.**

Na Christiaen Vanden berch wordt **Jan Vander Haeghe filius Guillaume**, oudt lxiij – *63* – jaeren. *In zijn verklaring stelt hij* dat de wethouders van de voorseyde heere van Zwynlande aldaer recht ghedaen *hebben* ende justitie gheadministreert hebben, metgaders ghedroncken ende goede chiere ghemaeckt naer huerlieden beliefte – zo nu onlancx ende binnen twee jaeren erwaerts **oock aldaer executie gheschiet van twee thoveressen**.

Hieruit leren we dus dat **Prone of Pietronelle Moye** *en één van haar collegaheksen met het vuur geëxecuteerd is geweest op het Zwynland voor de deur van de herberg Het Hoge Zwynland.*
Denk daar maar eens aan wanneer je nog eens naar de Aldi rijdt!

Van 1599 tot 1621 waren de zeer katholieke aartshertogen ***Albrecht en Isabella*** *belast met het bestuur van de Zuidelijke Nederlanden. Zij voerden de ordinanties van Filips II tot in de puntjes uit. Tijdens hun regering bereikten de heksenprocessen in de Zuidelijke Nederlanden een hoogtepunt.*

100 jaar geleden

Uit de Brugse krant Burgerwelzijn van **de 2de maart**, halen we dit kort berichtje:

Vrijdag namiddag betrapt **Benjamin DeClerck**, herbergier en landgebruiker te Poppernghe, gehucht **Grooten Onzen Heere** een onbekende, die, terwijl De Clerck op zijn land aan het werken was, in zijne herberg binnengebroken en bezig was met te stelen. De dief kon wegvluchten zonder herkend te zijn.

Burgerwelzijn **30 maart**
Schrikkelijk ongeluk
Donderdag morgend is te Houthem bij Yper een schrikkelijk ongeluk gebeurd. De reizigerstram, die om 3 ure 7 minuten naar Poperinghe vertrekt, had pas de statie verlaten en stoomde in volle vaart naar Bulscamp, toen de genaamde Leopold Cordenier, 73 jaar oud, wonende in het klooster te Bulscamp de baan wilde overgaan. Hij werd ongelukkiglijk door de locomotief gevat en 50 meters ver meegesleept. De machinist, die het ongeluk gezien had, stopte onmiddellijk, sprong van zijn machien en liep den ongelukkige die nevens de baan lag ter hulp. Intusschen waren ook nog eenige andere personen ter plaats gesnedl. Men nam het slachtoffer dat nog ademde op en droeg het eene naburige woning binnen waar het eenige oogenblikken nadien den geest gaf. Cordenier was beide voeten verpletterd en had eeene diepe gapende wonde bekomen aan het hoofd. De ongleukkige was den schedel gekloven. Een onderzoek werd aanstonds geopend en in de namiddag kwam het parket ter plaatse. Eenige getuigen werden onderhoord. De begraving van het onlgelukkige slachtoffer heeft zaterdag plaats gehad.

100 jaar geleden

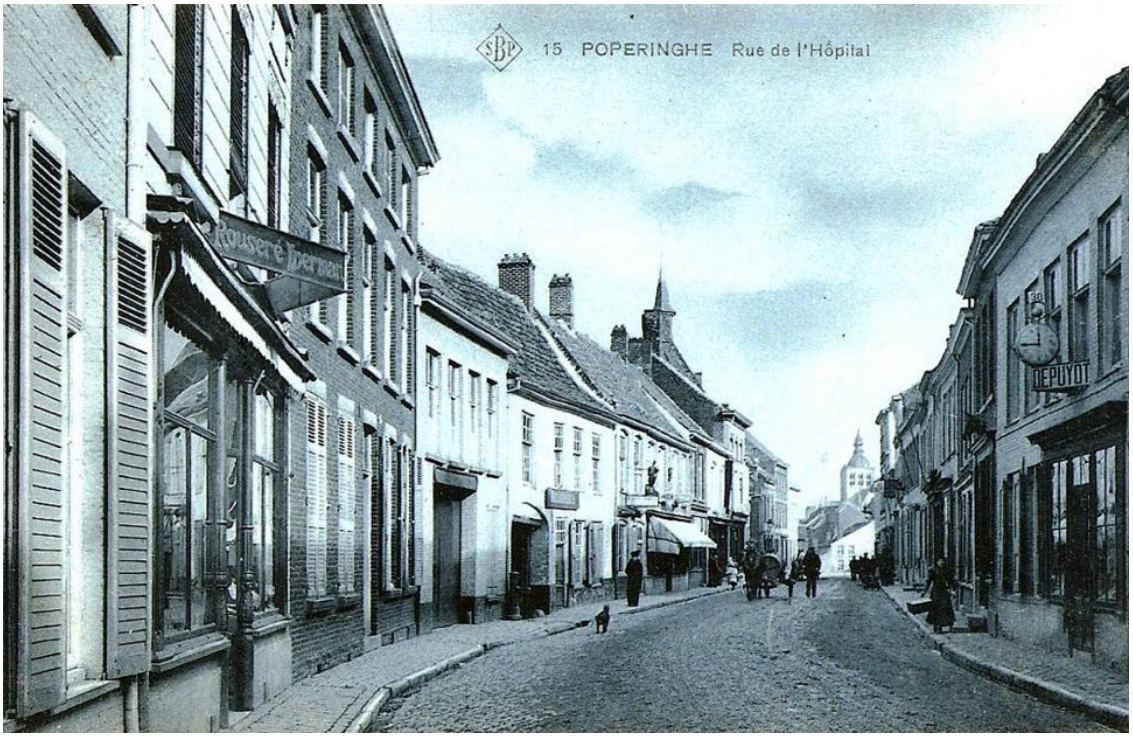

Bid voor de Ziel van Eerweerden Heer

Aloysius - Carolus VERVAEKE S. TH. B.

DIOCESANE SCHOOLOPZIENER,
BESTUURDER VAN DE ZUSTERS PAULINEN,
RIDDER VAN DE LEOPOLDSORDE.

Geboren te Desselghem den 30 October 1851
Priester gewijd te Brugge den 18 December . . 1875
Baccalaureus in de Godsgeleerdheid in Juli . . 1877
Onderpastor op O. L. V. te Poperinghe den 21 Sept. 1878
Onderpastor op St Bertinus te Pop. den 27 Dec. 1880
Principaal van 't College te Poperinghe den 21 Sept. 1883
Diocesane Schoolopziener den 10 Augusti . . . 1906
Godvruchtig in den Heer ontslapen te Poperinghe den 31 Maart . . . . . 1914.

Nummer 141 **Doos Gazette** **april 2014**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden
Al's 't hennige voor 't haentje kraeyt
't gaet dikkers al bekaeyt
*
Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 560 lezers

De jaarboeken van Poperinghe

Guido Vandermaliere

Beste

Op zaterdag 12 april 2014
om 9.30 uur in het bovenzaaltje van de bibliotheek 'De Letterbeek' ga ik het officële en digitale lintje doorknippen van mijn website 'De Jaarboeken van Poperinghe' .

De 'Vrienden van het Staadrchief van Poperinge' zijn immers zo vriendelijk en coöperatief geweest om een deel van hun website voor mij open te stellen om hierop mijn werk 'De jaarboeken van Poperinghe' te plaatsen.
De jaarboeken van Poperinghe' houden de transcriptie in van verschillende documenten en artikels behelzende de geschiedenis van Poperinge vanaf de 'legendarische tijden' tot en met het jaar 1599.
In eerste instantie worden hierop 9 boeken geplaatst ingedeeld in negen 'tijden', beginnend met de Legendarische tijden.
Daarna volgen: De vroege middeltijden, De harde middeltijden, De late middeltijden, Keizer Karels tijden, De troebele tijden, De beroerde tijden, De ruïneuze tijden en De tijden van oorlog.
Vanaf het jaar 1590 gaan we over op afzonderlijke jaarboeken, die zoals het woord zegt, een aantal transcripties chronologisch per jaar zullen bundelen. .

Momenteel staan deze 9 boeken reeds op de website van 'De vrienden van het Stadsarchief'.

http://arch-poperinge.be/Kroniek%20van%20Poperinghe.html

Het is de eerste maal dat de geschiedenis van onze stad Poperinge, toch tot het jaar 1600, op deze manier gepresenteerd wordt. In het totaal - met de jaren 1590 - 1599 erbij, zullen er meer dan 2000 bladzijden uitgetypte documenten, te raadplegen zijn. Ik hoop zo bij te dragen tot een beter begrip van onze geschiedenis, maar tevens ben ik er van overtuigd dat nu meer mensen dan vroeger, zich voor de plaatselijke geschiedenis zullen gaan interesseren.
Het is de bedoeling dat er in de toekomst aan deze jaarboeken verder zal gewerkt worden om zo binnen dit en een viertal jaren tot in het jaar 1830 te geraken.

Naast de voorstelling van de 'Jaarboeken van Poperinghe' wordt er vanaf donderdag 10 april tot 20 april **een tentoonstelling** opgezet rond deze jaarboeken in de bibliotheek 'De Letterbeek'. Er komen 10 tentoonstellingsbakken te staan die de 10 behandelde periodes illustreren en er zal een 'papieren' versie van de boeken in te kijken zijn.

Op de 12de april 2014 zal men kunnen inschrijven om **een 'papieren versie'** van de jaarboeken te verkrijgen. Gezien de 'dikte' en de 'duurte' van de drukker, wordt er aan diegenen die een papieren versie wensen, een voorschot gevraagd van 50 euro.

Onze schepen Loes Vandromme zal een inleiding geven en het digitale lintje doorknippen. Paul Johan Desegher zal kort de werking van de Vrienden van het Poperings stadsarchief toelichten.
Ikzelf zal dan een inleiding geven – in vogelvlucht – van de jaarboeken.

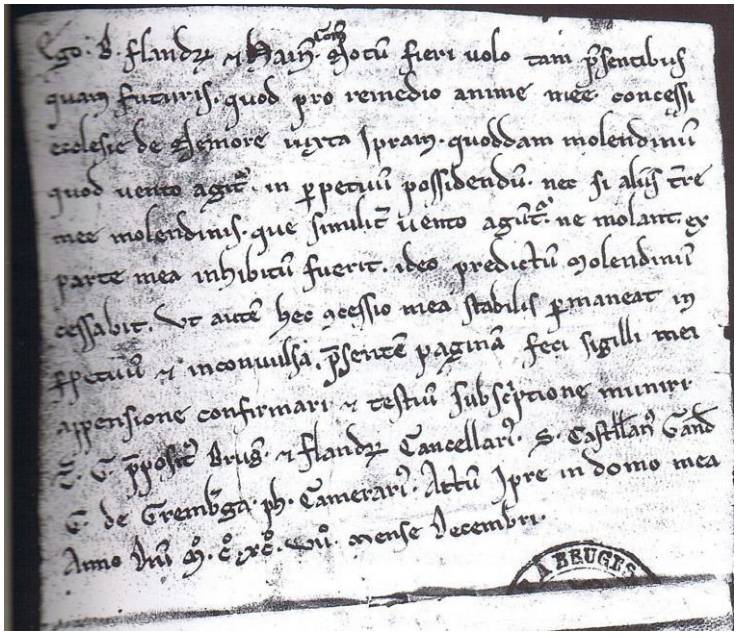
Verdere info: Guido.Vandermaliere@telenet.be

De Molens van de heer te Poperinge

Poperinge heeft vele eeuwen als 'temporelen' of ' weerlijken' – wereldlijken - heer de abt van Sint-Bertin te Sint-Omaers gehad, die tevens de titel van graaf van Arke bezat.
De Karolingische abt Odlandus (797 – 804) – zo schrijft mij Aimé Smeyers – was het die de abdijzetel vestigde te Arcques. Waarschijnlijk deed zich op die plaats op de A een waterval voor, waarvan de abt gebruik maakte om er een watermolen te doen draaien.

*Rond 1180 komt er **een nieuwe 'technologische' evolutie**. Van een revolutie kunnen we hier moeilijk spreken, waarbij de windmolens een belangrijke rol gaan spelen.*
*De Westhoek speelt een belangrijke rol in de evolutie van **de molens.***
*Uit **Paul Bauters 'Van zadelsteen tot zetelkruier'** halen we het volgende fragment:*
In **1183** bevestigt Filips van de Elzas, graaf van Vlaanderen, de rechten en bezittingen te **Wormhout** van de Benedictijnen abdij van Sint Winnoksbergen. Daarin wordt gesteld dat niemand aldaar een wind of watermolen mag bezitten, zonder de toelating van de abt. Ofschoon hieruit niet rechtstreeks blijkt dat er toen te Wormhout een windmolen bestond, bewijst deze akte wel dat er toen reeds windmolens in de streek bedrijvig waren. …
In het algemeen kan gesteld worden dat deze akte duidelijk **het windrecht**, dit is het gebruik van de windkracht voor maaldoeleinden, als vaststaand onderdeel van de landsheerlijke macht onderstreept. In dit verband willen we verduidelijken dat windrecht verschilt van recht op windvang.

Windrecht *was een herenrecht. De heer eigende zich het recht toe, om het gebruik van de wind bij wettelijke verordeningen te regelen. Zij kon dus het aanwenden van de wind, bijvoorbeeld met een windmolen, aan onderdanen toestaan of verbieden.*
De bedoeling van deze regulering was duidelijk: de overheid aan inkomsten helpen ende macht van de opkomende, nieuwe burgerij onder meer inzake molenbouw – een nieuw industrie element – te fnuiken.
Recht op **windvang** *daarentegen was een privé-recht, namelijk het recht dat de molenaar bezat om de windvang, die hem door de overheid was toegestaan, zonder hinder van derden uit te oefenen (bijvoorbeeld hinder van bomen of bouwsels in de omgeving van zijn molen) en het desnoods gerechtelijk af te dwingen. Het overheidsprerogatief of regaal recht van de overheid inzake windgebruik blijkt dus omstreeks **1183** in Vlaanderen een voldongen feit te zijn. …*

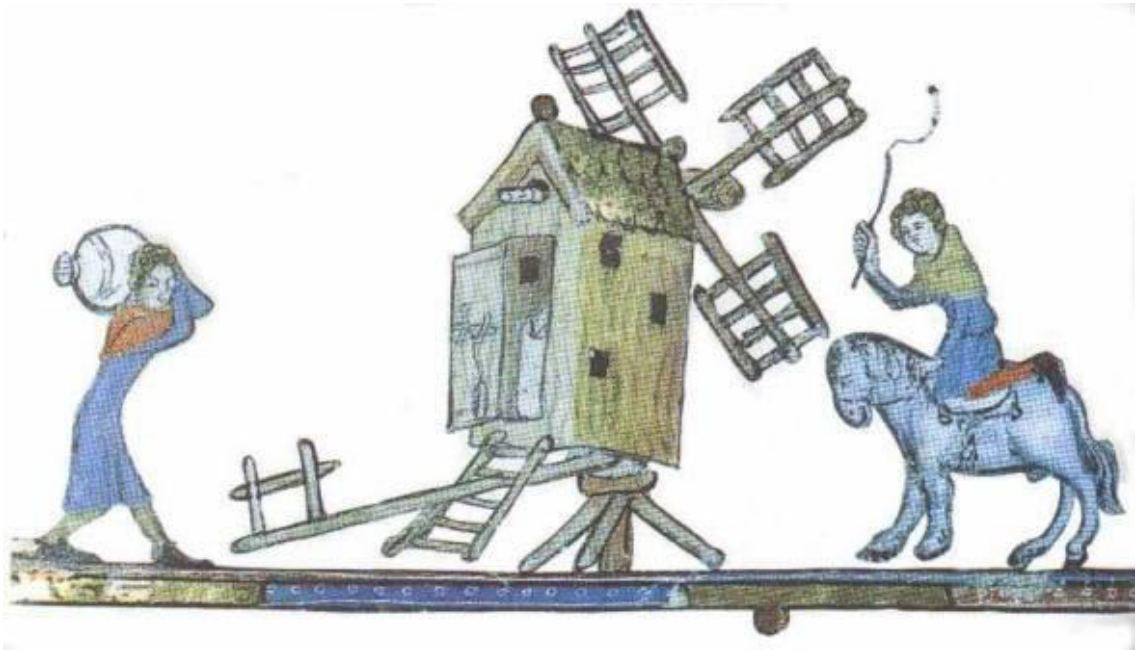

Het ontstaan van windmolens alhier moet vroeger hebben plaatsgehad.

Volgens deze akte gaf Boudewijn IX, graaf van Vlaanderen, in december 1197 aan de Benedictinessen **te Ieper**, de vergunning om voor eeuwig een windmolen te bezitten. Dit is de oudst gekende, precies gedateerde molenakte in de geschiedenis van de windmolens. (Stadsarchief Brugge, Nonnenbossche charters, nr. 10)

*In zijn werk '*Histoire de la Flandre et de ses institutions civiles et politiques jusqu'à ... *schrijft* **Leopold August Warnkönig** op pag. 68 – *het volgende:*
Het recht van de heren van Gruuthuse, was een banrecht van kracht binnen het Brugse Vrije. Alvorens dit recht aan deze familie toegekend werd,, behoorde het toe aan **Boudewijn van Lede** die dit recht verkreeg van de graaf Boudewijn, de echtgenoot van **Margeretha van de Elzas** (1191 – 1194) .
Toen bestond dit recht uit de toelating tot het maken van het gruut in het Brugse vrije. Later werd dit een soort van accijnsrecht op het inlands en uitlands bier.
Warnkönig stelt dat er toen ook – in 1836 – discussie was, over wat 'gruut' eigenlijk betekende. Volgens Warnkönig is Raepsaet, de enige die een juister interpretatie aan deze term geeft. Deze stelt dat dit recht niets anders betekent dan het recht om mout te maken.
En hij voegt daarbij een uitleg gebaseerd op het brouwen van bier.

Immers één maal de granen gekookt en er mout van gemaakt werd, dienen deze gemalen te worden
Heel kort samengevat: wanneer de gerst tot kiemen gebracht werd en vervolgens gedroogd, wat men het eesten noemt, heeft men mout. En het is dit mout dat vervolgens geschroot of gemalen moet worden. Zodat men een moutpap krijgt, dat men het wort noemt.
En het is dit wort dat uiteindelijk de basis is voor het bier, mits er onder andere nog hop aan toe te voegen.
Nu stelt Warnkönig dat het deze wort is die men dus vroeger 'gruut' noemde.
En hij geeft daar de volgende uitleg voor: Volgens hem komt het woord uit de oude taal van het Noorden: ***grotta of grotte*** *en in het IJslands betekent dit gewoonweg* ***molen.***

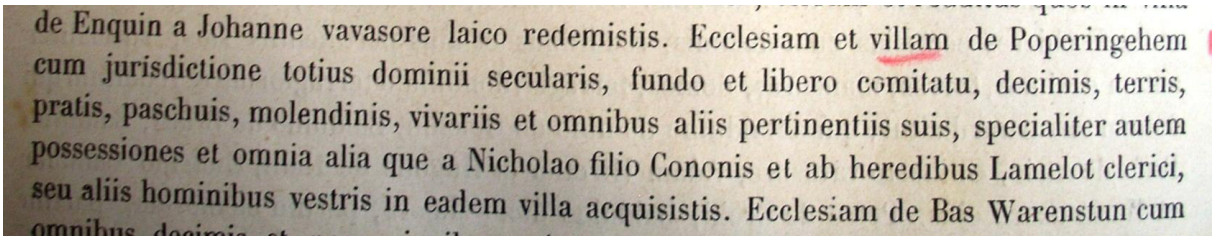

Hoewel de uitleg over het woord' gruut' juist kan zijn, werd het 'gruut' echter al snel het synoniem voor het kruidenmengsel dat men bij het wort diende te voegen om van de moutpap effectief bier te kunnen gaan maken.

Het molenrecht te Poperinge

In Poperinge vinden we het eerste tastbare bewijs van het bestaan van molens in het jaar 1227. Op de **5de maart 1227** bevestigt de paus Honorius III, in een privilege de eigendommen en de rechten van de abdij van Sint-Bertin te Sint Omaars.
… Honoirus episcopus sevus servorum Dei, dilectis filiis Johanni abbati Santi Bertini… En daarin wordt ook de kerk van Poperinghe genoemd: … ecclesiam de Poperingehem, - maar ook – cum poessionbius - als hun bezit; de decimis of tienden.

Op de **20ste april 1227** is het aan de paus Gregorius IX om dit privilege te hernieuwen, een privilege dat eigenlijk reeds ingesteld was door de Paus Innocent III.
Deze akte begint met: … Gregorius etc. dilectis filliis, abbati et conventui Sancit Bertini etc. ….
Dezelfde paus akkordeert op de **27ste juni 1227**, nog eens aan de abdij van Sint-Bertin een gelijkaardig privilegie. Hierbij worden de verschillende eigendommen van de abdij opgesomd En dan komt er voor Poperinge het volgende:

de Enquin a Johanne vavasore laico redemistis. Ecclesiam et villam de Poperingehem cum jurisdictione totius dominii secularis, fundo et libero comitatu, decimis, terris, pratis, paschuis, molendinis, vivariis et omnibus aliis pertinentiis suis, specialiter autem possessiones et omnia alia que a Nicholao filio Cononis et ab heredibus Lamelot clerici, seu aliis hominibus vestris in eadem villa acquisistis. Ecclesiam de Bas Warenstun cum

Ecclesium et villam de Poperingehem – dus de kerk en de stad Poperinghe – cum jurisdictione – als jurisdictie –
fundo et libero comitatu – wat zoveel betekent als het hoger en lager recht, dus alle rechtspraak;
decimis – de tienden
terris, - de gronden - pratis, - velden, - pachuis, - weiden – **molendinis** of molens.
Er waren dus reeds molens te Poperinge in 1227.
… vivariis et oomnibus aliis perinentis suis, … specialiter autem possessiones et omnia alia que a Nicholao filio Cononis et ab heredibus Lamelot clerici, seu aliis hominibus vestris in eadem villa acquisistis.

De watermolens op de Vleterbeek

In 1315, zo schrijft **Filip Hooghe**, te midden van de Frans-Vlaamse oorlog, *gaf de graaf Robrecht op de 10de juli 1315, het bevel aan zijn ambtenaren om de bezittingen van alle leliaards in Vlaanderen, in beslag te nemen.*
De bezittingen van de abt van Sint-Omaars, als aanhanger van de Franse koning en dus leliaard, werden eveneens op de lijst gezet, waardoor we ook een zicht krijgen op de eigendommen van de abdij te Poperinge.

We nemen hier dan ook de door Filip uitgeschreven documenten over waarbij hij refereert aan: Archives départementales du Nord, Série B (Chambres des Comptes de Lille) nr. 6949.

Folio 18 verso
Chest li inventoires des foufaitures dou teroir de Furnes del an mil ccc et quinze ke Wautiers de Tournay et Phelipes dele Spriete ont rendu gus

Premiers en Poperinghes
Li abbes de Saint Bertin une maison at tout ccc lb de rente par an si ke je Hans Bake varlet au dit abbei dist.
Item en le dite vile les offerandes ki sont achensies a Gontier Palster parmi lxxx lb. Parisis par an.
Item ij molins a yauwe et ij molins a vent ki sont chensiet au dit Gontier parmi lxx lb. Parisis.
Item les forages dele vile ki valent a chense par an xl lb.
Item les dimes dele vile si les tient a chense Bauduin Diedeman et Willaumes Buc par mi cccc d.dor par an.
Et faut leur chense au noel lan quinze et a dont en doivent rendre raison.
Item le tonlieu dele vile le quil les avant nommeis Bauduin et Willaume tienent a cense par mi ccc lb. par an gros tornois pour xij d. eet faut leur chense. Du tressime jour de noel lan quinze et un an. Et doivent de le dite chense rendre raison au noel prochain venant.
Item le baillie de le vile et le maierie ki eskey en la main labbey dessus dit par achet ke li dis abbes avoit fait a monseingneur Goesewin del yauwe par le terme de ix ans si ke plussieurs personnes nous ont tesmoingniet.
Item appartient au dit abbeit a Poperinghes les iij pars du molin a vent ki est en debat.
Item appartient au dit abeit deles Popeirnghes un bos kon puet faire taillier.

Filip maakt voor ons een samenvatting:
De abt van de Sint-Bertijnsabdij van Sint-Omaars bezat in Poperinge **een huis** dat hem jaarlijks 330 pond rente opbracht, althans volgens wat de knecht Hans Bake vertelde.
De offerandes in de stad werden verpacht aan Gontier Palster, die er jaarlijks 90 pond voor betaalde.
Er bevonden zich te Popering **twee watermolens en twee windmolens** in het bezit van de Sint Bertijnsabdij. Deze molens werden verpacht aan Gontier Palster voor 70 pond parisis per jaar. De wekelijkse markt in de stad bracht de abdij jaarlijks 90 pond cijns op.
De tienden van de stad werden verpacht aan Baudin Diedeman en Willaumes Buc voor 400 gouden denieren per jaar en die cijns moesten ze met Kerstmis 1315 betalen.
Verder werd ook de tol van de stad Poperinge in cijns gegeven aan Bauduin Diedeman en Willaumes Buc voor 300 pond per jaar grooten Tournois.
Het baljuwschap ende meierij van de stad Poperinge werd verkocht door de Sint-Bertijnsabdij aan heer Goeswin de Lauwe voor negen jaar. Zo hadden meerdere personen getuigd.
Ook hoorde de abt te Poperinge het derde deel van de windmolen toe waarover een geschil bestond.

De abt bezat ook een bos nabij Poperinge dat kapklaar was.

Welk was het huis van de abt was, waar men het hier over heeft, en dat hem jaarlijks 300 pond opbracht? Het kan de proosdij *op het Vroonhof geweest zijn maar ook het huis dat we later kennen als het* **Sint Jorishof.**
Met de offerandes in de stad, zal men waarschijnlijk het aandeel van de abt in de betalingen van de kerkdiensten, bedoeld hebben, een kwestie waar deze geregeld in conflict kwam met de pastoor van de Sint-Bertinuskerk.
Verwonderlijk is dat er hier sprake is van twee watermolen en twee windmolens. Daarnaast heeft de abt nog aandelen in een derde windmolen. In latere tijden vinden we immers maar 1 watermolen en 1 windmolen van de abt terug in de documenten.
Zijn verdere rechten in de stad waren deze op de wekelijkste markt, op de tienden en op de tol.
Dat hij het baljuwschap voor 9 jaar verkocht had aan Goeswin de Lauwe, wisten we al.
En verder had hij nog een bos nabij Poperinge dat kapklaar was.

Voor ons stelt zich nu de vraag waar **die twee watermolens en die twee windmolens** *stonden.*
We gaan eerst eens kijken naar **de watermolens.** *De watermolens zijn nu eenmaal eerder uitgevonden dan de windmolens.*
In latere tijden hebben we geen probleem om één watermolen terug te vinden. Deze in het huidige Frimoutpark stat ook getekend op de Ferrariskaart, zoals we hier onder te zien krijgen, links waar dat rad staat.

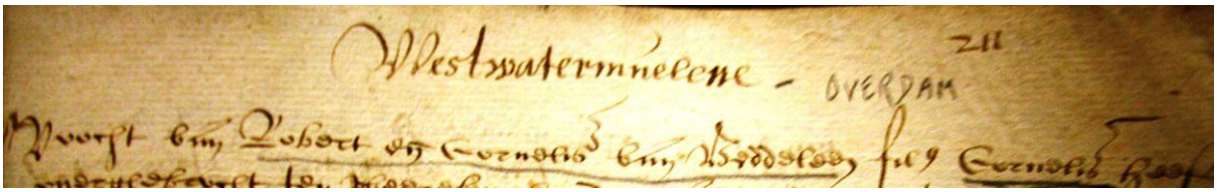
We zien hier ook **de Kouter windmolen** *en wat verder de schorsmolen, maar daar komen we verder nog op terug.*
We gaan deze kaart uit 1765 vergelijken met de Deventerkaart uit 1563 hieronder. Hier valt meteen op dat de schipvaart van Poperinge op deze kaart getekend is, maar niet de Vleterbeek of ***de Leugenbeek*** *zoals ze rond 1563 genoemd werd. De beek die oorspronkelijk, net zoals nu in het jaar 2014 rechtdoor liep, staat op deze kaart niet getekend. Het water werd immers afgeleid naar de vaart die langs het huidige 't Reepje liep.*
De watermolen uit 1563 staat hier dus wel getekend maar we zien de beek Vleterbeek niet.

Wel merken we een weg die van de huidige Veurnestraat, vroeger de Gervelgatstraat liep naar de watermolen, en vandaar over de Vleterbeek, naar de vaart, die ze bleef volgen tot aan de Koutermolen.

Die zelfde Koutermolen was ook via de huidige Komstraat en via de Kouterbrug te bereiken.

Over **de tweede watermolen** *binnen de Poperingse keure vonden we tot heden slechts één spoor. In de register van de 'weezerie en deelloten' – SAP 321 – vinden we de verwijzing 'Westwatermuelene'.*
Deze register is ingedeeld per straat en per hoek van Poperinge. Na de Overdam komt deze Westwatermuelene en een ijverige archivaris Fiers heeft daarachter 'Overdam' geschreven omdat deze plaats de Westwatermolen genoemd het verlengde is van de Overdam.

Ook hier gaan we kijken op de Deventerkaart. We zien onderaan links de windmolen die langs hete Hoge Zwynland gelegen is en waarvan de wal eveneens in het bezit van de abt was. De herberg 'Het Hoge Zwynland' staat niet op deze kaart getekend.
Als we de Casselstraat richting Oude markt van hieruit volgen komen we op de rechterkant de huidige 'Keer van de Ommegang' tegen, die toen de Wellinkstraat genoemd werd.

We lopen deze straat in en slaan dan rechts af. Op de hoek ligt de herberg en hofstede 'De Valckenberg'. We lopen deze straat - die in 1563 reeds de 'calchiede' genoemd werd en die richting de Leenemolen liep en dan vinden we op de linkerkant een gebouw dat zowel op de calchie aansluit als op de Vleterbeek.
Het lijkt ons de meest aangewezen plaats om de tweede watermolen, 'de Westwatermuelene' te vinden.

Het lijkt ons dan ook dat het eerste deel van de Boeschepstraat de Overdam genoemd werd en het tweede deel, vanaf de huidige Benedictijnerstraat 'De Westwatermuelene' gewoon omdat dit laatste gedeelte ook effectief naar deze molen liep.

Het is ook één van de eerste wegen – samen met het huidige 'donker gat' langs de kerk, die reeds in de 16de eeuw de 'caulchiede' genoemd werd.

We nemen aan dat de molen in het jaar 1583 met de grote 'pillaige' of 'ruïne' van Poperinge vernield werd, en dat deze nooit meer heropgebouwd werd.

Er was ook nog **een derde watermolen** *op de Vleterbeek te vinden maar deze lag buiten de keure van Poperinge.*

Het bestaan er van kennen we uit een akte van **de 3de november 1366.** *Dan krijgen we in het kader van de aanleg van de vaart te Poperinge een uitgebreide akte van de graaf waarbij hij nogmaals toelating geeft, met daarbij de akte rond de accijnzen, die de hele zaak moet laten financieren.*
De akte gaat verder met de landkoop van stukken grond die vallen onder het grondgebied van Veurne-ambacht.
Na afkondiging van deze aankoop van gronden in de kerken van Veurne Ambacht, kwamen de aangelanden van de Vleterbeek samen om de schatting van hun schepenen aan te horen.
… de goede lieden up de voorseide Vleeterne gheland syn, hem onderspraeken te gadere, es gheconsenteerd die van Poperinghe, den landcoopbede … in leengoede van wetteliken …vornoemdalso selven van onsen gheduchten princhе ende here, verclaerst ende en heeft onbegrepen van allen haren
… bi also dat die van Poperinghe bliven houdende **alle de brugghen** die lichen op rechte stande weghen ende kerkweghen … alse groot, alse ghecostumeerd syn… ende **alle waterganghen an beden ziden** van de vorseide scipvaert ende haren loop laten hebben in de vorseide scipvaert ende wateringhe , de welke die van Poperinghe geconsenteerd en hebben, ons bezeighelt de brugghe van Copperholle,

de brugghe te Waels van den watermeulen

ende de hofbrugghe te Reux te houdene te eweliken daghen omme alle lieden daer over te vaerne met paerden ende marcwaghenen
ende de brugghe te planken also breed dat men over gaen mach ende een peerd laden mach ende voor twee jocken stellen

Uit deze tekst kunnen we opmaken dat er een watermolen 'te Waels' stond. Uit ons verder onderzoek bleek al snel dat de plaats 'Waels' het huidige 'ter Eecke' is waar men bij de bouw van de vaart tevens een overdracht bouwde die de naam 'Vestjens' meekreeg.

Hier kunnen we de Ferrariskaart bijnemen om de plaats van deze watermolen juist te bepalen.
Op dit stukje kaart zien we in het groot 'Ecluse Reecke' staan en we zien de vaart lopen.
Hij kruist de brug waar de overdracht op bevestigd was.
Links van de vaart zien we Vestjens liggen. Blijkbaar waren er in 1765 twee grote gebouwen aanwezig en was er een kapel.

We zijn ter plaatse gaan kijken en we hebben gemerkt dat de grond waar op de kaart een grote 4 staat en we hebben gemerkt dat deze grond verder afliep naar de straat toe die van Westvleteren naar Poperinge loopt. Daar merkten we ook dat de oude Vleterbeek, van voor de aanleg van de vaart een grote meander maakte tot aan het huis dat getekend staat in de hoek van de weg naar Poperinge en de straat naar de overdracht toe.
Daar lag dus de watermolen van ''Waels' die toen waarschijnlijk molenaar en eigenaar was.

Domien Doise die samen met zijn ploeg een uitgebreide studie maakte van Oost – en Westvleteren, bevestigd deze stelling, ook al omdat na de aanleg van de vaart er een overgave van land plaats vond tussen beide gemeenten. Oost -Vleteren was immers een klein beetje kleiner geworden.

De twee windmolen van de abt

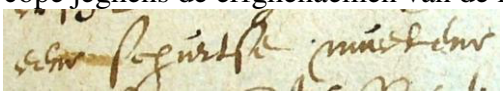
Zoals we hier vooraf opmerkten, had de abt in **1315** *twee watermolens en twee windmolens in eigendom binnen de keure van Poperinge.*

Als we het stadsplan van Deventer erbij nemen – ditmaal de ongekleurde versie – merken we dat langs de vaart er drie windmolens gelegen waren waarvan de eerste gekend is als de Koutermolen.

De tweede molen is gekend als de **Schorsmolen.**

Op 1 april 1598 *heeft de koop plaats van deze schorsemolen door de gilde van de Poperingse huidevetters.*
De akte begint als volgt:
Alzoo **David vande Vlaecke**,
coopman tot St. Winnocx Bergen,
competeert ende toebehoort,
zoo in zyn eyghen ende priveen naeme, herituer ter sterfhuuse van Adriaen Meveert, als by cope jeghens de erfghenaemen van de moederlicke ende vaderlicke zijde,

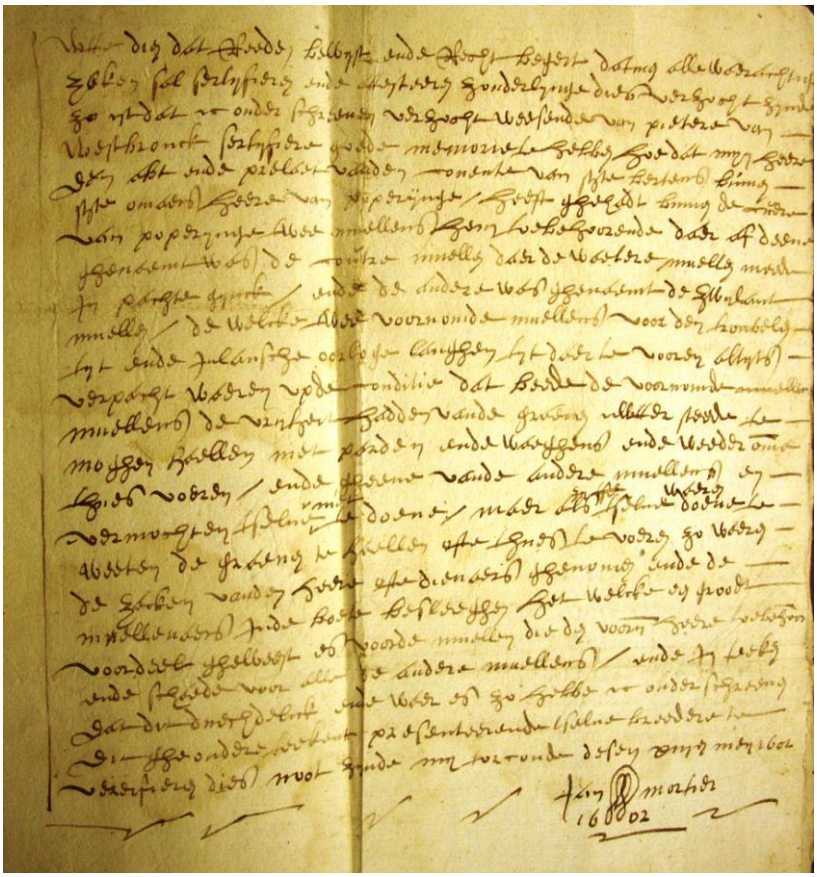
een schurtse muelen
ghestaen op den gront van de heere van Ste. Bertins binnen der stede van Poperinghe,
op jaerelicxsche recognaissance van gronthuere, … *wordt deze door de huidevetters aangekocht.*

Hieruit blijkt dat de molen zelf minsten twee 'generaties' kopers in privé-eigendom was.
David vande Vlaecke heeft die immers geërfd van Adriaen Meveert.
Dit bevestigt ons idee dat deze schorsmolen altijd privé-eigendom is geweest, weliswaar net zoals de vele andere windmolens binnen de keure, staande op een molenwal waarvoor men een jaarlijkse 'recognaissance' diende te betalen.

Van de derde molen hebben we verder geen spoor gevonden. . We nemen aan dat deze molen met de vernieling van Poperinge in 1583 ook verbrand is geworden en nooit meer heropgebouwd.
Welke was de tweede molen van de heer van Sint-Bertins te Poperinge?
We hebben het antwoord gevonden in de Register van de Oppositiën – SAP 295. Daar zitten immers enkele losse bladen tussen die over de Zwynlandmolen gaan gedateerd op de 13de mei 1602, maar met getuigenissen die slaan op de periode van voor het jaar 1583 en dus van voor de grote 'pillaige' of vernieling van de stad.

13 mei 1602
Utte dien dat reede, bewyst ende recht begert
datmen alle waerachtige zaken sal sertyfieren ende attesteren,
zonderlinghe dies verzocht zynde –
zo ist dat ic onderschreven – verzocht weesende van **Pieter van Westboruck**,
sertyfiere goede memorie te hebben
hoe dat mijn heere den abt ende prelaet vanden convente van Ste. Bertins binnen Ste. Omaers, heere van Poperynghe,
heeft ghehadt binnen de cuere van Poperynghe,

twee muelens hem toebehoorende daeraf deen ghenaemt was **de Coutre muellen** daer de watere muelen mede in pachte ginck – ende de ander was ghenaemt **de Zwylant muellen**, de welcke twee voornoemde muellens voir de troubelen tyt ende inlandsche oorloge langhen tyt daer te vooren altyts verpacht waeren
up de conditie dat beede de voornoemde muellens de vryheit hadden van de graenen metter peerde te moghen haelen met peerden ende waeghens ende weeder omme thues voeren – ende gheene vande andere muellens en vermoghen tselve niet te doen –
maer als tselve waeren doende –
te weten de graenen te haelen ofte thues te voeren –

zo waeren de zacken van den heere ofte dienaers ghenomen ende de muellenaers in de boete besleeghen,
het welcke een groodt voordeel gheweest es voir de muelen die de voornoemde heere toebehoorde ende schaede voor alle de andere muellens
ende in teecken dat dit dueghdelick ende waer es –
zo hebbe ic onderschreven dit gheonderteekent –
presenteerende tselve breeder te verifieren dies noot zynde.
My toirconde desen xiiijde meye 1602
Jan Mortier – 1602

De tweede getuigenis is deze van Pieter Masseau.
Anghezyne dat men van rechtsweghe schuldich es alle waerachtighe zaecken te attesteren ende ghetuyghen zonderlynghe dies verzocht zynde –
alsnu van weghen **Pieter van Westbrouck** –
zo eyst dat wy, **Jan Mortier ende Pieter Masseau**, attessteren ende ghetuughen midts desen – in tyttle van pachte ghebruuct thebbene **de Zwynlandtmuellene**
toebehoorende mijn heere den abt prelaet ende convent van Sint_Bertins binder stede van Ste. –Omaers – al langhe voor de troubele ende dat de zevle muelage alzucke vryheyt als van ouden tyden was hebbende –
datter ghelycke muellens ofte muelenaers en vermochten met enighe waeghens, peerden ofte ezels te ryden, nochte haelen ofte doen haelen vuter stede –
zacken met graen – niet meer met haerlieder waghen, peerden ofte ezels, -
dan by midts alles op de boete ende verbuerte vande zelve zacken –
de cause van ons attestanten scientie es zonderlynghe de ghoone van Jan Mortier –
dat de zelve muellage duer de voorseide vryheyt ghenouch proffyctable ende zonderlynghe zeer travailleux was ende dat de voroseide Pieter Masseau met een **Clement Vlemynck**, zyn oom, tambacht gheheel heeft ende ghehouden

andere ghezyen hebbende dat een Kaerle deRoode, muelenaere vande Watuwestraete muellen enighe zackhen gheleyt hebben opden waeghen van een landsman daermede vuter stede naer de zelve Watouestraet muellen rydende -
by de dienaers van Poperynghe anghesprooken ene ghecallangiert was daeraf zeer groote cost hebbende
In oirconde dat tghone voorschreven waerachtich es –
zonderlinghe elck naer zyn wetenschap deser attestatie verkent ende gheteeckent hebben ende … tallen justitie te ratificieren.

De Zwynlandmolen getekend op de Jacob van Deventer – kaart te dateren rond 1565.
We zien dat de Zwynlandmolen in vogelvlucht niet ver van de Westwatermolen stond. Aan de Kouter werden de watermolen en de windmolen van de abt gezamenlijk verhuurd, zou dit misschien ook voor deze twee molens het geval zijn geweest?
Zijn er nog andere gevallen bekend van het samen verhuren van een water- en een windmolen?
Ieder antwoord levert toch minsten weer één vraag op.

Ik stuurde dit artikel door aan de molenspecialist Aimé Smeyers en hij schreef mij hierop de volgende interessante commentaar:

Beste Guido,
Uw beschouwingen over het windrecht kunnen genuanceerd en bijgesteld worden volgens de uitleg die wijlen vriend Paul Bauters (doctor in de rechten!) ervan heeft gegeven (zie bijlage). Vooral dat "fnuiken" inzake de "nieuwe industrie, nl. molenbouw" is een interpretatie die wij er vanuit het hedendaags standpunt aan geven. In het Ancien Regime moest eveneens toelating worden gevraagd om het water op het land van de heer te gebruiken voor het oprichten van een watermolen…
Bemerk dat de bescherming van de *windvang* de basis is van het *windrecht*.
Die uitleg over de betekenis van gruut is, zoals ge eigenlijk zelf aangeeft volledig achterhaald: sinds 1836 hebben geschiedenis en taalkunde wel een hele vooruitgang gemaakt. Verhelderende actuele informatie omtrent *gruut*, waarin de uitleg die ge opgeeft onder *Gheldolf, Hist. de la Flandre* is opgegeven, vindt ge op: http://gtb.inl.nl/iWDB/search?actie=article&wdb=MNW&id=15127. Ik zou me beslist mijden van dat IJslands verband met betekenis molen, tenzij ge daarvan een hedendaagse wetenschappelijke bron voor vindt.
Misschien is het toch gewenst de titel op te geven van de studie van Filip Hooghe, *Confiscatie van de bezittingen van de leliaards in Poperinge en in Veurne-Ambacht (1314-1316)*, met bronvermelding:

[http://www.academia.edu/2236641/Confiscatie_van_de_bezittingen_van_leliaards_in_Poperinge_en_Veurne-Ambacht_1314-1316_]?
Ik vermoed, maar dat zou moeten nagekeken worden, dat misschien een spoor van die twee watermolens en twee windmolens als eigendom van de Sint-Bertijnsabdij, Sint-Omaars, kan teruggevonden worden in het *Cartularium* van die abdij. Thans staan die *cartularia* ook op internet: *Les chartes de Saint-Bertin d'apres le Grand cartulaire de Charles-Joseph Dewitte (1892)* (https://archive.org/details/leschartesdesai00haiggoog). Ik vond daar in volume 3, gegevens over molens te Poperinge op p.316 (voor 2.6.1438), p.335 (voor 16 en 22.1.1442) en p.344 (voor 2.9.1444).
In volume 4, zie p.332 (voor 7.10.1624).
Zie ook het twaalftal boekdelen van het *Grand Cartulaire de Saint-Bertin* op: http://bibliotheque-numerique.bibliotheque-agglo-stomer.fr/collection/663-cartulaire-de-saint-bertin-volume-1/.
De ervaring leert dat men zeer voorzichtig moet zijn met het "springen over de jaren heen" wanneer men tracht welbepaalde molens op te volgen en terug te vinden. Zeker voor windmolens (destijds meestal staakmolens, konden worden verplaatst, vernield, heropgericht, enz.). Velen hebben zich daar al tot eigen scha en schande aan bezondigd…
Dat ge bv. thans nog de plaats terugvindt van een molen vermeld in 1366, is natuurlijk mogelijk (alles in dat verband is mogelijk!), maar hoogst onwaarschijnlijk.
Zeker het begrip *watergangen* heeft helemaal niets te maken met watermolens: het zijn gewoon *kanalen*.
Ik heb direct geen voorbeeld van pachtcontracten in het hoofd. Maar het is zeer zeker dat zowel water- als windmolens, dikwijls nog samen met andere landerijen en goederen alle samen werden verpacht. Ook bestaan er verkoopakten van dergelijke gehelen. In beide gevallen konden de verschillende loten aan verscheidene pachters of kopers worden verworven of verpacht. Het komt zelfs vaak voor, bv. bij erfenissen dat er verschillende eigenaars / pachters worden vermeld voor één en dezelfde molen. Meestal wordt daarbij dan nog opgegeven voor "hoeveel delen van de molen" elke pachter of eigenaar het bezit of de pacht van de molen had.
Besluit: geschiedenis van molens opmaken vergt eigenlijk archiefopzoekingen, die niet zozeer gebaseerd zijn op kaarten (die liggen veel te ver uit elkaar wat betreft de data), maar op pacht- en verkoopakten, waarbij in het beste geval een opeenvolging van akten kan worden aangetroffen of er alleszins indicaties voor zijn. Zeer interessant daarbij zijn dan de rekeningen van herstellingen, en voor molens die verpacht werden, de "prijzijen". Bij deze laatste wordt de toestand en de waarde van de belangrijkste onderdelen van de molen geschat door beëdigde schatters bij het opkomen van de nieuwe molenaar. Bij zijn aftreden werd opnieuw die waarde bepaald. Zowel meer- als minwaarde tussen de twee tijdstippen werden dan verrekend.
Allemaal zeer boeien!
Nog veel succes ermee en heemverbonden groeten,
Aimé

Beste Aimé
Heel erg bedankt voor jouw commentaar.
De cartularium van Sint Bertin heb ik natuurlijk doorgenomen. De windmolen waarover het gaat in de door jou aangehaalde gegeven over de molens te Poperinge uit de 15de eeuw betreft de Zwynlandmolen. Over welke watermolen het gaat is mij onduidelijk.
Je hebt natuurlijk gelijk dat het opmaken van de goede geschiedenis van een molen best heel wat archiefwerk bevat, maar voor Poperinge zitten we met het probleem dat onze archieven pas goed beginnen na 1590.
Het interpreteren van gegevens uit de 14de eeuw, zal dus altijd wat puzzelwerk inhouden.
met mijn hartelijkste groeten – Guido

Pieter Panne; een Ieperling beslist over oorlog of vrede.

Ieperlingen *kunnen raar uit de hoek komen. Zeker Ieperlingen waar er een hoek van af is. Poperingenaars kunnen het weten, zij zaten dikwijls in de hoek waar de slagen vielen. Pieter Panne was alleszins een Ieperling waar er iets aan scheelde.*
Ik ben opzoekingen aan het doen rond het einde van de 16de eeuw en daar kwam ik Pieter Panne tegen.
1598 *was een lauwe oorlogstijd. De Fransen hadden net weer vrede gesloten met de Spanjaarden. De kapers van Calais overvielen Hollandse boten en schepen. De Staaten maakten zich klaar om in Duitsland te gaan vechten. De Engelsen begonnen de godsdienstoorlog moe te worden. De Staatsen zaten in Oostende en hun vrijbuiters maakten de streek hier onveilig en botsten nog geregeld met de Malcontenten.*
En de Poperingenaars mochten geen bier gaan drinken op het Zwynland!
Albrecht *die toen net kerkelijk getrouwd was met* ***Isabella*** *was aartshertog en 'kreeg' de Nederlanden als bruidsgeschenk.*

We halen eerst een fragment aan uit:

'De Vaderlandsche historie,
vervattende de geschiedenissen der vereenigde Nederlanden, inzonderheid die van Holland vande vroegste tyden af: uit de geloofwaaridgste schryvers en egte gedenkstukken samengesteld.
Met konstplaaten en kaarten opgeheldeerd.
Negende deel, beginnende in 't jaar 1598 en eindigende met het sluiten van het twaalfjaarig bestand, in 't jaar 1609.
Uitgegeven,
Te Amsterdam, by isaak Tirion. Met privilegie van de Ed. Gr. Mog. Heeren Staaten van Holland en Westfrisland. MDCCLIII.

Daar lezen wij:
De Staten der Spaansche Nederlanden hadden den Aartshertog, by deszelfs inhuldiging, zo sterk gedrongen, tot het bevredigen der afgevallen gewesten, dat hy brieven afvaardigde aan de Staaten van Holland en Zeeland en derzelver Bondgenooten, waarin hy hun kennis gaf van zyn huwelijk en dat het regt op de Nederlanden zyner Gemaalinne was afgestaan: verklaarende, voorts, **zyne geneigdheid tot vrede**: waartoe hy hen, insgelyks vermaande, met byvoeging, dat hy den last om deswege in onderhandeling te treeden, gelaaten hadt aan zyne Staaten.

Hij startte dus vredesonderhandelingen en in het gehele land groeide er een optimisme dat die ellendige oorlog die hier de totale streek geruïneerd had, ging eindigen. Albrecht wilde de godsdienst vrij laten en hij was zelfs bereid om Maurits van Nassauwe legeroverste van zijn troepen in Hongarije te maken. We kregen echter meteen twee partijen in de 'bevrijde' gewesten. De 'duiven' waren voor een vrede op deze voorwaarden en de 'haviken' zochten naar argumenten tegen.
En deze laatsten werden geholpen door **Pieter Panne.**
Immers…. Ook was eer, wederom, een toeleg – *een voorgenomen aanslag* - op 's Prinsen leeven ontdekt, die de Staaten en elk langs hoe afkeeriger maakte van handeling met de Spaanschen.

Pieter Panne, geboortig van Yperen, kuiper zyns handwerks, doch voor deezen ook koopman en makelaar, was, op den vierentwintigsten van Bloeimaand, - *dus 24 mei1598* – te Leiden, daar hy woonde, op eenig arg vermoeden, in hegtenis gerakt.
Deez' hadt, ondervraagd zynde, beleeden, 'dat hy, strengelyk vervolgd door zyne schuldeischers, en geworpen van de eene gevangenis in de andere, eindelyk, geraakt was by de Jezuiten te Douai, die hem, door beloften, hadden aangezet, ot den moord van Prinse Maurits, dien hy Hertog noemde. Dat zyne vrouw, zeer jezuitsgezind, hem, hiertoe ook sterk hadt gedrongen, en dat hy eindelyk, bewoogen, door beloften van tydelyke gunsten en van den Hemel, hier namaals, 't stuk hadt aangenomen.
Dat, de Jezuiten hem, hierop, het sakrament toegereikt en reisgeld gegeven hebbende, hy naar Zeeland getrokken en van daar te Leiden aangekomen was. Dat hy, hier, de snoodheid en 't gevaar van den toeleg nader overdenkende, tot betere zinnen gekomen, en van zyn voorneemen afgestapt was: weshalve hy badt, dat men deernis wilde hebben met zyne onnozelheid.
Van elders blykt, dat hy ook bekend heeft, in tegenwoordigheid van Richardot en d'Assonville, aangenomen te hebben, den prins, met een vergiftigd mes vanboven voorzien met drie weerhaaken, om te brengen: waartoe hy zyne Doorluchtigheid, in 't Portaal der Fransche kerke, te Leiden, ten tyde van 't verrigten der trouwplegtigheid, tusschen den Heere van Asperen en de Dogter vanden Heere van Aldegonde, dagt waar te neemen: welke plegtigheid de Prins, egter niet bygewoond hadt. Dat de toeleg, hierdoor, gmeist was, tot bystere ontsteltenis van eenige jezuiten, die zig, zo hy voorgaf, op zekere katholyke Hofstede, buiten den Haage, onthielden. Hy herhaalde deeze belydenis, tot verscheiden reizen, smeekende, geduurig, zeer erbarmelyk, om lyfsgenade.
Maar schepenen van Leiden, by raade der gekommitteerde Raaden en der beide Geregtshoven van Holland, veroordeelden hem, op den twee en twintigsten van Zomermaand, om onthalsd en gevierendeeld te worden: welk vonnis, ten zelfden dage, aan hem werd uitgevoerd.
Het werd, terstond gedrukt, in't licht gegeven: doch, van der Jezuiten zyde, naderhand, uit schaamte, zo 't schynt, over 't schelmstuk, ook in openbaaren druk, wederlegd.

We vonden het uitgebreide vonnis op Google Books en het leest als een avonturenroman.

Copie van het Vonnisse
by Schepenen der stadt Leyden/ ge=
wezen jegens Peter Panne van Ypre/ter zake van
de voorgenomen moort ende assassinaet/ op ende je=
gens de persoon van zijn Ex^tie. door beleyt ende
aensporinge vande hoofden vande Jesuytsche secte
binnen Douay. 1598

Copie van het connisse by schepenen der stadt leyden, gewezen jegens Peter Panne van Ypre, ter zake van de voorgenomen moort ende assassinaet op ende jegens de persoon van zijn Prinse door beleyt ende aensporinge vande hoofden van de Jesuytsche secte binnen Douay.

Alzo **Peter Panne**, gheboren van Ypre, wezende een cupper van zijn ambaccht, ende gheweest zynde een maeckelaer, ooc coopman, jegenwoordich gevangen van den schout

dezer stadt Leyden, buyten pijne ende bande van yzere bekent ende beleden heeft: dat hy gevangen ettelicke jaeren voorleden,
gewoon zijnde voor 't collegie der Jezuijten binnen Douay de provisie **van boter te leveren**, het gebeurt is dat eenen **Melchior vande Walle**, der zelver Jesuyten dienaer, ende zijn ghevanghens rechtzweer, - *een neef aan nonkels kant* –
omtrent veertien daeghen voor vastenavont voorleden ghecommen is ten huuze van hem gevangen binnen Ypre, begeerende dat hy ghevangen voor tvoorschreven collegie boter zoude bestellen.
Ende dat alzo hy gevangen ten zelven tijde om zijn affairen van huys was, ende hy vander Walle, zulx twee ofte drie dagen naer hem verbeyde, - *verbeyden = wachten* - hadde de zelve vander Walle mit **Mayken Boyets**, zijn gevanghens jegenwoordige huysvrouwe, (zeer Jesuyts gezint zijnde) middeler tijt propoost ghehouden om zijn Prinse (de welcke hy ghevangen intituleerde Hertogh Maurits) om te brengen
gelijc hy daer naer van zijn voorschreven huysvrouwe heeft verstaen.
Dat ooc hy ghevangen thuys ghecomen wezende, de voornoemde Melchior vande Walle hem ghevangen eerstmaels heeft voor ghehouden om tvoorschreven feyct aen te nemen daer toe oorzaec nemende,
door dien hy gevangen hem claechde dat hy in groot verloop van goet was ende zijn schulden niet en const betalen.
Zeggende in effecte de voornoemde vande Walle jegens hem gevangen, dat hy raet wilde om zijn schulden te boven te comen indien hy gevangen, naer Hollant wilde reyzen ende middel vinden om hooch gedachte zijn Prinse om te brengen.
Ende alzo hy ghevangen, daerinne zwaricheyt maecte, zo was hy tot het aen nemen van tzelve feyct, door zijn voorschreven huysvrouwe mede aen geport, mit het aenzeggen, datmen geen zwaricheyt en behoorde te maken zodanighen **zielverleyder** om te brengen, daer ooc by voegende, dat zo zy een man waer geweest, dat zy zulx wel zelfs zoude hebben willen aen nemen of doen.
Ende alzo hy ghevangen even wel in twyfel bleef om tvoorschreven feyct aen te nemen, hadde de voornoemde Melchior vande Walle begeert dat hy gevangen tot Douay zoude commen om daer van eens te spreken mitte Patres (designerende de overste vande jesuijten aldaer.)
Dat voorts de voornoemde Melchior vande Walle naer Douay vertrocken zijnde, was hy gevangen, omme mit verscheyden personen daer mede hy te reeckenen hadde, sijn zaken te verhickenen ende vereffenen, ende onder andere mit de voorschreven Jesuijten binnen Douay, opten asschen woonsdach voorleden gheryest van Ypre op Ryssel, voorts op Doornijcke ende van daer op Bergen in Heneghouwen, daer hy ettelicke daeghen lang in arrest ghehouden zijnde,
was van daer weder vertrocken aner Doornijc ende Rijssel ende wederomme naer Bergen, daer hy de tweede mael van schulden gevangen gelegen ende verlost wezende, was hy gevangen getrocken naer Valenchyn ende van daer eyndelicken gecommen binnen Douay, alwaer hy gheweest is inde Cruysweke voorleden.
Ende dat hy gevangen wezende binnen Douay, tot drie ofte vier reyzen toe in tvoorgeroerde collegie vande Jesuijten, by den provinciael, prefect ende rector hadde gegeten ende mitten zelven af gerekent ende de somme van tweenvyftich of drienvyftich ponden grooten die hem dar by quamen, hadde over gemaect of over ghezet aen eenen **Niclaes de Lalaing**, coopman van kennip. – *kennip = kemp* -
Ende dat hy zulx sprekende met de voornoemde provinciael, prefect ende rector, zy luyden hem gevangen weder hebben beginnen voor te houden het feyct daer van de voornoemde Mechior vande Walle hem gevangen, tzynen huyze openinghe ghedaen hadde, te weten om de Prinze om te brenghen, voegende daer by voor middel dat alzo hy ghevanghen een cuyper

was van zijn ambacht, dat hy naer Hollant zoude mogen gaen, om aldaer vier, vijf, zes ofte zeven maenden lang hem tot wercken te begheven ende zijnen handel van cuypen te doen, tzy binnen Delff, binnen Leyden of inden Hage.
Ende dat hy daer en tusschen middel zoude zoucken om de prinse om te brengen, twaer dan **mit een mes of snyere** ofte **mit een cort sintroer of pistelet**, twelc hy ghevangen zoude copen ende in zijn zac steken ende dat ter plaetse daer hy zijn Prinse zoude schoon vinden, 't zy op thof, op straet of op eenige andere plaetse: ofte zo hy gevangen tzelve anderssins te wege zoude connen brengen.
Ende dat omme hem gevangen tot taennemen van tvoorschreven feyct te beter te beweghen ende moedigen, de voornoemde procinciael wel een half sermoen hadde gemaect, mit verclaringe ende verhael in tlanghe ende breet, wat een godlicken ende verdienstelicken werck zulx zoude zijn, hoe groten sacrificie dat het waer, zodanigen eenen die zo veel duyzent zielen verleyde, jae, zulcken **ziele vermoorder** om hals te brengen.
Dat hy gevangen den hemel daermede zoude verdienen, ende dat hy tzelve feyct gedaen hebbende, middel zoude zoucken om te ontcomen, zo hy best const of mocht.
Ende zo hy gevangen daer inne zoude mogen blijven of bachten bleef, dat hy hem verzeker zoude houden van monde **ten eeuwigen leven te varen** ende dat hy gewisselicken mit lijf ende ziel ten hemel zoude werden op getrocken,
mit veel meer ende ander diergelijcke schoone ende bewegende redenen.
Zo dat hy ghevangen hem eygentlicken, door der voornoemde Jesuijten schoon spreken, ende vleyende tongen, in de welcke zy zeer groote meesters waren, zo verre hadde laten becouten ende verleyden, dat hy gevangen tvoorschreven feyct aen ghenomen hadde te doen;
eensdeels uyt een desperatie, daerinne hy door zijn verloop in schulden gevallen was, in zulcker vougen ooc, dat hy noch opt peryckel, noch op twijf ende kinderen niet eens en hadde gedacht, ooc eensdeels om profijt daermede te doen.
Also hem gevangen by den voornoemde procinciael, prefect ende rector toe ghezeyt was dat hy mits tvoorschreven feyct volbrengende – gemeten zoude ten eersten een somme van twee hondert ponden grooten jaerlic – de welcke de Jesuijten tot last vande zelve stadt waren treckende, door dat zy de kinderen ende jeucht in haerluyder seminarium de latijnsche sprake leeren.
Ten tweeden, dat hem gevangen noch zoude werden gegeven het messagierschap of bode-ampt van Ypre, by hem begroot op hondert ponden grooten jaerlix.
Ende dat hoe wel tvoorschreven bode-ampt niet en stont tot gifte van den Jesuijten, hy gevangen hem nochtans daer van wel verzeeckert hiel, alzo om hem gevangen dar aen te helpen – het hemluyden met een briefgen te schrijven en zoude costen ende dat hem niemant tzelve en zoude derren weygeren.
Ende ten derden dat **Hansgen Panne**, zijn ghevangens zoon, voorzien zoude werden mit een canonesie tot Doornycke.
Op welc toezeggen hy gevangen tvoorschreven feyct aen ghenomen hebbende, hadde des anderen daechs smerghens aen den voornoemden Provinciael als hy misse dede, hem gebiecht absolutie beommen ende daer op tsacrament ontfangen ende wezende in tbiechten, wederomme aengenomen ende belooft zijn beste te doen om tvoorschreven feyct te volbrengen.
Dat ooc de voornoemde Provinciael hem gevangen daer op ooc gezeyt hadde in effecte van woorden: **Gaet in vrede, want ghy gaet als een engel in Gods geleyde.**
Ende dat hy ghevangen om zijn reys herwertsover ten eynde als boven te vervorderen, van den voornoemde Jesuijten ontfangen hadde een wisselbrief van twaelf ponden vlaems op eenen franchais **Tibault** woonende t'Antwerpen by de Predicaeren, omtrent de Nagelmarct of Veemarct.

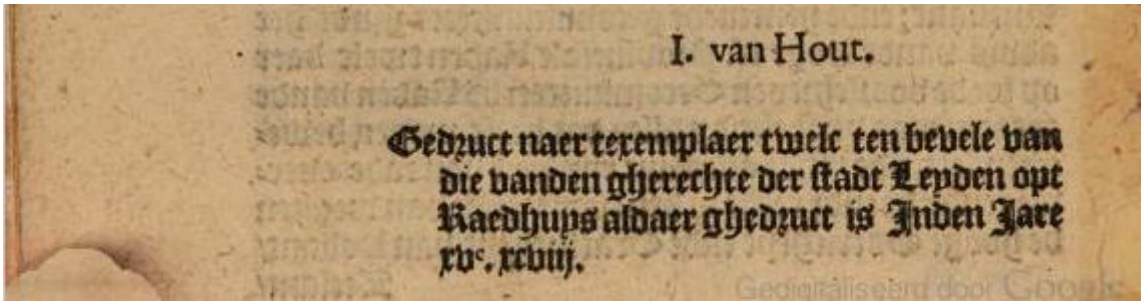
Dat hy gevangen mit zodanigen affscheyt ende meeninghe vertrocken was van Douay op Doornycke, voorts op Oudenaerde, Dermonde, na Basserode ende voorts tscheep op Antwerpen, al waer hy de voorseide twaelf ponden grooten ontfanghen hebbende, hadde daer van elf ponden, mitsgaders zijnen mantel door eenen **Dirc Bul,** woonende ontrent de Zeeusche coornmaerct gezonden aen zijn gevangens huysvrowue, om vande penningen te leven ende zijn kinderen mit de mantel te kleeden, ende daer by ghevoecht een brief gheschreven aen zijn voorschreven husvrouwe, innehoudende onder andere, dat hy na Hollant ging om de zaecke die ze wel wiste, ende hy mit haer voorsproken was ende dat zy voor hem zoude bidden.
Dat zulx hy gevangen mit de voorschreven meeninge, zonder eenich passeport in een schip heymelic verborgen zijnde, gecomen is tot in Zeelant, ende van daer tot binnen dezer stede, daer hy aen quam op zaterdage den drientwintichsten mey voorleden.
Met dat hy alhier zijnde, van zinne was verandert ende voor hem ghenomen hadde tvoorscrheven feyct naer te laten (zo hy zegt) door dien hy begonst te overdencken dat hy tvoorschreven feyct op de hant nemende, om een ander tleven te nemen ende tlant in groote beroerte ende zwaricheyt te brengen, hem zelfs stellen zoude in de gewisse doot ende zulx daer over een beroeringe in zijn conscientie hadde ghecregen.

By welcke voor gheroerde belijdenisse de voornoemde ghevangen verscheydelicken ondervraecht, gehoort ende verhoort zijnde mit interval van tien of twaelf daegen, telcken daer up onveranderlicken heeft gebleven ende ghepersisteert, almede buyten pijne ende bande van yzere, telckens mit verclaringe dat tzelve geheel ende al warachtich was, ende dat hy daer op wilde leven ende sterven.
Hebbende hy gevangen altijts ende telcken reyze mit een groote bewetentheyt zeer ernstilicken ende ontmoedelicken, mit gebogen knyen, gevouwen handen ende weenenden oogen, gebeden om vergiffenisse ende genade,
datmen hem mit barmhertige oogen wilde aenzien, alzo hy zeer onnooselicken in dees zaecke gebracht was, mit een aenbiedinge dat zomen hem aen zijn leven wilde verschoonen, dat hy tlant noch goede diensten vermochte ende wilde doen, ende cortelinghe eenighe Jesuijten zoude becommen ende leveren.
Ende alzo alle tzelve zijn zaecken van zeer quaden ende erchtsten gevolge, als daer door men gepoocht heeft om de doorluchtige, hooch geboren vorst ende heere Maurits, geboren prince van Oraengien, grave van Palsen - Gouverneur ende capiteyn generael vande vereenichde Nederlanden, deerlicken te vermoorden ende zulx de voorschreven landen te berooven van haer hooft ende overste ende vervolgens vande groote merckelicke ende princelicke diensten de welcke de prinse door Gods hulpe, zeghen ende ghenade, den voorschreven landen tot schut ende scherm der vromen, behoudenisse vande Christelicke gereformeerde religie, mitsgaders van der landen vryheyden ende privilegien ende tot afweer van des Spangiaerts tyrannicke heerssingen, gedaen heeft ende doende is,
om de voorschreven landen mit eenen te stellen in groote oproerte ende uyterse gevaer van bederf, ondergang ende verwoestinghe, twelc in een lant van justitie geensins en can, noch en behoort te werden gedoocht of gheleden, met dat zodanige eerlose, schelmsche ende moordadige voornemen, aenslagen ende assassinaten ten hoochsten vereysschen te werden ghestraft, ten onstich ende spiegel van alle andere op dat hem niemant voortsaen en laet verleyden van de bloetdorstige ende moordadige secte der Jesuyijten, de welcke (gelijc alle de werelt kennlicken is) duyzentreleye schendige practijcken ende verradige aenslagen dagelix voorwenden ende pogen in twere te stellen om coningen, princen, vorsten ende heren, zonderlinge de gene die de Pauselicke superstitien (gezeyt de Romshe Catholycke religie) niet voor goet en connen aenzien, noch aen nemen, om te brengen van hun leven te berooven ende te vermoorden.

Zo ist dat schepenen dezer stadt Leyden, gezien ende overwogen hebbende den criminelen eyschende conclusie op den schout dezer stede, tot last vande voornoemde gevangen, ter zaecke van tvoorschreven feyct gedaen, overleyt ende genomen.
Ooc ghezien, gheoort ende verstaen hebbende alle des voorschreven ghevangens belijdenissen, mitsgaders de informatien dezen aengaende verworven, ende van gelycken de stucken ende papieren by den gevangen bevonden ende hier op gehadt hebbende het advis vande heeren gecommitteerde rade vande staten van Hollant ende West Vrieslant, ende hem mede gecommuniceert zijnde het advis vande hoge ende provinciale raden twelc daer up by de voorschreven gecommitteerde raden vande staten was versocht, op alles dat heeft mogen beweghens lettende, ende alles mit rijpheyt van rade overwegende, doende recht inden name ende van weghen de hooge overheyt ende graeflicheyt van Hollant, Zeelant ende West Vrieslant, hebben den voornoemden gevangen ter zake voorschreven gecondemneert end condemneeren den zelven mits dezen gebracht ende gheleyt te werden opte plaetse voor sGravensteen – al waer men gewoon is straffe te doen over de boosdoenders ende aldaer door den scherprichter gerechte ende geexecuteert te werden mitten zwaerde, tot datter de doot naer volcht.
Ende tzelve gedaen zijne, t'ingewant te werden begraven ende stucken ghehangen op elc vande andere vier poorten ende verclaeren alle zijne goeden voor verbeurt ten behoeve vande Graeflicheyt.

Aldus ghedaen ende gewezen by meester Symon Fransz vander Merwen, Jan Ysenhoucs, vander Hesse, Franc Cornelisz, vander Hal, Willem Cornelisz, Tybault Claes Cornelisz, van Noorde ende Jan van Baersdorp de jonghe, schepenen opten xxxj - *31* - juny vijftien hondert acht ende tnegentich.

Tvoorschreven vonnisse ter vierschare geopent, ghelezen ende by **Pieter Panne** gevangen gehoort zijnde; is opte knyen ghevallen ende heeft schepenen van herten **bedanct** van haer genadige vonnisse, twelc zulx strac daer aen ter executie is ghestelt in jeghenwoordigheyt van Schout, Schepenen ende gantsche ghemeente mitsgaders van my
L. Van Hout

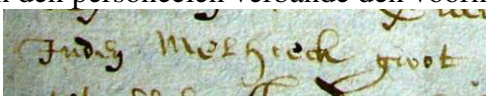

I. van Hout.
Gedruct naer t'exemplaer twelc ten bevele van die vanden ghierechte der stadt Leyden opt Raedhuys aldaer ghedruct is Inden Jare xv^c. xcviij.

Dat Pieter Panne op zijn knieën is gevallen en zijn rechters heeft bedankt voor hun genadig vonnis, lijkt mij dan weer overdreven. Of was er bij Pieter Panne echt een hoek af?

Deze verijdelde aanslag op Prins Maurtis had rechtstreeks als gevolg dat de 'haviken' voer hadden om de vredesonderhandelingen te ondermijnen en de Staten waren niet meer bereid aan deze onderhandelingen deel te nemen. **Pieter Panne***, een Ieperling had er persoonlijk voor gezorgd om alle pril vertrouwen te niet te doen.*
Zonder Pieter Panne was het huidige Nederland en Vlaanderen misschien nog wel verenigd.

Het pachtgoed van Gillis Borluut in de Helhoek

26 november 1598 – Pachtgoed van Gillis Borluut gelegen in de Helhoek – Renten SAP .95

Copie
De raedslieden sconincxvan Castilien ende Navarren, etc.
doen te weten allen lieden dat voor ons commen ende ghecompareert is in persoone vrau **Marie de la Barre**, dauayiere van **Mher Franchois van Halewyn**, ruddere,
in zyne leven heere van Sweveghem
ende te kennen ghegheven dat alzoo hedent date dezer, meester **Gilis Borluut**, ruddere ende joncheer **Joos de Beer**, heere van Lendele- *de,*
elck voor dandere ende een voor al, ten verzoucke van de voornoemde comparant hemlieden verobligiert hebben in eene rente van thien ponden grooten sjaers losrente –
den penninck xvj –
ten proffycte van drie kinderen van Mnr. **Jacob Bogaert –** president van de raedt van Vlaenderen die hy behouden heeft van wylent Jonckvrouwe **Brecht Lande, Pieters** dochtere, zijne leste huusvrouwe ende dat boven den personeelen verbande den voornoemde meester **Gillis** zijn pachtgoet gheleghen inden **Melhoeck** – *hier zal wel* **de Helhoek** *bedoeld zijn* –
groot xxij bunderen -
ghestelt heeft tot eenen staenden zeker
al volghende de wettelicke briefven van constitutie danof wezende, ende alzoo de voornoemde borghe gheene penninck vande voornoemde rente ontfaen noch gheprofficteert en hebben, dan zy comparant alleene –
soo eyst dat sy comparante voornoemde, - willende den voorseide meester Gillis ende joncker Joos de Beer, heere van Lendele-*de,*
zoo zy verobligieert staen, metghaders oock de grondt vande voornoemde Borluut –
in principale croosen ende achterstellen vande voornoemde rente –
metgaders van alle costen danof dependerende,
indempneeren, belooft heeft costeloos ende schadeloos by desen de zelve haere borghen ende hemlieden goedynghen ende naemelick het pachtgoet vande voornoemde meester Gillis te ontslaen,
verobligierende ten dien inne haeren persone ende goedynghen, present ende toecommende metgaders t'guene van haere hoirs elck van hemlieden ende een voor al –
ende naemelick haer tguen leven wesende ghehouden van myne heeren den prelaet van Sinte Bertins,
haer bestreckende inde prochie van Belle in Westvlaenderen
die **Christiaen ende Pieter Nieulaert** in pachte houden voor xviij pond grooten tsjaers
de voornoemde comparante gheheel toebehoorende in proprieteyt –
wezende zuuver ende onbelast – zoo zy by eede ende trauwe ten desen verclaerden –
belovende thaeren coste dese voornoemde belofte ende verbande –
vrye indempniteyte te doen enregistreren ten leenboucke ofte fere vande leenhove danof de voornoemde tguen ghehouden is
ende danof de acte ofte extinct over te leveren by haere borghen binnen xiiij – *14* - daeghen naestcommende –
omme zoo verre zy lyeden in toecomende tyden schaede leden te cause van bezette vande voornoemde rente ofte betaelynghe van jaerlicsche croysen –

de zelve te verhaelen by den persoon van hare comparante ofte an haeren voornoemde leen ofte oock om eenighe ander haers goedynghen ofte an al tzaemen,
al thuerelieden huere ende optie –
consenterende in al tguene voorschreven ghecondemneert te zijne met renunciatie van alle beneficien ende clausulen van rechte daer inde zy comparante,
haer ter contrarien van desen zoude connen behelpen,
ende naemelick van rechte dat zecht, dat generaele renunstiatie niet en opereert ten zy datter speciale vooren gaet.
Ende wy ghehoort de voornoemde kennesse , belofte, consent, verbant ende al tguene voorschreven metgaders 'tneerstich verzouck vande comparante,
hebben de zelve ghecondmepneert ende condempneeren by desen,
int onderhoudt ende vulcommen van tguene voorschreven
ende elck poinct zonderlyngeh op heerlicke executie ende constracte van de vyfsten pennynck sconyncx ons gheduchts heeren proffyte
Ende voorts verclaerende dese altydt te zyne ende blyvende ghegunt, niet jeghenstaende verjaerthede, style ofte usantie te contrarien
In kennesse der waerheden zoo hebben wy dese presentelick ghedaen zeghelen metten zeghele van de Graeve van de raede in Vlaenderen
Ghegheven te Ghendt den eersten november xvc zessenneghentich opden copy staet gheschreven –
by myne heeren vande raede gheordonneert in Vlaenderen
nde ghetgeeckent de banier ende ghezeghelt met eenen rooden zeghele van wasse –
vuthanghende in dobbelen steerte van parchemyne
ende stont ghecollationeert jeghens den originelen brief ende daer mede bevonden accorderende
by my onderschreven greffier vande indaeghynghe der stede van Ghendt
desen xxvj novembris 1598 – toorconde ondergheteeckent Symaers

Alms we het goed verstaan is het de weduwe van Frans van Halewyn, Marie de la Barre die zich hier borg stelt met haar goederen te Belle, waarvan ze volledig eigenares is, om de borgstelling van Gillis Borluut *te indempneren. Het is dus Gillis Borluut die eigenaar is van een hofstede in de Helhoek.*
Toch gaan we hier even in gaan op het leven van Frans van Halewyn warmee Marie de la Barre getrouwd was. Op de blog van **Stefaan d'Halleweyn** *vonden we immers de onderstaande exellente biografie.*

Frans van Halewyn

Frans van Halewijn was Heer van Zwevegem, zoon van Joos (fr.:Josse), Heer van Roosebeke, Merckem, Vesste, Zweveghem, vicomte de Harlebeke, en van Adrienne de Blasere.Zijn vader was al één van de aanzienlijkste en bewaamste staatsmannen van zijn tijd.Zelf was hij al schepen geweest van Brugge van 1559 à 1580.Op 31 augustus 1572 wordt Mechelen ingenomen door de troepen van Oranje.
Hun succes was van korte duur, nu Don Frederik, zoon van de hertog van Alva Mechelen reeds 2 oktober van hetzelfde jaar heroverde en er een eerste Spaanse furie organiseerde.
Frans wordt dan als gouverneur van deze stad benoemd op 5 oktober en blijft dat tot 8 oktober 1574. Ook wordt hij in 1573 tot Grootbaljuw en bevelhebber van Oudenaarde benoemd.
Dan verandert hij van inzichten en kamp en sluit zich aan bij de Prins van Oranje.
De Staten-generaal stelden gelet op zijn afkomst en loopbaan veel vertrouwen in hem, ook omdat hij de vrijheidsstrijd niet alleen met hart en ziel toegedaan was, maar zich zelf ook bekeerd had tot belijder van de Hervormde Godsdienst.

In die hoedanigheid nam hij in 1576 deel aan de Pacificatie van Gent en het Verdrag van Hoei, waar hij zich liet opmerken door zijn geëxalteerd woordgebruik.
Eind dat jaar, toen de onderhandelingen geen succes kregen, werd tot oorlog tegen Spanje besloten.
Frans van Halewijn werd naar Engeland gestuurd om de bijstand van koningin Elisabeth te bepleiten.Hij kweet zich uitmuntend in deze taak en bekwam, ter ondersteuning van de vrijheidsstrijd een bedrag mee als renteloze lening van 20.000 ponden sterling.
Ook in 1577 nam hij deel als vertegenwoordiger van de Staten aan de onderhandelingen met don Juan van Oostenrijk, algemene gouverneur van Vlaanderen, en ondertekende op 9 januari van dat jaar mee het verdrag van de Unie van Brussel.
In dit verdrag riepen de noordelijke Nederlanden hun zelfbestuur uit onder de naam van de (protestantse) Republiek van de Zeven Provinciën (Holland, Zeeland, Overijssel, Friesland, Groningen, Gelderland en Utrecht), waaraan de zuidelijke provincies Vlaanderen, Brabant , Limburg maar ook Drente zich als 'Generaliteitsstaten' aansloten.
Toen ontstond evenwel onenigheid tussen de edelen van de Zuidelijke Nederlanden, meer bepaald tussen de 'malcontenten', aangestuurd door Filips de Croy, hertog van Aarschot - die met een Johanna van Halewijn gehuwd was - enerzijds, en de Prins van Oranje, anderzijds.
Frans koos openlijk partij voor de Croy en bekeerde hij zich vervolgens terug tot het Roomse geloof, verzoende zich met de koning en keerde de vrijheidsstrijd de rug toe.
Op weg naar een vergadering van de Staten van Vlaanderen te Gent wordt hij op 18 oktober 1577 gearresteerd op bevel van d'Hembyze en de Ryhove, twee leiders van de Gentse opstandelingen. Hij wordt opgesloten en overgebracht naar het Hof van de Prins van Oranje in Gent, waar een soort staatsgevangenis was ingericht.
Tevergeefs bepleitte hij zijn vrijlating, zelfs al stuurde Elizabeth, koningin van Engeland en de graaf Leicester brieven in zijn voordeel.
Niets hielp!
Uiteindelijk werden ze op 24 januari 1579 overgebracht naar Dendermonde en in handen gegeven van Eyhove, onder voorwendsel hem naar Keulen over te brengen om daar berecht te worden zoals bevelen was door de hertog Mathias, gouverneur van de Nederlanden en van de Prins van Oranje.
Halewyn en de andere medegevangenen stonden daar doodsangsten uit, zoals men zich kan inbeelden.
Ryhove bracht zijn gevangenen op 31 maart 1579 terug naar de oude gevangenis van Gent tussen gevangenen van gemeen recht die de meest afschuwelijke misdrijven op) hun kerfstok hadden.
Daar wachtten hen opnieuw een wrede behandeling.
Dank zij een goed voorbereid complot weet Halewyn en zijn kompanen op 15 juni 1579 toch te ontsnappen. Vluchtend door de velden wordt de groep door hun achtervolgers toch gevat en teruggebracht, op Halewyn, Schouteet en Vilain na!
Halewyn houdt zich lang verborgen in een hooimijt, waarna hij uitgeput en uitgehongerd erin slaagt Roeselare en daarna Rijsel te bereiken, waar hij buiten gevaar is en zijn volle vrijheid herwint.
Op 27 januari 1581 heroverden de Spanjaarden Kortrijk en werd hij tot gouverneur van deze stand benoemd.
Uit wraak gedroeg hij zich tegen de religieuze gevangenen even wreed en bloeddorstig als hij zich vroeger intens inzette voor de zaak van de vrijheid. Hierbij spaarde hij ook hun families niet die als vijanden van het Spaanse bestuur werden beschouwd.
Naast verschillende politieke brieven stelde hij ook zijn memoires op onder de titel Mémoires sur les troubles de Gand (1577 à 1579).

Hij huwde achtereenvolgens Jeanne Bette, Anne de Moorslede en uiteindelijk Marie de la Barre.
Deze laatste had ook nog destijds – vergeefs- bij de Prins van Oranje zijn vrijheid bepleit.
Enkel bij zijn eerste vrouw had hij afstammelingen.

De familie van Halewyn was alleszins sterk verwant met de familie van Joos de Beer. Op de site van Lendelede
Als oudst gekende heer van Lendelede wordt "Jan van Halewin gheseit de Duerwaerdere" vermeld, als indiener van een denombrement in 1461. Kort daarna wordt de heerlijkheid aangekocht door Jan de Beer, eerste secretaris van de Bourgondische hertog Karel de Stoute, zegelbewaarder, griffier van de Raad van Vlaanderen en heer van Meulebeke, Grammene, Merkem etc.

We lezen verder dat **Joos de Beer** in het laatste kwart van de 16de of het begin van de 17de eeuw nabij zijn hoevegebouwen een bescheiden kasteeltje liet optrekken.

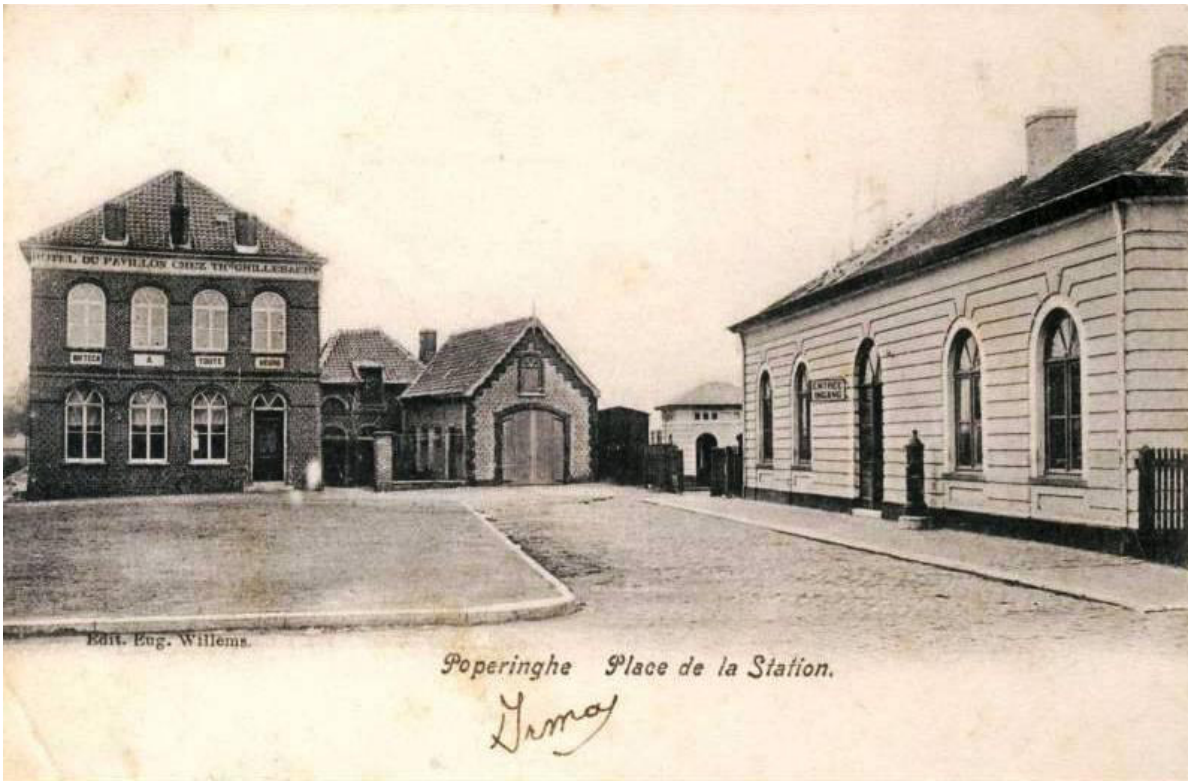
Uit deze akte blijkt dat het **Gillis Borluut** *was die eigenaar van de hofstede in de Hellehoek was. Over deze figuur vonden we het volgende:*

Uit het artikel **'De instauratie der Gentse Calvinistische Republieke** (1577-1579) van de hand van **Despretz Andre**, kunnen we verschillende gegeven halen over Gillis.
Gillis was de zoon van Lieven Borluut en de broer van Joos of Josse Borluut. De Borluuts waren een gekend Gents geslacht.
In 1575 had hij een schepenambt in de tweede bank.
Hij behoorde immer tot het comité van de XVIII die op 1 november 1577 in Gent het bestuur van de stad overnamen en een meer Calvinistische weg volgden. Daarmee hoorde hij bij de 18 belangrijkste figuren die niet alleen invloed hadden op de zaken te Gent maar ook in geheel Vlaanderen. Onder hen waren ook Jonkheer Jan Van Hembyze, Jonkheer Jacob Uutenhove en jonkheer Jan van Pottelsberghe.
Gillis Borluut was op dat moment een echte maar gematigde Orangist of aanhanger van Willem van Oranje.
Na de hernieuwing van het magistraat in juli 1579 door Oranje bleef Gillis Borluut zetelen.
Dit alles had toch een resultaat: in de calvinistische groep te Gent ontstond een langzame scheuring: enerzi j ds gematigde orangisten die zich wilden schikken naar aartshertog Matthias, Oranje en de Staten Generaal, en dus **bereid waren de Religievrede aan te nemen**, en anderzijds een groep radicalen, die afkerig stonden tegen gelijk welk compromis met de katholieken.
Gillis Borluut hoorde bij de gematigden. Ze hadden achter zich edelen en gegoede poorters, die meestal katholiek waren.
Toen Hembyze op de 7de juli de getrouwheidseed aan het calvinisme eiste, weigerde Gillis Borluut deze eed te doen.
De volgende dagen bleef men aandringen op de eedaflegging. Wie hem niet deed werd als vijand aangetekend. Dit verwekte niet enkel ontstemming bij de katholieken, maar ook bij de gematigde calvinisten. Verschillenden (de gebroeders Borluut, Croovelde, Karel Uutenhove, Adolf de Gruutere) kwamen overeen bij de volgende magistraatsvernieuwing Hembyze uit te schakelen, en met de hulp van Oranje de Gentse politiek in een minder extreme richting te leiden.De 28ste 1579 sloeg Hembyze, zich sterk voelend, toe. Duizend zevenhonderd ruiters en voetknechten - cijfer geciteerd door Jan van de Vivere – liet hij 's morgens uit Merelbeke en Sint-Denijs-Westrem binnen de stad komen.
De stadspoorten werden gesloten. **Gillis Borluut,** voorschepene van ghedeele, werd gevangen naar het stadhuis gevoerd en daar gevangen gezet.

Na nog eens een herziening van het Gentse magistraat werd Gillis in eer hersteld. Op 8 oktober 1580 werd hij opziender voor het onderwijs benoemd.

Gillis Borluut moet zich echter net als Frans Halewyn bij de Malcontenten gevoegd hebben en zich dan later terug bij de katholieken. Anders krijgen we niet uitgelegd dat hij eigenaar werd van een hofstede in de Hellehoek van Poperinge.

100 jaar geleden – Het station te Poperinge

Uit de' Burgerwelzijn' van de **1ste april**
Bijna levend verbrand
Eene oude dame, Catherine Ferdnel, 83 jaar oud, wonende te Ypeer, was maandag namiddag bezig eenen vuurpot in brand te doen, toen zij opeens, men weet niet hoe, het vuur meedeelde aan hare kleederen. In een oogwenk was zij geheel omringd van vlammen.
Op haar hulpgeroep snelden geburen toe, die er gelukkig nogal spoedig in slaagden het vuur te overmeesteren. De arme ouderlinge was niettemin reeds erg verbrand over gansch het lichaam. Men heeft haar in allerhaast naar 't gasthuis overgebracht. Gezien haar hoogen ouderdom hebben de doktoors maar weinig hoop haar nog in leven te houden.

Uit de 'Burgerwelzijn' van **de 4de april**
Dondagavond rond 11 ½ ure, vond een baanwachter op de spoorlijn Kortrijk – Ingelmunster, op een hondertal meters vande statie van ingelmunster, een ijselijk verminkt lijk. Eenige stappen van daar lag het hoofd dat van de romp gescheiden was. Hij verwittigde aanstonds het personeel der statie en het lijk dat men speodig herkende voor dit van den genaamde **Camiel Achiel Bruneel ,** rijtuigkuisscher, geboren te Poperinghe in 1891 en te Ingelmunster wonende, werd opgenomen en naar het doodenhuis gedragen. De jongeling, die tot Kortrijk in de statie werkt, was met de ntrein van 6 ure vertrokken en moet, om den weg te verkorten langs de spoorbaan gegaan zijn. Op het oogenblik dat hi jde baan wilde overstappen om zich

naar het gehuchte De Groene Tent te begeven, werd hij door den koopwarentrein die aldaar om 9 ½ u.voorbij rijdt , verrast en vermorzeld.

Nummer 142 **Doos Gazette** **mei 2014**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden

*

't Moet eene wyze hand zyn, die zotten wel zal ſcheeren.

Zekerlyk daar is verſtand vereiſcht, om grillige narren den baard wel te poetzen, en de knevels naar hunnen zin te zetten. Een ander ſpreekwoord zegt: *Steekt geenen zot uw' vinger in den mond. Met zotten is 't quaad boerten*, want zy verſtaan dikwyls geen jok. Laat dan de gekken malkanderen ſcheeren. *Veldſcheerders ſcheeren alle even ruil.* Andere *ſcheeren alle over eene kam.* En men *ſcheert malkanderen* wel *zonder barbier.* Zo geſchied van *droogſcheerders*, aan die in hunnen winkel komen. Daar zyn dan *drooge bokkingen* goed koop.

Uit 'De nederduitsche spreekwoorden' door Carolus Tuinman – 1720

*

Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 560 lezers

Beste abonnee

Naar aanleiding van de voorstelling van 'De Jaarboeken van Poperinghe' kreeg ik het volgende bericht van Filip Hooghe.

Beste Guido,
Ik wil u danken voor het verwijzen naar mijn artikel m.b.t. de molens in 1315. Met veel interesse heb ik uw nieuwsbrief gelezen over de molens en ik ben blij dat u dit verder heeft onderzocht.
De situatie in 1315 is slechts een momentopname in een periode waarin ik mij specialiseer, doch het kan geen kwaad om dit in een ruimer perspectief te plaatsen, zoals u dan ook doet.
Ik heb met veel plezier ook uw Jaarboeken van Poperinge op de website reeds doorsnuisterd. Ik was verheugd om te zien hoe u veel materiaal uit mijn thesis heeft aangehaald met correcte verwijzing. Dank hiervoor. Zeer boeiend en vooral zeer goed dat u dit via het internet kan bekend maken aan het grote publiek.
Nog veel succes gewenst in al uw opzoekingswerk!
Met vriendelijke groeten,
Filip Hooghe

Ik heb Filip meteen geantwoord dat het mij deugd doet dat hij mijn werk kan appreciëren omdat ik ook zijn werk kan waarderen.

Op 10 mei 2014 spelen de Westlandlopers – wegens overdonderend succes - nogmaals hun programma ‘De Trancheekeuns’ in het Talbot House te Poperinge en dit om 14.00 uur. Wie met Poperingse heure komt, zal te laat zijn….

Op 31 mei 2018 brengen de Westlandlopers op de Open Kerkendag in de Sint Janskerk ‘De processie van 1779’ – 300 jaar mirakel van O.L. Vrouw van Sint Jan. – Zie verder

Open kerken dag: De Mariale processie in 1779

Aandacht! Aandacht!
Op zaterdag 31 mei en op zondag 1 juni 2014 vieren we in de Sint Jans Kerk 300 honderd jaar Mirakel van Onze Lieve Vrouw van Sint Jan.
De viering van het jaar 1779 werd een grote viering!
Speciaal hiervoor werd de traditionele processie volledig in een nieuw kleed gestoken, alle groepen , zowel de schutters als de rederijkers zorgden voor een nieuw kostuum en er werden verschillende nieuwe triomfwagens opgetimmerde.
Ook de straat versiering werd aangepast.
Kosten nog moeite werden gespaard. Zowel het programmaboekje als de ontwerptekeningen van de praalwagens bleven bewaard.

Op de Open Kerkdagen krijg je niet alleen een reconstructie van deze processie maar je krijgt ook het echte verhaal te horen hoe het mirakelbeeld door een Poperingse visser gevonden werd en hoe het in de Sint Janskerk terecht kwam.
De kerkbaljuw – of beter gezegd de Suisse- zal hoogstpersoonlijk deze verhalen vertellen.
Daarnaast kan je op deze dagen naar **de 'zondagsschool'**.
Van de Poperingse priester-dichter Ferdinand Loys wordt in het Stadsarchief van Poperinge een prachtig 'educatief' gedichtenboek bewaard, waarin hij vele opvoedkundige rijmen neerschreef.
De schooljuffrouw Ingeborg zal hieruit enkele parels halen en voordragen zoals het een zondagsschoolzuster betaamt.
Twee **novicen diakens** zullen het muzikale gedeelte voor hun rekening nemen.
Zij zullen niet alleen uit hun onuitputtelijke gregoriaanse kerkboek zingen, maar ook in de zondagsschool enkele liederen brengen en misschien wel een oud kerstliedje aanleren.
Hiervoor gebruiken zij het handboek van de zondagsschool van Steenvoorde dat bij Moerman in Ieper in 1781 gedrukt werd.
Het Stadsarchief van Poperinge zal een kleine tentoonstelling met de authentieke documenten verzorgen.

Speciaal voor deze dagen, is de heer **Johan Adriaen** bereid gevonden om het door hem bewaarde oude zerk van het uit de dood tot leven geworden kindje Jacobus, terug naar de Sint Janskerk te halen en ten toon te stellen.

Dit geheel wordt verzorgd door de verteltheatergroep **'De Westlandlopers'** die in het verleden reeds meerdere keren met succes de Open kerkendagen animeerden met historische vertellingen en dit in samenwerking en in opdracht met en van de Cultuurdienst en het Stadsarchief van Poperinge en natuurlijk met de leden van de kerkfabriek van Sint Jan en het dekenaat.
U zal verrast zijn!

De voorstellingen gaan door in de Sint Janskerk te Poperinge
op zaterdag 31 mei 2014 om 14 uur
en op zondag 1 juni 2014 om14 uur en om 15.30 uur.

Zeg het voort! Zeg het voort!
(De voorstellingen starten op tijd – Gelieve hiermede rekening te houden – Indien je met Poperingse heure komt – zal je te laat zijn.)

Naar aanleiding van de voorstelling van **‘De jaarboeken van Popeirnghe’** *schreef Henri Vandenberghe deze ‘laudatio’*

Beste Eminenties (Meneer de schepen, meneer de stadsarchivaris), het kruim van de cultuurvertolkers, kamerstrategen van het aloude heir der scriptores, abdijhistorici en plebs uit de rangen van de amateursgilde van het plaatselijk archief, beste toehoorders.

POPERINGE

De 'Jaarboeken van Poperinghe' in de bib

In de Poperingse bib loopt momenteel een tentoonstelling met als onderwerp de 'Jaarboeken van Poperinghe'. Het gaat om een uniek werkstuk van Guido Vandermarliere. Hij heeft de transcriptie van oude documenten en artikels over de geschiedenis van Poperinge gebundeld, vanaf de 'legendarische tijden'...

We lezen 12 april 4102 een kleinkind van Sammy Sams snuistert in de oude files die sinds de dood van opa in de virtuele lade van het nu al wat gedemodeerde virtueel digitaal familiearchief opgeborgen liggen.
Ja Opa wist uren te vertellen over de stamboom zowat een twee duizend jaar geleden woonde Martin – ze spraken het zo wellicht toen niet uit – in een zone die noch dorp, noch stad, noch gehucht heette aan de grens van het oude Frankenland en het voor-Dewever-landje BELGICA-Europs capital.
Martin was als autodidact lid van een embrionale hogeschool en stuwde en sleurde het convent van archieffanaten in een heroïsche kruistocht ter verovering van het Sion dat zeker Maria Magdalena’s imperium evenaart. De toren van Magdala, van Berenger Saunière, had minder boeken in huis dan het archief van dé stad. Het stadsarchief, de tempel van de villa pupurn was toen volop in opgang na een ware woestijntijd. De stadsnaam villa pupurn was toen nog in historische kringen niet gecontesteerd in De Gazette durfde al iemand van de stad van Poppe reppen. Maar tot op het moment dat ze voor het archief het LABEL lokaaal wilden in handen kregen werd nog in alle schollen over de de villa van Pupurn geschreven..
Sammy Sams had met zijn vriend Sigurdy – een afstammeling van DE SOHIER clan een Vriendengroep gesticht. Door de vele volksverhuizingen,die in een metamega paradigmatische vorm de maatschappij hadden gemixt was de familie SOHIER gegermaniseerd Sohier – een voornaam zeggen de kenner – de Vlaamse voornaam: Segher – en afgeleid DE SEGHER. Via de speurzin die hen al eeuwen eigen was was Sigurdi’s familie opgeklommen tot Segherdiengodgaf – deodatus.
Sigurdy had hem ook al verteld over het werk van de jaarboeken. Sammy was bedeeld met die loffelijke eigenschap der vorsers eigen en vond nu – AllahGot – een verkneukelde pakje

pampier. De digitale maboul – zondvloed – de sint der vloeden had veel papier van rond het millennium dat niet door cover of zuurvrij issues was omwikkeld laten verdwijnen. Het genumeriseerd materiaal was het enige wat als voer voor historici was overgebleven….
Nu vindt hij daar toch zelfs enkele nuttige illustraties – tekeningen met wat de grote Doo – een Dodoensachtige – auteur in zijn eerste werk had gebruikt. Sigurdy had het goed bekeken. Het was niet zomaar uit te maken met alle plantenboeken uit de vorige eeuwen of het over druivenbladeren en/of humulus lupulus ging.
Als hij er nu naar keek dan moest hij opletten want hij moest al een tijdje dat vervloekte medicament nemen waar van die stof hopeïne in zat. Een fyto-oestrogeen dat op de hormonen inwerkt maar ook de grijze hersenstof blijkt te activeren als het in combinatie met veredelde lyserggeenzuur diethylamide wordt ingenomen. Hij werd een beetje duizelig alleen door naar die hoppe-druivelaar en de prehistorie te kijken. Dan maar liever een joele-avond met het brouwsel dat heel goed geleek op hoppebier van de jaren 2000.
Bij deze momentopname zitten we meteen geduikeld in de ingrediënten van de brouwerskeuken van de geschiedkundigheid waar we in komende uren mee worden geconfronteerd. Sint Aernout sta ons bij!.
Geachte toehoorders nu denk je wellicht hoe zijn Sammy en Sigurdy zo bekend met de usantien van hun voorouders?
We hebben het oude moederbordenmuseum in de cloud-drive-dropbox-geconsulteerd en hebben gezien hoe met creatief-ambachtelijk touch men in het tweede millenium ARCH-poperinge startte. Het werkte heel effectief als een arc – a bow, een boog, die weliswaar niet altijd gespannen kan zijn, maar als ze spant dan zijn de intellectuele geneugten van de bovenste hemel.
Aan de periferie van het fenomeen was het SAPpig element een lont. Het vuur van de thirthdayfervents – 3e dinsdagwerkers - was het vuur van de olympos. Sammy dacht spontaan aan de verhalen van al die goden en allsaints – halloween – als hij surfte door de digitale sheets. Hij zag de VPA-helden één voor één, .. Dodoo was daar niet bij maar had er blijkbaar goeie banden mee. Ze leenden hem hun platform – grazioso - .. Hij dacht spontaan dodoo het troetelwoordje van toen hij slapen moest. Maar dat was nu eens helemaal verkeerd. Shit! Dodoo was een selfmade product aan de historische skyline met grenzeloos meer dan gewone werkkracht. Met excuus zo iemand met een ge-upgradeded motor.
Hij zou er vanavond weer van dromen. De dromen die over hem afkwamen als hij op dit portaal afstemde converteerden op zijn ipadtabletgsm naar zijn grijze hersenen. Het duurde nanoseconden om de enkele Gigabyte aan geschiedenis – 9 4-sterren files -op zijn avirtuele geheugen-notebook te groeven. Sigurdi kon via een veredelde dropbox-book mee genieten.
Meteen had hij weer stof om over te brainsurfen met Sammy. Had de villa van Poppe - De stad van La poupé - eertijds een vesting? Was het humulus natje vain-aigre, vinaigre, azijn? Had de abt van Sint Bertijn een of meer molens? Had hij alleen mollen? Tja! Die paleografische lezingen dat maakte alles zooo moeilijk. Twee “ll” of één l? Leefde hij maar in het tijdvak van de intussen koninklijke paleografische kring van wat eertijds VPA – de amicale plaatselijke actieven noemde.
Omdat de dag van vandaag jullie aandacht gaande houdt wil ik niet nalaten te lezen wat er op de digitale drager van 4102 staat.
Anno 2014 startte Dodoo met het tweede monster-deel van zijn levenswerk: de jaarboeken (jaa per jaa) van Poperinge. Van de VPA kreeg hij de mogelijkheid zijn uitnemend werk aan het prille moderne medium toe te vertrouwen. Als volkomen autodidact vulde hij een grote leemte nl. de geschiedenis van de quasi ontoegankelijke nevelen.
Met verbijstering lazen Sams en Sigurd de analen. Vandermarliere – een naam om er je tanden op te breken Marliere, moeras vertaalde de TRANSLAT. Sigurd wist dat je de splitsing moest zetten na de medeklinker. De moer – as waarrond men draait.. Zo is het

gegaan de wenteling, het gervel is in de geschiedenis van Popperstede gekomen met Do's gazette.
En op die dag nam Dodoo, die wentelende figuur, de bestaande VPA- boot om op zending, op missie te trekken. Hij nam de boot vanuit de bijenkorf van de VPA die al een kwarteeuw bezig was met publicaties rond de tempel waar de schatten der historie waren opgeborgen. In de directory van de plaatselijke amicale actieven gebruikte hij de croonestucken. Al altijd hadden ze het afgevraagd waarom men de naam TOPstukken niet had gegeven. Op die zelfde sector in subsubdirectory vinden ze de lessen paleo, de utillities om afkortingen te lezen, woordenlijsten in drie talen…
Gecharmeerd door de ijver van hun voorvaderen om de zoekers bij te staan zoals hun statuten dat notuleerden. Verheugd door wat er al opgebouwd was aan toponimie. High door de juridische en lingistische know how prijsden ze de vaderen.
Het leek op de sjatapatabrahmana en d eoepaishad van de Hindi.
Bewonderend keken ze op naar figuren die met hun talenten, met handen en met voeten ter ondersteuning van de zoekers, die de tempel der historie dienden: thetirththusdayfervents.
En 12 mei lazen ze over Dodoo – de niet slapende – ster. Een selfmade man zoals we hem al noemden. Hij die geen lessen oud schrift volgende, weliswaar altijd – grazioso - bijgestaan door die ander illustere onbekende, ze noemen hem de kleermaker Jack. Hij die Latijn, Frans en Flemisch doornam
Tot slot, opdat niemand van U van nacht de mare zou hebben of met het paard van Odin of de walkuren door de koude nacht zou dwalen stop ik – nu we toch in een erudiet korps opereren - met de nog altijd gebruikte Latijnse zin
Quousque patiemini o fortissimi viri. Hoelang hebben we op dit – voor de ene het eind van mijn woordenkramerij – voor de andere dit illustere moment – this day is history –hebben gewacht.
Gratias.

31 mei 2014 - Open kerkendag
De 300jarige viering van het mirakel – 1779

Op 31 mei 2014 is iedereen uitgenodigd in de Sint Janskerk voor de viering van 300 jaar Mirakel van Onze Lieve Vrouw van Sint Jan.
U leest juist '300' jaar. Het mirakel geschiedde in het jaar 1479 en in 1779 vierde men de 300ste verjaardag.
We gaan dit nu over doen met een voorstelling van de Westlandlopers op Open Kerkendag in de Sint Janskerk. Je krijgt een prachtig stuk gregoriaans te horen, je krijgt het verhaal te horen hoe het Onze Lieve Vrouw door een Poperingse visser in de Vleterbeek gevonden werd. Je krijgt de processie van 300 jaar geleden te zien en je kan naar de zondagsschool in de 18de eeuw waar de juffrouw jou een gedichtje of twee aanleert – en de legende van Sint Obrecht - en de kapelaan jou een paar liedjes zal leren.
We gaan terug in de tijd! In voorbereiding daarop reeds het volgende:

De viering van de 300ste verjaardag van het mirakel van O.L. Vrouw van Sint Jan werd al van vroeg voorbereid.
*Op de 26ste september 1777 besloot de 'gemeenteraad' bestaande uit '*de heeren bailliu, burghmeesters, schepenen raeden ende notable deser stede ende jurisdictie' *dat men de* 'Ordinaire jaereliksche processie van devotie, de selve extraordinairelick soude solemniseren ende vercieren soo met praelwaegens als andere decoratien'.
*Men motiveerde verder 'd*at het den roup ende den wandel van geheel het gemeynte schijnt te wesen dat men desen jubilé op het praghtighste soude solemniseren,
waer toe iedereen in sijn particulier van intentie is daertoe te contribueren door het opreghten van poorten triomphael ende het vercieren van hunnen huysen ende straeten daer de solemneele processie sal passeren.
Dat bovendien de neyringhdoende inwoonders
ende oock de landtslieden deser jurisdictie hunne mildaedighe jonste van nu af sijn doende om dese solemniteyt te vermeerderen.
*En gezien deze redenen besloot men een subsidie toe te kennen '*tot de somme van hondert vijftigh ponden grooten vlamsch'.

Ook de verschillende gilden begonnen aan hun voorbereiding en zo werden tevens de uniformen aan gepast. Op de 9de november 1777 was dit het geval voor de Gilde van het Heilig Kruis, of de Lichgeladen (SAP 510E)

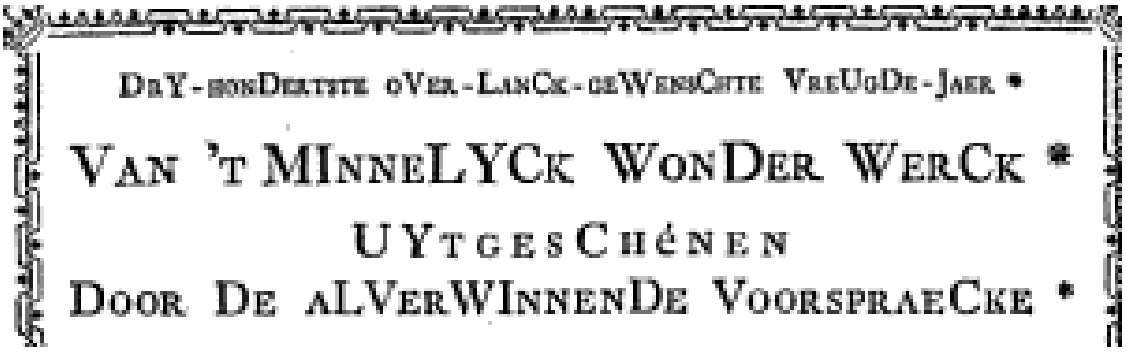
Ter extraordinaire vergaederinghe van den 9de novembre 1777,
tot meerder decoratie van de processie gedaen ten selver jaere ter oorsaecke van het mirakel van O.L. Vrouwe van St. Jans,
hebben wy prince, deken, bailliu ende voorder overheyt, midtsgaders de generealitheyt der gulde van het H. Cruys geseyt Lichtgelaeden, binnen deser stede van Poperinghe, goet gevonden ende geresolveert soo volght:
Alsoo de voorseide ulde ten jaere 1770 hun volgens gemeene voysen bekleedt hebben met een uniforme bestaende in een wit cleet met een witte veste,
hebben wy prince, deken ende bailliuw immers de geheele generaliteyt der voorseyde gulde, goet gekeurd ende geradigh gevonden tot meeder decoratie van de geseyde processie,
de geseyde uniforme te draegen **met twee witte paramans ende twee witte baberoosen**,
midtsgaders op datter niemant van dese vergaderinge sigh soude ignoreren,

hebben wij oock goet gevonden dat alle degonne van dese onse intentie synde hun souden willen verobligieren dese uniforme te dragen op de maniere
by dese voorseide acte geseyt is.
Actum dat als boven ter onse extraordinaire vergaederinghe hier boven vermelt
Toorconden – P.L.J.J. van Renynghe, prince
Dit is + 't marcq van de heere baillieu Beddelem
Vinden Deroode – Joannes Colaert – Joannes Frans de Coester – J. Vrambout – Loys Misselyn – Louis Crousel – Fredric Heughebaert

Een paramans of parament is volgens Verwijs en Verdam, een sierlijk kledingstuk of staatsiekleed. Een bavaroose is volgens Debo de brede revers van een jas.

En ook in de Sint Janskerk werden de voorbereidingen genomen onder leiding van de pastoor **Joannes Baptista Pelckmans**. *Pelckmans was geboren te Turnhout in 1735 en was pastoor van de Sint Jansparochie van 1766 tot 1782.*
Hij liet de bevloering van voor het altaar van O.L. Vrouw her aanleggen in wit en zwart marmer. Lans de zijbeuken werden er panelen geplaatst, waarbij de banken voor de altaarmeesters van O.L. Vrouw, van Sint Anna en van Sint Obrecht. De kledij van het Mirakelbeeld werd deels vernieuwd. Hendrik Boeys vervaardigde de koorlamp.
De president van de altaarmeesters kocht een prachtige relikwiekast, nodigde de zangers en speellieden van de hoofdkerk van Ieper uit en beval een zegenboog voor de kerkdeur te maken.
De plechtige kerkdienst werd gecelebreerd door de abt van de Sint Bertensabdij, Dom Josceo d'Allesnes.
De versiering in de straten van Poperinge was wel aan banden gelegd.
*Op de 4de juni 1778 verbood de gemeenteoverheid '*aen alle inwoonders deser stede het stellen van meyen voor hunne huysen gedeurende de sollemnele processien van H. Sacrtament dagh, ommeganckdagh ende andere'. *(Bestuur 1778)*

Van de namiddagprocessie die pas om 4 uur vertrok in plaats van om 2 uur zoals voor zien was, hebben we een goed beeld dank zij het processieboekje dat verscheen met een wel erg uitgebreide titel: **Dry-honderste over-lanck gewenschte vreugde jaer van 't minnelyck wonder werck uytgeschenen door de alverwinnende voorspraecke**

DRY-HONDERSTE OVER-LANCK-GEWENSCHTE VREUGDE-JAER *
VAN 'T MINNELYCK WONDER WERCK *
UYTGESCHÉNEN
DOOR DE ALVERWINNENDE VOORSPRAECKE *

In de roemruchtige levens-verweckinge van een misdregen kind het welke dry Dagen begraven zynde, en op den vierden Dag herlevende, den 14 van Maerte 1479, 't H. Doopzel ontfing in S. Jans – Kerke binnen Poperinge tot welkeers jaarlyksche dankzegging ingeselt is den LUISTERRTKEN OMGANG

Die Zondags naer Onze-Lieve-Vrouwe VIZITATIE geviert zal worden, verciert met Godvrugtige Verbéeldingen en zédelyke Prael- Wagens, onder het verzeilende Geklank der Muzikale Inftrumenten, tot méerder Lof, Eer en Glorie van MAR.LA Onbevlekt ontfangen.

Deze brochure werd gedrukt: Tot IPRE, uit de drukkerye van Jacobus Franciscus Moerman.

En het startte met een:
Waerschouwinge tot den DEN GODVRUGTIGEN LEZER.

Den Phenix der verstanden den Heiligen Vader Auguflinus met eene diepzinnigheid overleggende de ménigvuldige Gaven van gratie en jonstenvan nature, met welke a" Alder heiligste Maegd en Moeder Gods MARIA van den Almogenden Héer en boven alle Schepzelen héeft voorkomen gewéest, staet als téenemael verbaest, niet wétende op wat wyze beginnen, om haeren Lof te befchryven;
dog évenwel word met eene téere Godvrugtigheid ontsléken; en al is't dat hy ied Weerdigs tot haere méerdere Glorie wilt verkondigen, slaet nogtans zyne oogen naerden Hémel en spreekt baer aen in dezer voegen: ... ik arm van verstand wat zal ik zeggen van ... aengezien, dat al het gonne ik van u zal hebben gezeid, minder is, als u-we Wéerdigheid verdient. . . Jae zelfs, voegt hy daer by , "... Al waert dat al onzers litmaten verarnderden in tongen , niemand zoude bekwaem zyn, om haer genoegzamelyk te loven.
Niet ongelykelyk spreekt den honing-vloeyenden Léeraer den H. Bernardus :
...en schoon hy getuigt, dat er niet is, 't welk hem méer verheugt, als te spréken van de Glorie der Alderheiligfte Maegd en Moeder Gods M ARIA, hy schynt nogtans zyne penne te willen vertragen , als hy 'uitroept met déze woorden : Wat tonge, alwaer ze ook eene Engelsche, zal konnen met wéerdige Lofrédenen verheffen de Maegd en Moeder Gods.
Voorwaer niet zonder réden hebben die HH. Léeraers daer toe hunne onbekwaemheid beléden; want fy aenzagen in MARIA niet een Schepsel, het welke volgens den geméenen loop der nature was voortgebragt, néen; maer wel schryft den H. Bonaventura ,
. . MARIA; Is een alderverhévenste werk van den Héere , die in haer hadde uitgestort de volheid der gaven van den H. Géest , onder de byzondere médewerkinge van den Zoone Gods , die haere Heilige ziele en Maegdelyk lighaem hadde verkooren als eene wéerdlge woonplaetze , om in haer te openen den Troon van zyne Goddelyke genade en Zog het misdadig menschelyk geslagt te verzoenen met zynen Hémelfchen Vader.
Wel hebben die alderverligtsle HH. Vaders in de Lofverkondlnge van 'M A R l A zulkx gezeid van hun zelven , oneindelyk méer wegen en moeten wy aldus spréken van ons , die arm zyn van verstand , klein van begryp, en minder van Liefde en Godvrugtigbeid , wanneer wy vermételyk de penne in de hand némen , om ied wéerdigs te fchryven tot haere méerdere Glorie , Lof en Eere;
nogtans zegt den H. Hieronymus , Al ist dat niemand daer toe bekwaem gevonden word, elken zondaer nogtans moet met alle begéerten niet ophouden van zoo eene verhéven Maegd te loven , en ook te danken over het uitnémende Wonder Werk , dat God door haere

Voorsprake binnen Poperinge, gewéerdigt héeft te laten blyken in de wonderlyke Verwekkinge van 't misdregen en dood Kindeken, het welke nu al dry dagen begraven lag onder de aerde : nogtans niet tégenstaende onze onbekwaemheid , wy durven évenwel zeggen met den H. Casimirus , Zoone des Konings van Polen.
Schoon géén Mensch kan naer wensch
Loven déze toonder Maegd,
't is een dwazen opgeblazen
Gods Moeders Lof vertraegt.

Na deze 'geestelijke waarschuwing' volgt een Latijns gedicht dat we niet overnemen en dan komt er een:
BEMERKINGE
*Op het Zoontjen der arme Weduwe , door den Propheet Elias verwekt van de Dood**
3. R E G. Cap. 17. /. 22.

Naer dat den vermaerden Prophéet Elias van de arme Wéduwe van Sarepten in Sidonien met een koekxken van Méel gebakken onder de asschen, met een weinig Olie en verblyf ten haeren Huise was onthaelt gewéeft, 't geschiede nademael, dat haer éenig Zoontjen is gestorven; den Man Gods médelyden hebbende met de bedroefde Moeder, héeft haere goedjonstige liefde aen hem bewézen , getrouwelyk willen vergelden. Hy héeft dan den Dooden Zoon genomen van haeren schoot, en in de bovenste eetkamer gelegt.op zyn Beddeken; hy héeft dan zig-zelven uit-gestrekt en drymael gemeten over dat Kind, God biddende, dat de Ziele in hem zoude wéderkéeren;
den Héere héeft de Stemme van Elias verhoort, zegt het Heilig Schrift, En des Kinds Ziele wéder in hem komende, is't wéderom lévende geworden.
MARIA, Koninginne der Prophéeten héeft ook haer hulpe betoont aen de bedroefde Moeder ***JACOBA BAJAERT****, Huisvrouwe van* ***RASSOEN VAN HOVE,*** *binnen Poperinge, wannéer sy aen hun misdrégen dood, en begraven Kindeken het léven héeft geschonken op de aenroepinge van de godvrugtige Dochter* ***PIETERNELLE TURLIN****, die tot dien einde belofte gedaen hebbende van zéven Jaren nogte lynen Hemde te dragen nogte op pluimen Bedde te flapen, met een lévende geloof en vast betrouwen op het verzoek van Vader en Moeder, bet dood Kindeken héeft ontgraven; en levende héeft wederom gegeven aen zyne Moeder Zoo dat door de vreugde-téekens en dankzeggingen van de Ouders by honderden Menschen hebben opgewekt geweeft, om den Alderhoogften in MARIA, als Koninginne der Prophéten te loven en te danken,*
gelukkig Poperinge! dat gy onder zoo véele Stéden en Dorpen van 't Néderland wéerdig hebt gewéeft, van zoo een uitnémende weldaed in 't midden uwer Borgers te bekomen door de Kragtige voorfpraeke van MARIA.
T is waer, dat'er nauwelykx een Land - ftréek ofte Stad in het Chriftendom te vinden is, of MARIA wilt aldaer ge-éert en geviert worden, dog wel, binnen Poperinge, in het verwekken van het misdrégen dood Kindeken, en wiens Graf-fchrift hier in 'tLatyn word uitgedrukt.

En dan volgt er een lofdicht in het Vlaams, dat we wel overnemen.

LOFDIGT

TER EERE VAN MARIA

Inhoudende de wonderlyke daed en omstandighéden van 't verwekt Kindeken, &c.

HOOFD-STOFFE.
Ego Mater pulchrae dileélionis, & timoris, & agnitionis, & fanftae fpei. Eccli. Cap. 24. #. 24.
Ik ben de Moeder der schoone liefde, der vrêeze, der kennisse, en der heilige hope.

NAer dat het Ligt van 't Ligt was uit een Maegd gebooren,
En zonder dat die Maegd haer Maegdom hadd' verlooren;
Een duist vier-hondert Jaer, en thien-mael agt min een,
Als d'elfste kéer aen d'aerd het Zonne-ligt verschéen
De derde Maend van 't Jaer; (ik Heil' hier Jaer en Dagen,
Op dat dit Wonder Werk te klaerder zoud' behagen)
Wannéer een wettig Kind ontzield ter wéreld kwam,
JACOBA BAJAERT was zyn Moeder léeg van Stam,
Den Vader, haeren Man, die was RASSOEN VAN HOVE,
Twee Menschen vol van hoop, twee Menschen vol gelove;

Zoo haest dit Kind verschéen , wierd voor het doode lyf
Gegraeft in 's Vaders Hof een put tot zyn verblyf,
Men bergde het in de aerd', die noit door Kerk - Gebéden
Aen God was toegewyd, vermids het overléden
Was buiten 't Heilig Bad, en niet gereint naer wensch
Van d'erfvelyke Vlek, met welke allen mensch
Ter wereld komt : daerorn ziet men des Moeders wangen
Vol tranen, die de liefd' komt uit haere oogen prangen;
Den Vader zugt en wéent uit herten léet en pyn,
Om dat zyn Kind van God altyd berooft moest zyn;
En al die 't ongeval aenhoorden ofte zagen,
Uit médedoogentheid bewéenden 'tsy dry dagen,
Waer onder was een Maegd vol van geloov' die dagt
Hoe men best redden zou dit Kind. uit 's viands magt.
'T was eene reine Ziel, die ftaeg zig hadd' begéven
Ten dienfte van den Héer door een Godvrugtig léven;
Die door befchouwing' was zéer aengenaem aen God,
En met MARIA ook verkoos het beste lot.
Sy hadd' uit zuiv're minn' van haere jonge dagen
De téere Maegde-bloem aen JESUS op - gedragen,
En zuiverlyk volhéerd : en zoo héeft sy begonst,
Om van het Hémelfch - Hof t'ontfangen zulke jonst.
Dées Maegd groot van geloove, om 't Kind aen d'hel te ontroven
Met een betrouwend' Hert begint sy te beloven,
En God door haer Gebed te smeéken met véel kragt,
Qp dat hy in dit Kind zoud' toonen zyne magt:

Behoeder van den menfch (roept fy) wilt U niet ftooren, ,,
Maer wel gewéerdigt U uw' Dienft - Maegd te aenhooren;
Bied hulpe, want gy kont, uw' magt is immers groot;
Gy hebt gelyke magt in léven en in dood.
Gy zyt alléen bekwaem, die 't léven hebt gegéven ,

Om die gestorven zyn, met spoed te doen herléven:
Gy kont het Doods-befluit vernieuwen naer uw lust,
Die haere héerschappye zoo dikwils hebt ontrust.
En gy, ö Wéerde Maegd, die door uw vreugdig Baren
Gods Moeder zyt gewéest, wilt uwe jonft niet sparen;
Toont uw médoogend' hert, ö Hémelfch Koninginn'!
Want gy verhoort al, die U vraegt met ware minn
Géeft door uw tuflchen-fpraek het Kind zyn twéede léven,
De Ouders zullen U véel dankbaerheid dan géven:
Ik worde niet bewéegt door 't léven van dées tyd
Die vol is van bedrog, van laster, haet en nyd;
Néen : maer myn oog - wit is, op dat het zoud behalen
Het léven zynder Ziel, de vreugd van 's Hémels zalen:
Maekt, dat het doode Kind het léven wéér herlangt,
En tot onze aller vreugd den Heil'gen Doop ontfangt.
O Moeder van Gods Zoon t O Maegd! onze aller Moeder
Onze aller Voorfpraekers! wéest dog dit Kinds Behoeder!
Al kriekt den vierden dag dat het begraven is,
Indien gy 't maer en vraegt 't Kinds léven is gewis.
De Goddelyke Hand is magtig als voor dézen,
Mits zyn Almogentheid niet kan vermindert wezen;
verkrygt dan, dat in 't Kind het léven wéderkéert,
Op dat Gods Naem van hem voor éeuwig zy ge-éert.
Verhoort my, ik zal U voortaan met hert en zinnen
Als Moeder van myn hoop herkennen en beminnen,
Ik zal de wond're daed van uwe liefd en deugd
Altyd en over-al verkonden t'onzer vreugd:
Ik zal géen pluimen Bedd' in zéven Jaer van héden
Gebruiken tot de rust van myn' vermoeyde léden,
Ik zal ook zéven Jaer, MARIA, tot uw Lof,.
géen Lynen onder - Kléed gebruiken fyn of grof..
Dit Maegdelyk Gebed héeft Moeder ende Vader
Zoo inniglyk bewéegt, dat sy terstond te gader
Gebieden 't doode Kind t'ontgraven uit de aerd
Op dat Gods magt alzoo zoud' zyn géopenbaert.
In 't Morgenligt, wannéer de Bergen bynae zagen,
Hoe Phoebus haer bestraelt met zynen Gulden wagen,
Komt men met alle spoed opligtende de aerd
Die dan 't Lighaemken hadd' vier dagen lang bezwaert;
Zoo haeft men 't doode Kind hadd' uit het Graf genomen,
En met het zelve nu by de Ouders was gekomen,
O Wonder! Wonder Werk! verwondert al die léeft,
Dat 't doode Kindeken waer levens - téekens géeft,
Het krygt een rood gelaet, het opent bey zyne Oogen,
Het roert zyn Handekens, men moet zyn zwéet af droogen,
Daer vloeyt nog bovendien uit zynen Navel bloed,
O Wonder Werk! dat God door zyne Moeder doet. ' .
Daer is géen twyffel méer van 't Kinds vernieuwde léven
'T fchynt te eisschen dat m'hem zoud' het Heilig Doopzel géven.
Dus zonder tydverlies, om éerst den goeden God,

Den oorfpronk dézer Jonst te danken voor dit lot,
Héeft men 't bezielde Kind gebragt in 't Huis des Héeren ,
Waer men den Dooper Gods tot nu toe pleegt te éeren;
En in welk Heilig Huis Gods Moeder word gegroet,
Die daer van tyd tot tyd véel wond're werken doet:
Dit Kind héeft in dêes Kerk, nog méer de blyk doen sterken
Dat in zig 't léven was ontwyffelbaer te merken
Het zwéet dat droop hem af, en tot een vast besluit,
Zyn aenschyn bloosde wéér, en 't stak zyn' handen uit.
En als het daer zoo hadd' méer als een uer gelégen
Voor d'Autaer van de Maegd MARIA ons genegen,
In 't by - zyn van véel Volk, die zig daer hadd' verzaemt
Wierd 't Kind in 't Heilig Bad J ACOBUS voor-genaemt
Om zoo die Ziel gereint van d'Erf-zond' te verzoenen,
Het welke wierd volbragt door Theodorus Roene,
Die 't onder - Herderschap bediende van die Kerk,
Een zéer Eerwéerden Man. Naer welk verhéven Werk
Een-ieder wierd bewéegt, om God den Héer hier boven.
Te geven d'hoogste Eer, te danken en te loven;
Want het regtvéerdig is, dat men Dien Glorie geeft
Door welkers kragt het Kind naer ziele en lighaem léeft.
Tot voordering' der vreugd hoort men de eene zingen
Tot Lof der Moeder Gods, de and're bloemen bringen ,

Met welke sy verheugt vercieren Godes Troon,
De derde maeken ook voor 't Kind een zégen - Kroon.
En tuffchen déze vreugd wierd 't Kindeken gedragen
Naer 't huis zyns Ouders, tot hun volle wel-behagen;
Men legt het voor het vier, alwaer het zwéet terstond
Wéér uitberst, léven toont, door oogen, wang' en mond
Dog 't lévende gelaet is naer een uer verdwénen,
Wannéer de zwarte verw' op 't lighaem is verschénen,
'T word wéd'rom koud en ftyf, en zoo allengskens 't fterft,
Waer door het éeuwiglyk de Glorie Gods be-erft.

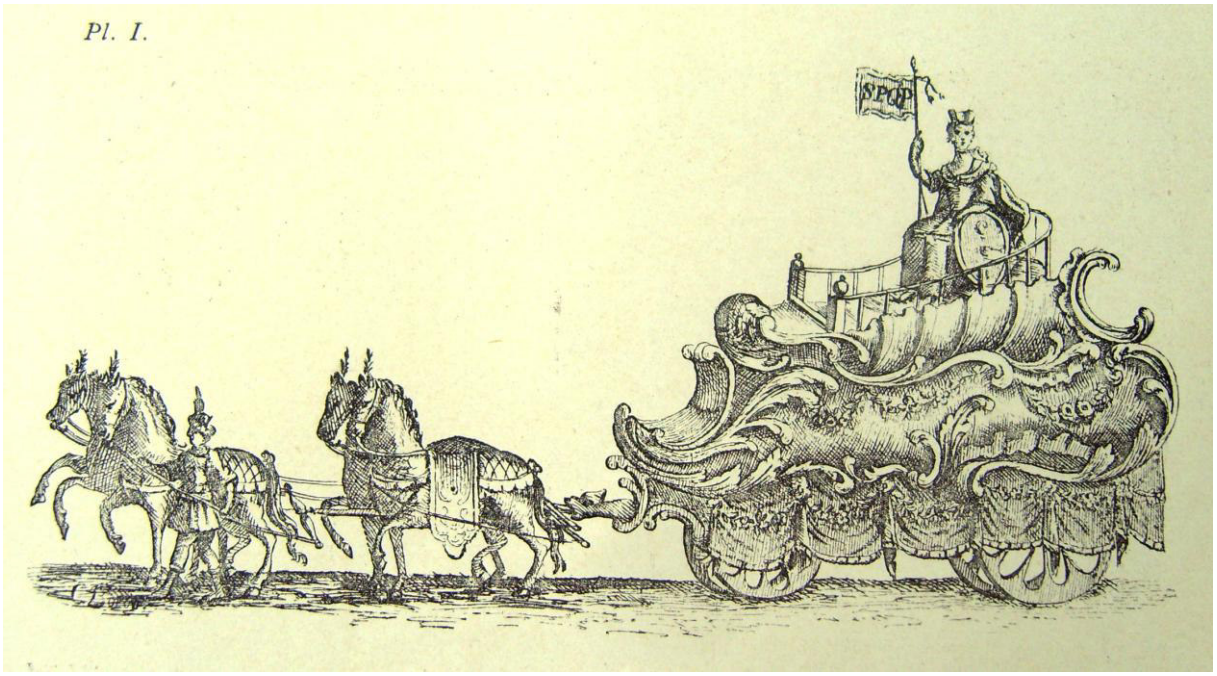
PRO MANT MARIÆ LAUDEM.

WONDERLYCK WERCK VAN MARIA.

Na dit gedicht werd de 'B U L L E' weergegeven gevolgd door enkele 'bemerkingen', om dan over te gaan tot de 'Beschryvinge van beyde de processien'.
Om de gehele processie te zien moet je naar de Sint Jans kerk komen, maar toch even de eerste praalwagen van de 'praaltrein'.

DEN EERSTEN PRAEL-WAGEN
Ten Déele gegéven door de Herbergiers ende Vettewariers,
Verbeeld de verheugende Stéde van POPERINGE in eene Maegd luisterlyk gekléed , de welke met den slinken Arm steunende op de Wapens van haere Stad, in de regte Hand houd eeneit Standaerd met dit Schrift : S. P. Q. P., en haere Borgers opwekt tot algeméene vreugd met de volgende Verssen.

Gezégend zy den Dag!
Als Anna U ons gaf als 's Hémels Koninginne;
Gezégend zy den Dag!
Als gy ons JESUS soet hebt voort - gebragt vol minne;'
Gezégend zy den Dag!
Als elk als Voorsprakerfs' U viert met blyden géest;
Gezégend zy den Dag!
Als Popering' door uw daed U stelt in Zégen-féest.

MARIA Plegtig-dank wilt Popering' U géven,
Wannéer zy uwen Lof zingt met herhaelden toon,
Om dat gy tot dien Prael ons all' hebt aengedréven;
Onz' herten worden U dank-plegtig aengebóon.
Uw' weldaên zyn bekent in alle Land' en Stéden,
Mits gy tot iders hulp gestadig zyt bereid.
Zoo is ook onze Stad in Vreugde-prael op heden,
En toont door haer cieraed de ware dankbaerheid:
De Maegd van Popering' roept; ö Borgers, wilt verblyden!
Looft die ons Voorfpraek is in tégenspoed en druk,
En die ons héeft vertroost, en 't Kind verlost van lyden,
Als 't door haer jonst verkreeg de Kroone van geluk.

De Maegd der Stad verheugd,

Tiende Jaar. Zondag 14 Augusti 1910. Nummer 33

NIEUWSBLAD VAN POPERINGHE

INSCHRIJVINGSPRIJS
Bijzondere: in stad 2.00; buiten stad 2.50; buitenland 4.50
Herbergiers, in stad 1.00; buiten stad 1.50
Zonder bericht van opschorsing wordt 't abonnement vernieuwd.
5 CENTIEMEN HET BLAD.

Notarieël & Nijverheids Aankondigingsblad
verschijnende den zaterdag namiddag.
Uitgever EUGÈNE WILLEMS, boek- en steendrukker, Groote Markt, 28.

ANNONCEN
10 c. den drukregel — Rechterlijke bekendmakingen 50 c. id.
Plakbrieven bij mij gedrukt worden gratis in 't blad opgenomen.
Alle annoncen, VOORAF BETAALBAAR, moeten ingezonden zijn vóór den *vrijdag-noen*.

Dit blad wordt KOSTELOOS gezonden naar al de Notarissen, Deurwaarders en Zaakhandelaars, alsook naar al de bijzonderste herbergen der provincie West-Vlaanderen.

Mengelingen

Een liefdebrief – We vonden over enige dagen volgend schrijven van een smidsgast aan zijn toekomende:

Beminde Theresia
Sedert u ik zag, zit mijn hart als in een vijsstaak geklemd. Ieder uwer woorden klinkt mij toe als een hamerslag op het aambeeld en mijn liefde is zo gloeiend als half geblust heet ijzer; Voor ik u kende was ik zo bot als een onafgewerkte ploegschaar, het schoon vogelgezang trilde in mijn oor als het gekrijs van een raspvijl over een talen veer, het was alsof een kram in mijn hoofd zat en mijn boezem was toegenepen als een trektang. Doch sedert uw ogen mij tegen glinsteren als een smidsvuur, sedert dien ademt mijn gemoed zo luchtig als een blaasbalg, en mijn geest wentelt om als een ad op een draaibank.
O, weiger mijn liefde niet Theresia, want zij is taai en zuive als Zweeds ijzer, standvastig en sterk als Bessemerstaal. Wat zou ik doen zonder uwe liefde?
Mijn hart ware als een losgemaakt anker, als een gebroken keten, als een afgesleten hoefijzer, als een gebarsten raderband, als een gebroken wagenas, ja, als die verbrande kachelpot, die in het oud ijzer ligt tussen de koolput en de koelbak.
Mijn leven zou dof worden als mijn werkbank met ijzervijlsel bedekt, onbruikbaar als een geroeste spade en het zou voor eeuwig gedaan zijn met
Uwen zeer nagelvasten
Tist Keuterhaak

‘De potterie’ op het Bertenplein

Het oudste signalement van een ‘potterie’ in Poperinge dateert uit het jaar 1543.
Toen lieten de gasthuismeesters een register opmaken van de hospitaalgoederen door de eerweerde heer M. De Lopere, kapelaan vn het Sint Vincentius altaar in de Onze-Lieve-Vrouwkerk. De heren Christiaen de Berch, Frans Moenaert en Ghelin Hazebaert waren toen de bestuurders van het gasthuis.
Daarin wordt vermeld dat in de **Elzenbruggestraat** *– de huidige Deken De Bo – laan – men een hofstede had* - groot 10 roeden en een rente van 2 schellingen parisis op een hofstede ‘genaemd de potterie op een bilc daer de schotterie van de handsboghe plach te schietene’.

Dit betrof dus een ‘potterie’ gelegen in de Deken De Bo-laan en kan dus niet de Potterie Dupont zijn op de Nieuwe Markt, het huidige Bertenplein.

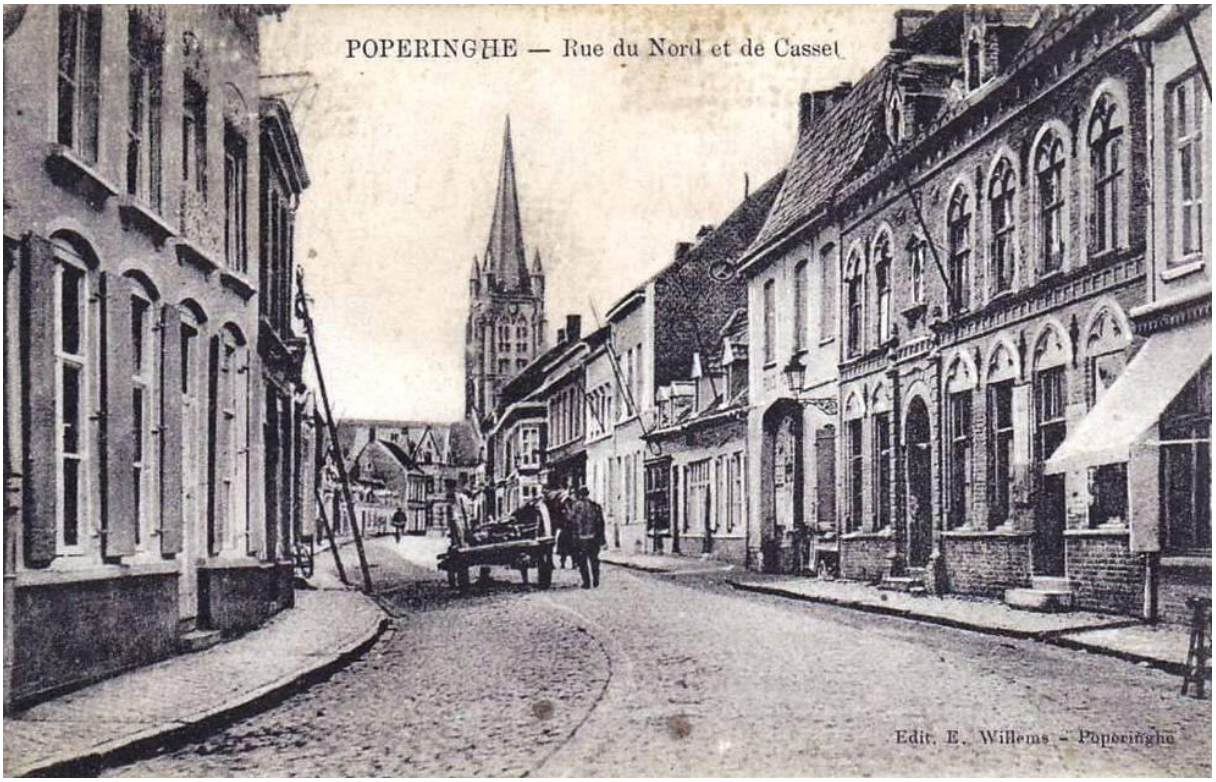
In de ‘Rekening van de ommestelling 1588 – SAP 726 – vinden we de volgende betalingspost:
Item **Jan Rougne**t over diversche potten, cannen ende ander eerdewerck gelevert voor de soldaten vande heere Van Werp ende andere par billet vanden xxste february lxxxix – ix pond

Jan Rougnet *leverde dus verschillende potten, kannen en ander aardewerk voor de soldaten van de heer Van Werp en dit op een biljet van de 20ste februari 1589. Hij kreeg voor zijn levering 9 pond parisis uitbetaald. Jan Rougnet was pottenbakker.*
10 jaar later verkoopt hij zijn ‘potterie’, zoals blijkt uit de registers van de halmen waar we volgende akte vonden.

25 oktober 1599 – De Potterye – Halmen – SAP 366

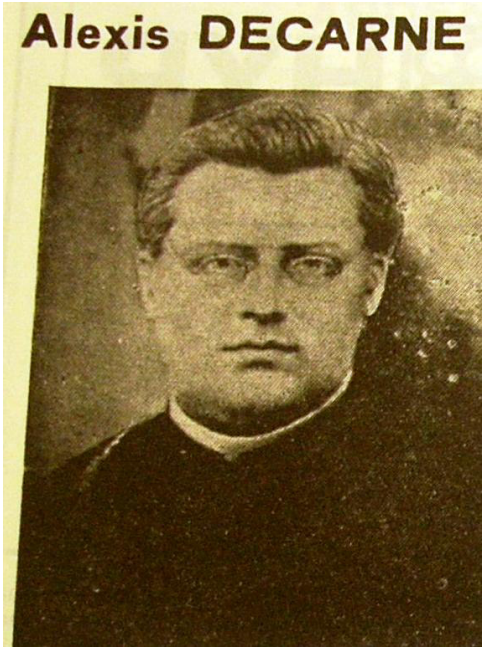
Jan Moens
heift ghecocht jeghens **Janneken de weduwe van Jan Roucknet**
ende jeghens **Jan Fobert** hueren bystaenden man,
een huus ende erfve staende upde nieuwe mart,
streckende van vooren ter zelve mart, achterwaert tot an tsheeren Singhele,
ghenaempt de Potterye,
de noortzyde derfve van kynderen van **Jooris ende Jacques de Teulx**
metter zuutzyde ande erfve van **Alaerdt de Roode,**
ghelast met iiij schele j denier parisis tsjaers met alle cathelen, groene ende drooghe,
moortelvast, naghelvast daerop staende –
boven dien alle de lyzen – *kasten* - ende coutsen ten voornoemde huuse staende,
metgaeders alle talaem vande ambacht vande zelve Potterye**, leers, twiel** ende generalick
al tvoorschreven goet ghelast met losrente van drie ponden ende thien schellinghen grooten
tsjaers – den penninck xvjde – *de penning 16*
dannoff een pondt grooten vlaemsch competeert den disch van Ste. Bertins by donatie van Jan
de Schottere
Item Matheus de Fieulx – een pondt groote ntsjaers
Item Fransch Deman vj pond parisis tsjaers
Willem van Beveren ghelycke vj pond parisis tsjaers
ende Augustyn Vermersch de resterende vj pond parisis tsjaers
de zelve renten so in principale als verloopen ten laste vande cooper boven den vervanckt de
voornoemde cooper tzynen laste de somme van dertich ponden grooten vlaemsch,
weezepennynghen, wanoff de xx pnden grooten competeren **Mathys Moens, scoopers
broedere** ende de reste competeert Nicasen Waterman
Item noch es tvoornoemde goedt belast met een verbandt van zessetwyntich ponden grooten
vlaemsch sprekende ten prouffycte van Clays vander Doene by transport van xviij ponden
grooten vlaemsch, ten prouffyte van Jacques de Plackere by over stellynghe van Sebastiaen
Noret ende dat omme de somme van hondert tzeventich ponden grooten vlaemsch
Alle tvoorschreven hier up payement – het principael ende de verloopen vande voorschreven
renten metghaders de voorschreven weezepennynghen ende verbanden beloopende tsamen ter
somme van een hondert xlvj ponden xvij schele j denier grooten vlaemsch zo dat noch resteert
vande principaele coop de somme van xxiij ponden twee schellynghen vj deniers grooten
vlaemsch
xl schele parisis ter godtspenninck
twee dobbel ducaten voor de vercopeghe een hooftcleet
twaelf ponden aprisis te lyfcoope daerup payment iij ponden parisis
den xlste penninck svercoopers laste
Voorts al ten laste vande blyvere
Ghehalmpt over erfve upden xxvste octobris 1599

Daarmee hebben we een akte die met zekerheid de oude potterie of de potterie Dupont, betreft. Jan Roucknet die gehuwd was met een zekere Janneken, was waarschijnlijk nog niet zo lang overleden, toen zijn weduwe het zwaar belaste erf verkocht.
Jan Moens is de nieuwe eigenaar.

POPERINGHE — Rue du Nord et de Casset
Edit. E. Willems - Poperinghe

Schaalstraat — POPERINGHE — Rue de la Balance
Edit. E. Willems - Poperinghe

Alexis Decarne Een streekdichter

Over Alexis Decarne heeft **Roger Lanszweert** een artikel geschreven in een oude IJzerbode, waaruit we hieronder heel uitgebreid citeren.
Naast dit artikel heeft dezelfde Roger ook een dikkere biografie geschreven over deze dichter die en terug vonden in het Tolhuis, de Provinciale Bibliotheek te Brugge.

Roger schrijft als volgt:
'De Hondspoot' was één van de oudste herbergen van Stavele. Daar werd midden de vorige eeuw, in die donkere jaren van armoede en ellende, de eerste spruit geboren uit het jonge gezin van Ivo Decarne – Marie Therèse Butayenamelijk Alexis. De almanak wees 11 december 1848.
Vader Ivo was 'aubergiste en doende de landsnering' en Marie Thérèse Butaye was een flinke boerendochter van 'De Westmolen'. Alexis leerde zijn eerste fabeltjes bij Mietjes Amelie 'Amelie Knockaert) die voor een bescheiden gemeentelijke subsidie de kleintjes hun eerste onderricht gaf in haar huis. Na deze kleuterschool belandde hij bij meester Blomme, het type schoolkoster dat J. Leroy in zijn 'De Pensejager' beschreef. In 1858 kwam de flinke onderwijzer Benoit Akkerman de vaderlijke Blomme opvolgen. In de 'kleine lering' had hij kapelaan J. Galleye en in de 'grote lering' pastoor Desiere. Na zijn eerste en tevens plechtige communie trok Alexis naar het college van Veurne.
Hij was 'extern' en woonde in bij zijn nonkel Karel Butaye die bakker was te Veurne in de Ooststraat. Het college was nog primitief en in wording. Decarne vertelde later, hoe in de geïmproviseerde klaslokalen, de ratten op een balk, van tijd tot tijd de lessen kwamen bijwonen en hoe bij wankelbaar weer, de voorzichtigste knapen een regenscherm meebrachten.
Hij was de eeuwige eerste en in al de klassen. Zijn vereerde leraar van de rethorica was E.H. Theodoor Luyssen, die gedurende zijn elfjarig professoraat een grote invloed heeft uitgeoefend op zijn leerlingen en vele flinke mannen, ware priesters en overtuigde Vlamingen heeft gevormd.
Decrane begon reeds te dichten voor hij in de dichtersklasse kwam. 'Het Roodborstje' dateert van mei 1866. Dit gedichtje is bekend geworden, verscheen in verschillende tijdschriften en werd in meerdere schoolboeken overgenomen.

Het roodborstje

Over bijna twee duist jaren,
Binst dat Christus op Calvaren
Aan zijn kruise lijdend was,
Zat (zo da'k het lastmaal las)
Er een vogeltjen heel klene
Op een boomtje daar alleene
't zat en 't keek op Jezus zoet
Overdekt met sijplend bloed:

't keek en 't zag de kroon van doren
Zijn aanbidd'lijk hoofd doorboren
't zag hoe 'n diepe diepe aond
Er bij ied'ren doren stond
't zag hoe christus, hij die God was
Daar aan elk end'een ten spot was
Hoe geen enkel vriendenstem
Zich vereffen dorst tot Hem

Die zo zeer de mens beminde
En die, ned'rig als de winde
Groter was, O ja, dan al
Wat hier groot is op dit dal.
En het schamel diertje rouwde
Als het jezus zo aanschouwde
En zo ne blomme voor de blaas
Van het waaiend wind geraas

Met een sprongske 't eene gader
Van het kruise na en nader.
En met n' kort en zacht gepiep
('alsof het tot Jezus riep)
Heb moed ik kom! Vloog het zeere
Rechte pijlsnel naar Ons Heere.
't Vloog en 't ging en 't zette zijn
Pootjes zacht als hermelijn

Maar zijn pikken kon niet baten
Ach! En 't moest de dorens laten
Want binst dat het pikte en wrong
Was er n'doorentje die drong
In zijn boezemtje en er een wonde
Stak zoo diep als hij maar konde

Plooit op haren stengel teder,
Zo boog 't ook zijn kopje neder,
En het keek binst eenen stond
Bitter treurend op den grond.
Eensklaps echter keek het spoedig
Wederop en 't scheen blijmoedig
't had een blijde hoop gevat
En het wipte van waart 't zat,

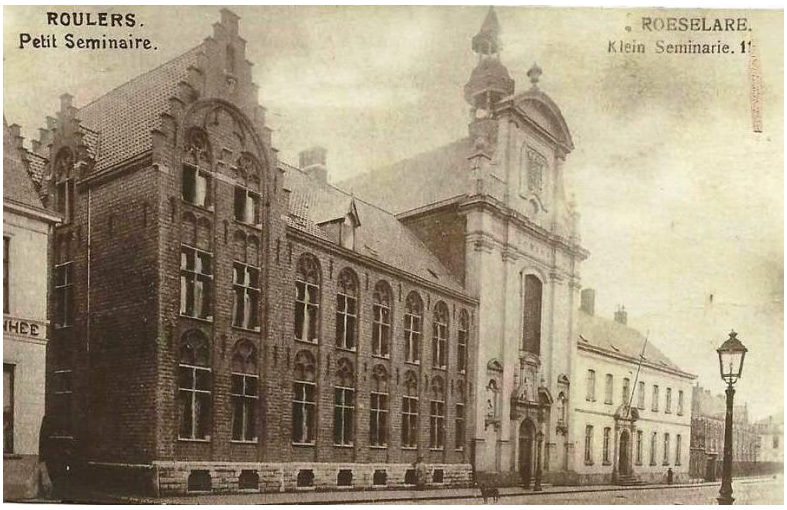
Op de dorenkrone neder
En het vrocht met pen en veder
Met zijn klauwtjes hals en nek,
En het pikte met zijn bek
Om toch 'n doorentjes hoe kleene
Af te rukken, - was 't maar eene
Van het hoofd van jezus, ach!
Wien het daar zo lijdend zag.

En zo aanstonds kwam er bloed
Vele druppels met er spoed –
Gans zijn boezemtje bevlekken
En die rode rode plekken
Zijn nog altijd sedert dien
Op zijn borstje daar te zien.

Ave Maria – Mei 1866

Een edele ridder miek zich pater – Hij wierp zijn glorie af
Om zich te voen met brood en water – Tot aan zijn dood en graf
Daar hoewel eerste man in 't strijden – een wist hij A noch B
Dit was geen wonder in die tijden – doch hij droeg hope mee
Hij viel dan moedig aan 't studeren – van Cicero zijne taal
Hij leerde statig, altijd leren – doch vruchteloos al te maal
Al wat hij dede of niet en dede – 't was al voor niets gedaan
Slechts 't Ave Maria, de bede – en kon hij maar verstaan.
Ave Maria, zoete woorden – waarin hij honing vond
Die vloeiden zacht als harpakkoorden - uit zijnen heiligen mond!
Ave Maria, zie hij kalme – als hij 't lief aangeschal
Der vogels hoorde wederhalmen – door 't zwijgen van het dal!
Ave Maria klonk zijn zuchten, - als hij de avondster
Zag zitten in de blauwe luchten – daar schittren, daar zo ver!
En 't was in deze lieve woorden – dat hij zijn hemel vond
Ze vloeiden zacht als harpakkoorden – uit zijnen heiligen mond!
Zo leefde hij zo zonder blikken – zijn ganse leven af
Tot men eens zijn lichaam neer liet zinken – Neer in het kille graf .
En 's anderendaags nadat hij dood was, - bij 't rijzen van de zon
Als het in 't oosten purper rood was – en dat de dag begon
Zoo kwam er daar een oude pater – een man die heilig was

Hij hoorde ’t liefelijk zangeschater – van ’t zingend vogelras
En alles was vol vier en lieven – vol leven en vol vier
En alles was met pracht omgeven – in morgenstondsen zwier.
En hij, vol hemelse gedachten – stapte op het kerkhof voort
Ach! Een, ‘k en blijf niet lang meer wachten – ‘k wil ook welhaast in ’t beter oord.
Maar ziet … O wonder vol behagen, - op ’t graf vers toegeleid
Zag men een lelieblomme dagen – vol glans en heerlijkheid! …

Na de rethorica ging hij naar het klein seminarie te Roeselare zoals zijn vriend en streekgenoot Aklfons van Hee uit Lo. Op 4 oktober 1869 deden zij hun intrede in het groot seminarie te Brugge. Als professor in kerkgeschiedenis hadden ze er E.H. Albert Stroom uit Stuivekenskerke, een goede vriend van de familie Van hee.
Deze was een overtuigd Vlaming, de enige onder de toenmalige professoren. Hij was mild en goed maar tevens streng en kordaat met de spreuk: ‘’tIs moeilijk tegen stroom te varen’.
Op 21 december 1572 werd Decarne tot priester gewijd.
Intussen was hij reeds sedert september tot leraar benoemd, samen met twee van zijn klasgenoten, op het klein seminarie te Roeselare, het bijzonderste onderwijsgesticht van het bisdom. F. David werd titularis van de ‘kleine figuur’ of de zesde Latijnse, een mooie benoeming. J. Delorge kreeg nog beter, hij werd professor van mathesis en physica, ze noemden hem ‘de cyfer’.
De minste in graad, was de professor van handels en nijverheidskennissen. Dat was de zeventiende in de rij van zeventien. Deze plaats was voor Alexis Decarne… hij was vlaamsgezind. G. Gezelle, Victor Huys (de schrijver vande legenden van Baekelandt), Alfons Van Hee, Amaat Vyncke en andere Vlaamse koppen hebben ook in die afdeling les gegeven. Decarne stond in de rij van de Vlaamse elite en in de rij van de nederige leraars. Decarne was een struise kerel van om en bij de honderd kilo, ze noemden hem **‘de pluime’**. Die naam had hij van Van Hee gekregen.

Er was een tijd!

Geen klok en klonk heur avondklop
En zuchtte al in ’t verschiet
Of ‘k voedle iets en mijn hert sprng op
Doch wat, ik en weet het niet!...
Er was geen blom geen blad noch gras
Of ’t zei mij alles iet
Een iet dat doch zo zoete was
Doch wat, ‘k en weet het niet.
En nu als ik nog wand’len ga
‘k en voele niet meer heen
’t is g’lijk waerop ‘k mijn ogen sla

Mijn hert blijft boud als steen.
Mijn heert en zien ’t is al vervold
Met cijfers, O wat wee!
En al wat uit mijn penne rolt
Is twee maal een is twee!
O cijferkunde zonder ziel
Hoe plaagt ge ’t mensdom hier!
Ach menig traan op u reeds viel
Op ’t kille blad papier.

Het lerarenkorps in het bewogen schooljaar 1874-1875. Zittend v.l.n.r. Jules De Lorge, Alexis De Carne, econoom Jan Catulle, superior Henri Delbar, Joseph Algar, Edward De Gryse, Alexis Chombard. Staande: August De Boudt, Alphonse Boone, Victor Lanssen, Cyrille Deprez, Emile De Monie, Frederik David, Alfons Van Hee, Hugo Verriest, Theofiel Barbe, Joseph Axters, Theofiel Moulaert.

Tien jaar is hij leraar geweest van die handelsklasse. Zijn lessen waren zo interessant, dat hij bij zijn jeugdige toehoorders een levendige nieuwsgierigheid wist op te wekken. In de hoogste klassen onderwees hij de Duitse taal. Voor Albrecht Rodenbach, C. Lievens, J. Devos en al die andere blauwvoeters verdietste hij ‘Wilhem Tell’ van Schiller en ‘hermann un Dorothea’ van Goethe. Voor zijn studenten een waar genot!
In het klein seminarie heerste toen kanunnik Henri Delbar als superior. Hij was X-Waal van geboorte, kende weinig Nederlands en sprak altijd Frans.
Hugo Verriest, leraar in de retorika schaarde de echte, ware en overtuigde Vlamngen om zich heen: Degryse, Demonie, Van hee, Decarne, Catule, Chomart, Boone, De Boudt en Moulart.
In juli 1875 ontstond ‘de groote roeringe‘ in het seminarie te Roeselare.
‘Vliegt de Blauwvoet, storm op zee!’
Jules Devos, klasgenoot van Rodenbach werd aan de deur gezet. In maart 1876 vderdween A. Van Hee. ‘Rond den Heerd’ werd verboden. Ook Axtrers moest gaan, Verriest, Degryse en Demonie bleven op hun kamer en Decarne werkte halve nachten aan de vertaling van ‘De Heliand’.

Buiten de collegemuren stichtte Decrane samen met R. Veralleman ‘de Clauwaertsghilde’. De leden waren gewezen studenten, meestal oud-leerlingen van het klein seminarie en burgerjongens uit de stad. De vereniging was een soort lettergilde. Ze trad voor de eerste maal op te Roeselare met het toneelstuk ‘Breydel en Deconinck’. Ter herinnering van deze opvoering dichtte Rodenbach het stuk ‘De Coninck verlost’ en droeg het op aan de ‘Clauwaertsghilde’. Decarne trad op met een verhandeling voer de Vlaamse beweging en een voordracht voer Vlaanderen in de 13de eeuw op het gebied van kunst, wetenschap, zeden, onderwijs en godsdienst. Ook in de St. Lutgarsisgilde te Brugge gaf hij voordrachten over de Vlaamse taal in de Middeleeuwen. In 1877 werd ook Verriest uit het seminarie verwijderd, weldra zou het de beurt worden aan Degryse en Demonie en later ook aan Decarne. Op 12 april 1882 werd Alexis Decarne benoemd tot onderpastoor op de Sint-Michielsparochie te Roeselare, tevens bestuurder van de jongelingenkring en proost van de stedelijke muziekmaatschappij. Hij bewerkte de lyrische opera van A. Grety ‘Richard coeur de lion’ die de stadsharmonie als ‘Rijkaerd Leeuwenhart’ uitvoerde op 28 januari 1883.
Op **16 december 1883** is Alexis Decarne te Roeselaere gestorven, amper 39 jaar oud!
Heel Vlaanderen rouwde om het heengaan van deze schone, blijde, Vlaamse priester en dichter. Hij kreeg een koninklijke begrafenis waar A. Van Hee – benevens nog twee oud-leerlingen van Decarne – een diep inslaande lijkrede uitsprak. Hij rust er bij de Kalvarieberg niet ver van de reeds vroeger gestorven blauwvoeter en Vlaamse voorman Albrecht Rodenbach.
Het werk van Decarne is links en rechts verspreid. Hij schreef tientallen gedichten waarvan het bekendste wel is ‘Mijn Vlaandenerland’. Enkele zijn te vinden in ‘De Vlaamsche Vlagge.’ Waar hij tekende A.D.C. of D.C. of ook nog Aposarkos of helemaal niets. Enkele fragmenten uit zijn vertaling van ‘De Heliand’ zijn ook in ‘Rond den Heerd’ gepubliceerd. Het volledfige werk is nooit uitgegeven en bleef in handschrift. In het ‘Vlaamsche Heelal’ schreef hij prozastukjes: ‘Schetsen uit Vlaanderen’ onder de schuilnaam ‘Penceel’. Decarne was ook een van de talrijke medewerkers aan De Bo’s idioticon.
Hugo Verriest maakte in zijn ‘Twintig Vlaamse Koppen’ 2° deel blz. 30 – 41 zijn portret en schreef o.m. ‘Ja, ik wilde wel dat in Vlaanderen, bovenal onder het jong volk, bekend en bemind bleve die blijde, geestige, verstandige; geleerde, brave priester, professor en onderpastoor: Alexis Decarne, maar U dit portret tekenen en is zo gemakkelijk niet.

Mijn Vlaanderenland

Kent bij de streek van God verkoren
Effene vlakte, diep verschiet
Wemelend veld waar ’t gulden koren
Liefelijk zingt zijn ruisend lied.
Vlaanderen lief, gij zijt dat land
Dat uitverkoren
Dat bovenal de krone spant
Mijn Vlaanderland, mijn Vlaanderland.

Kent gij de streek waar blijde stromen
Mandel en lei en Schelde vliet
Kronkelend van den heuvel komen
Vloeiende tussen lis en riet
Vlaanderen lief, gij zijt dat land
Dat uitverkoren
Dat bovenal de krone spant
Mijn Vlaanderland, mijn Vlaanderland.

Kent bij de meersen zonder palen
Dampend alom van meiedauw
Tintlend tapijt vol goudkoralen
Purper en rood en gloeiend blauw
Vlaanderen lief, gij zijt dat land
Der goud koralen
Dat bovenal de krone spant
Mijn Vlaanderland, mijn Vlaanderland

Kent gij de streek van ’t blonde noorden
“t waait er en ’t buist er ’s winters fel
Zoet zingt de wind zijn wilde akkoorden
’t kind van de streek verstaat ze wel
Vlaanderen lief gij zijt dit land
Van ’t blonde noorden
Dat bovenal de krone spant
Mijn Vlaanderland, mijn Vlaanderland

Kent gij de streek der Vaamse tongen
Kent gij de klank van ’t Vlaamse lied
’t lied dat iaproen en klauwzerts zongen
Telkens ze Roeland strijdwaarts riep
Vlaanderen lief gij zijt dit land
Der Vlaamse tongen
Dat bovenal de krone spant
Mijn Vlaanderland, mijn Vlaanderland

Kent gij de streek waar ‘k ben geboren
Waar dat ik kind en kersten werd?
Kent gij de klok en d’hoge toren
Mij alle twee zo dier aan ’t hert.
Vlaanderen lief gij zijt dit land
Waar ’t k ben geboren
Dat bovenal de krone spant
Mijn Vlaanderland, mijn Vlaanderland

’t Leven

’t leven, ’t leven… wat is ’t leven
van een kranken mens op aard?
’t Is een rimpel die gedreven
Door den wind op ’t water vaart.

’t Is een vlamme die al kronklen
Uit den heerd omhoge schiet
Die men eenen stond ziet vonklen,
Eenen stond … en langer niet.

Nummer 143 **Doos Gazette** **juni 2014**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden

*

Als een ezel een peerd bedyft, een duvel en zou hem niet breilen

*

Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 570 lezers

Beste abonnee

*Dit nummer gaat over de 'Cafee' van Guido Gezelle, het lied van de Blinde Soldaat bezorgd door **Isabel Decrock**, de klopgeest uit 1679 bezorgd door **Jacques Destailleur** en de aanslag in Sarajevo, wat de aanleiding was tot de Grote Oorlog.*
We beginnen echter met de Open kerken dag op zaterdag 31 mei en zondag 1 juni.

Open kerken dag: De Mariale processie in 1779

Aandacht! Aandacht!
Op zaterdag 31 mei en op zondag 1 juni 2014 vieren we in de Sint Jans Kerk 300 honderd jaar Mirakel van Onze Lieve Vrouw van Sint Jan.
De viering van het jaar 1779 werd een grote viering!
Speciaal hiervoor werd de traditionele processie volledig in een nieuw kleed gestoken, alle groepen , zowel de schutters als de rederijkers zorgden voor een nieuw kostuum en er werden verschillende nieuwe triomfwagens opgetimmerde.
Ook de straat versiering werd aangepast.
Kosten nog moeite werden gespaard. Zowel het programmaboekje als de ontwerptekeningen van de praalwagens bleven bewaard.

Op de Open Kerkdagen krijg je niet alleen een reconstructie van deze processie maar je krijgt ook het echte verhaal te horen hoe het mirakelbeeld door een Poperingse visser gevonden werd en hoe het in de Sint Janskerk terecht kwam.
De kerkbaljuw – of beter gezegd de Suisse- zal hoogstpersoonlijk deze verhalen vertellen.
Daarnaast kan je op deze dagen naar **de 'zondagsschool'**.
Van de Poperingse priester-dichter Ferdinand Loys wordt in het Stadsarchief van Poperinge een prachtig 'educatief' gedichtenboek bewaard, waarin hij vele opvoedkundige rijmen neerschreef.
De schooljuffrouw Ingeborg zal hieruit enkele parels halen en voordragen zoals het een zondagsschoolzuster betaamt.
Twee **novicen diakens** zullen het muzikale gedeelte voor hun rekening nemen.
Zij zullen niet alleen uit hun onuitputtelijke gregoriaanse kerkboek zingen, maar ook in de zondagsschool enkele liederen brengen en misschien wel een oud kerstliedje aanleren.
Hiervoor gebruiken zij het handboek van de zondagsschool van Steenvoorde dat bij Moerman in Ieper in 1781 gedrukt werd.
Het Stadsarchief van Poperinge zal een kleine tentoonstelling met de authentieke documenten verzorgen.

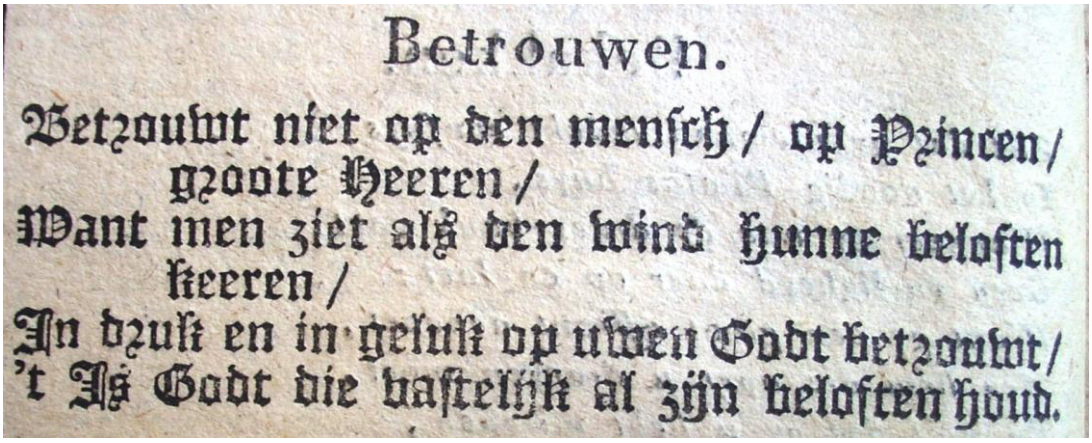
Speciaal voor deze dagen, is de heer **Johan Adriaen** bereid gevonden om het door hem bewaarde oude zerk van het uit de dood tot leven geworden kindje Jacobus, terug naar de Sint Janskerk te halen en ten toon te stellen.

Dit geheel wordt verzorgd door de verteltheatergroep **'De Westlandlopers'** die in het verleden reeds meerdere keren met succes de Open kerkendagen animeerden met historische vertellingen en dit in samenwerking en in opdracht met en van de Cultuurdienst en het Stadsarchief van Poperinge en natuurlijk met de leden van de kerkfabriek van Sint Jan en het dekenaat.
U zal verrast zijn!

De voorstellingen gaan door in de Sint Janskerk te Poperinge
op zaterdag 31 mei 2014 om 14 uur
en op zondag 1 juni 2014 om14 uur en om 15.30 uur.

Zeg het voort! Zeg het voort!
(De voorstellingen starten op tijd – Gelieve hiermede rekening te houden – Indien je met Poperingse heure komt – zal je te laat zijn.)

Op deze dag krijg je dus onder andere onderstaande gedichtjes van de Poperingenaar Ferdinand Loys te horen:

Betrouwen.

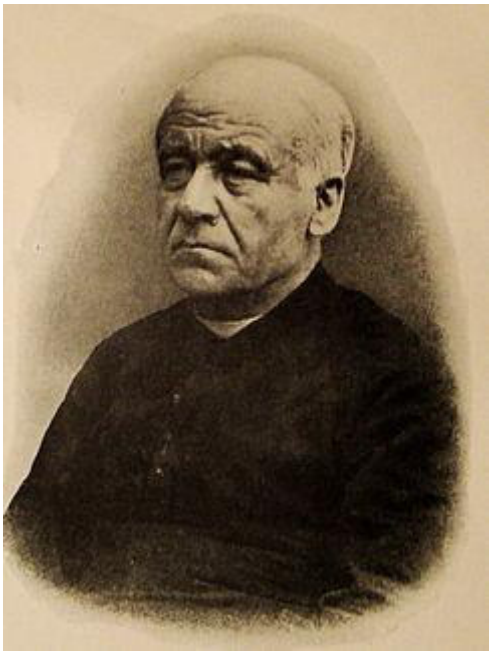
Betzouwt niet op den mensch / op Pzincen / groote Heeren /
Want men ziet als den wind hunne beloften keeren /
In dzuk en in geluk op uwen Godt betzouwt /
't Is Godt die vastelijk al zijn beloften houd.

Gramschap.

Ter geener tyd „ Draegt haet of nyd,
Zyt zuyver regt „ In 't gen' ge zegt,
Vlied gierigheyd „ Hoovaerdigheyd,
Geen kwaed, voor goed „ Uw naesten doet,
Maer goed voor kwaed,
Volgt dezen raed.

Cafee
Uitstap in de warande
Guido Gezelle

Ik lees al eens graag een oud gedichtje van Guido Gezelle, maar Gezelle als 'historicus' vind ik echt gezellig. Op één van de overdekte rommelmarkten vond ik zijn boek 'Uitstap in de warande', verlucht door Frans van Immerseel. Het boek werd uitgegeven in de reeks 'Bibliotheek 'Rond den Heerd' door de Boekhandel van het Sint-Caroluswerk te Brugge. Deze tekst dateert uit **1882.**

We geven deze hier integraal en voegen er wat illustraties bij.

De warande zal nu voor een tijd gesloten blijven, terwijl dat ik u, lezers en lezeressen, bezonderlijk een geurig potje cafee zal opdienen.
Vele lieden en kennen de cafee alleenlijk maar wanneer hij hun, zwart, heet en zoet genoeg, in drinkbare toestand onder de neus komt: anderen kennen den gemalen cafee, 't zijnder die weten dat dat meel van een gebrand voortbrengsel komt, dat men cafeebonen heet, tot dus verre zijn wij met velen, maar 't getal vermindert zeer, namelijk van dezen die weten waar die boon vandaan komt en op welke wijze zij is voortgebracht.
Te schepe moeten wij, naar 't verre land, waar de cafee levend uit de grond groeit, gezaaid, geplant en bezorgd wordt, onder de gedaante van een wezenlijke en schone boom, van wel twaalf voet hoog, met altijd groene blaren, bijna lijk laurierblaren. De branken van den cafeeboom en vertakken noch en versprietelen niet, maar zijn lang en dun en buigzaam neerwaarts hangende; de blaren staan over malkaar, en in de oksels van de blaren zitten de blomkes en spenen, later de vruchten.
't Cafeeblomken is wit van verwen, heeft nauwelijks een steert, en gelijkt wonderwel aan de kruidnagelblomme, anders gezeid den jasmin, of de syringa; de bladjes zijn wat scherper en de stijl en stofdraadjes wat meer uiterwaarts komende.
't Moet al redelijk warm zijn, 't land waar de cafeeboom groeien en dragen zal; hij tiert best van al in nieuwland, dat wat hangende en schietende ligt, zo dat er geen water bij de wortels en kan staande blijven. Hier en daar in den cafeegaard moet er een boom geplant staan, die wel schaduwe geeft, anders en zou't de cafeeboom niet kunnen uitstaan van de hitte.
In droog en steenachtig land en komt de cafee boven de zes voet hoge niet, en hij mag vijf voet van een staan, in de veile gronden integendeel wordt hij op tien voet gezet en verduimeld, en dan en heeft hij niet over, noch plaats omhoog, noch voedsel beneden.
De cafeeplanten worden uit het zaad gewonnen, in kwekerijen, naderhand uitgezet, op afstand, net gelijk toebak en velerhande soorten van plantgewas bij ons.
Nu van de vrucht, die 't bezonderste is.
Ge zoudt kwalijk doen peisdet gij dat de cafeeboonen, zoo men zegt, getienen of getwintigen in eene slootse zitten en uitgedaan worden, gelijk onze Roomse of perseboontjes, en al 't genen men in Vlaanderen en elders bonen heet; de cafeeboon en is geen boon, maar is de helft

van het zaad, de kern ofte den steen van de cafeebezie of beier, die de vrucht is van den cafeeboom.
Nievers en gelijk de cafeebeier beter aan als aan steerteloze krieken, ’t zij voor de grote, ’t zij voor ’t uitwendige en de verwe.
Van binnen is ’t anders. Het vleesch van die cafeekrieke is groenachtig wit, smakeloos en min of meer lijmachtig; ’t ligt rondom een tweeledige eironde kern, die aaneen houdt en die in een vlies zit, dat het *pergament* genaamt wordt. Dat zaad is hoornachtig, wit van stof, en ’t is die stof dat de Schepper, de zelfstandigheid doen worden heeft, die iedereen geern geniet, die niemand maken en kan, maar die men bereidt en uithaalt, bij middel van verschillige bewerkingen.
De cafeeboom komt in zijn derde jaar in vollen dracht, in een nacht is een cafeegaard, die een berg van groen was, gelijk besneeuwd van onder te boven van de witte bloeisels, schoner aanschouwen zou men nauwelijks weten waar te vinden: dat duurt een of twee dagen en de bloeitijd is uit; wat later gloeien de takken van ontelbare beiers, die allengskens roder, ja uit den rode zwartachtig worden; ’t is teken dat ze rijpe zijn, en dat het pluktijd is.
In Arabiën en plukt men ze niet, men spreidt een kleed onder den boom en men laat ze afvallen, of men helpt ze wat met te schudden. ’t Zij geschud, ’t zij geplukt, de beiers moeten eerst gedroogd zijn en dat doet men in de zon; dan gaan zij onder de rol en ’t zaad wordt uit zijn hard geworden omkleedsel gerold of gebroken, ’t wordt andermaal te drogen geleid, in de zon, tot dat er geen verheten meer aan en is, men want het kaf daaruit, men doet het in zakken te schepe, en ’t komt naar hier over.
In Brasiliën plukken slaven en slavinnen den cafee in zakken, schorten of plat mandewerk, brijzelen en wassen de kernen vrij van hun sappige omslag en drogen ze gelijk elders. Men ziet dikwijls een Brasilischen planter onder zijn loofhut, zitten het werk van zijne slaven aanzien, in den cafee-oest: hij doet de gedroogd bonen in zakken bij middel van twee schelpen; op de voorgrond groeiender ananas- en cactusplanten; het cafeeveld ligt wat dieper, van weerkanten ’t water, op de helling van ’t gebergte; hier en daar staander brood- en palmboomen tusschen in geplant.

En wel, de cafee komt ons hier te huis een lelijk graan, daar noch reuk noch aangename smaak in en zit, eerst moet hij gebrand, niet verbrand, dan gestampt of gemalen, verders opgegoten, niet gekookt zijn, eer hij dat wellustige drinken wordt dat men cafee heet.

Een ouderwetse koffiebrander op de rommelmarkt te Poperinge

Het vier, dat al wondere dingen doet, veroorzaakt in de cafeeboon een vermeerdering van grootte, een vermindering van gewicht en het uitzweten van een bezondere caféeolie, die den reuk geeft waaraan men goede gebrande cafee verkent.
Hoe gauwer de cafee na het gebrand en gemalen zijn, opgegoten en genut wordt, hoe beter hij smaakte en hoe zekerder hij doet wat cafee doen kan, melk en suiker verzwaren den cafee en maken hem voedzamer: ‘s Morgens behoort men hem zoo bereid te nemen, na den eten drinkt

een verstandige gebruiker zijnen cafee zwart, net of rauw, zoo men zegt, zonder toemate van iets anders: dan is hij de ware zielentroost van velen, dan ontstelt hij aangenamer wijze het gezenuwte, verdrijft de wolken des gemoeds en verheldert merkelijk het hersenfirmament. ’t Is een ware schrijvers en dichtersdrank, en een vergif dat lang en lustig doet leven. De ongebrande boon zelf is meesterije, en de balderen worden van langs om meer gebruikt om thee daarvan op te gieten, zoo goed als winkelthee, die men cafeethee noemt.

Oude 17de eeuwse koffiemolen

’t Zijn de Mahumadanen, die geen wijn en drinken, die eerst den cafeedrank gebruikt hebben; de plant, schijnt het, heeft een hunner uit Persenland meegebracht en in zijn eigen land voortgezet . ’t En was maar met en na keizer Karels tijd, ’t jaar 1557, dat men openbaar begon cafee te verkopen te Costenobelen, te Venetiën in 1615, te Marsielle in 1671.
In 1714 gaven de overheden van Amsterdam een cafeeplant ten geschenke aan Louis XIV, koning van Vrankrijk, hij gaf ze Mr. De Jussieu te kweken, in den kruidhof te Marly en van daar werd zij voortgeplant op de Fransche coloniën, te Cayenne en op de Martinique, waar ze tenemaal onbekend was.
Sedert is de cafeekweek geheel en gans vanden westen naar den oosten verhuisd of verland: ’t is hedendaags in Brasiliën, Java, Midden America, Ceylon en in de Engelsch Indische bezittingen dat het cafeeplanten nog eene profitjige geldwinning is.

In 1809 was de cafeeuitvoer uit Jamaica 83 millioen ponden ‘s ’s jaars, in 1846 geen 6 millioen meer, in de Engelse Guyana is de uitvoer van 9 millioen 472 duist pond tot nul gekomen, schaars genoeg was er voor ’t gebruik van ’t land.
Europa haalt jaarlijks omtrent 200 millioen ponden cafee van overzee, ook zijn der cafeedrinkers en dito drinksters in alle standen, hoge en lege, en in alle tijden, ja, tot in den droevn oorlog toe, als, tussen de canons en de mortieren, de wakende krijgsman, in een stuk gesprongen bomme, kanonbal in der hand, de uitlandige toverboon tot poeder maalt en zijn hankerend herte een potje troost bereidt.

Dobbel zielentroost

Ik heb mijne geëerde lezers en lezeressen, tot nu toe alle jare, ter caffeébale genood en bovendien hun, rond mijnen Heerd, een hertelijk potje geschonken, ’t zij in rijm en zangerse wijze, ’t zij in meer gezetener ende aangename proza, ofte alledaagse klap. Van deze jare zal ik het wederom in proza wagen, gesteund op de studiën van een caffé - en tabakliefhebber mijner kennissen, die mij zijne noten toegestuurd heeft, geparfumeerd boven alle maten, van de aangename wasems van Mokka en Hawana.
Gij en moet niet peizen dat ik u wederom het zelfste ga voor oogen leggen als het verleden jaar, geenszins, al ’t gene ik alree gezeid hebben, blijft gezeid.
De rest begint hier, en ik heet ’t den ‘dobbelen zielentroost’, niet voor dobbele zielen, gelijk er, eilaas! Maar al e vele en zijn, maar dobbelen troost over enkele, simpele, eenvoudige, kloeke zielen ende zieltjes.

De café is afkomstig van het land van Yemen, in Arabiën, een er wonderbaarste streken van de wereld, tussen de Rode Zee, waardoor Moses droogvoets met de Israëlieten trok en waarin de Egyptenaren versmoorden, al den ene kant, enden Persische zeeboesem, al den anderen kant.
Arabiën is bijkans heel en gansch eene dorre zandwoestine, waarover de simoun blaast, en waar noch boom noch mens te vinden en is. ’t Is daar dat de Israëlieten veertig jaren lang doolden, vooraleer zij het heilig Land mochten binnen trekken. ’t Is daar, langs de zee, dat de berg Sinai staat, op den welken God zijne wet gegeven heeft aan Moses te midden het vier van den bliksem en van waar Moses afkomende het volk aan ’t dansen vond, rond het gouden kalf.

De koffiebonen zoals afgebeeld door Le Roque in zijn "VOYAGE DE L'ARABIE HEUREUSE"
1716.

Doch, heel het land en is in zulk geen ellendige staat, en bijzonderlijk langsheen de zee, vindt men mulzige streken, dewelke onder de naam van gelukkig Arabiën bekend staan, en waar de suiker, het katoen en de caffé, in eigen grond, weelderig staan te groeien en te bloeien.
De cafféboom zou, liet men hem groeien, de hoogte van vijftien tot twintig voet bereiken. Hij is grauw van schors en blinkende van blad, even als onze laurierbomen. De bladeren groeien regelmatig, twee en twee, rechts en slinks uit de takken, zodanig dat er twee aan den ene kant en nog ne keer twee, aan den anderen kant een kruis uitmaken. Vier of vijf blommen, wit somtijds bleekrood, en welriekende, spruiten uit de oksels van de bladeren, de blommen bestaan uit een stuk en hebben de gedaante van een trachter. Hier en daar tussen deze blommen hangen ronde vruchten, de een kleen en groen, de meer gevorderde geluw, de rijpe rood en rond, gelijk onze bleuzende krieken. Het vlees van deze zo gezeide krieke is fleeusch en onaangenaam van smaak en in ’t midden van dat vlees is het dat men twee kerns of bonen vindt zitten, met den platten kant tegen elkander, en doorgroeid van een draadje of vliesken, dat in elke boon een groeve laat getekend staan.
De cafféboom en laat men zijnen vollen wasdom niet bekomen, liet men hem gaan, er zou een pyramide uit groeien, de onderste takken, de langste en de bovenste de kortste, even als sommige pijnbomen. Doch het zou in dezer voegen te moeilijk zijn en oest op te doen, immers de leer zou moeten uitgehaald worden. Daarom kapt men de cafféboom de kop af, en men laat hem enkel manhoogte komen en struikwijs groeien.
Een caféboom, van zesse tot zeven jaar oud, geeft tweemaal ’s jaars, in mei of juny en in october of november, iedere keer, al den afval weggenomen en afgerekend, van vijf tot zes pond boonen.
Maar, zal er een lezer zeggen, hoe komt het dat het de mensen in ’t gedacht is gekomen deze boonen te branden, te verbrijzelen, en ’t heet water, dat er deur gezimperd heeft, te drinken? Hetgene ervan verhaald wordt zal ik u mededelen en is als volgt:

Een Turkse Mollach of priester, Chadely of Scyaldely, bij name, had danig veele verstrooidheden in zijne gebeden, hij was van Tintinillus geplaagd en zelfs, dagelijks gebeurde het hem van, tijdens zijn gebed, in slaap te vallen, natuurlijker wijze docht het hem dat die slaperachtigheid aan de flauwte van zijn Mahumedaansche godvruchtigheid toe te schrijven was, en hij was ontroostbaar, de fraaie man.
Eens dat hij gaan wandelen was, ontmoette hij een herder, die hem zijn beklag maakte dat zijne schapen, als zij van de vruchten van eenen zekeren boom gegeten hadden, niet meer houdelijk en waren, van heel den nacht geen oog toe deden ook en hopten en sprongen, al den tijd, tot den zonsopstand toe.
De Mollach wilde deze wonderlijke plant getoogd worden, en aanstonds denkende dat hij daar misschien eenen geneesmiddel tegen den vaak gevonden had, deed hij een goeden pak van de rijpste vruchten mede, om eens 't uitwerksel ervan te beproeven. Om zoveel te beter al de kracht van zijn vrucht te genieten, deed hij ze lange koken, tot dat hij een sterk sap bekwam, waarvan hij dronk en, waarlijk heelden nacht gevoelde hij zijnen geest volkomen wakker en gezond.
Zijne vondst deed hij weldra uiteen aan de Derwichen en de caffédrank werd allichte, door al de godvruchtige Mahumedanen als eene gifte van Allah aanzien, die hij aan 't mensdom had geschonken, om des te beter er van gediend en vereerd te worden.
Niet lange en kon het duren of de caffé was door al de Turkse landen in gebruik en het caffédrinken werd bijkans eene heilige en godsdienstige oefening: caffé dronk men binst de gebeden , caffé in de moskeien of kerken, caffé werd er gedronken in en grote tempel, te Mecca en tot bij het graf van Mahumed toe.
Overal werden er cafféhuizen opgericht en de mahumedanen die, om wille hunner religie, maar weinig in gezelschap en leefden, begonnen nu, door de macht van den cdaffé, omzeggens te wonen in de drinkhuizen, terwijl zij de tempels en de moskeien ledig lieten.

Het ging zoo verre dat de Mollach priesters begonnen tegen de caffé uit te vallen, en dat deze, eerst heilige drank, nu uitgegeven werd voor een vindsel van den satan. Den keizer ook begonnen de cafféhuizen tegen te steken, omdat er daar te vele geklapt werd van politiek en eindelijk … de cafféhuizen werden gesloten, doch om weldra, door de passie tot het caffédrinken heropend te worden.
Eén der plichten van ne goen Turk wegens zijn vrouwe is van ze nooit te laten caffé-krotte hebben. De Vlaamse vrouwen, en de mans ook, ze zouden daarin den Turk volle gelijk geven, peize ik.

De koffieboom uit 'Voayge de l'Arabie heureuse' uit 1716

Voor de zeventienste eeuw is in Europa de caffé ter nauwer nood bij name bekend.
Enige reizigers naar het Oosten, hadden wel is is waar, in gindse streken, caffé gedronken en hadden het gebruik voor hu neigen zelven medegebracht, als de Italiaansche Pietro della Valle, in 1615, de Marislische **la Rocque in 1644** en de Parisenaar Thevenot in 1647. Zelfs voor Thevenot, had een Oosterling in 1645, te Parijs een winkel geopend, waar hij enigen tijd caffé, onder den name van cahové of cahovet liet drinken, maar dit alles was zonder belang en ’t en ging in het algemeen gebruik niet over.
De caffé ging en moest nochtans opkomen, en hier is het hoe dit gebeurde.

Ten jare 1669, was een zekere Soliman Aga afgezant van den Turk bij koning Lodewijk XIV, anders gezeid pètje quatorze. Volgens het Turks gebruik en liet hij niemand hem komen bezoeken zonder hem caffé aan te bieden. Jonge slaven ofwel slavinnen, in hun prachtige oosterse kleedje, brachten, op rijke met damast en gouden frinjen versierde handdoeken, den caffé naar de damen van het hof, in sineesche tassen utigeschonken. De caffé werd gelijk een van de vier punten. Al de groten wilden er drinken, niemand en wilde de eer hebben van ten achteren te zijn, en de caffé werd al haast verkocht aan den dullen koop van tachtig frank het pond!
Mar door het toedoen der kooplieden, werd er seffens zoveel caffé gezonden en ingebracht dat de prijs zonk tot verre beneden ’t gene wij nu voor onze zielentroost plegen te bestieren.
Zoo, in 1689 kwam er een zekere procope een cafféhuis te openene op de foire van Sint Germaansdag te Parijs, en na de foire ing hij met caffékan en caffékopkens ove de comedie gaan wonen, waar hij goede chalandise kreeg en zijn cafféhuis werd zodanig vermaard dat het tot op vandaag nog is blijven bestaan.
Weldra werd het daar de vergaderplaats der poëten: Daar kwam men van letterkunde en korts daarna van politieke handelen, en de caffé begon den goeden naam te krijgen dien hij tot nu toe behouden heeft en waarvan de grote Bilderdijkin zijne edele dichtertaal uitroept:

‘Ach breinbetoverend zoet! Zo soms een kleene sprank van dichtvuur opwelt uit mijn tonder. ’t Wijt ze u dank!’

De caffé was de drank der dichters geworden: weldra werd hij de drank der filosofen en de grote Duitse Kant, eer dat hij hem nederzette om filosofie te schrijven, moest eerst een grillig potje caffé gedronken hebben.
En als Pétje quatorze zijn hoofd nedergelegd had, waren er reeds in Parijs 600 cafféhuizen, sedert dien en zijn wij niet achteruit gegaan, en nu telt men er boven de drie duist!
Tot aan de jaren 17 honderd, kwam meest al de caffé uit de steden van het oosten, maar bijzonderlijk uit Alexandirën en Cairo.
Doch dit en kon niet blijven duren, want de Basja van Egypten, die te veel wilde winnen met den caffé, had eer zware taksen op gelegd. Daarom zochten de Hollanders rechtuit met Arabiën handel te drijven en eindelijk kwam hun dat te gelukken. De fransen en Engelsen volgden hun voorbeeld na, maar daarmede en waren wij nog

niet tevreden. Wij moesten zelve caffé kweken, en dat was een ander paar mouwen. Den boom winnen uit bonen werd vescheidene malen beproefd, te vergeefs. Plantgewassen verkrijgen, dat was nog het moeilijkste van al, want op doodstraf en mocht men geen enkel spruitje uit Arabiën wegdragen, en Mokka, de haven waar de Europese schepen aan land kwamen, stond wel vijf en twintig uren van de dichtste cafféplantinge.

Van Horn, de eerste Hollandse President van Oost-Indien, te Batavia woonachtig zijnde, kwam, met danig listen en liegen, erin te gelukken enige plantjes uit Arabiën te doen binnen blauwen en hij zond er eentje naar Amsterdam.
Het volgende jaar droeg de boom e Amsterdam vrucht, waaruit het volgend jaar nieuwe planten voortkwamen en een van deze werd door de burgemeester, heer Witsen, naar Parijs gezonden, naar den heer Luitenant generaal der artillerie, Resson, die ermede de plantentuin begiftigde. Eilaas! Het boomtje ging dood! Doch de nieuwe stam kwam nog eens uit Holland en deze, in 1714 aan den heer Pancras gezonden, bracht voort en werd de moerstam van al de caffé die nu van de Franse koloniën komt.

In 1716, andere zeggen in 1720, gaf Antonius Laruentius de Jussieu, de vermaarde professor van kruidkunde, drie planten mede met de capitain Descieux, die naar de Martinique zeilde; twee van de drie verdroogden langs de wegen en een was in ’t leven gebleven. Nu ging het ook eraan moeten, want het zoet water ontbrak en de teuge van elk werd gepegeld. Capitaine Desiciuex, in dezen toestand, en aarzelde niet om zijn deel over de dorre aarde van het boomtje te gieten, en door deze mildlheid en zelfopoffering, gelukte hij toch den cafféboom in de Martinique en in de Franse Antillen te krijgen.
De caffé wordt voortgezet, niet bij middel van entingen of van afzetsels, maar bij middel van zaad. Daartoe steekt men de boone, als zij rijpe is, in de grond en als zij uitgeschoten is, dan mag men ze uitdoen om regelmatig te verduimelen,of in hoven te zetten: gelijk wij in Vlaanderen van hommelhoven weten te spreken, zoo spreekt de Arabier en de Antillenbewoner van zijne caféhoven.
De caféhoven dan staan best van al aan de voet der bergen en hellingen, in de beschaduwste streken, in ’t houtland, zouden wij zeggen en hoe vochtiger de grond is, hoe beter. Om der vochtigheid willen, leden de cafféboeren de watervlietjes van de bergen af, doen ze

opensprietelen en tussen de reken vloeien, niet rechtvoort, maar al krinkelen en kronkelen, rondom den voet van elke cafféboom: want de caffé moet nat staan, anders en geraakt de boone niet rijp. Als de vrucht rijp is, of bijkans, dan laat de cafféplanter het water af, opdat de vruchten zouden een weinig drogen op tak en gemakkelijker afgedaan worden.
Om de vochtigheid nog meer te bevorderen, schrijft een reiziger, die vele in Arabiën rondgelopen heeft, delven de Arabieren als zij een caffé gaan planten, eerst een vierkanten put, drie voet breed op vijf voet diepe, den welken zij rondom met keien bekleden opdat water en regen gemakkelijker door de losse aarde waarmede men de ut opvult zouden zijperen tot aan de diepste wortels van den boom.
Als de caffébomen naar 't zuiden geplant zijn, moet men nog een ander middel gebruiken, opdat ze niet en zouden opdrogen. Te weten van langs de cafféhof, al den zuiden, een reke popelieren te planten, op zulker wijze, dat de hevigste stralen van de zon van de caffé afgehouden zijn.

Daar zonder, zeggen de kwekers, zouden de blommen opschouperen en geen hoegenaamde vruchten voortbrengen. 't Is juist het tegenovergestelde van 't gene wij moeten doen op onze noordse streken : wij moeten een schut zetten al den noorden, tegen de wind, zij moeten een schut zetten te n zuiden, tegen de warmte en de zon.
In plaats van een reke popelieren, plant men deze somwijlen, regelmatig hier en daar, in den cafféhof op zulker wijze dat elke popelier een zeker getal cafféplanten met zijn schaduw beschermt, dat is nog 't schoonste van al voor het oog, bijzonderlijk als bij boven op de berg staat langs dewelken de cafféhof gelegen is.
De cafféplanten, met hun blinkende bladeren, vijf of zes voet hoog, regelwijs en schuins in kruisreken geplant, met de waterbeekskens ertussen, en hier en daar een spitsige populier die regelmatig zijn plooiend top tot in de wolken opsteekt: dit alles te samen, onder de gloeiende zonne en de helderblauwe hemel van Arabiën, moet iets in hebben waarvan wij ons moeilijk een gedacht kunnen vormen, gewoon als wij zijn aan de grijze lucht van onze noordse streken, die wij nochtans, omdat wij hier gewonnen en geboren zijn, voor al 't goed van de wereld niet en zouden verwisselen, o Macht van de liefde tot eigen grond en eigen heerd!
Gelijk al wat goed is, zo moest de caffé ook belasterd en als een slecht, ongezond, vergiftig vocht uitgegeven worden. Ter nauwer nood was de caffé te Marseille ingebracht of de docteurs gingen uitvallen tegen de nieuwe drank, die alle onheil inhield en de Europeanen ging in de barbaarsheid doen wedervallen. In geen plaats en ging het erger als te Marseille en om eens goed te gelukken in het verwerpen van het caffé drinken, besloten de geneesheren ervoor een openbare twist voor te dragen, om aldus van rechtswege over de caffé vonnis te strijken. Daartoe namen zij gelegenheid uit het examen van een jongen doctor, die moest onder de heren medecijns van Marseille aanvaard worden en ten dien einde een openbare thesis of voordracht staande houden.

Zulks gebeurde de 27 februari 1679, in de grote zaal van het stadhuis en de naam van de kandidaat was Colomb, de grote zeevaarder niet, wel te verstaan.

‘De caffé’ zo sprak monsieur Colomb, wordt door velen voor deugdelijk aanzien, om reden dat de Arabieren hem, in hun taal, de geode noemen, alsof ’t niet dwaas en ware, over de goedheid ener zaak uit heuren naam te oordelen, gelijk Hippokrates het zegt, in zijn boek over de kunst; doch ‘zei de aspirant docteur, ‘ de caffé is slecht en zeer ongezond. Hij hitst de zenuwen op, hij randt de hersens aan, veroorzaakt lamheid, verbrandt het bloed en maakt dat al deze die hem drinken mager worden. Nog slechts van al is hij voor galachtige mensen, voor deze die tot zwaarmoedigheid genegen zijn, die een hete kop hebben.’
Al deze redens werden opgehelderd met spreuken uit Hippokrates en met alle slag van docteurs redens. Het einde van ’t spel was dat de mensen van Marseille voort caffé dronken en van langs om meer, en dat de docteurs mede deden en het Arabisch vergift, tot in de openbare cafféhuizen toe, met gildige teugen gingen genieten.
En heden nog vindt men oude mannekens en vrouwkens die 70, 80, 90 jaar lang caffé gedronken hebben en nog… drinken.

In 1705 kwam Duncan, geneesheer te Montpellier, voor de dag met een boekske tegen den caffé, hetwelk te Rotterdam gedrukt werd. Het was zo voerdreven dat er de docteurs zelve de spot mede hielden, en te Parijs, op de 21 maart 1715, in een thesis, Duncan uitgaven voor een vasten avondzot: tantopere debacchatur Duncanus!
Sedertdien heeft de caffé in sympathie bij de docteurs gewonnen en nu prijzen zij he maan als een goed behoedmiddel tegen de typhus.
Nog een woord, Pachius, in zijn Latijns werk over de nieuwe uitvindingen , te Leipzig gedrukt in 1700, zegt dat de caffé een er presenten was welke David kreeg van Abigael, en dat er in de Heilige Schrifture van gesproken wordt, onder den name van Polenta.
En ’t en zal misschien mijne jonge lezers, die Homeros studeren, niet misvallen als ik hun zeg dat de Spaanse schrijver Pietero della Valle zegt dat de Népenthe, welke de schone Helena uit Egypte kreeg en waarvan zij dronk als zij verdriet had, niet anders en was als een goe teuge dobbelen zielentroost, met een sloksken wijn.
’t Is UIT!

AU
SANSEN-DECORTE
IMPRIMERIE. FAIENCES — VERRERIES.
POPERINGHE. - Rue de l'Hôpital.
Edit. Sansen-Decorte.

POPERINGHE. La Gare.
BELGIQUE
BELGIE 10

De blinde soldaat - Isabel Decrock

Van Isabel Decrock kreeg ik het volgende mailtje doorgestuurd:
Guido,
In bijlage vindt u het lied 'De Blinde Soldaat' terug – weliswaar enkel de tekst, niet de muziek. Ik heb deze tekst teruggevonden in een handgeschreven boekje van een dame die dit waarschijnlijk genoteerd heeft rond de tweede Wereldoorlog – regio Waregem.
Mocht er iemand de muziek hiervan nog terugvinden, zou dat mooi meegenomen zijn.
Met vriendelijke groeten
Isabel Decrock

De Blinde Soldaat

I
Ik was zoo gelukkig in vroegeren tijd
Het leven was mij dan vol aangenaamheid
Gods vreye natuur lag zoo streelend voor 't oog
'K zag zon maan en sterren daar schijnen zoo hoog
'K zag lot en 'K zag bloemen in lentegetij
'K zag bloemekens bloeien in veld en in wei
Maar wat ik meest minne 'K zag vrouw 'K zag Kind
Maar 't hans zie ik niets meer mijn God ik ben blind

Refrein
Ik hoor uw stemme mijn Kind
En 't harte vol verdriet
Kus ik uw Kinderwang
Maar ach K'en zie u niet
Och vrouw mijn hulp mijn troost
'K zou geld 'K zou schatten zien
Mocht ik u op dees aard
Nog eenmaal wederzien

II
De oorlog heeft pijnlijk veel harten geraakt
En weduwen wezen verminkten gemaakt
Hij heeft met zijn gassen mijn oogen verblind
En maakt dat ik nu mijne weg niet meer en vind
Wil ik eenmaal wandelen 'K en Kan niet alleen
Men moet mij geleiden om teven waarheen
Vergald is mijn leven verbroken mijn hart
Bij vrouw en bij kind slechts is troost in mijn smart

III
Er staan in mijn geest zooveel beelden geprint
En langzaam verflauwen als rook in den wind
De tijd rooft mij stil aan het beeld mijner vrouw
En dat van mijn Knaapje blijf ook niet getrouw
Die beelden van vroeger verdwijnen vergaan

En laten m' alleen met mijn blindheid heelaan
't gezicht is m' ontnomen die Kostbare schat
En nooit geeft men weder wat ik eens bezat

IV
Ik dwaal in het duister bij dag en bij nacht
En mag zelfs niet denken dat redding mij wacht
'K ben hooploos bij stonden en 'K ween als een Kind
Als ik er aan denk dat mijn lied slechts begint
O God van beproeving mijn Kruis is zoo zwaar
Mijn lijden zoo grievend mijn toekomst zoo haard
Voor 't land mijner vad'ren gaf ik het gezicht
O troost mij en maakt mijn bestaan toch wat licht

Als er iemand is die dit lied nog kan zingen, gelieve met mij contact op te nemen.

Een klopgeest in de achterkeuken – Jacques Destailleur

In het maartnummer van Doos Gazette van dit jaar, schreef ik een artikel onder de titel **Tovernaars en heksen te Poperinge – 1593- 1599.** *Jacques Detailleur die meestal naast mij in het stadsarchief te Poperinge in de processtukken zit te neuzen, vond het onderstaande stuk over een 'klopgeest'.*
De vragen werden opgesteld door Lodewijc Makeblijde, die toen baljuw van Poperinge was en de antwoorden komen van Marie van Renynghe. De stukken zijn terug te vinden in **SAP 146 Processen 1678 nr 25**

Positien omme Meestere Lodewijc MAKEBLIJDE heeschere contra Jonkvrauwe Marie VAN RENYNGHE verweerdereghe
Ghedient 14 januari 1679

Opmerking: De antwoorden van verweerdereghe, samengevat in het document met titel: "Responsiven omme Jonkvrauwe Marie VAN RENYNGHE verweerdereghe contra den Heere Balliu causa officij heeschere" werden voor de duidelijkheid telkens bij de vragen gevoegd.----

Positien omme Mr Lodewijck MAKEBLIJDE heescher van garrant contra Marie VAN RENYNGHE verweerdereghe voor mijne heeren Burghmeesters ende schepenen der stede van Poperynghe

1
Alvooren of t'niet en is waerachtich dat **Marie GODEIN** gewoont heeft in sverweerdeghes achterkeuken den tijt van drije weeken ende dat ontrent de maent van decembre ten jaere 1675
Antwoord: Alvooren seght op het eerste article te gheloven dat Marie GODDIN heeft commen woonen in sverweerdereghes achterkeuken sonder preciselyck te weeten den tijdt wanneer ende hoe langhe
2
Of de voornoemde Marie GODEIN niet en is gebooren tot Steghers ende oversulcx vremde ende in sverweerdereghes achterkeuken gecommen woonen sonder consent vande Heeren vande Weth
Antwoord: Ignorerende het tweede article
3
Of de voornoemde Marie GODEIN met verweerdereghe onder andere propoosten niet en heeft geseit **datter een geest was comende ofte regneerende inde voornoemde achterkeuken**
Antwoord: Op het derde non credit dat sij tselve aende verweerdereghe soude geseit hebben

4
Of de verweerdereghe tselven niet en heeft willen gelooven

Antwoord: Commende het vierde article te cesseren bij middel van het voorgaende

5
Voorts of de voornoemde Marie niet en heeft geseit aende verweerdereghe ***ghij sult swaeregheit hebben*** waerop sij heeft geantwoort ende geseit aende voornoemde Marie ***ghij sult mij die swaericheit afnemen***

Antwoord: Credit het vijfste en sesde article

6
Of de voornoemde Marie daeroppe niet en heeft gerepliquiert segghende ***ick en sal, maer den geest sal U vervolghen waer ghij gaet tot op U slaapcaemer***

7
Of den verweerdereghe alle t'gonne voorschreven niet en heeft te kennen gegeven aende Eerwaerde **pater Eugenius recollect** ende hem aensoght ten fyne *(ten einde)* van te doene **eenighe beleesinghe** omden gheest te verdriven

Antwoord: Segghende op het sevenste te geloven daerover ghesproken te hebben de Eerwaerde pater Eugenius omme daer met hem daerover te consulteren

8
Of den voornoemden Eerwaerde pater niet en heeft voldaen aende begeerte van de verweerdereghe ende naerdien dat hij sijn belees ghedaen hadde een weinigh gegaen rusten belastende nietmin omme verweerdereghe ende andere die aldaer present waeren, dat in cas sij eenighe geruchte hoorden, dat sij hem dadelyck souden wacker maeken

Antwoord: Op het achtste seght te geloven dat hij aldaer is ghecommen omme hem te informeren watter passeerde

9
Voorts of t'niet en is waerachtich dat corten tijt daernaer eenigh geruchte gehoort is geweest, **ghelick den val van een kaste, clauwende ende schremende als een groot gedierte**

Antwoord: Credit het 9^{e} article

10
Of de verweerdereghe ende d'andre dochters aldaer present niet en sijn **seere vervaert ende bevreest geweest,** behalvens de voornoemde Marie de welcke geen teecken van vervaertheit en toonde

Antwoord: Aengaende het 10^{e} article credit dat sij vervaert sijn gheweest sonder te weeten preciselyck de constitutie vande voornoemden Marie GODEIN

11
Of de verweerdereghe met de andere niet en hebben dadelyck wacker gemaeckt den voornoemden Eerwaerde pater, den welcken bij hemlieden commende, heeft geseit ***daer en is niet te vreesen soo langhe Godt met ons is***

Antwoord: Op het 11^{e} article seght te gheloven dat den selven pater gheseit heeft de gedeposeerde woorden, sonder hem wacker ghemaekt te hebben

12
Voorts of den voornoemden pater niet en heeft belast dat de voornoemde Marie niet en soude comen in het huys van verweerdereghe

Antwoord: Ignorat het 12^{e}

13
Of de voornoemde Marie daeroppe niet en heeft geantwoort ende geseit ***den geest en salder niet comen soo langhe als ick daer niet en ben, het schijnt dat hij begheert van mij verlost te sijne***

Antwoord: Credit het 13^{e}, 14^{e}, 15^{e} en 16^{e} article

14
Of de verweerdereghe ende haer moedere niet meer durfvende bliven in heurlieden huys niet en sijn gegaen slaepen ten huyse van dheer Ferdinand VAN RENYNGHE

15
Of de verweerdereghe op den allerHeylighen nacht ontrent den twee uren niet en heeft gehoort **eenen val gelick van een kaste, die daernaer over haer is ghecommen passeren, waervan sij ten uyttersten benaut ende vervaert was**

16

Of de verweerdereghe daernaer niet en heeft gehoort eenigh **geruchte aende glasevenster gelyck of iemant met een stock daerieghens soude geslaghen hebben ende dat tot twee ofte drije keeren**
17
Of de verweerdereghe eenighen tijt naer desen niet en is wederomme naer haer huis gekeert alwaer sij gewoont heeft den tijt van een maent sonder iet te hebben gehoort ofte den geest gewaere te hebben geweest

Antwoord: Segghende op het 17e te gheloven wederom ghekeert te wesen ende eenighen tijdt vrij gheweest te sijne
18
Of de verweerdereghe niet en heeft verstaen dat de voornoemde Marie geseit soude hebben aen Gratiaene de huysvrauwe van Pieter DE BAEKER **dat de geest andermael soude comen ontrent den kersdagh**

Antwoord: Credit het 18e tselve gehoort te hebben
19
Voorts of de verweerdereghe op de gulden Wonsdagh snaechte niet en heeft gehoort **een grooten clop aende deure van haer keuken**

Antwoord: Credit het 19e, 20e en 21e article
20
Of de verweerdereghe eenighen tijt naer desen niet en heeft **gehoort groot geruchte inde caemer** alwaer sij is gegaen om te vernemen wat dat daer was met Brigitte fa Maillart DE WINTERE twelcken geschiede ontrent den thien uren vande nacht
21
Of de verweerdereghe alsdanne niet en heeft genomen **de tanghe** ende de voornoemde Brigitte **de blaespijpe** ende daermee debvoiren gedaen omme te siene of sij niemant en hadde connen geraeken sonder iet gesien ofte iemant getouchiert te hebben
22
Voorts **den Gheest opden kersnacht** niet en is andermael gecommen op de slaepcaemer van verweerdereghe metghaeders op de caemer daerboven maekende aldaer eenigh geruchte ende treppelinghe gelick een katte, die den stegher *(de trap)* nederginck sonder iet ghesien te hebben

Antwoord: Aengaende het 22e article het selve met den laps van tijde vuyt haere memorie te sijn
23
Of de verweerdereghe niet en heeft ontboden de voornoemde Marie ende haere gevraeght of sij al tgonne voorschreven wilde beteren ofte bij faute van dies, dat de verweerdereghe haer soude accuseren aen justitie

Antwoord: Soo inghelicx vuyt haere memorie is het 23e article
24
Voorts of de verweerdereghe daernaer niet en heeft geseit aende de vornoemde Marie ***Wenscht mij een eeuwighe ruste*** waerop sij geseit heeft ***ic wensche Ulieden een langhe ruste emmers eene eeuwighe ruste***

Antwoord: Op het 24e article credit geseit te hebben *wenscht mij een eeuwighe ruste*
25
Of de voornoemde Marie onder andere discoursen niet en heeft geseit aende de verweerdereghe ***ghij spreeckt alsoo ende daerentusschen ghij peinst anders in u herte, ick weet wat ghij peinst***

Antwoord: Credit het 25e en 26e article
26
Of de verweerdereghe daerop niet en heeft geantwort ende geseit ***Wat ist dat ic peinse indien Ulieden tselve seght ic sal het U bekennen*** waerop de voornoemde Marie heeft gerepliquiert segghende ***ghij peinst dat ick ben die dit en doet,*** waerop de verweerdereghe dadelyck heeft geseit ***het is waer dat ic peinse dat ghij mij sulcx doet***
27
Of de verweerdereghe alle tgonne voorschreven niet en heeft te kennen gegeven aende heeschere ende dies geaccuseert de voornoemde Marie GODEIN

Antwoord: Segghende op het 27e article aen heeschere over eenighe vande voornoemde poincten gheconsulteert thebben sonder nochtans de voornoemde Marie GODDIN gheaccuseert te

hebben
28
Of de heeschere niet en is gegaen vinden de Heeren van de Weth ende tgonne voorschreven hemlieden aengedient, versouckende dat sijlieden van officie weeghes souden eenighe heeren committeren omme de verweerdereghe op alles te examineren

Antwoord: Ignorat het 28e ende 29e article als niet wesende van haer faict

29
Voorts of t'niet en is waerachtich dat de Heeren vande Weth ten effecte voorschreven ghecomitteert hebben dheer Michiel VAN SANDE Burchmeestere ende dheer Niclaijs FOLCQUE schepen
30:
Of den voornoemden VANDE SANDE ende FOLCQUE inde qualiteijt voorseit niet en hebben gegaen sverweerdereghes huijse ende haer geexamineert op het gonne den heeschere aende Heeren van de Weth te kennen hadde gegeven

Antwoord: Aengaende het xxxe seght te gheloven de de schepenen aldaer sijn ghecommen ende ghesproken te hebben sverweerdereghes moeder ondervraeghende eenighe van de voorseide poincten

31
Of de verweerdereghe aende voornoemdeHeeren niet en heeft geseit dat Marie GODEIN thaeren huijse gewoont hadde den tijt van drije weeken ofte daerontrent inde achterkeuken ende dat sij aende verweerdereghe heeft geseit datter een geest was comende ofte regneerende inde selve keuken segghende bovendien *ghij sult swaericheden hebben ende den geest sal u vervolghen waer dat ghij sult gaen tot op u slaepcaemer* segghende bovendien de verweerdereghe dat de voornoemde Marie soude geseit hebben *alser ic niet en ben soo en sal den geest niet comen met meer diergelijck propooste*

Antwoord: Op het xxxie article seght door den laps van tijde te wesen vuyt haere memorie

32
Of de voornoemde SANDE en FOLCQUE alle tgonne voorschreven niet en hebben gherelatteert aen d'andere Heeren vande Weth

Antwoord: Ignorat het 32 article als wesende het faict van eenen derden

33
Of de heeschere naer dese debvoiren ende noch eenighe andere van officie weeghe gedaen, niet en heeft versocht ten laste vande voornoemde Marie acte van prinse de corps *(gevangenneming van de persoon)* dewelcke aen de heeschere geaccordeert is geweest

Antwoord: Ignorat ook het 33e article omme dat sij haer niet en moet informeren hoe dheeschere agiert tot laste van sijne gheapprehendeerde

34
Of oock niet en is waerachtich dat den heeschere passeerende voor de deure van verweerdereghe ontrent den vier uren naer noene ende corts naer het geven van voornoemde acte, elcander niet en hebben aengesproken als wanneer den heeschere beloofde aende verweerdereghe dat hij metten eersten de voornoemde Marie soude haelen in vangenesse waeroppe de verweerdereghe seide ***och mijn Heere haelse toch van daghe in vangenesse, want ic vreese dat sij deure sal loopen ende alsdanne sullen wij ons leven langh altijt miserabel sijn*****,** welcke den heeschere heeft belooft dadelick te doenen

Antwoord: Op het 34e article seght te gheloven dat dheeschere ghesproken thebben sonder nochtans behandelt te hebben tghonne alhier geposeert

35
Of de heeschere omme te voldoene aende groote begheerte ende instantie van de verweerdereghe ten selven daeghe ontrent een ure daernaer niet en heeft gegaen ten huijse vande voornoemde Marie ende haer geapprehendeert ende inde vangenesse geleijt

Antwoord: Ignorat het 35e als daertoe geen last hebbende gegeven

36
Of de heeschere te laste vande voornoemde Marie niet en heeft geprocedeert, nemaer bij faute van preuve tot verificatie thaere laste gedaen, verobligiert geweest haer te slaeken vande vangenesse *(uit de gevangenis ontslaan)* ende dat vut crachte van ordonantie vande Heeren vande Weth

Antwoord: Ignoreerde oock het 36e article

37
Of de verweerdereghe naer dese niet en heeft betaelt aen Jan VAN TRECHT messagier vande Wetcaemer desomme van 42 ponden parisis in voldoenynghe van rechten ende vacatien vande heeschere metghaeders de Heeren vande Weth ende sheeren dienaers etc

Antwoord: Non credit het 37 article ende het laetste

38
Of de voornoemde Jan VAN TRECHT ten effecte voorschreven sverweerdereghes huijse niet en is gesonden geweest bij ordre vande voornoemde Heeren welcke betaelynghe de verweerdereghe vrijwilligh ende sonder eenighe contradictie heeft gedaen

De positien worden afgesloten met:
Mitswelck den heeschere tendeert te fijne dat de verweerdereghe dese poincten ende articlen sal beantworden per verbum credit vel non ende de selve bevestighen onder eet de calumnia op peine dat die gehouden sullen worden voor gekent

De responsiven worden afgesloten met:
Mitswelck de verweerdereghe tendeert ende concludeert als bij voorgaende
(ondertekend) J BUUCK 1678

Zoals bij veel van deze processtukken, kennen we de afloop van het proces niet en in dit geval ook niet wie de klopgeest speelde. Misschien was er dus wel een echte klopgeest?

100 jaar geleden

Doos Gazette en de grooten oorlog

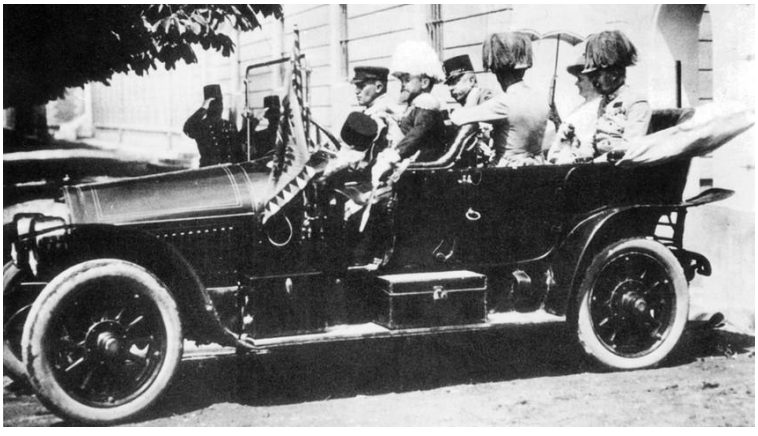
Ik heb er lang over nagedacht of ik wel iets over de Grooten Oorlog in Doos Gazette zou schrijven. Als ik de meterslange rij oorlogsboeken zie die heden ten dage gepubliceerd worden, denk ik echt dat ik hierbij niets nieuws kan voegen. Anderzijds zal den Grooten Oorlog hier in de streek nog wel 4 jaar lang heersen en tot heel wat initiatieven met als thema 'oorlog en vrede' inspireren.
Wijzelf, met **de Westlandlopers** *hebben ook een oorlogsprogramma samengesteld en we hopen dit ook een viertal jaren te kunnen spelen.*
Vandaar dat ik toch wel de oorlog in 'Doos Gazette' zal volgen, maar dan vooral gericht op het Poperingse en 'bachten de kupe'. Ik zal, zoals anderen ook voor mij, **Albert Baerts** *en* **Van Walleghems** *oorlogsdagboek als leidraad nemen.*
We hebben met de Westlandlopers een Nederlandstalig programma samengesteld gericht op het Britse leger, met de bedoeling dit vooral in Talbot House en op het Lyssenthoek Cemetery te brengen. Daar naast hebben we een programma ontwikkeld met verhalen over het Belgische of moeten we zeggen het Vlaamse front en over mensen van achter het front die met deze absurde oorlog geconfronteerd werden.
De grote geschiedenis van de Grooten Oorlog zal dus niet in Doos Gazette te vinden zijn, maar wel kleine menselijke geschiedenissen.

Uit de 'Burgerwelzijn' van de 24ste juni

Zaterdag is te Poperinghe het nieuws toegekomen dat Jules Leclaire, 47 jaar oud, werkman, wettiglijk gehuisvest te Poperinghe, in het gasthuis van Rijssel overleden is. en zondag 4 dezer, had een inwoner van Rijssel hem aan de statie verscheiden steken toegebracht.

De groote oorlog – Juni - De aanslag te Sarajevo

Op 28 juni 1914 was er een aanslag op de aartshertog en zijn vrouw in Sarajevo.
De moordenaars waren van Servische oorsprong en men schreef en beweerde dat het een Servisch complot was. Er heerste immers na-ijver tussen Oostenrijk en Servië omwille van de Balkanlanden.

De aartshertog was in West-Vlaanderen geen onbekende. Elk jaar bezocht hij Blankenberge en weer waren er voor hem in 1914 kamers besproken in het Grand hotel des Bains et des Familles.

De Belgische kust was rond deze tijd ook een vakantieoord voor de Duitse keizer.
In 'Augustus 1914 – België op de vlucht' van Misjoe Verleyen en Marc Demeyer stellen de auteurs dat Keizer Wilhem II als jonge prins van het naaktstrand te Mariakerke kwam genieten.

In Blankenberge wist van Frans Ferdinand te vertellen, hoe het slachtoffer geleefd had, hoe hij met zijn gevolg dagelijks ter kerke ging en de gemeenteraad der badplaats besloot zijn nagedachtenis te eren door een straat naar hem te noemen.

Luc Devos stelt dat er plannen waren om Frans Ferdinand in 1913 te vermoorden in Blankenberge toen hij daar zijn vakantie doorbracht.
De groote oorlog had dus gemakkelijk aldaar kunnen beginnen.

Als Frans Ferdinand en Sophie op 28 juni in Sarajevo aankomen, wordt er een bom naar hun auto gegooid. De bom ontploft op straat. Een militair en een twintigtal toeschouwers raken gewond.
De kolonne rijdt dan nog eens een verkeerde straat in en wanneer de auto's rechtsomkeer maken schiet de student **Gavilo Princip** de aartshertogen dood.

De man was zo klein en tenger gebouwd dat hij als soldaat geweigerd was in Servië. Hij werd echter wel lid van de geheime beweging 'De Zwarte hand' en zo werkte hij mee aan het complot.
Zijn proces kwam in Sarajevo uiteindelijk voor op 28 oktober 1914en hij werd veroordeeld tot 20 jaar celstraf, de maximale straf voor iemand die jonger was dan twintig jaar. Hij leed echter aan tuberculose. Enige tijd later moest een arm worden geamputeerd. Twee jaar later stierf hij in een ziekenhuis in Theresienstadt.

Er was toch wel iets Belgisch aan de aanslag in Sarajevo. Het pistool waarmee Princip schoot was immers een Belgisch Browningpistool uit de FN- fabrieken in Herstal. Het was een Belg, **Charles Doucet,** die een winkel van FN-fietsen had in Belgrado, die het wapen aan 'De Zwarte Hand' leverde.

En daarmee was het startschot gegeven voor den Grooten Oorlog.

Uit de Brugse krant 'Burgerwelzijn' van de 4de juli 1914

De aanslag te Sarajevo

Moord van aartshertog Ferdinand, erfprins van Ootenrijk en van zijne gemalin, de hertogin van Hohenberg.

De aanslag te Sarajevo

Moord van aartshertog Ferdinand, erfprins van Oostenrijk en van zijne gemalin, de hertogin van Hohenberg.

Aartshertog Ferdinand en zijne echtgenoote de Hertogin van Hohenberg

Zoo als wij reeds medegedeeld hebben, werd te Sarajevo, hoofdplaats van Bosnië, zaterdag eenen aanslag gepleegd tegen aartshertog Ferdinand, erfprins van Oostenrijk en tegen zijne gemalin, de hertogin van Hohenberg. Het was tijdens de plechtige ontvangst die daar plaats had ten stadhuize, ter gelegenheid van het officieel bezoek vanden aartshertog, dat deze met zijn gevolg in automobielen door de straten reed.
Twee opvolgende aanslagen hadden plaats; voor de ontbangst ten stadhuize werd eene bom geworpen naar het rijtuig van den aartshertog, maar zij ontplofte te laat en het volgende rijtuig werd getroffen. Toen de stoet van uit het stadhuis vertrok, werden op den automobiel van den prins twee revolverschoten gelost, die de aartshertog troffen aan den hals en zijne vrouw aan den buik. Beiden zijn weinige stonden later bezweken.

Nieuw verhaal van den aanslag

Ziehier uit goede bron een nieuw verhaal van den aanslag.
Eerst had men op het perron der statie rechts van de automobiel van den aartshertog een klein projectiel geworpen dat lichtjes ontplofte en echter in den rug der hertogs vloog. Kort daarna viel een bom. Die ontplofte op het oogenblik dat de automobiel volgende op die van den aartshertog voorbijreed. In het rijtuig vanden aartshertog wist men niet wat er gebeurd was, toen de volgende automobiel stilhiel. Zij die zich in het rijtuig bebonden, stapten uit en de auto van den aartushertog hield lang stil. Men legde aan den aartshertog uit wat er gebeurd was.
Op het stadhuis aangekomen drukte de aartshertog zijn verontweerdiging uit over den aanslag. De ontvangst was zeer schitterend, het volk had den aanslag vernomen en toen de aartshertog met zijne vrouw verscheen voor den ingang van het stadhuis, werd hij begroet met geestdriftige toejuichingen.
Hoewel de prefect poogde hem van den verderen tocht te doen afzien, wilde de aartshertog volstrekt de andleing voortzetten en in de eerste plaats bezoek brengen aan het militair gasthis, waar luitenant kolonel Morezzi, die bij den aanslag gekwest werd was heengebracht. In de automobiel zat de prefect Metiorek, die met het gelaat naar den aartshertog en zijne vrouw gekeerd zat.
De graaf Merrach had plaats genomen op de voerbank vande auto, om met zijne persoon den aartshertog tegen mogelijke nieuwe aanslagen te beschermen. Deze maakte nog lachend eene opmerking hierover aan den graaf.
Op den hoek der Franz Jotelstraat, waar de automobiel eenigzins moest vertragen, werden toen de twee doodelijke schoten gelost.
Het landshoofd had den indruk dat de aanslag mislut was, wilde echter in ieder geval den rit door de stad afbreken. Hij beval daarom den chauffeur om naar den konak te rijden. De hetogin zonk tegen den rechter arm van haar gemaal. Het landshoofd, Poliorek, meende, dat zij van den schrik in onmacht was gevalen.

In deze meening weerd hij vesterkt, doordien het echtpaar zachtjes eenige woorden wispelde. Eerst nadat het landshoofd aan den chauffuer die den weg niet kende een aanwijzing had gegeven en zich weer naar den troonopvolger toekeerde zag hij bloed in zijn nu geopenden mond. De aartshertog zat nog steeds rechtop.
Toen de auto voor den konak stil hield, was de hertogin volslagen bewusteloos. Toen men haar optilde, stortte ook de aartshertog op den vloer van de auto ineen.
Toen de troonopvolger en zijne gemalin in de konak gebrachtwaren, werd de hertogin in eene kamer op de eerste verdieping te bed gelegd en de aartshertig in eene kamer daarnaast.
Onmiddellijk verschenen de officieren van gezondheid dr. Arnstein en Dr. Polacco om de gewonden hulp te verleenen.
In den konak verscheen ook de burgemeester en andere hooge ambtenaren. De geneesheeren wilden ether hebben; daar dat niet voorhanden was, ging de burgemeestr die in eene naburige apotheek halen.
Men zag toen echter dat de gewonden niet meer te redden waren en haalde daarom den Franciscaner Provniciaal Prais Vroml Matsevic uit het naburige Franciscanerklooster, die zoowel den aartshertog als de aartsherogin de abosolutie gaf.

De lijken worden gebalsemd
Het lijk van de aartshertog is, evenals dat van de aartshertogin, maandag gebalsemd; daarna zijn de doodemaskers gemaakt. Het is nog niet vastgesteld, wanneer de lijken naar Weenen zullen worden overgebracht.
Bij de baar zijn tallooze kransen neergelegd.
Bij de inbalseming is gebleken, dat de rechter halsslagader van den aartshertog, alsmede de luchtpijp volkomen zijn stukgescheurd.
Bij de hertogin is hetzelfde met de groote buikader het geval.
De dood is bij beiden zeer snel ingetreden te ngevolge van verbloeding.
Bij de hertogin vond men den kogel in de buikholte.
Hij is waarschijnlijk in de wervelkolom blijven steken.

In dezelfde krant stond ook deze foto van de De Ronde van Frankrijk – Eenige der voornaamste deelnemers wielrijders:
Defraeye – Thys – Lambot – Marcel Buysse – Rossus

Nummer 144 **Doos Gazette** **juli 2014**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden

*

Als d'een koe zeekt, heffen d'andere huldere steert op.

*

Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 570 lezers

Beste abonnee

We staan omzeggens nu echt een maand voor de herdenking van 100 jaar grote oorlog, maar ’t is toch wel ‘godsgeklaagd’ wat men allemaal nu onder deze noemer aan het vangen is; van saucissen tot pralines, en van lopen & wandelen, van bier tot likeurflessen, enz…
Veel van die initiatieven hebben helemaal niets met de oorlog te maken.

Vandaar dat ik met veel plezier kan aankondigen dat Ingeborg Sohier wel een verhalenwandeling heeft samengesteld die ook inhoudelijk over 14 – 18 gaat.
Je kan op **4 juli en op 22 augustus** is er een verhalenwandeling omtrent 14-18 meevolgen in de omgeving van de Sint Sixtusabdij te Westvleteren. De wandeling kreeg de titel mee: **Grote en kleine mensen in den Grooten Oorlog.**
Zij vertrekt op de parking van **De Vrede,** ter hoogte van de ingang van het café, om 15 uur. De wandeling sluit rond 18 uur. Kostprijs: 3 euro.
Wees op tijd!!!

De Open kerkendag in de Sint Janskerk

De 'suisse voor één dag' leidt de bezoekers rond in de kerk en wijst hen op de vernieuwingen die er kwamen in het jaar 1777.

Er is weer heel wat gebeurd in de vorige maand. Op de laatste dag van mei en de eerste juni had **de Open Kerkendag** plaats, ook te Poperinge. Dank zij de bereidwillige medewerking van de Poperingse Cultuurdienst, het Stadsarchief van Poperinge en Onzen Heertje konden **de Westlandlopers** weer een ingetogen opvoering brengen rond de viering van 300 jaar Mirakel van O.L.Vrouw van Sint Jan, een viering die plaats vond in het jaar 1779.
De drie voorstellingen die plaats vonden, konden op een ruime belangstelling rekenen.

De zangers, de engel Patrick en de herder Joris brengen een kerstlied uit 1780, rechtstreeks uit de zondagsschool van die tijd.

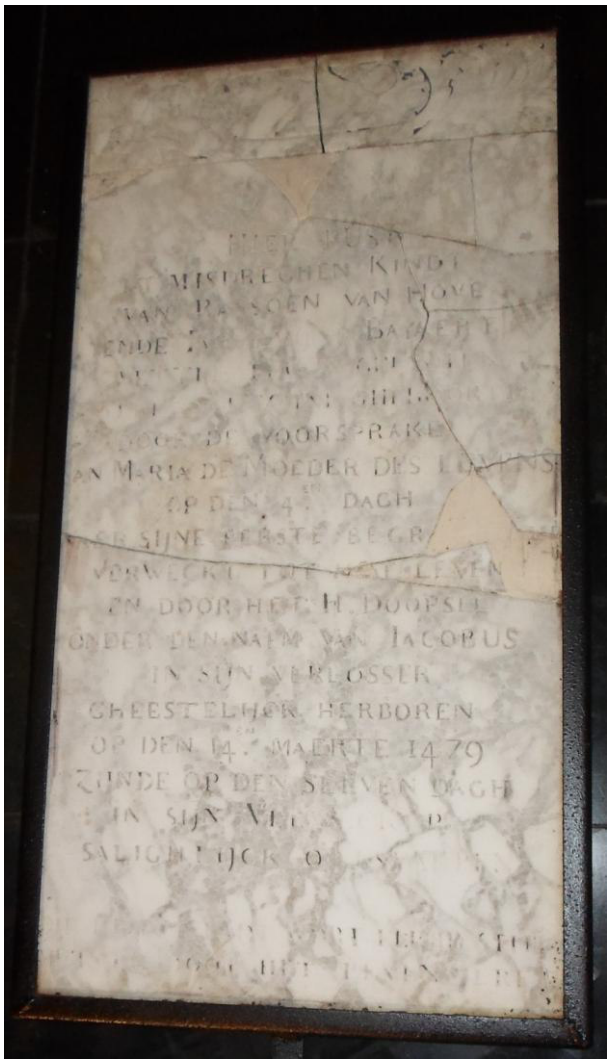
De zuster van de zondagsschool vertelt de legende van Sint Obrecht en dit bij de pilaar waar deze heilige in 1777 tegen geplakt is geworden.

Vanwege de Westlandlopers, bedankt aan alle bezoekers.
Foto's van **Henri Vandenberghe**

Wel heel bijzonder voor deze dagen was het feit dat men het oude zerk van het graf van Jacobus, het mirakelkind, kon zien; Johan Adriaen die dit in bewaring heeft, bracht het speciaal voor deze gelegenheid naar de kerk, waar het langs het huidige zerk gelegd werd.

Het zerk werd, zo vertelt de volksmond, in de eerste wereldoorlog door een Engelse soldaat met de kolf van zijn geweer kapot geslagen omdat men hem verteld had dat Onze Lieve Vrouw van Sint Jan een schat had.
Omdat hij geen goud aan haar beeld vond, dacht hij dat het goud in het graf van het kind misschien wel lag. Van Mark en Johan Adriaen kregen we de volgende technische fiche:

Zerk van het mirakelkind, wit marmer. Afmetingen: 100 op 53 cm. in 1680 werd het geplaats aan de voet van het O.L. Vrouwaltaar in de Sint Janskerk te Poperinge ter gelegenheid van het 200 –jarig jubelfeest van het mirakel, wellicht er vervanging van een oudere steen. Onder het pastoorschap van J. Derycke (1926 – 1950) werd de beschadigde steen opnieuw vervangen met dezelfde gebeitelde tekst als de vorige Het werd vervaardigd door steenhouwer Felix Verhaeghe. De steen verhaalt de gebeurtenis waarbij de doodgeboren Jacobus Van Hove op wondere wijze levend werd en na gedoopt te zijn opnieuw gestorven is.

D O M
HIER RUST
'T MISDRECHEN KINDT
VAN RASSOEN VAN HOVE
ENDE JAQUEMIJNE BAYAERT
WETTEL. TROUW GHENOTEN
OVERL. VOOR ZIJNE GHEBOORTE
DOOR DE VOORSPRAKE
VAN MARIA DE MOEDER DES LEVENS
OP DEN 4EN DAGH
NAER SIJNE EERSTE BEGRAVIJNGHE
VERWECKT TOT HET LEVEN
EN DOOR HET H. DOOPSEL
ONDER DEN NAEM VAN JACOBUS
IN SIJN VERLOSSER
GHEESTELIJCK HERBOREN
OP DE 14EN MAERTE 1479
ZIJNDE OP DEN SELVEN DACH
IN SIJN VERWECKER
SALICHLIJK ONTSLAEPEN

DIE HIER KINDT WORDT EER HY STERFT
MET DE DOOT HET LEVEN ERFT

Rondom de centrale steen, staat het volgende:

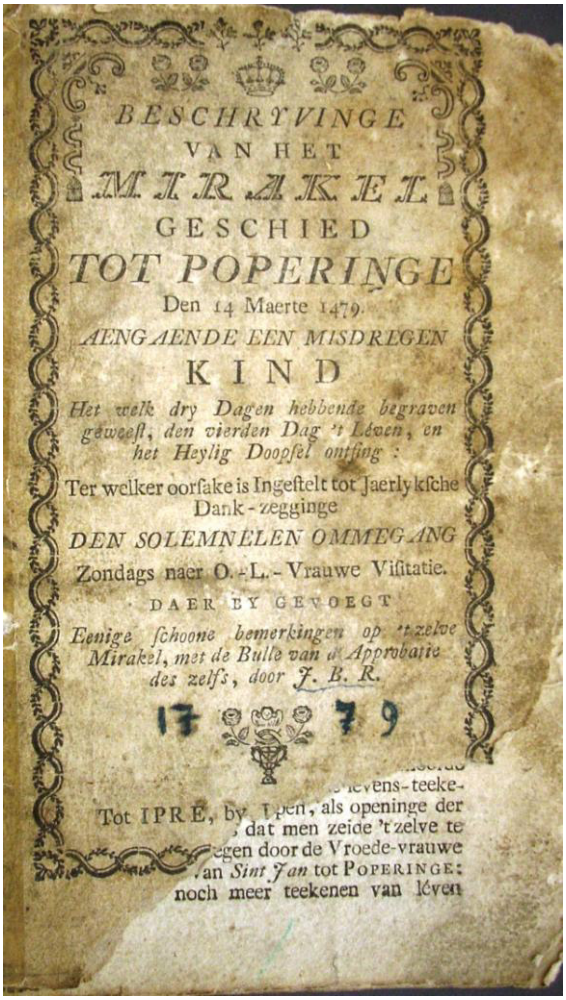
HIER RUST MYN NIETIG STOF
MYN GEEST VERHEVEN LEEFT
EN AEN MARIA LOF
VOOR HAERE VOORSPRAEK GEEFT

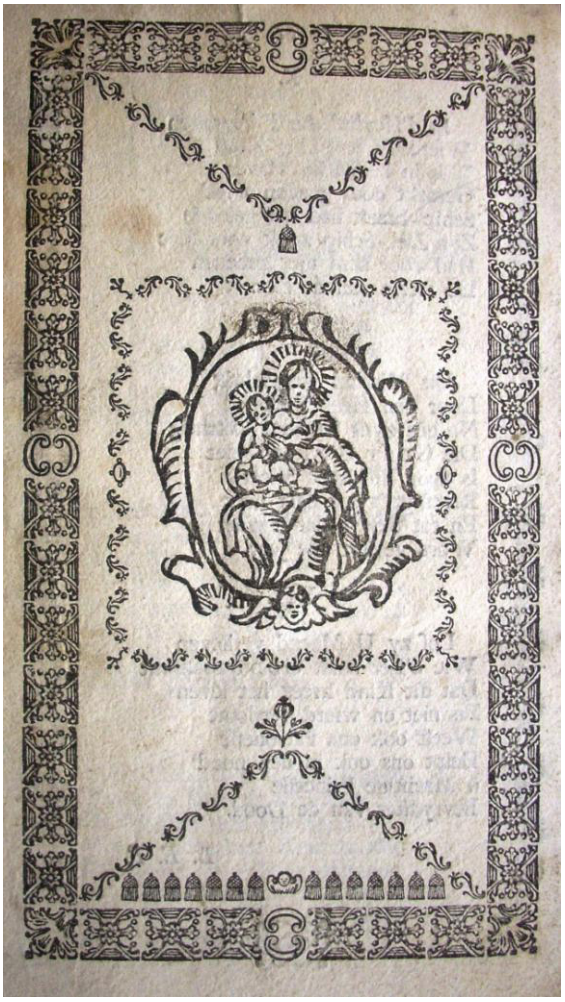

Z A N G

Op de wonderbaere Magt van MARIA.

Het toeval wilt dat nu sedert een paar dagen, bij het Stadsarchief Poperinge, er een dotatie binnen geleverd is geworden waarin het 'kleine' bedevaartsboekje' van het jaar 1779 zit. Hieruit haal ik het laatste lied.

BESCHRYVINGE
VAN HET
MIRAKEL
GESCHIED
TOT POPERINGE
Den 14 Maerte 1479.
AENGAENDE EEN MISDREGEN
KIND
Het welk dry Dagen hebbende begraven geweeſt, den vierden Dag 't Leven, en het Heylig Doopſel ontfing:
Ter welker oorſake is Ingeſtelt tot Jaerlyckſche Dank-zegginge
DEN SOLEMNELEN OMMEGANG
Zondags naer O.-L.-Vrauwe Viſitatie.
DAER BY GEVOEGT
Eenige ſchoone bemerkingen op 't zelve Mirakel, met de Bulle van d' Approbatie des zelfs, door J. B. R.
17 79
Tot IPRE, by I. pen, als openinge der ; dat men zeide 't zelve te egen door de Vroede-vrauwe an Sint Jan tot POPERINGE: noch meer teekenen van leven

Zang op de wonderbaere Magt van MARIA

Al had mij de natuer gegeven honderd monden,
In ider mond gestelt, een honingzoete tong,
Waer mee ik dag en nagt, MARIAS werken zong
Nooit wierd een eind gevonden,
Eer zou men van de zee de zanden konnen tellen,
De sterren in de logt, de kruiden van de wei,
De bladers van den boom, de bloessems die den mei
Kan op de takken stellen;
Eer zou men 't wild gezang en d'onverstaanb're taelen
Van al het pluimgediert, dat op den aerdbol zweeft
Dat in de logtstreek zwiert, dat in het water leeft
Van een tot een ophaelen.
Als eenen mensch, wie 't zy hoe schrander, hoe vervaeren
De gunsten, door de magt der Moeder Gods geschied
Aen allen sterverling,die zig op haer verleit
Zou konnen openbaeren

MARIA is nae God ons vaste hoop, ons leven,
Ons steunsel, onzen troost, ons toevlugt in den nood
Ons Moeder, onze bruid, tot bystand in de dood
Aen ons van God gegeven.
Maira is on ligt, waer zon en maen voor wyken,
On leidster, onze kragt, ons raedsvrouw, onze baek
Ons boorbeeld, onzen schild, hier al ons herts vermaek,
Ons vreugd in d'Hemelsryken.
MARIA door haer magt doet stomme menschen spreken,
Doet gaen die kreupel zyn, doet zien die waren blind,
En die verlaeten is, by haer genezing vind
Van alle zyn gebreken.
MARIA door Gods magt de dooden kan verwekken,
MARIA sprekt een woord en ziet! De vreede dood
Haer zeissen nederlegt, en moet van buit ontbloot
Op haer gebod vertrekken.
Ja, zulke magt heet zy van haeren Zoon ontfangen,
Dat alles wat zy vraegt, word nae haer wil gedaen
Ook nimmer onverhoort is zy van hem gegaen,
Een wet is haer verlangen.
Gelukkig, die altyd tot haeren Troon zal vlugten
In alles dat hem maeekt bevreest, bedroefd, benouwt,
Zoo hy, gelyk 't behoort op deze Maegd betrouwt,
Hy zal niet blyven zugten.
Gelukkig, die haer heeft tot Moeder aengenomen
Die heeft al zynen troost, op haer nae God gestelt
Voor wie het wezen mogt, voor hel-list en geweld
Hy nooit zal moeten schromen.
Nog meer, zyn naem is reeds in 's levensboek geschren
Hy is reeds voorgeschikt by d'Alvoorzienigheid,
En mag verzekerd zijn van zyne Zaligheid
In 't eeuwig duerend leven.
Maar wee! Die haeren Lof op d'aerde niet wilt zingen
Hy is slegts tot een stok der hellebrand bekwaem,
van al die hier niet meer, staet reeds d'heillooze
by de verwerpelingen.
Want hoe zou Godes Zoon erkennen voor zyn broeder
Die haer niet heeft erkent, van wie hy is gebaerd
Neen, boven is geen plaets voor die niet eerst op d"aerde
Ge-eert heeft zyne Moeder.
Wy zullen of de dood, of 't leven door haer erven
Ons lot is in haer hand: God wilt, dat wy door haer
Verzoeken zyn genae, ontkomen helgevaer
En 's Hemels Kroon gewerven.
MARIA is dit zoo? Ik wil dan al myn dagen
Beschermen uwen dienst, uw naem en lof en eer
Ontfangt my voor uw kind, geen zaek kan my ooit meer
Als dit geluk behaegen.
Als ik mag in uw schoot, en in uw armen rusten
Dan vaer ik vol van hoop regt na myn Vaderland

Myn schip voor geen tempést, bestiert door uwe hand
Vervaert is op de kusten.
En wyl nooit is gehoort van niemant ooit gelezen,
Dat hy verlooren ging, die U tot Moeder heeft
Ah! Bid ik, laeet niet toe, dat ik van al, die leeft
Uw eerste vlek zou wezen.
Neen, Moeder, gy moogt my den eersten niet verstoten
Ja, laet my door uw gunst, van zoo ik sterven zal
In 't Ryk, alwaer gy heerscht, het talleloos tal
Van uw dienaers grooten
Op dat ik daer altyd uw magt die 'k hier getuige
Met d'Engel-kooren zing, en my, uit dankbaerheid
Voor den verheven Troon van uwen Majesteit
All' Eeuwen nederbuige.

Gelooft, geviert
Gelieft, geciert
Zy Maria in al eeuwigheden
Vidi DEDOURS, L.C.

Eén van de vele luisteraars op de Open Kerken dag was **Isabel Decrock** *en zij stuurde mij reeds de dag daarna het volgende bericht:*

Beste Guido en Westlandlopers,
Een geslaagde voorstelling van De Mariale processie in 1779 (1778) op Open kerken dag.
Ik heb omtrent Onze Lieve Vrouw van St Jan nog een gedrukte folder in bezit met het wedervaren tijdens de oorlogsjaren. En dit naar aanleiding van 100 jaren grote oorlog…
Groeten,
Isabel Decrock

"*Onze Lieve Vrouw Van St Jan – TE POPERINGHE – in oorlogsdrang."*
Aan E.H. Banckaert.
Ijvervolle Herder van Sint Jan en vrome hoeder van 't Mirakelbeeld, EERBIEDIG OPGEDRAGEN
Gedrukt bij Sansen-Vanneste, Poperinghe

BESTE MEDEBURGERS,

Alles wat van Onze Lieve Vrouw van Sint Jan spreekt, is U hoogst welkom: die godvruchtigheid wordt U als ingeboren; zij verspreidt zich immer verder, dank zij de onvergeten plechtigheid der kroning op 16 mei 1909, dank zij de onverstoorbare bemoeiing van den ijverigen Herder der parochie.

Deze gemoedvolle herinnering aan O.L. Vrouw in oorlogsklem, weze U eveneens aangenaam, en brenge het hare bij om de Moedermaagd betrouwvoller nog te doen aanroepen.

Waartoe noodig U den dagelijkschen smeektocht van Oogst 14 en volgende maanden af te schetsen? Gij waart er de ontroerde getuigen en ommegaande bedevaarders van.

Waarom U de vurige gebeden herinneren voor het beeld, dan naderhand onophoudend uitgesteld en met geurige bloemen versierd? ’t Was gijzelf die stil ze storttet in die benauwvolle dagen en maanden en jaren.

En toch was het de vuurproef, met helsch geweld uwe devotie aangedaan, veel schoone herinneringen verdwenen: het mirakelhuis werd uitgebrand, de doopvont vernietigd waar men ’t kind eens zaligde, het altaar geschonden waarvoor het rust, de heele kerk bedreigd, alle openbare betoogingen gladweg onmogelijk gemaakt. Maar het tegendeel werd bereikt: uwe devotie werd gespijsd, wortelde zich vaster in uwe herten, deed er nog inniger smeekingen uit vloeien.

In April 18 was het de pijnlijkste overmaat: de volledige ontruiming der stad en de droeve tocht ter ballingschap. ’t Mirakelbeeld moest meê naar ongekende oorden, na een oponthoud van eenige dagen in ’t Vogeltje buiten stad.

Wat scheen het Heiligdom toch doodsch en ijdel, waar Moeder was verdwenen: o, zulks herhale zich nimmermeer!... Toch bleef haar geest beschermend er zweven, en geen verdere noodlottige beschadiging gebeurde. Toch werd haar eeredienst niet heelemaal geschorst, en vrome burgers drongen, door de wachten heen, die treurige verlatenis binnen, en trotseerden doodsgevaar om den Ommegang te doen. En in den vreemde, en onder de Poperingsche soldaten: wat al stille verzuchtingen om hulp en troost, om redding en behoud, om terugkeer en vrede!...

Helaas, wanneer?..... Eens kwam Maria met Jezus uit Egyptenland terug, als Herodus bezweken was onder Gods geeselende straf; zou het nu niet eveneens, als de meineedige zijnen hoogmoedsdroom teenemaal verbrijzeld zag? De gebeurtenissen, door de hand der Voorzienigheid tastbaar geleid, maakten dat onverstoorbaar voorgevoel bewaarheid, en als een donderslag was de omkeer daar…. de stad werd heropend, opnieuw bevolkt, en gaat onder ’s Heeren hoede en zegen eene grootsche toekomst tegemoet.

’t Mirakelbeeld kwam weer uit Concille-le-Temple bij Abbeville in Fransch-Vlaanderen, en werd triomfantelijk ter kerk gebracht. Maria’s eeredienst had zegerijk de proef bestaan, en kwam er heerlijker uit, en krachtiger vastgeankerd, en dieper ingeworteld. Getuige **de jubelstoet op 13 Maart 19,** daags voor de verjaring van het wonder: geen akkoord-geluid, de klokken waren verre nog; geen processie-tocht, alles ontbrak nog ten volle; maar iedereen te been in ontelbare scharen, en een juichende geestdrift nooit gezien…. O Maria, zie voortaan goedig neder op uwe kinderschaar, en laat ons nooit meer weezen worden.

Lijk eens de vrucht van uwen Maagdenschoot,
Door wreede dood ons voller leven bood,
En Paschen Hem uit Goeden Vrijdag sproot:
Zoo, Moeder, mocht door U uit hoogsten nood
Het Poop’ringsch volk verrijzen hemelgroot!

Waar naartoe?

1.

Waar is Sint Jans mirakelbeeld,
Nu ’t Poop’ringsch volk is rondbedeeld
In vreemde landen?

-Als kinders zuchten onder wee,
Dan lijdt Maria geerne meê
Met lieve panden
En als de vijand zonder maat
Vernieling zaait en moordend slaat
In alle standen:
Dan waakt Zij bij haar angstig kroost,
En heelt zijn wonden onverpoosd
Met zalvende handen.
Toen eens Herodes Jezus zocht,
Doorreisde Zij, in droeven tocht,
Woestijne-zanden;
Nog volgt Zij kinders vluchtend trouw,
En Haar weerhoudt noch winterkou,
Noch zonnebranden.
Zoo schuilt het lief mirakelbeeld,
Waar 't Poop'ringsch volk is rondbedeeld,
In vreemde landen.

15 Oogst 1918.

2.

Maar wijs het zalig toevluchtsoord,
Waar tot het beeld, nooit onverhoord,
Wij bedevaren?
-Ter plaatse reizen past nu min,
En moeder kent uw godsvruchtzin
Van vredejaren;
Zij hoorde uw beên in oorlogsdrang,
Die talloos gij ter ommegang
Vol hoop kraamt paren;
Zij zag hoe later, diep in 't hert,
Voor allen vroom gebeden werd,
Die dierbaar waren.
In 't hert zij voort het stilzaam oord,
Waar gij tot Haar, nooit onverhoord,
Kunt bedevaren.
En lijk de maagd voor 't wichtje bad,
En zij het mocht, door 't doopselnat,
Voor eeuwig sparen:
Zoo voor de stad in stervensnood,
En voor zooveel in ziele-dood,
Wilt u daar scharen.

8 september 1918.

3.

Waar blijft het toch?.... een minnend kind
Is rustig maar, als 't moeder vindt…
Waar mocht ze vlieden?
-Waar anders als Haar Hoeder vroom,
Die Haar ter kerk lang zonder schroom
Ziet hulde bieden;
En, hoog verheven op Haar troon,

Aan oorlogsgruwel met Haar Zoon
Kalm zag gebieden;
Dan treurend met Haar henenging,
Als dood alom te dreigen hing:
Och! 't Moest geschieden!...
Heel ongedeerd wilde Hij dien schat
Eens wedervoeren naar ons stad;
Met vreugdelieden,
Die zich op 't heuglijk kroningsfeest,
Uit herten toen nog overweesd,
Niet hooren lieten,
Zou moeder zeegrijk binnentreên,
Gekend, gevierd als nooit voorheen
Door alle lieden.

10 Januari 1919.

Weerom thuis.

Geen klok-akkoorden doen ons kond,
Maar 't schalt uit vol gemoed in 't rond:
"Zij komt weer wonen!"
Hoezee! 't Wordt dubbel wonderdag:
Het uur, dat eerst herleven zag,
Gaat Zij bekronen;
Zij wil ons stad, nog doodsch als 't graf,
Ons volk, wiens vroomheid droef begaf,
Haar smeekkracht toonen.
Haar intreê zij een jubelstoet:
Wat ook aan pracht ontbreekt, vergoed-
En geestdriftstonen.
Uit Conchille kwam Zij nu weêr,
Van ons verscheidt Zij nimmermeer,
Zij blijft hier tronen!....
En dieper hulde en eeuwige trouw
Beloven vast, o Lieve Vrouw,
Al uwe zonen.
Geef hulp in druk, aanhoor ons beê,
Verleen herleving, schenk ons vreê,
Wil liefde loonen.

C.D.W. *13 Maart 1919.*

Op onze kleine tentoonstelling in de Sint Janskerk lag ook het boekje **'De Geestelycken Nachtegael'** *van de hand van* **E.H. Petrus Wenis,** *dat hij in* **1698** *publiceerde en dat uitgegeven werd 'Tot Ipre, by Joannes Baptiste Moerman'.*

Hieruit halen we naar aanleiding van de Mariale processie op de eerste zondag van juli het 18de rymgesangh:
Gheluck-biedinghe ghedaen aen de stadt van Poperinghe, staende onder de bescherminghe van Onwse Lieve Vrouwe van Mirakelen.

1
Soetaerdigh vaderlandt,
Vruchtbaerigh **Poperingh**
Met 't hommel-kruydt beplant
Wiens naem komt van een ringh
Van Poper (soo men meent
En in uw dichters las)
Die aen uw kleyn gemeent'
Een herberghsteecken was.

2
Met reden mag ick wel
U bieden groot gheluck
Door dit myn rymigh spel
Al zyt gy nog in druck
En draeght den oorloghsrouw
Dat gy in ’s vyands haet
Hebt een stercke vrouw
Die voor uw borghers staet.

3
Al brenght gy onder ’t last
Van Mars, en ’t swaer gewicht
’t welck op uw schouders valt
Na vele jaeren light
Met dees vernieuwde feest
Ververscht den ouden moet
Neemt aen al wat den gheest
In vreughden leven doet.

4
Verduystert en vergheet
Al wat U heeft ghepraemt
’t Welck sonder innig leet
Niet en kan sijn ghenaemt
Laet uyt uw sinnen gaen
’t uytsinnigh kryghsghetier
Ghehoort, wanneer ’t Vulcaen
Al stelde in vlam en vyer.

5
Verdryft uyt uw ghemoet
’t ghedencken van den dagh
Die door het geusch ghebroet
Uw hoofdkerck branden sagh,
Uyt uw’ ghedachten bant
En verre van U stiert
Al wat door quade handt
Hier oyt bedreven wierdt.

6
Al wat door ’t ongheweert
U nieuw’lyck heeft verdruckt
Van uw gezichte keert
Uyt uw bedenckingh ruckt
De kerck en het convent
Door ’t blixem vyer vergaen
Om niet te zijn bekent
Moeten uyt ’t ooghmerck gaen.

7
Vergeet, al wat beswaert
En gheeft Maria danck
Die ’t meeste deel bewaert
Van val en onderganck
Gij zijt van Phoenix stam
En rijst nog op met eer
Naer dat ghy door de vlam
Vergaen hebt menigh keer.

8
Ghy mooght wel nemen moet
In uwen overlast
En in den teghenspoet
Als ghy uw hope vast
Grondtvest op dese Maeght
Die aenhoort uwe klacht
Die voor u sorghe draeght
En houdt een goede wacht.

9
Heeft Ypre eenen Thuyn
Die haer in d’oorloghs tydt
Als eenen hooghen duyn
Bedeckt, beshermt, bevryt
Ghy siet een halve ‘Maen’
Een hoogh verheven wal
Voor uwe ooghen staen
Dien U bevryden sal.

10
Die U bestormen wilt
Door ’t byer of ’t staeligh sweert
Vont eenen kloecken schilt
Waar door gy Y verweert
In een beschermend’ handt
Hy vint een leegher groot
In order wel bemant
’t welck vreest noch stael, noch loot.

11
Als ghy door ’t wolle werck
Door laken weverie
Gheluckigh waert en streck
En vol van hoverdye
Ghy hebt in ’t oorloghgsvelt
Uw volck al menigh keer
In slaghorder ghestelt
Alwaer elck voor zijn eer

12
Voor kercken, schouwen, lant
Voor vrouwen, kinders, goet
Standt hield als vast geplant
En storte ’s vyand’s bloedt
Dit al wordt nu beschermt
Door uwe torrepoort
Dees troost U, als ghy komt
Dees uwe klacht aenhoort.

13
Van oosten ick aanschouw
Dit wonderdaedigh beeldt
Van westen, ’t kerckgebouw
In uwe ooghen speelt
’t welck Onse Lieve vrouw
En maeght is toeghewijt
Soo langh dees zyn ghetrouw
In goede wees ghy zyt.

14
Hier uwen Heer Prelaet
Bertinus sonder bleck
In ’t midden van den staet
Bidt voor syn edel werck
Een deel van synen mont
Syn heiligh kaeckebeen
Is aen uw kerck ghesont
Door miltheyt onghemeen.

15
Dees ont als by den Heer
Der heeren open gaet
En bidt op synen keer
Godt ’t minst niet af en slaet
Als uwen heer patroon
Uw saeck hier boven pleyt
Hy wint selfs sonder toon
Niet wierdt hem oyt ontseyt

Moord te Houthem

In de gazet van Poperinghe van de 20ste maart 1938 stond het volgende artikel over de moord te Houthem.

Vreeselijk drama te Houtem bij Veurne

84 jarige vrouw vermoord door haar 26-jarige kleinzoon. De dader en zijn vrouw aangehouden.

Op het gehucht Elzentap, te Houthem, bij Veurne, woonde in een afgelegen huisje een oude vrouw, de weduwe Bruneel, geboren Sophie Vanclyte, 84 jaar oud, samen met haar zoon Arthur en een zijnder kinderen, een zoon van 15 jaar. Wekelijks den maandag morgen rond vier uur trekt haar zoon Arthur naar zijn werk. De geburen, die haar steeds vroeg te been zatgen, waren er maandag morgen over verwonderd dat zij de oude vrowu niet hadden gezien. Ongerust geworden, duwden zij de voordeur open en vonden de ongelukkige vrouw uitgestrekt in den achterkeuken aan den voet van den trap in een grooten bloedplas.

Eerst werd gedacht dat de vrouw van den trap geslukkeld was en dat het ongleuk gebeurd was na het vertrek van haar zoon. De 15-jarige kleinzoon slei pnog op de verdieping.

De rijkswacht stelde een onderzoek in en verwittigde het parket van veurne dat ter plaatse afstapte.

Door allerlei verdachte vaststellingen werd de veronderstelling van een ongeluk al dadelijk van kant gelaten en besloot men tot moord.

De ongelukkige lag uitgestrekt op de nrug en droeg een breede wonde aan het voorhoofd terwijl den schedel totaal verbrijzeld was. Twee emmers, gevuld met water stonden nevens het lijk. Er kon dus geen spraak zijn van een val.

De lijkschouwing deed uitschijnen dat de wonden werden veroorzaakt door een hamer.

De vermoedens vielen dadelijk op de klenzoon Jules Bruneel, 26 jaar, wonende te Beveren, en die de oude vrouw reeds meermalen had bedreigd; een huiszoeking bij Jules Bruneel deed allerlei kruidenieswaren ontdekken, die gestsolen waren in het huis der misdaad.

Er viel niet meer te twijfelen. Jules Bruneel werd aangehouden, alsmede zijne vrouw. Te veurne bi jden odnerzoeksrechter gebracht, bekenden zij algauw de oude vrouw te hebben vermoord en bestolen. Terwijl de vrouw op de loer stond, ging Jules zijn grootmoeder met hamerslagen vermoorden, waarop beiden dan het huis onderzochten en met een buit van … dertig frank vertrokken.

Een dergelijke drama was voor Achilles Coppernolle de aanleiding om een moordlied te dichten op de wijs van 'Bohémienne'.

Afschuwelijke moord te Houtem bij Veurne – op het gehucht Elzentap

Achilles Coppernolle
air: Bohémienne

Een wreede moord
't is ongehoord
komt er te gebeuren
te Houtem daar
op den Elzentap
kwam men daar bespeuren

eene oude brave vrouw
lag daar dood in hare woon
met een hamer
werd zij gedood
wreed en ongehoord

Refrein
Wat had die vrouw u misdaan
Dat gij haar zo laf voortaan
Beroofd hebt van het leven
Wat had zij toch misdreven
Gans bebloed vond men haar daar
Zij kende haar moordenaar
Zie het was haren kleinzoon
Die haar wreed had vermoord

Zij smeekt welaan
Wilt toch niet slaan
'k heb u niets misdreven
Maar o, wat smart
Treft ieders hart
Zij viel daar dood neder
Zij die werd door dien barbaar
Vermoord in haar huisje daar
Denkt nu welaan
Gij moordenaar
Aan uw straf voortaan

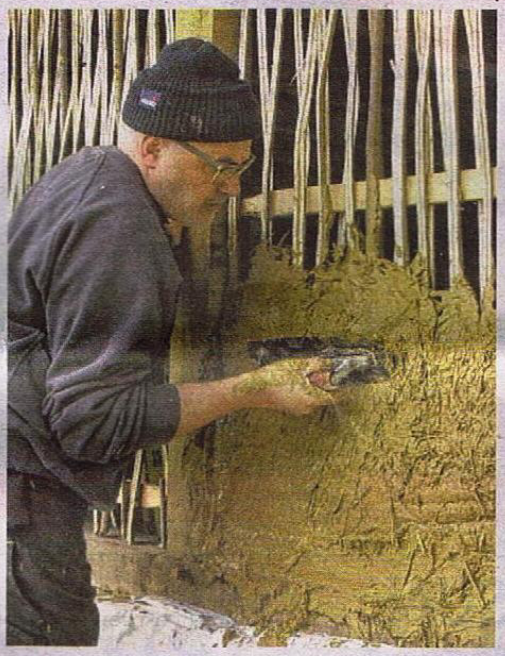
Familielien
Die zijn nu daar
Dag en nacht aan't treuren
Door het verlies
Van moeder teer
Ieders hart dat scheurde
Met een hamer werd zij gedood
't Is toch een laffe sluipmoord
wat had die vrouw
hem toch misdaan
om haar dood te slaan

Moordenaar, laffen tiran
Wat had die vrouw u misdaan
Wat had zij u misdreven
Gij zult uw straf niet ontgaan
O gij laffe moordenaar
Gij zult boeten in 't gevang
Al voor uw leven lang

Vrijwilligers lemen vakwerkhuisje

POPERINGE - Zaterdag 10 mei sloegen het Regionaal Landschap West-Vlaamse Heuvels (RLWH) en het Agentschap Natuur en Bos, vrijwilligers van Yser Houck uit Noord-Frankrijk en buurtbewoners de handen in elkaar om het vakwerkhuisje in de weide naast het Helleketelbos te lemen.

"Vorig jaar herstelden vier professionele vakwerkbouwers het houtskelet van het vakwerkhuisje", vertelt Nele Saint Germain van RLWH. "Het vakwerkhuisje is een restant van een grote vakwerkhoeve van het Groot Gasthuisgoed. In 2005 kocht Agentschap voor Natuur en Bos de weide met bijhorend gebouwtje en besloot het vakwerkhuisje, in de volksmond heksenhuisje, verbrand hof of elfenhuisje, te herstellen. In dit huisje zal de geschiedenis van de omgeving in woord en beeld omschreven worden. Het Agentschap Natuur en Bos deed het voorbije jaar alvast de afbraak- en metselwerken." (TGHL/Foto TGHL)

Een restant van de vakwerkhoeve van het Groot Gasthuisgoed.

De Sceure

Politieke onenigheid over letter H in ontmoetingscentrum

Geen nieuwe naam voor De Sceure

OOSTVLETEREN

De Sceure blijft De Sceure. Na een chaotische gemeenteraad met drie schorsingen, slaagde oppositiepartij CD&V er voor het eerst in jaren in de meerderheid van LVP te breken. De Sceure of De Scheure was de inzet van het debat. De letter H zorgde voor heel wat commotie.

THOMAS DE CONSETH

Het waren Domien Doise en Herman Cauwelier die enkele maanden geleden een aanvraag indienden bij de Cultuurraad om de naam van het Oostvleterse ontmoetingscentrum De Sceure te veranderen in De Scheure. «De Sceure strookt gewoon niet met ons taalgebruik», aldus Domien Doise. «Het klinkt vreemd en iedereen spreekt het woord uit met de sch. De renovatie van het gebouw leek ons een ideale start om het vreemde sc-woord te bannen.» De cultuurraad van Vleteren kwam samen en besloot om een gunstig advies uit te schrijven voor de naamsverandering. Het was aan de gemeenteraadsleden om de wijziging goed te keuren.
De discussie over de toevoeging van de H werd al enkele gemeenteraden doorgeschoven naar de volgende zitting. De naamsverandering kreeg de partijleden namelijk niet op eenzelfde lijn. Groot was de verwondering bij de Landelijke Volkspartij (LVP) toen CD&V-fractieleider Guido Berten onverwacht een voorstel indiende bij burgemeester Stephan Mourisse, die de gemeenteraad voorzit.
«We willen de discussie verleggen», opperde Berten. «We dreigen te verdrinken in een eindeloze discussie. Daarom stellen we voor om De Sceure vanaf nu OC De Vleter te noemen. In een trek kunnen we de dorpshuizen van Westvleteren en Woesten ook omdopen tot respectievelijk OC De Trappist en OC Roesten.» De leden van LVP stonden perplex door het onverwachte voorstel en verlieten samen de raad voor overleg.

Guido Berten

De Sceure blijft zonder H aan de gevel van het ontmoetingscentrum hangen. Foto's Thomas De Conseth

Anonieme stemming

Voor burgemeester Stephan Mourisse was het duidelijk. «De dorpshuizen zijn al zeer bekend in de volksmond. We zijn niet van mening dat een naamswijziging opportuun is.» De meerderheid stemde het onverwachte amendement richting de prullenmand. De burgervader vond het aangewezen om de naamswijziging anoniem te stemmen. «Het gaat hier om een persoonsgebonden kwestie», argumenteerde hij. «Niets van», sneerde Berten, nadat CD&V de raad liet schorsen. «De LVP is intern verdeeld over de naamswijziging en wil via een anonieme stemming de verdeeldheid verbergen.» Berten eiste een stemming bij handopsteking of de partij zal zich onthouden. Niet meedoen betekent dat, ook door anoniem te stemmen, de verdeeldheid binnen de meerderheid zichtbaar zou zijn. Het politieke schaakspel dwong de partij tot een derde schorsing om de koppen bij elkaar te steken. De LVP verliet de raadzaal om te bezinnen over hun standpunt. Uiteindelijk stemde de LVP er mee in. Vijf leden van meerderheidspartij LVP stemden voor de naamswijziging, twee leden van de meerderheid stemden samen met de oppositie tegen. Na een chaotisch debat is de H definitief afgevoerd.

Burgemeester Stephan Mourisse

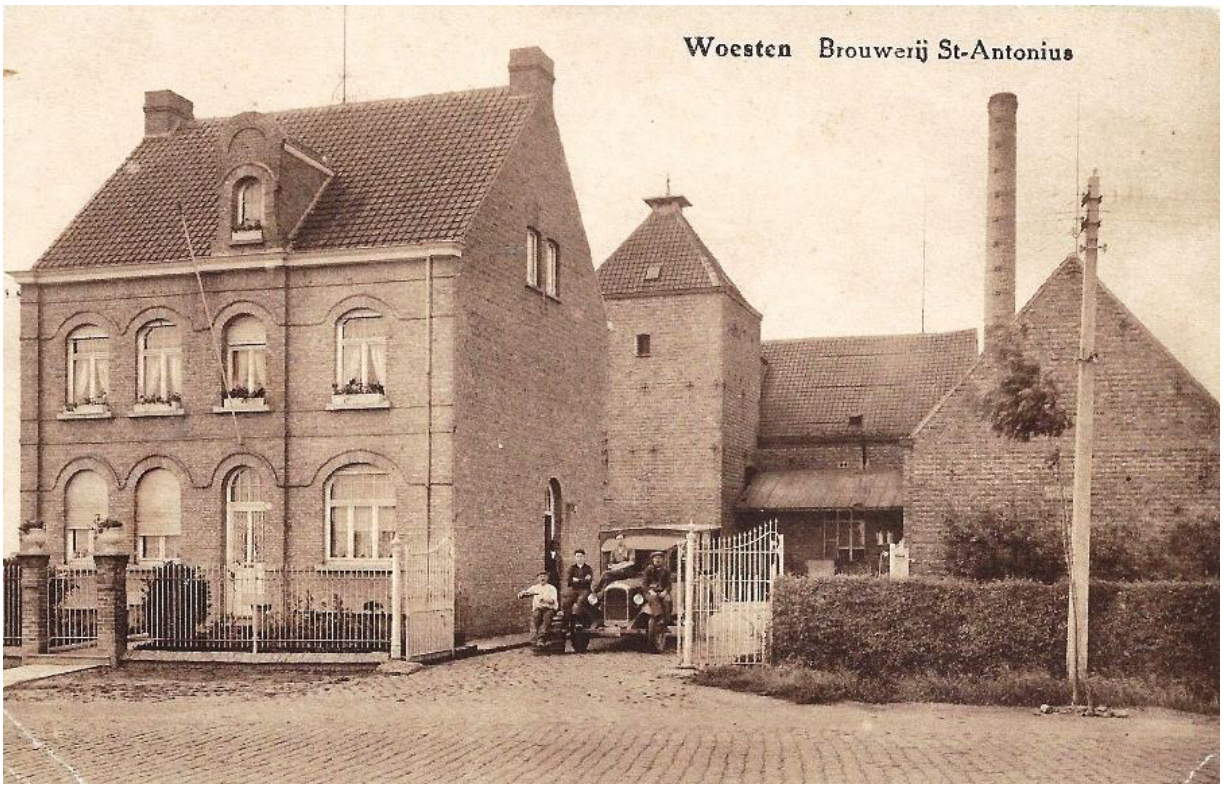
«Ik vind het jammer dat een rechtzetting van een taalfout is uitgedraaid op een politiek spelletje», zucht Domien Doise.

Vleteren haalt niet snel het nieuws, maar als het dan toch eens in de krant geraakt, dan is het met een 'cultureel' probleem. Het voorgaande artikel kreeg zijn vervolg onder andere in 'De Ideale Wereld' op Vier maar ook op de Nieuwssite 'The First Post' waar men de zaak nog verergerde met het volgende verslag:

Nadat de gemeenteraad maandagavond op een ware koldervertoning uitliep, kwam er gisteren nog maar eens een nieuwe wending in het verhaal rond het al of niet herbenoemen van **de Sceure**. Meerderheidspartij LVP was intern verdeeld over de materie: vijf van de zeven LVP'ers stemden voor naamsverandering naar '**De Scheure'**. Maar de andere twee stemden tegen, net als alle oppositiepartijen.
Ook een voorstel van CD&V om de discussie te beslechten met een volledig nieuwe naam, **'de Vleter'**, draaide enkel op nieuwe conflicten uit. Dus bleef alles bij het oude en leek de naam 'de Sceure' behouden te worden. Althans, tot de onafhankelijk zetelende **Johan Depinois** alsnog met een nieuw voorstel afkwam: **'De Spleete'.**
Scheure of sceure, het is een eeuwig lopend debat over hoe een 'goeie' West-Vlaming dat nu moet uitspreken. Bij spleete is die discussie er niet. Of je nu in Kortrijk, Brugge of Roeselare rondvraagt, een spleete is een spleete. En dat is bovendien een synoniem voor scheure, wat erg goed uitkomt. Dat heeft mijn voorstel dan ook voor op dat van de CD&V.
~ Johan Depinois
Bij CD&V zijn ze niet volledig overtuigd, maar de meerderheid van de LVP is dat wel. Daar zaten ze toch wat verveeld met de interne verdeeldheid, en dit compromisvoorstel komt hen dus zeer goed uit. Het is dan ook een zo goed als uitgemaakte zaak dat het voorstel door LVP

& Johan Depinois op de volgende gemeenteraad zal worden goedgekeurd: de Sceure wordt de Spleete.
En wat men in Oost-Vleteren erover denkt, vat dorpsinwoner **Marie-Jeanne** voor ons gevat samen:
De sceure, de scheure, de spleete… das ollemoale tzelfste. Zolange dat ze doar nie te vele lude boenke-boenke muziek droain, is da ol goe. En nu meugn die politiekers zich met etwot anders ne kjé bezighoedn.

Al bij al 't is ongelooflijk dat er een discussie dient gehouden te worden hoe men een 'scheure' in deze streek uitspreekt. Iedereen weet immers dat men naar Kortrijk moet een een 'sc' te krijgen waar wij een 'sch' uitspreken.
Dat wist alleszins **Domien Doise** *toen hij de euvele moed had om zijn voorstel tot verandering te formuleren. Het absurde 'politieke' verloop van deze discussie is da nook hallucinant. Hoe is dit toch te verklaren?*
Zou de nabijheid van enerzijds de brouwerij van het klooster van West-Vleteren aan de ene kant en deze van de Struise brouwers aan de andere kant misschien iets met deze zaak te maken hebben?
Beiden brouwen uiteindelijk van het beste bier van de wereld?
Wat drinken die mannen daar eigenlijk vooraleer ze naar de gemeentevergadering komen?

VLETEREN: ZYN KERKE, ZYN MEULEN, ZYN BROUWERIE, ZYN SPLEETE…

Als de Brugse Metten nog eens plaats vinden, hoe gaan de Vleternaren dan 'schild en vriend' uitspreken? Zoals de Kortrijkzanen?

De Grooten Oorlog

jef hoornaert & frie hardeman

Agonie – rondpunt Vlamertinge

Je kan geen krant open slaan of je vindt wel iets over de herdenking of moeten we schrijven ‘viering’ van de Grooten Oorlog.
Van **Jef Hoornaert** kreeg ik de foto van de ‘cabin art’, door he men door Frie Hardeman gerealiseerd. Ik moet bekennen dat ik hun schilderij op de cabine best kan appreciëren.
Misschien we het mooiste oorlogsmonument momenteel is wel het rondpunt te Vlamertinge met de paarden in doodsangst: agonie gedoopt.
Momenteel bloeien de kollebloemen en het zicht is gewoon prachtig.

Soms lijkt mij de ‘vieringinitiatieven’ dubieus en alleen maar gericht op de conumptie.
Ik heb de indruk dat zowat alle initiatieven overgoten dienen te worden met een eerste Wereldoorlog sausje, al is het maar om in de krant te kunnen komen.
Sterke drank in een bom-fles? Een gewone wandeling wordt opeens een ‘herdenking’ van de eerste oorlog? Oorlogspralines?
Als het maar de toeristen behaagd.

Tussen al dit grof geweld, doet het altijd deugd om een welgemeend en weldoordacht initiatief tegen te komen.
Het Jagershof te West-Vleteren, op de weg van Poperinge naar Krombeke, is een dergelijk initiatief.
Vader en zoon, Chris en Guy Depoorter hebben de handen in elkaar geslagen en op de zolder van het Jagershof een kleine maar prachtige tentoonstelling gerealiseerd, die het bezoeken meer dan waard is.

Guy Depoorter, *initiatiefnemer van de tentoonstelling.*

De tentoonstelling werd gerealiseerd met de medewerking van broeder Johannes van het Sint Sixtus klooster te West-Vleteren die een aantal papieren maar ook een prachtig filmpje over een bezoek van de koningin van Engeland aan de streek in de oorlogstijd, waarbij zij onder andere het klooster bezoekt.
Een prachtige documentaire waarin men heel veel van de streek herkent.

De doelstelling van de tentoonstelling was om de directe omgeving van het Jagershof en dus ook het Sint-Sictusklooster, de Lovie en vooral de hospitaalsite van Dozinghem in beeld te brengen.

Daarin is men heel goed geslaagd door onder andere een ‘operatiekamer’ weer te geven en met daar de persoonlijke verhalen van onder ander Edward Revere Osler en dokter Harvey Cusher en van twee verpleegsters mee te geven.
De informatie is natuurlijk beperkt maar ‘to the point’ en wordt gegeven op smaakvolle informatieborden.

In het museum worden de belangrijkste verschillende soldaten die in de omgeving rond gezworven hebben via aangeklede poppen terug geëvoceerd. We krijgen een echte ‘shotsman’ te zien met zijn kilt; een ‘gewone Engelse soldaat, maar ook een vliegenier die naar het vliegveld refereert dat omzeggens tegenover de hoofdingang van de Lovie lag.
Chris Depoorter heeft zelfs authentieke vliegenierslaarzen gevonden.

Tussen al deze stoere soldaten wordt er ook aandacht besteed aan Private Herbert H. Chase.
We nemen hier dit informatiebord volledig over:
Op 12 juni 1915 werd Private Herbert H. Chase van de 2de Lancashire Fusiliers om 4 u. 30 ’s morgens tegen de abdijmuur geëxecuteerd.
Deze 21-jarige Londenaar was een van de 312 Britse soldaten die tijdens de Eerste Wereldoorlog gefusilleerd werden. Zoals bij het merendeel van deze veroordeelden (nl. 208) was desertie de reden van zijn straf. Normaal gezien zou Private Chase in juni 1915 bezig zijn geweest met het uitzitten van een driejarige gevangenisstraf, die hij had opgelopen na een eerdere desertie in oktober 1914. Zijn straf werd in mei echter opgeschort en de soldaat werd opnieuw naar zijn bataljon aan het Ieperfront gestuurd, waar hij na een Duitse gasaanval op 24 mei, nogmaals de benen nam. Korte tijd later werd hij – verward en uitgeput – teruggevonden en op 29 mei veroordeeld de krijgsraad hem wegens ‘cowardice’ (lafheid’ tot de kogel.

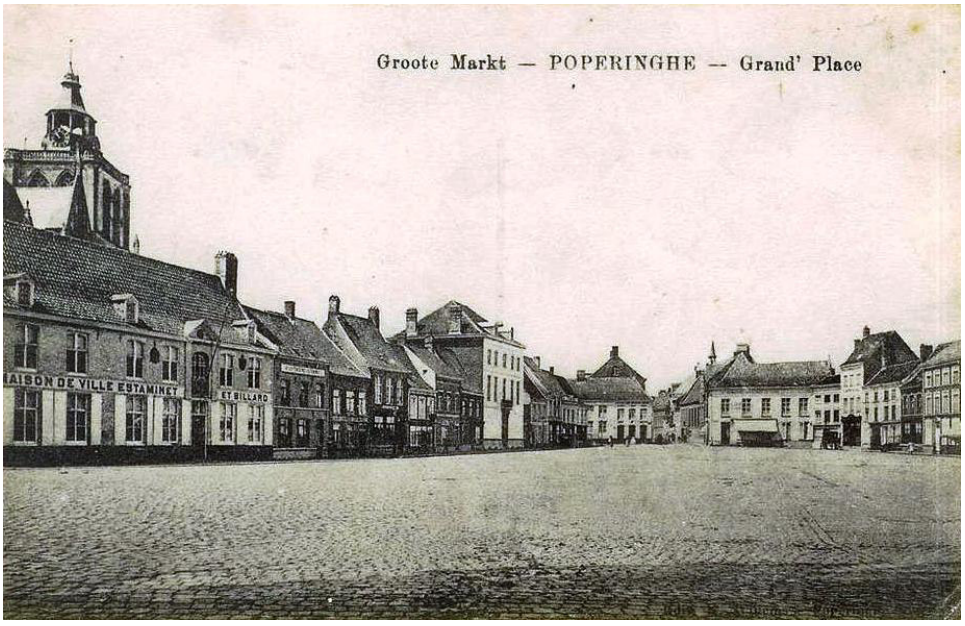

Private Chase werd begraven naast de Franse soldaten in de tuin van de abdij, maar na de wapenstilstand werd zijn lichaam overgebracht naar het White House Cemetery in Sint jan (Ieper). De abdijmuur waartegen hij geëxecuteerd werd, staat er nog steeds. De kogelinslagen getuigen tot op vandaag de dag van de executie van deze jonge soldaat.

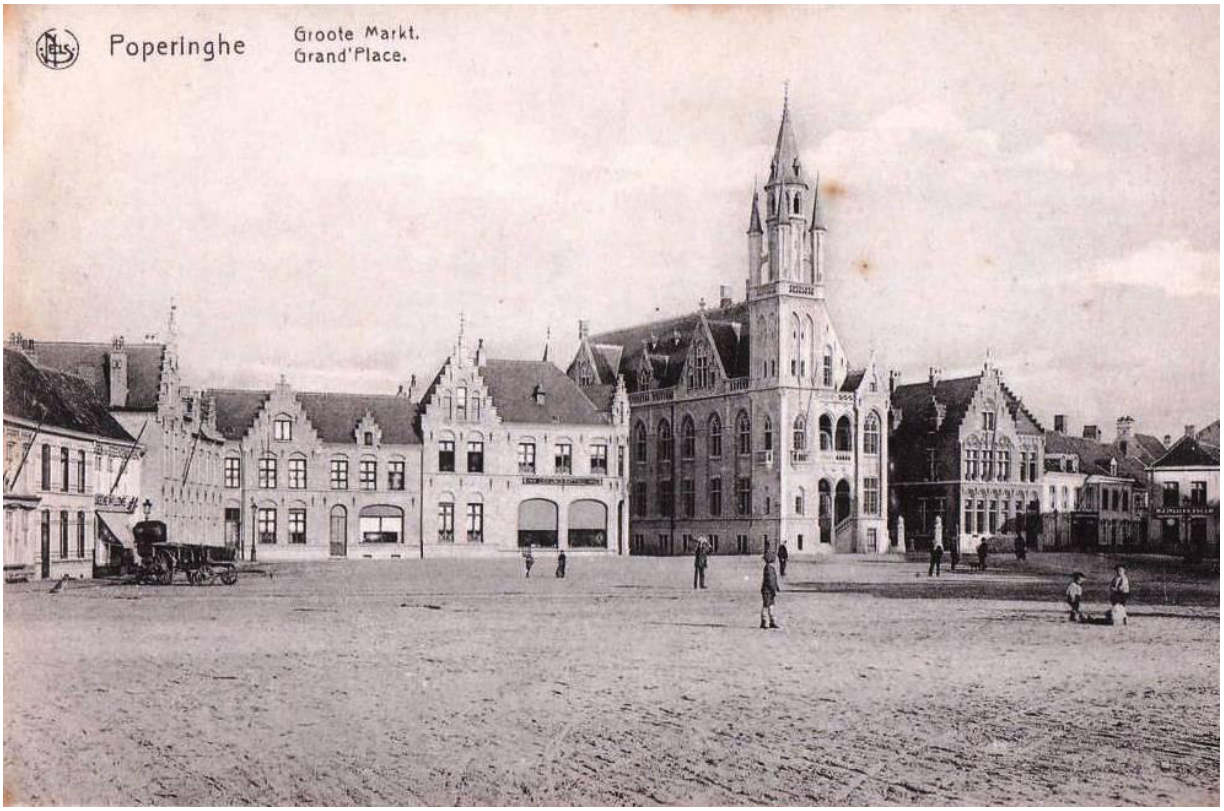
Wat mij vooral verrast in deze opstelling is het belang dat men gewijd heeft aan de Chinezen die met de oorlog ook naar deze streek kwamen. We daarbij enkele foto's van het Chinees kamp dat in de Sint Sixtusstraat geplaatst was.

Als liefhebber van de Vlaamse Oorlogsliteratuur ben ik eveneens blij verrast met de aandacht die besteed wordt aan de schrijver – dichter Jozef Simons, die onder andere als 'interprête' of vertaler op het kasteel van de Lovie verbleef.
Hij was immers reeds in 1909 door de graaf de Brouchoven de Bergeyck aangeworven als schoolmeester voor zijn 8 kinderen. Hij leerde hen onder andere Latijn. Toen de familie in 1913 naar de Lovie verhuisde, volgde hij. Door zijn toedoen zou de gravin ten andere veel begrip tonen voor de Vlaamse zaak, waarvan Jozef Simons sterk ijverde binnen de Frontbeweging. Simons was de schrijver van 'Eer Vlaanderen vergaat'.

Deze tentoonstelling is punctueel, verzorgd en door mensen met kennis gerealiseerd. Het is zeker een bezoek waard en indien je zoals ik dan nog deels uitleg krijgt van de waard des huizes, en zijn enthousiasme leert kennen, dan is het dubbel en dik de moeite om langs te gaan.

100 jaar geleden

9 juli 1914

Heerschouwing
De burgemeester der stad Poperinghe maakt kenbaar dat overeenkomstig art. 25 van het reglement der militianen in bepaald verlof dezer stad der klassen 1901 tot 1913 medebegrepen zich op donderdag 23 Juli 1914 om 8 uren stipt 's morgens zullen moeten bevinden in de zalen van het vredegrecht dezer stad bekleed met hun dienstuniform en voorzien van hun dienstboekje ten einde aldaar voor den commandant van het militaire districkt Yper de heerschuwing te onder gaan
Poperinghe den **9de juli 1914**
De burgemeester – F. van Merris

Poperinge was in juli 1914 nog een rustig provinciestaatje met een goede 11.000 inwoners. De 'Wildeman' op de Markt was verdwenen en daardoor

was de markt groter geworden. De huizen langs de Vleterbeek hadden trapgeveltjes meegekregen. Het nieuwe stadhuis van de Ieperse architect Coomans en het postgebouw erlangs, had de Markt een compleet nieuwe neo-gotische 'look' gegeven.
Na de aanslag in Sarajevo duurde het nog tot eind juli vooral men opeens in de krant de oorlogsverklaring van Oostenrijk aan Servië kon lezen.

Woensdag 29 Juli 1914 — 5 centiemen — 64e Jaar Nr 88

BURGERWELZIJN

Onafhankelijk Vlaamschgezind Nieuws-, Handels- & Aankondigingsblad

Eigenaar-Uitgever : L. FOCKENIER-SAELENS, Zilverstraat, 7, TE BRUGGE — Telefoon 64

Inschrijfprijs:

Aankondigingen:

Oostenrijk verklaart den oorlog aan Servie

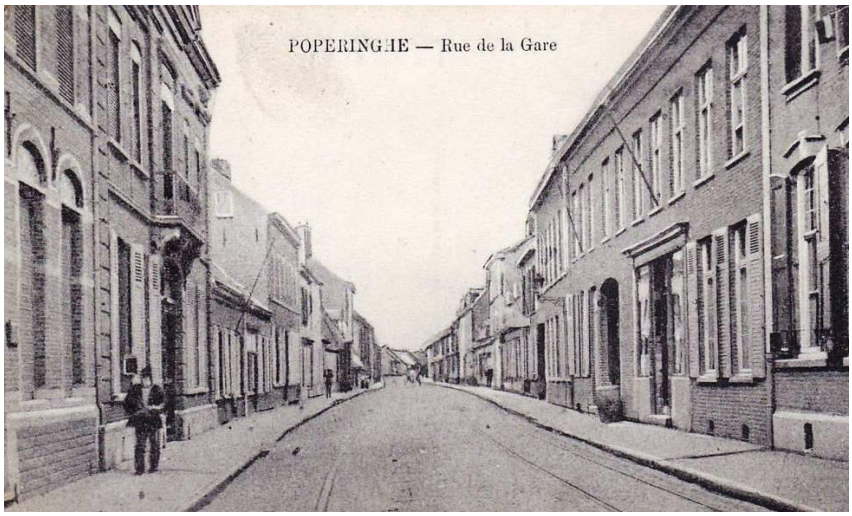

HOPPE.

Aalst, 30 JULI. — Markt kalm. Beschikbare waar 110 fr.; nieuwe groeite 55 tot 57 1/2 fr.

Poperinghe, 31 JULI. — Omreden van 't gevaar van oorlog is de hophandel, sedert woensdag, zeer verslapt. Beschikbare waar (1913) noteert 90-95 fr.; nieuw gewas 52 1/2 tot 55 frank.

Overal staan de hopvelden schoon, en beloven een ruime opbrengst.

Was er echt iets aan de hand? Zou de oorlog ook deze kant opkomen? Waarschijnlijk geloofde dit nog niemand. De prijs van de hop zal heel wat belangrijker geweest zijn.

Widopedia en de slag van Waterloo

We maken graag eens reclame voor 'Widopedia' van Wido Bourel, te vinden op internet: www.widopedia.eu

We nemen hier een prachtig en verrassend artikel van hem over.

De band die machtige volkeren tot één groot doel verenigt, zal op het slagveld steviger en inniger worden. Russen, Pruisen, Oostenrijkers, gij strijdt voor één zaak, gij strijdt voor de vrijheid van Europa, voor uw onafhankelijkheid.
Proclamatie van de Oostenrijkse generaal Schwarzenberg (15 oktober 1813)

Volgend jaar herdenkt men de 200 ste verjaardag van de slag bij Waterloo.
Al grasduinend in oude boeken ontdekte ik in de uitgave *Schets eener Geschiedenis der Vlaamsche Beweging* van de Liberale flamingant Paul Fredericq (1850-1920)) het merkwaardig relaas van een vroegere viering van deze Slag.

Wij schrijven 22 juni 1890, het jaar van de 75ste verjaardag van de Slag bij Waterloo. Jonge Vlaamsgezinden uit Brussel beslissen de beroemde Slag op eigen wijze, met een optocht in Waterloo, te vieren. 400 Vlamingen, gesteund door enkele Engelsen en Duitsers nemen eraan deel. Franstalige tegenbetogers protesteren onder de kreten van *A bas les faux Belges!* en *Vive la France!* Over 'valse' Belgen gesproken!
Aan de voet van de beroemde leeuw worden toespraken gehouden, o.m. door de Brusselse advocaat Maurits Josson (1855-1926) gevolgd door het zingen van de nationale liederen van de overwinnaars van toen : *de Vlaamse leeuw, God save te Queen, Die Wacht am Rhein* en *Wiens Neerlandsch bloed.*
De Brusselse en Franstalige kranten bespreken chagrijnig het voorval als *"een uitdaging tegen Frankrijk en als een ondraaglijke flamingante overdrijving."*
De organisatoren reageren, tot furie van de Fransdolle pers, met een manifest waarin terecht werd aangeklaagd dat Frankrijk sinds de middeleeuwen dit land niet minder dan vijftig keren in acht eeuwen tijd binnenviel en in totaal niet minder dan 125 jaar lang bezette.

Een socialistische agitator

Even heftig als kluchtig is ook de reactie van de socialistische volksvertegenwoordiger en agitator Léon Defuisseaux (1841-1906), tijdens een meeting in Verviers. Ik vertaal:

"Een coalitie van flaminganten, klerikalen en Pruisische corporalen heeft onlangs een belachelijke betoging georganiseerd op het slagveld van Waterloo, een beledigende betoging voor heel Wallonië en Frankrijk, ons oud en onvergetelijk vaderland.
Voor wie, op het graf van de Franse soldaten, het verlies van de Nederlandse nationaliteit betreurt, antwoorden we vandaag fier de naam van Galliër te dragen en van de trotse afstammelingen van de Franse Revolutionairen van 1789 te zijn".

Overwinning of nederlaag?

Dezelfde Defuisseaux stelt voor een tegenbetoging te organiseren in Jemmapes, om de Franse overwinning van 06 november 1792- en dus de nederlaag van zijn eigen land- te herdenken.
Zo gezegd zo gedaan : deze betoging wordt gepland op 6 november 1890. In Frankrijk deden de kranten duchtig mee. En, stel je voor : de gemeenteraad van Parijs nam zelfs de moedige beslissing zich officieel te laten vertegenwoordigen op deze betoging.
De Belgische premier Auguste Beernaerts (1829-1912) maakte wijselijk een einde aan de klucht door de Jemmapes-betoging simpelweg te verbieden. Terwijl koning Leopold, die de situatie blijkbaar eens te meer en terecht niet vertrouwde, veiligheidshalve toch naar Berlijn reisde om een mogelijke ….aanval van België door Frankrijk met de Duitsers te bespreken.

Een school genoemd naar de vijand

Twee jaar later, op 26 juni 1794, is er nog de Slag bij Fleurus waarbij de Franse revolutionaire troepen, onder leiding van maarschalk Jean-Baptiste Jourdan (1762-1833), de Zuidelijke Nederlanden binnenvallen en het Oostenrijkse leger verslaan.
Weer een 'overwinning' volgens de Waalse kameraden. Het leidt dit maal tot niet minder dan de Franse bezetting van de volledige Zuidelijke Nederlanden.
Reden te meer om dit te vereeuwigen door, n.a.v. van de 200ste verjaardag van de slag in 1994, de grootste middelbare school van de stad Fleurus naar de vijand van 1794 te noemen. Een 'koninklijk' atheneum nog wel, het *Athénée Royal Jourdan,* genoemd naar een hogere officier, komend uit een vijandig, revolutionair land dat zijn koning één jaar voordien heeft terechtgesteld. Surrealistisch inderdaad.
Ik twijfel er niet aan dat 200ste verjaardag van de Slag van Waterloo ons volgend jaar opnieuw heel wat Fransdolle parels en liefdesverklaringen aan het 'verloren' vaderland gaan opleveren. Wordt vervolgd!

Nummer 145 **Doos Gazette** **augustus 2014**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden

*

Die den zot trouwt voor het kot,
Verliest het kot en houdt de zot.

*

Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 560 lezers

Beste abonnee

De helft van de Tour de France te Poperinge!

Op dinsdag 8 juli 2014 trok door helft van de Tour de France door Poperinge. Hier zie je het peloton op de ‘gemeene’ straat. Vansummeren, de man in het blauw, rijdt juist op de grens tussen Frankrijk en België. Op de Belgische – Poperingse kant stonden wij te zwaaien.

De zwembadsite en Felix Berten

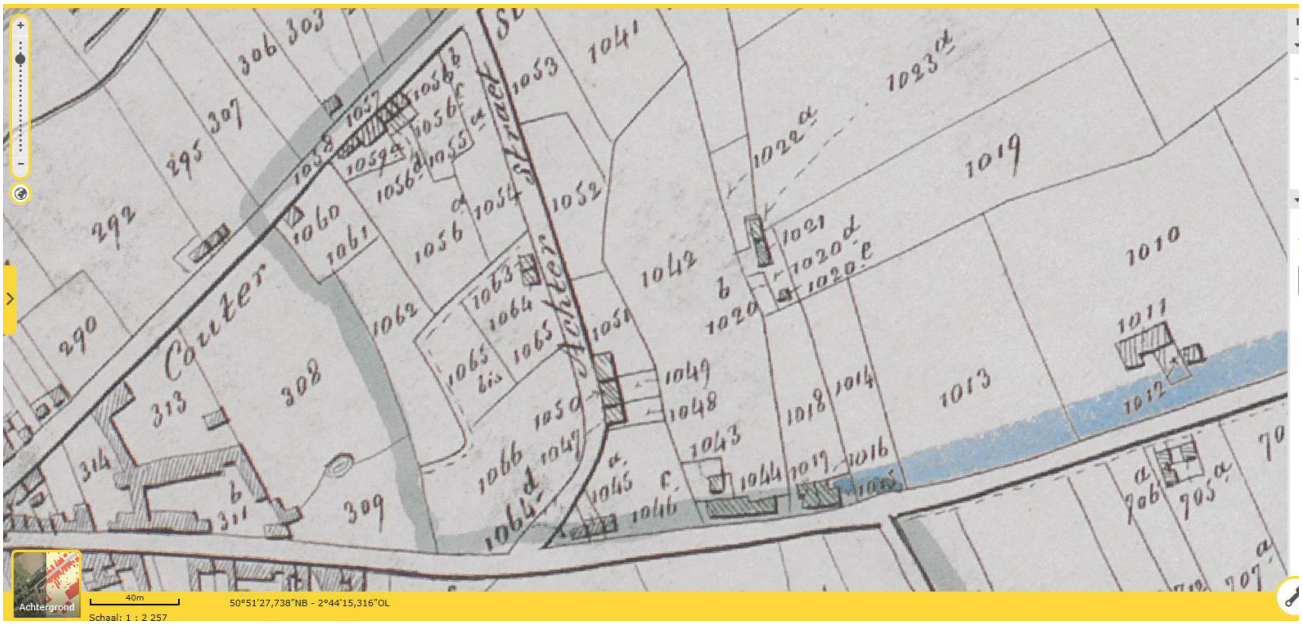
Ze zijn weer aan het graven in Poperinge en dit keer aan het zwembad. En omdat ik daar als kind zoveel gespeeld heb, ben ik er ook eens gaan curieuzeneuzen.

Ik heb de rechtervleugel er nog bewoond geweten. Neen niet meer door de ouderlingen, maar alleen door een koppel oude dames die blijkbaar 'achter' gebleven waren toen de rest vertrokken was.

Ik ben er als kind nog naar de Chiro geweest. Ik herinner mij dat er een groot plein tussen de gebouwen van het 'Gesticht van de ongeneesbaren' was. Vooraan waren de slaapzalen en daarachter een grote recreatiezaal. Toen men het gebouw één keer afgebroken had, hebben we er met de bakstenen kampjes gebouwd en hete is mij niet ontgaan dat mensen uit de omgeving er tegels of bakstenen kwamen halen om die zelf te gebruiken bij de vele ingenieuze 'bijgebouwen' die men in de tuinen creëerde.
Nu is men dus aan het graven en het is dan ook niet te verbazen dat men die grote muren eerst teruggevonden heeft.
Ik ben dan eens gaan neuzen in het stadsarchief van Poperinge en zij hebben mij geholpen aan enkele interessante plannetjes om de site eerst te situeren.
De eerste kaart is eigenlijk een luchtfoto van de omgeving waarop we het zwembad duidelijk kunnen zien

De tweede kaart is de Poppkaart die van rond 1870 dteert.

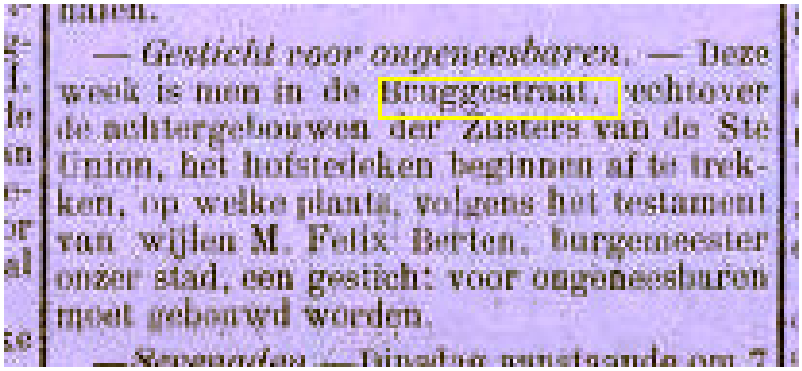
Daarop zien we dat de huidige 'Heilig Hartstraat' niet rechtdoor liep, maar een bocht maakte naar de Bruggestraat toe. De 'stadskern' eindigde ten andere met deze straat die in 1870 dan ook toepasselijk **de 'Achterstraat'** *werd genoemd. De blok huizen die op de rechtse kant van de straat staat met de kadasternummers 1048 - 1049 - zijn van de eigenaar Berats en bestonden eigenlijk uit een tiental kleine huizetjes met een deur en een raam aan de voorkant. Ik heb ze ook nog weten staan en wij noemden dit* **de Bratse Reke**.
Daar is nu de parking van het zwembad aan de Heilig Hartstraatkant.
Wat ons vooral interesseert zijn de nummers 1043 en 1044, twee huizen die in 1870 op de plaats van de parking van het zwembaad stonden.
Het achterste huis nr. 1043 was eigendom van een naaister en het voorste groot huis was eigendom van Felix Berten.
Op de Ferrariskaart, daterende van rond 1776 vinden we dit huis terug.

Het is het tweede huis van het rijtje van drie langs de Bruggestraat. Zeker eigenaardig is dat we van de 'Achterstraat' op deze kaart niets terugvinden, maar we denken dat het huis dat links van het rijtje van drie huizen staat, toch minsten wijst op een wegel inwaarts, wat later dan de Achterstraat geworden is. Op de Ferrariskaart zijn ten andere niet alle 'weges' opgenomen.

Onder de muren van het gesticht werd deze schuine muur met een aantal lange eiken liggende en een aanta lkorte opstaande palen gevonden. De bakstneen lijken te dateren uit de 19de eeuw en één en ander wijst op een oue 'messing' waarvan één van de muren schuin liep om de mest gemakkelijk uit te kunnen halen. Het lijkt ons een restant van de boerderij die eigendom was van Berten, eertijds burgemeester en zelfs een paar jaar volksvertegenwoordiger, waarnaar het Bertenplein genoemd werd.

— *Gesticht voor ongeneesbaren.* — Deze week is men in de Bruggestraat, rechtover de achtergebouwen der zusters van de Ste Union, het hofsteleken beginnen af te trekken, op welke plaats, volgens het testament van wijlen M. Felix Berten, burgemeester onzer stad, een gesticht voor ongeneesbaren moet gebouwd worden.

In de 'Poperinghenaar' vn de 8ste oogst 1909 staat het volgende bericht: Deze week is men in de Bruggestraat, rechtover de achtergebouwen der zusters van de Ste Union, het hofstedeken beginnen af te trekken, op welke plaats volgens het testament van wijlen M. Felix Berten, burgemeester onzer stad, een gesticht voor ongeneesbaren moet gebouwd worden.

go van Terveuren.

— *Aanbesteding.* — Op Maandag 5n September, om 10 ure voormiddag, zal alhier in eene der zalen van het Gasthuis, de aanbesteding plaats hebben der uit te voeren werken voor het bouwen van een gasthuis voor ongeneesbare mannen in de Bruggestraat. — De begrootingsstaat bedraagt 20.658 fr. 10 — Borgsom 2000 fr.

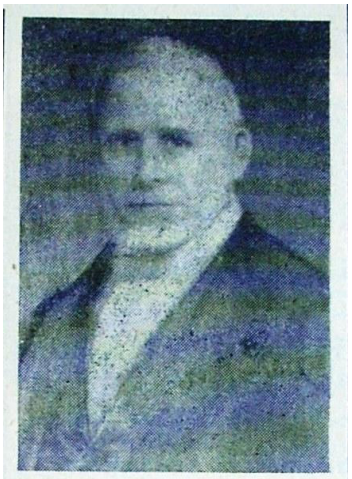
Dit gasthuis moet gemaakt worden door de Burgerlijke Godshuizen in uitvoering van een wil uitgedrukt door M. Berten, onzen gewezen Burgemeester, die daarvoor eene zekere som gegeven heeft.

Een jaar later op 7 augustus 1910 wordt de aanbesteding voor het 'gasthuis voor ongeneesbare mannen in de Bruggestraat' *afgekondigd. Hierbij wordt nog eens duidelijk gesteld dat dit gasthuis moest gemaakt worden in utivoering van een wil uitgedrukt door M. Beren, onzen gewezen burgemeester, die daarvoor eene zekere som gegeven heeft.*
De laagste bieder blijkt volgens de krant van de 11de september 191, **Pieter M aerten** *te zijn die de bouw wil doen voor 18.366 frank, wat hem gegund wordt.*

Wie Felix Berten was? Hiervoor nemen we uit het uitgebreid artikel uit het Wekelijks Nieuws van de 28ste november 1558 (SAP) enkele stukken over.

Herinnering aan dhr. Felix Berten
Een groot weldoener voor onze stad (1812 – 1905)

Vraag aan honderd Poperingenaars die geen zestig jaar oud zijn, van waar de benaming Bertenplaats komt en tachtig ervan zullen u antwoorden: 'Naar de naam van de patroonheilige van de stad. Sint Bertinus'. Wat natuurlijk verkeerd is, want de openbare plaats nabij het St. Stanislascollege werd genaamd naar de naam van dhr. Felix Berten, oud-burgemeester en eveneens oud-volksvertegenwoordgier van de Katholieke partij.

Wijlen Felix Berten, naar een schilderij dat in het gasthuis te zien is.

Dit alleen maar om te bewijzen dat dhr. Berten voor de meeste onzer mensen een nobele onbekende is, wat des te spijtiger is, omdat dhr. Felix Berten niet alleen jarenlang een zeer vooraanstaande rol heeft gespeeld in onze stede, maar daarbij door zijn enorme nalatenschap onze Commissie van Openbare Onderstand toegelaten heeft, en dit nog doet, de nood in onze stad te helpen lenigen. Daarom dat wij het goed geoordeeld hebben deze figuur
t even meer te belichten.

Wie was hij?

Op het oud stedelijk kerkhof staat juist rechts van de Calvarieberg een sobere grafstede in arduin, waaronder het stoffelijk overschot van dhr. Felix Berten rust.
De meesten lopen er onverschillig aan voorbij, maar een meer belangstellend kerkhofbezoeker zou op de vier zijden van deze grafstede volgende inscripties kunnen lezen: (wij vertalen uit het Frans)
Op de voorzijde: D.O.M. Ter herinnering aan Felix Joseph Berten, geboren te Poperinge op 2 april 1812, schepen van Poperinge op 30 – 7 – 1848, burgemeester benoemd op 28 juli 1871, officier in de Leopoldsorde, gewezen notaris, ongehuwd overleden te Poperinge op 23 februari 1905.
We vermelden even dat op de linkerzijkant zijn ouders vermeld worden, op de andere kanten worden verder familieleden genoemd. Het artikel gaat aldus verder:

Uit deze aanduidingen kunnen wij, zonder verder in de archieven te gaan pluizen, besluiten dat de familie Berten uit de streek van Kemmel – Dikkebus afkomstig was, maar dat zij reeds ongeveer honderdtachtig jaar geleden naar Poperinge verhuisde. Tevens zien wij ook dat Felix Berten, komende uit een gezin van drie kinderen, enig kind bleef, gezien zijn zuster op 18-jarige leeftijd overleed en zijn broertje amper 8 maanden oud werd. Ook zijn tante stierf ongehuwd waaruit voortvloeit dat Felix Berten ten slotte het nalatenschap van geheel de familie in zich zou verenigen.

Burgemeester en volksvertegenwoordiger

Wijlen Felix Berten behoorde tot een familie van notarissen. Zijn vader hield zijn notariaat op de Grote Markt in een woning waar thans de 'Evangelische zending' huishoudt. Later verhuisde de familie naar de Bruggestraat aan de hoek van de St. Jans Kruisstraat, waar tot voor een paar jaar de familie Van Eecke woonde, thans eigendom van dhr. Jerome Ingelaere, die de doening aan de C.O.O. afkocht.

De familie Berten moet van huize uit vrij welstellend zijn geweest. Naar verluidt was dit ook het geval met de familie Dupuis van moederszijde, die uit Noord-Frankrijk afstamde. De nalatenschappen alsmede een goed beklant notariaat, naast de vrij zuinige levenswijze die Felix Berten er op na hield, zouden hem dra tot de meest welstellende man van de stad en misschien zelfs van de streek maken.

Felix Berten leidde een vrij teruggetrokken leven. Twee meiden en een hovenier zorgden voor zijn huishouden en hof. Hij zelf had buiten zijn praktijk niet danig veel omgang met de mensen en dit spijts hij tientallen jaren in de politiek stond. Hij was vrij groot van gestalte, had iets waardigs over zich met zijn grijze bakkebaarden, deed de trafiek tussen zijn woning en het stadhuis, maar maakte verder niet deel uit van het openbaar leven. In zijn laatste jaren kon men hem meestal zien zitten aan het venster van zijn werkkamer langs de St. Janskruisstraat, waar hij een zicht had op het groen van de bomen en waar hij zich kon vermeien in het speels gedoe van de kinderen, die zeer talrijk langs daar van en naar school trokken.

Vader Berten was als gemeenteraadslid ter stede actief geweest, maar stelde bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1848 zijn kandidatuur niet meer. Zijn zoon volgde hem op op de katholieke lijst en werd verkozen. Hij zou in de raad blijven zetelen gedurende de daaropvolgende periodes en werd burgemeester van de stad op 29 juli 1871. Hij zou de katholieke meerderheid blijven aanvoeren tot op 28 november 1904, datum waarop hij zijn ontslag gaf. Men bemerkt dat hij toen reeds 91 jaar oud was. Vijftien maanden late werd hij ten grave gedragen.

Minder belangrijk was zijn activiteit als volksvertegenwoordiger. Hij werd verkozen in 1871, dus na de fameuze schoolwet en meer dan één term duurde zijn mandaat niet. Veel heeft men te Brussel van hem niet gehoord. Eén maal verdedigde hij er de Poperingse hopcultuur van op het openbaar spreekgestoelte.

De weldoener

Felix Berten was een zeer rijk man. Hij stond evenwel zonder nabije nakomelingschap, zodat men zich te recht mocht afvragen wie er de erfgenamen zouden zijn.

De oude man beschikte evenwel zelf over zijn vermogen. In 1897 reeds maakte hij een testament op, dat hij aanvulde in 1889, in 1900 en in 1901, en waarbij hij al zijn bzit, overmaakte aan de Burgerlijke Godshuizen van Poperinge, Reningelst en Westouter, bij uitzondering van een klein gedeelde dat hij beschikte voor zijn beide trouwe meiden en zijn hovenier.

Felix Berten was in de grond een goed man en zijn laatste wilsbeschikkingen gingen dan ook naar de armen, de behoeftigen, de weeskinderen en de ouden van dagen, Poperinge mag hem daarvoor ten eeuwigen dage dankbaar blijven.

Men weet dat het stadsbestuur moet helpen zorgen voor het evenwicht van de Openbare Onderstand. Zodoende moest de stad Poperinge voor 1906 telkenjare steeds maar grote sommen bijpassen, wat ten slotte zwaar op het budget ging wegen. Dit veranderde van zodra de C.O.O. over de eigendommen van dhr. Felix Berten zou beschikken. De renten der gekregen waarden, alsmede de pachten van huizen en landerijen waren inderdaad van zulke aard dat de C.O.O. meer op eigen benen kon staan en de stad nog weinig of omzeggens niet moest tussenkomen.
Daarnaast hebben wij nog te spreken over de grote hulp die de behoeftigen, van toen tot op heden, hebben genoten door de C.O.O. en die ook in de toekomst nog zal kunnen verleend worden. Wij weten immers dat heden ten dage het patrimonium van de stedelijke commissie van Openbare onderstand nog uit 550 ha eigendommen bestaat, waarvan er niet minder dan 236 – dus meer dan de helft – van het legaat Berten voortkomen.
We slaan even de verdere uitleg over dit legaat over en nemen nog het einde van het artikel over:
In ons besluit kunnen wij er even op wijzen welk belang het legaat Berten voor onze stad heeft. het moge volstaan met te vermelden dat omzeggens al de nieuw volkswijken en straten die in de jongste jaren werden aangelegd, op eigendommen van het legaat Berten konden aangebracht worden. Wij citeren de in aanleg zijnde wijk op 'De Jager', de huizen van de Kleine Landeigendom langs de Abelesteenweg, de ganse Polenlaan, de Lanceloot Blondeelstraat, de L. Deschodtlaan en de huidige eigendom Fache. De Vaux sous Chêvremontstraat alleen werd niet op de gronden van het legaat Berten maar wel op deze van een legaat Coevoet aangelegd.
Naast het feit dat de C.O.O. thans over voldoende inkomsten beschikt en dus niet meer ten laste van de stad haar taak moet vervullen , is de mogelijkheid tot ter beschikking stellen van landerijen voor goedkope woningen zeker een tweed weldaad waar van zoveel inwoners van onze goede stede kunnen genieten.
Poperinge moet dhr. Felix Berten dus in ruime mate dankbaar zijn. Is men dat wel steeds geweest? Wij mogen het wel betwijfelen, want naast de toekenning van de naam Berten aan wat wij thans de Bertenplaats noemen, is er werkelijk niets meer dat aan de grote weldoener van onze stad herinnert. Zelfs geen borstbeeld in het park, dat op de naar hem genaamde plaats gelegen is.
Tot zover de uittreksels uit het artikel van het Wekelijks Nieuws dat de naam van de auteur niet draagt.

De grafstede van dhr. Felix Berten op het oud kerkhof.

We kunnen daarbij voegen dat in het legaat van Berten er ook opgenomen werd dat er een gesticht diende te komen voor de 'ongeneesbare zieken' en dit is het wat men op de 'parking van het zwembad' gebouwd heeft en wat nu met de opgravingen weer even bloot komt te liggen.

In het krantenartikel staat er ook een foto van het grafmonument afgedrukt.

We gingen dus eens kijken naar het oude kerkhof in de Rekhofstraat waar we het grafmonument terugvonden. Het is duidelijk dat men een poging gedaan heeft om het monument klimopvrij te maken en te houden.
We stellen ook voor om alle woorden en letters op de verschillende zijden van het grafmonument

in het wit te zetten zoals men dit o.a. voor het graf van Van Reninghe gedaan heeft.
We willen ten andere nog opmerken dat het bijvoegen van een aantal infoborden bij een aantal graven, heel interessant en dankbaar is. Maar er is nog veel werk aan de winkel.

Ik hoop dat onder andere de graven van de Belgische soldaten van de eerste wereldoorlog eens een opknapbeurt krijgen. Het steekt wat af tegenover de Britse graven.

Twee eenvoudige graven vielen mij heel erg op. Het graf van Adriaen – Six en het graf kortweg ‘Adriaen’ genoemd die een prachtige opknapbeurt gekregen hebben.

Den Grooten Oorlog

Het is zeker niet de bedoeling om hier in Doos Gazette de Grote Oorlog volledig te beschrijven. Anderen hebben dat veel beter gedaan in dikke boeken. Wij gaan hier wel proberen via een collage van stukken uit contemporaire streekbronnen, een beeld te geven van de inpakt van die oorlog in deze streek en we gaan dat vier jaar volhouden.

We willen hier en daar in Doos Gazette wat reclame maken voor initiatieven die met die Grote Oorlog te maken hebben. En voor deze maand is dit in eerste instantie de 2de wandeling die onze **Westlandloopster Ingeborg Sohier** begeleid.
Op **22 augustus** 2014 vindt immers de vertelwandeling ' Grote en kleine mensen in den Grooten Oorlog plaats. Een gezins vertelwandeling met echte verhalen van gewone mensen in de omgeving van Sint Jecks, anders ook wel Sint Sixtus genoemd, de abdij in Westvleteren. De wandeling vertrekt om 16 uur aan de parking tegenover de ingang van de herberg 'De Vrede'. Ze zal ongeveer duren tot 18 uur en het kost je 3 euro om mee te wandelen. Iedereen die Ingeborg reeds gehoord en gezien heeft, weet dat ze een tonge van lintjes heeft en dat je gemakkelijk kan zien wat ze vertelt.
Een aanrader dus.

En verder gaat op de 10de augustus 2014 **Het Eerste Groots Kantonnementfeest** door te Alveringem waar aan ook de Westlandlopers participeren en dit aan 'De Kwelle' in de Sint-Rijkersstraat nr. 20 ofwel een namiddag ontspanning achter de frontlinies.

Om 11.30 begint de legeraalmoezenier met zijn preek
Vanaf 12 uur is er eetgelegenheid met een aangepast oorlogsmenu waarvoor je vooraf dient in te schrijven en in de namiddag vanaf 14 uur en van 16 uur tot 17.30 is er het marionettentheater (Tif taf'.
Om 15 uur wordt door de Sint-Omaarsgilde 'Bier in de Grooten Oorlog' gespeeld, met als tussen doortjes de trekzakmuziek van Pieter Lonneville.
Om 16.15 uur komen dan **de Westlandlopers** met hun voorstelling onder de titel **'De Yrancheekeuns'**, met oorlogsliederen, vertellingen en een bombardement.
En tot besluit … oorlogspoëzie en liederen
Er is doorlopend een tentoonstelling met gratis gidsbeurten in het Hospitaal of de infirmeriepost.
Toegang is gratis – verbruik aan schappelijke prijzen – korting voor oorlogsslachtoffers – kindvriendelijk – aangepast kader 14 – 18 – organisatie het verruimd Wyckhuizecomité.
Infor 0495 51 0091

U kan altijd **de Westlandlopers** inhuren met hun vairërende **soldatenrevue 'De Trancheekeuns'.** De combinatie oorlogsvertelwandeling + de Trancheekeuns is ook mogelijk.
Info : Guido Vandermarliere – 0472 565411

100 jaar geleden: De grooten oorlog

Zaterdag 1 Augustus 1914 — 8 Bladzijden 10 centiemen — 64e Jaar Nr 89

BURGERWELZIJN

Onafhankelijk Vlaamschgezind Nieuws-, Handels- & Aankondigingsblad

Inschrijfprijs: — Aankondigingen:

Eigenaar-Uitgever : A. POCKEMER-SAELENS, Zilverstraat, 7, TE BRUGGE — Telefoon 64

De OORLOG tusschen OOSTENRIJK en SERVIE

De ontsteltenis in Europa. - Pogingen voor eene overeenkomst. - De strijdzucht van Oostenrijk. - De rol van Rusland.

Het begin der vijandelijkheden.

De moeilijkheden tusschen Rusland en Duitschland. — De Keizer van Duitschland heeft den staat van Oorlog verklaard. De Koningin van Holland heeft de algemeene mobilisatie bevolen. — De onderhandelingen tusschen Berlijn en S. Petersburg zijn nogtans niet onderbroken. — De vrees voor eenen algemeenen Oorlog.

Baert A. - *Stukjes uit het oorlogsdagboek van Albert Baert worden, ook in de volgende nummers van Doos Gazette, aangegeven met 'Baert A.*

Zaterdag 1 oogst – nog 9 klassen worden binnen geroepen. Algemene mobilisering van het leger.

3 augustus – Burgerwelzijn

Oorlog tusschen Oostenrijk en Servie
en Oorlog tusschen Duitschland en Rusland

Overdrijvingen en valsche berichten. -- De kwestie van Belgrado. -- Het oprukken van het Oostenrijksch leger. -- Het voortzetten der onderhandelingen. -- De hoop voor eene overeenkomst. -- De mobilisatie in Belgie. -- Ongegronde bekommernissen bij het klein volk. -- De houding van Frankrijk en Duitschland. -- Laatste berichten : Duitschland verklaart den oorlog aan Rusland.

5 augustus 1914 – Burgerwelzijn

De Europeesche Oorlog

Dreigende houding van Duitschland. — Frankrijk maakt zich gereed. — Engeland mobiliseert zijne oorlogsvloot. — Italie verklaart te willen onzijdig blijven. — Op de Russische grenzen begint de samentrekking van het Russisch leger. — De krijgsverrichtingen tusschen Oostenrijk en Servië. — De gesteltenis van Belgie tegenover Duitschland en Frankrijk. — Het oprukken van ons leger.

Ultimatum van Duitschland aan België

Brussel, 3 aug.

Zondag avond, te 7 uur, heeft de Duitsche geant aan de Belgische regeering een ultimatum overhandigd, haar mededeelend dat, aangezien Duitschland vernomen had, dat aanzienlijke Fransche legerbenden bereid stonden op Givet en Namen af te rukken, het zich genoodzaakt zag defensieve maatregelen te nemen.

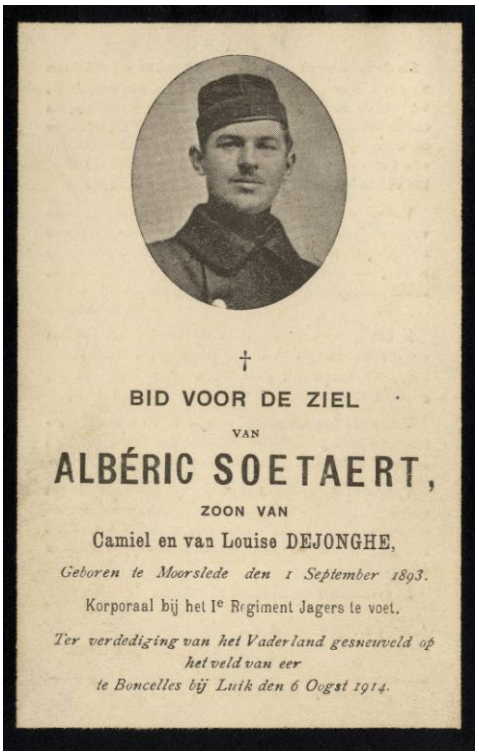
Bijgevolg aanzocht Duirtschland de Belgische regeering aan het Duitsche gouvernement binnen de 7 uren te laten weten of België bereid was aan de Duitschers hunne krijgsverrichtingen te vergemakkelijken.

België weigert Duitslands voorstel te aanveerden.

Het Belgisch gouvernement heeft aan Duitschland geantwoord dat het uiterst verwonderd was over zijne bevestigingen aangaande de bewegingen van het Fransch leger, aangezien België van Frankrijk de volkomenste verzekering had ontvangen dat het zijne onzijdigheid zou eerbiedigen.

België heeft te groot gevoel van zijne weerdigheid en zijne belangen, welke het sedert 1830 zoekt te vrijwaren, om aan zulke verwittiging toe te geven en weigert volstrekt de Duitsche krijgsverrichtingen te vergemakkelijken. Het protesteert tegen alle schending van zijn grondgebied en is besloten door alle middels welke het in zijne macht heeft krachtdadig zijne onzijdigheid, door de verdragen en onder andere door Z.M. den koning van Pruisen, uitdrukkelijk gewaarborgd, te verdedigen.

†

BID VOOR DE ZIEL

VAN

ALBÉRIC SOETAERT,

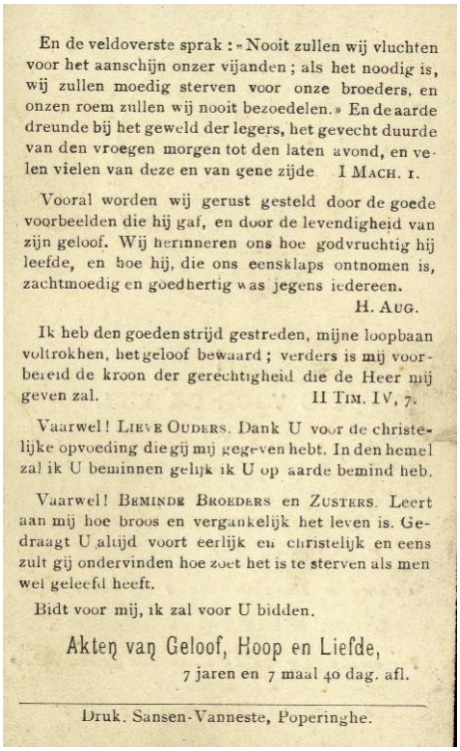
ZOON VAN

Camiel en van Louise DEJONGHE,

Geboren te Moorslede den 1 September 1893.

Korporaal bij het Ie Regiment Jagers te voet.

Ter verdediging van het Vaderland gesneuveld op het veld van eer te Boncelles bij Luik den 6 Oogst 1914.

En de veldoverste sprak : « Nooit zullen wij vluchten voor het aanschijn onzer vijanden ; als het noodig is, wij zullen moedig sterven voor onze broeders, en onzen roem zullen wij nooit bezoedelen. » En de aarde dreunde bij het geweld der legers, het gevecht duurde van den vroegen morgen tot den laten avond, en velen vielen van deze en van gene zijde. I MACH. I.

Vooral worden wij gerust gesteld door de goede voorbeelden die hij gaf, en door de levendigheid van zijn geloof. Wij herinneren ons hoe godvruchtig hij leefde, en hoe hij, die ons eensklaps ontnomen is, zachtmoedig en goedhertig was jegens iedereen.

H. AUG.

Ik heb den goeden strijd gestreden, mijne loopbaan voltrokken, het geloof bewaard ; verders is mij voorbereid de kroon der gerechtigheid die de Heer mij geven zal. II TIM. IV, 7.

Vaarwel ! LIEVE OUDERS. Dank U voor de christelijke opvoeding die gij mij gegeven hebt. In den hemel zal ik U beminnen gelijk ik U op aarde bemind heb.

Vaarwel ! BEMINDE BROEDERS en ZUSTERS. Leert aan mij hoe broos en vergankelijk het leven is. Gedraagt U altijd voort eerlijk en christelijk en eens zult gij ondervinden hoe zoet het is te sterven als men wel geleefd heeft.

Bidt voor mij, ik zal voor U bidden.

Akten van Geloof, Hoop en Liefde,

7 jaren en 7 maal 40 dag. afl.

Druk. Sansen-Vanneste, Poperinghe.

7 augustus 1914

Stad Poperinghe.

Staatstelegram.

Afgegeven te Brugge in den nacht van 7 tot 8e oogst 1914.

Stad Poperinghe
Staatstelegram
Afgegeven te Brugge in den nacht van 7 tot 8 oogst 1914
Verzoek volghende ende proclamatie aan te plakken
Belgie is in staat van oorlog, verscheidene onzer provinciën zijn in staat van beleg, talryke daden van spionneering zijn ontdekt geworden, de daders zullen aan den krijgsraad onderworpen worden die hun de wet in al hare strengheid zal toepassen. Nochtans is het noodig de bevolking tot de kamte aan te sporen en ze te waarschuwen tegen de neiging om persoonen waartegen geene ernstige bewijzen noch redens van verdenking bestaan, te lichtzinnig te beschuldigen of te verdenken van spionneering. Geene straf zal toegepast worden zonder vonnis.
Gedaan te Brussel den 6de oogst 1914
De algemeen auditeur – getekend Baron Du Rutte- de gouverneur – getekend Janssens de Bisthoeven

Voor gelijkvormig afschrift
Poperinghe den 8ste oogst 1914 – de burgmeester F. van Merris

8 augustus 1914 – Burgerwelzijn

Geheel Europa onder de wapens

Glorievolle zegepraal van het Belgisch leger. — 8000 Duitschers gesneuveld. — De Belgen hebben eene menigte krijgsgevangen genomen. — 14 Duitsche kanons en talrijke mitrailleuzen werden buit gemaakt. — Drie Fransche leger-afdeelingen zijn reeds in België. — Engeland zendt ook troepen af. — Waarschijnlijke gevechten op zee. — Het Russisch leger komt regelmatig bijeen aan de Duitsche grens. — Krijgsgevangen te Brugge. — De Franschen verslaan de Duitschers in den Elzas.

GROOTE ZEGEPRALEN DER BELGEN

De Duitschers hebben 25.000 man buiten gevecht.

Stad Poperinghe
Gheachte medeburgers
Van den heer gouverneur komt ons volgend telegram toe:
Elke Belg of vreemdeling, plichtig bevonden aan spionneering zal voor den krijgsraad gebracht worden. Deze mag de doodstraf uitspreken, de beslissing wordt genomen zonder beroep – hij die to den dood veroordeeld is, wordt binnen de 24 uren met den kogel doodgeschoten
Getekend Janssens de Bisthoven
Poperinghe den 8ste oogst 1914
De burgmeester – F. van Merris

Stad Poperinghe – Geachte medeburgers
De woelige toestand van Europa heeft ons landbestuur genoodzaakt gansch ons leger te mobiliseeren. Huisvaders hebben hunne haardsteden moeten verlaten om post te vatten onder hun vaandel en hunne plichten te kwijten als verdedigers van ons grondgebied.
Het is van overwegend belang dat de vrouwen en kinderen dien dapperen, niet te veel lijden door de afwezigheid hunnen broodwinners en daarom is het dat wij ons veroorloven eenen oproep te doen tot uwe vaderlands lievende gevoelens.
Wij hebben ons verplicht geacht eene inschrijvingslijst e openen om de familiën onzer stad, die door de mobilisatie beproefd zijn te hulp te komen.
Wij zijn in de vaste overtuiging, geachte medeburgers, dat gij allen uwen plicht zult doen.
Wij durven ook verhopen dat de handelaars zoo goed zullen zijn van den toestand geen misbruik te maken, dat ze mag overdenken dat op dit oogenblik Belige slechts eene familie telt: de Belgische familie.
Gans het comiteit heeft ingeteekend en talrijke personen hebben ons hunne medewerking beloofd. Dit voorbeeld dient nagevolgd! De leden van het comiteit zullen zoo vrij zijn zich bij de inwoners aan te bieden om hunnen bijstand af te vragen.
Geachte medeburgers!
Wij koesteren de vaste overtuiging dat in deze netelige omstandigheden onzen oproep niet onbeantwoord zal blijven.
Namens het comiteit
De sekretaris G. Vandenberghe
De voorzitter – Felix van Merris
De ondervoorzitter – Emile Valcke

Gezien en goedgekeurd door het kollegie van burgmeester ende schepenen in zitting van 8 oogst 1914
Bij bevel de sekretaris G. Vandenberghe
De burgmeester - F. VanMerris

9 augustus 1914 –

Zondag 9e Oogst 1914. 5 Centiemen. 10e Jaar. — Nr 37.

ANNONCEN
Den drakregel 40 c
Herhaalde Annoncen
volgens overeenkomst.
Eerste Taps, Belliegen en Herbergkermissen worden ingelijft uits betaling van 25 c.
Alle Annoncen vooraf betaalbaar moeten vóór den Vrijdag-noen ingezonden worden.
Het recht, annoncen of artikels te weigeren is voorbehouden.

HET NOTARIËEL EN NIJVERHEIDS ANNONCENBLAD

DE POPERINGHENAAR

NIEUWSBLAD VOOR POPERINGHE EN OMSTREKEN,
verschijnende den Zaterdag namiddag.

Uitgever, VALÈRE SANSEN-VANNESTE, Boek- en Steendrukker, Gasthuisstraat, 15, Poperinghe.

INSCHRIJVINGSPRIJS
Buiten grondgebied van Poperinghe
2,50 Fr. VOOR IEDEREEN.
De Herbergiers hebben recht aan Kortelooze inlasching van twee Herbergloeten.
Op grondgebied van Poperinghe
Bijzondere buiten stad 2,50
- binnen stad 2,00
Herbergiers buiten stad 1,65
- binnen stad 1,00
Buitenland 4,50 fr
De plakbrieven die bij mij gedrukt zijn, zullen éens onvergeld in het blad verschijnen.

Europa in Oorlog.

20.000.000 soldaten in strijd.

Duitschland valt verraderlijk in België.

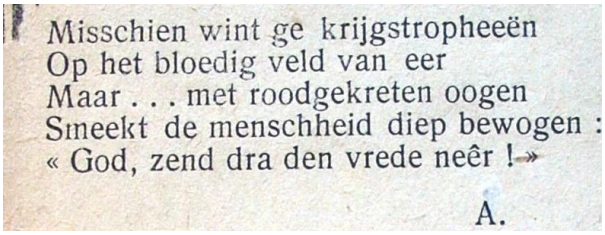
Hevige gevechten. Schitterende zegepralen der Belgen

Frankrijk en Engeland snellen ter hulp.

Welkom aan onze Bondgenooten!

DE OORLOG
Dinsdag 4 oogst, wordt door Duitschland aan België de oorlog verklaard. Wij leefden hier gelukkig in ons klein Vaderland. Wij verbaasden de wereld door onzen vooruitgang op alle gebied. Handel en nijverheid bloeiden, kunst en wetenschap stegen ten top, de vrede en de welstand heerschten alom.
En daar, een reus, gebruik makende van de brutale macht, trotsch zijne herhaalde vriendschappelijke betuigingen, trotsch zijne beschermende eeden en zijne vermeende genegenheid, overrompelt ons. Duitschland, dat machtich rijk, met wie wij jaren lang op vriendschappelijke voet hadden geleefd, valt ons te lijf als een schender van de heiligste beloften , als een vuigen eedverbreker omdat wij onze verplichtingen van onzijdig land willen naleven.
Het gevaar is groot en dringend de nood!

Met een gevoel van verontwaardiging staan al de belgen recht als een man, bereid tot alle opoffering voor een en hetzelfde ideaal: het Vaderland! Op heden zijn alle veeten vergeten. Op politiek gebied, konden de Blegen soms vinnigen strijd voeren; Walen en Vmalingen konden verschillen van meening, mar nu het Vaderland in gevaar is, zijn alle misverstanden vergeten. Walen, Brabanders, Limburgers e n Vlamingen; edellieden en volk, allen staan geschaard rond den koning en rond de regering, bereid te strijden tot het uiterste tegen de schenner van onzen Vaderlandschen grond.
Wee aan u, Dyuitschland! Wee aan u om de rampen die gij over ons land uitspreidt. Wee aan u om de dood en de vernieling die gij rondstrooit! Welnu met uw protestants hert aanroept gij den God van hemel en aarde om zegen over uwe wapens. Wij zullen den hemel geweld aan doen en smeken dat ons Vaderland zoveel mogelijk gespaard blijve en uwe legerbenden verpletterd mogen worden.
Wij hebben het goede recht aan onze zijde! Vooruit met moed en door Gods hulp! Ten zge!
Leve de koning! Leve het Vaderland.

Misschien wint ge krijgstropheeën
Op het bloedig veld van eer
Maar . . . met roodgekreten oogen
Smeekt de menschheid diep bewogen :
« God, zend dra den vrede neêr !»
A.

De Duitsche troepen over onze grens
M. Berryer, minister van Binnenlandse zaken, ontving dinsdag morgend, ten 10 ure in de wandelgangen der kamer een snelbericht uit Luik, meldend dat de Duitsche troepen ’s nachts opgerukt waren naar Dolhain.
De Belgische stafoversten hadden dien inval voorzien. Ook hadden zij de bruggen van de Maas ende tunnel van Trois Points doen springen

Opgepast

De bevolking moet ten allen prijze kalm blijven en geen geloof hechten aan de valsche geruchten, die hier bij ons door omgekochte leugenaars verspreid worden. In het ministerie van oorlog zelf komen valsche telegrammen toe, met het nagemaakt handteeken van onze officiers.
In 1870 handelden de Duitschers ook zoo in Frankrijk en zij gelukten erin te Parijs eene omwenteling te verwekken.
Dat iedereen acht neme, en zulk ongeluk zal bij ons niet gebeuren.

Ommegang
Komt oud, komt jong, komt vrouw, komt man
Naar onze lieve Vrouwe van St Jan,
Zijt gij in druk, zijt gij in pijn
Maria zal U troostig zijn !

Engeland verklaart den oorlog aan Duitschland.

VRIJWILLIGERS
Onder de laatste vrijwilligers noemt men drie zoons van ministers jongelingen van 17 jaar: MM Berryer, De Lansheere, Poullet, vier zonen van wijlen M. Buschaert, volksvertegenwoordiger van Moeskroen.
Onze vliegers **Olieslagers, Tyck** en andere hebben zich ook ten dienste van het leger gesteld, alsook Cyriel Vanhouwaert !
Poperinghe heeft ook een aantal vrijwilligers geleverd: Crousel Albert, Rommens Felix, Blondeel René, Ramout Valère, Yreel Henri, Vincaert Georges.

Dinsdag telde België reeds 15.000 vrijwilligers.

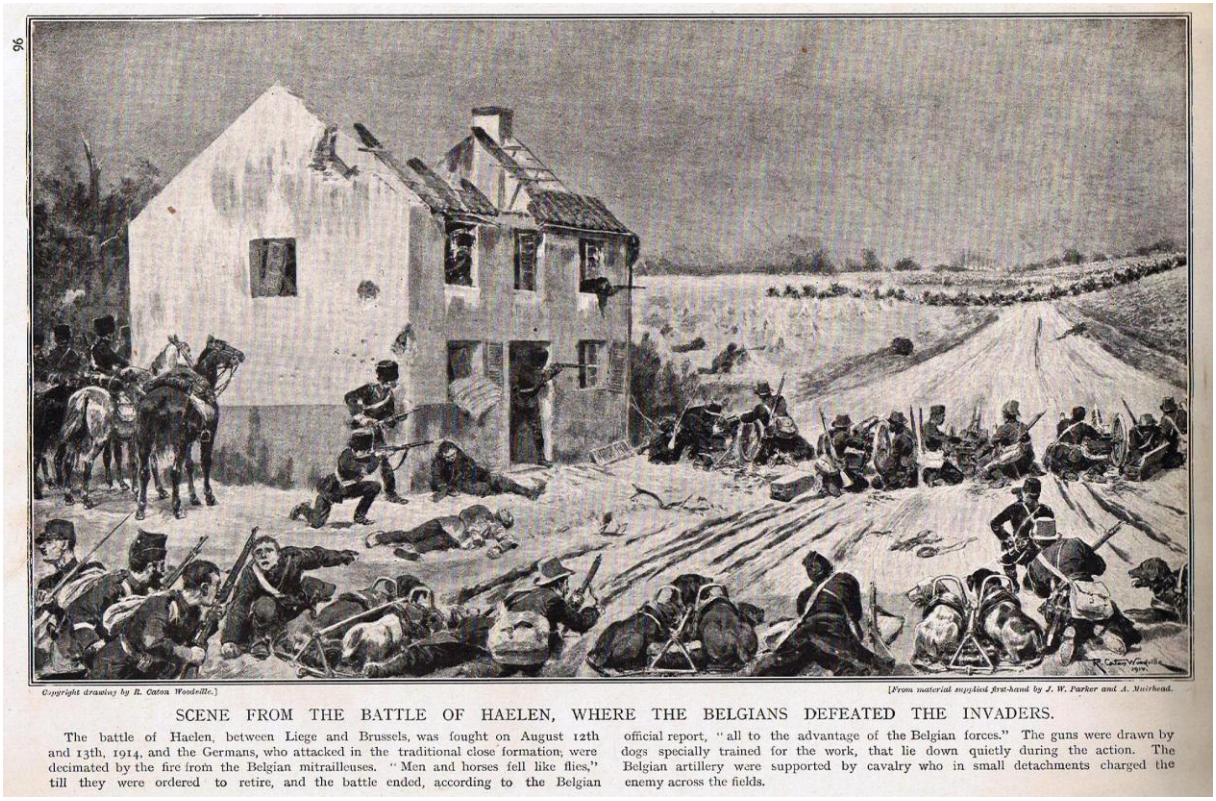
Brievenboek Crombeke

Vordering van verrekijkers – aan de heer commandant der gendarmerie te Rousbrugge
Verzonden op aanvraag vande heer minister van oorlog – twee jumellen – 1 witte van Germyn Cyrille – weerde 10 frank en 1 zwarte van E.H. Catteeuw.

Op de 13de augustus sterft de soldaat **Van Hee Marcel** te Loxbergen.

Op de 12de en de 13de augustus 1914 vond de slag van Haelen plaats, die bekend zou komen te staan als een belangrijke overwinning van het Belgische leger. Tot nu toe was het vooral de Duitse artillerie geweest die zijn steentje bijgedragen had tot de val van Luik en daar de overwinning mocht claimen. De Duitse cavalerie wilde dringend zijn blazoen oppoetsen en zij zetten de aanval in tegen de Belgische troepen die met hun mitrailleurs gereed lagen.
Ze maaiden de Duitse cavalerie neer.
De straten van Halen, zei men later, lagen bedekt met dode paarden.
Deze veldslag werd **de slag van de zilveren helmen** *genoemd.*

96

Copyright drawing by R. Caton Woodville.] [From material supplied first-hand by J. W. Parker and A. Muirhead.

SCENE FROM THE BATTLE OF HAELEN, WHERE THE BELGIANS DEFEATED THE INVADERS.

The battle of Haelen, between Liege and Brussels, was fought on August 12th and 13th, 1914, and the Germans, who attacked in the traditional close formation, were decimated by the fire from the Belgian mitrailleuses. "Men and horses fell like flies," till they were ordered to retire, and the battle ended, according to the Belgian official report, "all to the advantage of the Belgian forces." The guns were drawn by dogs specially trained for the work, that lie down quietly during the action. The Belgian artillery were supported by cavalry who in small detachments charged the enemy across the fields.

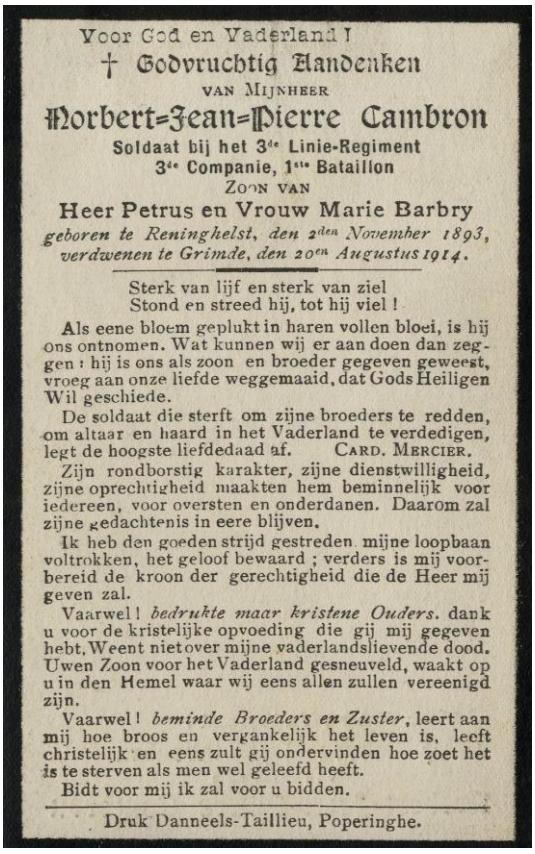
14 augustus 1914

Stad Poperinghe
Aan de neringdoeners

Het stadsbestuur heeft de er de winkeliers en stieldoeners ter kennis te brengen dat, bij gebrek aan kleingeld er 'bond' zullen uitgegeven worden van 5 fr. 4 fr. 2 fr. en 1 fr. dienende tot uitbetaling van de vergelding door het stadsbestuur verleend aan de familien der soldaten.
De neringdoeners worden vriendelijk verzocht deze 'bons' met welwillendheid in betaling te aanveerden.
Poperinge den 14ste oogst 1914 – de burgemeester.
Op de **18de augustus** sterft **Hilaire Spetebroot** in de strijd. De dag daarna sterft **Polley Jerome** te Pellenberg.

Stad Poperinghe
Burgers van Poperinghe
Pas een paar weken geleden ging door het vaderland een stem op, trillend van verontwaardiging: de vrijheid van ons dierbaar België was bedreigd. En die stem vond weerklank in alle harten. De ouders verkropten hun smart en de jonge echtgenote verborg haar tranen, wijl hun kloeke zonen en krachtvolle jonge mannen edelmoedig ten strijde togen om hun dierbaar Belgenland vrij te vechten.
Wij hebben dan een komiteit opgericht dat zich ten doel stelt de ouders, vrouwen en kinderen der opgeroepen militairen gedurende de afwezigheid hunner broodwinners te hulp te komen.
En het verheugt ons te kunnen waarnemen dat de Poperingse bevolking in het volle besef is van de plicht van naastenliefde die zij te vervullen heeft. Wij bedanken elkeen in het bijzonder voor de bijdragen welke wij ten huize hebben omgehaald. De geschonkene sommen zullen ter geschikte uur gebruikt worden om nood te helpen en lijden te verzachten.
Burgers van Poperinghe, nogmaals dank
Poperinghe den 20 oogst 1914
Namen het komiteit de voorzitter – Felis van Merris
De secretaris O. Vandenberghe

Voor God en Vaderland !
† Godvruchtig Aandenken
VAN MIJNHEER
Norbert-Jean-Pierre Cambron

Voor God en Vaderland !

† Godvruchtig Aandenken

VAN MIJNHEER

Norbert-Jean-Pierre Cambron

Soldaat bij het 3de Linie-Regiment
3de Companie, 1ste Bataillon

ZOON VAN

Heer Petrus en Vrouw Marie Barbry

geboren te Reninghelst, den 2den November 1893,
verdwenen te Grimde, den 20en Augustus 1914.

Sterk van lijf en sterk van ziel
Stond en streed hij, tot hij viel !

Als eene bloem geplukt in haren vollen bloei, is hij ons ontnomen. Wat kunnen wij er aan doen dan zeggen : hij is ons als zoon en broeder gegeven geweest, vroeg aan onze liefde weggemaaid, dat Gods Heiligen Wil geschiede.

De soldaat die sterft om zijne broeders te redden, om altaar en haard in het Vaderland te verdedigen, legt de hoogste liefdedaad af. CARD. MERCIER.

Zijn rondborstig karakter, zijne dienstwilligheid, zijne oprechtigheid maakten hem beminnelijk voor iedereen, voor oversten en onderdanen. Daarom zal zijne gedachtenis in eere blijven.

Ik heb den goeden strijd gestreden mijne loopbaan voltrokken, het geloof bewaard ; verders is mij voorbereid de kroon der gerechtigheid die de Heer mij geven zal.

Vaarwel ! *bedrukte maar kristene Ouders.* dank u voor de kristelijke opvoeding die gij mij gegeven hebt, Weent niet over mijne vaderlandslievende dood. Uwen Zoon voor het Vaderland gesneuveld, waakt op u in den Hemel waar wij eens allen zullen vereenigd zijn.

Vaarwel ! *beminde Broeders en Zuster*, leert aan mij hoe broos en vergankelijk het leven is, leeft christelijk en eens zult gij ondervinden hoe zoet het is te sterven als men wel geleefd heeft.

Bidt voor mij ik zal voor u bidden.

Druk Danneels-Taillieu, Poperinghe.

Verdere informatie over de slag bij Sint Margriete Houtem en Grimde is te vinden op de site van het forum van de eerste wereldoorlog.

Politiereglementen voor de hoppepluk.

Terwijl de oorlog volop aan de gang is, dient men in Poperinge de hop te gaan plukken. Daarom worden de gebruikelijke politiereglementen aangekondigd.
Stad Poperinghe
Voorschrift van Politie

Besluit:
Art. 1 – Alle samenscholing van meer dan vijf personen in de straten en openbare plaatsen wordt verboden en zal uiteengedreven worden.
Art. 2 – In alle herbergen is het uitvoeren van gelijk welk muziek of gezang verboden.
De landelijke herbergen zullen te rekenen van maandag 24 augusti overal ten 8 uren 's avonds gesloten worden.
In het binnengedeelte der stad mogen de herbergen te rekenen van de zelfden datum enkel ten 10 uren 's avonds openblijven.
Art. 3 – Het fragen van verboden wapens zal streng beteugeld worden, derhalve is de burgerwacht gemachtigd alle wapens aan te slaan.
Alle ronddwalende werkeloozen zullen buiten de stad gedreven worden.
Art. 4 – De overtreders van dit besluit zullen vervolgd en gestraft worden met een boete van 1 tot 25 frank en een gevangenisstraf van 1 tot 7 dagen of met een dezer straffen alleen.
Art. 5 – Dit besluit zal van kracht zijn onmiddellijk na zijne bekendmaking.
Poperinghe, den 20ste oogst 1914.
De Burgmeester F. van Merris

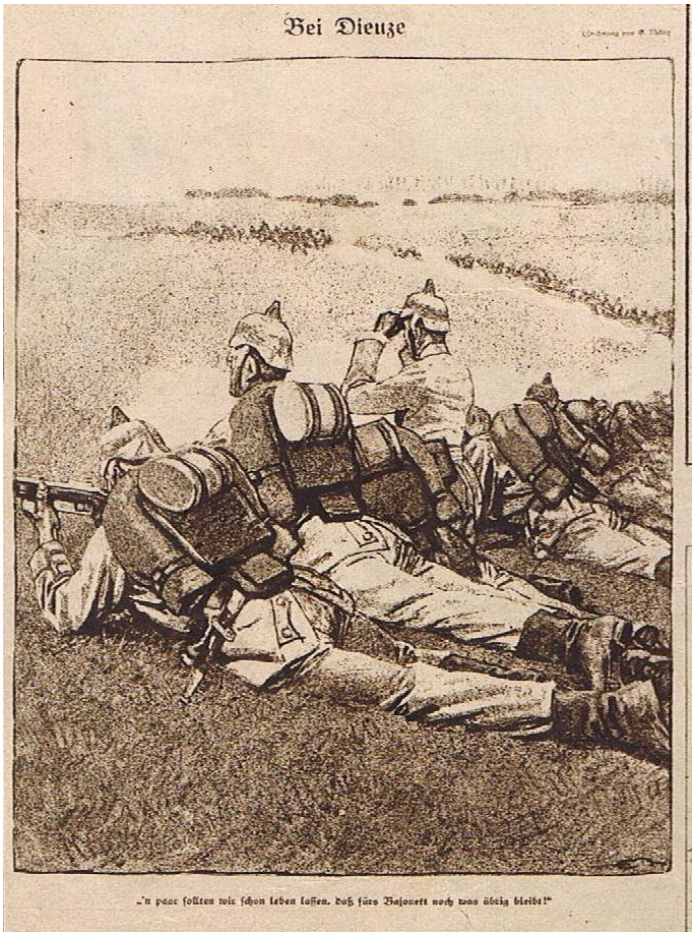

Stad Poperinghe – Voorschrift van Politie
Besluit
Art. 1 – Elk werkman die tot het plukken der hop gebruikt wordt, moet voorzien zijn van een getuigschrift van eenzelvigheid door het gemeentebestuur van zijne huidige woonplaats afgeleverd sedert 1 augustus 1914.
Daarboven moet elke meerderjarige werkman (d.w.z. die ten minste 21 jaar oud is) een getuigschrift van zedelijkheid bezitten, dat het gemeentebestuur van zijne huidige woonplaats

hem kosteloos zal afleveren. Het valt op te merken dat deze getuigschriften niet vereist zijn voor de lieden die de hop plukken op de gemeente waar zij wonen.
Deze getuigschriften moeten door de landbouwers zelf aan het gemeentebestuur overhandigd worden binnen de 48 uren na het beginnen van het plukken.
Art. 3 – De vreemde werklieden wordt aangeraden niet naar de hoppepluk te gaan voor den 31ste augustus tenzij zij reeds op een hoeve aangeworven zijn. Alle ronddwalende werkelozen zullen teruggedreven worden.
Art. 4 – Het dragen van verboden wapens zal streng beteugeld worden, derhalve is de burgerwacht gemachtigd alle wapens aan te slaan.
Art. 5 – 's Zondags in de namiddag is alle samenscholing verboden in het bebouwde binnengedeelte der hopgemeenten.
In alle herbergen is het uitvoeren van gelijk welk muziek verboden.
De landelijke herbergen zullen overal ten 8 uren 's avonds gesloten worden. In de stedelijke binnengedeelten mogen zij enkel tot 10 uren open blijven.
Art. 6 – Deze maatregelen zullen streng toegepast worden in gans de hoppestreek, namelijk in de gemeenten of steden: Poperinghe, Brielen, Crombreke, Dickenbusch, Elverdinghe, Kemmel, Oostvleteren, Porven, Reninghelst, Rousbrugge, Haringhe, Stavele, Vlameringhe, Watou, Westouter, Westvleteren en Woesten.
Deze maatregelen treden in voege met 21 oogst 1914 tot 26 september 1914.
Alle overtredingen voor dewelke er in de wetten en algemene of provinciale verordeningengeen bijzondere straffen voorzien zijn, zullen met politiestraffen gestraft worden.
Poperinghe en 21ste oogst 1914.
De Burgmeester – F. van merris

Stad Poperinghe
Dringend bericht aan de bevolking
De burgemeester der stad beveelt aan de burgers zo de vijand zich in hun streek aanbiedt.: van niet te strijden. Geen bedreigingen noch beledigingen te doen, zich binnen te houden en de vensters te sluiten opdat men niet kan zeggen dat er uitdaging geweest is.
Zo de soldaten om zich te verdedigen een huis of een afgezonderd gehucht bezetten, het verlaten opdat men niet kan zeggen dat de burgers geschoten hebben.
De akte van weerstand bedreven door een enkelen burger zou een echte gruweldaad zijn die de wet straft met aanhouding en veroordeelt want hij zou als voorwendsel dienen, tot een bloedige tuchtiging, tot de plundering en de moord der onschuldige bevolking, der vrouwen en der kinderen.
Al de vijand een inval doet in de een of andere gemeente, is het best hem ongestoord te laten doorgaan. Het is gebleken onder andere te Zanden, dat de Duitschers elkeen volkomen met vrede laten, wanneer zij geen tegenstand ontmoeten vanwege de inwoners.
De burgemeester nodigt de inwoners uit aan de gemeente alle vuurwapens zonder onderscheid en de munitie die zij in hun bezit zouden hebben af te geven.

De aldus geleverd wapens zullen het voorwerp zijn van een inventaris opgemaakt door het politiebureel en zullen teruggegeven worden aan de belanghebbenden na de oorlog.
Poperinghe den 22ste oogst 1914 – de burgmeester

Op **de 22ste augustus 1914** *– zo lezen we in het dagboek van het klooster van Sint Sixtus vertrok* 'onzen Eerw. Frater Eustachius Mütch met groote bezwaren en begeleid door pater Ludovicus, over Vlissingen, Zeeland naar de abdij van Tilburg en vandaar gaat hij zich ter beschikking van de Duitsche krijgsoverheden stellen. Ook nog op dezen dag wordt door Oostenrijk de oorlog aan België verklaard.

Op ***25 augustus*** *worden Leuven, na een schietpartij ruim tweehonderd inwoners afgeslacht. De oude stad werd verwoest en zou drie dagen lang branden.*

Hieronder krijgen we een aantal beelden, gepubliceerd in de Zondagsvriend van de 26ste augustus 1937.

25 Oogst

Een droeve verjaardag voor Leuven

◆

25 Oogst is wel een droeve verjaardag voor Leuven. Want dien dag werd in 1914 de stad zoo zwaar geteisterd door de vrijwillig aangestoken branden, die vele huizen en onmetelijke schatten verwoestten : denk even aan de vele kostbaarheden der boekerij van de Hoogeschool.

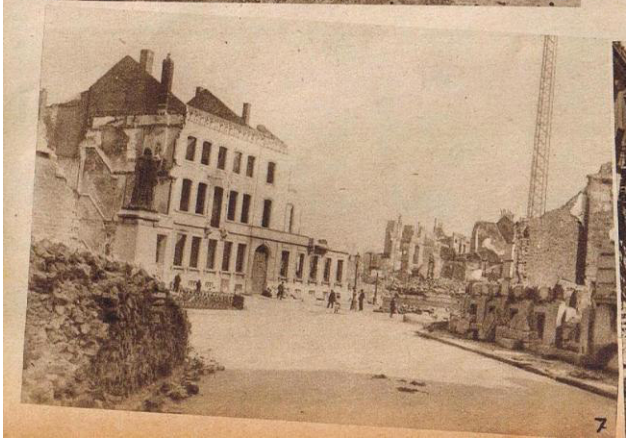
Jaren zijn sindsdien vervlogen en de geslagen wonden zooveel mogelijk geheeld. Maar de herinnering is nog niet uitgewischt. En we hebben thans de hand gelegd op een reeks fotos, korten tijd na de ramp genomen. Deze fotos zijn in ons land zeer weinig bekend. De negatieven zijn, om niet in de handen te vallen van den overweldiger, verwoest. Wel zijn tijdens den oorlog enkele reeksen dezer fotos verzonden naar het buitenland, waar ze als getuigenis-materiaal moesten dienen voor wat hier te lande voorviel.

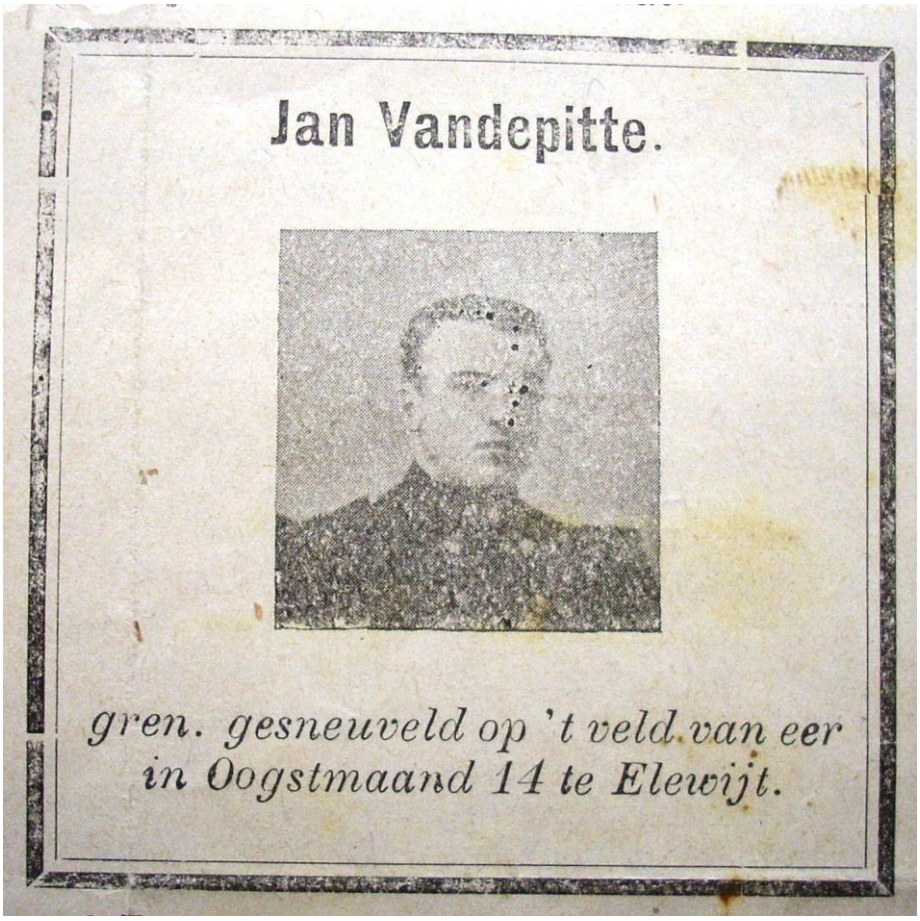
1. *Vanderkelenstraat.* — 2. *Oude Markt.* — 3. *Parijsstraat.* — 4. *Ingang van de Academie van Schoone Kunsten.* — 5. *Het Studentenhuis.* — 6. *Brusselstraat.* — 7. *Justus Lipsiusplaats.* — 8. *Statiestraat.*

Op de 26ste augustus 1914 **sterft Jan Vandepitte** *in Elewijt.*

28 augustus 1914 – **De pater der Vlamingen** – uit 'De Katholieke illustratie van de 5de juni 1915

Wanneer ik terugdenk aan de dagen, waarin ik tijdens mijn verblijf te Heerlen de pater der Vlamingen leerde kennen, dan klinkt er een weeklank in mijn ziel, nu ik weet dat hij niet meer op aarde is. Ik breng mij hem no zo dikwijls voor de geest met zij, donkere schitterende ogen en zijn gebruinde kop, met zijn forse gang en zijn ruwe pij, de man van vijfendertig jaren, die in het midden van zijn levenslust en levenskrachten door het moordend lood gevallen is als slachtoffer van de priesterhaat. Hoe dikwijls had hij, de bewegelijke Belg en vurige Vlaming, mij verhaald, hoe hij als pastor der Vlamingen was uitgenodigd bij het bezoek van koning Albert aan de stad Mons om de erewacht te vormen met zijn mannen. Pater Max, de kleine stoere Capucijn, was daar. Hij droeg het gele vaandel met de zwarten leeuw. Het was de 'Vlaemsche klauwaert' waarvan hij zo menigmaal kon zingen langs de wiegelende korenvelden en over de schilderachtige bergen van ons Limburg.

'Zij zullen he mniet hebben, den fiere Vlaamse Leeuw.'

Toen de koning nu voorbij trok, begroette de pater hem met een luid 'Leve de koning', wat hem een ovatie van de Vlamingen en een afstraffing van de Walen bezorgd heeft. Bij het uitbreken van de bloedige krijg was de pater van ons weggegaan, tintelend van geestdrift voor zijn dierbaar Belgenland, dat hij, ofschoon door lijden zelf bezocht, naar best vermogen wilde dienen. En 't was of hem een voorgevoel de laatste woorden op de lippen bracht, welke ik van hem hoorde bij zijn vertrekt: 'Mon, cher vicaire, au revoir dans le ciel.' Mijn waarde kapelaan, tot weerziens in de hemel. Terwijl hij te Blauwput bij zijn ouders vertoefde is dit treffende woord bewaarheid; de brief door de heer Jos. Bollaers, vroeger werkman aan de

statie van Leuven, vertelt ons, zoals ‘de Tijd’ verhaalt, de tragische omstandigheden van zijn dood.
Op 19 augustus zag ik, om twee uur namiddag in de Werkyhuizenstraat te Blauwput, de eerwaarde pater Vanholm, capucien, met een armband van het Rode Kruis en een witte zakdoek te wege, om vijf Belgische jagers te voet, die door de Duitsers neergeschoten waren, op te rapen en te verzorgen. Onderwijl gingen de Duitsers met schieten voort.
Op 28 augusti werden in het huis van M. Hendricks op de hoek aan de kerk door de Duiters gebracht: de pastoor, de onderpastoor, de koste, dr. Lemaire en pater Vanholm. Deze laatste heeft daar zijn testament gedicteerd aan een Duits gegradueerde. Ik was er tegenwoordig. Daarna werden we buiten gebracht en in de Kerkstraat op rang tegen de huizen geplaatst. We waren met acht en vijftig man. De majoor deed de mannen tellen. Dan namen ze pater Vanholm en plaatsten hem alleen, daarna nog vier anderen, die op de vijfde plaats stonden. De majoor zond een dezer, Bernard genaamd, terug in de rangen, en in de plaats werd genomen de kruisdrager der kerk van Blauwput. Nog een ander werd teruggezonden en een der broeders in de plaats genomen. Deze vijf nu bracht men in de hof der zusters achter de kerk. En daar werden ze geschoten.
Ik en mijn zoon Hubert hebben de graven helpen delven achter de kerk. Drie lijken in een kuil en twee in de ander. Dat was om elf uur ’s morgens van 29 augusti.
Zo is pater max uit het leven weggerukt, zo werd gesloten door de stomheid van de dood die mond welke zo dikwerf de lof van God en de eer van het vaderland verkondigd had, zo verloor het katholieke België een ijverige priester, de Capucijner orde één van haar werkzaamste medebroeders, het werk der Vlamingen een trouwe voorman en een vurige strijder, het vaderland een trouwe, edele zoon. Maar op het nederig graf van deze volgeling van Sint Franciscus zou ik willen schrijven de woorden welke eens de priester dichter gezelle zong:
Gij zaagt lijden
Gij zaagt strijden
Gij zei: ‘Op,’ en gij waart voort,
Vriend noch mage en
Kon u tragen,
Want gij man waart van een woord.
Overleden
Vriend, in vreden
Bleef bij voor de Kerke dood:
Ha, Gods kerke
Hebbe uw sterke ziele, in haren Moederschoot.

A.F.J. Goossens, pr.

Duitsch-Belgischen oorlog van 1914

Deze oorlogsbeschrijving in verzen is opgesteld en wordt alleenlijk verkocht door Cornelius Janssens van Herentals (verboden nadruk)
In vier deelen
Wijze: soldaat en internationale

1° deel

Duitsche babaarschheden

1
O Duitsen lafaard! G’hebt ’t traktaat geschonden

T’eerbied’gen België’s onafhankelijkheid
Uw voet gezet op onze vrije gronden
Daarom is den Belg t’allen strijd bereid
Om dezen dwingeland steeds te bevechten
In d’hoop dat God ons d’overwinning geeft
Want gij, o Duits! Ontneemt ons nooit ons rechten
Den dapp’ren Belg voor geen dwingeland beeft (2 laatste versen bis)

2
Geen dapperder soldaten als de Belgen!
Dit getuigde eens Julius Cesar
Doet dit erewoord gestand, kloeke telgen
Toont weer uw moed, nu ’t land is in gevaar
En vreest noch kogelbal, noch bajonetten
Verweert u dapper tegen Frits en Pruis
Die den voorspoed van België wil beletten
Stormt er op los, moedig en blijft niet thuis (bis)

Belgian Troop Photos – de Belgische ‘garde civique’ bij Luik

3
Den slag bij Luik die heeft het reeds bewezen
Dat onze hoop voorwaar niet ijdel is
Veertig duizend Duitsers terug gerezen
Over de grens gejaagd; zonder beslis
Door vijf-en-twintig duizend kloeke Belgen
Die met den strijdkreet: ‘Vorst en vaderland!’
Daar vochten, ja, als echte leeuwentelgen
Alhoewel door den Duits dadelijk overmand (bis)

4
Duizenden vrijwilligers hier steeds opkomen
Om vorst en vaderland van dienst te zijn
Engels- en Fransman ons ter hulp ook komen
Daar zij op Duitsland ook gebeten zijn
Reeds zestig schepen kwamen z’hem t’ ontnemen
Ook op het land gaf hem den Fransen troef
Dus onbeschroomd wilt de wapens opnemen
En laat u niet ontmoedigen door den moef! (bis)

5

Het is een heil'ge zaak waarvoor wij strijden
En dat God onze wapens zeeg'nen zal
En een roemrijk Victorie ons verblijden
Waarvan men 't nieuws verspreidt dan overal
Als dat een klein gedeelt' Belgische soldaten
Den machtigen en hoogmoed'gen Duits verwon
Die ons voortaan wel met vrede zal laten
Niemand beter zijn fierheid treffen kon! (bis)

Belgian troop photos – Belgen in aktie rond Dendermonde

6
Ook Rusland komt op Duitsland aan te rukken
Met een leger van rond de vier miljoen
Mannen, strijdhaftig, die zullen doen bukken
Den overmoedigen Duitser, 't is van doen
't Schijnt ook dat Italië en Denemarken
Zich voor de strijd aan 't veerdig maken zijn
Om den Duitser t' ontnemen al de parken
Die hij vroeger inpalmde, ziet dat 's fijn (bis)

7
't Dond'rend kanon is hevig aan het woelen
de ruiters, gij dringt op met fors geweld
en al ons scheuten treffen hunne doelen
ontelbare vijanden zijn reeds geveld
honderd kanons zijn hun reeds afgenomen
ganse troepen verjaagd van ons gebied
d'onafhankelijkheid die wordt ons nooit ontnomen
voor haar menig dapp'ren Belg 't leven liet (bis)

8
Haelen en Diest zal den Duits lang onthouden
Daar gaf den dapp'ren Belg hem moedig klop
Alhoewel den Duits dacht dat hij winnen zoude
Gaven z'hem van schier daar nen fermen schop
Dat hij terug naar Luik moest henen vluchten

Kreeg onderweg nog een goede dav'ring bij
Te Thienen en Landen hoort men hem zuchten
Den Belgischen leeuw die vecht zich ov'ral vrij (bis)

Nummer 146 **Doos Gazette** **september 2014**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden

*

Hij spreekt Fransch, lijk een koe Spaansch.

*

Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 580 lezers

Beste abonnee

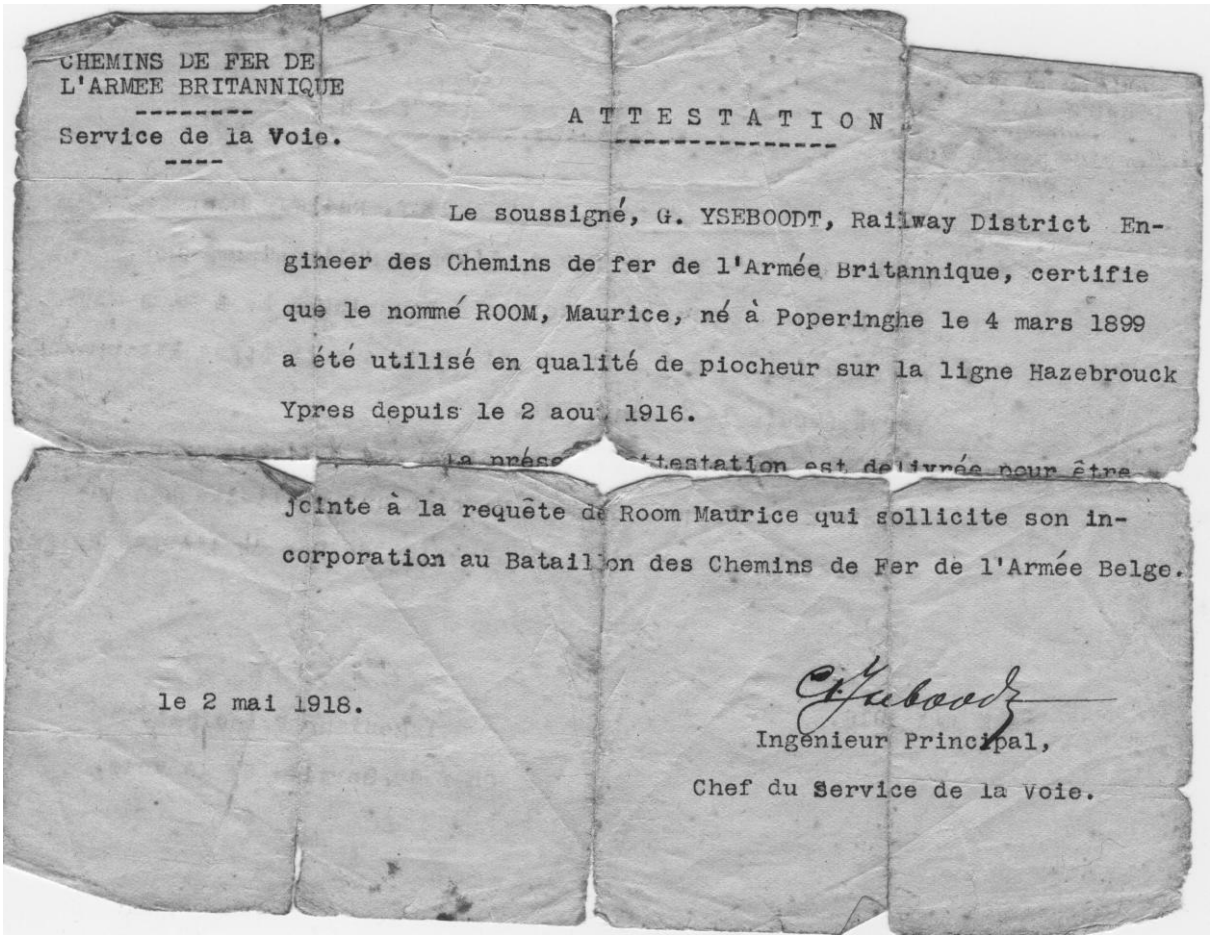
Een wel zwaar gevulde 'Doos Gazette'.
En we beginnen met een oproep van **William White.**
Wat voor gezelschap is dit?
Dag Guido
In bijlage , zoals afgesproken, de foto van **de pijpenrokers** en een attest uit 1918.

De foto is mogelijk genomen op de 'Brabanthoek', mogelijk in herberg 'De Sperre' (Dasdreef), dat Maurice's moeder uitbaatte (vader ging gaan werken). De ouders van Maurice heten Herminia (Emma) Inion en Achilles Room, bijgenaamd 'garçon' [harsong uitspreken] omdat hij klein van gestalte was. Aldus kreeg Maurice later de bijnaam 'Maurice van garçons' . Zijn broer Nestor heeft trouwens jaren café 'Brittannia' uitgebaat en later zijn dochter Monique Room (tot voor een jaar of 10 denk ik), vaste klanten gingen dan naar 'garçons' om een pint te pakken. [Wanneer men 'gargon room' intikt in 'historische kranten' bekomt men enkele resultaten (de ç herkent de zoekrobot niet)]
Maurice Room (mijn grootvader langs moeders kant), zit rechts op de foto. De foto moet dateren uit 1916 of 1917 (Maurice is geboren in 1899 en ziet er nog erg jong uit, hij huwde in

1922 Martha Cappelaere en samen baatten ze tot in de jaren ‘50 de Gouden Leeuw uit op de Abeelseweg).
Ik denk dat je wel eens gelijk zou kunnen hebben i.v.m. die pijpenrokers uit de Brabant. Misschien zijn die 2 ‘hamers’ gewoon slecht nagemaakte modellen van pijpen ??
Die band rond hun mouw en hun vuile werkkledij suggereren dan weer dat ze zouden kunnen gewerkt hebben voor een of andere instantie, wat wel eens de ‘ijzerweg’ zou kunnen zijn (zoals mijn grootvader vaak zei), zie ook bijgevoegd attest.

Kun jij via Doos Gazette meer te weten komen over dat pijpenrokersgezelschap, eventueel ook over de identiteit van de anderen ?

CHEMINS DE FER DE
L'ARMEE BRITANNIQUE

Service de la Voie.

ATTESTATION

Le soussigné, G. YSEBOODT, Railway District Engineer des Chemins de fer de l'Armée Britannique, certifie que le nommé ROOM, Maurice, né à Poperinghe le 4 mars 1899 a été utilisé en qualité de piocheur sur la ligne Hazebrouck Ypres depuis le 2 aout 1916.

La présente attestation est délivrée pour être jointe à la requête de Room Maurice qui sollicite son incorporation au Bataillon des Chemins de Fer de l'Armée Belge.

le 2 mai 1918.

Ingénieur Principal,
Chef du Service de la Voie.

Alvast bedankt
Vriendelijke groeten
William
Beste abonnee’s, als deze groep nu eens geen ‘pijpersclub’ is, wat is het dan wel? En zijn die twee grote pijpen, wel pijpen? En wat is het dan wel?

Hierna een ‘zware’ kritiek van Annick uit ‘Abeele’.

Dag Guido
Ik heb met belangstelling, zoals steeds, jouw gazette gelezen.
Ik dacht: ‘k laat het maar, ik lever geen commentaar, maar ‘k kan het toch niet laten.

Het eerste wat ik zie, is de zeer mooie foto van de doortocht van de renners van de Tour de France op 8 juli. Je schrijft: in Poperinge.
Awel, Guido, daar ga je uit de bocht.
Je hebt gelijk, maar je bent niet volledig.
En dat blijft zo'n beetje aan mijn hart knagen...

Op 8 juli kwamen de renners van de Tour de France België binnen via Callicannes, wij noemen het Calcoanes. Daar is de rechterkant van de weg Godewaersvelde en de linkerkant Watou, sedert de fusies van 1977 deel uitmakende van Poperinge. Vervolgens reden ze een eind op volledig Franse bodem: eerst een 200-tal meter Godewaersvelde en daarna een 300-tal meter Boeschepe. Zo kwamen ze aan het kruispunt van de Frans-Vlaanderenweg en de Abelestationsstraat. Daar sloegen ze links op, richting Boeschepe. Zij reden dus, naargelang ze zich links of rechts van de weg bevonden, ofwel op Boescheepse ofwel op Poperingse grond. Maar zowel het deeltje Watou als het deeltje Poperinge behoren beiden tot het grensgehucht (de meesten zeggen grensdorp) Abele. Ere wie ere toekomt, Guido: de Tour de France zette dit jaar voor het eerst voet (wiel) op Belgische bodem in Abele. Wij, Abelenaars, waren daar bijzonder fier op. Ik nam zelfs een dagje verlof om dat evenement mee te maken. Wij stonden bij de Vleterbeek, op de grens van Godewaersvelde en Boeschepe. Daar had sedert daags voordien een Brits echtpaar plaats genomen met hun tot mobilhome omgebouwde VW-busje. Ze waren supporters van Cavendish, die helaas de eerste dag al ten val gekomen was en had moeten opgeven. John en Emma, zo heetten ze, volgden sedert een 5-tal jaar altijd de Tour, met hun minibusje. Ze hielden dan ergens halt langs het parcours. Zodra het peloton gepasseerd was, laadden ze al hun gerief in en vertrokken ze op zoek naar een plaatsje langs het parcours van de volgende dag. Zo hadden ze al heel wat mooie streken gezien. Ik vond het een originele manier om op vakantie te gaan in Frankrijk. Enkel de laatste rit, naar Parijs, wilden ze niet meer meemaken, omdat het veel te druk was.
Te zien aan de plaats waar je stond om die foto te maken, was je niet zo veraf van de Sebastopol, waar in 1909 de confrontatie van de getuigen van de Bende van Pollet plaats vond. Jij kan daar heel goed en mooi over vertellen. Nog wat verder, Boeschepe op, passeer je eerst door de Steenacker, een eertijds beruchte wijk van Boeschepe. Daar woonde veel guur volk: dronkaards, vechtersbazen, blauwers, dieven en meisjes van lichte zeden. Als je de naam had om van de Steenacker afkomstig te zijn, dan had je al meteen een kwalijke reputatie. In mijn jonge jaren was het absoluut om problemen vragen als je gezien was met een jongen van de Steenacker: dat was om miserie vragen.
Nu heeft de gemeente Boeschepe op de Steenacker heel wat bouwgrond vrijgegeven. Het wordt een druk bebouwde wijk die heel wat jonge gezinnen aantrekt.
Trouwens, op jouw foto is aan de overkant van de straat ook de Indrustriezone van Boeschepe te zien. Die hebben er niet beter op gevonden dan de grond rond de voormalige site van het Abele Station, aan Franse kant, allemaal te verkavelen tot industriegrond. De firma VL-track heeft er al enkele grote panden neergezet. En zeggen dat onze overbuurman enkele jaren geleden zijn bouwvergunning werd geweigerd omdat hij PVC-ramen wilde steken. Dat kon niet omdat Abele viel onder de Waardevolle Site Catsberg en binnen die zone golden er bepaalde bouwvoorschriften. Eén ervan was: houten ramen, geen PVC en geen aluminium. Enkele jaren later zijn ze die site blijkbaar vergeten en kan er zonder problemen een industriezone uitgebouwd worden.

Guido, 'k kijk al uit naar je volgende gazetten.

Veel Abeelse groeten.
Annick

Eeuwenoude schuur verdwenen

Op 31 juli reden we met de fiets van Poperinge naar Sint-tJeks en toen viel het mij op dat in de Sint Sixtusstraat 84 een eeuwenoude lemen schuur verdwenen was. Misschien wel met het onweer omvergewaaid en dan opgeruimd.

Eigenaardige opgraving

Op het zelfde fietstochtje zagen we in dezelfde Sint Sixtusstraat deze opgraving. Toen we dichterbij gingen kijken zagen we het volgende:
Een munitiekist met obussen?

En een wel grote hoop hoefijzers… heeft iemand een commentaar?
Hoe komt dat daar terecht?

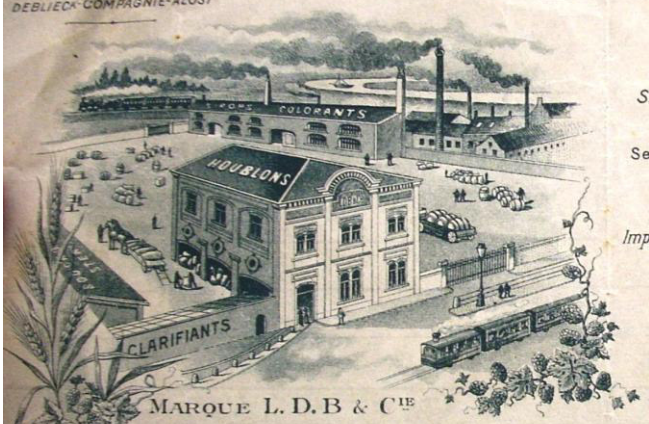
IMPORTATION

EXPORTATION

HOUBLONS DU PAYS & DE L'ETRANGER

& TOUS LES ARTICLES DE BRASSERIE

Adresse Télégraphique:
DEBLIECK-COMPAGNIE-ALOST

MARQUE L. D. B & Cie

FABRICATION D'APRÈS SYSTÈME PERFECTIONNÉ
DE COLORANTS CONCENTRÉS
POUR
BIÈRES, VINAIGRES ET LIQUEURS
Sirops-Glucoses. Sucres Intervertis - Sucres exotiques et Indigènes
Grits & Farines de Maïs & de Riz
Seuls Dépositaires de L'ANTISEPTIQUE ANGLAIS LV & du SIROP d'OR
Spécialité de Clarifiants préparés
BISULFITE DE CHAUX GARANTI 11 A 12° Bé - PAPIERS & ETOUPES A BONDER
Importation de Colles de Poisson de Russie, de Chine, du Japon, du Brésil, etc.
IMPORTATION DE BOUCHONS
BOIS DE RÉGLISSE & TOUS LES AROMATES
ACIDE TARTRIQUE DE MONTPELLIER GARANTI PUR
TANNINS, PEAUX DE RAIES, TUYAUX & RONDELLES, CAOUTCHOUC
Brosses pour Brasseurs & Malteurs - Acide acétique, etc etc. etc

L. DE BLIECK & Cie

ANNEXE

BUREAUX: 11, Rue Léopold,

MAGASINS & USINE: Chaussée de Bruxelles.

TÉLÉPHONE 62

ALOST, le 18 Janvier 1921

Van Gilbert Deraedt uit Leidschendam (Nederland) kreeg ik de voorgaande foto. En van Jacques Destailleur de onderstaande.

De hoppe door de ogen van C. Tamboryn en Karel De Weerdt

In het tijdschrift 'De Hopboer' uit 1907(41) – pagina's 73 – 74 – 75- publiceerde men het onderstaande 'romantische en onstuimige' gedicht van de heer Constant Tamboryn. Het mocht zeker in deze bundel niet ontbreken. Constant Tamboryn is ten andere de broer van mijn overgrootmoeder Charlotte Tamboryn, die mij een schriftje liederen naliet waaruit ik 'Het lied van de warrandeerder' haalde vervat in deel twee 'De Hoplochting'.

Wat voor schone bossen al
Rijzen statig in den hogen?
Wat al dreven zonder tal
Zie ik liggen voor mijn ogen?
Zijn het lanen, rijk beplant
Die een vorstenstad omringen?
Is't een lusthof, een warand,
Waar de zanggodinnen zingen?
Is't een haven, gans in 't groen
Met zijn schepen, met zijn baken?
Want ik zie een legioen
Masten, ladders, draden, staken.

Hier en staat geen vorstenhuis,
Waar de praalzucht wordt aanbeden.
Hier en ruist geen stadsgedruis,
't volk houdt zich met min tevreden.
Gij bewondert eenen grond,
Waar er menig beekje kronkelt.
Waar op iederen Vlaamse mond,
Nog een vriendlijk lachje monkelt.
Gij zijt hier in't welig dal (1)
Waar de hommelvelden prijken
En de knopen (2) duizendtal
Ons lief Vlaanderland verrijken.
En van daar die hoven al,
En die lanen, en die dreven.
En die staken zonder tal
Met die draden hoog verheven.

Lieve hoppe, eed'le vrucht
Met uw lange taaie ranken.
Statig klimt gij in de lucht
Om de goeden heer te danken
Die u 't kostbaar leven schonk.
Zie! Ge spreidt uw scheer wijd open
En gij wiegt uw gouden knopen.
Ja, gij zijt der velden pronk.
Hooggeboren

Boven ’t koren
Boven haver
Gerst en klaver
Zijt gij koning in het groen
En de mens, zo hoog verheven,
Komt u hulde en achting geven,
Komt u dienen, komt u voên.

Majesteit hoppe! Te wapen! Te wapen!
Sluit uw gelederen duchtig ineen!
Boreas (3) komt als in duivel herschapen,
Woedende breekt bij u gauw de leên.
Voelt gij het nijpen van kluistrende banden?
Voelt bij ’t geweld van zijn ijzeren tanden?
Krak, krak! Ge valt daar, zo waardig betreurd.
Krak, krak! Gij ligt daar, zo vuil en besmeurd.
Het stormen is over;
De buien zijn heen,
Wat ritselt in ’t lover,
Is ze fier alleen.

Maar wat dreunend gerucht
Wedergalmt door de lucht?
Wordt een bruiloft gevierd
Door het volk dat zo tiert?
‘k hoore speelboek en zang.
‘k hoore vreugd en geklank.
En gelach en gefluit.
O! Wat vrolijk geluid.
’t Is de geestige drom,
die met vedel en trom,
zijne dorpen verlaat
en naar Poperinghe gaat.
Want de hop moet geplukt
En de knops afgerukt;
Om in zakken gedaan
Naar de keete te gaan.
En van daar dat gerucht
Dat weergalmt door de lucht.
Onze plukker verblijd,
Daar zo geren een tijd
Naar de Poperingse streek.
Ja, voor menige week
Dat hij woning en stal,
Dat hij kermis en al
Zou verlaten voortaan
Om naar ’t hopland te gaan.

Hoera! Hoera!
’t Is grote, grote feeste.

Zie hoppe trouwt
Met zijn gezelline geerste.
En er wordt geboren
Tot ons groot plezier
Zo menig tonneken
Opperbeste bier!
Hoera! Hoera!

Nu goede makkers, de tafel gezet.
Nu, lieve vrienden, een glaasje gedronken.
Hommel en gerste, ze geven verzet,
Maar steeds op tijd en op mate geschonken.
Eer wij nu scheiden, nog een laatsten dronk:
Gode ter ere die d'hommel ons schonk.

C. Tamboryn, Elverdinge.
'De Hopboer' zegt de heer Tamboryn van herte dank en proficiat over zijn meesterlijk gedicht. Hij verhoopt hem nog dikwijls te mogen toejuichen.

1 – de hoppestreek van 't Poperingse ligt in 't zicht van Kemmel-, scherpen- , roden-, zwarten-, Boescheep- en Catsberg.
2 – De hommelknops
3 – De wind.
B. De Leeuw, de hoofdonderwijzer te Teralphene, die in 1907 zijn 'De hopteelt, practische wenken en raadgevingen' (145) uitgaf, sloot dit boekje af met de laatste strofe van het voorgaande gedicht.

Neemt HOP!

In het Poperingse archief – in de doos van de Roeysche Barbaristen - ligt een liedjesboekje met teksten van ***Karel De Weerdt,*** *'elfde reeks nieuwe liedjes' uitgegeven te Antwerpen bij Lodewijk Janssens. Hoewel er geen datum opstaat, schatten we dat het boekje, gezien de spelling, uitgegeven werd in het interbellum.*

Daarin staat een liedje onder de titel: '**Neemt Hop! Hop! Hop!**'
op de stemme: De man wordt oud.

Daar is nu weer bij 't Revalent
Bij 't Holloway medikament
En ander flauw marmitters
Een splinternieuw apthekerij
Loopt al de rest nu maar voorbij:
Neemt hop…. Hop…. Hop….
Neemt hop…. Hop…. Hop….
Neemt Hop…. Hop…. Hopbitters

Zie, dat geneest weer algemeen
De grootste pijn, van kop tot teen
De loopers, lijk de zitters
Als 't is dat g'hebt, een stijve knie

Een slappe borst of nevralgie
Neemt hop…. Hop…. Hop….
Neemt hop…. Hop…. Hop….
Neemt Hop…. Hop…. Hopbitters

Gij, heerkens, die zijt moe geleefd
Da's iets, dat u weer krachten geeft
Lijk eerste grondomspitters
Gij, die een kou hebt, hier of daar,
In uwen rug of in uw haar
Neemt hop…. Hop…. Hop….
Neemt hop…. Hop…. Hop….
Neemt Hop…. Hop…. Hopbitters

Gij, meiskens, die genezen zijt
Om nu te zien, zoo bleek als krijt
Zoo blank als murenwitters
Welnu, zoo gij niet geeren bloost
In plaats dat gij met witsel moost
Neemt hop…. Hop…. Hop….
Neemt hop…. Hop…. Hop….
Neemt Hop…. Hop…. Hopbitters

Gij, mannen van het groot progres
Gij vrienden van de fransche flesch
Gij groote sakkerditters!
Die 't papenvleesch zoo geeren eet!
En van de gal zoo schrik'lijk weet
Neemt hop…. Hop…. Hop….
Neemt hop…. Hop…. Hop….
Neemt Hop…. Hop…. Hopbitters

Gij, helden van ons kloek armee
Die zondags loopt naar dikke mee
Lijk eerste keukenpitters
Als 't is, dat u de soep niet smaakt
Die ge daar hebt gereed gemaakt
Neemt hop…. Hop…. Hop….
Neemt hop…. Hop…. Hop….
Neemt Hop…. Hop…. Hopbitters

Gij meiskenszot, die gaat op zwier
En smult en smeert, lijk nen kassier
En ander schampavitters
Als 't is, dat ge op het leste punt
Niet goed meer uit de voeten kunt
Neemt hop…. Hop…. Hop….
Neemt hop…. Hop…. Hop….
Neemt Hop…. Hop…. Hopbitters

Gij allegaar, van klein tot groot
Die gaat in't gheel niet geeren dood
Gij jonge pirrewitters
Zoowel als ouw versleten lie
Toe! Gauw, Jan, Peer en Trees en Mie
Neemt hop…. Hop…. Hop….
Neemt hop…. Hop…. Hop….
Neemt Hop…. Hop…. Hopbitters

Och! Zei me lest, ne natiegast
Ik loop niet gauw, naar zoo nen kwast
Die leurt met arrachitters
'k drink ruim zoo lief een pintje seef
me dunkt da'k daar zoo goed mee leef
Neemt hop…. Hop…. Hop….
Neemt hop…. Hop…. Hop….
Neemt Hop…. Hop…. Hopbitters

100 jaar geleden – De grote oorlog

1 september 1914 – Schepencollege

Verwoesting te Deurne bij den 2e Zeppelin-aanval op 2e September 1914.

Stad Poperinghe
De burgemeester der stad Poperinghe maakt het publiek kenbaar dat, volgens de bevelen van den heer Generaal bevelhebber der Provintie van heden af de volgende politiemaatregelen genomen worden in't belang der openbare veiligheid.
1° - De herbergen in het binnengedeelte der stad moeten van 9 uren 's avonds gesloten worden.
2° - De nationale vlag zinnebeeld onzer onafhankelijkehid za lvoorts blijven uitseken aan he gemeentehuis en aan de openbare gemeentelijke gebouwen.
Poperinghe den 1ste september 1914
De burgmeester F. Van Merris

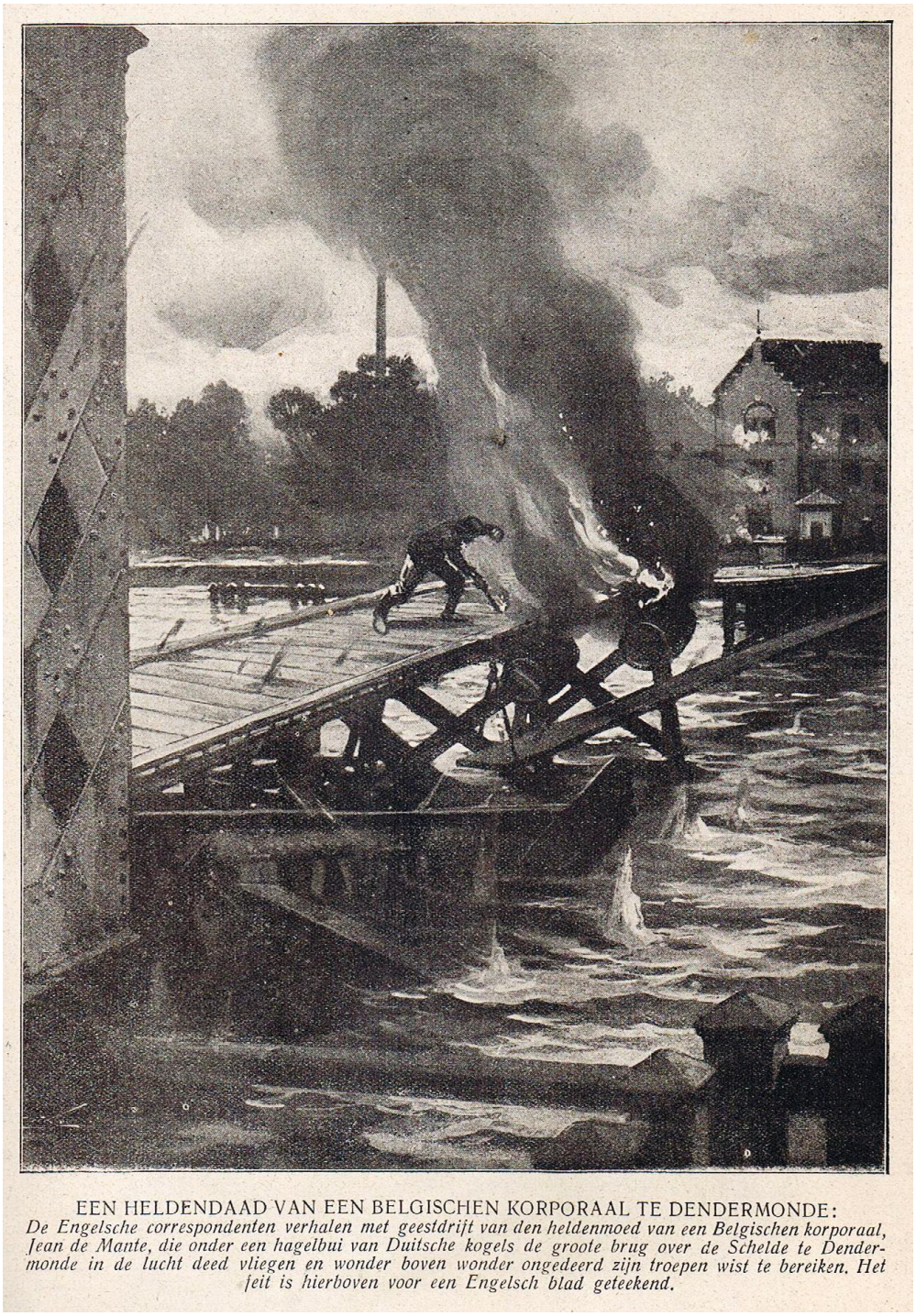
3 september 1914

Belgische auto-mitrailleuze.

3 september – Aankomst te Elverdinge van 42 vluchtelingen uit Elewijt en Mechelen. Toen verbruint het rap want die lieden zijn ver van zo enthousiastisch gestemd als wij. Ze logeren in de jongensschool en hebben bij 't minste verdacht gerucht de vrees op 't lijf; doch 't en is maar als we de kanonnen horen rond Rijsel en op den Catberg dat de tot nu toe immer wapperendezegevlaggen stillekens aan ingehaald worden en voor goed weggestopt blijven . Belgische soldaten en gendarmen komen in die dagen onze streek doorkruisen met auto-mitrailleuzen om de rondreizende Uhlanenbenden uiteen te jagen en te verdelgen.
Constant Tamboryn – Geschiedenis van Elverdinge

Van de op de voorgaande foto tot een 'auto-mitrailleuze' omgebouwde Minerva van het Belgisch leger, werd voor de parade op de Nationale Feestdag 2014 een replica gebouwd. Op deze parade liep er ten andere een groep mee van 'Remember Pops'.

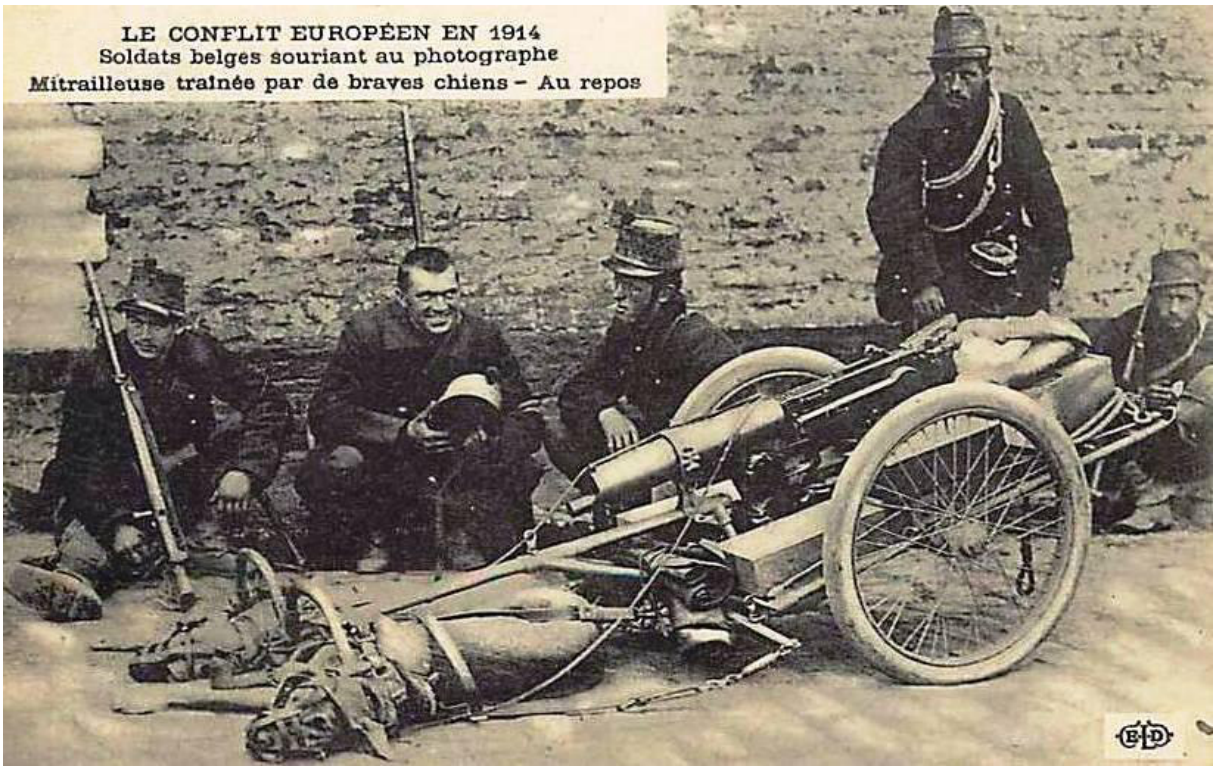
EEN HELDENDAAD VAN EEN BELGISCHEN KORPORAAL TE DENDERMONDE:
De Engelsche correspondenten verhalen met geestdrift van den heldenmoed van een Belgischen korporaal, Jean de Mante, die onder een hagelbui van Duitsche kogels de groote brug over de Schelde te Dendermonde in de lucht deed vliegen en wonder boven wonder ongedeerd zijn troepen wist te bereiken. Het feit is hierboven voor een Engelsch blad geteekend.

Katholiek Illustratie – 17 oktober 1914

Voor september nemen we enkele notities over die de Gentse soldaat Raoul Snoeck neerschreef in zijn dagboek – uitgegeven onder de titel: In de modderbrij van de IJzervallei.

5 september 1914 – We worden gewekt om drie uur maar zin nog erg vermoeid. Eerst nog mijn koffiefles vullen in de keuken en dan op weg. Om acht uur komen we aan in Steendrop. We bivakkeren in een grote vlakte voor het fort. Ik slaap er tot elf uur. Te wapen. Men beveelt ons op te rukken naar Dendermonde. Het schijnt dat de onzen daar slaags geraakt zijn met de Duitsers… baf! Een tegenbevel: de vijand is teruggedrongen, onze hulp is niet meer nodig. We blijven waar we zijn, ik val in slaap. Om vier uur krijg ik een brief van mijn ouders.
Ik heb mijn pols verstuikt toen ik in een loopgraaf sprong. Dat hindert me nogal, maar het zal vlug genezen zijn. Omdat ik naar de dokter moest, was ik niet aanwezig op het appel: in het regiment werd al het gercht verspreid dat ik gesneuveld was. Maar die Duitse varkens hebben mijn vel nog niet.
Om szes uur keren we terug naar Bazel. Ikkan er een biefstuk op de kop tikken: wat een meevaller! Het is bijna negen uur 's avonds en ik ben afgemat. De harde eisen van de veldtocht beginnen door te wegen. Sommigen gaan al door de knieën. Ondanks de vermoeidheid blijf ik nog overeind.

Zondag 6 september 1914 – Om half elf wordt een mis opgedragen voor de soldaten, die gevallen zijn op het veld van eer. Onder de anders zo luidruchtige mannen heerst een diepe stilte. Iedereen is in gedachten verzonken. De woorden van de aalmoezenier herinneren aan familie en vaderland. Ze schijnen de groep diep te ontroeren maar zodra de plechtigheid voorbij is, worden deze mannen weer lawaaierige soldaten vol levensenergie.
De rest van de dag rusten we uit.

7 september 1914

Vanmorgen vertrekken we naar Kruibeke, waar we kantonneren.

Stad Poperinghe

De heer Gouverneur – bevelhebber der provincie meldt ons dat:
Alle Duitsche en Oostenrijkse, Hongaarsche onderdanen die op ons grondgebied zijn moeten België verlaten hebben ten laatste 36 uren na bekendmaking der tegenwoordighe afkondiging.
Nochtans zijn uitgezonderd de familien waarvan de zonen voor een militer termijn in 't Belgische leger ingelijfd zijn of geweest zijn, indien zij echter thans geen zonen in dienst van Duitschland of Oostenrijk hebben.
Na verwijl van 36 uren zullen bovengemelde onderdanen aangehouden en voor een krijgsraad gedagvaard worden.
Poperynghe den 7de september 1914

8 september 1914 – Raoul Snoeck

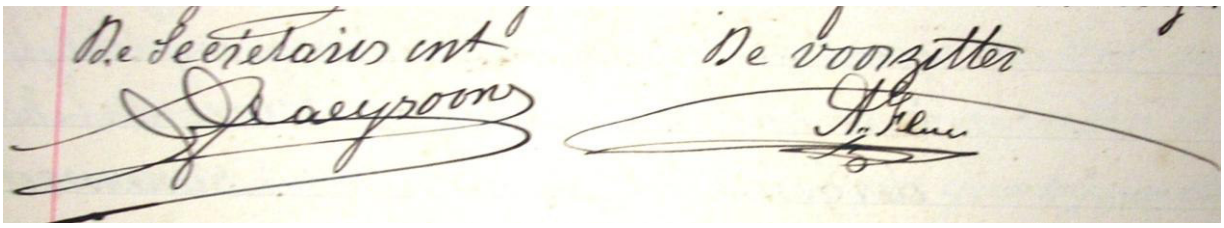
We trekken de wacht op bij de versterkingswerken van de vesting Antwerpen. 's Avonds om acht uur beveelt het hoofdkwartier het vertrek: eerst naar bazel, waar we onze reservespullen achterlaten, dan naar Zwijndrecht, waa we 's morgens om zes uur arriveren. Vervolgens teinen we naar Lokeren, van daaruit marcheren we via Wertteren naar Overmere waar we 's avonds om acht uur aankomen. Een schuur dient er als slaapplaats en beschut ons gelukkig tegen regen en wind.

8 september 1914 – Gemeenteraad te Roesbrugge

In Roesbrugge wordt er op deze dag een gemeenteraad gehouden, waarvan we het eerste punt hier overnemen.
Tegenwoordig de heren: Feys Pieter, burgemeester voorzitter, Gheysen Jules, Sarrazyn Auguste, schepenen, Delanote Henri, Devloo Amand, Peel Gaston en Bustraen Pieter, leden benevens Claeyssoone Aime d.d. secretaris.

De zitting wordt geopend om 10 ½ ure den morgen. De voorzitter geeft te kennen dat hij bij dringendheid de raad bijeen geroepen heeft ten einde de nodige maatregelen te nemen tot het afdragen der kosten voor het onderhoud der **83 vluchtelingen** welke alhier den 3 dezer aangekomen zijn om er gehuisvest en gevoed te worden.
Het schepencollege geeft te kennen dat al die personen voorlopig gedaan zijn geweest in de oude gendarmeriegebouwen en afzonderlijk onbewoonde huizen en stelt voor aangezien al die personen nu gehuisvest zijn, hen in de gevestigde gebouwen te laten en er geldelijke onderstand te verschaffen, berekend op de voet der behoeftige werklieden der gemeente en om hier in te kunnen voorzien, van in plaats van deze personen bij onze inwoners in te

kwartieren, een rol van prestatie op te maken gesteund op de abonnementsrol en volgens het waarschijnlijk vermogen.
De raad keurt eenparig dit voorstel goed en is van gevoelen dat een ieder veel liever zal betalen dan die onbekende personen in hun huizen op te nemen, nochtans zullen zij toegelaten zijn personen in plaats van een vergoeding te geven, op te nemen.
Een voorstel van rol wordt de raad voorgelegde welke op enige uitzonderingen aangenomen wordt.
De belasting zal wekelijks ten huize ingezameld worden door de zorgen van de veldwachter of door alle andere personen door de gemeente hiertoe aangesteld.
Ingeval van terugbetaling door de staat of provincie zullen al de ingevorderde sommen aan de lastgelders terug gegeven worden.
Er is nog lezing gegeven van verschillende omzendbrieven en telegrammen namelijk aangaande de vluchtelingen, de verkoop en handel der levensmiddelen, het inrichten der burgerwacht, de versterking der plaatselijke politie en er wordt beslist al de voorgeschreven, gezien de tijdomstandigheden stiptelijk te doen uitvoeren.
Aangaande de versterking der plaatselijke politie wordt er beslist sieur Richard Bonnez aan te stellen als hulp veldwachter en dit mits een dagelijkse beloning van 2 fr. 50 per dag en te zien in het toekomende of er nog zullen moeten aangevoegd worden.
De voorzitter verzoekt nog dat de raad zou willen bepalen tot welk bedrag de gemeente zal tussen komen in de voedingskosten der soldaten welke alhier bij Arthur Goetgheluck en Gery Delplace geplaats zijn en voor welke de staat een dagelijkse vergoeding van 1,29 frank per man betaald.
De raad beslist ten koste der gemeente ene opleg te doen van 21 centiemen daags en per man. ’t Zij dus een dagelijkse vergoeding van 1 fr. 50 per man.
De zitting wordt gesloten om elf uur des morgens

9 september 1914

Stad Poperinghe
Belangrijk bericht
De burgemeester laat weten dat al de tarwe die in de provintie bestaat zal opgevorderd zijn, met uitzondering nochtans van de nodige hoeveelheid voor de voorraad aan het huisgezin der landbouwers en het bezaaien van de akkers.
De opgevorderde tarwe zal op de hofstede blijven, zij mag alleenlijk verkocht worden mits een schriftelijke toelating der gemeentelijke overheid en op uitdrukkelijke voorwaarde dat zij gevoerd worde naar de molens en maalderijen der provincie.
De tarwe opbrengst vanden oogst van 1914 moet zoo ruimschoots mogelijk bestemd worden voor de voeding der menschen. Diensvolgens worden de landbouwers verzocht de onderprodukten der maalderij zoals gruis en witte kriel te gebruiken als voeder voor het vee als verkens en het hofgevogelte.
Nopens den aankoop en den prijs van gemelde onderprodukten kunt gij alle inlichtingen verkrijgen in het bureel van ’t sekretariaat.

Verders wordt alle verkoop van eetwaren om buiten de provintie gevoerd te worden streng verboden
Poperinghe den 9de september 1914 – F. Van Merris

10 september 1914 – Raoul Snoeck

’s Morgens om vijf uur komt een tegenbevel. Ze hebben ons nodig aan de andere kant. We keren te voet terug naar Lokeren en treinen naar St. Kathelijne Waver. We komen er om drie uur ’s morgens aan.

11 september 1914 – Raoul Snoeck

Opstaan om zes uur en op weg naar Mechelen – Muizen. Het regent en het is koud. We klimmen op de spoorwegberm Leuven – Hofstade en marcheren in kolonne als voorpost. Om vier uur ’s morgens bereiken we Schiplaken. We vallen de vijand aan in het bos van Schiplaken en vechten tot tien uur ’s avonds. De Duitsers hebben de helft van het bos ontruimd. Aangezien de majoor gesneuveld is, besluiten de vier commandanten van het derde bataljon op de posities te blijven. We vormen geweerrotten en zoeken wat stro bijeen. Mijn vriend Roomse maakt een soort bed en samen soezen we in. Ons slaapje duurt niet lang.

12 september 1914 – Raoul Snoeck

Half een … alarm! Een nachtelijke aanval. Het gevecht herbegint. Een compagnie die in een nabij kasteel logeert, loopt ons onder de voeten en gooit de bosjes geweerrotten omver. Het is een fantastisch schouwspel. Je ziet alleen vanwaar het vuur komt en schiet naar believen. De mitrailleurs mengen zich in het spel. Een ogenblik heerst verwarring. Iedereen vuurt er maar op los zonder te weten op wie of op wat. Tegen twee uur ’s morgens wordt het wat kalmer. De vijandelijke compagnie is teruggeslagen en we hernemen onze onderbroken slaap in een greppel.
Bij het krieken van de dag worden we bruusk gewekt door een nabije explosie van obussen: het gerucht wordt verspreid dat dit het werk is van eigen artillerie: is dit waar? We zullen het wellicht nooit te weten komen. Het geweervuur herneemt in volle hevigheid en we weten niet met wie we te maken hebben. De klaroenen schallen: Staak het vuren!

Wat echter niet gebeurt. Onze vriend Tonneau gaat kijken wat er gaande is en wordt dodelijk getroffen. Het begint pijpenstelen te regenen, we geraken zo doorweekt dat je ons hemd zou kunnen uitwringen.
De slag duurt de hele dag voorts en ondanks de Duitse versterkingen vechten we tot in de nacht zonder eten te krijgen. Gelukkig bezit mijn makker Rooms nog een blik kreeft, ik heb enkele beschuiten en we delen. De Duitsers krijgen nog meer versterking en we worden verplicht ons terug te trekken en te vluchten tot in Duffel. De kogels fluiten ons om de oren in de gietende regen. We marcheren al dagen en weken zonder ophouden, lijden onder hitte of kou, stappen door smerig slijkt en hebben honger en dorst, gezwollen handen, dikke en kapotte voeten en een droge tong. Maar wat we ook moeten doen, welke offers men ons ook vraagt, we blijven trouw en volbrengen onze plicht tot het uiterste.
Op de 12de september sterft **Lahaye Romain** te Haesdonck.

STAD POPERINGHE.

Dringend Bericht aan de Bevolking.

Geachte Medeburgers,

Sedert de oorlog in ons land is uitgebroken, werd U reeds meer dan eens aanbevolen kalm te blijven. Thans kennen wij de droevige voorbeelden van steden wier bevolking niet beantwoord heeft aan dien oproep.

In geval dus DUITSCHE TROEPEN in de nabijheid te zien zijn, is het van overwegend belang dat de inwoners kalm blijven. Samenscholingen kunnen beklagenswaardige gevolgen na zich slepen, zelf zonder kwaad inzicht van wege de nieuwsgierigen.

HET WACHTWOORD WEZE DUS : den vijand laten voorbij trekken zonder den schijn te hebben er aandacht op te nemen. Wij burgers zullen het best onze haardsteden bevrijden met binnen te blijven en alle zorg voor verdediging aan de bevoegde overheid over te laten. — Moest het gebeuren dat vijandelijke soldaten gekwetst of gevangen door de stad geleid worden, dan wachte men zich die te beleedigen en vooral wapenen te gebruiken.

Geene beleedigingen.
Geene bedreigingen.
Geene wapens.
Weest kalm en hebt volle vertrouwen in uwe Krijgsoverheid.

Poperinghe, 12 September 1914.

De Burgmeester,

Félix van MERRIS.

Druk. Danneels-Taillieu, Poperinghe.

En in Poperinge
Dringend bericht aan de bevolking
Geachte medeburgers
Sedert de oorlog in ons land is uitgebroken werd u reeds meer dan eens aanbevolen kalm te blijven. Thans kennen wij de droevige voorbeelden van steden wier bevolking niet beantwoord heeft aan dien oproep.
In geval dus Duitsche troepen in de nabijheid te zien zijn, is het van overwegend belang dat de inwoners kalm blijven. Samenscholingen kunnen beklagenswaardige gevolgen na zich slepen, zelf zonder kwaad inzicht van wege de nieuwsgierigen.
Het wachtwoord weze dus: den vijand laten voorbijtrekken zonder den schijn te hebben er aandacht op te nemen.
Wij burgers zullen het best onze haardsteden bevrijden met binnen te blijven en alle zorg voor verdediging aan de bevoegde overheid over te laten. Moest het gebeuren dat vijandleijke soldaten gekwetst of gevangen door de stad geleid worden, dan wachte men zich die te beledigen en vooral wapenen te gebruiken.
Geene beleedigingen
Geene bedreigingen
Geene wapens
Weest kalm en hebt volle vertrouwen in uwe krijgsoverheid.
Poperinghe 12 september 1914 – de burgmeester F. van Merris

Brievenboek Crombeke – SAP

Aan de heer gouverneur van West-Vlaanderen
Melding van ontvangst der 32 kokarden en verzoek om druksels tot de oproeping van de wacht tot de ordediensten en melding dat wij eerstdaags de ingevulde formulieren der vrijwilligers voor **de burgerwacht** zullen opzenden.
Ook in Poperinge richt men terug de burgerwacht in.

Op deze dag stierf **Lahey Romein** te Haesdonck

13 september 1914 – Raoul Snoeck

We staan op om zes uur. Om twee uur vertrek naar Mechelen. Oververmoeid vernemen we dat we naar Rumst moeten. We trekken door Walem en arriveren om zeven uur ’s avonds in Rumst. Pech … geen stro: we slapen er op de stenen. Dat is al de vierde keer op vijfdagen. Geradbraakt en zonder spijt verlaten we ’s morgens ons keienbed.

14 september 1914

Rust. Ik ontvang een brief van thuis met de mededeling dat mijn zus bij het Rode Kruis werkt. Alleen moet ze niet geloven dat ze mij ooit in haar lazaret zal zien. De Duitse kogels treffen met toch niet.

15 september 1914

Vertrek naar Mechelen, waar we ons kamp opslaan.

18 september 1914

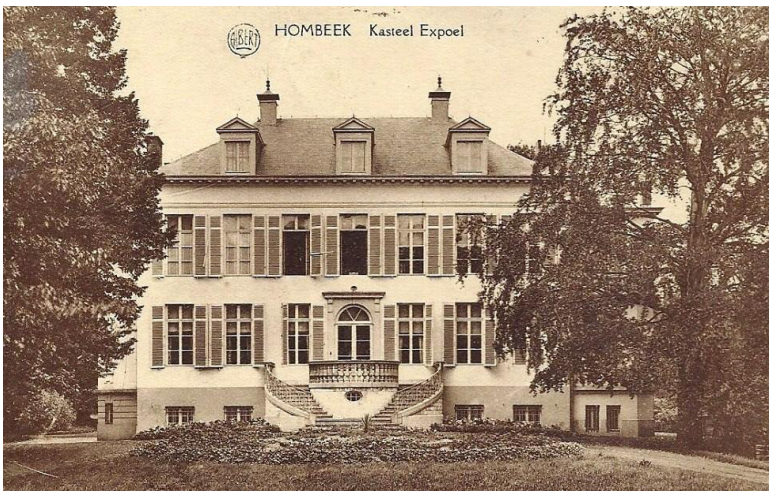
Verzameling, we verhuizen. Om tien uur verrekken we vanuit Mechelen via Hombeek naar Leest. Loopgravenwerk in de pletsende regen langs de Zenne. Het grootste deel van ons leger is samengesteld uit arbeiders en buitenmensen. Sommigen hadden tot voor de oorlog nog nooit een pikhouweel aangeraakt, maar hier zijn ze even handig met de schop als met het geweer.
Niemand zou kunnen zeggen of het nu een boer of een stedeling was die het werk uitvoerde. Vaderlandsliefde verricht wonderen. Na de graafwerken kantonneren we in Leest.

Correspondentie SAP 569 – 2

Ondertussen te Poperinge werd er een antwoord geformuleerd op de vraag van de gouverneur van Wet-Vlaanderen naar de grootte van de voorraad koren in de stad.
Brief aan de gouverneur te Brugge:

Ik heb de eer U edele teer kennis te brengen dat te Poperinghe 204.375 kilogram koren voorhanden zijn, waarover gij kunt beschikken. Deze geringe voorraad zal U edele niet verwonderen, wanneer gij denkt dat hier de hoppeteelt op zeer grote schaal wordt beoefend. Ik neem de gelegenheid waar, hooggeachte heer gouverneur, om U edele te laten opmerken dat het misschien geraadzaam ware, het koren dat voorhanden is op te vorderen voor de molens onzer stad.

20 september 1914 – Raoul Snoeck

Mijn bataljon heeft de grote wacht in Hombeek bij het kasteel van Expoel. Het regent. We overdekken de loopgraven met strobundels en wachten diep ineengedoken in onze kuilen de gebeurtenissen af.
Commandant Ruquoy vraagt een groep vrijwilligers voor de uitvoering van gevaarlijke opdrachten. Duitse brug – en spoorwegbewakers met dolksteken ombrengen. Hij voegt er aan toe dat hij soldaten nodig heeft met een absolute toewijding, die zich beslist liever ter plaatse laten doden dan zich terug te trekken. Ik bied me aan, maar er is al volk genoeg.

21 september 1914
Aflossing om één uur en kantonnement te Heffen.

22 september 1914
Vertrek uit Heffen om halfzes ’s morgens. Mars naar Mechelen, daarna naar Waklem waar we de reserve vormen achter het front.

23 september 1914 – Raoul Snoeck

Rust in Rumst. Het schijnt dat de Duitsers Oost-Pruisen heroverd hebben. De Russische aanvalsgolf is dus niet de pletwals waarop we gerekend hadden.

Te Poperinghe: aan de bestuurder der melkerij te Poperinghe
De prijs der boter is bij koninklijk besluit vastgesteld op 3 frank den kilo en de uitvoer buiten de provincie is verboden. De samenwerkende melkerij is dus verplicht, wilt gij niet voor woekerij vervolgd worden, aan alle Poperinghenaren, die zich daartoe aanbieden, te verkopen aan drie frank den kilo.

24 september 1914 – Raoul Snoeck

We verlaten Mechelen en trekken de wacht op bij het kasteel van Expoel.

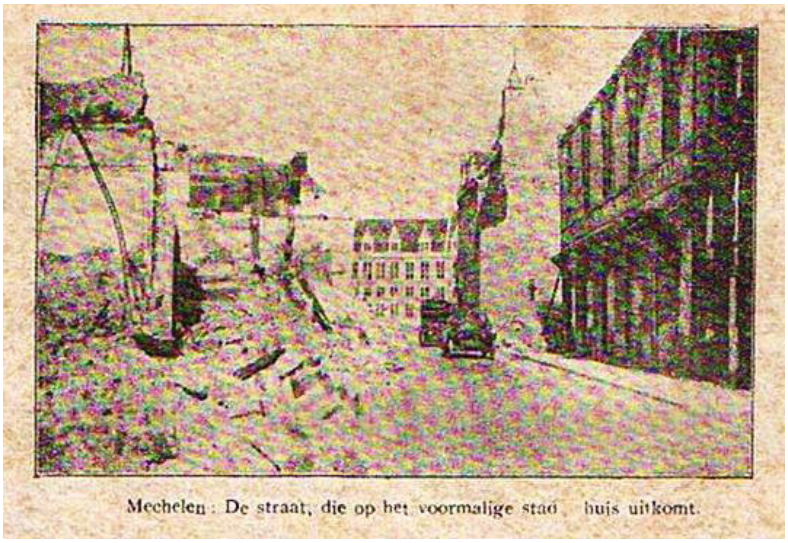
25 september 1914
Aflossing van de wacht. ’s Avonds mars naar de Zenne, waar we opnieuw wacht kloppen.

26 september 1914
Rust in de nabijheid van het kantonnement.

27 september 1914
We staan op om vijf uur. Vanaf omstreeks acht uur horen we met onregelmatige tussenpozen kanongebulder. Georges De Baerdemaecker is zojuist gewond geraakt. Een weinig later komt een koerier het bombardement op Mechelen melden. Onze artillerie neemt de vijandelijke onder vuur. We worden aangeduid om de stad te beschermen en nemen posities in aan de rand in een brede vlakte te Regulaar, zeshonderd meter ten noorden van Hombeek. De Duitsers hebben al vlug ons geschut ontdekt en weldra komt een regen van shrapnels en brisantbommen op ons neer wat ononderbroken voortduurt tot zes uur ’s avonds.
Op dat moment duikt een Duits vliegtuig op vanuit de wolken. Zodra we het geronkt van de motor horen, klinkt het zoals gewoonlijk ‘Verberg je’!’ Als konijnen wippen we in onze kuilen. De vliegtuigen gooien lichtkogels in een zone die ongeveer twee tot drie kilometer achter ons ligt. Je zou denken dat het uitgestrooide sterren zijn. Om acht uur verlaten we in alle stilte de schuilplaatsen en trekken ons terug op de versterkte posities. In

het oosten brandt Mechelen, een sinistere vlammenzee waarin zich de schaduw aftekent van de eeuwenoude kathedraal.

Mechelen : De straat, die op het voormalige stad huis uitkomt.

Omdat ons de weg is afgesneden, stappen we om Mechelen heen, passeren Leest en komen aan in Blaasveld, waar we twee uren rust krijgen. Dan zetten we onze mars voort via Willebroek, Boom, Terhagen, Rumst, Walem. We komen uit achter de forten voorbij het kasteel Roosendael en arriveren om elf uur ‘s morgens bij St. Katelijne Waver. Een uur later bezetten we de loopgraven recht voor het fort van St. Katelijne Waver.
De Duitsers bombarderen overvloedig de forten van Walem en St. Katelijne Waver van waaruit het artillerievuur van de belegeraars beantwoord wordt. Langs de wegen haasten vluchtelingen zich radeloos voort. Ik vind geen woorden om het ontroerende evacuatietafereel te beschrijven: ouderen en kinderen, gezonden en zieken, mensen en dieren. Het zijn verschrikkelijke uittochten, waarbij heel wat ongelukkigen vallen van uitputting, menselijke wrakken vol verdriet en diepe wanhoop.

28 september 1914

Om één uur ’s morgens begint de schildwacht plots te schieten, twintig meter verderop duiken schimmen op uit een aspergeveld. Een intens geweervuur barst los. De Duitsers beschikken over mitrailleurs die je heel goed kunt herkennen aan de onregelmatige buien. Opeens ontploft een obus vijftig meter voor ons. Er vormt zich een zware wolk die spoedig oplost. Andere obussen fluiten aan, nog andere ontploffen dichterbij: een echter artilleriebui.
Het komt er op aan tussen de druppels te lopen. Ik hoor een obus in mijn richting komen. ‘Die is voor mij!’ denk ik en duik instinctmatig met mijn hoofd tussen mijn gekruiste armen, wachtend op de dood. Maar de obus ontploft in de lucht. Mijn uur is nog niet gekomen.
Als het bombardement voorbij is, halen de brancardiers met hun dievenlantaarns de gewonden op. Wie nog uit de voeten kan, probeert tot bij een ambulance te komen.
Dicht bij mij is een makker dodelijk getroffen. Een straal bloed sijpelt van uit zijn schedel over zijn gezicht. Als slachtoffer van een bombardement blijf je best onbeweeglijk liggen. Want als je het hoofd opheft, riskeer je dodelijk getroffen te worden. Ons leven staat hoe langer hoe meer op het spel.
Na een uur strijd trekken de Duisters zich terug. Mechelen staat nog altijd in brand.
Een tweede slapeloze nacht in de loopgraven gaat traag en geluidloos aan ons voorbij.

Stad Poperinghe
Niet werkdadige **burgerwacht**
Inschrijving
Het collegie van burgmeester en schepenen der stad Poperinghe

Aanzoekt de personen die oud genoeg zijn om deel te maken van de burgerwacht zich voor 15 oktober aanstaande in de bureelen van het stadhuis te doen inschrijven en des gevallende hunne redenen tot onslaging of vrijstelling met de stukken tot staving te doen gelden.
Poperinghe den 28 september 1914
De burgmeester en schepenen

Baert A. – 29 september 1914 - Poperinge

Rond de 200 vluchtelingen uit Aalst, Mechelen, Leuven komen toe. Zij verbleven in **'t gesticht der ongeneesbaren.** De inwoners brengen bedden en ander gerief. Andere vluchtelingen worden gezonden naar de buitengemeenten. 't Zijn meestal schamele werkmensen.
't gesticht der ongeneesbaren *was gelegen waar nu de parking van het zwembad is in de Bruggestraat.*

Raoul Snoeck

Vanmorgen trek ik op verkenning met drie makkers. We stappen tot bij een brug, leggen ons in hinderlaag achter twee kilometerpalen en observeren de weg. Vijf minuten later duiken vier Duitsers op. We schouderen het geweer. Ze bemerken ons en springen in de greppel. Een van de vier steekt de weg opnieuw over en stort zich in de heidestruiken. Ik volg de richting van de spoorweg om hem af te wachten en neer te slaan, maar ik heb hem niet meer gezien.
Ik tel voor de huizen dichtbij de brug te doorzoeken. Gelukkig dat op mijn voorstel niet ingegaan werd, want die huizen zaten vol Duitsers met mitrailleurs. Ze schoten niet op ons, want dan zouden ze hun aanwezigheid aan heel onze compagnie verraden hebben.
We keren terug naar de loopgraven. De Duitsers die ons opgemerkt hebben, openen een hevig vuur. Na enkele ogenblikken observatie, merken we een klein rookwolkje vanuit een zolderraampje vn een huis rechtover ons. Meer hebben we niet nodig. We nemen alle ramen en openingen in het dak onder vuur. De Duitsers moeten er zich ongemakkelijk bij voelen, want ze houden op met schieten.

Tegen elf uur duiken Duitsers op uit de bossen. De compagnie 3/1 links van ons wordt eveneens aangevallen en moet zich terugtrekken. We worden in de flank gepakt en een weinig later vanop de spoorweg onder vuur genomen. Ze beschieten ons van drie kanten, we zijn bijna omsingeld. Sommigen sneuvelen: eerste sergeant majoor Van den Driessche krijgt twee kogels in het hoofd, een korporaal een kogel in de nieren, een andere korporaal twee kogels in het lichaam. Een vijgtiental soldaten zijn gewond of gedood. En van hen heeft een verbrijzelde dij door een ontplofte kogel. Wij trekken ons schietend terug: een aspergeveld onttrekt ons aan het zich van de vijand. Onder het dekkingsvuur van ons fort kunnen we weer vrij ademen, we zijn beschermd. Het was een het moment.
De grote Duitse belegeringstukken van 420 beginnen hun helse muziek. Een voltreffer doet het kruitmagazijn ontploffen en jaagt wolken zand twaalf meter de hoogte in. De aarde beeft onder de slagen. Het is zes uur 's avonds en Mechelen brand nog altijd. Twee uur later verlaten we de loopgraven van het fort waarin we ons hadden teruggetrokken. Gedurende verschillende dagen hebben we stand gehouden in een wanhopige poging om weerstand te bieden aan een overmachtige vijand met geperfectioneerd oorlogsmateriaal. Helaas zien we ons genoodzaakt ons na het gevecht terug te trekken. Maar het zelfvertrouwen blijft aanwezig en ondanks de grote verliezen wachten we koortsachtig op de versterkingen die men ons dagelijks belooft. Wegens vermoeidheid worden we vervangen, waarna we ons naar een stelling begeven langs een weg die zojuist beschoten werd met shrapnels. We trekken over de Nete, arriveren om middernacht te Duffel en slapen op de stenen onder de blote hemel.

30 september 1914

Om vier uur 's morgens zijn we weer van de partij. We zitten beschermd in een greppel. 's Namiddags komen enkele obussen ons groeten. Twee vliegtuigen passeren. Een van onze kabelballonnen stijgt op, maar door het vuur van de Duitsers moeten we hem weer neerhalen. Om zes uur 's avonds naar Lint, waar we aankomen om één uur 's nachts. Bivak, gelijk gewoonlijk. We hebben de rekruten gezien, naar het schijnt, schiet hun opleiding goed op. Hoeven, schuren en paardenstallen steken vol vluchtelingen. Aan de horizon brandt de toren van Sint-Kathelijne-Waver. Nachtelijk bombardement op alle forten. We slapen onder het gefluit van de obussen. Ze maken zo'n verschrikkelijk lawaai dat het lijkt of alle duivels van de hel zijn losgebroken. Het Duitse offensief verhevigt nog en beangstigt ons. De forten

worden voortdurend beschoten met obussen van het kaliber 420 die de gepantserde koepels vernietigen. Velen komen om in de loopgraven. De forten van de eerste lijn worden ingenomen. In Duffel vallen Duitse projectielen. Op welk front zullen we binnen enkele dagen vechten? Men meldt dat het 3de en 23ste linie, die ons hebben vervangen in de loopgraven, vermorzeld zijn door de 420: een ware slachtpartij.
En de vijandelijke opmars gaat mar door. Onze laatste schuilplaats – Antwerpen – zal in hun klauwen vallen. Een ketting van Teutoonse krachten spant zich aan rondom de laatste Belgische schuilschans, waarvan iedereen graag geloofde dat het een oninneembare vesting was.
Antwerpen moet eraan geloven!

Duitsch-Belgischen oorlog van 1914

Deze oorlogsbeschrijving in verzen is opgesteld en wordt alleenlijk verkocht door Cornelius Janssens van Herentals (verboden nadruk)
In vier deelen
Wijze: soldaat en internationale

2° deel

Veldslagen en oorlogsgevolgen

9
Geen leger telde ooit zoo'n dapp're helden
Als men in ons klein België heeft gezien
Wanneer den strijdlust in hun hart opwelde
Lieten zij aan den Duits hun tanden zien
En toonden hem de kracht van hunne armen
Dat niet vergeefs hier de strijd wagen dorst
Sloegen op den vijand, zonder erbarmen
Als op het graan dat m'in de schuren dorst (bis)

10
Frankrijk vecht om den Elzas weer te krijgen
Lotharingen, dat hen ontnomen werd
Ja, door den Duits, hij slaat ze plat als vijgen

Te Mulhausen en Metz met moed in ’t hart
Wordt ’t vijandelijk leger reeds verslagen
Door d’inwoners met vreugdgejuich onthaald
Zullen de Fransen den Duits gans verjagen
D’oorlog van Zeventig zetten z’hem betaald (bis)

11
Van weerszij krijgsgevangenen genomen
Die m’hier behandelt met lieftalligheid
Maar niet in Duitsland, zoo ik heb vernomen
Daar heerst voor ons jongens wraaknemendheid
Hopen wij dat God hun daar zal beschermen
Die dapper streden voor een heil’ge zaak
En onze brave Belgen zal ontfermen
En ook verkoelen ’s laffen Duitsers wraak ‘(bis)

12
Ook tal gebrekk’gen zal men t’allen kanten
Ontmoeten als den oorlog is gedaan
Toont hun uw mededogen, brave klanten
En laat ons die dapp’re strijders bijstaan
Die d’een een arm, d’ander een been verloren
Met gans families zijn in ’t verdriet
Wat droevig lot is veel van hun beschoren
Vergeet ook de weduws en wezen niet (bis)

13
Ook de verwoesting is niet te beschrijven
Die er in oorlogstijd wordt aangericht
De brandstichting, plundering en misdrijven
Vele onschuldigen worden opgelicht
Ook wel onoz’len door den kop geschoten
Zoo men in Luik en Limburg heeft gezien
Heer! Stel een eind ’t heeft ons al lang verdroten
Den oorlog baart slechts rampen en ruïnen (bis)

L'HÉROÏQUE MOISSON DES ÉTENDARDS ALLEMANDS

(Composition inédite de Carrey.)

Le premier régiment de chasseurs à pied s'illustre à Saint-Blaise

Dès le début de la guerre, deux primes de 5.000 francs et une de 1.000 francs ont été offertes au soldat qui prendrait le premier drapeau allemand, mais nos pioupious n'auraient pas eu besoin de ce stimulant. Le 15 août, à Saint-Blaise, le premier bataillon de chasseurs à pied enlevait le drapeau du 132e régiment d'infanterie allemande. Presque en même temps nos ennemis se voyaient également ravir par les Belges deux drapeaux et un étendard de cavalerie, celui des fameux hussards de la mort.

Uit 'Le Miroir' met dank aan Paul Johan Deseegher

14
Ziekte en armoede zijn de gevolgen
Van den oorlog, ach God, hoe ijselijk!
Komt ons ter hulp! Wees niet langer verbolgen
Hoewel wij het verdienden, algelijk
Zullen wij voortaan den hoogmoed verbannen
En U oprecht dienen zoals ’t behoort
Wilt d’oorlog en zijn gevolgen wegbannen
En eeuwig U onzen dank toebehoort (bis)

15
Het werk ligt stil, fabrieken zijn gesloten
En er heerst nood in het werkersgezin
O rijken! Voor hen uwe beurs ontsloten
Staat hun toch bij en toont hun uwe min
Want God, hoe droef als men kinders hoort schreien
En men bezit in huis geen stukje brood
Door den oorlog moeten zij honger lijden
Liefdadige rijken! Helpt hun uit den nood (bis)

16
Heeft God ons niet geleerd dat w’allen broeders
Zoowel rijken als arm, op aarde zijn?
Hewel, brave lieden, wees hun behoeders
En helpt uw broeder uit zijn druk en pijn
Bidden wij dat God d’oorlog van ons kere
Waar d’eenen broeder schiet den anderen neer
Door den wil en dwingelandij der grote heren
Door hun hebzucht verwekken z’al ’t hertzeer (bis)

Uit ‘Le Miroir’ – Paul Johan Deseegher

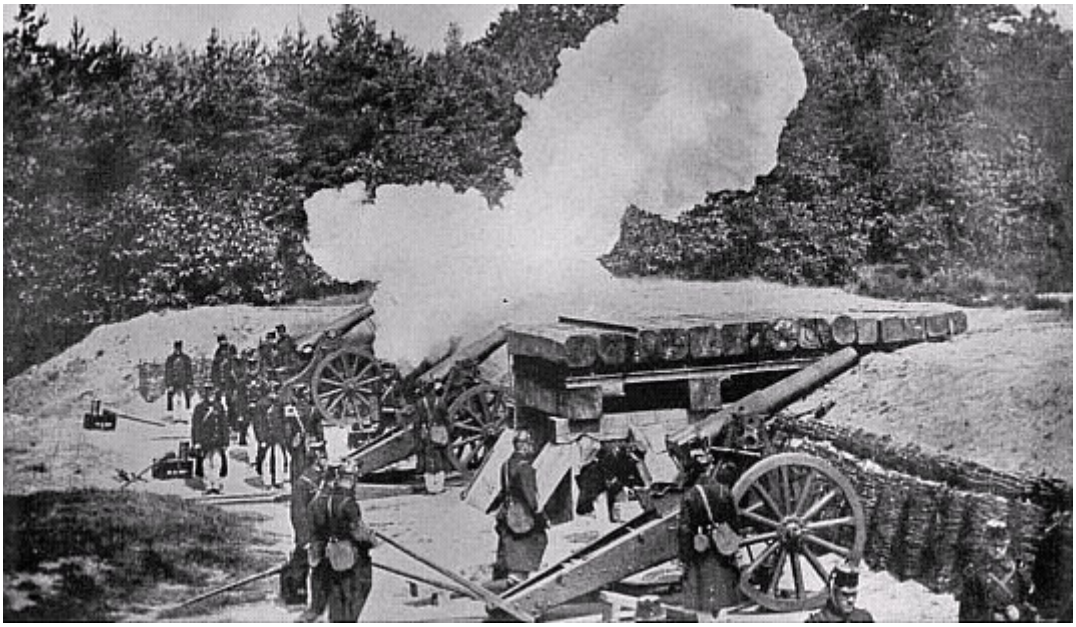
3° deel

Plunderingen, brandstichtingen, enz.

17
De trouweloosheid en verraderijen
Oneerlijkheid, ander onrecht gepleegd
Hier in België, door Duitsche partijen
Is ongelooflijk als men ’t overweegt
Pastoors en dekens als gijselaars genomen
Burgemeesters, Gouverneurs, Burgerwacht
Weggesleept, zo’t allen kant wordt vernomen
En onschuldig naar ’t Duitse kamp gebracht (bis)

18
Ginds eene ganse stad in brand geschoten
En zoo d’inwoners op de vlucht gejaagd
Huilende vrouwen, kinders onverdroten
Uit Visé en meer plaatsen weggevaagd
Die kermend ’t naburig Holland invluchten
Met achterlating van have en goed
Hun zonen op ’t slagveld! De ouders zuchten!
God, spaart hun ’t leven! Verjaag ’t laf gebroed (bis)

19
Gansche patroeljes doorkruisen de dorpen
Den schrik verspreidend in het Kempenland
Te Turnhout zijn zij achteruit geworpen
Door twee compagnies Burgerwacht galant!
Ook ’t Herenthout kwam m’hun een dav’ring geven
Die zij nog lang zullen gedachtig zijn
Dus wilt voor geen klein groepjes Duitsers beven!
Laat dees twee plaatsen u een voorbeeld zijn! (bis)

20
Wij hopen hier den Duits wel klein te krijgen
D'Engelsman ontneemt hem zijn proviand!
Den Franschman die slaat hem zoo plat als vijgen
Ja, opgehoopt als in een haringsmand
Ziet m'hun lijken de slagvelden bedekken
Arm slachtoffers van een dwingeland!
Moef! Wil maar spoedig uit ons land vertrekken
Want wat gij doet is een groote schand (bis)

21
Te Leuven, Mechelen schandelijk verslagen
Ten getalle van honderd duizend man
Door een handvol dapp're Belgen die het wagen
Den laffen Duitser 't attaqueren dan
Die deze open steden kwam beleeg'ren
Ook de gemeent' Duffel, Heyst-op-den-Berg
Zij zijn nog onbeschaamder dan de Neeg'ren
Kregen veel troef door den Belg zonder'erg (bis)

LES CABINES DE BAINS D'OSTENDE MISES A LA DISPOSITION DES RÉFUGIÉS

Chacun a fait preuve de la plus grande initiative, en Belgique comme en France, pour venir en aide aux malheureux qui ont dû quitter leurs villages. A Ostende, les nombreuses cabines de bains de la plage ont été aménagées en autant de petits "homes", sinon très confortables, d pittoresque tous s

22
Te Namen, Charleroi in gans de Walen
Hakt men de Duitsers deerlijk in de pan
Den Belg komt daar den zegepraal behalen
Daar sneuvelden verscheid'ne duizend man
Al van dat grote leger der lafaarden
Die hun naam voor altoos hebben onteerd
Weerlooze vrouwen, kind'ren zij niet en spaarden
Maar nu zijn de verraders weggekeerd! (bis)

23
Verscheid'ne tempels kwam men ook vernielen
Door 't oorlogsvuur … Ook scholen en paleis
Hoeven, ook kloosters, waar liefdadige zielen
Voor 's mensen welzijn leverden om prijs

UN BRAVE PETIT BOY-SCOUT BELGE

Le roi Albert a décoré le boy-scout Leysen pour sa bravoure. Celui-ci a fait arrêter onze espions, a donné des renseignements sur l'ennemi et passé dix fois les lignes allemandes.

Ja, ganse dorpen kwam men plat te branden
Den schonen oogst te velde gans vernield
O laffen Duitser! ’t Is een ware schande!
Of waart gij dan door wraaklust gans bezield! (bis)

24
De wreedheden in Aerschot ook bedreven
Door het wreed en onmenselijk Duitse ras
Roepen om wraak, velen benam men het leven
Een honderd vijftigtal doorschoten was
D’overige mans kwam m’in de kerk opsluiten
Met eenmaal daags wat water en droog brood
Ook twintig priesters, wat wrede besluiten
Vrouwen, kind’ren vluchtten uit angst en nood (bis)

25
Maar nu zijn daar de lafaards ook verslagen
Evenals te Dendermond’ in Vlaanderland
Waar ze in’t water versmoorden dezer dagen
Het was Gods wil, zij werden overmand
Die hier niets dan dood en ellende zaaiden
Moesten worden van d’aarde weggevaagd
Den Rus en Belg hun als d’halmen wegmaaiden
En laatsten Duits moet hier worden verjaagd (bis)

wNummer 147 **Doos Gazette** **oktober 2014**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden

*

't kalf keek door de doornhage en 't wist niet, dat zijn tote gekrabbeld ware.

*

Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 580 lezers

Beste abonnee

Eerst het volgend bericht van Annick Clabau:

Beste

Begin juli kwam het productie huis Woestijnvis met Kamagurka filmen in Abele voor een programma over **300 jaar Grens.**

Wij van vzw 't Pensionaat werkten daar graag aan mee. Luc en Kama trokken door 't dorp en hadden ook voor de gelijkenissen en de verschillen in ons dorp, dat sinds de Vrede van Utrecht in 1713 over twee landen verdeeld is.

De documentaire wordt uitgezonden op Canvas op **dinsdag 30 september 2014** om 20u40.

Kijken, 't loont zeker de moeite.

Vriendelijke groeten Annick Clabau

En verder

Hierbij een foto van mijzelf met de Engelse autobus uit 1914. De Battle bus begon als bus B2737 van de Londen General Omnibus Company. Vanaf 1914 reed hij diensten op lijn 9, langs Londense trekpleisters als Piccadilly Circus en de Royal Albert hall. Toen de oorlog uitbrak -, werd hij naar het front gestuurd met 1000 andere bussen, samen goed voor bijna één derde van de Londense vloot. Chauffeurs en monteurs werden vaak samen met hun voertuigen in deinst genomen. Hun expertise was nodig om de bussen technisch in orde te houden. Zelfs wanneer de chauffeurs geen militaire rol speelden, kwamen zij onder vuur te liggen. Velen keerden nooit terug.

Het Londen Transport Museum herstelde de bus in zijn traditionele rode kleur voordat hij in september terug werd omgebouwd naar een militair voertuig uit de Eerste Wereldoorlog.

Van Koen uit het verre Limburgse Lummen, kreeg ik het volgende mailtje:

Dag Guido

Weer knap werk.

Zelf ben ik ook volop bezig aan het 'afmaken' van een oorlogsdagboek dat de Lummense hoofdonderwijzer Karel Thiels gedurende vier jaar lang bijna dagelijks bijhield.

De heemkundige kring van Lummen gaat het boek dat 376 bladzijden zal tellen in december uitgeven.
Op bladzijde 19 van je laatste Doos Gazette staat toch wel een merkwaardige foto met een kar (?) of vrachtwagen (?) met op het zeildoek St.-Trond A. Britsiers.
Net al even gezocht en het gaat dus over Albert Britsiers, een bekende inwoner van Sint-Truiden. Hij woonde in de Beekstraat en vermoedelijk werd hij ook op 27/9/1914 gegijzeld door de Duitsers. Hij handelde in 'koloniale waren'.
Zou het lukken om die foto door te mailen in JPEG ?
En zit er in je archief misschien ook iets over Lummen tijdens de Eerste Wereldoorlog of over de vluchtelingen uit Poperinge die naar Lummen kwamen ?
Bij mijn grootmoeder verbleven zeker en vast mensen uit Wervik !
Met vriendelijk groet
Koen

Er is nog al wat te doen over de Belgische begraafplaats in Neuville sous Montreuil. Iedereen die meer wenst te weten, willen we door sturen naar:
http://www.1914-1918.be/hopital_de_montreuil.php

op de prachtige site van 'Médecins de la Grande Guerre'.

Scroll naar beneden en dan vind je een Nederlandse versie van de tekst.

Voor de begraafplaats moet je op: http://www.1914-1918.be/cimetiere_neuville.php zijn.
Daar vindt je ook de volledige lijst van de aldaar begraven Belgen, waarvan er een 65 Poperingenaars bij zijn. Als je helemaal naar beneden scroll vind je een foto
Eric Van de Casteele, die ons al langer wees op deze website, heeft daar ook zijn grootvader August gevonden en stuurde een foto naar daar.
Allen veel zoekplezier!

En nu naar 1 oktober 1914…

100 jaar geleden – De grote oorlog

Op de 1ste oktober 1914 begint **de slag om Arras.**

Baert A. – 3 oktober 1914

2800 Belgische soldaten der klas 1914 komen gevlucht en worden in de stad geherbergd en uiterst wel ontvangen.
In het brievenboek van Poperinge over deze periode (SAP 269 -2) vinden we op de 26ste februari 1915- een kleine 5 maanden hierna - de volgende bevestiging van dit feit.
Het briefje luidt als volgt:
Ik heb de eer om U, in tweevoud de staat nr. 13, over te zenden, betreffende het logement dat de gemeentelijke administratie voorzien heeft, aan een detachement van 2800 mannen van de lichting 1914 op de 3de oktober 1914.
Ik neem de respectvolle vrijheid om U op te merken dat de gemeente dit logement voorzien heeft van voeding maar dat de luitenant **Vanbreuze,** die het commando had, bruusk met zijn mannen is moeten vertrekken – via de ijzeren weg, gezien het feit dat de vijand naderde – zonder tijd gehad te hebben een ontvangstbewijs te ondertekenen.
En daarbij vraagt de burgemeester aan de legeroverheid of deze alsnog hun onkosten zou kunnen betalen.

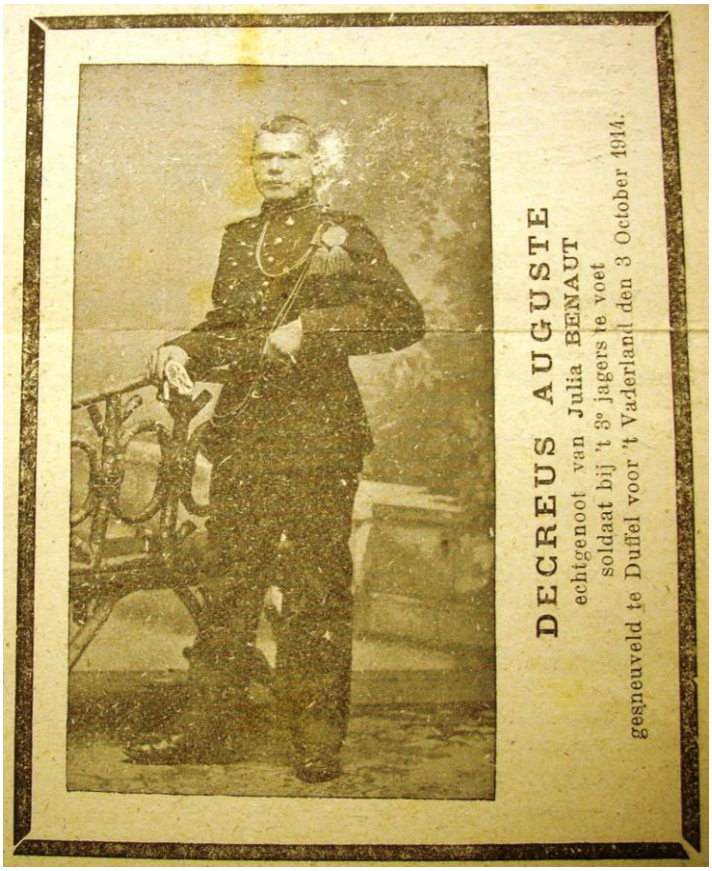
In het brievenboek van Reningelst vinden we op deze dag een brief betreffende Julien Corneel Vandersype gericht aan de kolonel van het 12de linieregiment.

Le VAP de 1908 **Vandersyppe Julian Cornielle,** soldat de regiment sous vos ordre – n'a plus donné de ses nouvelles depuis plus d'un mois. D'après la rumeur publique, il aurait trouvé la mort aux environs de Namur ou à namur même, ors de l''effondrement dun pont – *het doen ontploffen van een brug* – que l'autorité militaire Belge aurait fait sauter pour arrêter la poursuite des Allemands.
Son épouse est très inquiète au sujet du sort reservé à son mari et elle a sollicité mon intervention pour obtenu de l'autorité militaire certain renseignements. Elle desire notament savoir si son mari Vandersype Julien Corneille est encore en vie et dans la négation s'il est décedé ou signalé comme manquant et depuis aulle date.
Le Bourgmestre

Uit de bevolkingsboeken van Reningelst blijkt dat Julien Vandersype gehuwd was met Cornelia Madeleine Goemaere op de 21ste oogst 1912. Zij hadden één zoon Roger Vandersype die geboren was op de 1ste juni 1913.
Julien Vandersype stierf op 18 augustus 1914. In het bevolkingsboek staat de volgende notitie: Gestorven voor België op het slagveld te Bunsbeek bij Tienen op 18 – 8 – 1914.
Zijn weduwe verhuisde op 1 januari 1915 naar de Peperstraat nr. 2 te Poperinge.

Op dezelfde dag schreef de Reningeltse burgemeester nog een brief aan de zelfde kolonel.
M. Le Colonel
Le milicien de 1904, **Coolzaet Cyrille**, soldat au régiment sous vos orres, a fait connaitre à sa famille par carte postale – su'il avait été fait prisonnier par les Allemands. Depuis lors il n'a plus donné de ses nouvelles.

Son épouse est très inqiète au sujet du sort reservé à son mari – aussi m'a – t – elle prié de prendre de renseignements auprès de l'autorité militaire pour avoir à le soldat Coolzaet a été réellement fait prisonnier à la date precindiquée. Elle désirerait éventuellement connaitre s'il est encore en vie et dans quel lieu i lest détenu pour autant que vous puissier me fournir ces renseignements.

Cyrille Coolzaet werd geboren te Reningelst op de 30ste mei 1884. Hij huwde met Rosalie Thery van Westouter, die geboren was op de 6de maart 1878. Ze kregen 5 kinderen samen.

Op 3 oktober 1914 verloor **Auguste Decreus** *zijn leven in deze prille oorlog te Duffel.*

Zondag 4 oktober 1914

De soldaten moeten haastig weg en vertrekken 's avonds. 't Schijnt dat de Duitsers reeds in Menen zijn.

5 oktober 1914

Stad Poperinghe
Politiemaatregelen
De burgemeester der stad Poperinghe laat weten dat in het belang der krijgsverrichtingen de volgende maatregelen genomen worden en met volle strengheid zullen toegepast worden.
Kapittel een
Art. 1 – Het is verboden op velo en op motocyclette te rijden in al de gemeenten der districten Kortrijk, Yperen en Roeselare.
Art. 2 – De machienen der overtreders van tegenwoordig besluit zullen aangeslagen worden
Kapittel twee
Art. 1 – Het is streng verboden in herbergen en openbare plaatsen sterke dranken te verkopen.
Art. 2 – Alle herbergen zonder uitzondering moeten te negen uur 's avonds gesloten worden, en alle licht dat van op straat kan ontwaard worden, moet ook te negen uur uitgedoofd worden.
Poperinghe den 5de october 1914 – De Burgemeester

Baert A. – 5 oktober 1914

De Duitsers in Locre, Westoutre. Hier wordt **de veldwachter Douchy** laffelijk dood geschoten.

Van Walleghem *schrijft daar over het volgende:*
De 600 uhlanen trokken voort door Drantoure, Locre, Westoutre. Een ogenblik hadden wij gevreesd dat zij door Dickebusch zouden komen. 't Was gelukkiglijk geen waar. Aan den

Rooberg ontmoetten deze de garde en een boer van Westoutre lagache genaamd. De gard die anders geheel in burger gekleed was, had ongelukkiglijk nog de onderveste van zijn garde tenue met koperen knopen aan. Daarop wierd hij vastgenomen en afgetast. Helaas men haalde een revolver uit zijn zak! En daarop wierden bieden meegeleid naar de plaats en aan de ijzeren tralie van ’t kerkhof gebonden. Een kort bevel en de garde viel met 4 geweerkogels doorboord. Lagache die de volle doodsangst had uitgestaan wierd dan losgelaten.

In Elverdinge is er op deze maandag heropening der scholen – zo schrijft meester Tamboryn – ‘Doch spijts mijn beste wil, kan ik er maar niet in gelukken de kinders in ’t kader der klas te houden. Hun oren staan gericht naar ’t verre kanongebulder en tussen twee pozen geveinsde aandacht in, loeren ze gauw eens door de bovenste reken ruiten om een gebeurlijk rondzwervende vliegmachine te ontwaren.’

Dinsdag 6 oktober – schrijft Tamboryn verder: Dien dag krijgen we het bezoek van een patroelje Duitse jagers te paard. Met een dertigtal trekken ze door de doodse plaatse en laten vier van hun mannen in ’t dorp om ’s nachts de wacht te houden terwijl de overige vernachten op de hofstede van de weduwe Bamelis bij de ‘Vuyle Seule’.

Woensdag 7 oktober 1914 – Baert A.

De Duitsers in Poperinge; een 200 tal ruiters trekken met den avond door de stad. Algemene verslagenheid. Van vandaag worden de klokken niet meer geluid.

Op deze dag stierf **Duthoit Maurice** Sint Catherine Wavre

Donderdag 8 oktober 1914

Nog een twintigtal Duitsers trekken door de stad. We zien gedurig vliegtuigen rond zweven. Voor ’t eerst ook horen wij het kanon zo aanhoudend en … zo dicht. Vele inwoners worden bang en sommigen gaan op de vlucht.

Tamboryn schrijft; Vlamertinghe vlucht. De helft der gemeente komt Elverdinghewaarts op, omdat er een Duitse legerdivisie met kanonnen en ander oorlogsmateriaal door hun dorp trekt. De Duitsers begeven zich naar de heuvels van Zuid-Vlaanderen waar ze op de Engelsen stuiten. Dienzelfden dag horen we voor het eerst een bom ontploffen, geworpen uit een Engels vliegtuig.

Vrijdag 9 oktober – Baert A.

Nog een 20 tal Duitsers door de stad. Marktdag, doch geen volk noch koopwaar. De vlucht der inwoners neemt toe.
Tamboryn schrijft: De burgerwacht van Yper vlucht met zeer veel andere Yperlingen. 't Meestendeel dier gewapende burgers steken zich te Elverdinge in een burgerspak en zoeken hier en verder een schuilplaats.

In de brievenboek van Reningelst vinden we op de 9de oktober 1914 het volgende briefje:
M. De bevelhebber.
Als gevolg van het telegram van de heer Gouverneur der provincie, heb ik de eer U te laten kennen dat er in deze gemeente geen chauffeurs noch motocyclisten bestaan die begeren dienst te nemen in het leger voor de tijd van de oorlog.
Hier achter laat ik U de lijst geworden der **motos** die in deze gemeente aanwezig zijn. Er zijn geen automobielen.
De 'lijst' bestaat uit twee eigenaars:
1 – **Bafcop Arthur** – Veekoopman – *met de aantekening:* Doet dienst in het leger als weder geroepen milicien van 1902 (3de linie – versterkingen – 3de brigade 4de compagnie)
2 – **Gontier Certher** - handelaar

De Belgen in de tranchees bij Antwerpen – Foto 'Le Miroir' – Dank aan P.J. Deseegher

9 oktober – Antwerpen ingenomen – Uit de Poperinghenaar van de 18de oktober

Zie daar het grote nieuws dezer week. Lang dacht men dat Antwerpen niet kon ingenomen worden; men wist toen nog niet dat Duitsland zulke machtige kanonnen in zijn beziet had.

Na de val van namen en Maubeuge, was in de militaire kringen voorzien dat Antwerpen het ook niet zou uithouden. Geen forten kunnen weerstaan aan de Duitse kanonnen 420. Na ongeveer 50.000 mannen verloren te hebben aan doden voor de forten van Waelhem en Wavre St Catherine, zijn de vijanden er toch door geraakt en zo zijn de Duitsers vrijdag noen 9 oktober 1914 in Antwerpen binnen getreden. Toch zijn nog 24 forten ongeschonden op 35 en zij missen geen kans om de vijand duchtig te beschieten en hem te verplichten daar vele mannen en kanonnen bijeen te houden.
Het feit dat Antwerpen is ingenomen heeft op alle Belgen een pijnlijke indruk gemaakt. Toch is dit voor de algemene gang der zaken van weinig belang en behoeven wij ons daarover niet te verontrusten.
Duitsland moest Antwerpen innemen om zijn bevolking, die begon ongerust te worden, over deze 'grote' overwinning te kunnen spreken en intussen te verzwijgen hoe het op geheel de lijn in Frankrijk achteruit geslagen wordt.
Maar Frankrijk en Engeland beloven ons Antwerpen en zelfs geheel ons land van alle Duitsers te ontruimen en op hun mogen wij rekenen.
Beter Antwerpen en België in puin vrij gevochten dan het ongeschonden en vrij gehouden door het opofferen van vrijheid en roem.

Tamboryn schrijft: te 11 ½ worden de scholen voor goed gesloten. Een Duitse Taube komt heel laag boven Elverdinghe gevlogen. Ze wordt door een Engelse automitailleuse neergeschoten en de inzittende vliegers leidt men gevankelijk mee naar Yper.

Gelein Julien stierf op deze dag te Oude God bij Antwerpen. Daar stierf ook **Huyghe Jules**.

Zaterdag 10 oktober - Uit de Poperinghenaar van de 18de oktober

Inden avond keerden alweer een zestal Duitse soldaten naar stad terug, kochten – zonder betalen – wat wintergoed in een winkel en gingen vernachten in de herbergen recht over de Melkerij. Twee ervan lazen er 's avonds luidop geheel onzen 'Poperinghenaar'! – We krijgen geern nieuwe lezers, maar die toch liever niet.

Op deze dag stierf **Beheyt Sylvain** te Sint-Niklaas. **Vandenbunder Julien** stierf te Waelhem

Zondag 11 oktober - De Poperinghenaar

Het kanon buldert de gehele dag. De Duitsers hebben de Katsberg bezet en zich geïnstalleerd in het klooster. Enige patrouljes doorkruisen nu en dan de stad.

Maandag 12 oktober - **De slag van de Catsberg –** De Poperinghenaar

Alweer hevig kanongebulder langs de bergen. Engelsen en Duitsers leveren slag op de Katsberg. Al de bewoners komen vluchtend hierheen.
's Namiddags komen er te Poperinghe een groep Franse jagers te peerd toe en een mitraljeuze doorkruist stad en omtrek.
Rond 4 ure vernemen de Fransen, die op de markt staan, dat een patroulje Duitsers langs de Doornstraat afkomen en misschen naar de stad komen. Seffens vatten er twee post langsweerkanten der Veurnestraat op de markt. Een vijftal springen de trappen af bij de vaart langs de politiebrueel en een paar achter het fruitkraam dat al die tijd op de markt staat.

Natuurlijk was al het volk in een oogwenk van de markt verdwenen en waren het bange stonden van afwachting.
De Duitsers echter kwamen niet door de stad, ze waren de fransen gewaar geweest en vertrokken te vluchte over de velden langs de Westvleteen kalsiede weg naar Elverdinge kalsie, namen den kiezel langs het Hof van Commerce en verdwenen tussen Reningelst en Vlamertinge.L
Eren mirailleuze had ze nog achterna gezet maar ontmoette ze niet meer.
In de Casselstraat werd ook opeens de aankomst van Dyuitsers gemeld, in een oogwenk stonden de Fransen grereed in de zijstraten maar het waren Franse ruiters die afkwamen.
In de namiddag vanaf vier ure, waren de kanonschoten zo geweldig dat men ze buiten stad zou gedacht hebben. Van hier zag men op de Katsberg het vuur uit de kanonnen spuwen langs het klooster op den berg.

Op **de 12de oktober 1914** werd op de Catsberg **Prins Max von Hessen** gedood. Hij werd in Caester begraven. Veertien dagen later , zo schrijft de Journal de Roubaix op de 21ste november 1937, werd een meisje door een vreemdeling gevraagd zijn begraafplaats aan te duiden. Het meisje voldeed aan de vraag maar de gemeenteoverheid weigerde het lijk af te staan.
We volgen hier het relaas van **Maria van Uxem***. Zij werd in april 1915 aangesteld als bestuurster van de Belgische School te Caester. En zij vertelt het volgende:*
Het lijkt van de prins werd ontgraven en op een andere plaats op het kerkhof begraven. In 1916 wendde de prinselijke familie van Hessen pogingen aan om de juiste plaats te kennen waar de prins Max begraven lag.
Ik was alsdan bestuurster der Belgische school van Caester en in die hoedanigheid werd ik aangesteld door de Gravin vanden Steen de Jehay en Mw.. Terlinden om inlichtingen in te winnen nopens de juiste begraafplaats van de prins op het kerkhof te Caester.
Het kerkhof werd geheel de oorlog gesloten gehouden uitgenomen bij begraving en de zondag gedurende korte tijd uit benauwdheid dat men de prins zou ontgraven en weghalen per vliegmachien. Maar door tussenkomst van Mevr. En Mr. Bouquet hebben wij kunnen op het kerhof geraken en heb ik aan de Barones de la G. aan wie een hoge overheid, tussenpersoon van de familie van Hessen, gevraagd had de nodige stappen aan te wenden de juiste begraafplaats kunnen aanduiden, een graf zonder kruis, zonder enig teken.
Die menslievende daad heeft ons menige moeilijkheid berokkend. Menigmaal ondervraagd door de opzieners van de Franse veiligheidsdienst werden wij bijna aanzien als spionnen. Men zei dat de Barones een man was verkleed in een vrouw, dat het een toverheks was en die vergezeld was door de Belgische onderwijzeres.
Voor mijn deel mocht ik het dorp niet meer velaten, bekwam geen enkel paspoort meer, alle briefwisseling werd gelezen en ingehouden, geheel de gemeente stond in rep en roer door het feit die ene romantische wending scheen te nemen die weken lang de bewoners der gemeente in spanning hield.

Dinsdag 13 oktober – De Poperinghenaar

Alweer buldert het kanon met groot geweld. Franse jagers houden de wacht rond de stad. Niemand is hier aan ’t werk. Velen wandelne rond de stad om het kanong te horen; ’t is als de donder die gedurig rommelt en knalt.
Rond 10 ¾ ure bezgen wij het O.L.V. wegeltje buiten stad de kerk op de Katsberg. Een tiental personen stonden daar nog en een Franse jager te peerd. De slagen dreunden geweldig en zonder tussenpoos. Opeens zagen wij van een tiental slagen het vuur over de berg vliegen en hoorden dan de knal der ontploffing. Weldra verdween de berg en gesticht in de smoorregen en zag men er niets meer van.

In de namiddag verwijderde zich ’t kanonggebulder en volgens wij later vernamen van personen die zich ter plaatse begaven hadden de Engelsen de Duitsers van de berg verdreven. De Engelsen waren ’s morgens met hun kanonnen uit Boeschepe op de berg toegekomen en waren met geweld deze opgeklommen. Min dan een half uur na hun toekomst, stond un geschut gereed en begonnen zij alweer de vijand te beschieten die die zij daags te voren reeds achteruit geslagen ahdden. Het kanonvuur duurde land; een deel slechts der gestelde kanonnen was in werking en achter de talrijke Engelse soldaten zaten de Franse in tweede lijn.
Hun tussenkomst was echter niet nodig. De Engelsen mieken de zaak alleen af. De Duitsers werden verjagen enige doden en gekwetsten achterlatend. van Engselse kant waren er ook een zestal doden.
In het gevecht van maandatg was de prins van Essen erg gekwetstgeweest door een kogel in de buik; die Duitse edelman werd door de paters in hun gesticht opgenomen en stierf er de dinsdag.

13 oktober – De Yzerslag - Ons Volk Ontwaakt – 2 november 1919 - SAP

FANTASSIN BELGE

Het voorspel

Ik vergeet nimmer het schokkend schouwspel dat Eecloo, waar het voorspel van de Yzerslag begon, op een koelzonnige herfstmorgen bood. Men schreef 13okotber 1914. Het Belgisch bolwerk, Antwerpen was bezweken, onder eht orkaan van schrooten vuur der Oostenrijkse monsterkanons. En over alle de wegen nu, die naar de zee voerden, was het een gedaver en gerammel van oorlogsgetuig: een leger in aftocht! Door het dikke zand trappelden de vermoeide paarden en een grijze wolk van stof poeireder neer en kleefde aande baluwe, sjofele uniformen onzer uitgeutte kanonniers die, bleek en ontdaan, op hunne sstukken zaten te dommelen. En altijd aan kwamen er nieuwe, en de kalsijden in de verte onder een gordijn van stof, weerklinken met doffe dreun van het zwaar dokkerend geweld der wielen en het gestamp der paarden. De herfstzon lei een matten goudglans over al die ellende, en een schrijnende gevoel van wee sloeg ons allen om het hart. Met onze fietsen geraakten we moeilijk door al die herrie tot in Eecloo. Het volk stond in stomme rijen toe te staren, met wijd open ogen, verpletterd door de diepe ttragiek van dit ogenblik.
Toen schalen opeens klaroenen. Het ging in een gemompel van mond tot mond: de Koning is daar!
Inderdaad op het wijde, schilderachtig martkplein zagen we boven de massa zijn rijzige gestalte verschijnen. Te paard, omringd van zijn staf, reed hij voorbij en het volk juichte toe, maar onder dat gejuich lag er een naamloos wee in de zielen. Af en aan wenkend met de hand, sprakeloos en bleek, een smartlijn om de mond, reed koning Albrecht achter zijn uiteengeslagen legere. Het gewicht der kroon drukte hem loodzwaar in dit uur en zijn blonde mooie kop scheen odner de last te neigen. We zagen om ons heen tranen in ht oog van store landlieden.
Drie dagen later begon het ge vlammen en te laaien aan de Noordzee: de Yzerslag zette in!

Doorgang der Duitsers in de Clytte-Reninghelst - Poperingenaar – 18 oktober 1914

De Clytte is gelegen langs de groote baan van Yper naar Belle en daar hebben ze verledenw week ook Duitsers gezien!
De woensdag avond vier officieren uhlanen en negen soldaten kwamen aan en d'eene ttrokken reninghelst en d'andere Dickebuschwaarts. Den donderdag: vij regimenten ruties uhlanen, dragonders, jagers en artillerie; elk van 1500 manschappen.voetvolk, maar weinig, rood kruis van alles; een derigtal mitrailleuzen, twaalf veldkanons, twee konans om vliegmachienen te schieten, enz. een gheele état major hoogere officieren te peerde, de grootste in auto.
Ze passeerden dien dag van 9 ¼ ure tot 11. ¼ twee geslegen uren in lichte draf. Men rekent zo dwat 8 of 9 duizend mannen. De donderdag namiddag kwam de trein met voorraad en munitie: 257 wagons wel geteld, van alles en vele vrije peerden. Daarna 27 schone automobilen van grote Duitse brouwersferma's en van huizen van naaimachienen; 't waren kolssale wagens en gelaenden ongehoord.
Bij 't zicht van al dat vijandleijk volk en al dat getuig zijn er nog al vele mensen op de vlucht gegaan.
De vrijdag, bij hele benden uhlanen en cyclisten en peerdevolk die overal bleven op 'patrouille', zij hebben overal gegeten waar ze konden en waar de mensen niet 't huis waren, daar wat geduiveld in huis. 's Noens 2 uhlanen vroegen beleefd aan de E.H. Pastor om op het torentje der kerk te mogen gaan, hij antwoordde hun zeer beleefd van ja, maar dat ze richierden de benen te breken! Ze veraakten er aan en na wat gepraat te hebben – 't waren imers katholieken van Nurenberg en Loreinen, ze vertrokken.
's Avonds om 7 ½ uren 2 hoge officieren belden nog eens aan de pastorij, zij zagen er benauwd en verlegen uit, ze vroegen of ze daar in België waren en of ter Franse soldaten in de omtrek waren. Deze hadden ook een dertigtal wagons en automobilen mede, al niet verlicht en in stilte voortreden Yperwaarts.
Iedereen was verheugd op de Clytte als men ze hoorde zeggne: Anzeiten! Vorwarts!

Baert A. - Dinsdag 13 oktober

Vertrek der Franse ruiters. 1200 Franse voetgangers van de reserve komen toe met hunne wagens. Zeer hevig kanongebulder. Het losbranden van het kanon op de Catsberg wordt hier duidelijk gezien. De angst onder de bevolking groeit aan.

Woensdag 14 oktober

Een Franse staf met de krijgsgouverneur van Duinkerke komen toe, vergaderen op ' Stadhuis en vestigen er hun hoofdkwartier. 6 battterijen van 6 kanons komen toe. Gans den dag trekken soldaten voorbij: voetgangers , dragonders, enz. geschat op 25.000 man. 4 vliegmachienen komen toe en vallen bij de hofstede Delaleau waar dan een

vliegplein opgericht werd. 10 Engelse auto's met vliegmachienen, materiaal enz. 50 Engelse caissons met munitie komen 's morgens toe en vertrekken 's avonds. In stad blijven rond de 10.000 soldaten vernachten. Er zijn er schier in al de huizen.

Donderdag 15 oktober - Baert A.

Een Engelse staf vestig hem in het college. Gedurige beweging van Engelse en Franse troepen. Orders links en rechts uit de hoofdkwartieren. Er worden barricaden opgericht tegen de stad op al de wegen. Loopgrachten worden gegraven op 3 kilometers van de stad. In stad een 50 tal Franse en Belgische soldaten. Twee Duitse vliegtuigen boven de stad.

Tamboryn te Elverdinge schrijft: De eerste Franse troepen – jagers te paard – komen van al Poperinghe naar Elverdinghe. Zij zijn met een goe dertig en houden stil voor de kerk bij 't gemeenteluis. 't Zijn lijk engels uit den hemel voor onze bevolking. De mensen kunnen ze niet genoeg bekijken en bewonderen ende de jongens mogen, blijde lijk zot, de teugels van hun paarden vasthouden. De avond van dezelfde dag komen zeer veel Engelse auto's vol geladen met proviand door de dorpsplaats gereden. Ze zijn opgevolgd door een honderdtal Franse voetgangers, die warm worden toegejuicht.
Op 15 oktober 1914: de doortocht van de eerste Duitse krijgsgevangenen. De Engelsen hebben ze van bij de Catsberg meegebracht en dragen Duitse helmen, "casquen", en laarzen als buit op hun automobielen mee.
De krijgsgevangenen worden vanuit het kamp van Poperinge eerst langs Oost-Cappel (Frans-Vlaanderen) naar een groot kamp ondergebracht te Haringe, in de weilanden van de familie Rouseré. Vandaar worden zij later afgevoerd langs de grote Engelse spoorweg over de IJzer naar Duinkerke.

Deroo Victor stierf op de 15de oktober te **St. Pieterscapelle**

Vrijdag 16 oktober – Baert A.

Gans de dag trekken Franse ruiters voorbij: kurassiers, jagers, dragonders en ook wielrijders. Staf van 't peerdevolk. Staf van 't voetvolk, Staf der kannoniers; toestellen van draadloze telegrafie in't college enz. overgrote beweging van paardenvolk, auto's, wagens, kanons, enz.

In Elverdinge schrijft Tamboryn: Een heel Frans legerkorps waaronder twee regimenten Bretoenen (het 73° en 74°) trekt door 't dorp. Ze komen van Duinkerke. De burgers zien hun verlossers gaarn komen en geven hun al wat ze hun kunnen geven. Terzelfdertijde zakken Belgische artilleristen en auto's Elverdinghewaarts af. – Nooit beleefde Elverdinghe geestdriftiger ogenblikken dan toen. Soldaten en burgers roepen dat horen en zien vergaan: 'Vive la France! Vive la Belgique! Vive les Bretons!'

16 oktober – De Yzerslag - Ons Volk Ontwaakt – 2 november 1919 - SAP

Een blik op de worsteling

16 oktober zond de koning zijn electriserende proclamatie uit:
'In al de stellingen waar ik u plaatsen zal, zo klink het, richt uwe blikken enkel en alleen voor u, en beschouwt als een landverrader dengene die het woord aftocht uitspreken zal zonder dat daartoe uitdrukkelijk bevel gegeven worde'.
Deze woorden tekenen de hoge nood waarin ons leger zich toen bevond. Te Luik had het reeds eenmaal de aanvalskracht van de vijand gefnuikt en Frankrijk van verplettering gered.

Hier ging het andermaal moeten een daad stellen welke haar terugbots hebben zou op het lot van heel Europa.
Het aanvankelijk strijdtoneel was als volgt samengesteld. 15 oktober hadden onze afgebeulde troepen, versterkt door een 6.000 tal marine-fusiliers, pos gevat op de boorden van de IJzerstroom, en hun front liep, over een uitgestrektheid van 36 kilometers, van af de zee tot Boesinghe. Men legde haastig bruggenhoofden aan te Lombaertzijde, Keyem en Dixmuiden, met het oog op een eventueel hernemen van het offensief, men beijverde zich vooral de dijk van de IJzer, natuurlijk verschansing, die langs de Westeroever van de stroom loopt, stevig te versterken. Loopgraven werden gedolven, doch daar was mangel aan materiaal, men zag soldaten de aarde omwoelen met hun bajonet of met het deksel van hun eetketeltje.
Vast besloten dit laatste hoekje van hun land, waar het lied der vrije Noordzee druiste, tegen de Duitse titan te verdedigen, plantten onze jongens, gestaald door het onheil zelf, zich hier eiksterk in de moeder aarde, het gelaat gekeerd naar de indringen.
Klink het niet in het lied van Peter Benoit, waarin de vrije wijde stem van de zee scheen te weergalmen:

‘Maar rukt op ons erve de vijand aan,
Als eiken zullen wee staan!’

Uit ‘Le Miroir’ met dank aan P.J. Desegher

Hoe was het toen gesteld met de getalsterkte en de uitrusting van ons leger?
Het telde ongeveer nog 80.000 man, waaronder slechts 48.000 geweren. De bewapening was alles behalve schitterend. De Belgen beschikten alleen over driehonderdtal 75 mm kanonnen en 24 150 mm houwitsers, en het vraagstuk van de munitievoorraad baarde grote kommer. Daartegenover stond Duitsland dat zijn bonkige prachtkerels, goed gevoed, goed gewapend, beroesd door de victorie, in lange golven liet los stromen op Bruge, Lophem, Ingelmunster en zijn gloriadreunen bralde boven het hoofd der angstig vliedende bevolking.
Hun getal?
Ongeveer 150 duizend soldaten die met zich een machtige trein van kanonnen en munitiewagens rolden, tot zelfs de zware houwitsers en loopgraafmortieren die de verschansingen der Belgen hadden doen uiteenspatten.
Die geweldige stoet van mensen en materiaal lengde zich uit door onze velden ter verovering van de Noordzee en de Engelse vlootbasis.
Om hem de weg te versperren lag daar de IJzer met onze piotten, in hun verhakkelde tunieken, mager van het leed en de ontberingen, slecht gewapend maar uitkijkend over de vlakte met ogen waarin een fiere ziel brandde.
Onze vorst is hen gaan bezoeken, heeft hen een riem onder ’t hart gestoken, hij verbergt zijn bekommernis niet aan generaal Foch, de man met de krachtige gelaatstrekken en de schrandere scherpe blik, die hem te Veurne kwam vervoegen.
Generaal, mijn leger is uitgeput.
Het moet ten allen prijze hier stand houden, zei de generaal.

Dit zal het!

16 oktober scheurde het kanon voor het eerste de herfststilte der IJzerstreek. Een radiofram, dienzelfde dag onderschept, legde de inzichten van de vijand bloot, die de Belgische verschansingen poste, en het vooral scheen gemunt te hebben op Dixmuide, de uitspringende hoek der verdedigingslijn.
Daar komt hij in botsing met de marine-fusiliers die, gesteund door de artillerie der Belgen, dit eerste verkenningsoffensief afstoten.
De Duister begrijpt dat het hier nog een ernstig spelletje gaat worden, en dat onze troepen zich niet zo gemakkelijk in de zee zullen laten duwen. Hij vat thans het plan op – zijn gewone taktiek – een massa-aanval in te zetten, en tegen het moedig maar deerlijk toegetakeld piottenleger met razende, onverpoosde mokerslagen om het klein en plat te krijgen vooraleer er hulp kon opdagen.
En het begon!
De vijand laat zijn manschappen en kanons tegen het front Nieuwpoort-Dixmuide losdonderden. Het is een schrikkelijk bombardement dat de Belgen slechts zwakjes kunnen beantwoorden en de ene stormgolf volgt op de andere. Onze piotten laten kloekmoedig de vuur cyclonen over hen slaan en de grootheid van het gevaar zelf stijft hun weerstandskracht tot het uiterste. Voet bij voet wordt het kostbaar terrein verdedigd.

Raoul Snoeck – 16 oktober

Terug naar **Schoorbakke** om er loopgraven te maken langs de IJzer. De frontlijn volgt de loop van de rivier die gemiddeld achttien tot twintig meter breed is. De linker bedijking domineert de rechtse met twee meter. Met grote haast brengen we versterkingen aan langs de IJzer, die wellicht Belgen zal zien sneuvelen. Sommigen hebben geen schoeisel meer en dragen klompen, pantoffels of plankjes die met koorden aan de voeten gebonden zijn; velen moeten het stellen zonder jas, de kleren zijn versleten en gescheurd; we hebben geen vers ondergoed en niets om ons ’s nachts te bedekken. De kleding bestaat uit een kakelbonte mengeling van zowel burgerlijke als militaire hoofddeksels, broeken en jassen. Maar het kostuum heeft niet zoveel belang, het moreel is goed en dat is het essentieelste. Ons leger krijgt een prachtige maar heel gevaarlijke rol: het Duitse leger tegenhouden en standhouden op de laatste lap vaderlandse grond.
Samen met compagniegenoten bezet ik de brug van Pervijze. We werken zonder verwijl verder aan de versterkingen en doen al het mogelijke om een hindernis te bouwen die de geduchte en koppige geestdrift van de Duitsers zou moeten breken. We graven kuilen die veertig centimeter en ongeveer even greed zijn. Ze worden telkens door twee personen bemand. Rooms en ik delen er een. We vormen een borstwering met opgeworpen aarde en

graszoden. Voor en achter ons is er niets om de gevechtslijn te verbergen, niets om de aflossing veilig te laten verlopen. Er is ook geen beschutting om een eventuele aftocht te vergemakkelijken. De best afgewerkte loopgraven zij neen soort greppels met wat afdekking op regelmatige tussenafstanden. Ze buiten lichtjes af naar het uiteinde toe. Dat alles volstaat absoluut niet.
Bij het graven van de putten komt er water in, waardoor de primitieve schuilplaatsen in waterbekkens herschapen worden. Wegens gebrek aan tijd en materiaal zien onze versterkingen er erg armoedig uit. Belangrijk is vooral dat we opschieten en het nodigste uitvoeren. …
De Duitsers beginnen ons te bestoken met grote obussen. Kleine witte vlokjes in de hemel verraden de ontploffing van shrapnels en af en toe kondigt een eigenaardig gemiauw de komst aan van zware projectielen.

Zaterdag 17 oktober – Baert A.

Het vliegplein Delaleau is in orde. Vroeg in den morgen hoort men het kanon in de verte. Gedurige beweging der vliegers. Zware autobussen van Parijs doen de grond daveren. Er komen nog soldaten toe, ’s avonds is de beweging buitengewoon.

Tamboryn te Elverdinge schrijft het volgende:
Een twintigtal Belgische auto’s houden te Elverdinge stil. ’s Middags zien we de koning per auto afkomen van de kant van Zuydschote en Woestenwaarts oprijden. ’s Namiddags trekken rond de 900 Franse kurassiers Elverdinge binnen, met kolonel Jean de Cugnac, dienstdoenden generaal aan ’t hoofd. Als de mensen die blinkende geharnaste reuzensoldaten zien, zijn ze er van overtuigd dat al de Duitsers met een helsen schrik de plaat zullen poetsen. Doch helaas!... Bij de eerste avondschemering vallen plots verscheidene obussen in de weide van Camiel Six. Vijf koeien worden gedood of verminkt.

Van dien dag af is het in ons dorp een gerij en gerots zonder einde. Altijd komen er nieuwe troepen bij. Ieder huis van Elverdinge zit volgepropt met soldaten. Het kanon laat hoe langer hoe meer zijn bulderende benauwelijke stem horen en ’s avonds vooraleer de mensen slapen gaan, kijken ze nog eens naar den verre oostkant, waar hier en daar de donkere hemel bij plekken bloedrood stat van brand en moord, als bloosde hij van schaamte bij ’t zien van al die wandaden gepleegd door schuldige mensenhanden.
In tussentijd vlucht Langemarck, Poelcapelle, Westroozebeke, Bixschote, een deel van Boesinghe en Zuydschote langs Elverdinghe.
De Duitsers komen maar immer vooruit om eindelijk voor lang te worden tegengehouden voor de vaart van de Yperlee op 2,5 km. van Elverdinghe.

Zondag 18 oktober – Baert A.

Een 1000 tal voetgangers, wagens met munitie, kanons ez. Enige Engelse ambulancie wagens. Men spreekt van gevechten rond Merckem en Poelcapelle. De Franse staf trekt op naar Dixmude wordt er gezegd. Na 8 ure mag niemand meer uit noch in de stad. Binst den dag is

de in- en uitgang ook bewaakt. Wij zien enige Duitse gevangenen.

18 oktober – De Poperinghenaar

TE POPERINGHE
Nieuws uit ons land vernemen wij omzeggens niet. Een dingen kunnen wij met zekerheid zeggen: de Duitschers zijn sedert deze week meester van Gent en dezer dagen zag men er reeds te Oostende, Brugge en Roeselaere. Alles schijnt te bewijzen dat ze nu op West-Vlaanderen vooruit rukken, de enige provincie van ons diepbeproefd land die nog niet in puinen ligt.

De driekleur

De standaard van den Belg is rood
gelijk het hartebloed
dat reeds zoo menig zoon vergoot
voor België's deugd en goed!
En als zijn schaduw op den grond
het stof der helden kust,
dan dreunt als uit een reuzenmond
'Klein België, strijd gerust!'

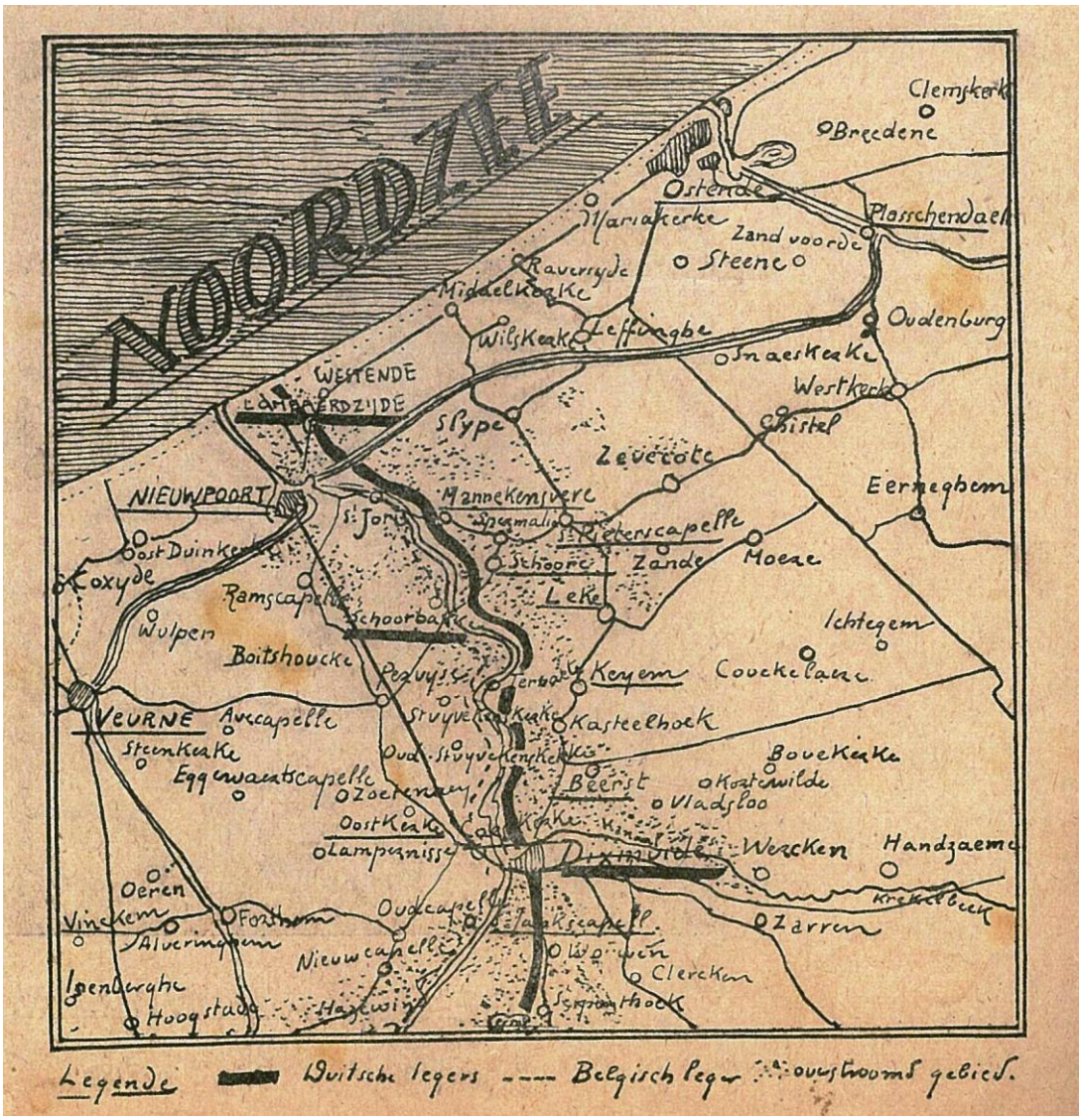
De standaard van den Belg is zwart
gelijk de stille rouw
die in elk rechtgeaarde hart
ons prangt in diepe vouw!
Maar van die rouw stamt grootheid af,
En met gedwongen lust
Roept elk betreurde held in 't graf:
'Klein België, lijdt gerust.'

De standaard van den Belg is geel
gelijk de korenvrucht,
die voor het geestend windgespeel
ter gouden kimmen vlucht
En als die zang in koude voor
't gebeente der helden sust,
Dan trilt een machtig zegekoor:
'Klein België, hoop gerust
J. De Bruyne

De koning Albert en het braaf vrouwtje

Zij was toch zo droevig.
Zes weken was de man naar het leger getrokken en een keer, een enkele maal, had zij een brief ontvangen.
En 't was nu rees een maand dat haar man geen teken van leven meer had gegeven, een volle maand dat zij van hem hoegenaamd niets had vernomen.
En alle dagen, op het uur dat de brievendrager haar woning moest voorbijgaan, stond zij met angstig kloppend hert op de dorpel haarvoordeur, maar niets, niets geen geschrift voor haar.
Niet langer meer kost zij in de twijfel blijven die haar zo wreed het hert toeprangde, en zij ondernam de reis naar Antwerpen.
De ganse dag ging zij straat uit, straat in, bezocht de ene kazerne na de andere, sprak alle de soldaten aan die zij ontmoette, maar niemand wist har op de rechte weg te stellen.
De volgende dag ging zij niet beter varen, toen zij er nochtans in gelukte te vernemen dat haar man, op een uur afstand van de stad, in een klein dorp was gelegen.
Die afstand was gauw afgelegd, en zij moest niet lange zoeken, zij was zoo gelukkig haar man terug te vinden, de beste gezondheid genietende.
Doch nauwelijks was zij er bij, met moeite had zij enige woorden met hem gesproken, of plotseling wederklonk het bevel: Alleman… vooruit!
Er bleef niet te haperen noch te wachten. 't Was van te gehoorzamen, en wenend nam het braaf vrouwke afscheid van de duurbare echtgenoot.

Schreiend zag zij hem achterna en met gebroken herte zuchtte zij zo diep: ‘Wellicht is het de laatste maal geweest!’
Maar zonder dat zij het bemerkt had, waren twee officieren haar genaderd. De ene was bijzonder lang en hij zag er zo uitnemend vriendelijk uit.
En: ‘Vrouwtje, sprak hij, waarom snikt gij zo?’
Aangemoedigd door het lieve voorkomen van de officier antwoordde zij aanstond.
‘Omdat ik van zover gekomen ben mijnheer, om mijn man te zien, en ’t heb er slechts maar een ogenblik mogen mede spreken.’
En opnieuw barstte de arme vrouw in tranen los. En de lange officier toonde medelijden met het vrouwtje: ‘Ja, inderdaad, sprak hij ’t is droevend, maar daar is niets aan te doen. De tijdsomstandigheden vereisen zulks. Doch stel u gerust, troost u, nog korte weken en de toestand zal beter zijn!...’
En de arme vrouw sloeg de weg in naar Antwerpen.
Doch zij had maar enkele stappen gedaan of zij werd tegengehouden door enige soldaten.
‘Weet gij, vroegen zij haar, met wie gij daar gesproken hebt?’
‘Met een officier’ was haar antwoord.
‘Ja, hernamen de soldaten met een officier. Maar die officier, die lange, is onze Koning!’
‘De koning!’ riep het vrouwtje , ‘De koning! O! wat is onze koning toch een braaf en vriendelijk mens!’

Raoul Snoeck

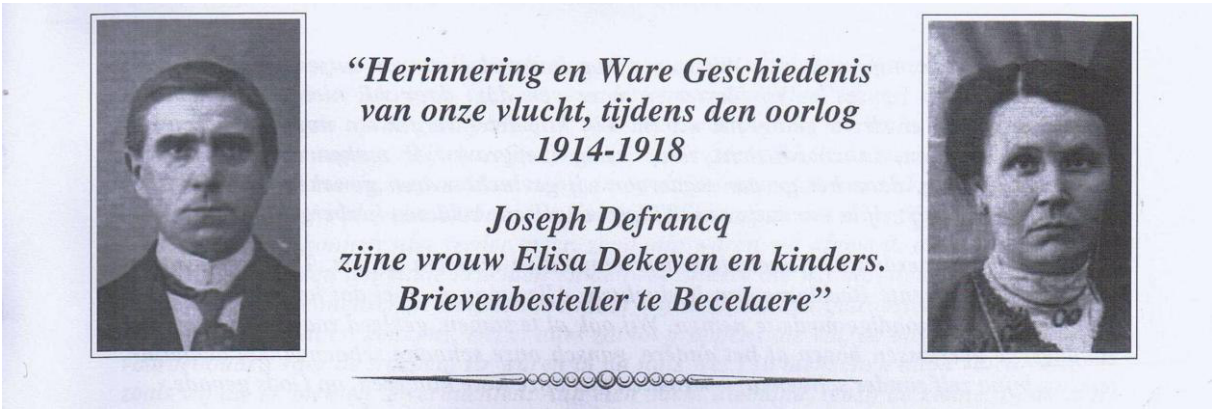
De strijd wordt steeds heviger. De Duitsers vuren een onnoemlijk aantal kogels af. De artillerie bestookt ons zonder ophouden met shrapnels en obussen, die in de loopgraven verschrikkelijke vernietigingen aanrichten.

18 oktober – De Yzerslag - Ons Volk Ontwaakt – 2 november 1919 - SAP

Schrikkelijke uren
18 oktober
Een dag vol dramatische spanning!
De Duisters lopen onvermoeibaar storm tegen al de vooruitgeschoven posten onzer mannen tussen Dixmuide en Thourout in het zuiden en het kanaal van Plassendaele in het noorden. Sint Pieters Capelle, Leke, Mannekensvere vallen om de beurt. Schorre wordt bedreigd. Intussen laat de bevelhebber der legers van Noord-Frankrijk aan de koning weten:
Tracht het nog 48 uren uit te houden! Stand houden ten alle prijze! Dan verlenen we hulp
We zullen het volhouden, zegt de koning.
En het akelig moordspel gaat voort, het is alsof de IJzer in laaie vlam staat.
Keiem en Beerst komen insgelijks in het gedrang en de eerste post bezwijkt in het avonduur. Het 8° en het 13° linie rukken in een schitterende tegenaanval op en drijven de bezetter terug, doch deze daagt met steeds hernieuwde stormkolommen op en wint het beslist. En het is voor onze jongens een droeve, dodelijke aftocht langsheen de met water gevulde grachten…
Beerst kan het volhouden tot het krieken van de dag. Dan vatten de 'grijzen' hier ook voet.
Wat zal de dag van morgen brengen?

18 oktober – De ware geschiedenis van onze vlucht – Joseph Defrancq

*Van de heer **Dirk Ooghe**, de verantwoordelijke uitgever van het tijdschrift 'Het Zonneheem' kreeg ik de toelating om ruim uit het onderstaande artikel over te nemen. Het volledige en oorspronkelijke artikel, van de hand van **Yves Masschelein** verscheen in het nummer 1 van de 37ste jaargang 2008. Wij nemen hier alleen het oorspronkelijk handschrift over.*

Toen de vreselijke Europese oorlog uitbrak op 28 juli 1914 was ieder zeer teneergeslagen, het viel als een donder uit de hemel. Toen de overweldiger ons landeke binnendrong op 4 oogst 14, met zin ontzaglijk leger, was iedereen uiterst verslagen en bevreesd. Zijn voorposten gaven er ons de bewijzen van.
De eerste Duitsers vielen te Becelaere tot op een zondag, de datum ben ik vergeten, binst de 8 uren mis. De inwoners deden op dringende aanbeveling de vensterluiken toe. De Duitsers werden verjaagd door de Belgische gendarmen die in hun achtervolging twee van hun manschappen verloren, als eerste slachtoffers op onze streek.

Van toen af werd onze gemeente dagelijks door voorposten verontrust. Op 15 oktober,

vrezend ingesloten te worden, besloten wij te vluchten binst de nacht. Wij kwamen ’t morgens te 5 ½ te Zonnebeke toe op 5 km van onze woning, samen met onze vier kleine kinderen, waarvan de jongste Simonne 4 maand oud was, met René, student en zoon van mijn broeder August die naar Menen niet meer kon terugkeren daar de Duitse soldaten in het bos lagen tussen Becelaere en Gheluwe en tevens met Clara, de jongste zuster van mijn vrouw. Wij waren nog in gezelschap van onze gebuur Emiel Buyse. Wij bleven er maar een dag, daar wij niet verder konden optrekken en wij er slecht gelogeerd waren. Vijf kilometer verder ten noorden waren de Engelse soldaten, in vooruitzicht volop bezig loopgraven te maken.
’s Anderendaags keerden wij terug, daar het gevaar waarvoor wij gevlucht waren geweken was. De dag daarop moesten wij zelf in ons huis een vijftigtal Engelse soldaten herbergen.
Op 18 oktober werden de Engelsen overrompeld en moesten wijken. Te 5 uur ’s avonds was heel de gemeente Becelaere aan ’t vluchten. Alles ging zo snel dat haast niemand er aan dacht al het nodige mede te nemen. Wij ook al te samen, gekleed zoals wij waren, de zondagse overjassen boven al het andere, gans onze schone schoenwinkel achterlatend en bijna zelf zonder schoenen, vertrokken met onze lieve kinderen, op Gods genade.
Wij hadden een persoon van vertrouwen, met name Jules Zole, die beloofde thuis te blijven in de kelder, achtergelaten omdat wij meenden na enige dagen te kunnen huiswaarts keren. Zo begaven wij ons dan op de weg van het ballingschap. De weg, zo lang en breed hij was, was als een zee van soldaten, kanonnen, vluchtelingen en wagens evenals wij vluchtten zij om uit het gevaar te komen. Toen wij aan de tramstatie de Kortekeer, kwamen, was de straat reeds met ijzerdraad versperd. Wij kwamen tegen de avond te Gheluwveldt toe, afgemat en uitgeput beladen met onze kinderen en allerlei pakken kleergoed in allerhaast bijeen verzameld. Wij konden echter nergens binnen geraken, al de huizen waren opgepropt met vluchtelingen. Daar zagen wij het eerste oorlogsbeeld op de grote baan Yper – Menen. Och, dit was iets gruwzaams en enig: wij werden altijd verderop gedrongen op de gaanpaden, te midden der baan kon niemand gaan wegens de grote troepen beweging. Wij moesten goed oppassen geen enkele onzer kleine kinderen te verliezen in deze massa, wij trokken noord in de duisteren oktoberavond en kwamen rond zeven en half toe in de herberg **’t Hooge**. Wij vroegen om daar te mogen rusten en vernachten. Wij konden niet ver meer, zodanig waren wij afgemat, onze kinderen die konden gaan, waren ten einde krachten en de twee andere die wij moesten dragen, hadden slaap nodig. Die mensen stemden toe maar wij moesten ons getroosten met hetgeen er was. Herberg, zaal en keukens, enz… alles zat tot proppens toe vol, de bovenkamers waren voorbehouden voor de troepen. Er waren in dit huis wel 150 mensen, allen vluchtelingen zoals wij, die er zochten te vernachten. Aan eten dacht niemand, tenzij de kleine. In de zaal waar wij waren, werd er school gehouden voor de kinders uit de buurt. Daar er geen bedden waren moesten wij gebruik maken van kinderbanken op wat te slapen. Onze lieve kinderen lagen op de grond op enkele zakken en op de bovenklederen welke wij uitdeden. Gij kunt denken hoe wij daar geslapen hebben!

Van ’s morgens vijf ure, waren wij reeds op zoek naar brood en wat voedsel voor onze hongerige magen. Rond 8 ure, trachtte ik met enkele mannen terug te keren. Daar dit niet meer toegelaten was, moesten wij verderop naar Ieper toe. Toen wij vier kilometer gegaan hadden, hoorden wij zeggen dat er niemand in de stad mocht verblijven. Wat nu gedaan?

Toen trokken wij de richting van **Zillebeke** in, een gemeente rond Ieper. Wij moesten daar onze intrek nemen in ’t klooster en hadden er een school ter onzer beschikking. Wij waren met een dertigtal toen we daar toevielen en tegen de avond waren er ten minste 3 tot 4 honderd vluchtelingen. Eten kregen wij zoveel mogelijk mits betaling. Binst de dag hoorden wij niets anders dan geweerschoten die rondom ons knalden. De vijand naderde gedurig en ’s avonds toen wij gegeten hadden werden de deuren gesloten en mocht er niemand meer buiten. Daar de toeloopt wederom te groot was konden wij nogmaals geen bedden hebben en moesten wij ons nogmaals getroosten met op de schoolbankjes wat uit te rusten. Onze lieve kinderen moesten wij opnieuw op de grond, zoals voorgaande nacht, op onze klederen te slapen leggen.
Er viel een fijne regen en in de verte daverde het kanongeschut.
Toen gebeurde er een ongelooflijke paniek: rond 8 uren kwam de kloosteroverste ons zeggen dat op bevel der Engelse overheid, ook alle licht moest gedoofd worden en dat er zeer groot gevaar was. De eerwaarde moeder voegde er aan toe … ‘moesten wij moten elkander niet terugzien, dan vinden wij elkaar terug in de hemel. Verwerkt allen uw akte van berouw!’
Alhoewel dit grootspraak was, werd iedereen zeer diep getroffen. De kinderen klampten zich vast aan hun ouders en huilden ontzet.
De ouders weenden en wachtten in de grootste angst af wat zou gebeuren. Wanneer een stekje opvlamde om iets te zoeken of om een kind te voeden, werd alarm geroepen en het zaaltje werd in opschudding gebracht. Niet een wist wat aan te vangen en elk zweeg somber gestemd. Men begon te bidden en heel de nacht door werd door niemand aan slapen gedacht. Deze nacht zal niemand nog ooit uit het geheugen gewist worden.

Maandag 19 oktober - Baert A.

In stad nog enkel Engelse soldaten. Op de markt 4 mitrailleuzen en een 20 tal auto's. Groot heen en weer gerij van auto's, autocars, en autobussen. Tegen de avond komen 4000 Engelse soldaten toe en 800 ruiters. Zij vernachten hier.

19 oktober – De Yzerslag - Ons Volk Ontwaakt – 2 november 1919 - SAP

19 oktober.

De woede van de aanvaller flakkert thans het geweldigst op tegen de linkervleugel van het Belgisch leger, lopende van Beerst tot Lombartzijde.

Heel deze dag wordt er schrikkelijk gevochten met wisselende kansen. Verschansingen vallen en worden heroverd tot twee-, driemaal toe, maar altijd aan zwalpt er een nieuwe vloed van grijze gelederen aan. Tegenover die overmacht grenst de tegenstand der Belgen eenvoudig aan het wonderbare.

Handzaeme, Cortemark, Gits zijn gevallen – een trits van namen die een bloedige glans werpen over het IJzerepos – en de verdedigingslijn moet aanzienlijk ingekrompen worden. In de inktzwarte nacht, onder vlagen regen die hun afgetobde lijven geselen, moeten de **Franse mariniers en de Belgische jagers** over de bruggen van Dixmuide aftrekken.

BATAILLE DES FLANDRES. — L'HÉROÏSME DES FUSILIERS MARINS FRANÇAIS
(Aquarelle de Paul Thiriat)

Supplément 32.

Een brigade kantonneert te Caeskerke en zij is gelast met het bewaken van de linker IJzerover in de richting van Dixmuide. Een andere gaat post vatten te Oostkerke: zij kreeg opdracht de sluis van de IJzer, boven Dixmuide gelegen te verdedigen. De brigade Meiser zal het bruggenhoofd bewaken.

Aldus waren al de vooruitgeschoven posten in de handen van de vijand gevallen.

Alleen de bruggenhoofden van Dixmuide en Schoorbake en de stelling van Lombaertzijde, staan nog gaaf en ongedeerd.

De vierduizend piotten van het 11de en het 12de linieregiment werden gelast met de ontzaglijk zware zending het bruggenhoofd van Dixmuide, heel vooraan de IJzer, ten allen prijze in hun bezit te houden .
Ten allen prijze!

19 oktober – De ware geschiedenis van onze vlucht – Joseph Defrancq

Van ‘s morgens vroeg durfde niemand meer blijven, elk raapte zijn pak en last bijeen, maar we moesten nog wachten tot 10 uur om een paspoort te gaan halen in ’t gemeentehuis. Vandaar trokken wij naar Ieper en vielen toe bij Mr. Devos, schoonvader van onze gebuur Emiel Buyse die daar reeds daags te voren was aangekomen. Wij werden daar zeer goed ontvangen maar daar er geen plaats was voor ons allen, trok ik met mijn neef René van het stadsmidden naar de Menenpoort, waar de ouders van mijn collega Jos Van bleu woonden. Daar mochten wij onze intrek nemen op het ‘Hoornwerk’. Elisa, Clara en de twee kleinsten bleven bij eerst genoemden en zij waren daar zeer goed.
Elke dag gingen wij zien of we niet konden terugkeren, wat iedereen nog hoopte, maar daar de toestand nog verergerd was en er reeds obussen op de stad, tot zelfs bij ons nieuw verblijf vielen konden wij daar ook niet langer meer blijven. Wij verbleven 158 dagen in Ieper en besloten eindelijk op 31 oktober de stad te verlaten en verder door te vluchten.

Dinsdag 20 oktober – Baert A.

Gans de nacht trekken Engelse soldaten op. Wij horen hevig het kanon tot rond 8 ure. Nog altijd Engelse soldaten en kanons. De état major keert terug… niets goeds. Duizenden en duizenden vluchtelingen met pak en zak komen hier toe.

20 oktober – De Yzerslag - Ons Volk Ontwaakt – 2 november 1919 - SAP

De ochtend van 20 oktober daagt.
Op 20° oktober is de toestand vreselijk erg, zou de oorlogsminister naderhand verklaren. Onze zes legerafdelingen verminderd door twee manden en half oorlog, en voortdurend

gedund, zonder dat wij ze konden aanvullen, liggen in slagorde van aan de zee tot Sint – Jacobscappelle, op een front van 20 kilometers. Reeds gedurende vier dagen zijn zij onverpoosd aan de slag. De vijand beoogt rechtstreeks Nieuwpoort en Dixmuide. Tegenover het zwakke front, waar wij ternauwernood enige verschansingen haastig hadden opgeworpen, hebben de Duitsers 7 leger afdelingen aangebracht, vers en voltallig, met meer dan 500 stukken geschut van alle aard, van af het 77 tot het 210 mm kanon. Ten minste honderdveertig duizend man bestormen de zwakke barrier die hun de weg naar Duinkerke verspert. Wij hadden ons verbonden het uit te houden met onze zwakke krachten gedurende 48 uren. Thans wordt het hoog tijd dat men ons steune.'
Al heel vroeg wordt de storm ontketend tegen Lombaertzijde dat dertien uren onafgebroken onder het vuur der Duitse kanonnen ligt. De stelling bezwijkt, doch de Belgische troepen, op de Palingbrug teruggetrokken, blijven de bruggen en sluizen van Nieuwpoort beheersen. Daarop nu concentreren de Duitsers de furie hunner zware kanonnen, in een razend verlangen om te vernielen en te verpletteren.

Het kanon dat de Belgen bestookte was de Mörser 21 cm.

Aan de andere hoek van het front wordt Dixmuide evenzo bestookt met bommen en obussen van alle kaliber. Terzelfdertijd rollen de aanvalsgolven van de vijand concentrisch aan uit Beerst, Vladsloo en Eesen met het inzicht Dixmuide te doen vallen.
De strijd woedt op zijn hevigst. Op zeker ogenblijk schijnen al de stellingen bezwijkensgereed. Prachtige tegenaanvallen bevestigen ze weer in het bezit der belgen.
Aan het einde van die afschuwelijke dag houdt het bruggenhoofd immer taai stand, terwijl de Duitsers voorgaan Dixmuide en de stellingen daaromheen systematisch onder zwaar vuur te leggen.
De 48 uren zijn versterken.
Nieuwpoort en Dixmuide staan in lichte laaie.
Waar blijft de hulp?
Onze piotjes, slechts bijgestaan door de heldhaftige mariniers, staan nog immer alleen in de branding. Ze doen mirakelen, maar alle mensenkracht heeft haar grenzen, en de nood slaat hemelhoog als de vlammen.

Woensdag 21 oktober – Baert A.

Gans de nacht beweging en geschut. Nog altijd Engelse soldaten en veel kanons, batterijen van 120. Men schat de voorbijgetrokken Engelse in deze laatste dagen, op 40.000 man. De vluchtelingen stromen nog toe. Velen vernachten in de kerken die open blijven.
Politiereglement: na 8 uren 's avonds geen burgers meer op straat.

In Poperinge vielen de eerst Engelse doden.
H. Barrett – Worchestershire regiment – 21ste oktober 1914 – age 26 – Some corner of a foreign field that is for ever England – Deze korporaal ligt nog steeds op het oude kerkhof van Poperinge aan het Rekhof.
Eveneens op 21 oktober 1914 – Overlijdt ook kapitein **William Arthur Mould Temple** in het hospitaal van Poperinge. Hij wordt begraven in een apart graf op 'een begraafplaats'. Na de oorlog wordt het lichaam ontgraven en krijgt hij een definitieve rustplaats op Lyssenthoek Military Cemetery.

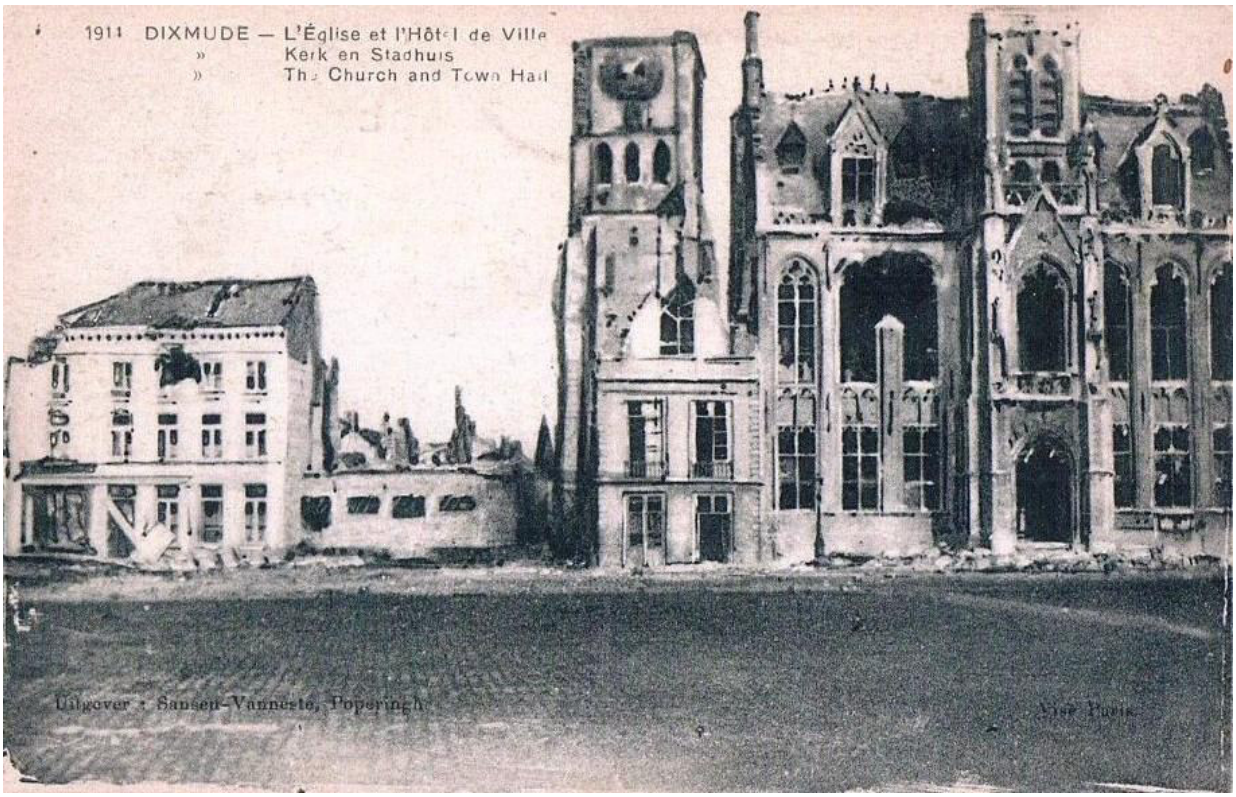

Aangezien er van Temple, in het bezoekerscentrum van de Lyssenthoek cemetery, geschreven staat dat hij de 'eerste' Britse dode is te Poperinge, vroeg ik Anemie Morisse waarom ze Temple genomen hadden en niet Barrett. Ik kreeg het volgende antwoord:
Dag Guido
Van Temple weet ik zeker dat hij in het hospitaal C.C.S.n°4 is gestorven. Dat evacuatiehospitaal was toen in Poperinge gevestigd. Zijn naam wordt vermeld in de war diary. Die van Barrett niet, dus van Barrett kan ik strikt genomen niet zeker zijn dat hij gestorven is in het Poperingse hospitaal. Vandaar dus ...
Groeten – Annemie

Op deze dag neemt ook de Britse medische eenheid – nr. 4 CCS – Casualty Cleaering station zijn intrek in 't kasteeltje D'Hondt, het gasthuis en de gemeenteschool.

21 oktober – De Yzerslag - Ons Volk Ontwaakt – 2 november 1919 - SAP

De slachting rond Nieuwpoort en inzonder rond Diwmuide is afgrijselijk. De vijand doet helse pogingen om die twee steunpunten tot overgaaf te dwingen, het welke meteen de linie van de IJzer en die van de spoorweg zou breken.

De Belgen klampen zich wanhopig aan die stellingen. Om het uit te houden moet men tot de laatste reserves in het vuur werpen waarin zij wegsmelten.
De nacht die volgt is beangstigend als niet een. Begunstigd door de duisternis heeft de vijand, bij middel ener noodbrug, in de bocht van Tervaete kunnen doordringen en de westeroever van de IJzer bezetten. Van daar rukt hij verder, en verovert, ten koste van de grootste verliezen, de in pui n liggende dorpen van Oudstruvvekenskerke en Stuyvekenskerke. Het is bijna de catastroof: de doorbraak van het Belgisch front.
Onze jongens, alle uitputting vergetend, stormen er op los en slaan de Duitsers tot aan de IJzer terug, aldus meester blijvend van de tussen de twee uiteinden van de bocht bespannen koord. Zij nestelen zich aldaar in de modderachtige sloten, maar moeten des anderendaags, bestookt door een duivels bombardement, hun erepost verlaten met de dood in het hart.

Donderdag 22 oktober – Baert A.

Kanongebulder van 10 tot 2 ure. Nog altijd soldaten op, te voet, met auto's, met trein. Er komen nog vluchtelingen toe, zelfs uit Yper reeds. Vluchtelingstreinen trekken voorbij. Veel Engelse gekwetsten ingebracht. Op de 22ste oktober stierf **Decoester Maurice** aan den Yzer en **Devos Gilbert** te Schoore.

DE SLAG AAN DE IJZER & Emiel Dejonghe

Na de zware gevechten rond ANTWERPEN kunnen, net zoals het Belgisch Leger, ook de Duitsers wat rust gebruiken. De soms hevige gevechten die zij moesten leveren en de tegenslagen, die zij hier en daar hebben gekend, hebben ook bij hen diepe sporen

nagelaten. Zij zetten dan ook geen hardnekkige achtervolging in op het terugtrekkende Belgisch Leger, maar consolideren hun militair gezag in de veroverde gebieden.
Het Duitse "Obercommando' laat er evenwel geen twijfel over bestaan: zij hopen nog steeds de Franse en Britse legers in de rug te kunnen aanvallen. Daarom zwenken zij met hun divisies voorbij BRUGGE naar het zuiden. Zij maken zich meester van de kusthavens, die op hun tocht liggen en hopen, op deze wijze, ook de Franse Kanaalhavens te kunnen veroveren.

In Sint Joris bij Nieuwpoort wordt de artilleriegroep van de 5de GemBde onder bevel van Commandant Van Bever en majoor Kestens geïnstalleerd. De Divisie moet de overgangen over de rivier verdedigen en kleine bruggenhoofden inrichten op de rechteroever tegenover deze overgangen.
Op 16 en 17 oktober 1914 blijft het op dit front kalm, doch op **18 oktober 1914** opent de sectie **Colson** van de **28ste Batterij** het vuur op verschillende doelen in de omgeving van Slijpe. De 28ste batterij neemt stelling in de voorste lijn om met rechtstreeks vuur een aantal huizen, waarin zich vijandelijke mitrailleurs bevinden, te beschieten. Tijdens een hevig bombardement, dat de vijand op de eerste lijn uitvoert, wordt één kanon buiten gevecht.
Op de **22ste oktober 1914** begeeft de verdedigingslijn maar de artillerie bestookt verbeten en met de moed der wanhoop het gehucht Sint Joris waardoor de weerstandslijn hersteld kan worden.

Het is op deze dag dat de pastoor Emile Dejonghe de dood vindt.
In 'De Poperingenaar' van de 30ste oktober 1938 wordt zijn verhaal verteld:

Uit St. Joris aan Ijzer - Tragische dood van onzen pastoor in 1914

† Ter Zaliger Gedachtenis van
Onzen diepbetreurden Parochiaan en EERW. HEER
EMIEL DE JONGHE,
geboren te COOLSCAMP den 16 Juli 1856 en te
ST. JOORIS (bij Nieuwpoort) godvruchtig overleden op 22 October 1914

†

Priester gewijd te Brugge den 3 Juni 1882 ;
Kapelaan aan de hoofdkerk van S. Salvator's te Brugge, 11 November 1882 ;
Onderpastor te Clemskerke, 25 Februari 1884 ;
Onderpastor te Kemmel, 11 Maart 1896 ;
Onderpastor te Dudzeele, 3 November 1902 ;
Pastor te S Jooris bij Nieupoort, 28 Januari 1910 en er doodelijk getroffen, † 26 October 1914.

Heer, hoe zoet zijn uwe tabernakelen ; gelukkig deze die in uw huis wonen; zij zullen U in eeuwigheid loven. (Ps. 83, 2)

Ik heb openhertiglijk aan de menschen gesproken en altijd in Gods tempel onderwezen. (JOAN. 18, 19)

Ik was de vader der armen, het oog van den blinde de voet van den kreupele JOB. 29, 3.

Ik heb mij ziek gemaakt met de zieken,en mij alles voor allen gemaakt om allen voor Jezus-Christus te winnen. 1 COR. 9,12.

O Heer, op zijn hoofd plaatstet Gij eene kroon van edelgesteenten, (Ps, 20, 4,) de drievoudige kroon der Priesters, der Helden en der Martelaars Hij zag de wolven komen en hij en vluchtte noch verliet zijne schapen niet, maar heldhaftige Herder, heeft hij zijn leven voor hen gegeven, en onder de puinhoopen — met zijn bloed geheiligde kerkhof — wierd hij begraven ; zij de aarde U licht, goede Herder, glorievol zult gij er uit verrijzen,

Lieve Broeders en Zusters, beweent uwen Broeder niet, Hij zwemt in de vreugde, want niets en is er zoeter dan voor den Heer zijn bloed te mogen storten en onder de broeders is deze d'edelste, die de marteldood mag sterven.

En gij mijne Broeders in 't priesterdom, vooral Gij dierbare MARCEL, vergeet mij niet in uwe gebeden.

Gij goede Zuster; lieve parochianen weest mijne ziel indachtig.

Drukk., Vansteenkiste & Sercu, Ardoye

Onder al de verschrikkingen van den oorlog, de veldslagen, de verwoestingen en de afschuwelijkheden, welke ik heb medegemaakt, heeft niets mij zo zeer aangegrepen als de tragische dood van **Eerw. Heer Dejonghe,** Pastoor van het zoo vreselijk, geteisterde St. Joris, op 22 oktober 1914.
Hij had altijd een vriendelijk en opgeruimd aanzicht op; hij was uitermate bemind bij zijne parochianen, die aan hem gehecht waren als kinderen aan hun vader. Zeer dikwijls heb ik hem bezocht in zijn pastorij, alwaar zijne vrienden altijd welkom waren. Menigmaal vielen wij aan 't kaartspel, hetgeen hij zoo geerne deed en waarin hij een ware meester was. In zijn stille en goede, van het rumoer der wereld ver afgelegen plattelandsparochie, sleet hij he leven van den dorpspastoor, geheel aan God gewijd en steeds gereed en offervaardig om goed te doen en den naaste bij te staan.
Toen brak de schrikkelijke oorlog uit, en na den val van Antwerpen begon een aller vreselijkste worsteling langs de oevers van den IJzer. Wat de arme pastoor met zijne parochianen allemaal heeft doorstaan, is met geen pen te beschrijven.
Herhaaldelijk, zoals men weet lag Sint Joris in de vuurlinie. De wijd verspreide hoeven zijn stukgeschoten, in de kelders hebben wekenlang onze soldaten hier en daar wat schuwe vluchtelingen gehuisd.
De verschrikkingen van het bombardement, het gezicht op de afschuwelijk verminkte doden en de onophoudelijke oorlogsgruwelen hadden het toch reeds zwakke zenuwgestel van den goeden herder vreselijk aangegrepen en geschokt. Hij werd diep getroffen door het in de lucht springen van zijn kerktoren; maar toen hij bij het ineenstorten der pastorij bijna onder een

muur bedolven werd, en hij rondom zich de vlammen zag opstijgen, werd hij van schrik volslagen krankzinnig.
Van dien dag af kon men den armen zinneloze, zonder te letten op den kogelregen, door de straten en langs de wegen zien dwalen als de schim van een mens, met van schrik sneeuwwit geworden haren verward langs de ingemagerde slapen, met ogen in de holle oogkassen schichtig onder de borstelige wenkbrauwen kijkend, en als een idioot stommelend en wild gebarend. Een schrapnel - kogel had zijn pastoorskleed verscheurd, en een rand van den hoed fladderde als een ravenvleugel over zijn rug.
Door een Belgische voorpost werd de arme verdwaasde dien avond zachtjes meegetrokken naar de loopgraven, waar hij de nacht doorbracht, terwijl men hem altoos hoorde mijmeren: 'Sancta Maria, ora pro nobis'.
Op zeker uur wilde hij de loopgraaf verlaten, omdat hij dacht de vespers te moeten houden. Toen men hem dit belette, tekende hij het kruisteken over de soldaten, keerde zich vervolgens tot de borstwering, alsof hij voor het altaar stond en hief plotseling het 'Regina Coeli' aan. Zacht klonk over de velden zijn oude, bevende stem, met een innigheid, alsof hij in zijn jeugd opging naar het heiligdom, en in de schemer der dorpskerk hoorde men hem zachtjes zingen 'O clemens, o pia, o dulcis virgo Maria'.

Onvergetelijk tragisch was de dag van zijn dood. In een weide had hij een scharminkel van een paard opgevangen, dat wekenlang in verlatenheid had rondgedoold en mager van ellende was aangehinkt op drie poten (de vierde was door een stuk van een obus verminkt). Op dit miserabel dier, waar de soldaten nauwelijks enige kilo's paardenvlees aan gevonden zouden hebben, reed de arme simpele, een soort geparkt tafelkleed om de schouders dragend, langs de velden en wegen, de schildwachten en soldaten in de verschansingen toeroepend, dat hij de legeraanvoerder was, en de troepen had geïnspecteerd.
'Houdt maar vol', verkondigde hij, Sint Joris in oninneembaar en het jongste gevecht gaat komen, dan zult gij wat zien!'
Geen de soldaten bespotte hem, want velen hadden hem gekend in zijn schone herderlijke tijd en toen hij nog in het begin van den krijg rondom Sint Joris de eerste gewonden liefdevol had verpleegd. Een paar soldaten weenden van aandoening om deze aangrijpende verstandsverbijstering. Zij wilden het paard bij den teugel grijpen, toen een vlakbij ontploffende granaat de knokige merrie deed schrikken en hinnikend de dorpsweg insloeg onder het bersten der bommen.
Hier komt St. Maarten' riep hij bij de ingang der parochie, waar een gewond soldaat hulpeloos neerlag. 'Geef mij een zwaard om mijn mantel door te snijden voor dien arme daar.'
Helaas er viel opnieuw een granaat die hem dodelijk trof en van zijn paard wierp. Het artillerievuur van de vijand hield geweldig aan. Het oude kreupel dier wilde de pastoor, wiens voet was blijven haken in eender stijgbeugels van touw, welke hij vervaardigd had, voortsleuren de straatweg op toen een nieuw kanonschot de gevel van het nabijstaande huis deed instorten, ruiter en paard onder de puinen begravend. De kolonel van 't regiment, hiervan kennis gekregen hebbende, gaf orders aan de soldaten de pastoor op 't kerkhof te begraven.
Later, als het geweldig en langdurig artilleriegeschut verminderde, rond den avond, kwamen legeraalmoezenier, doctor en vijf soldaten ter plaats om het lijk van onder de puinen te halen. De pastoor was zwaar gewond en half verpletterd. Er werd een kort gebed over het lijk gezegd; daarna werd het op een brancard gelegd, met een sargie gedekt en door twee soldaten naar het kerkhof gedragen dat in de nabijheid lag. Nog drie andere soldaten en de aalmoezenier stapten nevens het lijk. Toen zij bij de dodenakker waren gekomen ontmoetten zij een vrouwspersoon.

Dien zelfden dag was juffrouw Dejonghe, die bij haar broeder in de pastorij woonde, naar Sint Joris gekomen om enige voorwerpen in de puinen van het huis op te zoeken en mede te nemen. Bij het vallen van de avond verliet zij het dorp en ontmoette de kleine lijkstoet die zich naar het kerkhof begaf. Zij ging haren weg, denkend dat men een soldaat ten Grave droeg. De soldaten wisten evenmin dat zij 's pastoors zuster was en spraken haar niet aan. Korten tijd daarna, toen de soldaten voor vier dagen in rust gingen en alles mededeelden aan Juffrouw Dejonghe, is men eerst ter kennis gekomen dat die pijnlijke ontmoeting van broeder en zuster zich had voorgedaan.
Op het kerkhof gekomen, werd in haast een graf gedolven en met alle mogelijke eerbied zo christelijk en goed als de krijg het toeliet, werden de stoffelijke overblijfsels van Eerw. Heer Emiel Dejonghe aan de gewijde aarde toevertrouwd.

De maand November is nu in aantocht. Binst de zieltjesdagen zullen zijne geliefde parochianen, die hem gekend hebben en thans nog leven, aan hun beminde herder denken en een goed gebed storten tot lafenis zijner ziel.

Het graf van Pastoor **Emiel Dejonghe** ligt nog steeds op het kleine oude kerkhof van Sint-Joris. Zijn geboortedatum en zijn naam zijn omzeggens onleesbaar geworden. Verder staat er geschreven: Slachtoffer van den oorlog den 22 – 10 – 1914.

Nu honderd jaar na zijn dood, worden er miljoenen euro vrijgemaakt voor het herstellen en 'opfleuren' van de Engelse, Canadese, Australische, Amerikaanse en alle andere begraafplaatsen.

Ondertussen groeit het mos op het graf van de vergeten Emiel Dejonghe.

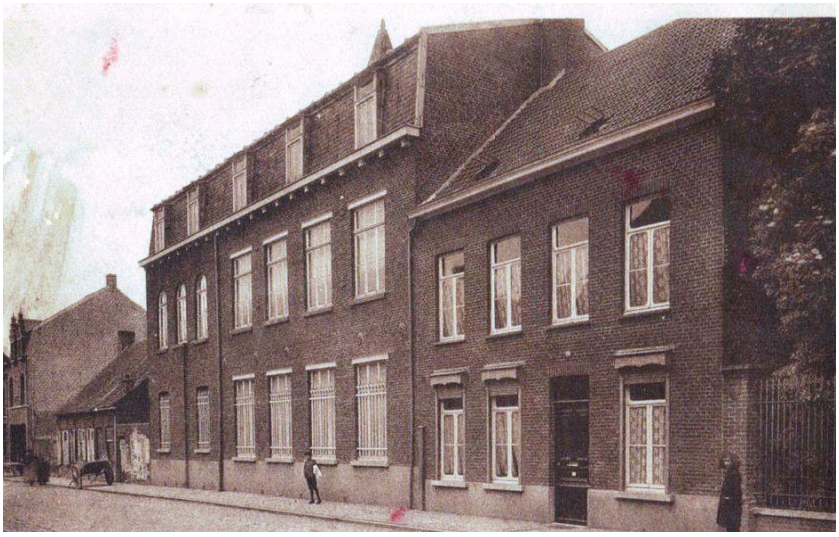
Baert A. - Vrijdag 23 oktober

Gasthuis, kasteel D'Hondt, Saint Union, Gemeenteschool liggen vol gekwetsten: meest Engelsen. Nog rond de 10.000 Franse soldaten op. Tegen de avond zware kanons. Geen geschut en weinig nieuws.

De gemeenteschool

Saint Union

Verschaeve Cyriel, *kapelaan **te Alveringem** schreef deze dag – de 23ste oktober 1914 – het volgende:*

Weerom brullen de kanonnen. Vandaag laten ze mij niet toe in de schone gewaande wereld hun tonen te volgen. De brug tussen de zinnenwereld en waanwereld heeft hun te fel geweld gebroken en ik kan dus uit de werkelijkheid niet in de poëzie over, noch met denken, noch met voelen. Ze donderen en kraken te nijdig. Bij dit verbitterde kanonnengekraak moet ik de boog der obussen mij voorstellen. Dromen gaat niet, 'k zie n 'k wil zien. Te dreigend is de werkelijkheid, te stoffelijk verschrikkelijk de aanval.
Van de vroege morgen af, door de middag heen, zwol 't slaggerucht immer aan. In de morgenuren gaapten er nog leemten tussen de opvolge0ede kanonnenschoten: ze gelijken op zweepslagen waarmee de legers vooruit gedreven werden. Nu houden ze aan, wemelen ze door elkaar, ze gelijken handgemeen geworden te zijn en daar dreunt in de hemel als een wemeling van donderslagen al dooreen. Tegen vier uur zijn mitrailleuses en geweren ook beginnen meesspreken. Ze klakken en kletteren en 't is juist alsof ontallige regenslagen neerkletsen terwijl het dondert en kraakt

Op ’t ogenblik als ’t onweer breekt. Regen, hagel, bliksem, donder! Kanonnen, mitrailleuses, geweren, alles is nu los. De razernij van de slag is begonnen en daarmee breekt de slag: één zal aldra zegepralen en één overwonnen zijn. Eerlang…
Zo stel ik het mij tenminste voor. ‘k moet zien, al zien wat ik kan. Naar de toren!
Hier zocht ik tevergeefs naar een stukske oorlog voor enkele weken; nu zie ik hem. Op ’t land niet of schaars, maar de hemel is er vol van. Van aan Ramskapelle tot aan Ieper stekt de horizon reusachtig wij uit en toch is hij vol slagverschrikkelijkheid. Overal hangen er rookwolken in. Ik tel ze: zestien, vijf in ’t noorden van Diksmuide, elf in ’t zuiden. Ze komen van voor en vanachter de horizontlijn opgestegen en wentelen zeewaarts uit, gedreven door de zuiderwind. Hoog boven de horizont hangen hun brede schuine banen, onbeweeglijk, behalve aan de spits die wentelend uitloopt in de lucht. Zij lijken zwarte rouwvlaggen, met de draagstok even op de grond gevallen, maar hen nog achterna wapperend in zijn val. Zestien hangen er daar, zwarte vlaggen des doods. Heel de hemel van ‘toosten vol; aan beide zijden van de geweldig brede rookwolk die vanuit Diksmuides puin opdrijft. Deze is niet zwart, asgrauw, ros, bruin en vuil wit wemelen erin dooreen, maar ze breidt zich tienmaal zo breed uit. Tussen en boven die lelijke rookvlaggen hangen er honderden pakskes rook; kleine witte en dikke zwarte. Lossen er zich enkele in de lucht op. Daar! Twee, drie vuurbliksems flitsen één ogenblik in de hoogte en evenveel nieuwe hangen er weer.
De hemel mag wel zo helderblauw zijn en de zon zo glanzen in de late oktober, met die zwarte banen doorstreept op regelmatige afstand, met al die witte en zwarte wolken in zijn azuur gevlekt, gelijkt hij op een fantastische tijger en luipaardhuid. O de sterren des heren! Vuur zonder rook, vuur enkel glans hangt de Heer in zijn onbevlekte azuurhemel op, vuur dat niet vlekt, als daalden glansvonken uit de ware hemel in onze wereldhemel. Doch deze hemel schijnt de hemel des duivels!

Rook zonder vuur, een korte haatgloeiflits en dan rookpakken hangt de duivel uit!
Zie, ginds boven Oudekapelle en boven Schoorbakke hangen – alsof mijn weerzin voor die hemel, door Satan met hellevlokken bestemd, op geen verzinsel rustte – hoog in de hemel zijn twee zwijnen te tronen. Hun balgen lijken dik gemest, hun huid met geel slijk bemorst en hun ruglijn loopt als van het hoge achterdeel naar de wroetende snoet schuin naar beneden. Ik weet wel dat ze geankerde luchtballen zijn, maar de soldaten hebben ze toch treffend ‘de zwijnen’ genoemd en ‘k zie ze nu ook als zwijnen. Is dat slagbeeld toch lelijk!

23 oktober – De Yzerslag - Ons Volk Ontwaakt – 2 november 1919 - SAP

23 oktober – Een nieuwe ramp.
Het bruggenhoofd van Schoorbakke moet worden prijs gegeven.
Het hoofdkwartier laat echte alarmkreten horen en seint onophoudend aan het Franse legerbestuur: Zend ons in Gods naam reserves!

Blijf geduld oefenen, antwoord Foch. Ik zal u laten omsingelen, noch overrompelen.
Altijd maar wachten en doorvechten!
Het komt er op aan Duinkerke en Kales te redden, tijd te winnen, uren en … zo mogelijk, dagen.
En de Belgen vechten onverpoosd, dag en nacht.
Ze vechten en hopen en … wachten maar hier werd de uiterste grens der menselijke kracht bereikt. De verdedigers van Dixmuide staan reeds 72 achtereenvolgende uren in het tempeest. Manschappen en materiaal raken op. Sommige kanonnen hebben bereids 6.000 keren aan een stuk gevuurd en geven tekens van vertraging. De voorraad projectielen uit Antwerpen gered is bijna uitgeput.
En toch gaat het mirakel voort: ons legertje houdt de strijd vol.

Eindelijk, een afdeling der twee en veertigste Frans legerafdeling, onder het commando van generaal Grossetti, komt toe. Doch de dood heeft al reeds schrikkelijk gemaaid in de afdeling welke zelf tot 7.000 strijdbare mannen is gesmolten. Maar het zicht der Franse univormen brengt opbeuring.
Daar wordt tegen Stuyvenkenskerke een grootse tegenaanval met verenigde krachten ingezet. Hij vordert langzaam door het blote land waarover gulpen van vijandelijk schroot stroelen. Stuyvekenskerke kan niet heroverd worden.

HET EERSTE GEVECHT AAN DEN YZER

Bovenstaande plaat doet zien hoe zich The Sphere (teekenaar Matania) een voorstelling maakt van de heldhaftige verdediging der Belgen aan den Yzer. Over haastig opgeslagen bruggen trachten de Duitschers met machinegeweren over de kleine rivier te komen, maar worden onmiddellijk door de Belgen teruggedrongen. Matania, die een der beste Engelsche teekenaars van oorlogstafereelen is, heeft deze plaat geteekend naar het verhaal van een soldaat die aan dit gevecht deelnam.

Zaterdag 24 oktober

Geheel de nacht gerij en gerots. ’s Morgens vroeg zien wij nog zware Franse kanons op trekken. Kanongebulder. Begraving van 1 Franse en 4 Engelse soldaten.

24 oktober – De Yzerslag - Ons Volk Ontwaakt – 2 november 1919 - SAP

Dit gebeurde op de 24ste oktober.
Welk een ontzettende worsteling rond het bruggenhoofd van Dixmuide!
Hier verrichten het 11de en 12de linie waarachtig bovenmenselijke daden.
Na razige bombardementen die heinde en ver heel het land met verschrikking slaan, doen de Duitsers vijftien achtereenvolgende stormlopen tegen het bruggenhoofd. Daar wordt gevochten lijf om lijf, gestoken met de bajonet, gebeukt met de kolf van het geweer.
Het is als een visioen der hel.
Wee! De zuidelijk gelegen stellingen bezwijken.
Maar onze piotten en de marine-fusiliers verzamelen in dit doodsuur al wat er hun nog rest aan energie, en werpen de overwinnaar terug.
De aanvallen luwen. Het bruggenhoofd blijft in de handen der Belgen.
De Duitser, om zijn razernij te koelen bombardeert opnieuw Dixmuide en de omheen liggende gehuchten en het schone oude Vlaanderen brokkelt stuk voor stuk weg onder de kanonnen van de keizer.

Zondag 25 oktober – Baert A.

Drukke beweging. Een geblindeerde trein met overgroot kanon. 42 Duitse gevangenen. Gekwetsten en nog gekwetsten komen toe: Engelsen, Fransen en Duitsers. 3 tot 4.000 Senegaliezen op met auto's. begraving op 't kerkhof van 9 Engelse soldaten. Voortaan zullen de begravingen gedaan worden in den hof Hil. Deraedt bij 't kasteel D'Hondt.

25 oktober 1914 – Raoul Snoeck

Onze compagnie is van piekt langs de spoorlijn Nieuwpoort-Pervyze. De toestand wordt onhoudbaar. De loopgraven zijn verkruimeld door het schroot; heel het terrein tussen de IJzer en de spoorlijn wordt dag en nacht systematisch beschoten. Het puin stapelt zich op. We worden letterlijk besproeid met shrapnels. De helling van de spoorweg die ons een beetje beschut is door doorwoeld. Een shrapnel ontploft boven mijn hoofd; omhult me met rook en verwondt verscheidene mannen in mijn omgeving. Ik ben ongedeerd.
Maar moed kent grenzen. Sommigen beginnen te verzwakken. Verscheidene mannen slaan op de vlucht en doorbreken het kordon rijkswachters achter de linies. Het zou onmenselijk zijn die soldaten zomaar te veroordelen, want het vergt buitengewone kracht en moed om op post te blijven en koudweg de dood af te wachten.
Anderen dragen het heilig vuur vande heldenmoed in hun hartstochtelijke ziel, werpen zich vol durf en stoutmoedigheid in de strijd, gooien zich plat op de grond. Ze vechten blootshoofds, tot bloedens toe. Het is schrikwekkend om aan te zien. Terwijl de regen onophoudelijk op het slagveld neergutst, stapelen de verminkte lichamen zich op. Dit is geen gevecht meer, dit is een slachtpartij. De aanvaller is taai en ziet de overwinning binnen bereik, maar wij houden stand. De Duitsers zijn er in geslaagd de IJzer over te steken bij Diksmuide en Sint-Joris.
Rondom ons staat alles in brand. Kerken en dorpen gaan in de vlammen op, hoeven zijn slechts rokende puinhopen… en overal duiken Duitsers op. Het regent Duitsers. Je zou geloven dat ze uit de grond kruipen. Nog altijd geen Fransen te zien. Waar blijven die?
We moeten nochtans standhouden, want van één uur kan de overwinning afhangen.

25 oktober – De Yzerslag - Ons Volk Ontwaakt – 2 november 1919 - SAP

25 oktober

GENERAAL WIELEMANS

De eerste maatregelen worden getroffen voor het onder water zetten van het slagveld.
Ik herinner mij nog, aldus de minister van oorlog, dit alles te hebben beschouwd van uit de klokkentoren van Veurne. Het slagveld aan de horizon rood verlicht door de branden en doordaverd van het vreselijk kanon. De herfstmist kwam op, traag en zwaar, en onttrok aan mijn gezicht hetgeen er van mijn land nog overbleef. Nog klonk in mijn oren hetgeen **generaal Wielemans,** hoofd van de algemene staf, mij zoëven kwam te zeggen over het uitbreiden der wateren en over de toestand onzer ongelukkige regimenten waarvan sommigen og slechts door kapiteins werden aangevoerd! Welk een schouwspel! Welk een angst!'
De toestand blijft inderdaad hachelijk. Koning Albert seint aan generaal Foch: Zend toch meer reserves! In Gods naam reserves!
De kapiteins verklaren: onze mannen kunnen niet meer. Ze zijn lichamelijk en zedelijk gebroken.
Dan komt Foch er ten slotte toe heel de 42ste divisie af te staan om de Belgen de hand te reiken en de vijand terug over de Yzer te smijten.
De Fransen zelf zitten op dit ogenblik zeer in het nauw en kunnen geen volk missen. Men had onze piotten gesmeekt het 48 uren vol te houden. Zij houden het reeds meer dan een week vol.
En het drama vervolgt immer. Bladzijde na bladzijde, de een al bloediger en akeliger dan de andere, ontrolt zich het Yzerepos. Er komt volslagen gebrek aan munitie. Sommige divisies hebben nog amper 100 schoten te lossen.
Toch luidt in de avond van de 26ste oktober een nieuwe proclamatie van de koning: Niemand mag er aan denken een voet te wijken!
De strijd woedt thans als een ziedende zee rond de spoorweg van Dixmuide-Nieuwpoort.
Deze lijn moet stnd houden.
Het moet! Zegt de koning.
Zij houdt stand, maar hoe zien onze mannen er uit!

Maandag 26 oktober – Baert A.

Gans de nacht kanongebulder. Tegen de morgen, dichterbij of toch zwaarder geschut. Nog wat Franse kanons op. Auto's en autobussen bij de nacht, zelf de grote autobussen van Londen met de imperialen. Bange avond: De Belgische état-major komt naar hier … gevlucht?
Uit Veurne. Hare Majesteit de koningin vernacht in de Lovie.

Lieutenant E.R.E.Hickling – Gloucester shire regiment – gestorven op de 26ste oktober 1914 – 19 jaar oud. Faithful unto death – R.J.P. – Beloved and only son

De Poperingenaar **Boudeweel Achiel** stierf op de 26ste oktober aan de Yzer, **Decocker Firmin** in Ramscapelle en **Verhelst Henri** te Dixmude

26 oktober – De Yzerslag - Ons Volk Ontwaakt – 2 november 1919 - SAP

Men probeert gedurende de nacht de sluizen van 'Verunesas' te openen. Het zot geweld der wateren, ineens los gelaten, mokert de zware sluisdeuren van her toe.

Dinsdag 27 oktober – Baert A.

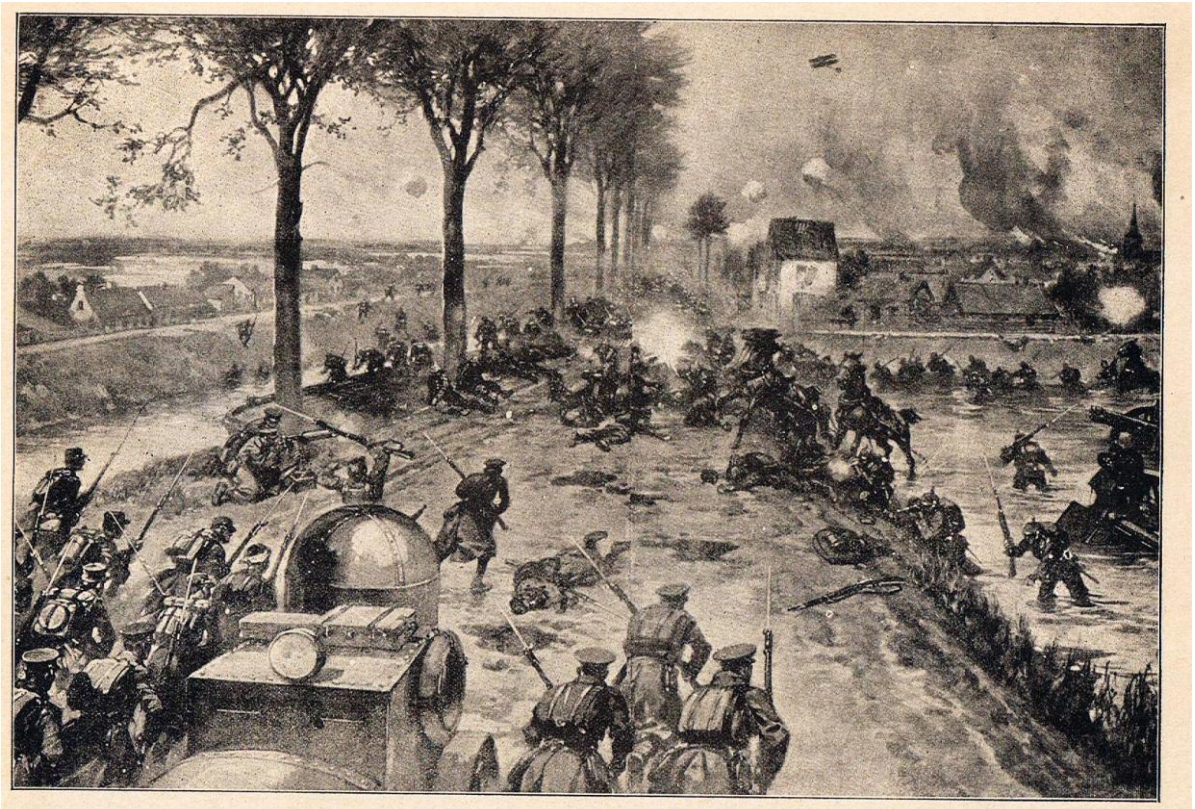
De toestand is wat verbeterd en de Belgische staf keert naar Veurne terug. 's Morgens trekken enige duizenden ruiters op (waaronder Senegalezen) en keren 's avonds terug. De vluchtelingen worden bij plakbrief aangemaand te vertrekken.

27 oktober – De Yzerslag - Ons Volk Ontwaakt – 2 november 1919 - SAP

De nacht valt, de sluisdeuren worden weerom geopend. Ditmaal gaat alles goed. En de zee, de milde Noordzee, als had ze meewaren met de grote nood waarin Vlaanderen verkeert, begint haar werk.
Het water, inde kanalen, de sloten, de grachten, overal zwelt, stijgt, traagzaam, kalm, onverbiddelijk. De grachten kunnen het niet meer zwelgen.
Majesteitsvol, in brede rustige stuwing kabbelt het door de weiden, en strekt zich uit over het drassig herfstland.
De Duitsers bemerken het gevaar en schrikken op. Nu moet het er mee gedaan zijn. Na een orkaan van bommen tegen de Belgische stellingen ontketend te hebben, doen zij de 30ste oktober een laatste en uiterste poging. In massa rukken hun gelederen tegen de spoorlijn op. Ramskapelle valt.
Dit is het beslissend ogenblik. Alles verloren of gewonnen!
Vijf bataljons onzer piotten en twee Franse, in een wondere schielijke opflakkering van kracht, werpen de Duitsers over de spoorweg terug.
Duitsland kreeg hier de doodsteek.

Woensdag 28 oktober – Baert A.

Gans de nacht auto's met verse troepen. Ruiters trekken op, anderen af . gevecht in de lucht tussen vliegers. De Engelse état major trekt naar Yper. Een Engelse vlieger laat bij ongeval een bom vallen in de Pottestraat boven, bij **'t kasteeltje Depuydt**.
Delboo Cyrille stierf op de 28ste oktober te Pervyse en **Boulangier Achiel** te De Panne

HOE, VOLGENS ENGELSCHE VOORSTELLING, DE INUNDATIE VAN DE OMSTREKEN VAN NIEUWPOORT DE DUITSCHERS VERRASTE: *Het water overstroomde alle lager-gelegen landen (zegt een Britsche correspondent) en de Engelschen wachten op de hooger-gelegen wegen de Duitschers met machinegeweren op en hakten ze in de pan.* (Illustrated London News.)

Donderdag 29 oktober – Baert A.

Hevig en aanhoudend geschut dat 24 uren geduurd heeft. ’t Is vreselijk om horen. Vluchtelingen uit Boesinghe, Yper, Elverdinghe, Vlamertinghe, die beschoten worden. Gewone beweging van auto’s, paarden, karren, en. Nog Franse batterijen op. Het Franse leger richt een slachterij op bij ’t Zwynland waar dagelijks 90 – 100 en meer koebeesten voor “’t leger geslegen worden. De afval wordt aan de armen uitgedeeld. Wij vernemen dat alle jongelingen van 18 tot 30 jaar zullen opgeroepen worden.

Geeraert zet de sluizen open

Rond half oktober 1914 kwam Geeraert in contact met het Belgisch geniedetachement de Sapeurs-Mariniers dat de sluizen in Nieuwpoort bewaakte. Om het bedreigde bruggenhoofd van Lpmbardsijde te beschermen beval het opperbevel op 21 oktober de polder van Nieuwendamme onder water te zetten. Hierbij werden de genisten geholpen door Geeraert. Dit was een tijdelijke verademing en op 26 oktober werd beslist de ganse streek tussen Nieuwpoort en Diksmuide te inunderen.

De eerste poging (met de hulp van Karel Cogge) gaf niet de verwachte resultaten zodat op **29 oktober** Geeraert het opperbevel er toe kon bewegen de overlaat van de Noordvaart in de Ganzepoot in Nieuwpoort te openen. Na dit succes bleef de 51-jarige de ganse oorlog bij de

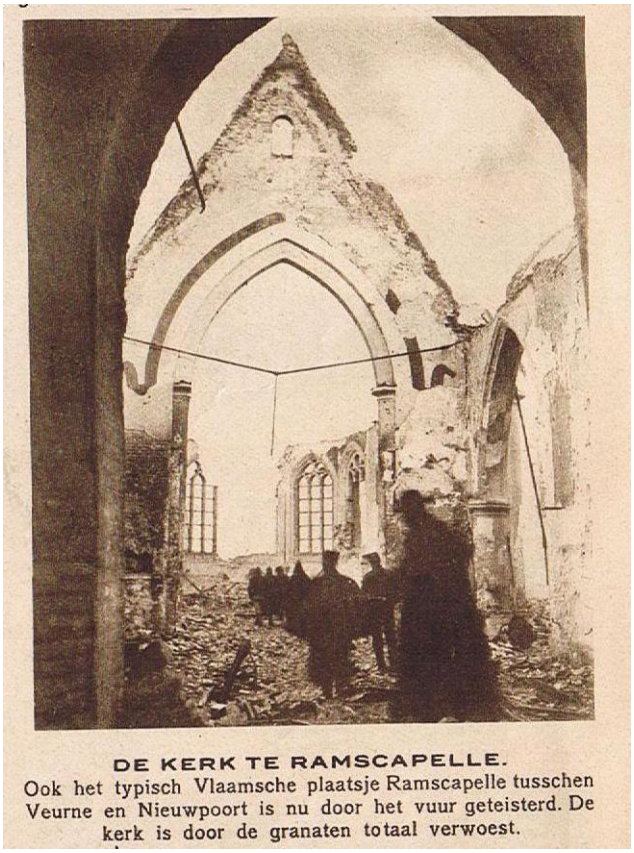
compagnie die de sluizen bediende. Op het einde van de oorlog werd hij ziek. Op zijn sterfbed werd hij op 25 december 1924 benoemd tot Ridder in de Leopoldsorde en tot "Legendarisch figuur van het Veldleger 1914-1918". Hij overleed op 17 januari 1925.

In de abdij van Sint Sixtus schrijft men het volgende:
Rond 2.30 u van de nacht horen wij zeer duidelijk het tek-tek-tek-tek-tek van duizenden en duizenden mitrailleusen en van tijd tot tijd stak het kanon er ook eens zijn grote stem tussen. 't Was al de kant van het oosten. In de morgen tussen 10 en 11 uur was het geschut zeer hard; elk ogenblik daveren de ruiten. Ongeveer 150 vluchtelingen verlaten de abdij. Zij zien zowat 12 vliegtuigen. 's Middags heeft er voorzeker een vreselijk gevecht plaats Yperwaarts. Wij horen duidelijk het gesis der bommen. Tussen 5 en 6 uren waren de kanonschoten formidabel, later stiller en meer verwijderd. Yper krijgt bommen van Duitse vliegmachienen.

Vrijdag 30 oktober – Baert A.

Buitengewoon hevig geschut, tot op heden ongehoord. De ruiten daveren in de stad. 's Morgens lost een vlieger een bom die valt op 't huis van Thieren, Meesenstraat. Stoffelijke schade. Drie zware zeekanons op met trein. Gewone drukke beweging.

Op 30 oktober – zo schrijft **Charlotte Jacobs** *in haar thesis het volgende:*
Volgens **Winthrop Young** nemen op die 30ste oktober 40 mannen en 8 ambulances155 de boot naar het front, terwijl Tatham en Miles het aantal op 43 (waaronder 6 dokters en 6 *dressers*) vastpinnen en eveneens van 8 ambulances spreken. Deze werden volgens hen nog aangevuld met verschillende tonnen156 materiaal157.
De Friends die inschepen in Dover vertrokken met de idee om hulp te bieden aan het Belgische leger dat na de slag om de Yzer zwaar toegetakeld was. Zij zullen echter een heel ander pad opgestuurd worden.
Deze 'Friends ambulance' zal een belangrijke rol spelen te Poperinge.

DE KERK TE RAMSCAPELLE.
Ook het typisch Vlaamsche plaatsje Ramscapelle tusschen Veurne en Nieuwpoort is nu door het vuur geteisterd. De kerk is door de granaten totaal verwoest.

Aangekomen in Duinkerke ontmoeten ze Nevinson – *zo schrijft Charlotte Jacobs verder* - die hen waarschuwt: *" The worse congesion of wounded would now be found"*. Duizenden gewonden liggen, vaak op stro, al dagen op hulp te wachten van één van de zes verzorgers die dag en nacht in de weer zijn. De Friends Ambulance Unit springt onmiddellijk bij daar de Belgen zich van het front teruggetrokken hadden en de Fransen hun hulp zeker konden gebruiken. Maar de Friends zorgen, vanuit hun geloofsovertuiging, voor iedereen en in het bijzonder voor de ergste en meest genegeerde gevallen en dat zijn hier de Duitsers. Hierdoor ontstond een conflict waardoor het werk van de Friends Ambulance Unit een einde nam nog voor het goed en wel begonnen was….

In deze zoektocht naar een nieuwe opdracht komen de Friends een eerste maal in Ieper, toen in handen van het Britse leger, waar zij een ambulance willen starten. Het RAMC weigert echter iedere hulp van hen166. De Unit ervaart het probleem dat zij worden gevraagd als de gevechten hevig zijn, maar wanneer het geweld luwt worden ze buiten gewerkt167. Een vaste uitvalsbasis aan het front lijkt niet voor direct.

In de Sint Sixtusabdij schrijft men:
Vanaf het krieken van de dag tot 6 ure 's avonds zijn de kanonschoten waarlijk vreselijk; men hoort ze op het gehele front. Een half uur maar van af Yper-Langemark, enz.
Honderden te gelijk. 't Is wreed! En zonder tussenposen. Wat zal er gebeuren? God weet het! Poperinghe krijgt ook voor het eerst een ei van Duitse tauben. 's Namiddags trekken er Franse-Afrikaanse troepen en kanonniers over de steenweg Oostvleteren – Westvleteren – Yper. En het was met duizenden.

Zaterdag 31 oktober – Baert A.

Gans de nacht zeer hevig geschut. Buitengewoon grote Franse kanons op in drie stukken, getrokken door 20 paarden: zes, zes en acht.
Yper wordt weer beschoten, de stad op de vlucht.

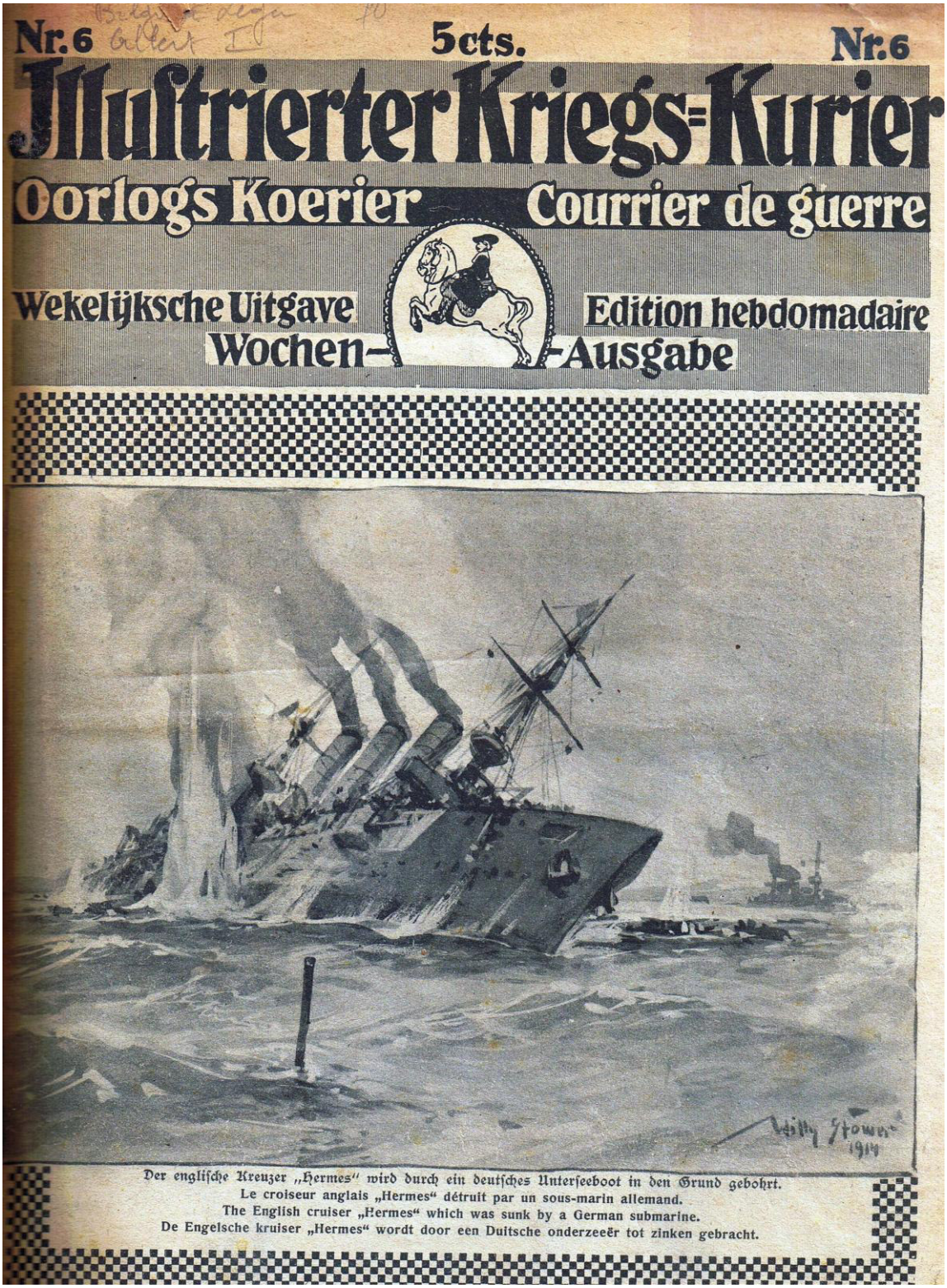
In Sint Sixtus schrijft men:
Gedurende de ganse nacht horen wij het kanon bulderen in de verte. Gedurende de dag is het geschut tamelijk hard. Rond 11 uren daverde alles. Een vijftigtal vluchtelingen trekken verder op. Een Duitse vliegbom valt op het huis van de koster der Sint Janskerk te Poperinghe. Geen mensenlevens te betreuren.

En één van de vluchtelingen was Joseph Defrancq

31 oktober – De ware geschiedenis van onze vlucht – Joseph Defrancq

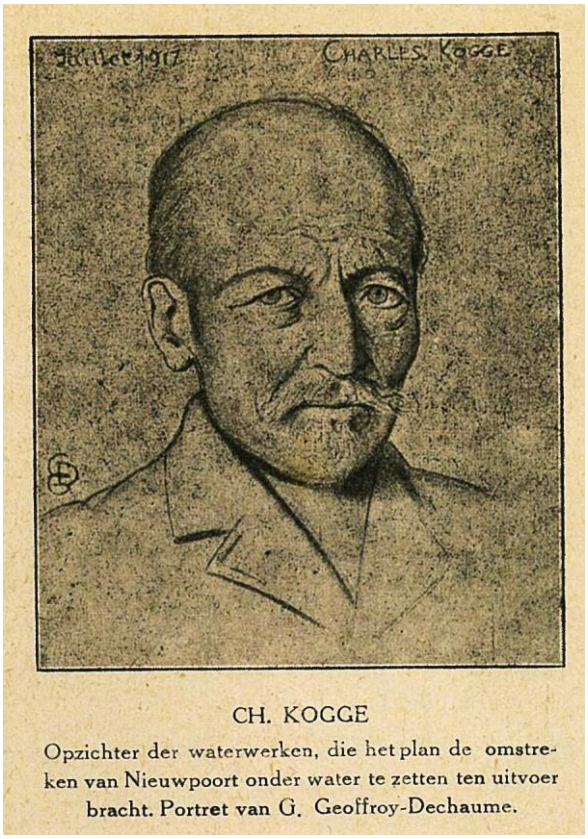
Wij wisten niet waar naartoe en sloten ons aan bij onze gebuur, Omer Boucenooge die een steekkarretje had meegenomen. Onze kinderen werden bij deze van Omer op het karretje geplaatst, namen de trekkoord op de schouders als zigeuners en trokken zo verder op zoals in de vlucht naar Egypte. Wij trokken rond de stad. Het was verboden door de stad te gaan en zo kwamen wij op de baan Yper – Poperinge. Op deze baan mochten wagens noch karren doorrijden. Alle verkeer was voorbehouden aan de tropen en zo moesten wij terugkeren. Wij kwamen op de baan naar Brielen maar vonden daar niets om te verblijven en moesten steeds verderop. Zo sukkelden wij tot in **Elverdinge** waar we 's avonds toevielen. Ook daar vonden we wij niets na overal om nachtverblijf gebedeld te hebben, zelfs moesten wij daar een uur stilstaan vooraleer wij door konden. Het was er een geweld van troepen, wagens en munitie die optrokken naar Ieper en Boesinge. Eindelijk mochten wij doorreizen, en daar wij zo afgemat waren hadden wij ons steekkarretje aan een camion vastgebonden.
Zo kwamen wij te Poperinge rond 8 uur in de avonde. Het was een donkere avond, mistig en koud weder, hongerig en verkleumd trokken wij door de stad. In de stad was er ook geen plaats. Het was er bomvol met vluchtelingen. Zo moesten wij opnieuw verder en kwamen aan het gehucht ''t Hooge', op de steenweg Poperinge – Proven. Ten einde raad gingen wij een herberg binnen waar wij mochten vernachten. Het was toen reeds 9 uur in de avond. De kinderen waren lastig van vermoeinis en honger. Na wat gegeten te hebben moesten wij aan slapen gaan denken. Daar er opnieuw geen enkel bed beschikbaar was moesten Elisa, Clara en de kinders op de keukenvloer slagpen op wat zakjes, klederen en tapijtjes. Toen gingen wij

met de overigen in het koestal. Wij legden ons neer in een sliet en dekten ons toe met stro en overmand door de vermoeinis geraakten wij in slaap.

De HSM Hermes werd op 31 oktober getorpedeerd door de Duitsers voor Dover. Met dank aan Miel Desmyter.

DE OVERSTROOMINGEN VAN DEN IJZER

CH. KOGGE

Opzichter der waterwerken, die het plan de omstreken van Nieuwpoort onder water te zetten ten uitvoer bracht. Portret van G. Geoffroy-Dechaume.

In Ons Volk van het jaar 1919 –bladzijde 279 – SAP verscheen een artikel onder deze titel. We nemen dit hier over.

De overstromingen van de Yzer hebben niet alleen een wereldhistorische vermaardheid maar ook een wereldhistorische betekenis. Want zonder deze overstromingen ware Calais en Engeland om zeep en Parijs en Frankrijk naar de maan geweest.

't Is daarom van belang te weten wie eigenlijk het eerst met het gedacht der overstromingen voor de pinnen gekomen is. Roerend eens is men het daarover niet.

Laat ons de feiten even nagaan zoals ze zich naar alle waarschijnlijkheid hebben voorgedaan.

In de beroerde oktoberdagen van 1914 kreeg generaal Wielemans, de opperbevelhebber van het Belgische leger, het bezoek van Emereic Feys, onderzoeksrechter te Veurne.

De Duitsers kwamen in versneld marstempo op Nieuwpoort aanzetten zodat alle hoop om hun de weg te versperren opgegeven werd.

Feys herinnerde zich toen destijds in zijn familiearchieven een stuk ontdekt te hebben, dat misschien redding in de nood kon brengen.

Dit stuk was een antwoord op een verzoekschrift van een landbouwer, met name Henri Demolder te Sheerwillems kapelle, huurder van een staat toebehorende boerderij, waarin deze landbouwer terugbetaling van zijn pachtsom wordt aangekondigd ter oorzake van de overstromingen die destijds, de 28ste van het vierde jaar van de republikeinse kalender, ter verdediging van Nieuwpoort werden uitgevoerd.

Dit eenvoudige stuk was een onweerlegbaar bewijs dat in 1793 en volgende jaren het water kon aangewend worden om de landerijen in de streken blank te zetten.

Dat was voor Feys een lichtstraal. In zijn hoedanigheid van beheerder der waterschappen van het noorden van Veurne begreep hij al aanstonds dat een hernieuwing van een soortgelijk manoeuver zeer goed mogelijk was, zodat hij onmiddellijk nadere technische bijzonderheden ging vragen aan Karel Kogge, sinds 32 jaar opzichter der waterwerken. Kogge bevestigde inderdaad dat het hem mogelijk was geheel de omstreken van Nieuwpoort ter diepte van 2 tot 3 meter te overstromen.

Men haastte zich dit plan aan generaal Wielemans voor te leggen die het zonder enige aarzeling goedkeurde; Kogge werd aanstonds belast met de uitvoering ervan. Deze was allesbehalve gemakkelijk nu de Duitsers zo vlakbij zaten.

Op gevaar af er zijn leven bij in te schieten begon Kogge in 't geheim de voorbereiding. Na drie dagen en drie nachten hard werken begon het water langzaam in het land te dringen. Langzaam eerst, om geen achterdocht te wekken bij de Duitsers, die inderdaad aanvankelijk aan een ongeval zonder belangrijke gevolgen dachten. Doch spoedig ging het sneller, het water begon in volle gulpen door de sluizen te dringen en langs alle kanten verder 't land in te trekken. Het water begon zijn werk voor goed.

EEN BEELD DER OVERSTROOMINGEN

Het terrein dat door het vreedzame water in al zijn uitgestrektheid zou bezet worden, zou door geen geweld van wapenen of vuurmonden meer te veroveren zijn. De eerste overstromingen deden natuurlijk andere volgen. ,zo deed onder andere generaaal Doissin met behulp van de bootsman Geererts de streek tussen de Yzer, het kanaal van Passendaele en de ouden oostelijke arm van de Yzer overstromen. Kogge en Feys hebben dus niet alleen het land, maar geheel de wereld een ontzaglijke dienst bewezen.
Aldus luidt een der lezingen.

EEN ALGEMEEN OVERZICHT VAN DE OVERSTROOMINGEN

Duitsch-Belgischen oorlog van 1914

Deze oorlogsbeschrijving in verzen is opgesteld en wordt alleenlijk verkocht door Cornelius Janssens van Herentals (verboden nadruk)
In vier deelen
Wijze: soldaat en internationale

4° deel

Belgische overwinningen

26
Erger nog dan de Hunnen en Barbaren

Die vroeger overrompelden het land
Ter streek van Sempst kon men u dit verklaren
Hoe zij moordden, plunderden, stichtten brand
En dat oprecht met en duivelse woede
Geen pen die dit oprecht beschrijven kan
Hoe ze onschuld'gen daar martelden ten bloede
En dan tot slot nog nederschoten dan! (bis)

27
Ook menigen spioen en landverrader
Treft men in autos bij 't leger aan
Men moest die lafaards vangen al te gader
En hun de verdienden straf doen doorstaan
Reeds velen kwam men er te fusilleren
Die 't land meenden te lev'ren aan den Pruis
Men moest die verraders marteliseren
Want 't Is een schande en een waar abuis! (bis)

28
De stad Dinant kwam men gans te vernielen
Met hare schone O.L. Vrouwekerk
De wraaklust kwam die monsters gans bezielen
Vermoorden zes honderd mensen, hoe sterk!
Maar eens al God hun laffe daden wreken
En wordt het Duitsche rijk ook gans verkleind
Zoo zij hun zwaard niet in de schede steken
En den laatste Duits uit ons land verdwijnt (bis)

29
Ook de stad Lier ligt bijna gans in puin
Door het geschut en het bombardement
Voor 't Kessels fort, dat den Belg daar moest ruimen
Kwamen ze in Antwerpen, ziet wat ellend
Als rijk en arm, vrouw en kinderen moesten vluchtten
Naar Holland, Engeland, langs alle zij
Hoort men 't gehuil, het kermen en zuchten
De oorlogsslachtoffers! Hebt medelij! (bis)

30
Ook in de Vlaand'ren wordt dapper gevochten
De lucht dreunt dag en nacht van het geschut
Mocht den Belg den zege hebben bevochten
Ons dapp're jongens g'raken uitgeput
Daarbij liggen veel steden daar in puinen
God schenk ons hulp en geef België bijstand
Dat de Duitsers hier spoedig 't land ontruimen
En dat de vredesvaan worde geplant (bis)

De Duitsers zingend naar de oorlog – German troop photos – pagina van Photos of the great war

31
Men zal den hoveerdigen keizer onttronen
Daarvoor zorgen de Rus en Japanees
Frans en Engelsman hem ook niet verschonen
Op zee ze hem duchtig kloppen, ‘k zeg u dees
Maar Belgisch Koning zal men roemen, eren
Daar hij aan ’t front van zijne leger streed
En zoo den laffen Duitser weg hielp keren
Lang leev’ koning Albert! Zij onzen kreet (bis)

32
Hoezee, hoezee, den Belg heeft de victorie
Den zegepraal behaald op d’overmacht
Met moed verpletterd! Eeuwig roem en glorie
Zij hem door g’heel de wereld toegebracht
Het nakroost zal zijn heldendaân bezingen
D’overwinning verhalen aan he volk
Van Noord, Zuid, Oost, West, alle wereldkringen
’t bleef zijn dapperheid gestand, dit zij een tolk (bis)

33
Mocht God voortaan ons vaderland bewaken
En ook beschermen ons dierbaren Vorst
Dat geen vijand ons bodem nog genake
Wij zouden hem tonen armen en borst
’t wapen in d’hand zou den Belg moedig strijden
voor Albert stellen lijf en bloed ten pand
om ons eigendom van inval te bevrijden
of overromp’ling van een dwingeland (bis)

34
Mijn laatste vers wijd ik de dappr’re braven
Die als Martelaars hier gesneuveld zijn
Op’t veld van eer daar liggen zij begraven

Dit is een troost voor d'ouders in hun pijn
Dat hun zonen 't land vrij hebben gevochten
En dat wij b'houden d'onafhankelijkheid
Een erekroon zij rond hun naam gevlochten
Eens zult g'hen weerzien in de eeuwigheid (bis)

De Duitsers in een grot

Nummer 148 - A **Doos Gazette** **november 2014**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden
*
Je moet wrikkel'n met je sleutel, waar 't slot zit…
*
Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 580 lezers

Beste abonnee

Van **Frans Castryck** kreeg ik het volgende commentaar op de affiche voor Reninge:
Dag Guido
Gewoon ter informatie: op de foto rechts boven staat mijn vader (naast zijn broer , zussen en moeder).
Als het een beetje kan af kom ik af !
Groetjes
Frans Castryck

Frans zal er zijn, zorg dat jullie er ook zijn, hee!

In de 'Gidsenkroniek' van 2014 – nr. 4 – verscheen een artikel van de hand van Bertin Deneire met als titel 'Lyssenthoek revisited'.
Hij schrijft herin: Naast de naam 'Remi Kerkhof' is er nog een tweede naam die door sommige oude Poperingnaren nog gebruikt wordt als ze het over Lyssenthoek hebben. De Boonaert, naar het gelijknamige ex-cafeetje aan de overkant … '
De naam komt naar alle waarschijnlijkheid van 'bonenveld', een naam die de Britten ironisch tot 'boneyard' (letterlijk 'beenderveld' vervormden.

Waar Bertin zijn wijsheid haalt om van 'Boonaert' een 'bonenveld' te maken, weet ik niet, maar het kan natuurlijk wel. . Als we in het woordenboek van Leonard De Bo gaan kijken, zien we onder 'Boonaard' het volgende staan:

BOONAARD, m. Een kinderspel anders ook Katje-duik en Duikertjeweg geheeten, fr. *cache-cache*. Boonaard spelen. -- Zie BONE.

En we krijgen er een hele uitleg bij:
Bone, elders Boone, v. zoo heet, in 't bonespel, deze die de anderen in hun schuilhoek moet trachten te ontdekken. Bone spelen. Duikt u wel, dat bone u niet vinde. Hij liep zo zeere niet als bone. Eer het spel begint om te weten wie er bone is, staande spelers in eene ronde bijeen, en een onder hen begint te zeggen: Roere, roere rond den pot,
En dan voegt hij er het volgende bij, terwijl hij, bij ieder woord, een van de spelers aanraakt:
Huddeke Muddeke
Winke Wanke
Koptke Danke
Tikke Tiene, Elve, Twaalve, Dertiene, aan!
Ofwel:
Haken, baken
Boontjes kraken
Haken baken boef,
De boontjes zijn gehoef
Hertens, klavers, pijkens, steenens, troef.
Deze die bij dit laatse woord, aangeraakt wordt, is bone.

BONESPEL, BOONESPEL, o. Een kinderspel dat ook Duikertje weg, Duikske piep, en. Geheeten wordt, fr. cache-cahce. Deze, die den anderen moet zoeken, heet bone, en wanneer bone eenen ontdekt, roept hij hem bij zijn naam, en loopt dan spoedig naar zijn kot (honk) of kamp terug, maar als de ontdekte, die uit zijn schuilhoek springt, spoediger loopt dan bone, en eerder dan hij in het kamp aankomt, deze verbrandt de keern, d.i. dat bone het spel verliest, en wederom moet bone zijn. De keern is verbrand, d.i. bone heeft wel een verborgene ontdekt, maar hij is te laat in zijn kamp aangekomen.

In onze jonge tijd, Bertin, werd dit spelletje nog 'katje – duk' genoemd.
Omtrent het toponiem **'Lyssenthoek'** *nog even dit. Het toponiem komt voor het eerst in de papieren voor in 1543 wanneer we het aantreffen in de regelgeving voor het Gasthuis van Poperinge. Zoals je weet was Poperinge verdeeld in het 'port' en daarnaast waren er 13 hoeken. De hoeken waren de volgende.*
De Hamhoek, de Peselhoek, de Oosthoek, de Edewaarthoek, de Haeghebaerthoek Sint Jan, de Haeghebaerthoek O.L. Vrouw, de Lyssenthoek, de Wypperhoek, de Helhoek, de Schoudemonthoek, de Hipshoek en de Eeckhoek.
Bertin, jij schrijft … gezien we geen weet hebben van wanneer de naamgeving precies dateert…
We weten echter wel wanneer de bestuurlijke 'reorganisatie' van Poperinge er gekomen is. We weten wel wanneer Poperinge zijn eerste keure kreeg. Lees hierover in 'de vroege middeltijden' De jaarboeken zijn gratis te raadplegen via www.arch-poperinge.be.

'In **1147** kreeg Poperinge zijn eerste keure uit de handen van deze graaf Diederik van de Elzas. Het was niet zijn gewoonte om zelf keuren aan de steden uit te reiken, maar hij deed het deze keer toch uit vriendschap voor zijn vriend Leo van Veurne, die zoals vermeld abt van St. Bertens geworden was. '

Toen – in 1147 – Poperinge zijn stadsrechten kreeg en dus ook een 'portzone' ontstond dus ook de nieuwe bestuurlijke organisatie tussen de port en de hoeken van Poperinge. In de 16de eeuw vinden we bijvoorbeeld nog hele discussies tussen de vertegenwoordigers van de port met de vertegenwoordigers van de hoeken.
We mogen dus minstens aannemen dat de namen van de hoeken er reeds waren in 1147.
We moeten dus deze hoeknamen koesteren want ze zijn van het oudste Poperings immaterieel erfgoed dat we hebben. Laat ons deze namen zoveel als mogelijk dan ook gebruiken en laat ze ons uitspreken zoals onze voorouders deze uitspraken en ze zeker niet verkrachten met een Hollands accent.
Daar zijn wij ten minste akkoord over, hee!
Ik hoop met deze aanvullingen u een dienst bewezen te hebben.

Pascal Vandelannoote liet me het volgende weten:
Beste Guido
Julien Vandersype woonde in tussen 1913 en 1914 in de Pastoorstraat te Reningelst.
Het doet me genoegen om over Julien iets te lezen in je krantje.
Moest het zijn dat je nog iets meer weet of vind over hem mag je het me altijd laten weten.
Leuk je krantjes te lezen
Mvg – Pascal

Pascal het doet altijd deugd als mijn 'gazette' geapprecieerd wordt.
Van Jan Luyssaert kreeg ik de onderstaande reactie:

Dag Guido,
Zie uw doosgazette nr. 147bis: De crèche in Wisques. *Zou de verpleegster helemaal rechts Margriet kunnen zijn?*
In IFF in Ieper heb ik indertijd deze foto geschonken waarop achteraan de namen van de verpleegsters staan geschreven. De verpleegster in het midden van de foto is **Philomène Menten met op haar schoot mijn vader Jozef Luyssaert** (° 30-01-1915).
Wilt u mij op de hoogte houden van de Doosgazette?
Vriendelijke groet
Jan Luyssaert

Franc-tireurs en de Belgen op de vlucht

Emiel Desmyter bezorgde mij de 'Kriegs-Kurier' 1914 – 1917, een Duits, meertalig fotokrantje, en hieruit halen we voor de voorbije periode de volgende foto's:

Eine Sammlung von Geſchoſſen, mit denen belgiſche Franktireurs auf deutſche Soldaten ſchoſſen. (Dum-Dum-Geſchoſſe.)
Collection de projectiles Dum-Dum usés par les franctireurs belges.
Verzameling van kogels, waarmee de Belgische franc-tireurs op Duitsche soldaten hebben geschoten.

Eine Sammlung von Geſchoſſen, mit denen belgiſche Franktireurs auf deutſche Soldaten ſchoſſen. (Dum-Dum-Geſchoſſe.)
Collection de projectiles Dum-Dum usés par les franctireurs belges.
Verzameling van kogels, waarmee de Belgische franc-tireurs op Duitsche soldaten hebben geschoten.

Om toch maar te kunnen bewijzen dat er 'franc-tireurs' of sluipschutters onder de burgers waren, werden alle middelen ingezet en hierin pasten zeker deze twee foto's van de verzamelde kogels.
Hieronder vinden we uit het zelfde tijdschrift : **Vlucht van de Belgische regeering. Wichtige papieren en boeken worden uit Antwerpen weg gebracht.**

Flucht der belgiſchen Regierung. Wichtige Papiere und Bücher werden von Antwerpen fortgeſchafft.
Fuite du gouvernement belge. Des papiers et des livres d'importance sont emportés d'Anvers.
Flight of the Belgian government. Important papers and books removed from Antwerp.
Vlucht van de Belgische regeering. Wichtige papieren en boeken worden uit Antwerpen weg gebracht.

König Albert von Belgien (×) mit seinen flüchtenden Truppen.

Albert, roi des Belges (×), chez ses troupes fuyardes.

King Albert of Belgium (×) with his retreating troops.

Albert, Koning der Belgen (×), bij zijne vluchtende troepen.

100 jaar geleden – Den groten oorlog

Baert A. – Zondag 1 november

EEN RUSTIG OOGENBLIK.
Al weten de Belgen den vijand op korten afstand, toch genieten zij van het korte oogenblik rust, dat hun gegeven wordt.

Deze nacht en gans de dag overgrote beweging en toevoer van verse troepen; ook per trein. Om 10 u. laat een vlieger 2 bommen vallen in de Veurnestraat. 1 bij Evarist Houvenaeghel en 1 in de hof Notredame. Wat stoffelijke schade. Heden plechtige begraving van een Franse luitenant-generaal.

In Sint Sixtus schrijft men:
Op het gehele front horen wij het geschut, doch de wind is niet gunstig. Het schijnt dus van uit de verte te komen. Nochtans daveren de ruiten een weinig. Wij tellen tot 22 vliegers. Wij zien er 2 die elkaar in het haar, of beter gezegd in de vleugels willen schieten. Het gelukt echter niet. Wij zien wederom den ballon hangen. Duitse viegbom in de Veurnestraat te Poperinghe: een kind gekwetst, weinig schade. Het nieuws van de toestand van de kant van Yper is niet al te best. Ring-aan-een horen wij het kanon in de verte alsook hele treinen van wagens en paarden op de steenweg voorbijtrekken.

1 november – De ware geschiedenis van onze vlucht – Joseph Defrancq

's Anderendaags was het Allerheiligen Hoogdag. Ik ging naar de Hoogmis in Poperinge en toen ik juist van de grote kerk kwam die vol was met Franse soldaten, kwam een Duits vliegmachine over de stad gevolgen. Een bom viel op 300 meter van ons af. Wij sprongen een huis binnen en kwamen er gelukkig met de schrik van af. In de namiddag kwam onze lieve Beatrice ziek. Wij waren uiterst bevreesd, want moest het verergeren, wat zouden wij gedaan hebben? Ik zocht overal naar een huis om er te kunnen verblijven maar vond er geen. Wij vroegen dan in de herberg om nog een nacht te mogen verblijven en dit werd ons toegestaan. 's Avonds hoorden wij zeggen dat de vijand verslagen was en achteruit trok. Verheugd over dit goede nieuws besloten wij 's anderendaags terug te keren tot Ieper. Daar wij de reis niet meer konden te voet afleggen, deden wij ons voeren met een wagen.
Wij vertrokken opnieuw langs Elverdinge en toen wij te Bielen toekwamen vluchtte iedereen uit Ieper weg. De vijand was opnieuw genaderd en er vielen vele obussen in de stad. Wij konden natuurlijk niet verder gaan en moesten opnieuw terugkeren. Toen wij voor de derde maal in Elverdinge toekwamen riep plots een goede vriend naar ons en vroeg ons bij hem te gaan inwonen. Het was een mens uit onze parochie. Hij had daar een huis gepacht en daar het voor hem en zijn gezin alleen te groot was, mochten wij bij hem gaan inwonen. Goddank!

Wij waren nu uit de grootste nood en hadden opnieuw een dak boen ons hoofd. Wij waren uiterst tevreden. Wij moesten er ons eten kopen en zelf bereiden. Alles was er reeds schrikkelijk duur en wij konden haast niets meer krijgen.
Het brood betaalde men reeds 60 centiemen de kilo, kolen waren niet verkrijgbaar en wij gingen hout rapen om ons eten gereed te maken. Wij sliepen hier op een bedressort, een matras was er niet en de kinderen sliepen op stro, gedekt met onze klederen. Het was onzeggelijk welke hoeveelheid Franse troepen wij hier dag en nacht zagen voorbijtrekken. Toen wij er een tiental dagen verbleven begonnen de Duitsers hier ook obussen te schieten. Wij durfden er bijna 's nachts niet meer slapen en het werd weldra zo erg dat wij ook van deze plaats moesten wegvluchten.
Een vijftiental dagen hadden wij daar verbleven.
Gedurende deze tijd was ik naar het postbureel gegaan van Oostvleteren om er mijn maandgeld te trekken. Dit heeft ongelooflijk veel moeite gekost daar alles achtergebleven was en ik geen het minste bewijs bij mij had. Ik was in gezelschap van de broeder van Emiel Buyse, wij hadden geen laisser passer en keerden terug langs Westvleteren – Woesten, de grote baan vermijdend. Toen wij tussen Westvleteren en Woesten kwamen werden wij aangesproken door Frans Jagers te paard die naar onze papieren vroegen. Ik had niets anders dan mijn trouwboekje en dit betekende niet veel. Ware het niet geweest van mijn gezelschap, dan werd ik meegevoerd, nu mocht ik verder gaan en het was reeds donker en avond toen wij thuis kwamen en allen in de grootste angst vonden wegens onze lange afwezigheid … en niet zonder reden. *(Zie verder 15 november)*

2 november - Baert A.

Gans de nacht kanongeschut. Groot vervoer. Yper weer beschoten: de stad op de vlucht. Tien geblindeerde auto's met mitraillezen op. Gasgesticht gesloten: dus geen licht meer. Gans de dag toevoer van verse troepen. Poincarré, Joffre, Millerand, per auto door de stad. Wilhem II is insgelijks op 't front. Vlieger werpt een brandbom in de hof der gendarmerie. De gevangenen te Yper worden los gelaten.

Remy Duflou schrijft in zijn geschiedenis van Vlamertinge:
Vlamertinge kreeg heden het bezoek van Z.M. Koning Albert I en van H.M. Koningin Elisabeth, Mr. Poincaré, voorzitter van de Franse republiek, Mr. Millerand, minister van Oorlog van Frankrijk, generaal Joffre en zijn stafofficieren.
Deze hooggeplaatste personen stapten af in 't gemeentehuis van Vlamertinge, alwaar zij een onderhoud hadden. Gedurende dit bezoek zweefden verscheidene bevriende vliegers boven de dorpskom.

Dinsdag 3 november – Baert A.

Kalme nacht. Geen grote beweging; drie vliegers bommen: bij René Vandewynckel, Gez. Mahieu, Fl. Osteux, stoffelijke schade. Later overgrote toevoer van Franse troepen. Yper wordt weer ferm beschoten.
Op deze dag komen ook de eerste Britse army nursing sisters toe te Poperinge: Miss Meares en Miss Morris

In de Sint Sixtusabdij schrijft men het volgende:
In de morgen 25 vliegers. Kanongebulder heel de dag. 's Avonds komen er ongeveer 250 tot 300 vluchtelingen van Yper, Houtem, Vormezele, enz. te Poperinghe vallen 2 Duitse vliegbommen, een op de gendarmerie die niet ontploft en een op een weide, deze doodt 2 Franse paarden.

Woensdag 4 november

Gans de nacht trekken soldaten op. ’t Kanon begint tegen de morgen en soms zeer hevig. .Yper en Vlamertinghe krijgen weer hun deel. Meest al de inwoners gaan op de vlucht. ’t Is een treurige onafgebroken stoet. Is de beurt welhaast aan ons? Al de Et. Majors zijn hier terug.

Remy Duflou: Rond 7 uur ‘s morgens werd de Dorpsplaats van Vlamertinge voor de eerste keer met een zestal obussen door de vijand beschoten.

De derde obus viel op de woning van de kinders Ooghe, richtte er grote schade aan en benam het leven aan drie personen.

Louise Despagne, 32 jaar, landbouwster van Wijtschate en Felice Vermeersch, 31 jaar, echtgenote van Hilaire Ooghe, werden op de slag gedood. Hilaire Ooghe voornoemd, 34 jaar, wonende te marquette bij Rijsel, werd dodelijk gekwetst en stierf rond 9.30 u ’s avonds in ’t oude mannenhuis. Zijn dochterke Sylvie Ooghe, 5 ½ jaar oud, werd insgelijks gekwetst.

De andere obussen vielen te lande, onder andere, in de weide van Henri Riquiere, in Rommens meers en bij de woning van Eduard Demuydt, op de Pottem.

Deze eerste beschieting die de schrik onder de mensen bracht, had voor gevolg dat veel vluchtelingen, die hier verbleven, de gemeente verlieten en elders een veiliger schuilplaats zochten!

In Sint Sixtus schrijft men:

Elke minuut in de nacht horen wij een schot. Gisterenavond is Yper gebombardeerd. De obussen vlogen ook te Vlamertinghe, waardoor 5 of 6 mensen gedood werden. De Vlaminginghenaars vluchten naar Poperinghe. De canonnade is zeer geweldig op heel het front. 6 vliegers gezien. In de namiddag komt de veldwachter van Westvleteren zeggen dat alle vluchtelingen naar Frankrijk of Engeland moeten vertrekken, in elk geval niet in Westvleteren mogen blijven, uit vrees dat er geen levensmiddelen genoeg zullen zijn.

Donderdag 5 november – Baert A.

Weinig geschut. Gewone dag. Een vliegersbom bij Remi Sergeant (statie), schade maar geen ongevallen. Een Franse vlieger verongelukt op het vliegplein.

Vrijdag 6 november

‘s Nachts wat kanongeschut en zo gans de dag; de vluchtelingen worden door de gendarmerie bevolen naar Frankrijk te trekken. Een vluchtelingstrein.

OORLOGSBUIT OP DEN VIJAND BEHAALD:

Fransche marinesoldaten in Vlaanderen, met Duitsche helmen en wapens, in het gevecht buitgemaakt.

Uit de Katholiek illustratie 24 oktober 1914

Van Walleghem schrijft deze dag te Dikkebus:

Geheel de nacht en ’s nuchtends gedurig passage van troepen, meest Engelse, ook veele Franse, misschien wel 15.000. ’t zijn verse en zij trekken Yperwaerts. Nog nieuwe kanonnen trekken er ook naartoe. Er heerst een dikke mist. In de morgen is het gevecht geweldigst langs de kant van Armentiers. De Fransen doen een contre attaque met bayonnet aan ’t kasteel van madame Mahieu en kunnen het heroveren, doch kunnen het slechts enige uren behouden. De vijand zal er nu blijven voor goed. …
De 8 andere zusters van Wytschaete met een oude vrouw worden naar de onderpastorij gebracht, het zagen er brave maar dutsachtige zusterkens uit, waarvan 2 onnozel. Ik ga op zoek achter een voiture om ze naar Poperinghe te voeren, maar nievers niets te vinden. Alle voituren en karren staan geladen met koffers en andere nodigheden om te vluchten en niemand die voor zolang durft zijn peerd missen.
Eindelijk is een man van Vormezele content mits 20 fr. van ze naar Poperinghe te voeren. Doch hij kan enkel vertrekken om 10 ure ’s avonds. Er is immers order gekomen dat van 4 ure ’s morgens to 10 ure ’s avonds alle passage op straat voor de burgers verboden is.
Bij dage zijn de Franse gendarmen gedurig op gang om de voorbijgangers de weg af te staan en ze weer te zenden en wordt gij tweemaal gemoet men reshiert van in ’t gevang te moeten. Zo zijn er zelfs mensen die hun nodige boodschappen niet kunnen doen. De reden van dat order is voorzeker deeltelijks de vrees voor spioenerij, het gemak der troepen bewegingen, het verduiken voor de vliegers en voorzeker ook wel om het verblijf voor de vluchtelingen op onze parochie lastig te maken en ze alzo te dwingen wat verderop te trekken naar streken die zo overbevolkt niet zijn. Vele hebben dit reeds gedaan en ik dnek dat er reeds meer dan 2000

Dickebusch verlaten hebben. Allerellendigst is de staat dier ongelukkige mensen. Sommige hebben de enkele centen die zij meegebracht hadden reeds moeten verteren en staan nu zonder de minste middels van bestaan. Andere kunnen met hun geld niet meer kopen van winkelware omdat alles uitgeput is en helaas, indien er nog iets in bakkerijen of winkels overblijft, de vluchtelingen staan altijd de laatste omdat de gewone kalanten vooren gaan.

HET ZWARE ENGELSCHE GESCHUT TEMIDDEN VAN DE SNEEUW.
De groote zekerheid der artillerie als voorbereidster en steun voor den infanterie-aanval is bijna in alle gevechten van dezen oorlog bewezen. Vandaar dat beide partijen op alle wijzen trachten hun vèrdragend geschut van groot kaliber in actie te brengen, teneinde van het verstverwijderde punt zonder eigen risico den vijand groote schade toe te brengen. Het Fransche 75 P.K. en het Engelsche zware geschut blijken in den huidigen strijd goede kwaliteiten te bezitten.

Is het dan te verwonderen dat er uit die droeve toestand vele lichamelijke en zedelijke ellende voortspruiten. Zo gaan veel vrouwspersonen gaan hunkeren op het soldateneten en soldatengeld. En helaas er zijn slechterikken genoeg in het leger om die nood van onze ongelukkige bevolking uit te buiten tot voldoening hunner dierlijke driften.
Voegt daarbij de ellendige staat der woonplaatsen, soms 2 of 3 familien moeten wonen, huizen en slapen in een en dezelfde kamer allen dooreen, personen van alle oude en van alle geslacht.

HOE HET ER IN PERVYSE UITZIET.

Temidden van de puinhoopen, welke de straten onbegaanbaar maken, bevinden zich de gaten, welke door de groote granaten in den grond geslagen zijn. Zooals onze foto bewijst, zakt een man tot aan de heupen in zulk een gat. De Belgische ruiters op den achtergrond dezer foto bewijzen dat Pervyse, of liever gezegd, wat van deze plaats overbleef, in handen der gealliëerden is.

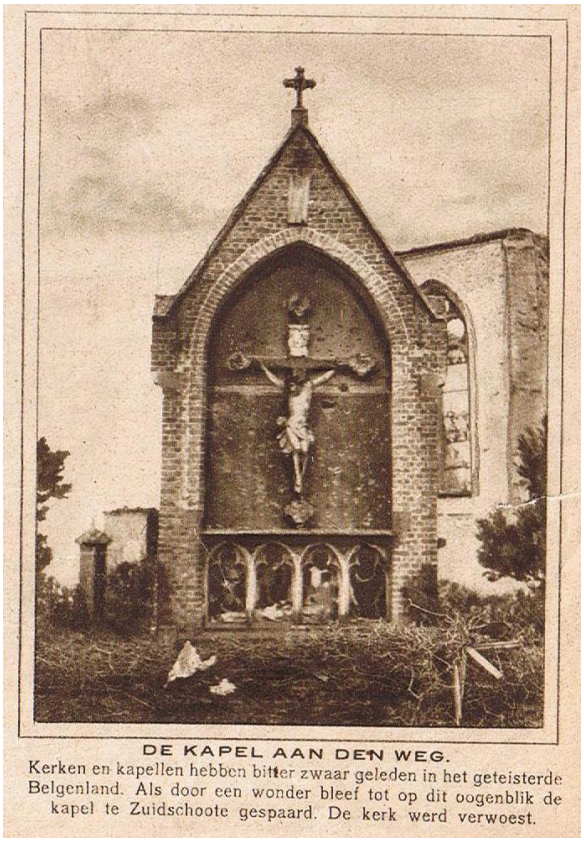
Hoe vele huizen en stallen zelfs niet waar burgers en soldaten allen dooreen zitten en dooreen leven. Zo heb ik een vrouw berecht in de grote zaal van ’t gemeentehuis. Die vrouw lag daar te midden andere vluchtelingen en soldaten, niet min dan 150. ’t Was er een hels geruchte en zo is die vrouw daar gestorven zonder dat zich schier iemand om haar bekreunde. 4 uren na haar dood was zij reeds begraven.
Er is inderdaad schaarsheid van vele eetwaren. Twee zaken zijn er gelukkiglijk in overvloed, aardappelen die zeer wel gelukt waren en vlees. Vele landbouwers immers hebben hun beesten meegevlucht en moeten ze verkopen voor ’t eerste ’t gereedste. Het brood wordt zeer zeldzaam. Bloem is er volstrekt niet meer. Sedert enige tijd dorsten de bakkers er niet veel meer in doen en nu in korte dagen door ’t groot getal soldaten en vluchtelingen is alles uitgeput. Vele landbouwers hebben nog niet kunnen dersen, hebben bijgevolg geen graan om te doen malen. Enkel hier en daar kunnen de bakkers wat tarwemeel krijgen en geven het liefst aan hun kalanten.
Zo ziet men vluchtelingen 2 uren staan wachten in de bakkerij en sommige moeten nog ijdelhands voortgaan. Koffie ook niet meer, ikzelf moet chicorei drinken. Noch suiker, noch kaas, noch vis. Boter en melk en eiers veel te weinig. Vandage vrijdag mag ik mijn patatten droog eten – de toelating van de vrijdag vlees te eten is immers nog niet ingekomen. Er zijn maar weinig herbergen meer waar nog bier te krijgen is. Ander dranken zijn volstrekt niet meer te vinden. Hofsteden en huizen zijn nu al vol soldaten omtrent overal Fransen. De soldaten houden zich overal meester en gaan strooi en hooi halen naar beliefte en mooschen er in dat het een schande is; de Fransen betaalden, doch de Engelsen in’t algemeen niet. Zo waren er boeren die met december reeds zonder hooi waren. Toch kon het volk in ’t algemeen die lastige behandeling nog al verdragen omdat zij dachten dat het toch niet lang zou duren en dat zij zich gelukkig achten van nog niet te moeten vluchten. Ondertussen is iedereen met angst en verlegenheid dat het toch welhaast onze beurt zal zijn van te moeten vluchten. ’t Is al soldaat dat men ziet en al kanon dat men hoort.

HOE HET ER IN DIXMUIDEN UITZIET.
Beurtelings Fransch-Duitsch, Duitsch-Fransch en zoo voort, bleef er van het eertijds zoo vriendelijke Vlaamsche stadje al even weinig over als van Pervyse. Onze foto toont het stadsdeel dat het dichtst bij den weg naar Nieuwpoort ligt.

Zaterdag 7 november – Baert A.

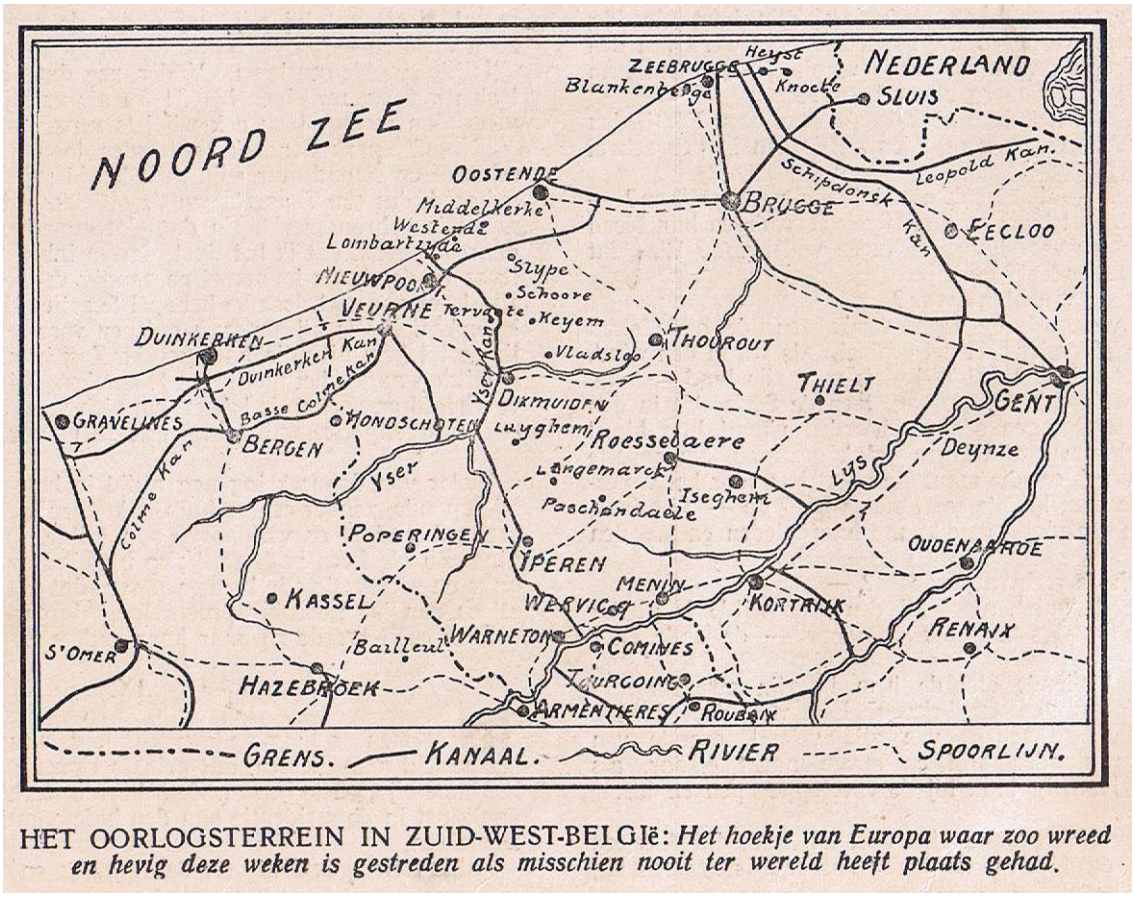
DE KAPEL AAN DEN WEG.
Kerken en kapellen hebben bitter zwaar geleden in het geteisterde Belgenland. Als door een wonder bleef tot op dit oogenblik de kapel te Zuidschoote gespaard. De kerk werd verwoest.

Nog al wat beweging dezen nacht; nog verse Franse troepen op. Veel beweging. De Franse ruiterij keert terug.

Deze dag arriveert het Franse Hopital d'Evacuation – HOE 15 te Poperinge. De Franse ambulance 6/17 huisvest zich in het klooster van de Benedictinessen. Het Franse evacuatiehospitaal neemt zijn intrek in Saint Union, een hopmagazijn en in het college. De opvang van de gewonden gebeurt in een stationlokaal. Totaal beschikbare bedden: 300.
Tamboryn schrijft in Elverdinge: tot deze datum werd de dorpsplaats gespaard van obussen en bommen, doch den avond van 7 november krijgen we een voorsmaakske van 't geen we later in overvloed zullen hebben.
Te 20 ½ vallen er een tiental granaten te P. Ollevier's. negen paarden worden in zijn paardenstal er door in stukken gereten. De mensen die tot nu toe de uitwerkselen van dat moordgetuig niet kenden, krijgen er een heilige schrik van. Enigen zelfs verlaten 's anderendaags de gemeente en trekken meer westwaarts op of Frankrijk in.

Raoul Snoeck

We vertrekken om de loopgraven in Ramscapelle te bezetten, waar we een dag van piket zijn. Daarna volgt een dag wacht en vervolgens een dag rust in Wulpen. De kou is geweken, nu volgt een vieze modderdooi. De loopgraven zijn herschapen in riolen.
De stellingenoorlog vergt meer durf en moed dan je op het eerste gezicht zou veronderstellen. Om onze verdediging te organiseren, moeten we 's nachts bijvoorbeeld palen inheien of kunstmatige braambosjes aanleggen, met het risico dat de Duitsers ons horen en we in het licht van hun vuurpijlen onder mitrailleurvuur vallen. Dit soort werk vereist de grootste koelbloedigheid. Nochtans zijn er voor die taken vaak meer vrijwilligers dan nodig.

HET OORLOGSTERREIN IN ZUID-WEST-BELGIë: *Het hoekje van Europa waar zoo wreed en hevig deze weken is gestreden als misschien nooit ter wereld heeft plaats gehad.*

Katholieke Illustratie

Zondag 8 november – Baert A.

Vier grote obussen vallen in Elverdinghe ’s avonds te 7 ½. Een Franse gendarme wordt bij de afspanning ‘den Engel’ door een scherf gedood. De gaaipers krijgt een duchtigen draai en te Bruneels wordt er door een anderen obus nog een soldaat doodgeslagen.

Overgrote beweging. Honderden munitiewagens heen en terug. Paardenvolk weg en weer. In stad 11 état majors. Nieuwe troepen: Engelse en Franse te voet en per trein. Alle vervoer voor de burgers is stop gezet. We staan zonder kolen, zonder petrole, zonder bier. Veel brouwers kunnen bij gebrek aan water, niet brouwen.

Maandag 9 november

Zelfde beweging heen en weer. Soldaten te voet, met trein en tram. Wij horen geen geschut

Tamboryn schrijft: Van den maandag voort gaan vele plaatsenaars buiten ’t dorp, op de hoeven, vernachten. ’s Avonds schieten de Duitsters geheel de omtrek in brand: Zuydschote kerk, hofsteden, bossen, schelven en ook de vermaarde halle van Yper. Geheel de lucht is één gloed van vuur en vlammen.
De dagen daarop moeten de stoutste burgers die toch op de plaats blijven, meermalen per dag in hun kelder vluchten – ze maken er zelfs nu hun bestendige slaapkamer van. In de verlaten woningen wordt er door de bezettende troepen veel gebroken en gestolen.
Dinsdag 10 november

’s Nachts kanongeschut in de verte. Immer de zelfde grote beweging. Belgisch en Franse gendarmen regelen het verkeer; de straten zijn echter modderpoelen. Het kanon begint en buldert tot tegen de avond. Het brood wordt schaars. Soldaten van de Belgische genie komen toe en vernachten in de kerk: aangekomen om de wegen te vermaken.

Woensdag 11 november – Baert A.

Zelfde beweging. Geen geschut. Veel gekwetsten worden insgelijks binnen gebracht. Alle dagen 10 tot 20 doden. Er komt 80.000 kilo bloem voor de stad. Yper wordt erg beschoten.

Remy Duflou te Vlamertinge schrijft:
Om 11/30 ’s nachts vielen twee obussen op de stallingen van de hofstede van Henri Lowagie. Drie Franse soldaten werden er gedood, alsook zestien zijnen, vier volle vaarzen en een soldatenpaard.
De frans soldaten werden begraven in de nabij zijnde weide, die later diende als Brits Kerkhof, onder de benaming van: ‘Divisional Cemetery’.

PANORAMA

DE STRIJD AAN DE YSER DUURT VOORT

HET ONDERGELOOPEN LAND AAN DE YSER.
De plaats waar eens de Duitsche loopgraven lagen, en waaruit de Duitsche troepen door het opkomende water zijn verdreven. Aan vele Duitsche soldaten heeft deze verrassing het leven gekost en nog worden er dagelijks lijken gevonden, die in het riet zijn blijven hangen.

Gemeenteraad Roesbrugge – SAP

Op deze dag komt de gemeenteraad van Roesbrugge samen, we nemen hier het verslag over vanaf punt 2:
Voor het 2de punt der dagorde geeft de voorzitter te kennen dat het genomen besluit in date van de 11de september lest aangaande het behoud der levensmiddelen voor het gebruik de ingezeten dezer gemeente gans verwaarloosd is en dat er dient opnieuw een wakend oog er op gehouden te worden, zo niet dat er welhaast een volkomen gebrek zal komen.
De raad beslist opnieuw het genomen besluit op de gewone plaatsen te doen uitplakken en benevens tarwe ook de aardappelen er in te nemen en alle andere menselijke eetwaren in het algemeen en er een waakzaam oog op te houden en in geval van overtreding de bepaalde straffen toe te passen.
Verders is er nog beslist te rekenen van zaterdag toekomende maar toe te laten aan de opkopers op de markt te komen een kwartier na dat burgers hun voorraad aangekocht hebben en de plaatselijke politie met de gendarmerie te gelasten deze maatregel te handhaven.
Voor het laatste punt der dagorde, wordt op voorstel van het schepencollege de vraag gedaan om het krediet art. 87 van 5000 frank voor buitengewone werken aan de wegen te mogen

overbrengen op twee afzonderlijke buitengewone kredieten, te weten voor de vergelding der binnen geroepen soldaten 2000 frank en 2 voor alle onvoorziene kosten veroorzaakt door de oorlog 3000 frank en neemt ten deze opzichte de volgende beraadslaging.

Donderdag 12 november

Deze nacht komen Engelse soldaten toe per autobus. Slecht nacht: Donder, hagel, regen. Tegen de avond buitengewoon hevig geschut. De boter wordt schaars.

Kanonnen

12 november 1914 – J. De Bruyne – Uit De Poperinghenaar van de 13de december 1914

Voor de oorlog zijn klauw op mijne streek geslagen had, was ik half nieuwsgierig eens de stem van het kanon te vernemen, en ik begaf mij in de velden om uit ongekende verte het ronken te hooren van een dwalenden kanongrol.
O 't ronken in de verte van de veldkanonnen.
't Was de eerste regel van een gedicht dat mij toen ingegeven werd… Maar nu!... O nu! …
'k heb de kanonnen dicht bij mij hunnen reuzenschreeuw hooren losdonderen… 'K heb het giepen gehoord, boven mijn hoofd, van onzichtbare voortrazende ballen en 'k heb ze hooren losbarsten met een geweldigen knak, kort schravelend lijk t gebrul van een leeuw, maar duizend maal sterker.
't Is me nog of ik het ratelen hoor rond den toren boven de straten, tegen de muren en in de gebouwen… een geweldigen wind die opkomt… een knarseling lijk een rotsblok die in een afgronddiepte stort en dan het knetteren van de stukken staal die dood en vernieling zaaien lijk de greep van den landman het leven…
Lijk een verschrikte bende vogels die schreeuwend voortijlen om den opkomenden storm te ontgaan, zoo zag ik de burgers mijner gerakt stad voortreppen met verwarde haren, verwilderde blikken en verwrongen monden, gereed om den doodskreun te taken.
En de onzichtbare vijand daar achter, rond en voor hen!... dat knallen zonder verwijlen, die geur van kruid en brand, dat uitzicht van verwoesting in een ogenblik op de stad geworpen… och… bij de herinnering eraan voel ik weer die angsten oprijzen die mij voortzweepten wanneer de dood rondom mij zijn offers opeiste.
't Was geen ronken meer lijk vroeger, waarnaar men met nieuwsgierigheid luistert, 't was een knarseling als van bergen die instorten.. ik weet niet welk woord te gebruiken om er een luttele gedachte van te geven!
O de kanonnen die elkander antwoorden met de tal des doods. O die machtige stemmen die losbreken aan ongeziene einders en die aan het laatste onzer wereld denken doen! Men zou uren ver ijlen om die eenbaarlijke slagen uit het oor te verliezen… elk schot smijt een rilling door al de leden omdat men er in de verbeelding de gruwelijke uitwerksels van ziet. Neen, men ziet geen gebouwen lijk een speeltuig instorten, men ziet geen toren lijk in het hart getroffen reuzen neersnakken, maar men vermoedt de kracht van die spuwende moordtuigen, men verstaat dat zij groot moet zijn om zo een grond en mens en hemelen te doen schokken.

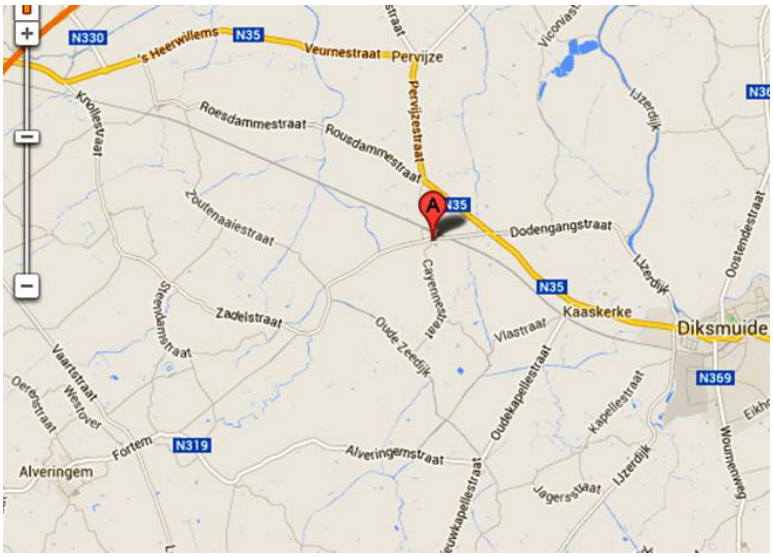
Dagen lijk den vrijdag voor Allerheiligen 1914 te **Yperen, Poperinghe** en omstreken beleefd, kunnen nooit meer uit het geheugen verdwijnen. O 'k meende dat lles rondom mij instortte als de eene rateling de andere niet verbeidde, als alle ruiten daverden in de ramen en men den adem des doods rondom zich varen voelde.
Met een vervaarlijk bommelend zoldergerucht kwam de grootse schreeuw der kanonnen zonder verwijlen aangebeukt, het ene schot beantwoordde het andere, zo danig dat men bij het horen onwilligkeurig de ogen wendde naar de geschokte einders om te zien of daar alles niet instortte als onder de slagen van een losgebarsten windhoos.

O! 't Bulderen uit de verte van de veldkanonnen,
Sterk lijk een wereld die tot in zijn vesten scheurt,
Geweldig lijk het barsten van de lavabronnen
Die gans een wereld met een klamme bloedkorst kleurt.

Kunnen ze nu eindelijk toch zwijgen!
Nauwelijks is hun dondering een spanne verstild, of men meent zich op een nieuwe wereld, zo weldadig schijnt de ingevallen rust, die een verademing aan de geraakte dingen brengt. Men voelt zich als verlost uit een schrijnend gevaar, bij he vallen van die grootse brandingen valt weer de angst van onze ziel, en weer kan men zonder vrezen de verten ondervragen.
En thuis! O thuis? Wat zullen wij ongelukkigen terug vinden?
Zullen wij niet aan een dode puinhoop wenend moeten vragen waar ons huis gestaan heeft? Szal niet de wrede dood zijn scepter zwaaien waar wij vroeger het leven zatgen? En de vrienden en magen?
En de winter met zijn gurende vlagen die nadert… zullen wij niet dakloos aan zijne woede blootgesteld zijn? Zal nog iets aanduidend aan de schreiende vluchtelingen waar hun stad en hun welstand vroeger gestaan heeft?
O wrede raadsel, bij 't kraken der kanonnen gesteld en slechts met tranen te beantwoorden!
Vernieling en dood – is 't grootse lied der losdonderende kanonnen. Door hen wordt de wereld in een kerkhof herschapen!

Poperinghe, 12 november 1914
J. De Bruyne

Vrijdag 13 november

Gans de nacht geschut. Immer dezelfde grote beweging. 10 treinen met elk 15.000 chasseurs alpins zijn hier toegekomen. De vluchtelingen nog eens gedwongen te vertrekken. De Poperinghenaren mogen ze niet meer herbergen. Weinig vluchtelingen gehoorzamen.

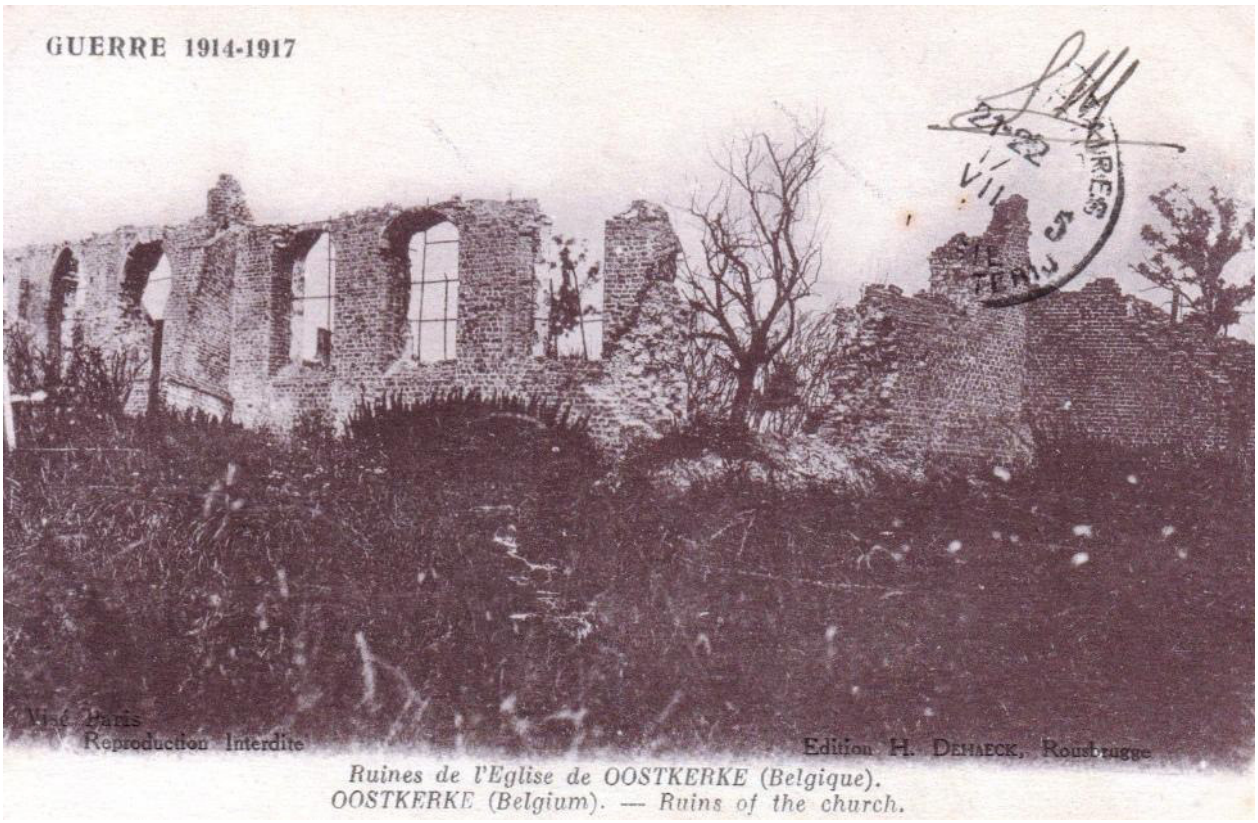
Verschaeve Cyriel aan het front

Op deze dag zou ik naar de slaglinie gaan en de slag van nabij zien. Zo was't reeds lang geschikt. De moeilijkheid om in de vuurlinie toegelaten te worden, kon door mijn priesterkleed en door de dienstwilligheid van twee vriendelijke aalmoezeniers gemakkelijk ontgaan worden. Ze kennen 't wachtwoord, ik kruip er neven in een auto en 't is geklonken. Om twee uur vertrekken wij.
Reeds van 's middags betrok de lucht en stak een stormwind op. Nu begint wellicht de lange en vuile Veuren Ambachtse winter na 't lang aanhoudend schoon weer. Van Lampernisse naar Oostkerke liggen de blote weiden vla ken eindeloos voor mij. Overal staan, gaan, liggen lange reeksen soldaten.

’t Doet vreemd aan, al dat volk in een land zonder huizen. Ginder ver, op ’t einde van de weiden zou men zeggen, bliksemt het onophoudend; ’t gevecht is dus aan de gang. Des te beter, dat kwam ik toch zien.

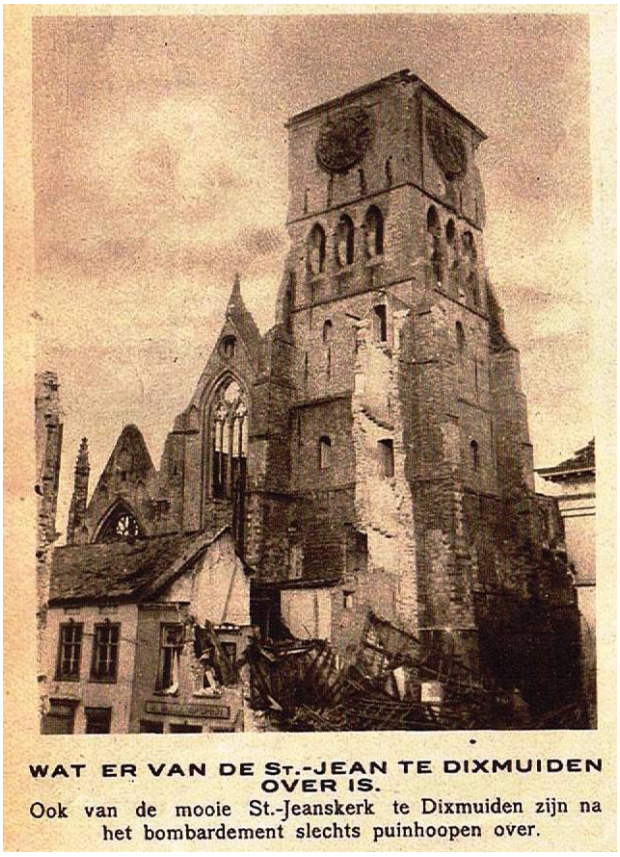
We zien op de bijgevoegde kaart bij het rode ballonnetje Oostkerke liggen, niet ver van Alveringem , waar Verschaeve kapelaan was, Fortem voorbij.

Oostkerke krielt van soldaten. ’t Klein dorpje met zijn enkele huizen rond de kerk, te midden van grote blote weiden uitgerezen, gelijkt nu op de zandhoop van een mierennest, die midden in de akker uitpuilt, waarop en waaromheen er duizenden zwarte mieren kruipen en lopen. ’t Kerkje is reeds tweemaal door een obus getroffen en gekwetst.
Vandaag bombardeert de vijand de schietgrachten over Kaaskerke en Pervijse naar ’t schijnt. Daar even brengt men ’t lijk van een Waals seminarist uit kaaskerke terug. Ijselijk!
Hij is letterlijk opengeirst door obusscherven. Hier is er reeds volop slagmuziek: rechts en links, naar ’t noorden en ’t zuiden toe, galmt de kanonnade en op de spoorlijn, een weinig achter ons, naar Veurne toe, staat een Engelse gepantserde trein gestadig aan te vuren. De losbarstingen van de nabije kanonnen zijn kort en nijdig, deze van de gepantserde trein bijzonderlijk: iedere keer als hij vuurt, schijnt er een stalen veer met een plotse klak stuk te springen, na ieder schot rammelen de staalplaten lelijk mee. Ze klinken honderdmaal schoner en plechtiger van ver, de kanonnen, laten een veel grootsere indruk van macht na. Hier scheurt een plotselinge knal het oorvlies en schokt de zenuwen, niet meer. Dat is een ontgoocheling.

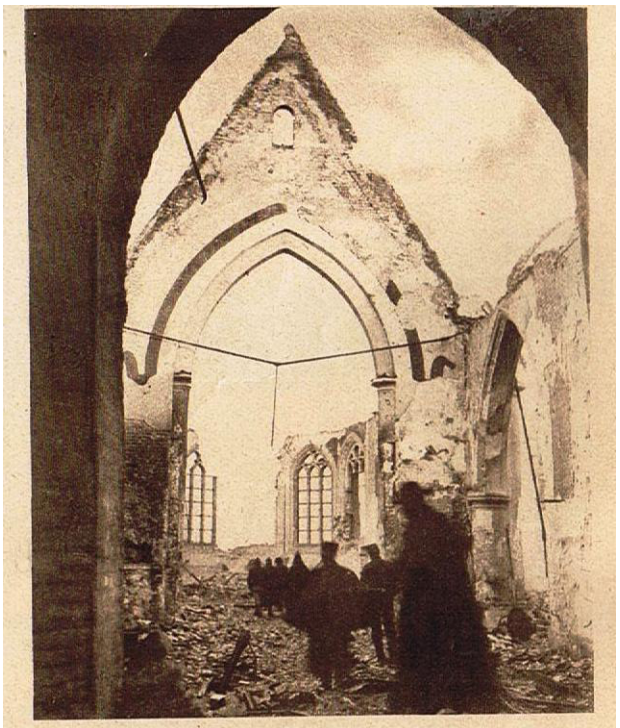
We trekken naar **Pervyze.** Uit verdoken kanonnenputten aan weerzijden van de baan wordt er aanhoudend geschoten. wij gaan op vijf tot tien minuten afstand van de verdedigingslinie en Pervyze was voor acht dagen het meest bestookte punt. We blijven staan; niets te zien. Hier is er slag, want de kanonnade grolt hevig. ‘k Zoek het leger, het strijdende en vind niets. Men

wijst mij de plaatsen aan waar de soldaten moeten liggen: geen mens te zien, over heel ’t wijd open veld geen één. De kanonnen brullen de in eenzaamheid, gelijk de leeuwen in de woestijn, zo stel ik het me voor. Gedurig kraken de schoten, vlammen de gloeiende kegels der kogels die voor een paar seconden zichtbaar worden: op ’t ogenblik dat ze de horizon bereiken en er dan over verdwijnen met een bliksemsnelle boogsprong, net roofdieren die op hun prooi neerploffen.
Zij alleen dus, de kanonnen, strijden. Zij zijn de helden van hedendaagse slag en de mensen verrichten geen ander ambt dan ze te dienen. Zij hangen hoof in de lucht of klimmen op torens en bomen om de schietrichting te regelen. Ze cijferen wat om een hoek wijdte vast te stellen en seinen dan per draadmare naar het kanon hoe er te schieten valt: ze protsen, draaien, laden, vuren de kanonnen af en de kogel vliegt over de horizon, dat is alles, maar dit alles is effenaf brutaal. De stof, de logge machtige stof is hier heer en meester. De mens verricht slechts het laagste an wat hij vermag: zijn oog ziet waar ’t punt ligt dat het kanon moet bereiken. Wat het is, hoe?
’t Moet aangevallen worden, dat is de zaak van ’t kanon. De geest oordeelt noch denkt, hij berekent twee lijnen, een rechte en een booglijn en dan heeft hij ook gedaan.
Het hart, kom, wat zou ’t hart hier te doen hebben?
’t Kanon heeft dat lid van ’t menselijk lichaam niet nodig en ’t gevoel dat we er mee betekenen, nog veel minder. Arm, been, romp, spieren heffen, slepen, dargen. De mens is hier wat hij in een fabriek is. De machines moeten daar voortreffelijk zijn: hij mag gewoonweg gemeen zijn. Op de mens komt het niet aan, maar ‘notre admirable 75!’ in de oorlog van mensen ondereen waren de mensen bewonderenswaardig in de oude tijden, nu is het een kanon. Bah!

WAT ER VAN DE ST.-JEAN TE DIXMUIDEN OVER IS.
Ook van de mooie St.-Jeanskerk te Dixmuiden zijn na het bombardement slechts puinhoopen over.

En ginder in de schietgrachten, waar ik ze niet zie, liggen de soldaten in de holen der aarde gekropen uit vrees voor, uit dwang van de kanonnen nogmaals. Ze hebben gelijk. Tegen die overmachtige moordzaaiers valt er niets te doen dan weg te kruipen. Alle andere houding ware dwaas. Doch soldaten die strijden met in holen weg te kruipen!

DE KERK TE RAMSCAPELLE.
Ook het typisch Vlaamsche plaatsje Ramscapelle tusschen Veurne en Nieuwpoort is nu door het vuur geteisterd. De kerk is door de granaten totaal verwoest.

Ze kunnen edele, schone, moedige mensen zijn, wel mogelijk, maar wat ze ook in zichzelf zijn, op het slagveld zijn **ze kanonnenknechten of molsoldaten**.
Wat een houding waartoe ze de moderne slag dwingt en wat een brutaal lelijk slagbeeld! De dommekracht van de kanonnen heeft het geschapen en waarlijk naar zijn beeld en gelijkenis. Zie, daar komen de obussen afgevlogen, van over de horizon, waar de Duitsers zeker even ellendig op het ereveld liggen als onze soldaten hier. Ze komen af, de ene na de andere. Eerst alten ze een doorsnijdend gesis als van een monsterslang horen en daarna een korte, afstotelijk korte maar ontzettend scheurende knal.
Wat baat moed, geest, gezondheid, kloekheid daartegen?
Tegenover de vernielende losbarstingen moeten en kunnen onze jongens niets anders doen dan te blijven liggen, als een mikpunt voor de kanonnen. Hun plicht is een doelschijfplicht. De schijf moet ook op dezelfde plaats blijven hangen of de spelers mogen schreeuwen dat het spel niet eerlijk gaat. Dit doen ze dus op dit ogenblik, hun noodzakelijke doelschijfrol vervullen onze jongens, ginds langs de ijzerweg.

DUITSCHE MORTIEREN IN BELGISCHE HANDEN.
Bij de overstrooming in Vlaanderen zijn enkele Duitsche mortieren in handen der Belgen gevallen en naar Pervyse gebracht. De granaten dezer mortieren hebben veel schade in de Belgische loopgraven aangericht. Zij slaan een diep gat in den grond en bedekken alle omstaanders met modder en aarde.

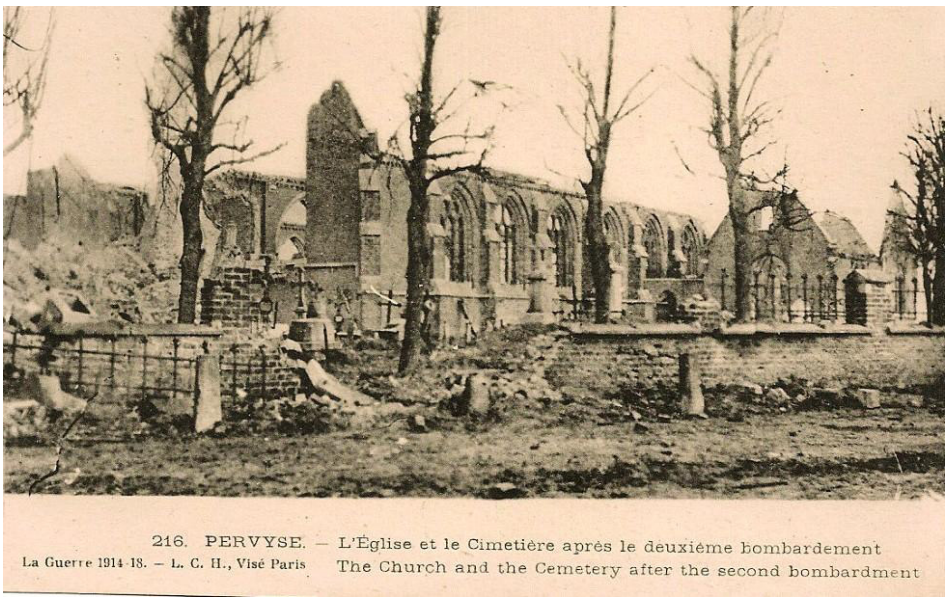
Hoor! Een grol over de horizon, een aanzwellend gesijfel en uit een pak zwarte rook een scheurend dondergekraak. Zijn er gevallenen? ’t Oude woord kwam in de pen, ‘gevallen’, doch ’t is niet meer echt: zijn er uiteengerukten? Werd er bloed vergoten, neen, werd er vlees en bloed over ’t land heen geslingerd?
’t Bloed, de gruw en de glorie van de slagvelden blijft hier ook onder de grond gedoken. Foei! Is me dat een slagveld? Slaan en strijden wordt hier niet gedaan. Dit is een kerkhof waar levenden in graven de dood afwachten. Voor de hemel daarboven, die loodrecht in het slagveld neerschouwt, kan ’t wel een altaar zijn waar edelmoedige offers gebracht worden en dus heerlijk schoon, voor mij ook als ik vanop de hoogte van een menselijk of christelijk ideaal erin neerschouw, doch voor de toeschouwer die de schoonheid door zijn ogen naar zijn geest en hart wenst te zien klimmen, is dit slagveld lelijk.

Voor mijn gevoel is het eenvoudigweg lelijk: de houding van de mensen, hun manier van zich eraan te onderwerpen kan schoon zijn, dit is de moderne slag niet. De moderne slag is het koningschap van het kanon en dat is een tegennatuurlijk onding.
't Slagveld lijkt op een fabriek waar honderden getouwen tiktakken en al snokken en snakken van wielen, jachtriemen, van al de werktuiglijk verzetbare delen en onderdelen der machines onophoudend vlug en gelijkmatig klikklakken. O dit is geen ritme, 't is niets dan domme dode regel, dus de geordende dood.
Een fabriek!

De mitrailleuses hebben dit lelijkste van al geschapen: 't slagveld een fabriek van de dood.
'k heb er genoeg van, 'k zal de streek en 't dorp schouwen.

Wat vreedzame daken; een handvol koralen
Gestrooid in het groen van het weidentapijt:
Bij 't zilveren lint van de kalme kanalen
Zo was 't lieve **Pervyse** *in de zalige tijd. (Odilon Hanssens)*

Zo was het inderdaad. De begaafde aalmoezenier, die het zo bezong, had het wel gezien. Pervyze was 't liefste dorp uit het Blote. Een dorp vol welstand en netheid, bijna heel nieuw; met een nieuwe kerk, een nieuw stadhuis, vele nieuwe huizen. De daken waren nog glanzend rood dus en de muren hadden de onverweerde gele kleur van de Nieuwpoortse baksteen. 'Een handvol koralen', zo lag het wel midden't onmetelijk groen. En nu?
De groene weiden ongestoord effen, een groene hemel onder de blauwe lucht bij heldere zomerdagen… zie! Hun vlakte is door de vele obusgaten als een zeef geworden. Heinde en ver, en dicht bij elkaar gapen de gaten in de effengroene weiden en zijn zo wijd dat ze zelfs in de verte der vlakte blijven vlekken. De vadergrond is overal met wonden geslagen en een heilig woord komt in mijn geest op: 'Van het platte de voeten tot aan de kruin van het hoofd is er geen gezonde plaats meer in hem!'.
Verspreid door de weiden liggen de hofsteden, massieve gebouwgroepen als van kastelen, maar zij ook zijn ingevallen en ijdel. De oude schoorstenen en de gevelspitsen steken naakt en mager hun geraamte in de lucht omhoog. Oud Stuivekenskerke is een steenhoop, Diksmuide is hier niet te zien. Al de kant van Kaaskerke stijgen vlammen op en wentelt een dikke rookwolk door de weiden. Ook in de hemel jagen grauwe wolken, als waren ze opgestoven as die opdwarrelt uit de kolk van zijn uitgebrande afgrond. En de wind bruist en de kogels vallen gloeiend over de kommen en de losbarstingen kraken immervoort, immervoort!
Wij zijn in 't dorp Pervyse en wandelen rond. Geen mens. De huizen staan leeg

en open. Geen pannen meer op de daken, geen ruiten in de vensters. Gebinten en latwerk liggen bloot als de knekels van een geraamte. Hele daken en verdiepingen zijn ingedeukt als met de kolf verpletterde schedels; voormuren zijn weggeschoten en ’t binnenhuis met verbrijzelde en dooreengehaspelde huisraad staat open gelijk een opengereten buik. De muren puilen uit als gezwellen en builen.
Stukken van verdieping en van deurposten, vensters hangen in de lucht, nog enkel vast aan een ijzeren kram of een anker of een balk, gelijk been of arm die afgerukt werd van de romp en slechts nog een vezel, een stuk huid of been aan ’t lichaam vast bleef houden. Andere huizen zijn helemaal tot vormeloos puin ingestort, gelijk lichamen in de slag door een grote obus uiteen gedonderd.
En de stormwind giert daardoor, schudt en rukt daaraan, huilt daarbinnen, zodat de arme huizen kreunen en kraken. Gelijk een slagveld schuimer doorsnuffelt hij al hun hoeken en gaten en zendt wolken stof de hemel in, als brandde het opnieuw, en doet de fijne kantgordijnen door de ruitloze vensters wapperen en flappen, als vlagden de huizen voor de intrede va neen zegepraler in ’t dorp. Zij schijnen te leven, die jammerlijke huizen, en verwekken deernis, als zwaar gekwetsten die kreunen zo haast als men ze aanraakt.
Hoe nader de kerk, hoe groter de verwoesting!

En de kerk spant de kroon. De toren is uitgebrand, de gesmolten klokken liggen midden in zijn puin. In de gave muren van het torenvierkant, dat nog recht staat, gapen wijd ronde gaten, net als beten van een monster in zijn steen. De kerkmuren liggen omvergevallen en nu staan enkel de pijlers recht. Een dichte stofwolk wentelt door de ijle ruimte en leien en stenen vallen nog immer neer; de kerk is een ijdele ruimte omschreven door ijdele bogen geworden. Al haar overgebleven lijnen wijzen gelijk te voren naar boven en dwingen de blik mee met haar die ijdele hemel in. Ze lijken alle twee even ijdel. De kerk ijdel van God en verlaten door Hem, de hemel zo eindeloos ijdel dat men noodzakelijk moet denken: wie zo wijdijdel is, is ijdel van God.
Gelijk die kerk in die hemel zullen ze eens in malkaar schouwen, eindeloos, troosteloos, de ijdele ziel en de ijdele eeuwigheid die haar loon zal zijn. Wat een treurig dolen door en over al dat puin dat een kerk was.

IN DE VERWOESTE KERK TE RAMSCAPELLE.
Een der graftomben in de geheel verwoeste kerk te Ramscapelle is als door een wonder zoo goed als gespaard gebleven.

Ik schouw onder de bogen heen naar ’t veld. Daar is weer dat onzalig slagbeeld. Mijn blik valt op ’t kerkhof rondom de kerk. De obussen hebben er ook wreed huisgehouden. Kruisen zijn neergesmakt, zerken gespleten en vergruisd. In de grond gapen putten. Ik nader tot één en met een zeker vermoeden. Waarlijk! De obussen zijn tot aan de doden doorgedrongen, hebben ze omgewoeld en uitgeworpen.
‘Requiescant in pace’ is een ijdel woord geweest; dit zicht heeft me met een huivering op het lijf uit kerk en dorp weggejaagd.

Charlotte Jacobs schrijft over de Friends ambulance het volgende:
Het werk te Ieper neemt zijn aanvang rond 13 november wanneer zuster Margriet melding maakt van Geoffrey Winthrop Young „ commandant van het veldhospitaal „Friends Unit“, een lazaret waar Franse en Engelse soldaten, maar ook Ieperlingen worden verzorgd“ en nog die dag noteert zij:

UIT DE LOOPGRAVEN OM PERVYSE.
Commandant Fichel van de Fransche marine schrijft op zeer primitieve wijze een communiqué voor het hoofdkwartier.

Vanaf vandaag zullen leden van de Friends Ambulance Unit in Ieper actief zijn en blijven zolang zich ook maar één burger in de stad bevindt.
Op 1 december richtten zij Sacré-Coeur in waarop Tatham en Miles vermelden dat de Friends nu twee hospitalen, een aantal ambulancestations, een hoofdkwartier en veel voorraden in hun bezit hebben.
De Friends Ambulance Unit blijft in Ieper-Poperinge tot mei 1916, waarna Geoffrey Winthrop Young naar Italië trekt. De andere Friends verspreiden zich, maar blijven wel actief in Vlaanderen.

Zaterdag 14 november – Baert A.

150 Franse kanonnen (75) trekken Yper op. Onze straten gelijken aan de grote boulevards van Parijs, meer het slijk dat een voet hoog in de straten ligt.

Nummer 148 -B **Doos Gazette** **november 2014**
guido.vandermarliere@telenet.be

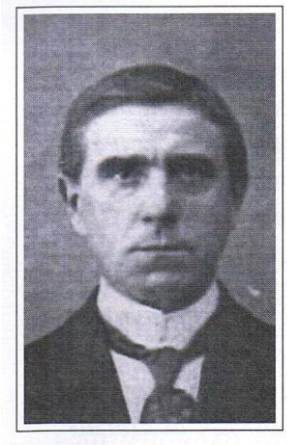
Boerenbetweterigheid uit het verleden
*
Je moet wrikkel'n met je sleutel, waar 't slot zit…
*
Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 580 lezers

Het vervolg…

Zondag 15 november – Baert A.

Nog nieuwe soldaten en kanonnen. Geheel slecht weder. De Franse klas van 14 trekt voorbij.

15 november – De ware geschiedenis van onze vlucht – Joseph Defrancq

Wij moesten dus opnieuw Elverdinge verlaten. Wij gingen op zoek naar een nieuw verblijf doch vonden niets. Toen wij thuis kwamen hadden Elisa en Clara reeds alles ingepakt om te vertrekken, want in de voormiddag waren opnieuw 5 of 6 schrapnells rond het huis gevallen. Wij gingen er dus van door, beladen met onze kinderen, langs hele slechte straten, tot over de schonen in het slijk. De straten waren alle stuk gereden door het leger. Onderweg vroegen wij heir en daar naar nachtverblijf, doch alles tevergeefs.
Te Vlamertinghe op het gehucht 'Brandhoek' tussen Poperinge en Vlmeringe vonden wij een goede vriend van onze gmeente die medelijden met ons had. Wij stonden zo juist aan de deur van een huis om nachtverblijf te vragen, onze pakjes lagen daar opgestapeld op het gaanpad. Wij bedelden om er te mogen blijven, wilden zelf stro gaan zoeken om erop te liggen, maar er was niets aan te doen. De mensen die zij vroeger gelogeerd hadden, waren rijke mensen geweest en daar wij natuurlijk er enigszins haveloos uitzagen met onze 4 kleine kinderen, mochten wij er niet binnen. Wij stelden voor evengoed als die mensen te betalen maar het hielp niets.
Ziedaar de liefdadigheid van zekere personen!!
Toen hielp die vriend onzer gemeente ons verder zoeken. In een herberg waar wij ons aanmelden mochten wij eindelijk een nacht slapen. De herbergbaas was een zeer ruwe kerel mar had een medelijdend hart. Hij was zojuist bezig een klein meisje te wassen. Toen we een glas bier gedronken hadden, zagen wij wat rond en zagen hoe uit dit kinderkopje het ongedierte naar buiten werd gekamd… wat zullen we nog zien en tegenkomen?
Wij onderwierpen ons aan de Goddelijke voorzienigheid maar waren vast besloten dar niet langer dan een nacht te verblijven.
Mijn neef René was intussen te Yper achtergebleven en logeerde aan de Menenpoort bij de familie Van Bleu. Overdag dreven zij handel en haalden brood bij, 's nachts sliepen zij in de kelders der vestingen of van het Engels klooster.

Maandag 16 november – Baert A.

Zeer hevig kanongebulder: het gelijkt een aanhoudende donderweer. Men vertelt allerhande goed nieuws van vooruitgang der bondgenoten.

16 november – De ware geschiedenis van onze vlucht – Joseph Defrancq

Wij trokken toen ’s anderendaags verder en toen wij aan een tiental huizen om verblijf gebedeld hadden, vielen we toe in een huis waar wij mochten blijven. Er waren reeds vier vluchtelingen van Roeselare en in een kamer beneden sliepen Engelse soldaten. Er was natuurlijk weinig plaats. Aan bedden werd niet gedacht en toen wij ’s avonds gegeten hadden kwam de huisbaas van de zolder met wat hooi en spreidde hij het open op de keukenvloer en wij legden ons allen in één rij. Wij hadden haastgeen dekking. We waren toen met negen. De twee mensen te Elverdinge waar wij ingewoond hadden, waren met ons meegevlucht.

Na drie dagen kregen de Engelse soldaten order te vertrekken en zo konden wij hun kamer bezetten. Wij bedekten ze met stro en legden er emballage stof over. Wij hadden twee dekens om ons af te dekken en sliepen opnieuw in één rij. Er was echter plaat te kort voor negen man en toen behielp mijn vrouw Elisa zich met een oude canapé. Zo bleef het gedurende 15 dagen en toen vertrokken ook onze twee medevluchtelingen uit Elverdinge en lieten de kamer voor ons alleen. Zij vertrokken naar Watou en wij bleven. Het was toen half december in het jaar 1914. Wij dachten ons in veiligheid en ver genoeg om niet opnieuw te moeten vluchten. Wij dachten dan eens terug aan ons verleden en aan de droevige toestand waarin wij ons thans bevonden. Toen wij thuis waren had er ons goddank nooit iets ontbroken. Wij hadden alles volgens onze staat in overvloed gehad en nu waren wij sinds twee manden op den dompel, van de ene gemeente naar de andere, van deur tot deur, en alles was ons ontnomen.

Wij hadden bijna geen boter meer, het brood kostte zo duur, aan vlees dachten wij niet, tenzij een doos die we soms ontvingen van de soldaten. Werk was er nergens te vinden. Op het einde der maand dacht ik enig geld te kunnen verdienen met flessen wijn te leveren naar Ieper. Ik had mij van alles voorzien en had mij zelfs een patente aangeschaft. Ik had akkoord gemaakt in Ieper met mijn collega Van Bleu om er dagelijks te leveren. Daar men dagelijks Ieper beschoot, durfde ik mij in ‘ t midden der stad niet begeven, maar mijn neef René zou dagelijks tegen komen naar Brielen en om dan de wijn naar Ieper te brengen. Alles viel echter in duigen daar ik geen laisser-passer kreeg in Poperinge.
Wat zouden wij nu doen om enig geld te winnen, om te kunnen elven en niet te moeten naar Franrkijk gaan?
(zie verder februari 1915)

Dinsdag 17 november – Baert A.

Het kanongebulder duurt voort. Al de ruiten daveren. Nog de klas van 14 en ook nog Engelsen op.

Woensdag 18 november

Het kanongeweld heeft gans de nacht geduurd en houdt gans de dag aan. Twee maal bezoek van tauben, vier bommen vallen: weide van ’t gasthuis, hof van Damiel Declercq, Th. Lauwers en een op een wagon in de statie. Dickebusch op de vlucht.

Tamboryn schrijft op de 18de november: In de vroege morgen van twee tot zeven uur wordt Elverdinghe schrikkelijk beschoten. Welke benauwelijke nacht! Te 9 uur ’s morgens nieuw bombardement alsook de donderdag, vrijdag, zaterdag en zondag. ’t Is op dien zondag te 5 uur ’s morgens dat de eerste twee obussen op de noorderbeuk der kerk vallen.
’s Morgens leest men rap twee missen en ’s namiddags zingen de priesters de vespers niet.

Nu verlaten bijna al de plaatsenaars hun geliefde gemeente.

Donderdag 19 november – Baert A.

Het zwaar geschut heeft geduurd tot rond middernacht, dus onafgebroken 3 dagen en 3 nachten. Het heeft nog al wat gesneeuwd.

20 november – Raoul Snoeck

De IJzervallei is nog verder onder water gezet ten zuiden van Diksmuide. De Duitsers hebben zich volledig teruggetrokken op de rechteroever. Na een maand van onophoudelijke inspanningen zijn hun doorbraakpogingen volledig verbrijzeld. Het is barslecht weer. De sneeuw valt met grote vlokken.

Vrijdag 21 november – Baert A.

Heden nacht wat kanongeschut. De boter geldt 5 fr. 50 en de eieren 25 c. 't is duur. **Een vlieger laat een bom vallen voor de ingang van St. Bertens kerk.** Veel schade en verscheidene personen gekwetst waarvan er 's namiddags twee sterven.

Zaterdag 21 november
Weer geschut 's nachts. De beweging is wat verminderd. 't Is volop winter. **Een vliegersbom valt tussen Boeschepe en Casselstraat.**

We willen toch even aandacht besteden aan de vliegtuigen binnen deze eerste dagen van de oorlog. **Christiaan Depoorter** *schrijft in zijn artikel 'Poperingse vliegvelden 1914 – 1918' In 'De Schreve' – 14de jaargang nr. 2 . dat er op de 14de oktober 4 Franse vliegtuigen op de landerijen van de hofstede Delaleau aan de Elverdingse weg landen. Hij baseert zich hier waarschijnlijk op het dagboek van Baert. – zie de voorgaande Doos Gazette van oktober.*
Op de 16de oktober, *zo schrijft hij verder* - landden op het haastig ingerichte vliegveld het Engelse 6de eskadron, dat Brugge had dienen te verlaten.
Op de Grote Markt arriveerden een tiental Engelse vrachtwagens, volgeladen met

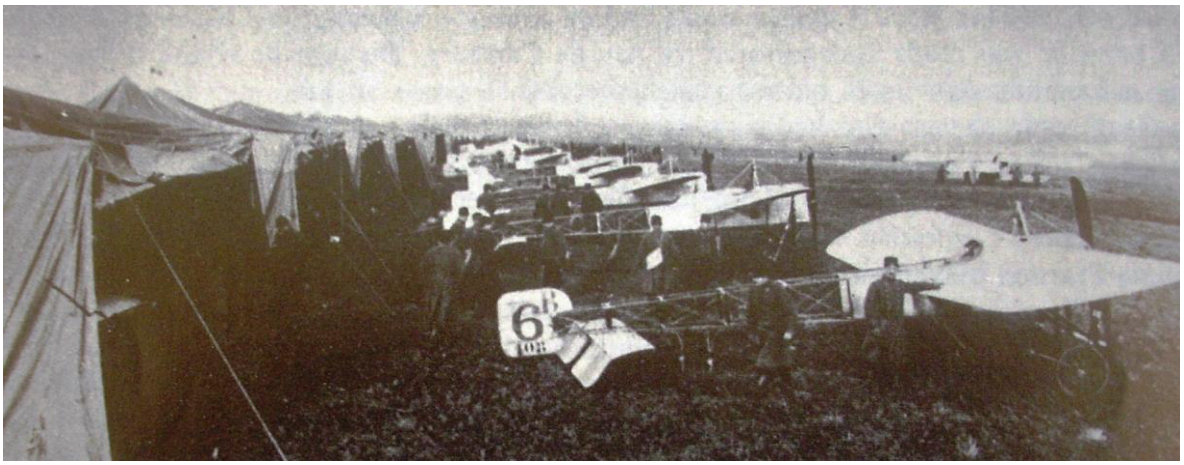
vliegtuigen en materieel. Grote belangstelling vanwege de plaatselijke bevolking was er ook voor de in auto-blindée getransformeerde burgerauto's van het R.N.A.S. (Royal naval air service) die in Duinkerke gestationeerd waren, maar die regelmatig onze stad doortrokken op zoek naar afgeschoten of door defect verplicht te landen Engelse piloten.

Christiaan voegt er zelfs een foto bij van deze wagen.

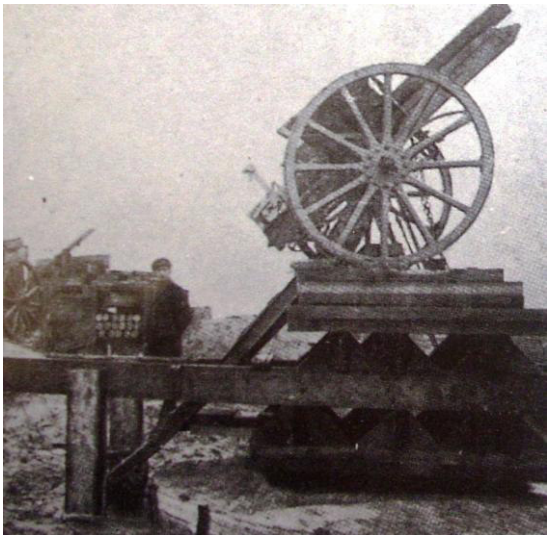
Het vliegveld lag links van de Elverdingse weg op de landerijen van het Sint Janshof en was begrensd door het huidige kerkhof, de Schipvaartweg en in het noorden de Pezelhoekstraat.

De inrichting was eerder primitief te noemen. Men had eenvoudigweg sloten en putten gevuld, hier en daar het terrein wat genivelleerd en ontdaan van mogelijke hindernissen. Om de toestellen te beschermen tegen het gure herfstweer werden deze ondergebracht in grote tenten.

De wind had gewoonlijk een snelheid van 65 km per uur, schrijft Christiaan, de machines zelf haalden amper 80 km per uur. Daardoor vond de Duitse Flak een gemakkelijke prooi in deze trage 'doodskisten'. Maar de piloten, vooral de Engelsen met hun typische flegma, namen de hele zaak niet zo tragisch op. Toen de Duitse luchtdoelgranaten rond hun vliegtuigen explodeerden, zongen ze 'Archivald, certainly not', vandaar het ontstaan van de bijnaam voor de Duitse Flak 'Archie'.

Ook de Fransen brachten voor de verdediging van het nieuwe vliegveld luchtafweerkanonnen in stelling. Dit waren meestal 37 mm kanonnen en of schijnwerpers gemonteerd op auto's en beidend door marinepersoneel van het 'corps des autocanons et autoprojecteurs de la marine'. Zelfs langs de dode arm van de Vleterbeek, nabij de Schipvaarthoeve, hadden de Fransen 75 mm kanonnen op speciale houten stelling, ingegraven en gebruikten die als luchtafweerkanonnen.

ARCHIBALD, CERTAINLY NOT

It's no use me denying facts
I'm henpecked you can see
'Twas on our wedding morn my wife
Commenced to peck at me
The wedding breakfast over
I said "We'll start off today
Upon out honeymoon" Then she yelled,
"What, waste time that way?"

Chorus: *"Archibald - certainly not*
Get back to work, sir, like a shot
When single you could waste time spooning
But lose work now for honeymooning
Archibald - certainly not."

I once strolled through a field, and there
A mad bull came across
It gambolled with me playfully
And quickly won the toss
Of course, I sued the owner
The day the case was fought
The judge exclaimed when I said
"Let's have the bull in court"

Chorus: *"Archibald - certainly not!*
Just show what other evidence you've got
But he cried when I said "Please forego it
Because I must stand up to show it"
"Archibald - certainly not!"

A sportsman I have always been
I've hunted with the hounds

I've hunted too without them
And it's cost me many pounds
I can't afford to hunt now
That I'm married , but one day
The Wife remarked when I asked her
If cricket I should play

Chorus: *"Archibald - certainly not!*
About this cricket game I've read a lot
Besides, the last time you played at Dover
I heard you'd bowled a maiden over
Archibald - certainly not!"

A lady named Miss Hewitt got
On friendly terms with me
She fell in love with me at once
And then fell in the sea
My wife came on the scene as I
Threw coat and vest aside
As other garments I slipped off
To save the girl, she cried

Chorus: *"Archibald - certainly not!*
Desist at once disrobing on the spot
You may show your pluck and save Miss Howitt
But if you've got to strip to do it
Archibald - certainly not!"

At supper time last Sunday I
Was hungry as could be
A chicken on the table smelt
Most savoury to me
I longed for just a taster
As I munched my jam and bread
At last I said "Can I have just
The beak? then my wife said

Chorus: *"Archibald - certainly not!*
You know that fowl for you was never got
Eat chicken when to bed you're going
Why, all night long I'll have you crowing
Archibald - certainly not!

Performed by **George Robey**
Written and composed by **John L. St John** & **Alfred Glover** - 1909

Zondag 22 november – Baert A.

Het kanongebulder houdt aan en is ’s morgens buitengewoon hevig zoo dat wij in de kerk de stem van de predikant niet horen. Veel Engelse soldaten keren weer ter rust. Yper wordt wer erg beschoten. Men vlucht met de zinneloozen.
’s Avonds zien wij de hallen en St. Maartenskerk branden.

Raoul Snoeck
Het vriest min vier tot min zeven. De kou hindert de krijgsverrichtingen. De Duitsers bestoken Ieper. Wat zal er overblijven van de architecturale schoonheid van ons land?

YPEREN IN BRAND!

O Vlammen ginder in de stad der wondre hallen!
‘k Zou wenen als mijn oog uw beulenwerk bestaart
En als ik daar rondom ’t kanon zijn schreeuw hoor knallen,
Dat men noch kunst, noch kerk, noch wereld en bespaart.

Gelijk een grootse chat, door eeuwen slechts vergaard
Omsloot de mensheid hare schoonheid in uw wallen,
En nu ’t vernielen terend door dit alles vaart
Is ’t of ik gans een volk ten gronde neer zag vallen!

O doodstijd van de kunst waar ’t Vlaamse volk bleef leven,
Het mensdom huivert bij uw zicht, ns landstreek treurt
Omdat haar grootste perel machtloos moet begeven!

Een schepping door de ziel van een volk opgebeurd
Zo doelloos door een schurk ten grond zien gedreven,
Is’ niet een ramp dat ’t hart van elken Belg verscheurt?

J. De Bruyne – Poperinghe 22 november 1914

Maandag 23 november – Baert A.

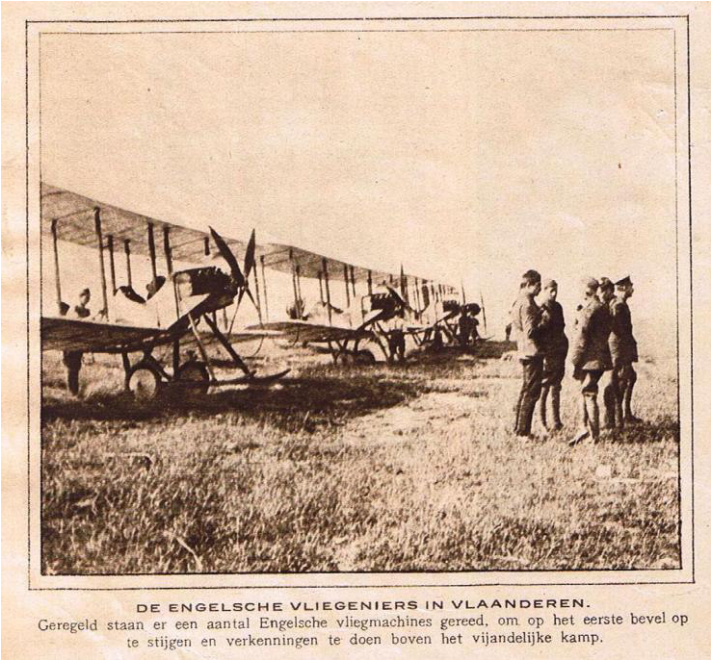
’t Vriest nog altijd voort. We daveren in ons bed van ’t geschut. Buitengewoon grote beweging van Franse soldaten van alle slag. Poperinghe gelijkt een groot garnizoenstad. Elverdinge wordt beschoten.

Op deze dag wordt er ook een Koninklijk Besluit opgesteld, - dat gepubliceerd wordt op de 16de december 1914 – dat in de rest van de oorlog een belangrijke rol zal spelen in Popernge; het verbod alcohol en sterke dranken te verkopen. Hierbij wordt bepaald in artikel 1:
Het verkopen van gebruiksalcohol en van sterke dranken is verboden op het gedeelte van eht Belgisch grondgebied door de Belgische en verbondene legers bezet.
Artikel 2 – Al koffiehuis herberg, slijterij, waar een militair in staat van dronkenschap zou gevonden worden, zal onmiddellijk geslotene worden voor een tijdstip van 15 dagen minimum tot 3 maanden maximum.

Artikel 3 – Al koffiehuis, herberg, slijterij waar alcohol of sterke dranken zullen verkocht worden, of in welker openbare zalen alcohol of sterke dranken zullen gevonden worden, zal voor een tijdstip van 15 dagen minimum tot 3 maanden maximum gesloten worden met een boete van 25 tot 200 frank; bij hervalling, zal de boete tot 400 frank kunnen gebracht worden.
Artikel 4 – De burgemeesters, gendarmen, veldwachters en alle agenten der openbare veiligheid, zijn belast met de uitvoering van dit besluit en zijn verplicht de overtreders voor de bevoegde Belgische rechtsmacht te dagen.

Dinsdag 24 november

Het weder verzacht. Yper wordt beschoten met brandbommen. Het kanon was zeer hevig; 's morgens stilte. Geen grote beweging. Al de Engelsen zijn hier weg. Veel Franse mobilisables komen om de wegen te herstellen. Een batterij Franse zware kanons trekt op.

DE ENGELSCHE VLIEGENIERS IN VLAANDEREN.
Geregeld staan er een aantal Engelsche vliegmachines gereed, om op het eerste bevel op te stijgen en verkenningen te doen boven het vijandelijke kamp.

Major Smith-Rewse – 38 jaar oud – sneuvelt op de 22ste november 1914 en ligt begraven op het oud kerkhof te Poperinge.

Raoul Snoek
Het houdt op met vriezen en het herbegint met regenen. Velden en weiden worden ongeschikt voor militaire operaties. De situatie aan de IJzer blijft onveranderd. Naar verluidt bombardeert de Engelse vloot furieus Zeebrugge om er de werven te vernietigen waar de Duitsers hun onderzeeërs klaar maken.

Remi Duflou te Vlamertinge schrijft: Het landsbestuur had een bevoorradingsdienst voor de burgers ingericht te Kales en op heden kwam hier een zending toe van 20.000 kg bloem.

Woensdag 25 november – Baert A.
Stille nacht. De stad zorgt voor de bevoorrading: bloem, kolen; koffij, suiker, petrole. Veel Franse kanonnen terug langs Elverdinghe op langs Reninghelst.
Donderdag 26 november
't Is de derde nacht dat wij niet het minste geschut horen. Gedurig zeer veel Franse soldaten in de stad. Trein met vluchtelingen naar Frankrijk, deze vluchtelingen hadden vernacht in de St. Jans kerk.

Vrijdag 27 november – Baert A.

Stille nacht. Beweging van Franse voetgangers en munitiewagens. Een reeks autobussen met Franse soldaten op. Een groot Engels kanon van 320 op. 't Is vrijdag en weer lost een Duitse vlieger vier bommen, nu rond het vliegplein; geen schade.

Zaterdag 28 november

Nog altijd stilte. Nog al veel beweging.

Zondag 29 november

Nog kalmte. Een ongehoorde wemeling van soldaten. Nu en dan een groot kanon, dan een reeks wagens, munitie, autobussen, enz.

Maandag 30 november

Een weinig geschut. De beweging schijnt iets min. De prijzen der waren worden vast gesteld.

Op deze dag, de 30ste november 1914 ontving de burgemeester van Poperinge het volgende schrijven van de Gouverneur.

Provinciaal bestuur West-Vlaanderen – Uitwijkelingen
Mijnheer de burgemeester
Ten einde de streek door de troepen bezet, te ontruimen en de bespieding te beteugelen, heeft de Groote Staf beslist het door den vijand niet bezette gedeelte des lands te doen verlaten door:
1 – De vreemdelingen die geen titel hebben om er zich te bevinden
2 – De verdachte personen of deze van twijfelachtige zedelijkheid
3 – De personen zonder inkomsten of herkende bestaansmiddelen, tenzij een eerlijk gekend persoon of een openbaar bestuur zich over hem verantwoordelijk stelle.

Alle gemak zal aan de uitwijkelingen, die het Belgisch grondgebied zullen verlaten, verleend worden. Er zullen vertrektreinen ingericht worden te Veurne alsmede stoomtrams die hen zullen aanbrengen naar de statieplaats van den trein te Veurne.
Op verzoek van de militaire overheid heb ik de eer U te bidden, mijnheer de burgemeester, bij dringendheid de nodige maatregelen te nemen met bovenstaande schikkingen overeenkomstig en ter zelver tijd de aandacht van de andere uitwijkelingen te vestigen op de gevaren aan welke het zij een overrompelende aanval, hetzij een gebeurlijk bombardement der lokaliteiten hen blootstelt, als ook op de altijd aangroeiende moeilijkheid van bevoorrading der burgerlijke bevolking en de gevaren welke in opzicht van gezondheid zich voordoen door dergelijke opeenstapeling van bewoners in nauwe woonplaatsen.
Ik verzoek U mij zonder uitstel het getal van de vluchtelingen te willen kenbaar maken.
De Gouverneur.

De Fransen tot Vlamertinge – Remy Duflou

Vanaf het einde van oktober werd Ieper regelmatig beschoten en sindsdien werd Vlamertinge een gewone verblijfplaats voor de Franse soldaten die rond Ieper streden en afwisselend hier enkele dagen kwamen rusten om dan weer naar de gevechtslinie op te trekken.
Het 9°, 20°, 13° en 16° Frans legerkorps zijn tijdelijk op deze gemeente gekantonneerd geweest.
Bij de aankomst van de eerste oprukkende Franse troepen liet de bevoorrading ervan nogal te wensen over, maar van korte dagen geschiedde alles regelmatig en van dan af hebben veel inwoners en vluchtelingen meegedeeld van de overvloed van eetwaren en dranken vande Franse soldaten.
Het kantonnerende Frans leger op Vlamertinge mocht op verscheidene duizenden mannen gechat worden. Alle hofsteden, gebouwen en burgerhuizen waren door de soldaten bezet.
Op de hofsteden werden door de Franse soldaten hoeveelheden hooi, gedorsen en ongedorsen stro, enzovoort weggenomen zonder opeisingbons, ’t zij voor hun eigen slaapstede, “t zij voor

hun paarden. De aanvragen om vergoeding voor deze en andere schade werden door de Franse legeroverheid globaal verworpen en als oorlogsschade aangezien.
Uit dit langdurig en herhaald verblijf van de Franse soldaten bij de burgerlijke bevolking ontstond er in sommige burgerhuizen een zekere gemeenzaamheid met de bewoners die aanleiding gaf vanwege sommige soldaten tot opgedrongen en ongeoorloofde betrekkingen waarin enkele vrouwen min of meer meegesleurd werden.

EEN GENOEGELIJKE FLIRTATION.

Fransche soldaten, zoowel van Europeesche als van Afrikaansche afkomst, versmaden een kleine flirtation niet, welke ook aan de bewoners van de bezette streken een aangename afwisseling biedt.

De Franse soldaat werd in 't algemeen goed onthaald bij de inwoners. Menige vrouw waste zijn ondergoed, dat vuil en bemodderd en soms met ongedierte bezet was door het dagenlang verblijf in de loopgrachten.

Veel Franse soldaten lieten tijdelijk hun baard broeien en hierdoor kregen zij weldra de bijnaam **'poilu'.**
Door de onverwachte overrompeling van vluchtelingen en soldaten was er hier tijdelijk een grote schaarsheid ontstaan aan allerhande waren: brood, sulfers, suiker, zeep, kolen, zout, enz…
De winkeliers eerst bevreesd zelf te moeten vluchten, durfden of konden geen grote aankopen meer doen, maar allengerhand verbeterde deze toestand. De winkels werden wederom voorzien van allerhande waren, nieuwe winkeltjes rezen op en de herbergiers trachten ook te voldoen aan de begeerte van deze soldaten, die op jun streek de gewoonte hadden een fles lekkere wijn te drinken!
Sommige inwoners verkochten dadelijk hun kleine voorraad wijn, terwijl enkele personen hun wijnkeldertje deden toemetsen.
In 't algemeen waren de Franse soldaten niet proper en menigeen kende zelfs het gebruik van onze vertrekken niet. De Franse soldaten en zelfs de officieren hadden niet het minste begrip van de Vlaamse taal en zo kwam het dat zij de Vlaamse gemeetnenamen op hun Frans uitspraken bijvoorbeeld; Brielen – Briè-lan – Woesten – Vo-ès-tan -, Brandhoek – Brand- ho-èk, enz…

Het was dus niet te verwonderen dat de Franse soldaten in ’t begin van hun verblijf in deze Vlaamse streek, soms slecht of niet begrepen werden, wanneer zij de weg vroegen.
Zijn de Franse benamingen van onze Vlaamse steden, als Ostende voor Oostende, Bruges voor Brugge, Bruxelles voor Brussel, enz… ook niet op deze manier ontstaan?
Tijdens de bezetting van ’t Frans leger werden hier verscheidene ambulances ingericht onder andere in de drie verschillende scholen op de Dorpsplaats en in ’t kasteel van Burggraaf Maurits du parc.

Het Franse leger eiste tot dit doel bij de inwoners van Vlamertinge op: 150 bedden, 300 matrassen, 600 dekens en 1200 beddelakens. Dit kon maar ten dele ingeleverd worden, daar alsdan een overgroot aantal vluchtelingen en soldaten in de burgerhuizen overnachten en de inwoners onmogelijk zoveel konden afstaan.
Tijdelijke ambulances werden ook ingericht op de hofstede van de weduwe Aloïs Coene-Costenoble, Bellestraat, ter brouwerij van Edmond Peirsegaele, bij Dikkebusvijver, op de hofstede ‘het Kapelleken’, bewoond door Jules Maerten en in de herberg ‘Augustijnenstraat’ op de grens van Ieper.
Onbeschrijflijk is de ellende en het leed die de soldaten, zowel Belgische, Franse of Britse in de modderige loopgrachten doorstaan hebben, bijzonder tijdens vorst en sneeuw, regen en wind om niet te spreken van de lijf aan lijf gevechten die op de frontlijn plaats hadden en de beschietingen die zij ondergingen.
Menig dapper soldaat heeft daar de dood gevonden, een levenslange gebrekkigheid opgelopen of een slepende ziekte opgedaan!
’t Is nog huiveringwekkend wanneer men daarop nadenkt!

Om een beeld te krijgen van de indruk die de Britse soldaten maakten, nemen we een passage uit 'De dood van Yper' van Caesar Gezelle, één van de betere boeken over de eerste manden van de Groten Oorlog in de streek.
Gezelle schrijft het volgende:

Deze hier nu, zijn vrienden die ons helpen komen uit de nood!
Deze zijn heren! Zo flinke krijgers als deze zag men nooit!
Al dadelijk mishaagt de vorm van hun pet: die platte schijf past beter op 't hoofd van een suikerbakker, een lakei, een chauffeur, wat zijn we hier ver van de schone dragonderhelm…
Maar al 't overige is om er u de ogen op uit te staren. 't Zien van een Engelse horseman geeft u 't gedacht van een stalen veer die buigzaam is maar nooit zal breken; zij zijn allen uitgelezen lange kerels, taai als widau en gesnoerd in hun khaki-uniform. Velen zijn zo hoog als de nek van hun paard, hun overprachtig bloedpeerd. Alles wat ze om hun lijf hebben, gaat hun geschreven: alles net en nieuw, alles doelmatig en op zijn plaats. Hun wezen is gladgeschoren als kwamen ze vers uit de barbierswinkel … en ze kwamen direct uit Zuid-Afrika.
Ze hadden niets te kort van alles wat men uitdenken kon en dat een soldaat zou mogen te pas komen op zijn tochten, integendeel, ze hadden veel meer mede dan men zou nodig achten en 't zat langs alle kanten: in hun borst- en broekzakken, aanzijds tussen de banden van hun beenderlingen, in hun mantels, overal veerdig weggesteken. Kruiswijze over hun borst droegen ze twee khaki-banden met beursjes bezet en die vol kogels zaten.
Zo gauw ze stonden, schoven ze eerst die bretellen af want dat scheen hun te wegen, dan hieven ze de zadel van hun peerd en met de zadel kwam een geheel arsenaal mede, aaneen geriemd en gegespt, en hun dier, in zijn bloten rug, schudde zijn hals om 't welgevoelen van de ontlasting.

Over de stenen spreidden ze hun mantels en over hun mantels strekten ze hun lange leden uit als hadden ze thuis op hun sofa's gelegen. De burgers stonden vergaapt en overmand door de betovering die uitging van zo'n wemelende bende prachtvolk, en van elke Tommy op zijn eigen.

Op de Grote Markt te Ieper

Zo er één is zo zijn ze allen: en elke Tommy heeft iets over hem dat niemand heeft tenzij een andere Tommy, dat hem gaan doet en staan, lachen en praten, eten en drinken, zoals 't geen ander volk doet; iets dat op hem de stempel slaat van de Anglo-Saksische John op zijn eiland, en dat hem niemand zal afdoen, noch iemand nadoen tenzij om belachelijk te worden. En er zijn er toch zo veel belachelijk geworden waar de Tommies voorbijtrokken.
Immers Tommy Atkins is 't tegenovergestelde van de kameleon: hij maakt dat alles Engels wordt rondom hem, maar zijn langste verblijf op de vreemde betaalt hij nooit met het minste stipje van zijn Engels-zijn.
Hij voert de taal die te allen tijde haar veroverende kracht heeft uitgeoefend op alle landen en op alle standen. Vele, ook sterke herten doet hij keren op zijn doortocht en 't was wel echt hetgeen een Engels weekblad drukte over hem, bij zijn verschijnen op 't vasteland: 'The whole world falls in love with him!e dt de geheel wereld op hem verslingerd werd.
Maar, zegen de Fransen : 'tout lasse!' en ook voor Tommy's betoverende kracht en meeslependheid duurt de oorlog te lang, veel te lang. Men heeft te veel tijd om de edelsteen langs alle kanten om te draaien en te ondervinden, dat voor een kant die blinkt, hij een andere kant heeft die … niet blinkt. Want Tommy is mens! 'Ils sont terribles ces Anglais!' dat bekende onlangs een bezorgde huisvader die veel kinders had.
Maar de eerste glans is er nu af: Tommy is veelzijdig op het punt van tedere gevoelens en een goed soldaat, dat is hij.
Waarom dan was Tomy Atkins 'terrible'?

Och! Hij was het in geen deel meer dan gelijk welk flink jongmens, die aanvallig is en schoon uitgedost, en tijd heeft tot ‘flirtation’. Hij is als de zon, en zij als de zonnewende : waar hij verschijnt is zij naar hem gekeerd; maar bloeien in de zon is haastig bloeien, en die haastig bloeit is gauw verslensd. Hij is de betovering bewust die van hem uitgaat, en tracht ze uit te buiten tot zijn vertij en tot zijn bate.
Na korte of lange dagen keert de kans van de oorlog: de slaglijn begeeft, het leger wijkt en Tommy moet zijn kwartier verleggen: de zon gaat nu schijnen op een andere tuin en … wee de zonnewende.

Het verschijnen der Engelsen bracht binnen Yper een ommekeer te weeg, een gans nieuw leven Van de eerste dag nog niet natuurlijk, daartoe was de onbekendheid met de taal van wederkanten een beletsel. Neen, dat kwam gaande weg en na enkele dagen waren de beide kanten dien hoek te boen? ’t Was de ‘meeting’ of the waters’ en ze praatten algauw ondereen in een taal die weinig woorden vandoen heeft, die hier en daar ook door de Duitsers met goed gevolg was gevoerd een week voordien: de tal vn de klinkende munt en van een zekere intuïtie.
Ze waren uitermate vriendelijke en prettige jongens, goed en gedienstig, en na een paar dagen was elk Engels soldaat in ’t huis waar hij binnengevallen was een kind van de huize en hij zou nog meer worden dan dat.
Men ging ijverig zijn taal aan ’t leren, hij deelde rond zijn oren de ‘badges’ uit, die hij droeg aan zijn kraag of op zijn pet: ‘Souvenir’ zei hij met zijn Engelse tongval en zijn onweerstaanbare glimlacht en algauw liep elkeen met een souvenir van de Royal Engeneers of de Queen’s own’s, of de Londen Scottish, op de borst of op de arm gevest; men liep met grote Engelse zakmessen om de lenden gegord, met de Union Jack op het hert en een Engels commander-fluitje bengelend aan een riempje aan het knoopsgat. Men was er bovenop!

Men at Beef uit blikken potten en Jorkshire spek en Jam en Jelley en sterke boter uit conservedozen. Mensen die nooit een dropje thé over de lippen hadden gekregen, dronken nu uit de Vlaamse spoelkom de Lyon’s en de Lipton’s en vonden hem lekker, omdat hun Engelsman hem goed vond. De Wervikse tabak viel ineens in ongenade voor de Engelse Navy of andere cut of mixture: de jongens brandden er hun tong mede open en trokken dat hun ogen puilden om hem in vuur te houden, ze rookten ‘black-cat’ of’Young Lady’ sigaretten en bonden hun spillebenen in beenderlingen die elke tien stappen op hun schoenen vielen..; en ze waren gelukkig.

Veel Vlaamse jongelieden vielen, voorlopig tenminste, ook in ongenade omdat ze ’t niet halen konden tegen de ridderlijke John of Willy, Ben of Bill. ‘’t is beter benijd dan beklaagd’, zeiden de jogngejuffertjes terwijl ze met hun Engelsman over de straat liepen, nevens hem trippelden als bij hun grote broer en druk met hem praatten in gebroken Engels.

Hij noemde haar ‘jolly-nice’ en zij vond hem charmant, terwijl haar vriendinnetjes op het balkon of achter de gordijnen venijn spuwden en zaten te krimpen van afgunst.
’t Waren vooral de bruinlederen riemen, gordels en tesjes, het zijdachtig glimmend khaki der officieren die de aandacht trokken en veel genegenheid veroverden…
Khaki overmeesterde alle mode en van op het vel tot de mantel, van de schoen tot de hoed, alles moest groenwendig, blond en bleekgbruin zijn: hemd en zakdoek, bordje en das, alles moest verkhaki’t. zo diep werd de mode omwenteld dat ze keerde tot in haar dierbaarste veroveringen: zij die tot hiertoe voor geen geweld of om geen reden, ook niet om de heiligste, een duimbreed van hun kraag hadden willen verhogen, liepen nu, gesnoerd tot tegen hun kin, met een khakikraag en regatta… omwille van **Tommy Atkins.**
Zedenpredikers, g’hebt tegen het euvel der gewaagde klederdracht al uwen ijver botgevierd en zo weinig hebt ge bekomen. Het middel was zo eenvoudig nochtans! Khaki! Maar ’t is kwestie van het te vinden. Columbus zette alzo een ei rechtop over tafel.
‘Geen zakken meer, nievers!’ had de mode als laatste wet uitgeveerdigd!
‘Wel zakken, veel zakken, en vlak voor de borst, lijk de mijne!’ gaf Tom als tegenbevel, en de khakiblousen hadden zakken, vier zakken voor de borst, vol khaki pochetten en ‘badges’ en ‘souveniers’ vlak boven de veroverde herten.
Maar, dit was slechts als verbeid bachten ’t front: in de loopgrachten vochten Engelsen, Ieren en Schotten als leeuwen, en ’t was ons zulk een deernis om ze te zien inbrengen, beslijkt en afgebeuld, bloedig en verminkt; het deed ons dubbel zeer, terwijl we de bebloede flarden van hun lijf plukten, die lustige jongens nu te horen kreunen, een ogenblik slechts, want seffens, daarop staken ze hun sigaret aan, en door hun onweerstaanbare glimlacht heen, fluisterden ze: ‘ Souvenir!’ al wijzend op hun zware wonden.

Het gebruik van de naam **Tommy Atkins** *heeft men te danken aan Wellington. In de slag om Boxtel, tegen de Fransen, sneuvelde een Engelse soldaat. Wellington* was aanwezig bij de stervende soldaat toen die zijn laatste woorden sprak: *It's allright sir, it's all in a days work.* De hertog was hier zeer van onder de indruk en vijftig jaar nadien herinnerde hij zich de naam van deze soldaat nog: *Tommy*. Zo werd de naam *Tommy* (meervoud: *Tommies*) overgedragen op een Engels soldaat in het algemeen.

Eigenaardig genoeg ligt er ook een **Thomas Atkins** begraven op **Lyssenthoek Cemetery**. Hij werd geboren te Chertsey, Surrey in Engeland. Hij was de zoon van T. en A. Atkins en gehuwd met Jan Atkins, wonende te Botleys Lyne, Chertsey in Surrey.
Hij stierf op de 26ste september 1917 op 35 jarige leeftijd ten gevolge van zijn wonden en ligt begraven XXV – S – 12A.
Hij was een gewone ‘private’.

De winter te Elverdinge – Tamboryn

Tamboryn *schrijft over de winter van 1914 – 1915 een aangrijpend verslag:*
Op ’t einde van november begint ’t onweder wat te stillen en ’t merendeel der gevluchte plaatsenaars keert weer. Men lapt en tapt de deerlijk gehavende woning -, die op weinig uitzonderingen na, dienen voor de kleinhandel. Er wordt aan de Fransen wijn verkocht bij de voete en ’t bier wordt waarlijk een rariteit.
Over als zit het dik van de vluchtelingen, wel te verstaan langs de westkant der gemeente. Sommige hoeven, herbergen er boven de dertig. Ze zijn allerellendigst gehuizenierd in stallen, schuren of keten. Het leekt dan nog daarbij van ingekwartierde Franse soldaten die uiterst slordig en vuil zijn. Het komt niet zelden voor dat er meer dan tweehonderd inwoners op één hove hun thuis hebben. Ge kunt denken hoe die dan er uit ziet. In de burgerwoningen is’t naar

verhouding. De onzindelijke soldaten maken al onze W.C.'s onbruikbaar. Tonzent in 't schoolhuis halen en na 't vertrek van een compagniekeuken allerhande vuiligheid uit de pompkast tot hemden en zakdoeken toe. 't Water heeft een reuk om er bij omver te vallen. Is het dan te verwonderen dat onder zulke voorwaarden de gevaarlijkste ziekten hun intrede doen en snel voortzetten. De typhuskoorsten vooral helpen er velen 't graf in, meestal zijn het vluchtelingen omdat die minst kunnen verzorgd worden . De rode afloop door 't overmatig gebruik van 'pinard' woedt onder de soldaten en burgers.
Gedurende de dag is er weinig verkeer, doch 's avonds kan men moeilijk de straat oversteken. Vooral op de Boesinghestraat, rechtover het Oude Mannen en Schoolhuis staat het gruisdik met proviand en munitiewagens; de geleiders stappen tot over hun zware schoenen in de papachtige modder. De bifucatie van Boesignhe en Steenstraate is iederen avond versperd en 't duurt altijd meer dan een uur vooraleer de trein voertuigen zich vrij naar 't front bewegen kan. Dit alles geschiedt in de volledigste duisternis, die nu en dan onderbroken wordt door 't dansend licht van een schitterende vuurpijl.
Al de hoeken en kruispunten der straten zijn bewaakt door onverbiddelijke schildwachten. Hier gebeurt ook meermalen dat de bewoners van te lande 't dorp niet binnen mogen. Aan de voornoemde bifucatie waar vooral een waakzaam oog gehouden wordt, komt er op zekeren dag een man die naar de geneesheer wilde. Zijn vrouw moet bevallen en 't legt aan niet te gemakkelijk te verlopen. Doch wat hij ook uiteen doet of zegt, misschien wordt hij niet begrepen, hij mag geen schrede verder. Hij keert weer naar huis, ziet dat de hulp van de dokter niet uitblijven kan en beproeft het een tweede maal om door te geraken. Geen doen aan. Hij wil met geweld weg, doch 't geweer wordt gereed gehouden.
Dan stapt de moedeloze man weer naar zijn woonst waar zijn arme vrouw na weinigen tijd de laatste adem uitblaast. Het spijt me zeer dat ik de naam van die man niet geven kan, doch meer dan een getuige kan voor de echtheid van de weergave instaan.
Na acht uur 's avonds moet iedereen binnen blijven of hij loopt gevaar opgesloten te worden. De Fransen en late rde Engelsen nog meer, maken zich belachelijk door hun fobie voor bespieders. Een man die wat te dicht om een kanon draait, of zich wat eigenaardig gedraagt, een schouw waaruit te veel vuurgensters komen gevlogen, een gordijn dat niet juist in de haak voor 't zoldervenster hangt, een sprankel licht door een microscopische reet, enz… enz… dit alles wordt als zeer verdacht aanzien. De mensen die voor bespieders worden aangehouden zijn niet te tellen.

Gustaaf van Eecke zaliger, voer waarschijnlijk den slechtsten van de gemeente. Hij verandert, 'k weet niet waarvoor, zijn molen
Wat van richting en die onbedacht daad kost hem verscheidene weken gevang in Frankrijk. We logeren op zekeren dat een Franse officier, die het zo ver drijft te durven beweren, dat onze kerktoren op Duits commando gebouwd werd als mikpunt en kenteken.
Dat alles belette toch niet dat we met die arme sukkelaars van soldaten 't meeste medelijden hebben. Ge moet ze gezien hebben wanneer ze na vier dagen in de loopgrachten te hebben geleefd, naar hun cantonnement afzakten. 't Waren geen mensen meer maar doodgemartelde, vol slijk besmeurde wrakken. ..; indien ze nog zo konden weerkeren!

De Winter 14 – 15 gaat zo voorbij. Als intermezzo krijgen we nu en dan wat shrapnels, enige bommen uit vliegmachienen en ook wel hier en daar een verloren obus. ’t Is het twintigste legerkorps dat ons tgen het invallen der Duitsers behoedt. De generale staf met generaal **Balfourier** aan’t hoofd, bewoont het groot kasteel.

Op de hoeve van Godderis logeert een hele tijd de huidige bisschop van Straatstburg, mgr. **Ruch.** In dien tijd was hij hulpbisschop van Nancy. De soldaten noemden hem ‘l’évêque soldat’ de soldaat bisschop. Hij wilde op ’t front leven als een

gewoon soldaat en daar hij in ’t begin van de oorlog geengraad had, kwam hij dikwijls te staan voor gewone priesters uit zijn bisdom , die tot aalmoezenier of officier gepromoveerd waren en die hij dan ook reglementair groette.

Rush werd een Franse oorlogsheld.

Guerre 1914-1915

Monseigneur RUCH

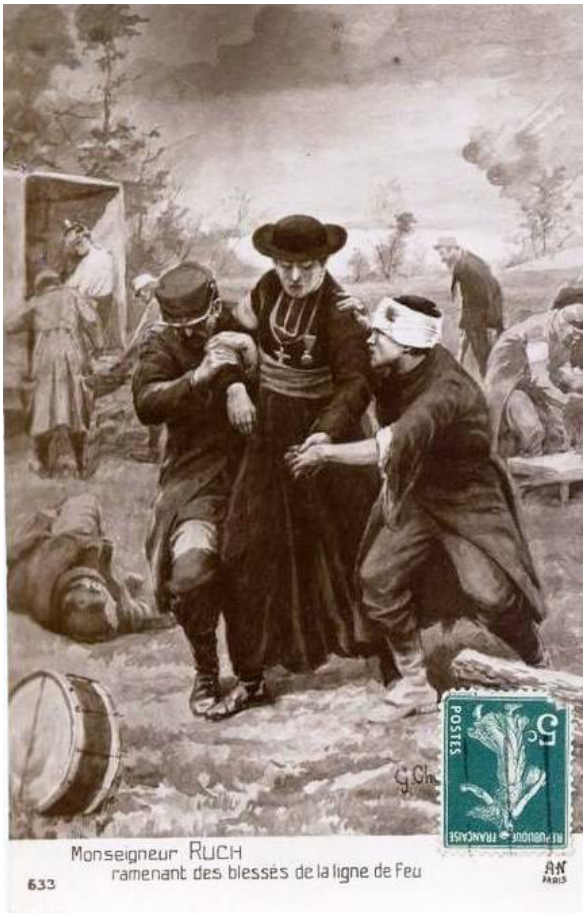
EST FAIT CHEVALIER DE LA LÉGION D'HONNEUR

CITATION A L'ORDRE DE L'ARMÉE

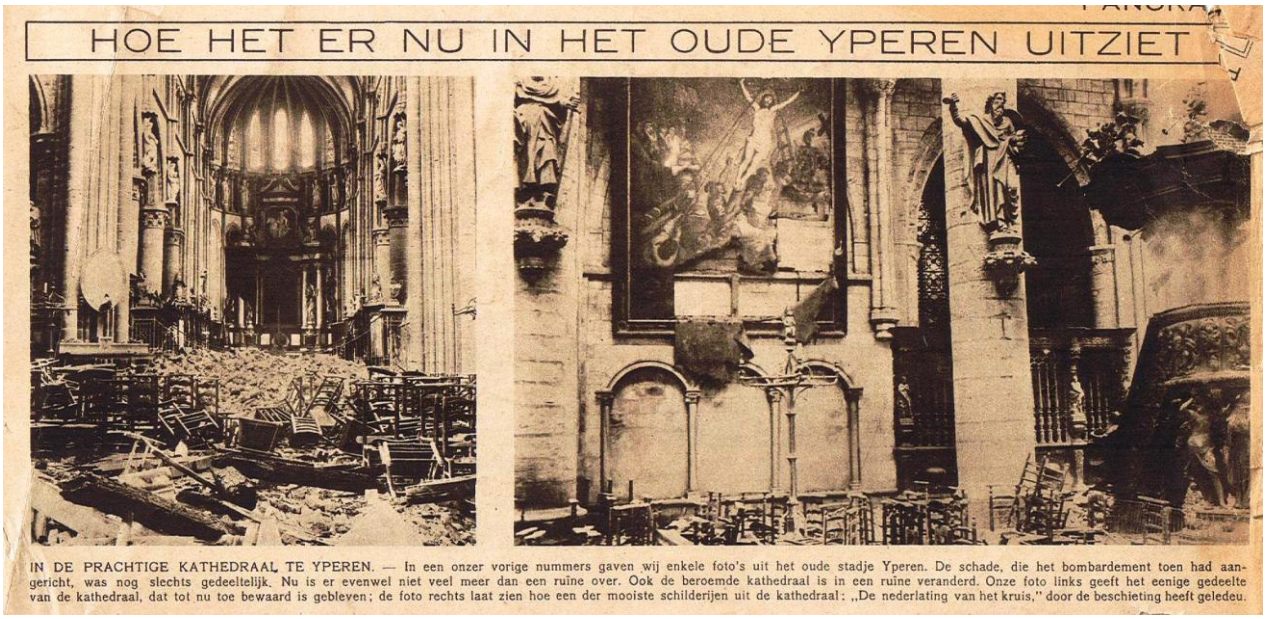
RUCH (Charles) [Monseigneur], aumônier militaire au groupe de brancardiers d'un corps d'armée ; s'effaçant malgré son éminente dignité, dans une situation modeste, fait preuve d'une activité et d'un dévouement inlassables. Depuis le début de la campagne et, notamment au cours des derniers combats ; la visite des tranchees, la recherche des blessés sur la ligne de feu, les veilles dans les ambulances, son calme courage, lui ont acquis l'affection respectueuse de tous. Prêtre soldat et prêtre nancéen, il est parmi les troupes du corps d'armée, la vivante représentation de la foi des apôtres et de la foi patriotique lorraine.

Officiel du 8 Août 1915

Lunéville-Photo - P. B., 13, Pl. de l'Eglise

Yperen in de Nederlandse Panorama 4 november 1914

HOE HET ER NU IN HET OUDE YPEREN UITZIET

IN DE PRACHTIGE KATHEDRAAL TE YPEREN. — In een onzer vorige nummers gaven wij enkele foto's uit het oude stadje Yperen. De schade, die het bombardement toen had aangericht, was nog slechts gedeeltelijk. Nu is er evenwel niet veel meer dan een ruine over. Ook de beroemde kathedraal is in een ruine veranderd. Onze foto links geeft het eenige gedeelte van de kathedraal, dat tot nu toe bewaard is gebleven; de foto rechts laat zien hoe een der mooiste schilderijen uit de kathedraal: „De nederlating van het kruis," door de beschieting heeft geledeu.

YPEREN IN BRAND. — Stuk voor stuk zijn de beroemde torens van de Hallen en het Stadhuis van Yperen door de beschieting in brand geraakt.

PANORAMA

VAN HET WESTELIJKE FRONT

BELGISCHE ARTILLERIE BIJ NIEUWPOORT IN HET VELD

den Deutſchen den Vormarſch zu erſchweren, überſchwemmten die Belgier und Franzoſen weite Gebiete ihres Landes.
Das Bild zeigt einen deutſchen Wachtpoſten, vor einer durch die Überſchwemmung verwüſteten Landſtrecke.

Belgians and French in order to make the German advance more difficult, flooded large districts of the country.
The picture shows a German sentry on duty before a stretch of land devastated by the flood.

Afin de rendre plus difficile l'avancer aux Allemands, les Belges et les Français inondèrent de vastes territoires de leur pays.
Notre gravure montre un soldat en faction devant un paysage détruit par l'inondation.

Om den opdringenden vijand op te houden, overstroomden de Belgen en de Franschen groote gedeelten van hun land.
Ons plaatje brengt een Duitsche wachtpost voor een door de overstrooming vernielde landschap.

Ook in de Duitse Kreigs kurier maakt men melding van de overstroming van de IJzer.

Nummer 149 A **Doos Gazette** **december 2014**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden

*

Veel geschreeuw en letter wulle, zei de vent, en hij schoer zijn zwijn.

*

Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 560 lezers

Beste abonnee

Wido Bourel stuurde mij een prachtig artikel over Max von Hessen die in Kaaster begraven lag, het is te lezen op

http://widopediaeu.webhosting.be/het-graf-van-een%20-jonge-duitse-luitenant

zie aldaar.

Van **Isabel Decrock** kreeg ik het volgende mailtje:

Guido,

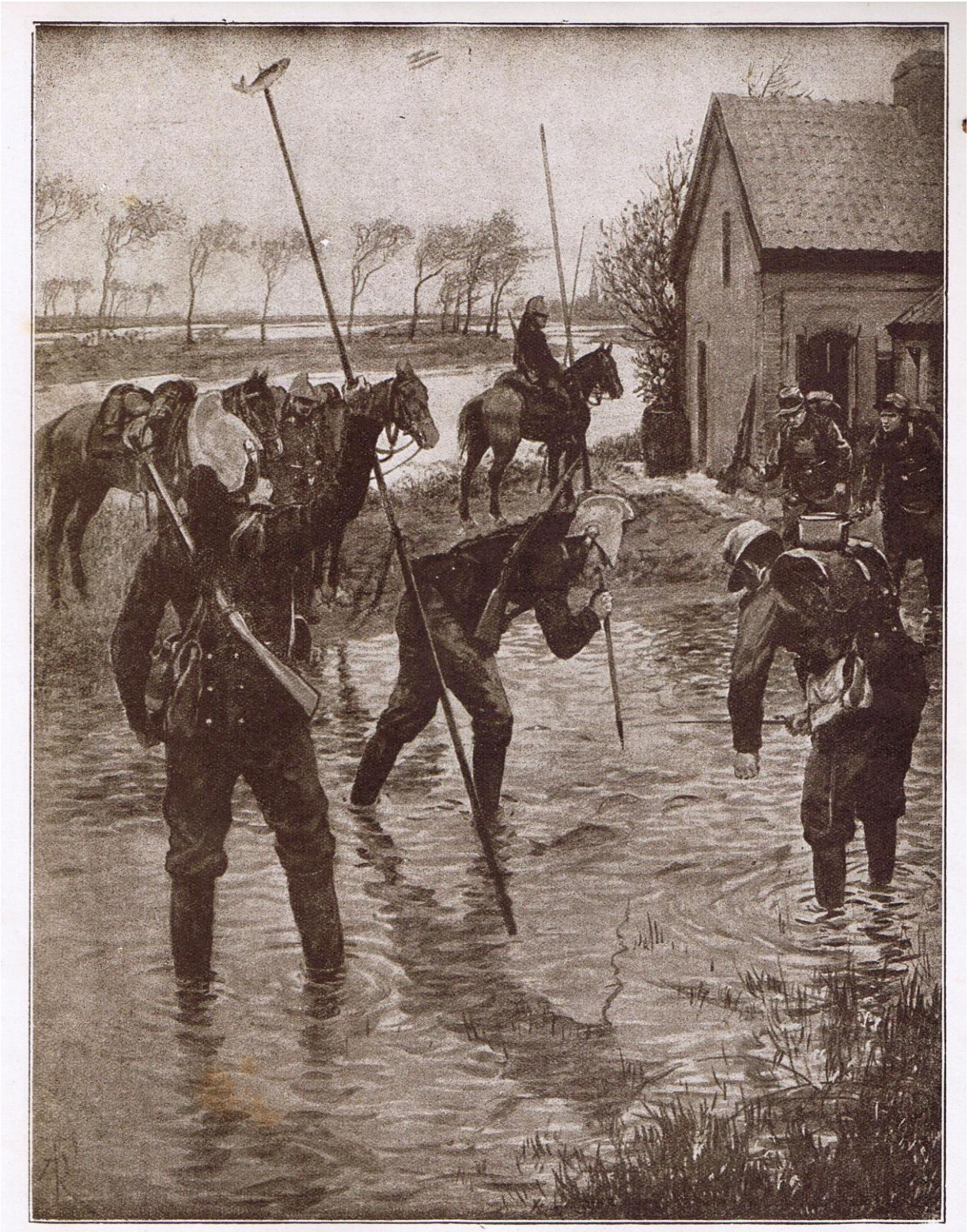
Zonet even tijd gevonden om uw gazette door te nemen. Wederom heel interessant. Een tijdje geleden heb ik tussen m'n papa's archief Engelse oorlogs-postkaarten teruggevonden, met de typisch Britse humor. Ik wil u deze niet onthouden! Toevallig zat er eentje bij met jawel, **Tommy Atkins**. (zoals ik daarnet in je gazette kon lezen) Hier bijgevoegd de postkaart.

Deze werd uitgegeven door Inter-Art Co., Red Lion Square, London, W.C.
"Good Luck" No.II Series No. 249 British Manufacture

Met vriendelijke groeten
Isabel Decrock

Het is opvallend dat er een 'geluks' hoefijzer op deze kaart staat, maar het is nog opvallender dat er **een Swastikateken** getekend staat.
Toen was de tweede wereldoorlog nog niet over ons heen gewalst.

100 jaar geleden – De grote oorlog

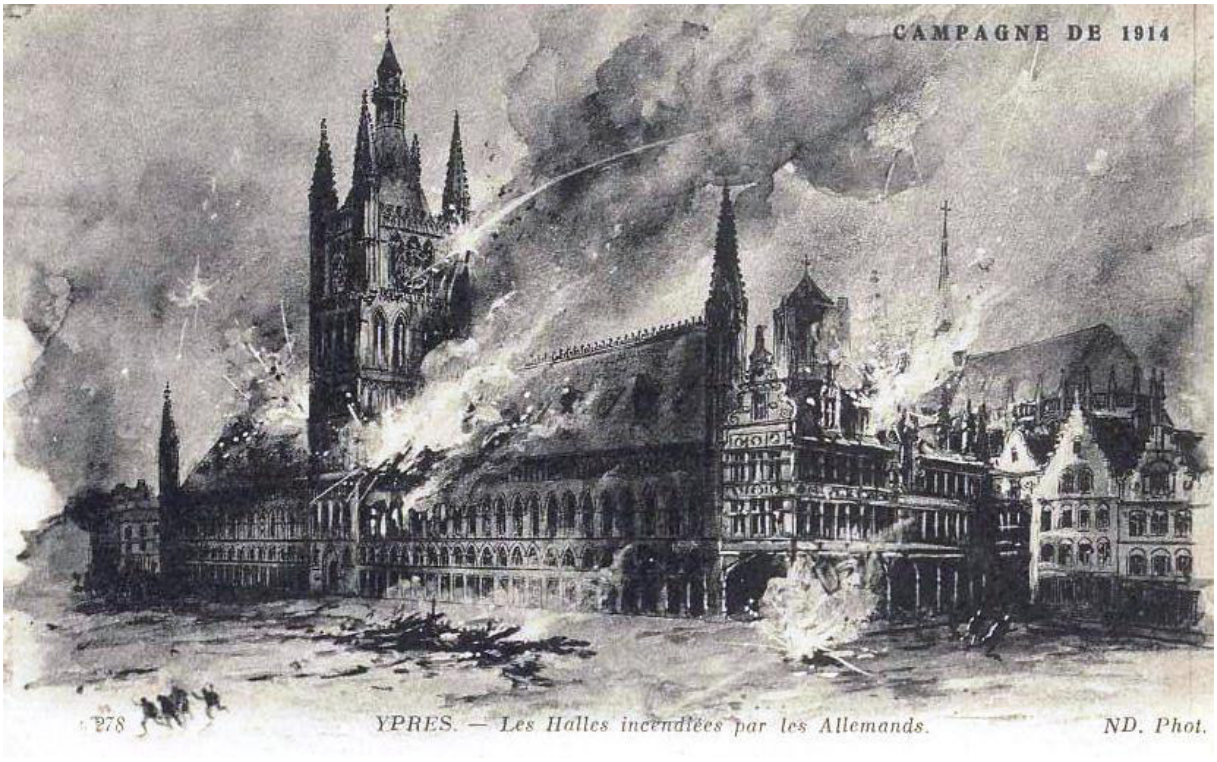
ENTRE DEUX BATAILLES SUR L'YSER

Dans les étangs formés par la rupture des digues, nos dragons et nos fantassins ont vu frétiller du poisson. Chez le soldat, le pêcheur se réveille. Carpes, truites et goujons sont attaqués, faute de lignes et de filets, comme de simples Prussiens, — à l'arme blanche. Mais, dans ce genre de combat, la lance prend une incontestable supériorité sur l'épée-baïonnette. N'importe ! Les deux armes rivales se réconcilieront devant la bonne friture mangée en commun. Puis, dans la charge, un peu plus tard, elles redeviendront des égales.

Dinsdag 1 december

Nog wat geschut. Gewone beweging. De Franse klas van 14 doet hier oefeningen en maakt loopgrachten, wat velen verontrust.

Van Walleghem schrijft het volgende:
Geheel den dag nogal veel kanongeschot. Anders niets bijzonders. Door de overbevolking, de slordigheid der soldaten en alle gemis aan reinigheidsdienst en misschien nog vele andere oorzaken is ene ziekte ontstaan op de streek, een afloop die bijna algemeen wordt. Sommige mensen lijden er weinig door, doch bij vele oude en kranke mensen wordt die plaag dodelijk. Ook zullen er van nu voort weinig dagen voorbijgaan zonder ik een berechting te doen heb.

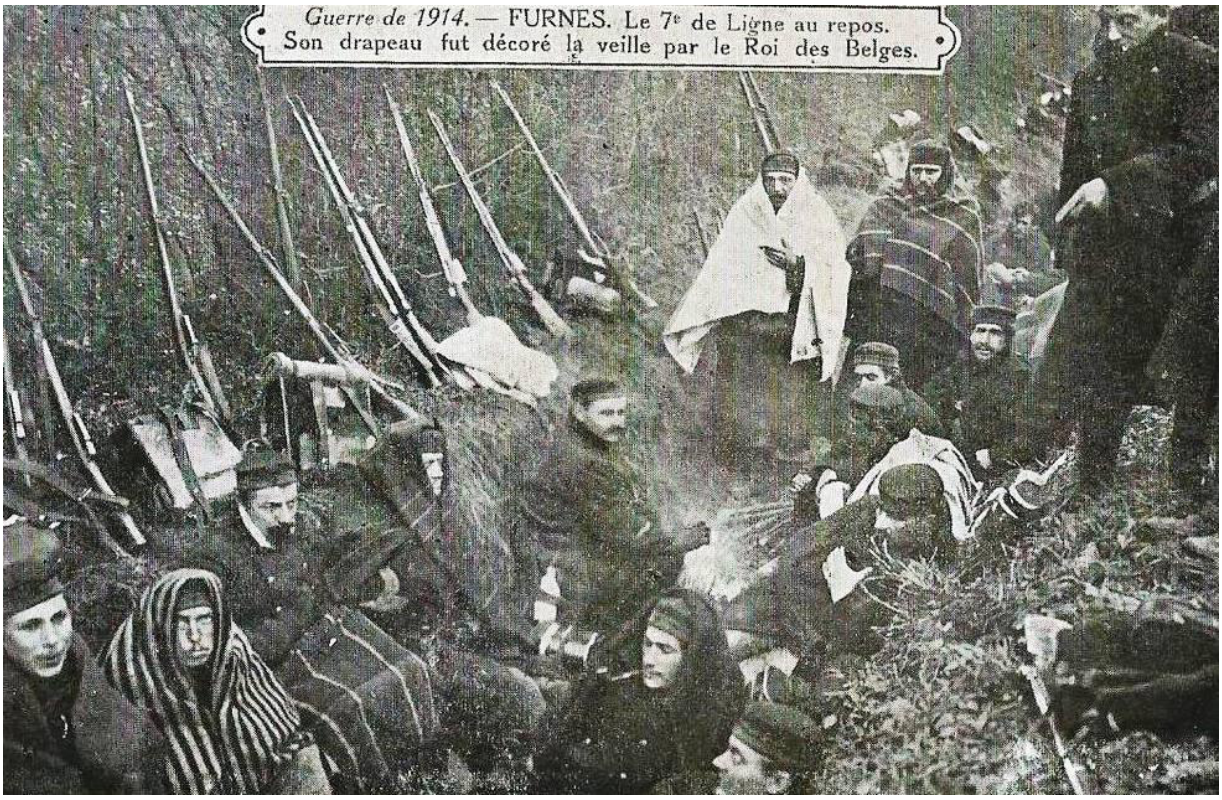
Woensdag 2 december

Stilte. Gewone beweging. De koning van Engeland met zoon en generaal French in Westouter.
De abt van Sint Sixtus schrijft:
De generaal Balfourier, gelogeerd op het kasteel van Mr. De graaf de Bergheyck (Lovie), komt een bezoek brengen aan de abdij en gelast een zijner kapiteins zoveel mogelijk te zorgen dat voortaan de panden niet meer door soldaten zouden benuttigd worden.
Om 4.45 u sterft onzen ouden broeder smid, broeder **Antonius Counen**, na een langdurig lijden aan de kanker. Hij was geboren 24 april 1838 en ras dus 76 jaar oud. J. van Eecke, die de 9 oktober naar hier was gekomen, vertrekt met geheel zijn huisgezin. **Karren met huisraad komen aan van de onderpastoor van Reninghe.** Alles wordt op de zolder boven het kapittel opgeborgen. Om vluchtelingen te weren, zijn hier reeds sinds 11 november 2 gendarmen in dienst als portiers.

Donderdag 3 december

Stilte. Niets nieuws. Er worden enige gevallen **typhus** waar genomen.

Geen enkel ziekenhuis is uitgerust om deze tyfuslijders op te vangen. Vandaag en 6 volgende dagen is er **een vluchtelingstrein** naar Frankrijk.

Vrijdag 4 december

Geen nieuws. Schaarsheid van brood. We komen allengs tot de overtuiging dat we nog zo gauw van de oorlog niet zullen verlost zijn.

De burgemeester van Reningelst, schrijft het volgende: *(Brievenboek SAP) aan de gouverneur over de toestand van de gemeente.*
Als gevolg aan uwen brief van de 30ste september laatstleden, hebben wij de eere te laten kennen dat wij sedert 14 dagen alle middelen inspannen om de vreemdelingen of uitwijkelingen de gemeente de doen verlaten. **Onze raadgevingen, zelfs onze bedreigingen kunnen hen daartoe niet dwingen.** Sedert 28ste september laatstleden zijn alhier op ons verzoek twee gendarmen bestendig ten onzen dienst om de plaatselijke politie bij te staan, alles is vruchteloos. Deze gendarmen komen ons dagelijks verklaren dat zij geen uitwijkelingen kunnen overtuigen om de gemeente te verlaten en dat zij de macht niet bezitten om hun met geweld weg te drijven. In geval de hogere overheid in deze zaak niet tussenkomt op een werkdadige manier en zo alles overgelaten wordt aan een burgemeester, wiens gezag in deze beroerde tijden maar al te dikwijls miskend is, kan er aan uwe aanbevelingen geen gevolg gegeven worden.
Wij nemen deze gelegenheid te baat om U te doen opmerken dat ten gevolge der overbevolking der gemeente, die meer dan **4000 vluchtelingen** telt, de voorwerpen en eetwaren, ter eerste noodzakelijkheid ontbreken. De bakkers zijn sedert enige weken beroofd van meel en bloem, zij hebben geen andere tarwe om brood te bakken, dan deze welke wij opeisen bij de landbouwers en deze weigeren stelselmatig om aan onze opvorderingen gehoor te geven. Dus moest deze toestand hier nog enige dagen voortduren, mogen wij ons verwachten aan de hongersnood. Alles zal hier ontbreken: bijzonderlijk kolen, petrole, olie, koffie, chicorei en zout.

Daarenboven zijn de dorpsplaats en de gehuchten verpest door vuilnis voortkomend van de troepen in kantonnement en deze weigeren deze onreinheden weg te nemen: lijken van peerden en afval van gevluchte dieren liggen ten allen kante en verpesten de lucht.
En alles is overgelaten aan d zorgen van de burgerlijke overheid. En deze is ook niet in staat te voldoen aan de rekwisities van de militaire overheid. Want de beweging der troepen in deze gemeente is bovenmatig en niet in overeenstemming met de alhier bestaande middelen. Gisteren waren er niet min dan **9000 krijgslieden** in gekwartierd op onze kleine dorpsplaats, daarbij nog verscheidene honderden paarden en op deze gemeente mag men met recht het getal aanwezige troepen op 20.000 mannen.
Van een andere kant moeten wij ons afvragen op welke manier wij de werklieden zouden kunnen betalen, moesten wij aan al de opvorderingen gevolg geven. De gemeentekas is ledig. Wij ontvangen geen opcentiemen, ons aandeel in het gemeentefonds wordt ons niet uitbetaald, wij zijn niet meer in staat het militiegeld te voldoen. Daarover hebben wij de vrijheid genomen het landbestuur te waarschuwen, zo bewezen is bij de brief hier neven in afschrift. Het armbestuur heeft geen inkomsten meer en welhaast zullen wij gedwongen zijn aan de noodlijdenden personen de nodige onderstaan te –ontzeggen.
Ui het bovenstaande moet men besluiten dat de macht de gemeenteoverheid in deze moeilijke en ongelukkige tijden gans miskend is en dat de burgemeester alleenlijk het recht heeft te beantwoorden aan de menigvuldige opeisingen van de militaire overheid, wanneer hij zelf een bevel moet uitvoeren, wordt zijn gezag gedwarsboomd.
Diens volgens durven wij verhopen, meneer de gouverneur, dat de hogere overheid haar verschillende tussenkomsten zal verlenen om te voorzien in de noodwendigheden van onze bevolking.
Er verdient ook opgemerkt te worden, dat de Franse, Engelse en Belgische troepen, om zich brandhout te verschaffen alles vernielen en verwoesten: hagen, hoppepersen, afsluitingen, enz. zijn weggenomen en verbrand.
Hooi, strooi, ongedorsen oogstvruchten zijn weggedragen en geroofd, zonder betaling of zonder rekwisitiebevel. Dagelijks ontvangen wij daar over geheel gegronde klachten maar de reclamaties door de landbouwers ingediend blijven zonder gevolg. Paarden en muils, ten bedrage van rond de 6.000 frank, zijn opgevorderd geweest door de Franse militaire overheid en niettegenstaande de voorschriften van het Frans Gouvernement die opleggen de paarden en rijtuigen seffens te voldoen – antwoordt zij ons dat ij ons moeten richten tot de Belgische minister van oorlog. Het reglement op de militaire verstrekkingen wordt alle dagen miskend. De troepen betalen geen centiem voor hun logement, zij treden binnen en verlaten de woningen zonder iets te voldoen, zelfs handelen zij met bedreigingen om de inwoners te dwingen hun eigen beddingen af te staan.

Aan de minister van oorlog – Te Le Havre (Frankrijk)
Op de 7° november – heeft de luitenant Mireneniez – 2de regiment van de zware artillerie van het Franse leger, een rekwisitiebewijs afgeleverd betreffende de paarden en de muilen voor de globale prijs van 5.125 frank.
De Franse officier liet de landbouwers verstaan dat de betaling 4 dagen later zou volgen. Ik heb mij tot de Franse militaire autoriteiten gericht om de betaling van deze som te verkrijgen en deze hebben mij geantwoord dat deze bewijzen aan de Belgische minister van oorlog dienden opgestuurd te worden.
Heden den 17de heeft deze Belgisch militaire autoriteit verschillende paarden opgeëist voor de legerdienst. Elk kreeg daarvan een bewijs, model 11 en de luitenant Meeus heeft hen verklaard dat zij hun betaling konden krijgen door **de Nationale Bank te Ieper, voorlopig gehuisvest te Poperinghe. S**pijtig genoeg moet ik je zeggen dat de Nationale Bank deze betaling geweigerd heeft.

Ten gevolge hiervan, bid ik U, meneer de minister om de goedheid te hebben een prompte betaling te bevelen aan de landbouwers voor de opeising van hun paarden zowel door het Franse als het Belgische leger.
Verder ben ik in het bezit van vele rekwisitiebonnen, afgegeven door de Franse en Belgische chefs voor de opeising van hooi, strooi, tarwe, hout, etc.

De burgemeester berekent dat de kosten oplopen tot meer dan 10.000 frank, zonder daarbij de logementskosten in rekening te brengen.
Ik gebruik, *zo schrijft hij verder,* ook deze occasie om U te wijzen op de staat van de gehuchten **de Clytte en de Ouderdom** ten gevolge van het kantonnement van de troepen . de straten vromen werkelijke riolen, de lokalen en de bijgebouwen zijn vervuild door de vernielingen van de soldaten.
Op een dag had ik twee paarden met begeleiders opgeëist om in het dorpscentrum vuiligheid te ruimen, maar de Belgische militaire overheid liet mij weten dat zij de paarden nodig had om de wegen te herstellen. Zij zijn daarmee medeoorzaak van het ontstaan van besmettelijke uitdampingen en ziekten waardoor **de typhuskoorts** ontstaan is…

Zaterdag 5 december

Deze nacht onweder! Donder, bliksem, hagel. Bij **de weduwe Bonduelle** valt het hooidilt in van de schuur waar een 100 tal Franse soldaten sliepen. 1 soldaat dood en een 10-tal gekwetst.

PANORAMA

ELLENDE VAN DEN OORLOG

TWAALF MAAL IN DRIE WEKEN TIJDS GEBOMBARDEERD.

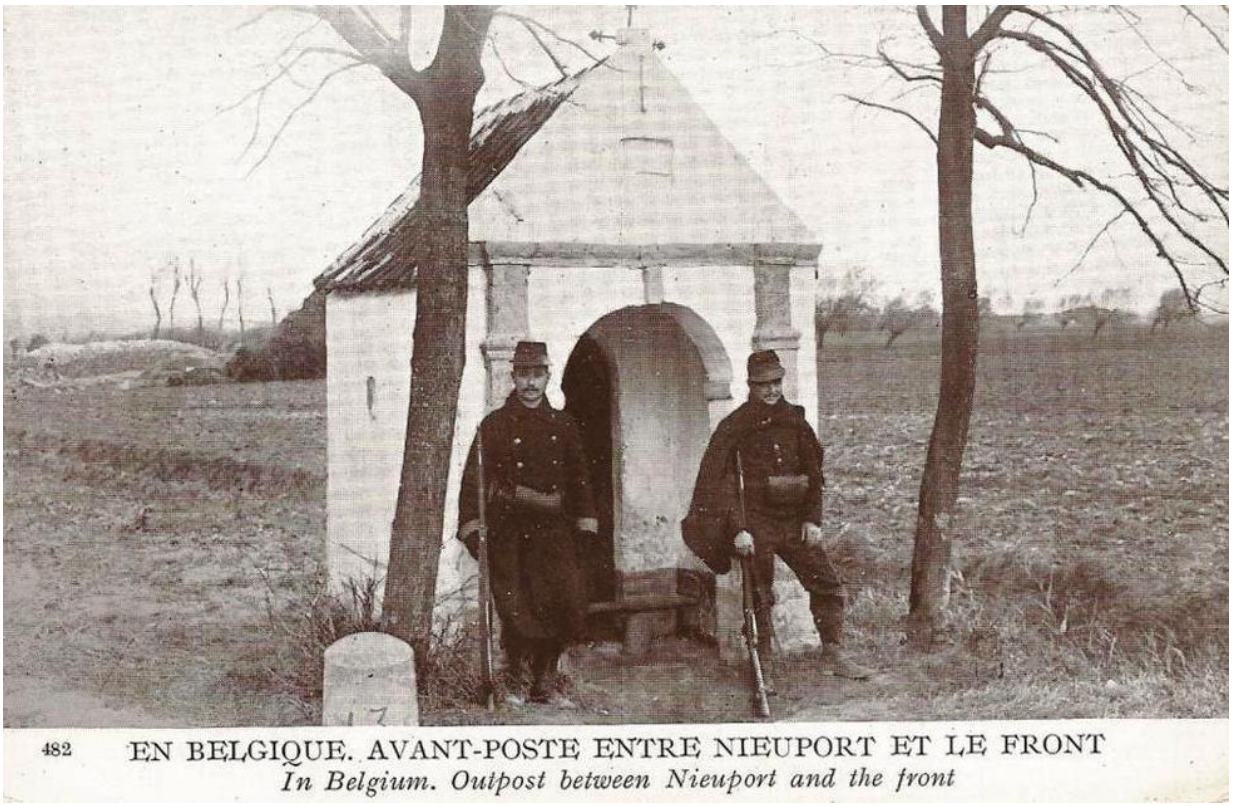
Een der dorpen in het stukje België, dat op het oogenblik nog zoo hardnekkig verdedigd wordt, dat wel het meeste van de gevechten heeft geleden is wel Pervyse in de buurt van Dixmuiden. Twaalf maal heeft het een bombardement moeten doorstaan en er is zoowat geen huis heel gebleven. Midden tusschen de verwoesting trof de fotograaf een piano aan. Zelfs geen treurlied over het verwoeste Belgenland zal hierop wel meer worden gespeeld.

Zondag 6 december

Verandering van soldaten in de strijdlijn, wat een grote beweging brengt. De soldaten gelijken echte slijkhonden. Enige vliegers naderen; een bom valt in de velden bij de statie. Twee Franse vliegers botsen op een aan het vliegplein. 1 dode en 2 gekwetste.

Raoul Snoeck:
Met zes man hou ik de wacht langs de weg naar Adinkerke. We hebben zojuist de laatste eer bewezen aan een dappere, die gisteren in het hospitaal bezweek aan de gevolgen van zijn verwondingen. …

De koude begint toe te slaan, maar tot nu toe heeft ze me nog niet te veel doen afzien. In mijn plunjezak steekt nog een flanellen hemd dat ik van moeder kreeg in Stalhille, alsook een onderbroek en een wollen trui. Ik heb geen kousen of handschoenen, maar daarin zal de regering voorzien. Het nieuws is schaars, want er zijn geen grote gevechten aan het front. Alle inspanningen concentreren zich nu aan Russische zijde. Van die kant komt voor ons het succes of de nederlaag.
We kregen twaalf dagen rust in De panne, waar we ondertussen de duinen bewaakten. 'Rust' noemen we de etmalen die we niet aan het front doorbrengen. Was de oorlog niet uitgebroken, dan zou ik over negen dagen mijn militaire dienst achter de rug hebben. Enfin, de afzwaai zal voor een andere keer zijn.

482 EN BELGIQUE. AVANT-POSTE ENTRE NIEUPORT ET LE FRONT
In Belgium. Outpost between Nieuport and the front

Maandag 7 december

Slecht weder. Veel soldaten af. De schuiten om de waterwegen over te steken trekken op. Veel vluchtelingen trekken weg. Er sliepen er weer in de Sint Jans kerk.

Uit het brievenboek van Reninghelst:
Meneer de Gouverneur
In antwoord op uwen brief ter 2de dezer maand december, hebben wij de eer U te laten kennen dat deze gemeente **de mobilisatievergelding** ingesteld bij de wet van de 4de oktober 1914 niet regelmatig uitbetaald om reden zij daartoe in het bezit niet geteld is van de nodige fondsen. Wekelijks moet er ten dien einde een som van 450 frank besteed worden, de som die hun moeten uitbetaald worden zou 8100 frank bedragen voor de 15 verlopen weken, maar bij gebrek aan geld heeft er maar een som van 4341 frank voldaan geweest. Dus blijft er een te kort of achterstel van 3759 frank.
Zo wij U hebben laten kennen bij onze brief van de 4de dezer – nr. 17934 – is de mobilisatievergelding maar uitbetaald geweest aan de vrouwen van soldaten die familielast hebben en in grote nood verkeren.

Om deze achterstel te voldoen en om in het toekomende het hoofd te kunnen bieden aan de voorschriften der wet zal er ons een merkweerdige som moeten uitbetaald worden. De gemeente kan voorzeker geen voorschotten doen daar haar kas gans ledig is. …
En de burgemeester beëindigt zijn brief als volgt:
Wij durven te verhopen, meneer de gouverneur, dat door uw welwillende tussenkomst de wet op de mobilisatievergelding haar volkomen uitwerking in het toekomende zal hebben voor wat onze gemeente betreft.
De burgemeester

Dinsdag 8 december

Veel gerij. Nog soldaten af. Te Yper staat de Sint Pieterskerk en omliggende huizen in brand.

Woensdag 9 december

Nog kanons, munitie, soldaten die weg trekken en ander die opgaan. Het is een gerij en gerots zonder weerga. Wij horen weer wat het kanon.
Donderdag 10 december
De ongehoorde beweging ten gevolge der troepenverplaatsing duurt voort. Verscheidene grote Franse kanons op per trein. Er zijn er die beweren dat ze 's avonds duidelijk de mitrailleuzen horen knetteren.

Van Walleghem schrijft in Dikkebus:
Zeer slecht weder, de soldaten die van de tranchées komen zijn afschuwelijk van de modder. Op sommige plaatsen staan de tranchees vol water. Ook vele soldaten hebben vervrozene voeten van de koude en natte. Wat zijn zij te beklagen!

Het volk in ’ t algemeen heeft er veel medelijden mede. Nochtans doordien er zoveel boze soldaten en deugnieten bij zijn is dat medelijden wat verminderd. Zo moeten het dikwijls de goeden met de kwaden bekopen. In onze waskeuken hebben wij nu fantassins des montagnes (rode broeken en platte blauwe klakken). Wij zijn er min content van dan over **de chasseurs alpi**n (deze droegen wijde blauwe stopbroeken; blauwe vest, blauwe klakken en blauwe kapmantel). Bij hun aankomst hier werden zij eerst aanzien al zeelieden. Het waren moedige en welgeoefende soldaten. De Duitsers waren er benauwd van en noemde ze ‘zwarte duivels’.

Hier zijn u ook alle soorten van troepen, **vele zouaven** met hun wijde rode stropbroeken, kort vestje en Turkse klak. Ook **tirailleurs Algériens**, met hun haflzwart wezen, grijze stropbroeken en kapmantel. Deze laatste, half wild mochten niet veel alleen gelaten worden en meer dan eens heeft men in de streek van hun boze toeren gehoorde. Er was hier dien tijde maar weinig peerdevolk, doch er waren er van soorten, meest chasseurs en huzaren, toch enige dragonders en curassiers ook enige **spahis** (algiers peerdevolk).

Donderdag 10 december

Van Walleghem schrijft in Dikkebus het volgende:
Weinig geschot en slecht weder uitgenomen om 12 ure ’s nachts geweldig geschot gedurende eene halve uur. Vele passage van **zouaven en turcos.** ;om 3 ure begraving van kapitein **Valant du Picq** van de tirailleurs Algériens. Laatste eerbewijzen door gans de compagnie.
Van nu voort is hier meer winkelware te krijgen: kaas, chocolat, biscuits zout enz… doch alles is peperduur en toch is de ware seffens uitgeput.
Nu wordt er buitengewoon vele wijn verkocht, niet alleen in de herbergen, maar ook in winkels, hofsteden en andere huizen, zelfs vele die er mee rondventen langs de straten en hofsteden. De prijs is maar 2 fr meer en welhaast 1,50 fr. Bier wordt er nog maar weinig verkocht, doch vele korte dranken, brandewijn en cognac.
Men kan hem gemakkelijk overblauwen en alzo een schone stuiver winnen. Toch ziet men maar weinig dronken soldaten. In enige winkels verkoopt men ook champagne.
Tegenwoordig wordt er nievers achter geen patentrecht gekeken. De mensen beginnen zich te reschieren om wat in te doen. Ook kan men gemakkelijker aan de ware alhoewel het nog moeilijk is. ’t Is meest met Belle dat men nu zaken doet, ook met Poperinghe.

Vrijdag 11 december

Het kanon begint weer te bulderen. Nog veel troepen beweging. Veel gekwetsten komen toe. **De nationale bank gaat open in Poperinghe**. *In de Poperinghenaar schrijft men dat de bank zich vestigt in de Schaalstraat of de huidige Guido Gezellestraat.*

Zaterdag 12 december

Betrekkelijk rustig in stad: toch nog immer een grote garnisoenstad.

In Sint Sixtus schrijft men het volgende:
Pater Ludovicux wordt aangehouden en moet eerst naar de gendarmerie van Poperinghe voor zijn papieren in orde te brengen. Door onvoorzichtigheid van de aldaar ingekwartierde soldaten is het huis van **Camiel Wulf,** onze carton, afgebrand.

Twee paarden kwamen er bij om. Mensenleven zijn niet te betreuren.
Het moet geen verwondering baren dat ik noch van kanon, noch van vliegers geen melding maak. Zoals het met alle aardse zaken gaat, zo is het ook hier, het nieuws is er af en wij zijn er aan gewoon. Als wij buiten zijn, wij horen het ternauwernood meer en soms vraag ik mij zelven 's avonds af of het kanon ja of neen gebulderd heeft dien dag. Het zelfde dient ook gezegd van **de ballon captif** waarin observateurs plaats nemen om de handelwijze van de vijand met een verrekijker waar te nemen; wij letten er niet meer op.

In Poperinge *vertrekt er deze dag een brief van de burgemeester naar de generaal. (SAP 569-2). Deze schrijft – in het Frans natuurlijk* – dat de gemeentelijke administratie tot kantonnement van de soldaten, de zolder van één van de bijgebouwen van het stadhuis ter beschikking heeft gesteld. Op deze zolder werd ook de kiosk van de harmonie bewaard. De dag daarop diende men echter te constateren dat de soldaten een deel van het dak en van de balustrade als stoofhout gebruikt hadden om zich te warmen. De burgemeester berekende de schade op 500 frank. Hij eindigde zijn brief met:
Agriez monsieur le général l'assurance de notrre considération la plus distinguée.

Zondag 13 december

Nu en dan wat kanongeschut doch niet zeer hevig. **Generaal Joffre** is weer in Poperinghe waar hij vernacht in het huis Vandenbulcke. Men voorspelt ons aanstaande goed nieuws.

Zondag 13e December 1914. 5 Centièmen. 11e jaar. — N° 2.

HET NOTARIËEL EN NIJVERHEIDS ANNONCENBLAD

DE POPERINGHENAAR

NIEUWSBLAD VOOR POPERINGHE EN OMSTREKEN,

verschijnende den Zaterdag namiddag.

ANNONCEN

INSCHRIJVINGSPRIJS

In stad en streek
Bericht
De gebroeders **A. en M. Rommens**, brouwers te Poperinghe
Hebben de eer hunne herbergiers en klienten te laten weten dat hunne brouwerij heropend en er vanaf maandag aanstaande, 21 december, bier te verkrijgen is.
Tevens verzoeken zij dringend de heeren brouwers die van hunne vaten gebruiken, deze seffens weder te beschikken.

Bericht aan de Bakkers.

De Heeren, belast met den verkoop van bloeme, zullen zich voortaan alle dage bevinden in de Schaal, van 1 tot 4 ure van den namiddag.

De bakkers worden verzocht telkens den *Donderdag namiddag* de ledige bloemzakken terug te dragen. Op dezelfde uren zullen de winkelwaren, die zich in het magazijn bevinden, aan de Poperinghenaren, verkocht worden.

Bericht aan de bakkers

Prijs der eetwaren en noodigheden
In Poperinghe werd deze week een besluit uitgehangen, den prijs regelende der eetwaren en noodigheden voor het huisgezin.

Heel wel, en dat men het doet onderhouden;
Wat den prijs der aardappelen aangaat, een nieuw bericht uitgaande van den opperproost van het Belgische leger, stelt den prijs vast op 9 fr. het 100 kilo's.
Er zou moeten gezorgd worden dat er nog meer petrool toekome voor de inwoners en dat de prijzen door de stad vastgesteld, onderhouden worden. Eenige verkoopers schijnen dien vergeten te hebben.

Drink geen water!
Bij onderzoek van het water onzer stad deze week gedaan, is gebleken dat de besmettelijke microben erin krioelen en gevaarlijke ziekten zouden kunnen veroorzaken. Aan de soldaten is streng verboden rauw water te gebruiken.
Aan de inwoners is het bijgevolg ten zeersten afgeraden geen ongekookt water te drinken en geen ongekookte groensels als salade, persijn, te eten.

Het hevig kanongeschot van Vrijdag morgen
8000 Duitsers doodgeschoten
Een Franse kanonnier, van het front komend, geeft er ons zaterdag morgen om 9 uur volgende uitleg over:
't Was **tussen Hollebeke en St. Elooi**, een heel regiment Duitsers trad vooruit en deed teken dat zij zich wilden gevangen geven. De Franse troepen lieten ze naar treden en toen de Duitse lafaards naar genoeg waren, gingen de eerste rangen op en hun mitrailleuzen begonnen de Fransen te beschieten!
Maar! … De Fransen beginnen de Duitse streken te kennen; de kanonnen stonden gereed en begonnen seffens allen samen in salvoschoten de Duitsers te beschieten, zodanig dat er nu op die plaats 8000 Duitse lijken liggen.
't Was wel besteed!

Nog geen verandering deze week. De toestand voor Poperinghe blijft gedurig dezelfde.

Zondag trokken hier onzeglijk veel soldaten voorbij die uit de tranchées kwamen. Hoe pijnlijk ie jongens te zien. Besmeurd van kop tot teen, dat men bijna de kleur hunner klederen niet meer ziet. Toch allen welgezind en vol moed.
Wat Duitse vliegers trokken zondag boven de stad, maar we kregen geen bommen. In Hazebrouck was het slechter, ze kregen daar twee bommen die vijftien personen doodden en talrijke andere kwetsten.

Botsing van vliegmachienen
Een spijtig ongeval gebeurde hier zondag in de morgen. Twee vliegers gingen op de zelfde tijd op en toen zij een 25-tal meters hoog waren, botsten zij met volle geweld op elkaar. De twee vliegers werden erg gehavend opgenomen en een ervan is wat later gestorven. De andere is in gevaarlijke toestand.

Yper opnieuw hevig beschoten
Wij vernemen ook dat Yper zondag nacht hevig door de Duitse kanonnen is beschoten geweest. Verscheidene personen werden gedood en alwaar veel schade aangericht. Hoe jammer! Welk genoegen kunnen de laffe Duitsers toch in deze vernieling vinden.
Donderdag trekken enige zware kanonnen door de statie naar het front. Dat ze de Duitsers maar enige pillen toezenden. Rond 9 1/ uur, horen wij op eens een dreunende militaire mars weerklinken- muziek, nu! – Wat mag dat zijn? - In een oogwenk was iedereen aan de deur. ’t Was een Frans regiment dat met muziek aan ’t hoofd de straten doortrok. Wat gingen die tonen ons diep in ’t hart! – Mochten wij zelf weldra de vrede en de overwinning spelen.
Dee dag werd ook een bericht uitgehangen van wege de stadsoverheid, de vluchtelingen aanradend naar Frankrijk te gaan, gezien er gevaar is voor de gezondheid in al die kleine woonsten die nu allen overbevolkt zijn en ook uit rede dat de bevoorrading hoe langer hoe moeilijker wordt.
Van bevoorrading aangaande, is de toestand nu goed. Brood was er deze week niet te kort, dank aan de heer burgemeester, die ondanks veel moeilijkheden, toch genoeg bloem wist te krijgen. Wij danken hem hiervoor. Petrool komt ook regelmatig toe.
In het bericht deze week uitgehangen, is er ook spraak de verdachte personen en deze van twijfelachtige zedelijkheid uit de stad te drijven. Het is niet genoeg dat uit te plakken dat men ’s avonds eens oplette en dit uitvoerde! Poperinghe zal er niet bij verliezen!

Het kanon buldert alweer
Donderdag namiddag hoorden wij alweer het kanongebulder. ’t Was verre, maar het brengt, toch telkens angst en vrees bij.
’s Nachts en vrijdag in de vroege morgen opnieuw hevig geschut.
Buiten stad kon men duidelijk de geweerschoten waarnemen en op zekere ogenblikken bulderden de kanons als mitrailleuzen zo rap.
’t Was enig om horen zo in de nacht en veel personen, soldaten en officieren stonden op, niet wetend wat er gaande was.
Wat er op handen was? Men sprak van een onverwachte en geweldige aanval der Duitsers om door te breken aan de Steenstraat, maar waarin zij niet gelukten.
Geheel de dag vrijdag hoorden wij het kanongebulder in de verte.

Maandag 14 december

Het kanon is geweldiger. Franse jagers te peerd op, iets wat we sedert lang niet meer gezien hadden. De verbondenen vallen vandaag aan. Yper werd weer erg beschoten.

Dinsdag 15 december – Baert A.

Wat geschut. Veel gekwetsten.

Raoul Snoeck schrijft:
Een nieuw Duits oorlogstuig, de zogenoemde 'torpedo' wordt op ons afgevuurd. Het wordt niet voorafgegaan door gefluit en veroorzaakt een verschrikkelijke explosie met verblindend licht en langdurige trillingen, de scherven worden in alle richtingen geslingerd. We zijn verbijsterd. Dit afgrijselijk wapen komt recht als een pijl op je af… het is verschrikkelijk. 's Nachts zien we bundels zoeklichten de hemel aftasten. Plat op de buik wachten we af, met het geweer binnen handbereik.

Woensdag 16 december – Baert A.

Kalme nacht. Wat kanongedommel. Veel beweging van voorraadwagens. Een Duitse vlieger laat 2 bommen vallen te Rousbrugge.

Raoul Snoeck schrijft:
Een stalende morgen! Wat een geluk niet met opgestoken rug in de stortregens te moeten lopen! Na enkele dagen onophoudelijke regen zijn onze loopgraven modderige beekjes geworden. We steken er tot aan de kuiten in en soms nog dieper, om de tien stappen struikelden we. In de vlakte heerst een stilte als op een kerkhof. Buiten het kanongebulder en het gefluit van kogels klinkt geen enkel bekend geluid: geen klokje klept, geen haan kraait. De watervlakte biedt een triestig beeld. Alles is stil, dood, vernietigd. Zelfs de bomen zijn aan flarden geschoten. de aarde zelf is dood, en ik vind geen juiste beschrijving voor dit hoekje aan het front.
Een regen van zware projectielen heeft de bodem verwoest. De dood is neergedaald, niet alleen over de mens maar over de hele natuur. Je zou denken dat hier nooit iets heeft bestaan. Ik moet bekennen dat het gehoor ons scherpste zintuig is geworden.

Donderdag 17 december – Baert A.

Deze nacht nog al veel beweging; de dag was stil. De bondgenoten gaan wat vooruit. Begin van brand in de poort van het nieuw stadhuis. ’s Avonds zien wij lichtsignalen.

Vrijdag 18 december

Aanhoudend geschut. Veel troepen trekken op, bijzonderlijk cavalerie. Te lande horen wij duidelijk de geweerschoten.

Zaterdag 19 december

Veel beweging. Plechtigheid op de markt. Zouaven ontvangen het ereteken in ’t aanschijn van gans het regiment.

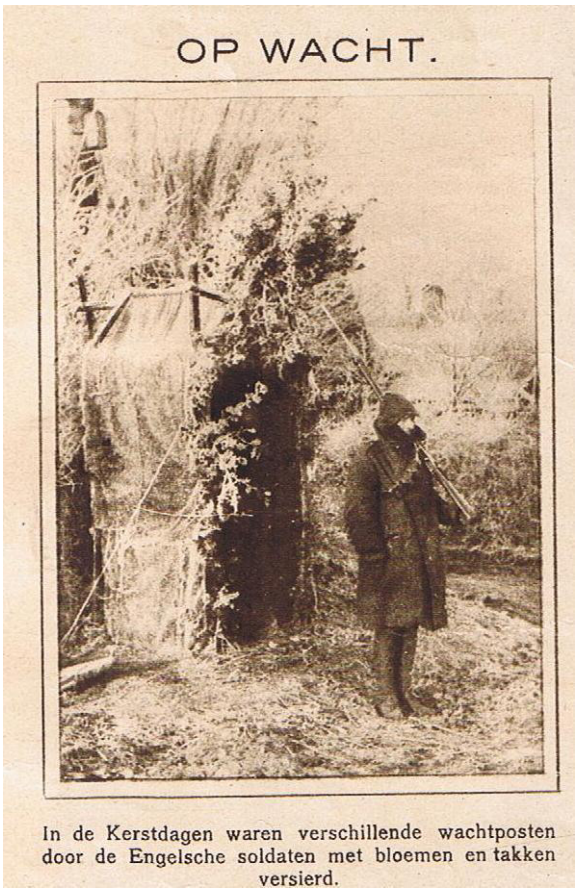
Zondag 20 december

Heldere dag. Zes, zeven Duitse vliegers komen oer: geen bommen. Vliegerbommen in Woesten en in Rousbrugge.

Mandag 21 december

We horen hevig het kanon. Het gesticht van het H. Hart te Yper wordt hevig beschoten, we zien vandaag een paar honderd Engelse peerdegasten.

Op de **21ste december 1914** vertrekt de volgende brief vanuit Poperinge gericht aan de Belgische minister van oorlog.

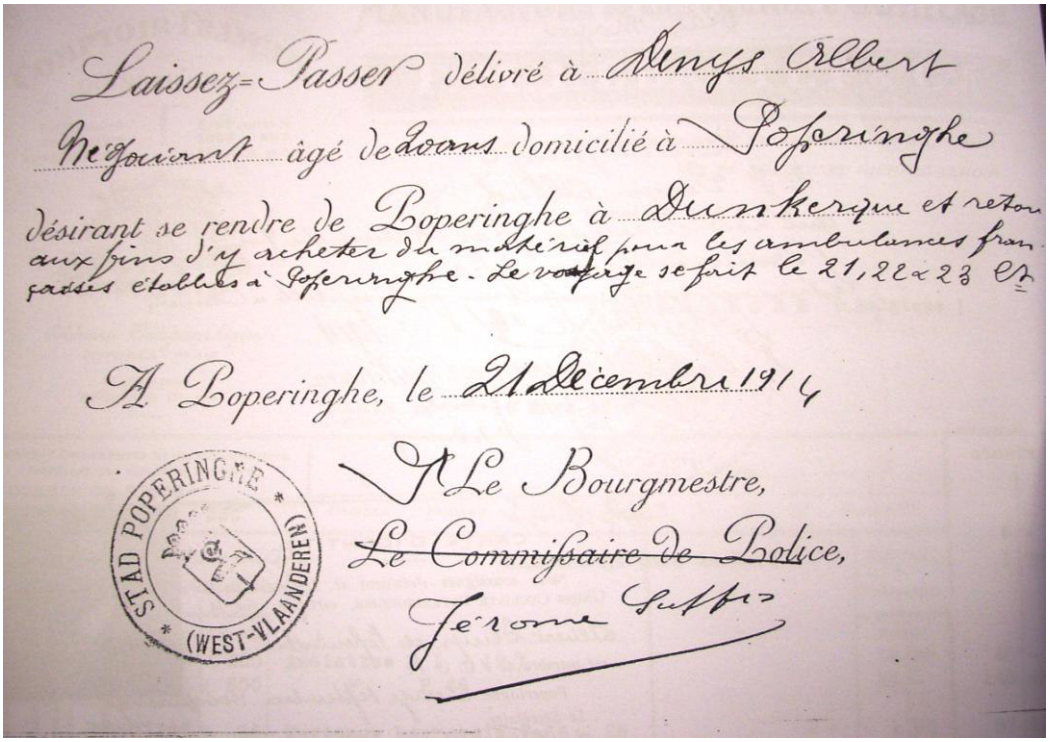
In de Kerstdagen waren verschillende wachtposten door de Engelsche soldaten met bloemen en takken versierd.

Ik heb de eer om u de collectieve staat nr. 13 door te sturen, betreffende de gemeentenaren van Poperinge, die hun paarden aan het Belgische leger hebben moeten leveren.
Ten gevolge van deze grote levering die de boeren van onze gemeente hebben moeten doen, zijn velen van hen nu zonder koeien of paarden en omdat geen enkele levering tot op heden betaald is geweest, bevinden zij zich zonder inkomsten en in de onmogelijkheid om hun land te bewerken.
Vandaar dat ik je respectvol vraag om zo snel als mogelijk het bevel tot betaling te geven. …

22 december 1914:

De Franse legerleiding start met de aanleg van een vliegveld, achter de kerk van Roesbrugge. Een van de weiden van de hofstede Missiaen (nu Vandeputte) wordt voorzien van een startbaan. Daar de weide in het midden uitgehold was, werd bij middel van balken en planken een plankenvloer gemaakt, waarop de vliegtuigen konden neerdalen. Op de kerktoren wordt een ontvangst- en zendpost geplaatst, die de verbinding met de vliegtuigen en de legerstaf moest verzekeren.

Van **Franz Denys** mochten we enkele documenten van **Albert Denys** overnemen in dit artikel. We komen Albert nog verder tegen in ons verhaal over de groten oorlog. Hij had een ‘ijzerwinkel’ op de Paardenmarkt te Poperinghe. We vonden een ‘laisser passer’ of een vrijgeleide voor hem.

Laissez-Passer délivré à Denys Albert

Négociant âgé de 20 ans domicilié à Poperinghe

désirant se rendre de Poperinghe à Dunkerque et retour aux fins d'y acheter du matériel pour les ambulances françaises établies à Poperinghe. Le voyage se fait le 21, 22 & 23 cr.

A Poperinghe, le 21 Décembre 1914

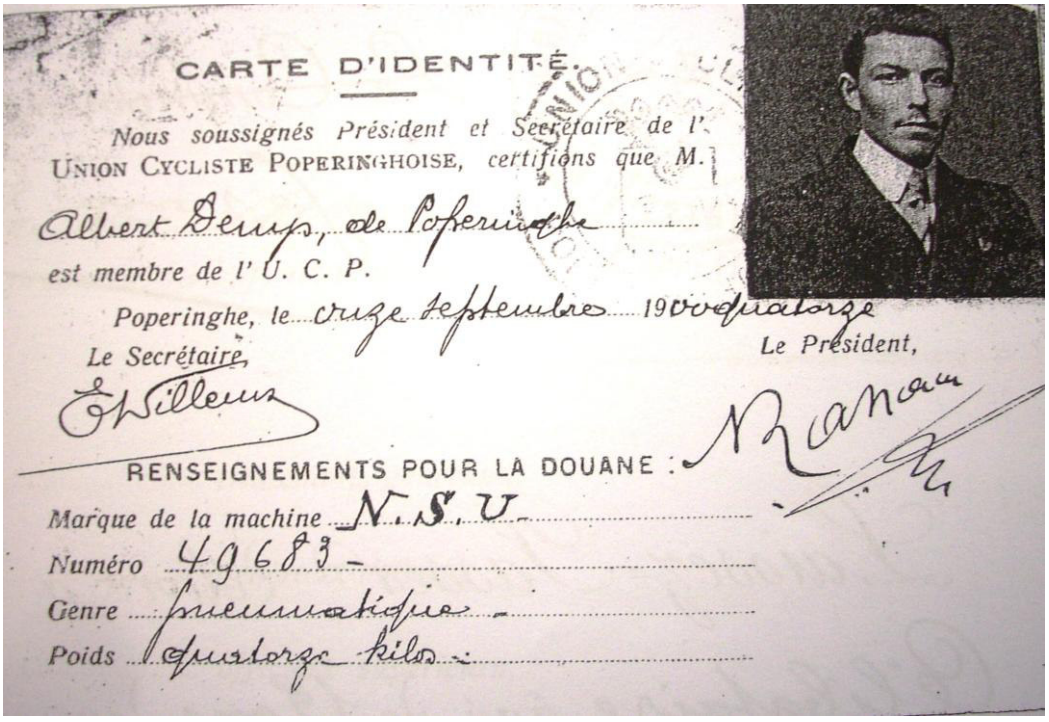
STAD POPERINGHE * (WEST-VLAANDEREN)

Le Bourgmestre,

~~Le Commissaire de Police,~~

Jérome Suffis

Hier in zien we dat hij handelaar is te Poperinge en 20 jaar oud. Hij wenst van Poperinghe naar Duinkerke te reizen en terug, met de bedoeling aldaar materiaal aan te kopen dat moet dienen voor de Franse ambulances die hier te Poperinghe gevestigd zijn. De reis zal plaats vinden op de 21ste, 22ste en 23ste december. Het is Jerome Suffis die de vrijgeleide ondertekent.

CARTE D'IDENTITÉ.

Nous soussignés Président et Secrétaire de l'Union Cycliste Poperinghoise, certifions que M.

Albert Denys, de Poperinghe

est membre de l'U. C. P.

Poperinghe, le onze septembre 1909 quatorze

Le Secrétaire, Le Président,

RENSEIGNEMENTS POUR LA DOUANE :

Marque de la machine N.S.U.

Numéro 49683

Genre pneumatique

Poids quatorze kilos

De jonge Albert Denys had reeds om dezelfde reden op de 27ste november 1914 een dergelijke vrijgeleide gekregen. Hij beschikte over een moto N.S.U. – pneumatique.

Dinsdag 22 december – Baert A.

Stilte. Geen nieuws.

Woensdag 23 december

We horen het kanon meer dan naar gewoonte. De vijand geraakt niet nader, maar we beginnen ook te vrezen dat het spel nog zo gauw niet zal gedaan zijn.

Donderdag 24 december

Hevig en aanhoudend geschut. Zes grote nieuwe Franse kanons (120 lang) op. Weer militaire plechtigheid op de markt. **Men zal een tramlijn leggen van Poperinghe naar Dickenbusch.**

24 december 1914:

Op Kerstavond wordt in de kerk van Roesbrugge een Duitse spion aangehouden, in het bezit van het plan van het vliegveld en van inlichtingen over het Franse hoofdkwartier in Roesbrugge.

14 januari 1915: Bij het invliegen van de startbaan, doet zich een dodelijk ongeval voor.

Op de 24ste december, liet het geallieerde militair hoofdkwartier te Sint Omaars weten dat het mogelijk geacht werd dat de Duitsers een aanval overwogen gedurende Kerstmis of nieuwjaar. In het dagboek van de Duitse luitenant Johannes Niemann lezen we:

Het was een koude nacht vol sterren. Nog geen honderd meter van ons vandaan lagen de Schotse Hooglanders in hun loopgraven, net als wij (zoals wij later ontdekten) tot aan de knieën in de blubber. We hadden een kerstboom in de loopgraaf neergezet en we zaten te genieten van de ongewone rust.

Plotseling, zonder enige reden, begon de vijand op ons te schieten. Onze mannen hadden kerstboompjes met kaarsjes boven de loopgraven gehangen en de vijand dacht kennelijk dat wij een verrassingsaanval in de zin hadden. Tegen middernacht werd het weer rustig.

Sint Jakobskapelle

Vrijdag 25 december

Kerstdag. Gans de nacht kanongebulder. Overal in de kapellen middernachtmissen. Om 3 ½ ure horen wij de klokken die op nieuw mogen galmen. Dag van vrede?
En op korten afstand van hier zijn de mensen bezig met malkaar uit te moorden en hier dwalen duizenden ongelukkigen rond zonder dak, zonder brood … Vrede? Zeer grote beweging geheel de dag. 's Namiddags op de markt concert door 't muziek der zouaven.

In de abdij van Sint Sixtus schrijft men:
Kerstnacht. Vanaf 11.30 begon het kanon te bulderen en zelfs op het ogenblik der consecratie, wanneer iedereen dacht op het zalig ogenblik waarop de engelen eenmaal zongen dat de vrede zou heersen op aarde voor dezen die van goeden wil zouden zijn, hoorden wij het kanongebulder… het teken van twist en haat tussen de mensenrassen!
De nachtmis, de pontificale hoogmis, vespers en completen: al die officiën waren godvruchtig bijgewoond door menigvuldige soldaten. De priesters soldaten zingen het lof hetgeen bestaat uit: Adoro Te – Salve mater misericordiae – psalm 45 – Tantum ergo en na de Benedictie Prière de Jeanne d'Arc. Dit laatste was een prachtig lied en werd prachtig uitgevoerd.
In de namiddag wordt ons door Monseigneur een klein feestje gegeven in de refter onder het welk de Eerw. J. Diliger ons eens hartelijk doet lachten en Mgr. Een aanspraak doet in het Frans.

OOK MET KERSTMIS GEEN VREDE

IN HET KAMP DER GEALLIËERDEN

DE FRANSCHEN BIJ YPÉREN.
Wederom is de strijd met vernieuwde woede begonnen. Zal het nu eindelijk aldaar tot een oplossing komen ?

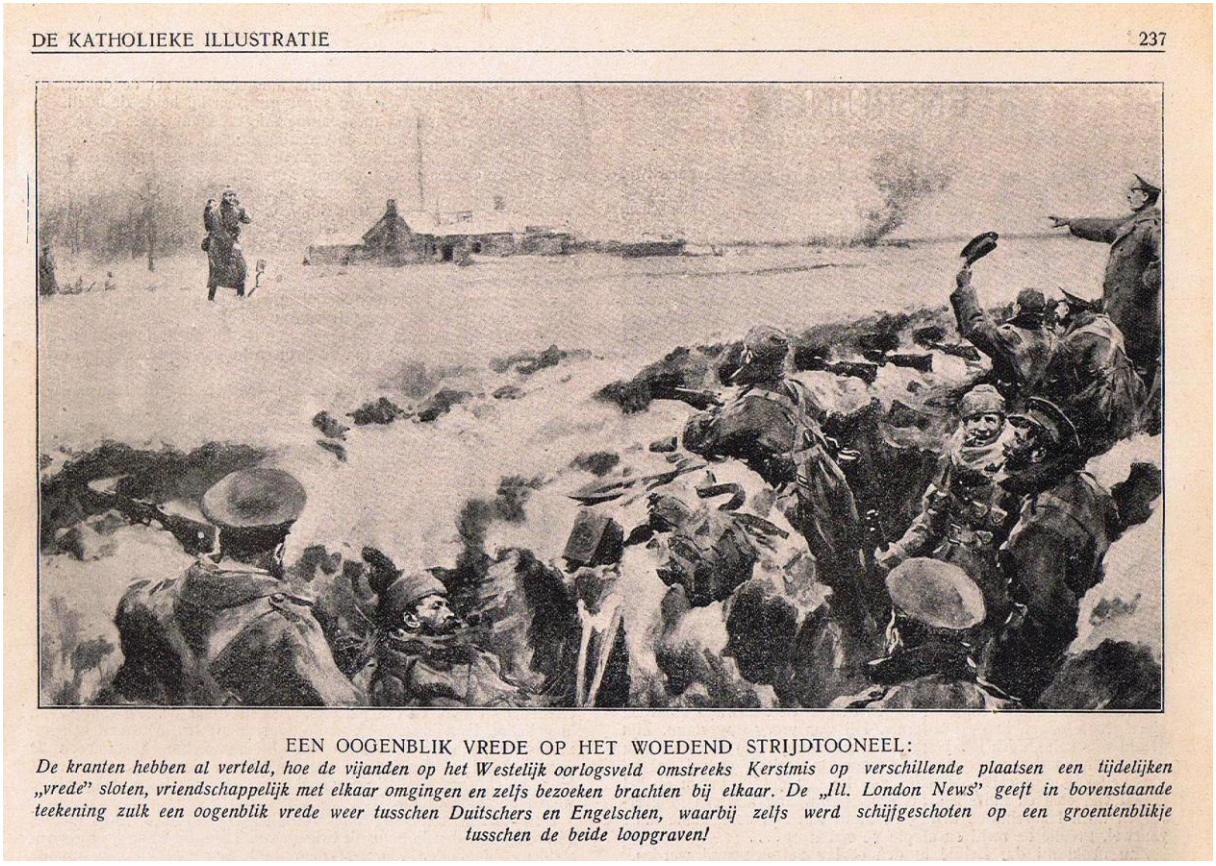
EEN KORTE RUST.
Uit de mededeelingen van de zijde der geallieerden blijkt, dat den mannen slechts weinig rust kan worden gegund. Dikwerf bestaat die rust alleen uit het niet behoeven te vechten gedurende enkele uren.

In Dikkebus, schrijft **Van Walleghem** 'vierde' men alzo kerstmis:
Kerstdag, gevrozen. Gisteren reeds hebben de priesters alle toebereidselen gemaakt voor de middernachtsmis. De vensters hebben zij overspannen met stoffe opdat de Duitsers het licht van onze kerk niet zouden bespeuren. Om middernacht zingt de aalmoezenier Mr. Bierot de Kerstmis met groot muziek door de priesters. Bijna gans de kerk is vol soldaten, ook enige burgers. De generaal en de hoge officieren zijn er omtrent al. Vele die anders nooit naar de kerk gingen houden aan de Kerstmis. Prachtig sermoen en zeer vele communien. Na de mis gaan de soldaten een lekkere maaltijd doen en een goed glas drinken uit de kostbare geschenken die hun door de liefdadigheidscomiteiten gegeven wierden ter gelegenheid van Kerstdag.
Om middernacht met slag 12 ure wierden 12 kanonschoten naar de vijand gezonden.

EEN SPONTANE VERBROEDERING OP HET SLAGVELD TUSSCHEN ENGELSCHEN EN DUITSCHERS:
Op Kerstmis — zoo melden de berichten — hebben op verschillende plaatsen van 't slagveld de soldaten-zelf een eigenaardigen wapenstilstand gesloten. Franschen, Engelschen en Duitschers verbroederden zich, gaven elkaar geschenken, en fotografeerden elkander.... Den volgenden dag donderde weer 't kanon en woedde de strijd! Onze plaat laat zien hoe een Engelsch geïllustreerd blad van dien wapenstilstand een beeld geeft.

Nog op verscheidene plaatsen wierd er een middernachtsmis gedaan. Op St. Hubrecht in de scheure van Henri Baes, in deze van Gustave Desmarets, bij ’t kasteel van Madame De Gheus ook op de vierstraat op 800 meters van de Duitsen. De burgers ook zijn wel naar de mis gekomen en ter heilige sacramenten genaderd.
Vandage hebben de Fransen nog al redelijk geschoten doch de Duitsen weinig. De loopgraaf van luitenant Niemann ligt even ten zuiden van het Belgische stadje Ieper. Als het licht wordt op die ochtend van de Eerste Kerstdag 1914, duurt het lang voordat de mist optrekt. Niemann zit een beetje te dommelen als plotseling zijn ordonnans bij hem in de loopgraaf springt:ij riep dat zowel de Duitse als de Schotse soldaten uit hun loopgraven waren gekomen en zich overal langs het front verbroederden. Ik greep mijn verrekijker, keek voorzichtig over de borstwering en zag de ongelofelijke aanblik van onze soldaten die sigaretten, schnapps en chocolade ruilden met de vijand. Wij brulden van de lach toen een windvlaag onthulde dat de Schotten geen onderbroeken aan hadden onder hun kilt. We jouwden en floten als we een glimp opvingen van een bloot achterwerk van onze vijand van gisteren. We voetbalden een uur lang, tot onze commandant beval dat we een eind aan de verbroedering moesten maken. En o ja, Fritz won van Tommy met 3 tegen 2.
De Britse kanonnier Herbert Smith schreef in een brief naar huis: Op kerstavond hadden de Duitsers een kerstboom in hun loopgraven gehangen en overal langs hun borstweringen hingen Chinese lantarens. Na een poosje begon een Duitser te roepen: "Come over, I want to speak to you."
Een of andere gek van onze regiment klom uit de loopgraaf en liep naar de Duitse linie. De Duitser ontmoette hem halfweg en zij schudden elkaar de hand. Na een poosje kwam die gek terug en vertelde er over. Toen gingen er meer, om de beurt. Onze commandant stond niet toe dat er meer dan drie tegelijk gingen.

EEN OOGENBLIK VREDE OP HET WOEDEND STRIJDTOONEEL:
De kranten hebben al verteld, hoe de vijanden op het Westelijk oorlogsveld omstreeks Kerstmis op verschillende plaatsen een tijdelijken „vrede" sloten, vriendschappelijk met elkaar omgingen en zelfs bezoeken brachten bij elkaar. De „Ill. London News" geeft in bovenstaande teekening zulk een oogenblik vrede weer tusschen Duitschers en Engelschen, waarbij zelfs werd schijfgeschoten op een groentenblikje tusschen de beide loopgraven!

Kanonnier Smith ging zelf ook en ruilde sigaretten voor sigaren: De Duitser die ik ontmoette was kelner geweest in Londen en hij drukte mijn hand alsof hij mijn vingers wilde fijnknijpen. Hij zei dat hij en de anderen eigenlijk helemaal niet wilden vechten. Ik denk dat hij de waarheid sprak omdat we in die tijd niet half zo veel kogels kregen als gewoonlijk.

Ook ***Neville Talbot*** *– die later het Talbot House de naam Talbot gaf ter eer van zijn broer die gesneuveld was – was op Kerstdag één van de initiatiefnemers van het kerkbestand, toen hij in Armentiers lag.*
Hij schrijft: Ik zag iedereen rondlopen, hoewel toch niemand naar de vijandelijke linies toestapte. Ik wandelde wat rond in niemandsland, en na heel wat roepen kon ik twee Saksiche officieren er toe overhalen een praatje te komen slaan. De Duitse bevoorrading moet goed op punt staan, de soldaten vonden dat ze sigaren en kerstboompjes in overvloed hadden. De Pruisen, meer naar het noorden toe, moesten niets hebben van deze uitingen van hoffelijkheid, zo hoorden we, en ook de plaatselijke Franse inwoners keurden ze af. Maar het was gewoon een spontaan gebeuren tussen de manschappen van beide kanten. Naar het scheen hadden de soldaten 's nachts op eigen houtje met lichtsignalen een wapenstilstand geregeld. Ontmoetingen, handen schudden en rookgerei uitwisselen, dat alles gebeurde in het midden tussen de loopgraven. Onze mensen zijn erg on der de indruk van de slechts fysieke conditie van de soldaten die ze gezien hebben.

HET KERSTGESCHENK VAN EEN KONING.
Koning Albert schonk al zijn soldaten als Kerstgeschenk een kistje sigaren. De firma Justus van Maurik te Amsterdam kreeg de opdracht een millioen sigaren in kistjes met speciaal etiket te verzenden, aan welke opdracht in één week werd voldaan. Oorspronkelijk moest deze levering geheim gehouden worden; thans kregen wij van de firma van Maurik toestemming om dit kistje te reproduceeren. Het etiket vertoont de kleuren der Belgische vlag: zwart, geel, rood en draagt de woorden: Yser 1914.

Belgische sector - Ook langs de Franse en Belgische sectoren van het front vinden verbroederingen plaats, maar op kleinere schaal. **Rik Reynaerts,** oorlogsvrijwilliger uit Tienen, vertelde na de oorlog dat de Duitsers op de dag voor Kerstmis een bordje boven hun loopgraaf hadden geplaatst. Ze vroegen om een gezamenlijke kerstviering van één uur.
Zo werd de Kerstnacht in een broederlijke stemming gevierd. De Duitsers brachten fijne dingen mee. Ook wijn hadden ze volop. Onze soldaten konden er niets voor in de plaats geven. Toen het uur voorbij trok iedereen weer naar zijn loopgraaf en spoedig knetterde het geweervuur weer over Niemandsland. Het zat, vertelt Reynaerts, de Belgen toch niet lekker dat zij, vergeleken met de Duitsers, zulke arme drommels waren. Er werd druk over gesproken. De andere soldaten hoorden er ook van en tenslotte kwam ook de commandant het te weten: Er werd een onderzoek ingesteld, de krijgsraad kwam er aan te pas en de postoverste werd ter verantwoording geroepen. Onderluitenant Naviau, een Waal, werd gedegradeerd. De soldaten liet men met rust.

*Een selectie artikels uit de **'Soldatenpennen'** een rubriek uit 'De Stem uit België' werd verzameld door M. Cordemans en uitgegeven in het jaar 1917 in Londen. Hieruit halen we het volgende fragment, een getuigenis van* **J. Rombouts.**

De vooravond van kerstmis kantonneerden wij in een klein dorp, dicht bij het roemrijke Yzerfront. Hoe zouden wij ditmaal het schone christen hooggetij vieren? Des te meer daar we 's anderendaags morgens onze makkers in de loopgraven moesten aflossen. 't Was dus met onverwachtse vreugde dat, 's avonds onze brave aalmoezenier ons een kerstmis voor middernacht kwam aankondigen, gezellig, blijmoedig, gelukkig kerstfeest! Al voorwaarden welker waarde men nu naar waarde schat, omdat men ze derven moet. Maar toch was het een zalig kerstfeest,
We hadden malkander wakker gemaakt en stapten, met opgeslagen kragen naar de middernachtmis. Welk een kerk! De afgeschoten toren tekende zich bot af op de bestarden hemel. We trapten over de klompen stenen en traden binnen langs een in de zijmuur geschoten opening. Het stenen gewelf was gedeeltelijk ingestort, talrijke obusgaten en de gebroken ruitjes der vensterramen lieten de gure wind vrij binnenwaaien. Het hoogaltaar alleen was ongedeerd gebleven.
Hier geen kerstmistooi: schaarse kaarsjes en sober gewaad; en toch roeren, te midden die sombere eenvoud, die wilde diep gebogen hoofden, die blakende harten, wier vurige beden samensmolten in de prevelende stilte, dit krachtig aangeheven lied: ''t is middernacht….'
Plechtig hief de priester de H. Hostie ten hemel 'Ecce Agnus Dei' en gelijk weleer de Almachtige vrede aan de aarde in een armoedige stal, zo ook daalde Hij hier neder te midden der puinen en vervulde onze harten met innige vree. Met honderden naderden wij ter H. tafel en baden zo vurig om heil en zegen voor onze zielen, voor onze familie, voor ons vaderland. Zo vierden wij het feest van de vrede onder de horde der kanonnen, terwijl aanhoudend in de verte de geweren knalden.
Te drie uur zaten wij in de loopgraven en vertelden van vervlogen kerstdagen.

Zaterdag 26 december

Hevige koude. Vorst. Sneeuw. Niets bijzonders.

Zondag 27 december

Kalmte. Nog eens concert op de markt.

Sint-Sixtus

Bezoek van pater Edmundus Verschelden, aalmoezenier en pater Eduardus Bulens, brancardier van het Belgisch leger, beiden van Westmalle.
Het lof wordt nogmaals door de Franse priester soldaten gezongen.

27 december 1914 - Brievenboek **Crombeke**

Aan de minister van justitie te Le Havre
Vraag om te bepalen naar welk hospitaal men de burgerlijke zieken, hier gedomicilieerd of vluchteling, kan naar toe sturen? Naar welke stad en hospitaal in Frankrijk? Men wenst immers zeker te zijn dat vooral **de besmettelijke zieken** zullen opgenomen worden en of het mogelijk is om een voertuig voor het transport van deze zieken te verkrijgen.

Dinsdag 29 december

De soldaten zijn verminderd. Enige soldaten komen van de strijd.
Woensdag 30 december
De beweging was weer op zijn hoogste, een legerafdeling komt uit de strijd.
Donderdag 31 december
Nog buitengewone beweging. Gans de dag hevig kanongeschut. Ook kanons worden terug gevoerd.

Sint-Sixtus
De dag komt ons als zeer kalm voor. Het kanon schijnt ver te grollen. Wij logeren 40 vluchtelingen en 500 soldaten.
's Avonds begint de canonnade tamelijk hevig. Het schijnt alsof de vijanden elkander willen begroeten voor het nieuwe jaar.

In december 1914 worden uit de verschillende kerken de kunstvoorwerpen verwijderd en in veiligheid gebracht. Zo verhuist er een aantal cibories – zilver- en goudwerk uit de kerken naar het Kleine Paleis in Parijs, waar ze tentoongesteld worden.

30 december

Raoul Snoeck
We voeren herstellingwerken uit aan de loopgraven die door de regen tot modderpoelen zijn herleid. Met z'n allen moeten we aan de verschansingen werken, zowel arbeiders, boeren als intellectuelen. Iedereen doet zijn best. Wij zijn naar de oorlog getrokken om met een geweer of bajonet te vechten. Maar we hebben nooit gedacht dat we met de schop zouden moeten strijden. Als zovele andere beproevingen hebben we ook dit lot aanvaard. Eenmaal de kuilen gemaakt, waken we erin als soldaten. Dat is onze enige beloning. Een tocht door de

loopgraven is moeilijk: je zakt in de modder weg tot aan je knieën. De karwei is af. We wachten op de mannen die ons komen aflossen.

DE BELG OP WACHT.
Een Belgisch soldaat op een afgelegen wachtpost in het overstroomde land bij Nieuwpoort.

Uit de 'Kriegs Kurier' met dank aan Emiel Desmyter

Uit het oorlogsdagboek van **Dr. Paul Debacker**
Médecins de la Grande Guerre – Dr. Patrick Loodts – Francis De Look

Het jaar 1914 eindigt tragisch voor het eerste bataljon van het 2e Linie. Men voelt aan dat Dr De Backer kookt van woede als hij volgende tekst schrijft : *" Shrapnels en granaten komen neer. Een soldaat wordt zijn hoofd afgerukt; een vijftiental anderen zijn gewond. Eén ervan wordt stervend naar de hulppost gebracht waar hij wat later sterft, hij was geraakt in het hoofd en de buik door shrapnelloodjes. Van een andere liggen de hersenen bloot. Van iemand is de buik opengereten. Nog een andere heeft kogels in de rug en in de arm. Hersens brengt*

hem naar de post en probeert het vreselijke bloeden te stelpen. Een andere heeft granaatscherven in de schouder en de dij. Zes of zeven man zijn licht gewond. Vier worden geëvacueerd naar het Engels hospitaal om de dringend nodige operaties te ondergaan. Allen worden snel weggebracht. De gezondheidsdienst krijgt bewondering van de fransen naast ons en we dachten dat onze officieren ook heel tevreden zouden zijn. Maar weldra staat de majoor daar te roepen dat de brancardiers zich als lafaards gedragen hebben en hun post verlaten hadden. Na onderzoek blijkt dat vier van hen die in de hulppost aanwezig waren vlug deze gewonden aangebracht hadden. Soldaten hadden ook, zoals altijd, gewonden weggebracht. Het is de normaalste zaak dat soldaten vlug hun gewonde kameraad naar de hulppost brengen; het is ook een reden om buiten het gevaar te zijn. Dit wordt niet gedoogd door oversten die natuurlijk de fout toeschrijven aan de medische dienst en die dit het gepaste moment vinden om te klagen dat ze niet genoeg brancardiers en dokters rond hen hebben. Onlangs diende een officier klacht in omdat zijn compagnie die naar de voorposten trok niet vergezeld was door een dokter en brancardiers. Al deze feiten tonen aan dat er ernstige meningsverschillen bestaan tussen de officieren en de dokters."

ENGELSCHEN EN BELGEN.
Een Belgisch soldaat ontvangt van zijn Engelschen collega de Kerstgave: een welverpakte plumpudding.

Jozef Simons verblijft met kerstmis 1914 op het kasteel De Lovie en schrijft er regelmatig zijn verhalen neer. Hij is een geboren verteller en aangezien zijn 'OorlogsVlaanderen' dat later uitgebreid werd tot **'Verhalen van een kanonnier'** uiterst zeldzaam is geworden, neem ik de vrijheid om uit deze boeken hier in 'Doos Gazette' vele van zijn stukken integraal over te nemen.
Het is voor ons echte streekliteratuur.

Het kerstfeest achter den Yzer

25 december 1914

Jozef Simons, later in de oorlog toen hij kanonnier geworden was.

Stilaan was de Duitse legervloed nader gespoeld. Rijssel werd tweemaal door Ulanen bezet en weer ontruimd, Kortrijk kreeg het bezoek van vijandelijke verkenners; op een schone namiddag in 't begin van de maand oktober maakten de Belgische vrijwilligers in de Yperse kazernen plaats voor twaalf duizend Pruisen en moesten wij te Poperinghe ons terugtrekken op de stoepen om de baan vrij te laten voor 'stolze' huzaren van den dood.
Wij kregen het warm: op 11 oktober vernamen wij dat een patroelje Beieren in Reninghelst gebiecht en gecommuniceerd hadden – wat ons geruststelde! Maar ook, en dat was nie zo onschuldig, dat een troepje te Westoutre de veldwachter tegen het hekken van het kerkhof had gebonden en voor de kop geschoten. een derde groep ruiters had de nacht doorgebracht in een hoeve op drie honderd meter van onze woonst.
In de nanoen, wandelend in de warande, zagen wij van op het heuveltje acht Ulanen hun paarden bergen achter een stromijt op het gehucht 'De kerselaar', de ruiters zelve verdoken zich achter een dam van de gracht, vier aan elken kant van den steenweg. Ik zag de glazen van de verrekijker flikkeren in het licht. Ik loop om andere huisgenoten te verwittigen, als van achter de haag gedempte stemmen opklinken: 'Mijnheer, waar zijn ze?'
Vier Belgische cyclisten – 'zwarte mannekens' – liggen daar in hinderlaag. Zij rieken mij hun geweren aan, springen de haag over en volgen naar het bergsken toe. Onder wege zien wij een Taube boven den 'Kerselaar' een opstijgende spiraal kringen in de lucht – een wenk – en aangekomen op onze verkenningspost zien wij de Ulanen ginder ver vierklauwens wegrennen door de velden.
Volgende nacht bij klaren maneschijn reden door Poperinghe 250 Duitse ruiters, wier lansspitsen glitterden in het weigerige licht, aangevoerd door de prins van Hessen. Allen vonden enkele dagen alter de dood op de Catsberg in de pan gehakt door he tvierde Engels leger onder generaal Rawlison, die zijn hoofdkwartier te onzent had opgeslagen.
Zo waren wij op de 'De Lovie' – het enig bewoond gebleven kasteel van onbezet België – van langzamerhand aan oolrog en gevaar gewoon geraakt.
Alle welstellende families van uren in de omtrek waren verhuisd 'naar zachter zomen waar de … vredezonne straalt' en vrienden maanden ons dag aan dag hun voorbeeld te volgen.
Edoch, vertrouwen in het leger der bondgenoten, ook wel een zekere aantrek tot dit avontuurlijk leven zo nabij de strijdlinie, maar meest toch het verlangen om zo lang het kon op vrij Belgische grond te wonen en de soldaten bij de inkwartiering door alle mogelijk dienstbetoon behulpzaam te zwezen, deden ons blijven; ten andere een al te optimistische

Franse pers bracht ons hoofd op hol en in de waan dat Duitsland op zijn laatste benen liep en de oorlog niet lang meer duren kon.
Toen begon de slag langs de Yzer en te elken avond klommen wij op het hoof plat dak om in gezelschap van uitleg verstrekkende soms Franse, soms Engelse officieren de strijd te volgen aan de vuurpijlen, het bliksemen van de kanonnen en het oorverdovend gedreun van vuurmonden van alle slag.
Dag en nacht raasde het geschut, het kasteel daverde, ’s avonds op eerste en tweede verdiep hoefden wij enkel de zwarte stores even te lichten om de kanon schitteringen in de hemel te zien spalken en de zoeklichten op de wolken te zien gaan in rekkende brede stralen, als lange giraffenhalzen met dikke fonkelende koppen.
In november, na de overstroming van het Yzergebied, verschoof de slag tot rond Yper, dichter bij! Nog hachelijker werd de toestand, telken dage stroomden Franse hulptroepen toe te paard, te voet, per autobus. De lucht hing vol bommen smijtende Tauben die moesten verdreven door shrapnels en mitrailleuzenvuur. En ofschoon wij, op aanraden van bevriende officieren, elk met zijn pakje gereed zaten om, zo ’t nood deed, het hazenpad te kiezen, waren wij toch dit leven en dit rumoer zodanig gewoon geraakt of hadden wij nooit anders gekend.

Kerstavond!
Het vroor bij sterrenhemel en achter Yper ging het kanon geweldig.
Maanlicht viel in de vijver en lei schittering tot aan de rand.
De bomen, koud beijzeld, luisterden naar het gedreun van de vuurmonden.
Rond stalling, garage en buitengebouwen zongen ingekwartierde Lotharingers – van het roemrijk XX° corps – hun kerstliederen meerstemmig en schoon.
Op het kasteel binnen werd alles in gereedheid gebracht voor de kerstmis. De aalmoezeniers hadden de ruime speelzaal op het eerste verdiep daartoe uitgekozen, als achtergrond tegen de muur de Belgische vlag in plooien gespeet, één tip boven vast aan de voet van een kruisbeeld, links en rechts aan de elektrische gloeilampen en ten onder vallend achter de tafel, die tot

altaar dienen moest. De schrijnwerker, die daaronder een brede trede had getimmerd, stelde nu links een stalleken van Bethlehem op, terwijl de hovenier altijd maar sierplanten en palmen en winterbloemen aandroeg, en de meiden tapijten legden en verlegden.
De groter kinderen van den huize waren preuts een handje te mogen toesteken, plaatsten kandelaars en lichten, schikten stoelen en zitbanken, elk naar eigen goesting en gedacht, waren niet te akkoord, en riepen dan tot scheidsrechter mama, die het al in orde moest houden.
Caroline en Louis, een meisje van negen en een jongetje van acht jaar, waren vroeg – met het invallen van de donkere 's namiddags – naar bed gegaan want zij zouden op deze merkwaardige kerstnacht van het oorlogsjaar 1914 hun Eerste H. Communie doen.
Onschuldige kinderen die verbaasd staan bij dat trekken en keren van soldaten en paarden en kanons, troepen van alle kleuren en uniformen, onschuldige kinderen die tot de Eerste Communie werden voorbereid door een Franse pastoor in rode broek en blauwe pet; kinderen die vragen stellen zonder einde, luisteren naar 't kanon en … niet begrijpen.
Te half twaalf beginnen de auto's aan te snorren, vele officieren die in de loop der laatste drie maanden op het kasteel waren ingekwartierd, lieten vragen om de Kerstmis te mogen bijwonen en komen nu toe tot van uit verre dorpen. De deuren gaan open en toe, de trapkamer gonst van koutende opklimmende kolonels en kapiteins in groot tenue…

Middernacht! De speelzaal in kapel herschapen, is eivol. **Mgr. Ruch**, coadjutor van zijn hoogwaardigheid de bisschop van Nancy, betreedt het altaar, gevolgd door twee krijgsaalmoezeniers die zijn mis zullen dienen.
Vooraan op een knielbank, in wit gewaad, zitten de twee communicantjes aan weeskanten van hun mama en bidden.
De rechterhelft van de zaal is ingenomen door kinderen en huisgenoten en enkele inwoners van 't gehucht. Links staan rechtop de officieren op hun piekbest met generaal Balfourier aan het hoofd. En daarachter is de zaal is de zaal stampvol met onderofficiers en manschappen die opeen geperst staan tot op de trappen.

Generaal Balfourier

Het kleine belletje rinkelt. 'In nomine Patris…'
Eerbiedig stilzijgen zet in. De lichten schitteren, rozenkransen beieren tegen stoelen, en bij het harmonium zingt een Frans priestersoldaat:
'Minuit, chrétiens,
C'est l'heure solennelle!'
Na het evangelie, korte toespraak door Mgr. Ruch; een echte krijgsmansrede: over onze plicht jegens het vaderland, over recht en eer..; over het vredesfeest bij uitnemendheid, gevierd hier zo nabij het front waar honderdduizende christenen elkander beschieten…
'En toch, zij die daar liggen in de loopgrachten zijn Gode nog 't aangenaamst omdat zij gans zich opofferen uit plichtsgevoel…' Tenslotte een woord tot de communiekantjes.

De trapzaal zoals ze er nu uitziet – Kasteel de Lovie –Foto 9 september 1914

En gedurende het H. Misoffer waren veler ontroerde ogen gericht op de kindjes.
Het ranke blonde meisje zat daar zo engelachtig teer en bad zonder ophouden in kerkboek of aan paternoster. De dikke jongen met zijn zwarte krullen, die meer slaperig was, schrok soms op bij een zwaarder dreunend kanongebrom en zag dan om met zwarte verwonderde kijkers naar al die mooie officiersuniformen.

Het Agnus Dei getik deed elk geruis verstommen. De twee oudste jongens ontvouwden en hielden het communiekleed op, en toen het Corpus Christi aan de twee onschuldige kindertjes werd uitgereikt, pinkte menigeen een traan weg, die dacht aan zijn eigen kinderjaren of aan zijn kroost achtergelaten diep in Frankrijk.
Indrukwekkend…

Gravin Maria Cornet d'Elzius de Peissant (1871-1923) huwde op 24 februari 1897 met graaf Joseph de Brouchoven de Bergeyck (1874-1922).

De kanonnen dreunen en schudden met het kasteel. Aan

het outer gaat de offerande voort, aan het harmonium zingt de priestersoldaat: ‘Le ciel a visité la terre’
En, de weke gezichtjes achter hun witte uitgespreide handjes, bidden de communiekantjes voor allen die hun dierbaar zijn, en voor de soldaten en voor een spoedige vrede.
Wondere kerstnacht!
An de zegen des priesters liep langzaam de zaal leeg, de auto’s snorden weg en aan het réveillon weren de woorden schaars.
Stilzwijgend trok elk zich in zijn kamer terug.
Klokslag twee! Het zwaar Duits geschut stopte en de infanterie aanval werd losgelaten, want nerveus, bij ontploffingen van vier, begonnen de 75ers te spoken…
Stille nacht,
Heilige nacht…

132 ONS VOLK

Mev. Gravin Jos. de Brouchoven de Bergeyck

Mevr. Gravin Jos. de Brouchoven de Bergeyck (geboren Cornet de Peissant) - waarvan hierneven het portret - werd door den koning van Engeland vereeremerkt met den titel van *Officier van het Britsche Keizerrijk* (O. B. E. —Officer of the British Empire) om de groote diensten door haar aan het Engelsch leger bewezen op haar kasteel DE LOVIE te Proven in het hoekje van België dat onbezet bleef.

Wij Vlamingen, brengen haar des te liever hulde omdat Mevr. de Bergeyck de werking onzer Vlaamsche frontjongens begreep en steunde met raad en daad; zij was meter en de schutsengel van ettelijke tientallen frontsoldaten en schonk een milden penning aan de S. K. V. H. , over welke instelling “Ons Volk„ voor een paar weken heeft uitgeweid.

Een van hare petekinderen,soldaat C. De Landtsheer, drukte in zijn weekblad “De Schelde„ (Temsche Nr van 2 Oogst 1919) een brief over van Mevr. de Bergeyck, waar wij de volgende zinnen uitknippen: “ . . . *Ik ook ben van de uwen,* en ’k bewonder diep de gedachte en het ideaal welke gij nastreeft. ... Ik betreur slechts ééne zaak, die is, niet beter uwe taal machtig te zijn. Ik ken ze wel een weinig doch niet genoeg. Maar ik strijd voor u, overal waar ik mij bevind, zelfs in blinde kringen die u niet verstaan ... ik tracht hunne oogen te openen. Dit is mijn apostolaat. „

Is er geen plaatsje meer ledig in de gevangenissen, Heeren van den Veiligheidsdienst? Oogen open! Want als het neo-activisme in de hoogere kringen begint door te dringen kunt ge niet genoeg op uwe hoede zijn.

Intusschen brengen wij hulde aan die leden van den Vlaamschen adel die, als volksvertegenwoordiger de Kerckhove d’Exaerde en Mevr. de Bergeyck, den nood van hun volk meevoelen.

LIMBURGERS,

Koopt allen het nummer van de volgende week.

We geven een belangwekkend rijkgeïllustreerd artikel uit uwe gewesten.

Uit ‘Ons volk’ 1919 – SAP

De kathedraal van Mechelen

De onderstaande foto van de kathedraal van Mechelen komt uit de Kriegs Kurier, emt dank aan Emile Desmyter. De tekst bij de foto luidt als volgt:
De kathedraal van Mechelen – Genomen op de 17de oktober door de verenigde Foto-Bureaux Amsterdam. Onze plaat brengt de kathedraal van de zuidzijde tegen Brussel gezien, dus van de zijde, welke aan het Duitse granaatvuur was bloot gesteld. Zoals uit deze foto blijkt, is de Kathedraal bijna ongeschonden gebleven.
We vergelijken deze foto met de meest bekende foto’s die verspreid werden door de pers van de bondgenoten.

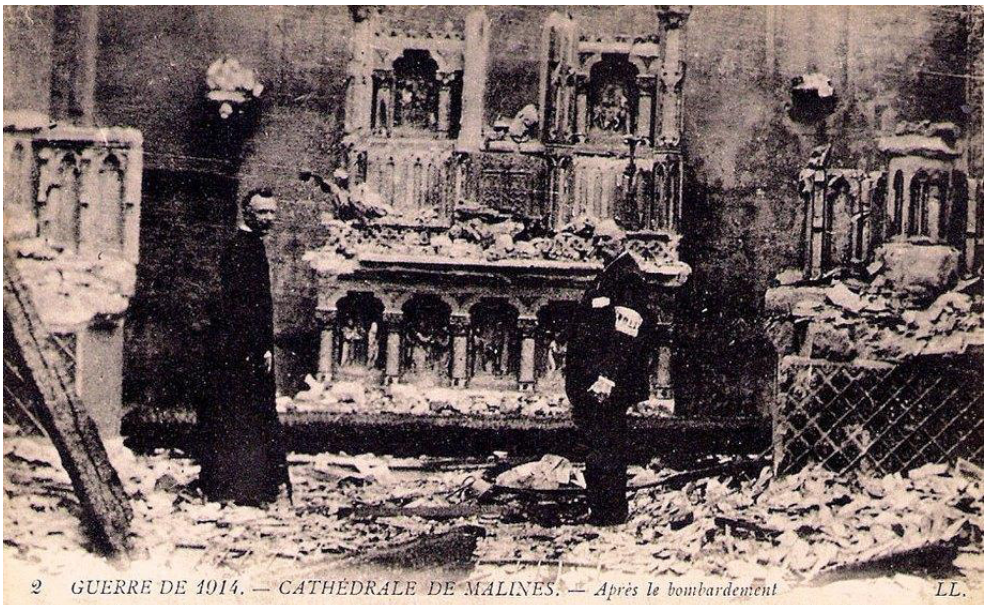
Die Kathedrale von Mecheln. Aufgenommen am 17. Oktober 1914 von Vereenigde Foto-bureaux Amsterdam.
Unser Bild zeigt die Kathedrale von der Südseite gegen Brüssel zu, also die Seite, die dem deutschen Granatenfeuer ausgesetzt war. Wie aus dem Bilde zu ersehen ist, blieb die Kathedrale fast unbeschädigt.

The Malines Cathedral. From a photograph taken Oct. 17th 1914 by the United Photograph-Bureau, Amsterdam.
Our picture shows the South or Brussels side of the cathedral, the one which was exposed to the German mortar-fire. As can be seen, the cathedral was but slightly damaged.

La cathédrale de Malines. Photographiée le 17 octobre 1914 par Vereenigd Foto-bureaux, Amsterdam.
Notre vue montre la cathédrale, de la côté de Bruxelles, donc la côté, laquelle été exposeé au bombardement des obus allemands. Comme un peut voir su la gravure, la cathédrale est restée presque intacte.

De Kathedraal van Mechelen. Genomen op den 17. october door Vereenigd Foto-bureaux, Amsterdam.
Onze plaat brengt de Kathedraal van de zuidzijde tegen Brussel gezien, du die zijde, welke aan het Duitsche granaat-vuur was blootgesteld. Zooals u deze foto blijkt, is de Kathedraal bijna ongeschonden gebleven.

Verlag: Deutscher Kurier A.-G., Berlin, Zimmerstraße 8. Verantwortlich: R. Sommer, Berlin. Druck: W. Büxenstein, Berlin.

2 *GUERRE DE 1914. — CATHÉDRALE DE MALINES. — Après le bombardement* LL.
The cathedral of Malines. — After the bombardment.

Reproduction interdite

Deze laatste tekening toont de ‘gedramatiseerde’ versie van het bombardement van Mechelen op de 27ste augustus 1914.

Le Numéro : 60 centimes — Samedi 5 Décembre 1914

LA VIE PARISIENNE

Rédaction, Administration et Publicité : 26, rue Treilhard, Paris.

Nummer 149 – B **Doos Gazette** **december 2014**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden

*

Veel geschreeuw en letter wulle, zei de vent, en hij schoer zijn zwijn.

*

Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 580 lezers

Beste abonnee

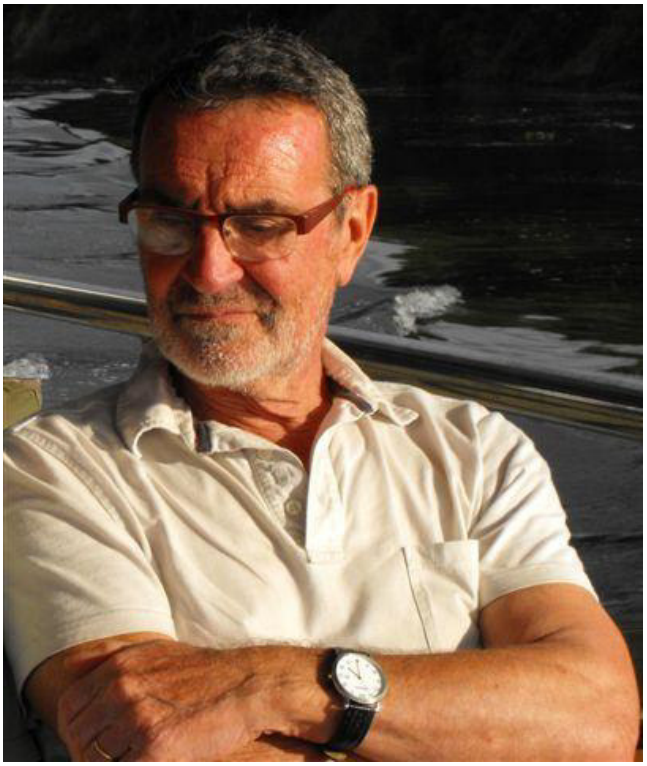
De Westlandlopers *met 'Little Brave Reninghe'…*

De Westlandlopers speelden op 15 november 2014 'Little Brave Reninghe'….
In mei vroeg men ons deze productie te brengen en we kregen het onderzoek in handen met als titel 'Van verre reik ik de hand….' Te vinden op http://wyckaert.deds.nl/
Mensen, groepen of verenigingen die voor volgend jaar beroep willen doen op de Westlandlopers, kunnen best zo snel als mogelijk hun gegevens via mail doorgeven, zodat we een planning kunnen opmaken.

In voorbereiding op 'Little Brave Reninghe' kreeg ik contact met **Jan Luyssaert** *die me de onderstaande teksten bezorgde. Ze zijn, volgens mij belangrijk voor de kennis van de oorlog in de streek.*
Vandaar dat ik met genoegen en met dank aan Jan, deze teksten hier opneem.

Wie is ***Jan Luyssaert?***

Hij is in 1943 geboren in Kortrijk als oudste in het gezin van Jozef Luyssaert (°Oostvleteren 1915 - †Heestert 2000) en Suzanne Debruyne (°Reninge 1914 - †Heestert 2008). Hij studeerde Germaanse filologie aan de Universiteit Gent en was tijdens zijn beroepsloopbaan lector Duitse taal en Duitse geschiedenis aan de Hogeschool Gent.Hij stichtte in 1970 in **Nevele** samen met een paar dorpsgenoten de heemkundige kring Land van Nevele (www.landvannevele.com) en was van 1970 tot 2006 voorzitter van deze vereniging

In publiceert in diverse tijdschriften taalkundige- en geschiedkundige artikelen. De geschiedenis van zijn voorouders heeft hem van jongs af aan geboeid en hij leerde de geboortestreek van zijn ouders kennen tijdens de vakanties bij zijn grootouders in Oostvleteren. Over zijn voorouders schreef hij "De afstammelingen van Pieter Winoc Luyssaert (1787-1871) en Colette Cecile Charlet (1786-1869) uit Reninge" en "Vierhonderd jaar voorouders van Lydie Vandermeersch (°Reninge 1879-†Oostvleteren 1956)".

Jan Luyssaert aan't peinzen…

'Little Brave Reninghe was een organisatie van het Davdisfonds, de K.V.L.V. en de Soldatenbond samen.

DE OORLOGSMAANDEN 1914 TE RENINGE IN HET DAGBOEK VAN RENÉ DEBRUYNE (1880-1966).

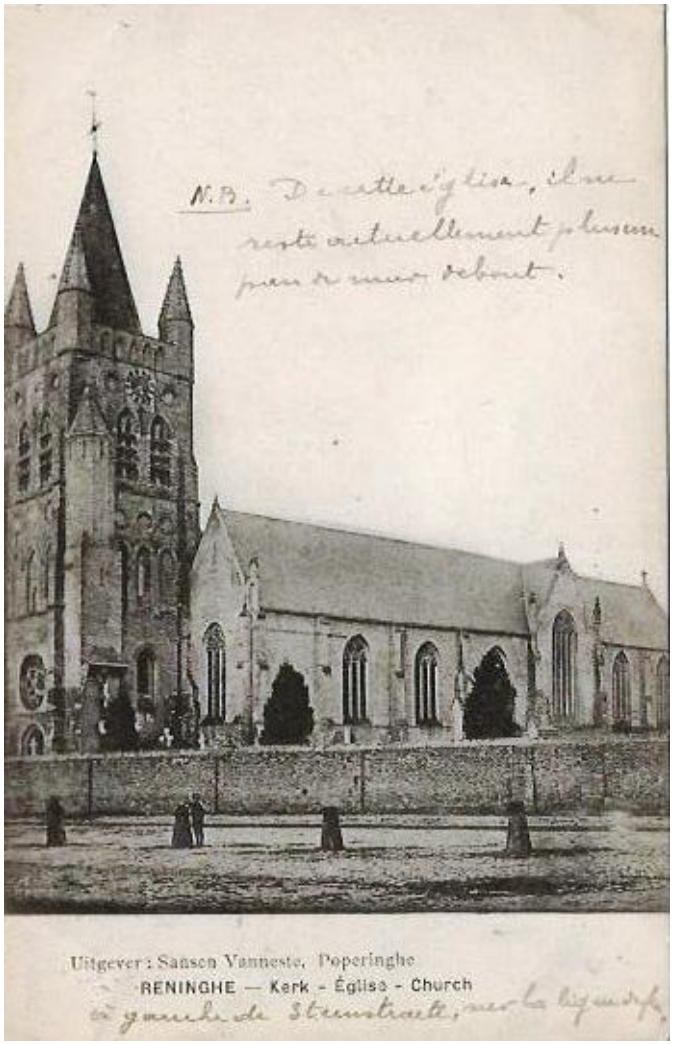
Door de goede zorgen van **Maria Debruyne** is een schriftje bewaard van onze voorvader **René Debruyne** waarin hij - naast enkele rekeningen - twee lange teksten heeft neergeschreven. De eerste tekst is zijn levensverhaal, de tweede is zijn relaas van de oorlogsmaanden 1914 in Reninge.
Het eerste verhaal, de levensbeschrijving van **René Debruyne**, heb ik in 1971 ter gelegenheid van een familiefeest in gestencilde vorm uitgegeven. De tweede tekst, de oorlog 1914, heb ik in 1975 op een familiefeest uitgedeeld. Tussen 1971 en 1991 liggen twintig jaar... In die voorbije twintig jaar is de familie met vele leden aangegroeid, daarom vind ik het ogenblik gekomen om de teksten opnieuw uit te geven maar nu voorzien van geschiedkundige- en taalkundige commentaar.
Het schriftje meet ongeveer 14,8 op 9,5 cm. Beide verhalen zijn in potlood geschreven en beslaan samen 81 bladzijden.
René Debruyne schreef zoals hij sprak: duidelijk, levendig, direct. Zeker in zijn oorlogsverhaal voel je de angst en de spanning in zijn gebalde, korte, krachtige zinnen. Naarmate zijn (onuitgesproken) angst stijgt worden de zinnen korter en aangrijpender. Maar zoals het wel meer gebeurde in zijn tijd schreef hij zelden leestekens, wat het voor de moderne lezer soms moeilijk maakt om het verhaal te volgen.

Volgens mij werd het dagboek niet dag per dag bijgehouden - daarvoor waren de oorlogsbeslommeringen te groot - maar wel in grotere stukken neergeschreven. De tekst is in hetzelfde handschrift geschreven, soms zie je dat het potlood gescherpt werd. Nergens is een regel vrijgelaten tussen de afzonderlijke notities.
Zonder te willen afbreuk doen aan de stijl en de taal van René Debruyne heb ik de tekst in de vorm van een dagboek omgewerkt. Woorden of wendingen die in onbruik geraakt zijn heb ik tussen haakjes verklaard.
Waar het mogelijk was heb ik het verhaal getoetst aan andere getuigenissen uit die tijd o.m. aan het dagboek van **Celina Wullepit uit Reninge**, dat mij welwillend ter beschikking werd gesteld door E**.H. Frans Wullepit en zijn zuster Margaretha** uit Rumbeke. Uit een vergelijking van die twee eigentijdse getuigenissen blijkt dat onze voorvader over het algemeen een goed waarnemer was en dat hij de feiten waarheidsgetrouw heeft neergeschreven.
Zijn oorlogsrelaas loopt tot op de allerlaatste bladzijde van het schriftje en eindigt op maandag 7 december 1914. Of het verhaal later werd voortgezet kon ik niet achterhalen. Ofwel zijn de volgende schriftjes verloren gegaan ofwel waren de oorlogsomstandigheden zo slecht dat René Debruyne niet meer de mogelijkheid had om zich aan het schrijven te zetten. In december 1914 werd Reninge aanhoudend gebombardeerd. Op 28 december 1914 werd mijn moeder Suzanne Debruyne geboren op de voute terwijl het huis daverde op zijn grondvesten.
In januari 1915 verliet het gezin Debruyne-Vandermeersch Reninge en vestigde zich in Oostvleteren. Voor goed. Aan de hand van brieven en andere documenten zouden we het leven van de families René Debruyne en Francis Vandermeersch in de volgende oorlogsjaren kunnen samenstellen, maar dat is een verhaal voor later...

Ik dank heel oprecht alle personen die me op de een of andere manier hebben geholpen bij de uitgave van dit dagboek, vooral Maria Debruyne (Ieper), mijn ouders Jozef Luyssaert en Suzanne Debruyne (Avelgem), E.H.Frans en juffrouw Margaretha Wullepit (Rumbeke) en Els Feryn, bediende in het gemeentehuis van Reninge.
Jan Luyssaert

HET BEGIN VAN DE OORLOG

Servië was 2 provinciën genomen geweest door Oostenrijk: Bosnië en Herzogowina.
Met leden ogen, bijna met een oorlog ging dit voorbij, enige jaren, misschien 5-6. De kroonprins van Oostenrijk vond dat ze rijp waren voor een bezoek, alhoewel hij brieven gekregen had dat het er niet pluis zat. Nu, hij ging toch en wierd verraderlijk dood geschoten te Serajevo.
Alles was onderzocht en het kwam uit. Hooggeplaatste Servische ambtenaars zaten ertussen. Na 28 dagen eindigde dit met een oorlog tusschen Oostenrijk en Servië[1].

Maar wat sleepte dit niet mee voor gans Europa! Rusland, bondgenoot van Servië, Frankrijk en Engeland spraken voor Servië. Duitsland dan voor Oostenrijk met Italië, ook bondgenoot. En de oorlog van 1870 tussen Frankrijk en Duitsland nooit kunnende vergeten, waarin Frankrijk het onderspit gehad had, van daar de verwikkelingen waar België tussen zat.
Na veel praten onder het volk werden de klassen 1910-11-12 binnengeroepen op woensdag en donderdag 29 en 30 juli. Dit gerucht verging nog al gemakkelijk, maar gedurende de nacht van 31 juli op 1 oogst tussen vrijdag en zaterdag, nog 10 klassen tot 33-jarige ouderdom dan.[2] Maar welke grote verslagenheid!

De noodklok in het midden van de nacht, geloop van burgemeester, gendarmen, politieagenten. Welke indruk op de mensen. Eenieder was aan de grond genageld. Hier zag men de mensen in troepen van 5-6, daar en ginder hetzelfde. Niemand kon werken

---

1. Onder hevig protest van Servië werd Bosnië-Herzegowina in 1908 door Oostenrijk (de Donaumonarchie) geannexeerd. Op 28 juni 1914 werden de Oostenrijkse troonopvolger Frans Ferdinand en zijn gemalin in Serajewo door een Servisch nationalist neergeschoten. Dit was de aanleiding tot de Eerste Wereldoorlog.

2. Op 29 julil begon België met de mobilisatie van haar troepen. De regering beperkte zich tot het oproepen van slechts drie lichtingen en liet aan de gezanten weten dat deze manschappen enkel moesten dienen om de grenzen te bezetten. Op 31 juli werd dan de volledige mobilisatie afgekondigd (R. CHRISTENS, K. DE CLERCQ, blz. 13).

van bediet (de zaak die verhaald wordt, de gebeurtenis).
Gans de dag, de zondag las men de verslagenheid op eenieder en eenieder had geen ander koetnancië (gespreksonderwerp).
Te meer er liep in 't woord dat er nog klassen zouden binnen moeten. Paarden, velo's, camions, alles was opgeëist, dat alles om de grens te bewaken.
Maar wie geloofde het?
Bijna niemand.
Alles geschiedde toch in orde en tucht en eindigde met de wezenlijke (werkelijke) oorlog.
Toen al de ongemakken zich wegstieten doordat Duitsland Frankrijk binnenviel langs 't Groothertogdom Luxemburg, was de bom gesprongen de 3 oogst 1914.
Maar ook België zat erin. Duitsland wilde kost wat kost door ons land. Eerst vroeg het om doorgelaten te worden naar Frankrijk maar daar het niet toegestaan wierd trokken zij het wapen tegen ons.

Maar hij (de Duitser, Duitsland) was toch op ons begoest (had zin naar ons) en zijn doel was België inpalmen, Frankrijk vernietigen en terzelfdertijd Engeland, Frankrijks bondgenoot, een les geven. Nu, de Belgen waren het gewaar en verzetten er zich tegen uit al hun macht.
Hun (Duitslands) doel was Luik met de forten bemachtigen en dan vooruit het binnenland in.
Ze rekenden hiervoor 2 dagen werk en 5 dagen verder (later) zouden ze in Parijs zijn. Maar hoe deerlijk zijn ze bedrogen.

VISÉ. — De toestand waarin straat en stadhuis zich thans bevinden.

De dinsdag 4 oogst waren hun eerste ontmoetingen te **Visé** en de Duitsers werden met grote verliezen teruggeslagen. Des anderdaags nogmaals herdaan maar niet minder rammeling kregen ze. Maar wat jammerlijken (ellendig) invloed dit had op gans het land. Handel en nijverheid lagen gans stil. Gelijk wie een nieuw stuk in de maak had zegde af. Niemand moest (kon) bijna iets doen. De frontieren (grenzen) van al de naburige landen waren toe. Niets kon weg, niemand

binnen. Na enige dagen werden Frankrijks grenzen geopend. Maar de Duitsers die al veel mannen verloren hadden in Luik staken maar altijd nieuwe bij, totdat ze ten laatste Luik binnenrukten en de forten vernielden. Nu waren ze de Maas over, als het ware door het vallegat. Nu staken ze gedurig mannen bij. Niet zonder vechten leden ze grote verliezen te Diest en Tienen, maar ze hadden de hoop (massa) van het volk en staken gedurig nieuwe bij. De Belgen waren alleen want Frankrijk was niet rap om te mobiliseren, Engeland ook niet, daarbij zaten die over zee.

ZONDAG 16 AUGUSTUS 1914
Op zondag 16 oogst werden alle brieven ingehouden en dan verder maar uitgedeeld met 4 dagen vertraging.

DONDERDAG 20 AUGUSTUS 1914
Op donderdag 20 oogst kregen ze geen gazetten meer. Brussel was bezet door Duitsers. Deze stad was open en zonder slag of stoot konden ze binnen. Mits een oorlogschatting van 200.000.000 lieten ze de stad ongedeerd maar hielden ze toch in hun macht. Maar wat toeren (streken) steken ze niet uit rond Brussel, Mechelen, Leuven en omstreken; ganse dorpen platgebrand, velen vermoord, de mannen genomen en met geweld weg van de streek.
Die werden bijna allen in de Vlaanders gestoken, nadat ze dagen en sommigen weken in lijden en benauwdheid verkeerd hadden. Velen werden naar Duitsland gevoerd, zonder eten of drinken, tot 3-4 dagen op de trein of in de gevangenis. Sommigen werden bedreigd met geweer, velen werden hun huis in brand gestoken. Liepen ze eruit dan werden ze doodgeschoten.
Op onze parochie waren we vermaand dat er uitwijkelen zouden gezonden worden op 30 oogst.

WOENSDAG 2 SEPTEMBER 1914
Op woensdag 2 september kwamen ze toe rond 3 uur in de namiddag met 165 voor Reninge. Een speciale tram vol voor Merkem, Reninge, Oost-en Westvleteren, Krombeke.
Degenen die verderop moesten riepen om water vanuit de tram en het naaste gebuurte kwam vlug met hele seulen (emmers) want velen hadden van daags te voren niet gegeten of gedronken want in Antwerpen en in Gent waren ze overlegd (?) en de hoop (massa) was te groot.
Van rond Tienen tot Charleroi, overal waar ze voorbijgingen naar de Franse grens, was alleman weggestiet (weggedreven), weggelopen.
Ook vele vrouwen, toch mochten sommige blijven bij de kinders. Nu, de mannen waren op de plaats (= van Reninge) in reken (rijen) van 5 gesteld.

Rond de honderd werden in de knechtenschool (jongensschool), rond de dertig in de meisjesschool en de overige in het oudmannenhuis[3] ondergebracht. Wat deed het aardig (vreemd) zovele mensen, meest mannen, rond de 140, jong en oud, rijk en arm, het grootste deel met kloeven (klompen) aan en op hun weekse gekleed.
We hadden er hier meest van Grimbergen, boven Brussel, van Tamines, tussen Charleroi en Namen en enige van Leuven. Als ze bekomen waren, waren ze allen bijna onverzadigbaar in eten en drinken. Op de parochie was rondgegaan, van zo haast het geweten was, om bedding (slaapgelegenheid) en gesnei (stro) en tegen dat ze moesten slapen gaan had elk een bed paljas par terre (Fr. paillasse, strozak op de grond) met eronder stro. Wie het meest tijd had op de parochie gelastte zich met eten gereed maken. De een gaf dit, de andere dat en ze aten maar, altijd zonder te grote kosten voor de parochie.

Enkele verhalen van vluchtelingen heb ik hier weggelaten omdat ze niets te zien hebben met de feiten in Reninge.

DAGELIJKS LEVEN

Nu van ons leven gesproken. In het begin van de oorlog viel alles stil. Ik had voor rond de drie weken werk te voren en gerocht (geraakte) bijna uit (=het werk). Mijn knecht[4] bezorgde ik rap een plaats bij de boer. Maar in twee, drie weken herleefden de mensen toch op de streek en deden weerom het heel nodige (allernoodzakelijkste). Ge moet weten in het begin had zelfs het vermaak opgehouden, zo verslagen aan de grond waren de mensen overal. Geen vette beesten werden verkocht en de marchands (handelaars) die durfden kopen wonnen veel geld: goedkoop kopen, duur verkopen.
Maar Brussel was toe en het moest gaan met trukken (listen), niet zonder riskien (risico's) alles gepakt te worden.
Nu, de marchands deden het toch. Er is ook veel schaarsheid van klein zilver- of goudgeld, want papier duchtte (vreesde) eenieder, moesten we verliezen en ingelijfd worden, papier zou niet aanvaard worden.

---

[3] De zusters van het Vallaeys-gesticht waren met hun oude en zieke mensen naar Westvleteren gevlucht (L. DEBAST, blz. 44). De varkens bleven op de hoeve lopen en werden door Emiel Luyssaert en René Debruyne geslacht. René Debruyne voerde het vlees met de kruiwagen naar het nieuw onderkomen van de ouderlingen in Westvleteren, in het schoolgebouw rechtover de abdij.

[4] Op 2.3.1912 had Cyrille Berteloot uit Klerken (°Hollebeke 11.2.1899) als knecht zijn intrek genomen bij René Debruyne (Gemeentearchief Reninge, Bevolkingsregister 1910-1920, deel 1).

Maar men kon niet anders dan aanvaarden wilde men voort wat affairens (zaken) doen en niet alles ...(onleesbaar). Uit deze netelige toestand moet ik nogmaals de relisie aanplichten (de godsdienst aanbevelen) aan al wie mijn regels leest. En tot bewijs: al wie aan geen godsdienst hielden waren de minst sterken, de benauwdsten. Meestal waren ze het meest getroffen in hun dagelijks leven, daarbij ze konden zich niet schikken naar de wille Gods.

ZATERDAG 12 SEPTEMBER 1914
Zo zijn we gekomen tot zaterdag 12 september.
De Duitse voorposten werden gezien te **Zuidschote**.
17 man met velo's die ze pakten, die de telefoon afsneden om verrassingen te vermijden, ook om de streek af te zien.
Ze waren gekomen van Moorslede en deden mannen hen de weg tonen van parochie tot parochie. Onder andere van Moorslede moest meekomen naar Zuidschote Maurice Dejonckheere van Reninge, daar in smidsedienst.
Hier waren het anderen: de veldwachter en controleur der trams, langs "'t vuilvoordeke", "winnegoote", Woesten, Oostvleteren. De mensen waren verslagen bij het horen want velen rekenden op een grotere hoop troepen en waren met hun bezoek niet gediend.

Er komen een 15-tal Duitse soldaten voorbij te Zuidschote; de volgende dag een 200-tal ruiters door de gemeente Reninge. Zij maken het niemand lastig, maar wekken argwaan op bij de bewoners (C.WULLEPIT).

ZONDAG 13 SEPTEMBER 1914
Des anderendaags zondag 13, 's morgens, werden dezelfde mannen gezien rond 4‿ op Reninge, verder op Noordschote, Merkem, Houthulst, waar ze opgewacht werden door troepen en er enige gedood en gekwetst werden. Drie gerochten (geraakten) weer bij de hoop. Maar hetgeen voorzien was gebeurde. In de namiddag 2‿ kwamen 207 peerdemans (mannen te paard) ons dorp binnen. Welke schrik bij eenieder! Wat zouden ze doen? Zou ons dorp

platgebrand worden? Ze waren daar. Eenieder was verrast, niemand ging op rout (op weg) en de telefoon was in veel plaatsen af(gesloten).
De vluchtelingen hadden ze eerst in 't oog.
Die kwamen de kerk binnengelopen, want het was tussen vespers en lof, kruisweg, de tweede statie was aan de gang, in volle galop naar hun kinders die bij de zuster zaten zeggende:
"De Duitsers zijn daar!".
Eenieder buiten, ik ook.
Als ik buiten kwam was het eerste koppel paarden rechtover het wethuis.
Toen kwam al meteens een veloman de kerk opgereden, zag er boos uit, keek omhoog en zei: "Ne lud" (niet luiden).
Camille Caestricht, *(waarschijnlijk Camille Castryck)* smid Maenhoet en ik liepen de trappen op en bevalen niet voort te luiden (er wierd geluid gedurende de kruisweg). Dit was al rap gedaan.
We keken door de klokgaten: heel de route (weg) van halfweg Noordschote tot Reninge was bezet. We geloofden dat er wel 2.000 waren.
Nu, ze gingen wijd en met getweeën (twee per twee). Als ik weer beneden kwam was intussen gans de plaats vol of zo goed als. Ik zag ze binnengaan bij Julien Caestecker en Maurice Plateel, bakkers, daar namen ze en aten hun goest (goesting).
De officier gaf een bon op papier, de waarde van hun genomen waar. Intussen had ik op mijn huis gepeinsd. Lydie[5] was alleen met Gerard, maar ik kon maar moeilijk door aan de hoek van de Zwartestraat.
En om door de wapens te drommen (dringen), ik deed dat niet gaarne. Nu, ik peinsde, ze zullen minst doen aan de vrouwen. Ik bekeek ze heel goed van op enige meters afstand: in 't algemeen zijn het sture doordragende (doordringende) gezichten, niet te fel, 60-70 kilo's, ieder gewapend met geweer, revolver, lans van ten minste 2 meters lang en sabel, goed gewapend. En in zulken tijd, en ons vijanden, geeft dit een alles behalve goed uitzicht. De mannen zagen er moedeloos, vermoeid en de paarden uitgeput uit. Zoals we later vernamen hadden ze een ontmoeting gehad 's morgens te Handzame en Esen en er mannen verloren.
Dit hielp er misschien ook aan (dat was misschien ook een reden).
In 't voorbijgaan hadden er twee Lydie ook bezocht, wijzende naar gebitten (ijzeren mondstukken voor paarden). Ze toonden weekgebitten (gewone gebitten) en zegden: "nog". Nog bijgehaald van dezelfde soort.
Ze dachten misschien beter te varen met de meester - ik - en vroegen naar de "maitre", waarop Lydie ze de meter gaf. Dan zegden ze "messen" wat voorzeker wilde zeggen "ge mist" of "verstaat me niet" en ze gaf hem schoenmakersmessen.
Daarna vroeg hij een tang, wrong een gramet (stormband, kinketen van een paard, Fr. gourmette) af en ging buiten, tot grote verlichting van Lydie die wel niet te benauwd was, maar hem toch liever buiten had.
Verder vertrokken ze al Oostvleteren en Proven, kregen daar een verrassing en het overschot is weggelopen, voorzeker naar Frankrijk. Ge kunt wel denken dat er daar veel over gepraat wierd en veel vrouwen bijzonder benauwd waren. Na deze passade (gebeurtenis) waren de mensen nog minder stout (stoutmoedig).
Binst de dag deden de mensen peinzende of moedeloos hun werk, geen nutteloos gerucht, geen gezang, geen gespel, geen kermissen, geen velo's nutteloos of speelreis (plezierreis).

VRIJDAG 2 OKTOBER 1914

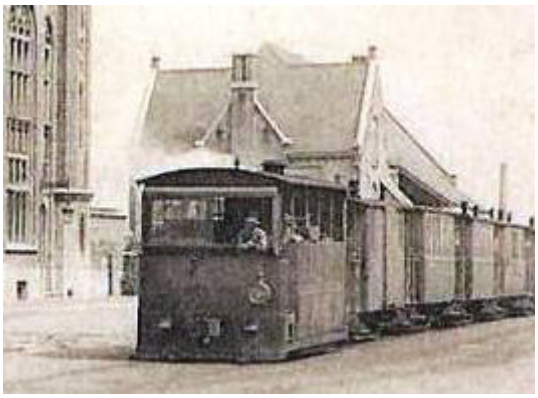
[5] Lydie Vandermeersch was de echtgenote van René Debruyne. Sedert hun huwelijk op 15.7.1903 hadden René en Lydie een gareel- en schoenwinkel in de Zwartestraat nr. 8 te Reninge.

We zijn nu de 2e oktober. De dagen zijn ferm (fel) gekort. Na acht uur, niemand of bijna niemand hoort men op straat. De deuren op dit uur gesloten, de lichten uit, droevige tijd. Daarbij, bij eenieder altijd de angst: zullen we mogen in onze streek blijven. Bijna bij eenieder liggen de pakjes gereed om op het eerste sein te vertrekken, verderop, misschien naar Engeland indien we er kunnen geraken.

ZONDAG 4 OKTOBER
Nu zijn we de 4e oktober geweest. De zondag geen ander koutnantie (gespreksonderwerp) dan de oorlog. Er is sprake van dat de Duits in aantocht is op onze streek. De een spreekt van honderd hier, van duizend daar, niemand hecht er veel geloof aan. Toch ondervonden we maar al te goed dat er waarheid achter zat.

MAANDAG 5 OKTOBER 1914

De maandagmiddag, **de laatste tram**. Als we dat gewaar wierden zegden we: slecht voorteken.

DINSDAG 6 OKTOBER 1914
De dinsdag werd gezegd dat er veel Duitsers waren in Menen.

WOENSDAG 7 OKTOBER 1914
De woensdag waren ze reeds in Ieper, volgens de optelling van passeeren (voorbijgaan) per minuut uitgerekend, rond de 80.000.
In Ieper namen ze bezit van 't stadhuis en de statie. De wachtzaal van 1ste klas diende voor stalling der paarden.
Daarbij robberden (roofden) ze Heursels goudwinkel en trokken op naar Vlamertinge waar ze bezit namen van de statie. Ze ontredderden er door de rillen (rails) uit te smijten, namen paarden en voeder en trokken verder naar de bergstreek Reningelst, Loker, Westouter, Dranouter en omstreken, waar ze graan opeisten, paarden, van alles de donderdagmorgen en -middag. De woensdag hadden we het bezoek van 6 Engelse mitrailleuzen (machinegeweren) bezet ieder met zeven struise, schone mannen.
Rond de middag, de donderdag, 1 Belgische bezet met 3 mannen en vliegmachines, bijna de dagen door boven ons hoofd, van alle natiën.

Tachtigduizend Duitsers is wel een schromelijke overdrijving. In de nacht van 7 op 8 oktober 1914 verscheen een groep van 8.000 Uhlanen onder bevel van generaal von der Hollen te Ieper en bracht er de nacht door. De enige nacht dat de Duitsers Ieper bezetten (L.SCHEPENS, blz. 15).

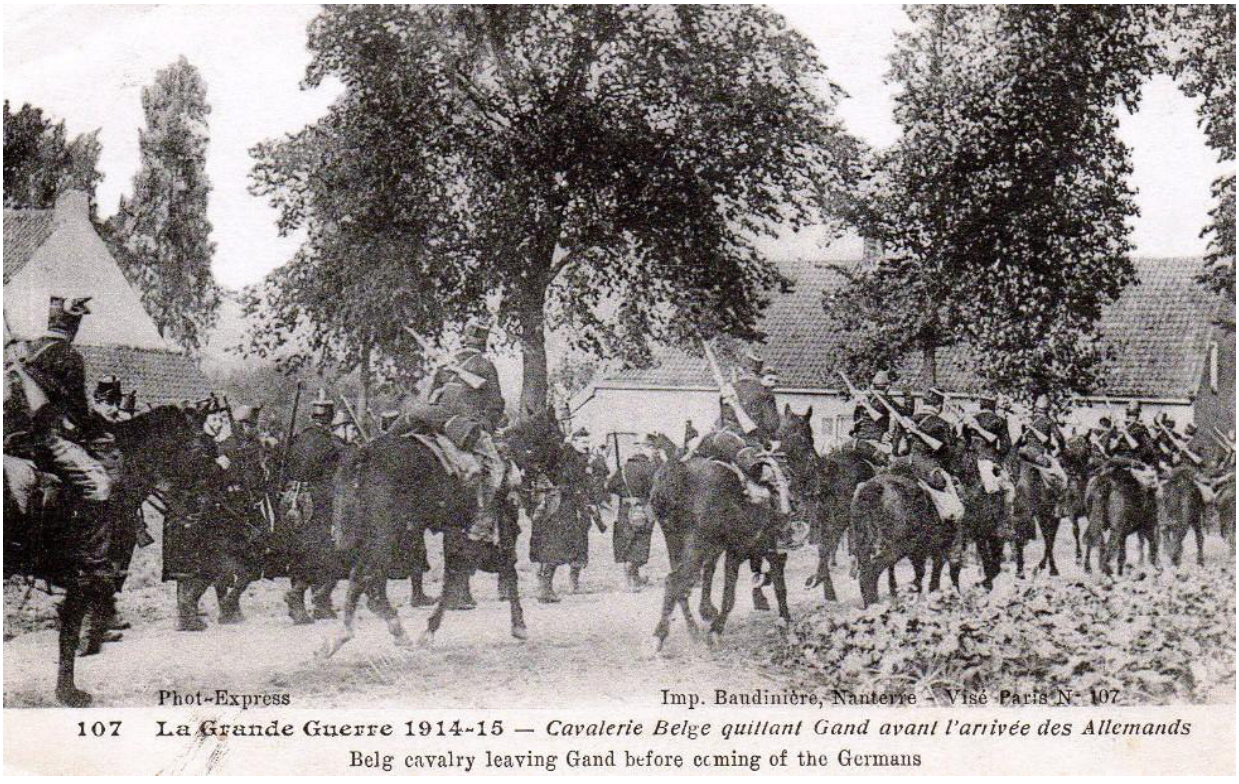
DONDERDAG 8 OKTOBER 1914 EN VRIJDAG 9 OKTOBER 1914
De donderdag en vrijdag vluchtten al de mensen van bovengenoemde bezette streek, veel naar Reninge, maar nog meer al over de IJzer naar Lo en Pollinkhove, met wagen, kar, hondekarren, voituren (rijtuigen), zelfs stootkarren met vrouwen, kinders, pakjes, bedding (slaapgerief), ook

veel mannen. De vrijdag kregen we nog een aardig geval (vreemd voorval). Brouwer Vaneecke uit Zuidschote kwam op het dorp in velo, zeggende: "De Duitsers komen achter en nemen al de jonge mannen op voor hun leger". De mensen waren allen aan de grond genageld en verschrikt, ze rilden en liepen de broeken (weiden langs de IJzer) in. Ik heb ook mijn vest (jas) gereed gehad maar na onderzoek vond ik dat het één was die wilde de mensen bang maken. Maar zijn truuk kwam hem duur te staan in betaling en proces.

ZATERDAG 10 OKTOBER 1914
De zaterdag kwamen er altijd patrouilles Belgische soldaten, kleine groepen.

ZONDAG 11 OKTOBER 1914
Zondag: meer (groepen) van rond de honderd man tezamen en volgens het zeggen, te Lo, met duizenden. Nu zijn we als het ware op een eiland, de bruggen opengedraaid, geen tram, geen gazet, niet mogen in velo rijden, nog een Duits bezet (bezetting) en we zijn in een klein Luik.
De zondag liep in het woord dat de Duitsers de forten genomen hebben te Antwerpen, dat de Belgen allen rond onze streek gestoken waren en vervangen door Engelsen, dat een groot deel onzer officieren vals waren, in één woord: niet goed.

MAANDAG 12 EN DINSDAG 13 OKTOBER 1914

Maandag, triestige dag. Van 's morgens mitrailleuzen en soldaten, des avonds kregen we maar (bericht) dat Antwerpen ingenomen was. Eenieder was wenen toe.

We kregen een bezet (groep) soldaten die moesten patrouilleren op de plaats.

Die zijn ontmoedigd, versleten.

Die arme drommels kregen eten, drinken, tabak, wat stro en balen (jutezakken) want ze moeten overhands (om de beurt) 2 uren de wacht doen in iedere straat en de andere uren op het stro langs het kerkhof, langs de grillië (traliewerk).

't Is om een versteend hart te breken, en - gelijk ze zeggen - het is lastig ons best te doen en altijd moeten lopen, nu het laatste hoekje grond van het land verdedigen.

Sedert acht dagen horen we gedurig schieten met het kanon, schijnende te komen van voren (vooraan in) Frankrijk. En dit horen is soms zo hard dat we daveren waar we ook zijn. Dinsdag hetzelfde.

WOENSDAG 14 OKTOBER 1914

De woensdag kregen we een schoon gezicht. 5 vliegmachines tezamen bewogen zich in de lucht in alle richtingen en van alle naties. De Duitse werd neergehaald.

Te Ieper geschoten en gevallen te Brielen, waar de 4 inzittenden, officiers, gevangen genomen werden.

Maar met de avond veranderde de zaak. Rond vijf uur ⌒ hoorden we een gerucht (lawaai).

We gingen zien en langs de route (weg) van Lo kwam een zwerm Belgische soldaten, allen (rond de 30.000) van de kanten van Lo tot Veurne.

Bijna het overige van het Belgische leger kwam daar voorbij met mitrailleuzen, kanonnen, alles wat ze van node hadden.

Of we allen keken hoeft niet gezegd. Nog nooit geen of weinig soldaten gezien en nu, met hoeveel duizenden weet ik niet. Nu, om kort te maken ze passeerden van 5 uur 's avonds tot 3 uur des morgens en dit altijd bijna al lopen.

Ze trokken allen de streek van Merkem en Zuidschote op. Bij het naar huis gaan was eenieder soort onthutst bij het zien van dat alles. Vooral in zulk een beroerde tijd is zo'n gezicht ontstellend. Zo veel wapens.

DONDERDAG 15 OKTOBER 1914
Maar 's anderdaags, donderdag, kwamen al die mannen terug. Dat was voor mij en eenieder een hele teneerslaging. Ik zegde, we zijn overwonnen. Veel van onze soldaten zegden het ook. Gelukkig, het was nog zo niet. 's Avonds kwamen duizenden Franse soldaten binnen al de Zwartestraat. Dat gaf ons moed.
Tegen de avond komen weer soldaten voorbij, we logeren er twee (C.WULLEPIT).

VRIJDAG 16 OKTOBER 1914
Wullepits molen Pijpegaêle omgeworpen. 's Vrijdags kwamen er heel de dag. Maar met de hoop (hoeveelheid, massa) kwam ook de schaarsheid. 5 maal op deze dag waren we zonder brood. Onze manschoen (herenschoenen) werden we uitgevochten, nooit hebben we er méér verkocht, al de manschoen welke we in huis hadden.

Rond 8 u komen soldaten aan van de Belgische Genie. Twee officieren komen langs alle kanten onze molen bekijken. Zij beweren dat het een mikpunt is voor de vijand, en spreken ervan hem omver te werpen. Dit nieuws is voor ons een donderslag. Wij bidden en smeken, maar te vergeefs: ze willen zelfs naar ons niet luisteren. "De Duitsers rukken snel vooruit" zeggen ze, "dus het is hoogst nodig de molen te dynamiteren."
Daar het een houten molen was, trachtte Arthur nog te bekomen dat hij de zware balken mocht doorzagen, maar ook dat wordt geweigerd. Uiteindelijk nemen ze de beslissing. Ze raden ons aan, de stoors en gordijnen weg te nemen voor de vensters, daar mogelijks enkele ruiten kunnen stukspringen. Wij weten niet door welk voorgevoel, maar in grote haast brengen wij alles in veiligheid wat maar enigszins breekbaar is.
De soldaten plaatsen het dynamiet; wij moeten ons een 200 m ver verwijderden, en het is van op die afstand dat wij onze schone molen, waaraan wij als kind zoveel mooie herinneringen hadden bewaard, onder een oorverdovend gedruis zien ineenstorten.
Maar niet alleen de molen, ook het woonhuis is vernield; al de andere gebouwen hebben, door de grote hoeveelheid dynamiet, gedaverd op hun grondvesten. Niet één dakpan is op haar plaats gebleven en de meeste zijn gebroken. We komen terug in huis om daar vast te stellen dat binnenin de schade even groot is. Niet alleen alle ruiten zijn stuk, maar ook alle deuren zijn uit hun voegen en versplinterd. En tot overmaat van ramp werd alles, dat wij dachten in veiligheid te hebben gebracht in de kelder, verbrijzeld door een venster, dat door de geweldige luchtverplaatsing, in de hoek van die kelder terecht kwam, net daar waar wij al het breekbare bijeenbrachten. Geen pen kan beschrijven wat wij die dag geleden en geweend hebben (C.WULLEPIT).

ZATERDAG 17 OKTOBER 1914
's Zaterdags kwamen nogmaals troepen, ganse zwermen paardevolk, ook gans de volgende nacht.

ZONDAG 18 OKTOBER 1914
's Zondags meest mannen van 40-47 jaar, gans de dag, van 's morgens vroeg. Ook hadden we elke nacht 5 tot 12 soldaten te slapen. We hoorden dat de toestand verbeterd was maar zagen overal op onze streek toebereidselen van oorlog: grachten maken, kanons placeren (plaatsen) in de weide nevens de Knock (Fort Knokke) van langs de kalseide naar Zuidschote.

Op 18 oktober brak de slag aan de IJzer los, van Nieuwpoort tot Fort Knokke, langs de IJzer (L.SCHEPENS, blz. 21).

Den 18 Oktober 1914 kwam het Belgisch leger, na zijn ongelukkigen aftocht uit Antwerpen en door het Duitsche leger achtervolgd, zich verschansen op de oevers van den Yzer en de Yperlee, aan de onder den oorlog zoo dikwijls genoemde plaats "Drie Grachten" waartegen de Duitschers zoo dikwijls hun troepen hebben afgezonden in ijselijke gevechten. De "Drie Grachten" liggen maar, vogelvlucht, twee duizend meters, op afstand van Reninghe: dat wil dus zeggen dat dit schoone dorp midden in de vuurlijn was.
Allerdroevigst was het schouwspel dat het Belgisch leger bij zijn aankomst te Reninghe opleverde: zonder voedsel, zonder voorraad, noch voor paarden noch voor kanonnen, zonder schoenen aan de voeten, uitgeput door den langen tocht en het aanhoudend vechten, waren onze soldaten de verontmoediging nabij (...) Het hoofdkwartier van het Belgisch leger werd gevestigd in het klooster der Zusters Annuntiaten. Oogenblikelijk werd het bevel uitgevaardigd loopgraven aan te leggen, de zware kanonnen te plaatsen, de windmolens neer te hakken (...) (L. DEBAST, blz. 39-42).

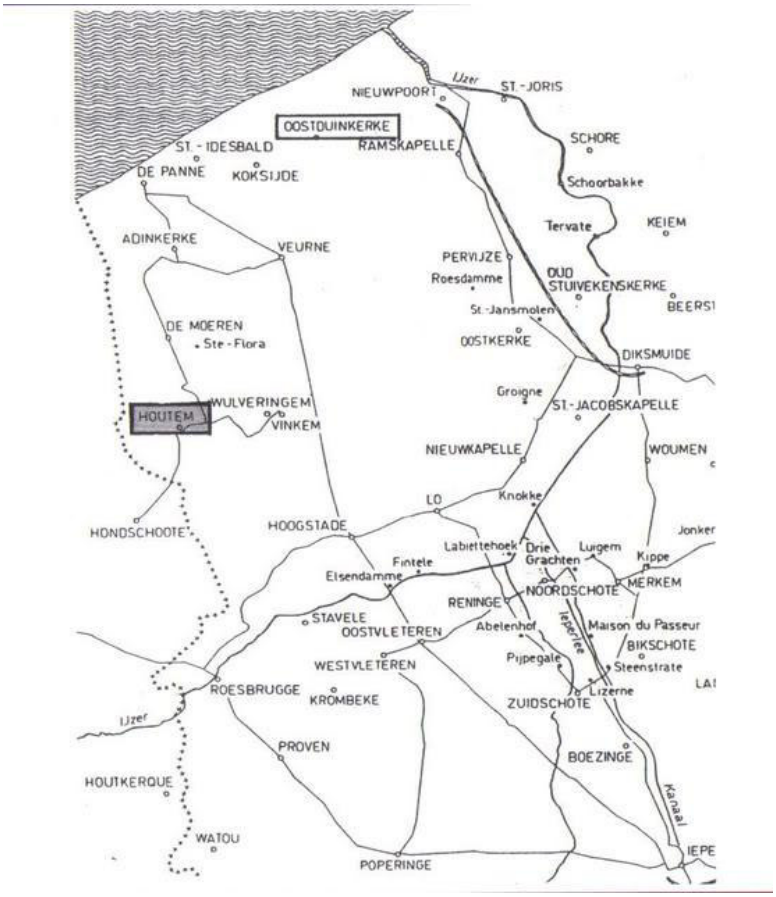
MAANDAG 19 OKTOBER 1914
De maandag hoorden we dat Esen, Klerken en omstreken beschoten waren, de vluchtelingen begonnen toe te komen.

DINSDAG 20 OKTOBER 1914
De dinsdag kwam een zwerm vluchtelingen toe van vader Debruyne's[6] en rond de 25 personen van Houthulst. Getracht al die mannen te logeren tot op de smissezolder[7] en beneden.

---

[6] Karel Louis Debruyne (°Klerken 17.6.1849-+Izegem 5.5.1926) en Louise Ghesquière (°Esen 9.9.1852-+Reninge 6.5.1939) woonden in Klerken.

De vijand echter naderde met rasse schreden. Het hoofdkwartier werd den 20e in den vroegen morgen naar Alveringhem overgebracht. Aanhoudend trokken er groote troepen vluchtelingen door het dorp: 't waren meestal lieden van Merckem, Woumen, Houthulst, Noordschoote, die have en erf achterlieten en hun redding in de vlucht zochten.
Dien dag zag men hoopvol een afdeeling Fransche soldaten, met aan hun hoofd luitenant Fouchard, Reninghe bezetten, ten einde de uitgeputte Belgische strijders te vervangen, want de strijd ging levendig losbranden: daar viel niet aan te twijfelen. Ook maakten het meestendeel der bewoners oogenblikkelijk aanstalte om op de vlucht te gaan (...) (L.DEBAST, blz. 39-42).

Wij denken bijna niet meer aan onze vernielde woning, want het gevaar nadert snel. Bij de kerk van Reninge plaatst men kanonnen. Men zegt dat het gevaar groot wordt rond Staden, Houthulst en Langemark. En we geloven het want de hele dag trekken vluchtelingen voorbij met hun familie, hun kleine kinderen, en de geringe huisraad die zij in hun vlucht konden meenemen. Het is een treurige stoet (C.WULLEPIT).

WOENSDAG 21 OKTOBER 1914

De woensdag verbruinden (verslechterden) onze zaken. De ene zegt gewin, een ander verlies. Om kort te maken, de Duitsers waren gekomen tot Merkem. Grote troepenbeweging. Rond de middag verslechteren de zaken zoveel dat we verplicht waren te vluchten naar Amand Backers te Elzendamme. Onze troepen, Belgische en Franse, trokken achteruit tot achter het dorp. De kanons werden er gezet.

DONDERDAG 22 OKTOBER 1914

's Anderdaags 's morgens donderdag 22 oktober begon het bombardement. Ik kwam 's morgens vroeg naar huis waar ik rond acht uur aankwam, juist de laatste minuten dat er iemand in het dorp mocht gaan.
Van zohaast ik het huis zag en ziende dat het opengebroken was kreeg ik vermoedens. Ons en eenieders huis was opengebroken. Meest boterpotten gepakt bij ons.
De schoenen hadden ze onderzocht en ziende dat de mans (herenschoenen) allen verkocht waren, hadden ze de andere, rond de 15 dozen, onderzocht, op een hoop geworpen en er petrol

---

[7] Het huis waar René Debruyne woonde in de Zwartestraat nr. 8 was vroeger een smidse geweest (Gemeentearchief Reninge, Bevolkingsregisters van 1901-1910 en 1910-1920).

opgegoten; schoebands (schoenveters) gepakt, zwepen, tafel- en schoenmakersmessen, in ruiling voor wat vuilgoed (vuilnis).
's Avonds bleef ik bijna gans alleen op het dorp en zorgde thuis voor het overige. Maar 's nachts lag ik niet rustig en gans gekleed in mijn bed want ik moest veel keren (draaien) wegens vagebonden, misschien die van de vorige nacht.

VRIJDAG 23 OKTOBER 1914
De vrijdag begon in stilte, maar rond de middag begonnen de Duitsers schrapnels te werpen (11 tot 12 uur).
Enige burgers waren 's morgens weergekeerd.
Maar dan was er een algemeen weglopen omwille van de kogels. Ik ook. Drie soldaten werden gedood, een op de koer bij Grimmelprez, twee in **de Zwartestraat** voor de smis.
Ik heb zien een paard doodschieten bij René Stickers in de weide, niet meer dan 25 meter was ik ervan.
Ik liep naar Oostvleteren, daar begon ik te beklagen gelopen te hebben, keerde weer en nu besloot ik niet meer te lopen.
Nu begon ik al mijn leder, alaam (werktuigen), schoenen te delven in de grond, denkende dat alles kon in brand geschoten worden (zonder sulfers (lucifers), brood, tabak, lamp ontstekende).

ZATERDAG 24 OKTOBER 1914
Zaterdag het eerste geweldig kanonvuur van 's morgens en dat gans de dag. Zo hevig dat gans het huis en de streek daverde. De uitslag bleef hetzelfde voor ons.

ZONDAG 25 OKTOBER 1914
De zondag konden we niet uitkennen (=uit de andere dagen). Met 7 mannen waren we in een gelezen hoogmis. Somberder, doodser kan men zich niets voorstellen. Vele nieuwe Franse soldaten werden ingezet. Lydie komt weder thuis[8].

[8] Op 21 oktober was ze gevlucht naar Elzendamme.

Men bemerkt niet dat het zondag is. We kunnen niet naar de Mis gaan. Het huis is vol soldaten. We brengen een beetje ons huis in orde, en elkeen bidt thuis. Het grootste deel van de inwoners van de Pypegalewijk is naar huis teruggekeerd; alleen de brouwer is nog niet terug (C.WULLEPIT).

MAANDAG 26 OKTOBER 1914

Maandag, matig kanonvuur. Ik haal geld en waarden (waardepapieren) weder van Elzendamme. De soldaten zetten ons aan te vluchten maar het is een list om te komen roven.

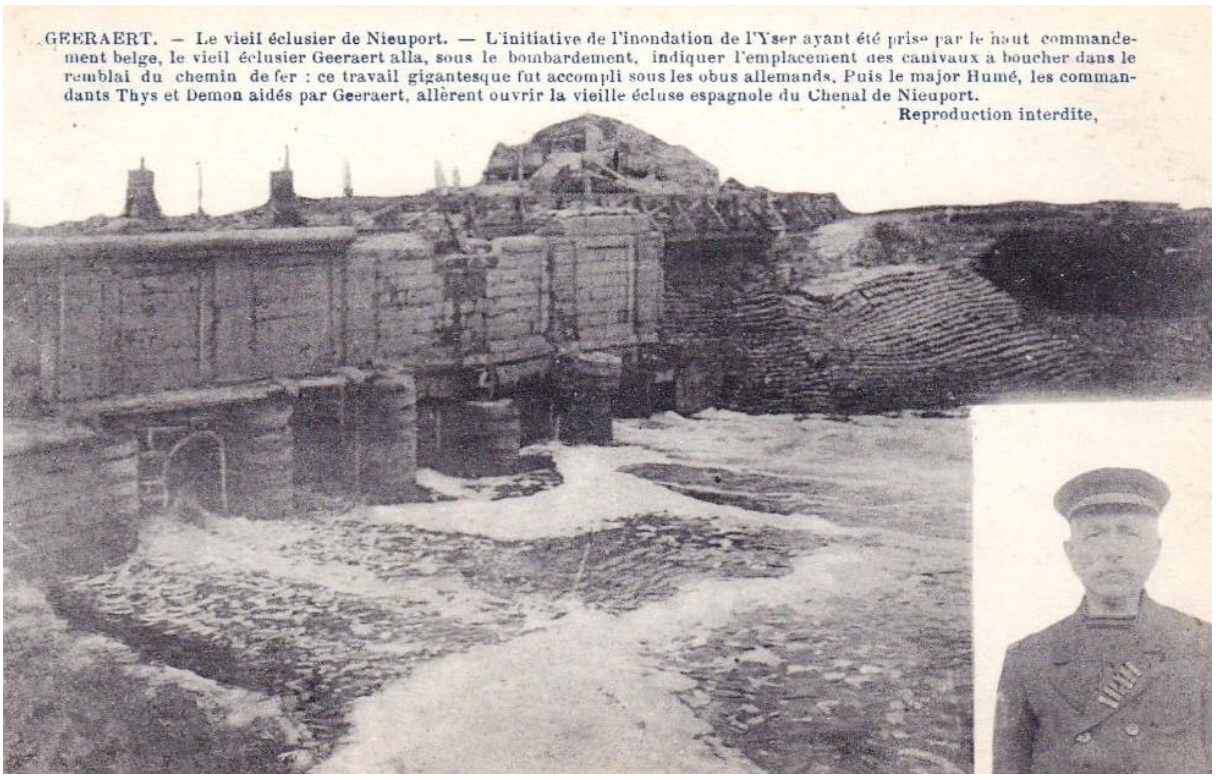
Veel soldaten gaan eens wat verder vandaag: het is een tamelijk stille dag. Onze knecht Frans zoekt heel de hoeve rond. Hij brengt ons alles terug wat hij nog vindt van onze huisraad. Zo verzamelen wij weer wat gerief voor onze keuken, want al wat wij bezaten aan potten, pannen en marmieten was verdwenen (C.WULLEPIT).

DINSDAG 27 OKTOBER 1914

De dinsdag somwijlen hevig kanonvuur van de Fransen. De Duitsers antwoorden 4 maal, telkens gedurende 1 uur met schrapnels. We doen de vensters (luiken) tegen, kruipen dicht langs A.Soens[9] huis binnen. Hiervan (van dit kanonvuur) hebben we niet veel schade.

WOENSDAG 28 OKTOBER 1914
Woensdag 28, matig kanonvuur. De Duitsers werpen bijna onafgebroken schrapnels.
We hebben slechts de tijd om de beesten lopend te bestellen (voeren, verzorgen) en dan nog moeten we rondzien en luisteren want die schrapnels maken een groot gedruis en men hoort ze afkomen van ver.
Niettegenstaande dit kan men ze maar best ontlopen door zich te laten vallen waar men is. Gans deze dag zitten we met de vensters toe, licht ontstekende.
Nu was er wat schade aan de gebouwen, maar niet aan de mensen, bij Vandevelde's, Knockaerts, St Huberts en nog het meest aan de kerk.
De toren was beschadigd, de donderscherm (bliksemafleider) en haan afgeschoten en gans de zijbeuk langs de Noordschootse route (weg) beschadigd, de vensters bijna verbrijzeld van de stukken der schrapnels.
Bij ons wat pannen verbrijzeld, misschien 25 en een gat in de smissedeur, een in de voordeur (de Duitsers en hun kanon wat achteruit geslagen).

Het gevaar dreigt weer dichterbij. We zien de granaten vallen op 200 m afstand. Veel geburen vertrekken weer. De verplegers van het Rood Kruis zijn reeds achteruit getrokken. Wij maken ons ook weer klaar, maar uiteindelijk veranderen we van gedacht en blijven (C.WULLEPIT).

Vanaf 28 oktober liep het water de vlakte in….

---

[9] Albin Soenen (°Roeselare 9.11.1854-+Reninge 22.1.1926), rentenier, woonde met zijn vrouw Melanie Phlypo in de Zwartestraat nr. 6. Hij was een tijdlang schepen van Reninge (Gemeentearchief Reninge, Bevolkingsregister van 1910-1920).

DONDERDAG 29 OKTOBER 1914
Donderdag 29 van rond 3 uur 's morgens grote beweging der troepen. De kanonwagens zijn zwaar geladen want we daveren bij het voorbijrijden in ons bed.
Om dit uur kanonvuur. Rond 6 uur matig kanonvuur veel vliegmachines in de lucht. Om 7 uur hevig kanonvuur en rond 10 uur zo hevig dat ik niet meer de schoten kon onderscheiden. 1600 schoten. De aarde daverde, de grond beefde, de aarde scheen te willen verzinken, zo iets had ik nog nooit beleefd, grootse maar verééende (benauwelijk, naar, somber) dag.
We zijn slechts met 5 burgers in het dorp en profiteren (het voordeel hebben van) veel vlees waarmee we goede dagen, kermisdagen, maken.
Eén regiment 4.000 Algeriaanen (Algerijnen) passeren tegen avond en honderden Zouâven[10]. De eersten zijn aardige typen, onze grootte, klein, redelijk groot meest allen zwart van haar, velen zwart vel, de meesten hoog donker bruin van vel, met ogen gelijk negers; ontzaglijk, ontzettend volk.
De strijd eindigde met een kleine winst voor onze troepen.

VRIJDAG 30 OKTOBER 1914
Vrijdag 30, de nacht door hevig kanonvuur rond 2-4 uur.
Rond 9 uur en 11 uur een hevig kanonvuur dat de aarde daverde. Zo groot dat het huis gans en geheel daverde en dat alles om de voetgangers (voetvolk) - ons volk - over de brug van **de Drie Grachten** te helpen, gelijk ze deden (zoals gebeurde).
Drie reken (rijen) loopgrachten zijn in de broeken gemaakt; ook drie reken kanonnen, één voor de brug, één te Noordschote, één te Reninge-plaats, die geplaceerd (geplaatst) zijn aan "den

[10] In het Franse leger vochten ook onderdanen uit de Franse kolonies: Algerijnen ook Franse Zouaven genoemd, Senegalezen, Arabieren uit Noord-Afrika.

Eenhooren", neerhof "Abeelenhof"[11]. Gedurende dit kanonvuur komen de Araben (Arabieren) binnen, aardige vreemde soorten, rode broeken, zwarte vesten, van alle soorten kleuren en rassen. Daarop volgen onophoudende schoten. Het eindigt met de vooruitgang over de brug, die ze bezet houden.

Wij horen het krijsend geluid van de 75 mm kanonnen, de obussen vliegen over ons huis. We zijn zeer bang, maar men verzekert ons dat er geen gevaar is. Zo zijn we weer wat gerustgesteld en blijven we thuis (C.WULLEPIT).

ZATERDAG 31 OKTOBER 1914
Zaterdag stootten de turcqoizen en Algeriaanen[12] door tot tegen Merkem, met hulp van de kanonnen. Velen zijn gekwetst aan handen en voeten, maar ook velen zijn zo erg gekwetst dat ze op berries weggedragen worden.

ZONDAG 1 NOVEMBER 1914
's Zondags, Allerheiligen. Men hoort niets anders dan kanonnen, dag en nacht. Maar we zijn eraan gewoon en slapen toch goed, met somwijlen als het kanonvuur te groot wordt eens wakker te worden.
Men ziet geen verschil tussen zondag of hoogdag: een gelezen mis en daarmee uit.
Enige soldaten worden begraven met een priester mee; stil en indrukwekkend worden de helden begraven, terwijl het kanon buldert en nieuwe slachtoffers maakt.
Over 't algemeen, vind ik, een stille dag. We komen ervan af met enige schrapnels.

Vandaag het feest van Allerheiligen. Het is mooi weer, maar wat een treurige Allerheiligendag, zonder Mis, zonder Vespers voor de overledenen.
Celina probeert het om aan de kapitein, die zeer inschikkelijk is, een paspoort te vragen om naar de mis te gaan in Woesten.
In Zuidschote, evenals in Reninge, zijn de priesters gevlucht.
Vandaag en vooral morgen zullen we bidden voor de arme verlaten zielen, want nu zijn er genoeg op wiens graf noch tranen noch gebeden worden gestort (C.WULLEPIT).

Hier zijn de twee getuigenissen met mekaar in tegenspraak; volgens R.Debruyne was er een gelezen mis in Reninge, volgens C.Wullepit was er geen priester in Reninge.
Volgens nog een andere bron was E.H. Ach. Brys in juni 1913 tot onderpastoor benoemd te Reninge en bleef hij er bij de bevolking gedurende de oorlogswinter 1914-15. (K.CORNEILLE, Oorlogsherinneringen, in Iepers Kwartier, jg. IX (1973), nr. 1, blz. 8).
Daartegenover staat dan weer, dat toen mijn moeder Suzanne Debruyne geboren werd, de Franse legeraalmoezenier Lotellier "vicaire à la cathédrale de Saint Brieu Cotes de Nord, France" haar op 30 december 1914 doopte omdat er geen parochiepriester in Reninge aanwezig was.
En blijkbaar had de parochiegeestelijkheid Reninge al vroeger verlaten want enkele weken vóór de geboorte van Suzanne had diezelfde legeraalmoezenier beloofd dat hij de nieuwgeborene zou dopen indien het kindje tijdens zijn verlofweek zou geboren worden. (J.L.).

---

[11] De "Eenhoorn" was een café in de Zwartestraat en het "Abeelenhof" was een café op de weg naar Zuidschote.

MAANDAG 2 NOVEMBER 1914

Maandag 2 november, Zielendag. Van 's morgens vliegmachines van alle naties, daarna hevig bombardement. Rond negen uur 's morgens vele schrapnels zonder veel gevolg. Rond de middag hetzelfde.

Rond de avond hevig bombardement van de Duitsers op ons.

Van de bakkerij Plateel worden het dak en de schouw afgeschoten, te Vlamings in 't stratje[13] hetzelfde, bij Abin Soen[14] bijna gans het huis verbrijzeld. Wij en gans ons huis wankelde bij het vallen van de bom.

We hoorden alles rinkelen en vallen binnen. Drie muren waren doorboord, in de vierde was hij blijven steken. Nadien kregen we de Senegalese[15] soldaten te zien, aardige typen, gans zo zwart als schoon gekuiste schoenen, met gekruld haar, velen met grote ringen in de oren. Ze zijn middelmatig van gestalte, beenderachtig gezicht, plat achteruittrekkend voorhoofd.

Dag der Overledenen. Van in de vroege morgen heeft er een grote aanval plaats. De genietroepen vertrekken, maar niet voor lang. Zij komen algauw terug. We hebben veel zorgen; met die soldaten moeten wij altijd op de loer staan, of we zijn van alles bestolen (C.WULLEPIT).

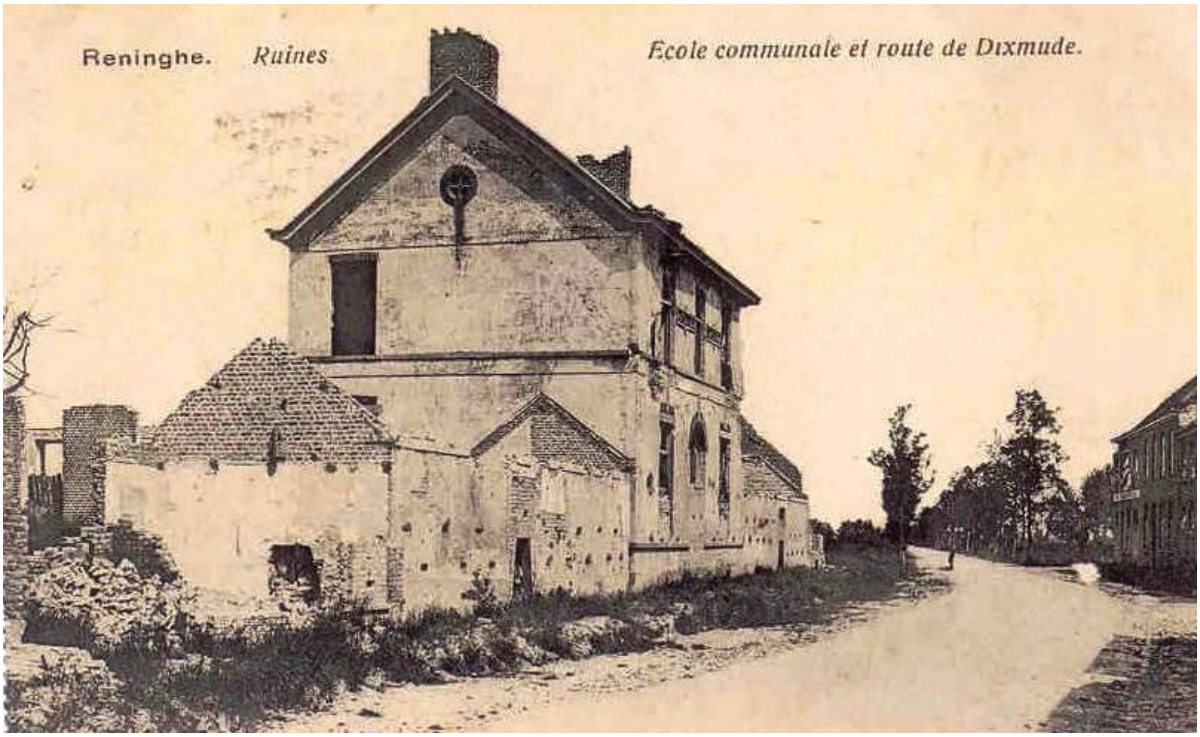
---

[13] Waarschijnlijk is hier de voetweg bedoeld die liep van de Zwartestraat achter het kasteel naar de huidige Kapelstraat (zie kaart blz. 79).

[14] Zie noot nr. 7, blz. 74.

[15] Zie noot nr. 8, blz. 76.

DINSDAG 3 NOVEMBER 1914
Dinsdag. Van 's morgens hevig geweergeschut ondersteund door onze kanonnen. De zwarten rukken de trangées (loopgraven), verschuilputten der Duitsers binnen. Hun cavalerie hielp de troepen en kreeg een geduchte rammeling van de zwarten, die geduchte oorlogsmannen zijn. De Duitsers lieten een verlies van drieduizend man te Merkem rond het dorp. Met enige schrapnels komen we ervan af.

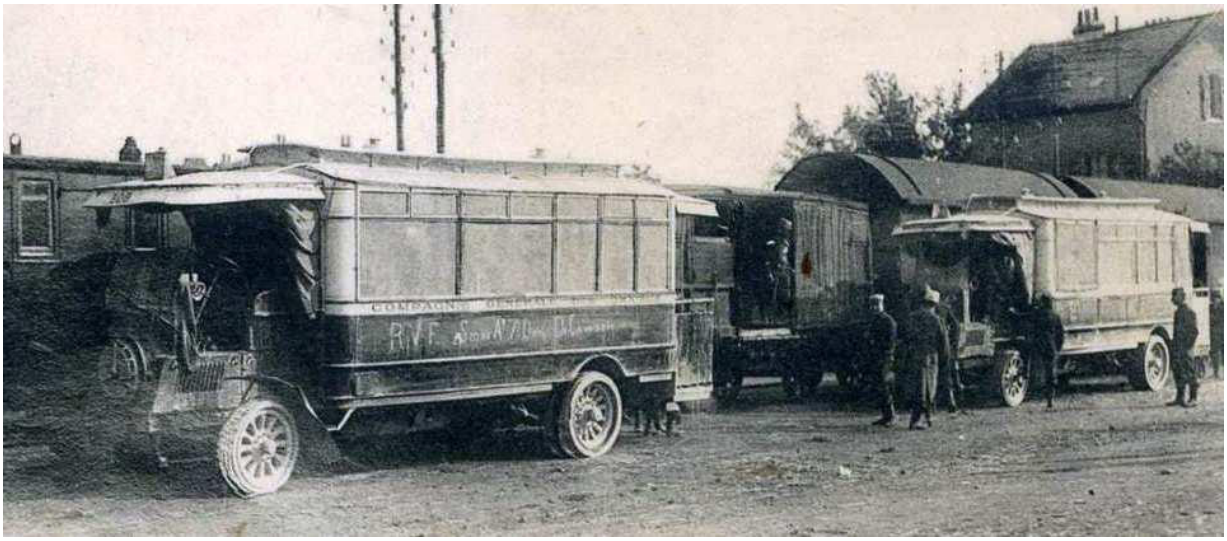

WOENSDAG 4 NOVEMBER 1914
Woensdag is een soort rustdag. Men hoort slechts nu en dan een kanonschot. 's Avonds rond 10 uur wat schrapnels rond de tijd dat de troepen elkaar aflossen, om die te treffen.

DONDERDAG 5 NOVEMBER 1914
Donderdag hevig geweer- en kanonvuur, gans de dag, gemengd met schrapnels.
Niemand waagt zich veel buiten want er is gevaar verbrijzeld te worden door een stuk.
Het kanonvuur is zo groot dat we soms stilstaan te horen en slechts één geschut hoorden.
We daveren waar we staan.
Vriend lezer[16] ge zult misschien zeggen hoe zijt ge niet verschrikt weggevlucht, maar men komt daaraan gewoon, met weinig te samen (beetje bij beetje).
De doden worden voorbijgedragen, de zieken overgebracht, de obussen geworpen, dit alles wordt door ons bezien en aanhoord als iets dagelijks.
Maar de mensen die gevlucht zijn durven toch het dorp niet naderen, nu er bestaat gevaar ook.
Geen 20 dorpelingen bevinden zich thuis.
Wie gevlucht is blijft en wordt schromelijk bestolen en wie thuis is kan van alles veel geld maken. De soldaten zijn tevreden civils (burgers) te vinden.
(Rond de 50 grote autobussen van Parijs passeren.)

---

[16] Uit deze zin "vriend lezer" blijkt duidelijk dat René Debruyne zijn dagboek geschreven heeft in de hoop dat zijn tekst door iemand zou gelezen worden.

Cyriel Vandermeersch is naar Poperinge geweest per voitur (rijtuig, koets) om winkelgoed (winkelwaar) want men heeft niets meer op de parochie[17].
In bijna 2 uren is alles uitverkocht. Nu mag men de dorpsplaats niet overgaan zonder papieren van den etat major (staf)[18], zelfs niet om brood, als het duister is. Nog veel minder is er sprake om van het ene dorp naar het ander dorp te gaan langs de publieke route (openbare weg).

VRIJDAG 6 NOVEMBER 1914
Vrijdag 6 november, niet veel geschoten, maar we krijgen veel schrapnels van de Duitsers.
Een gat wordt in ons huis geschoten rond de noen.
Drie vazen, heiligbeelden staan eronder, zijn niet getoeseert (Fr. toucher, raken).
Met enige pannen en plak (bepleistering) komen we ervan af. 's Avonds is het zo stil als waren we niet in oorlog.

VAN ZATERDAG 7 TOT ZONDAG 15 NOVEMBER 1914
Van de zaterdag tot 15 november is het een aanhoudend geweer- en kanonvuur.
Komt men bij nacht wakker, de ene keer zwaar geschut (beschieting), de andere keer minder hevig.
's Morgens altijd schrapnels in het optrekken naar de tranchées (loopgraven) waar de soldaten in zitten. Binst de dag hevig gevecht, doden begraven, gekwetsten wegdragen, gaan en keren met auto's, traamkarren (een kar met twee wielen en een disselboom met twee armen) en onophoudelijk optrekken van paardevolk, voetvolk.
Eén gaan en keren, dag en nacht. In de avond trekt de lucht open en toe, precies bliksemstralen die de plaatsen aantonen waar de kanonnen afgevuurd worden.

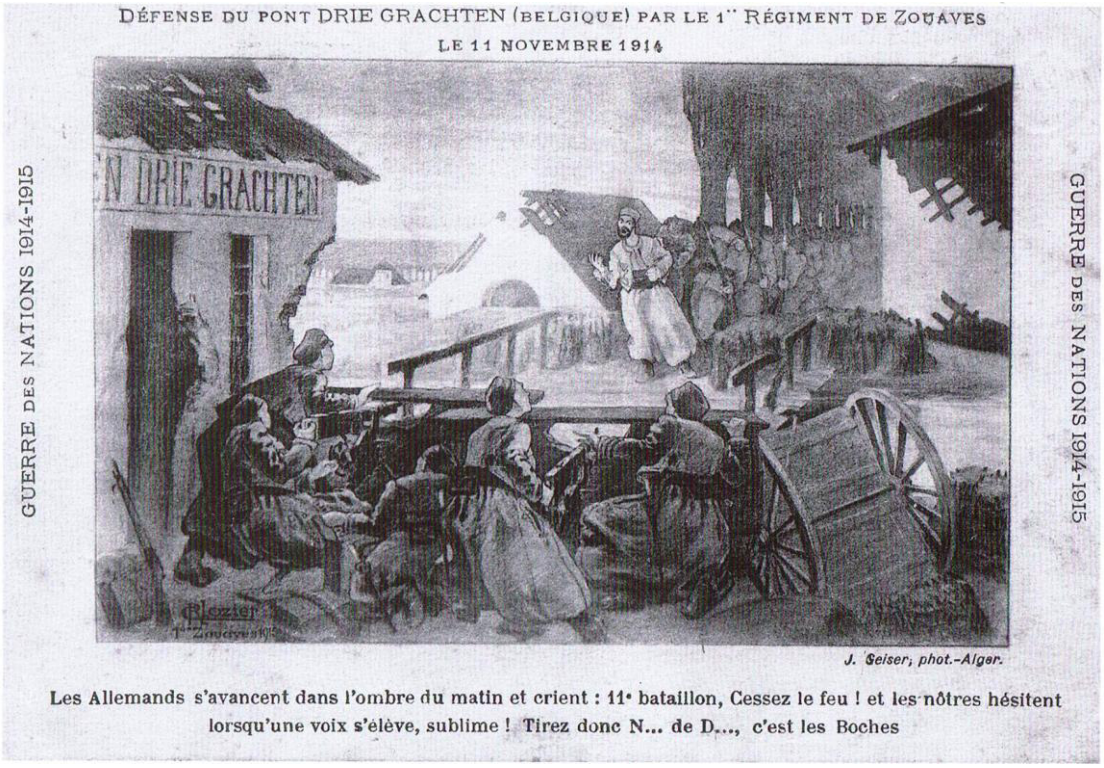
---

[17] Cyriel Vandermeersch (°Reninge 17.2.1883-+Ieper 11.10.1958) "voermansgast" woonde samen met zijn ouders Francis Vandermeersch en Eudoxie Louise Vandromme in de Zwartestaat nr. 4. Hij stond ingeschreven als "voerman, winkelier, koopman". (Gemeentearchief Reninge, Bevolkingsregister van 1901-1910 en 1910-1920).

[18] Het hoofdkwartier van het Belgisch leger was gevestigd in het klooster der Zusters Annuntiaten (L.DEBAST, blz. 41).

Dit laatste is benauwelijk binst de nacht, zeker als het overal pikdonker is want alles gebeurt in het duister.

DINSDAG 10 NOVEMBER 1914
Op 10 dezer branden de twee eerste huizen; op onze gemeente, wagenmakerij en Derijcke op Noordschote is bijna helemaal uitgebrand.

DINSDAG 17 NOVEMBER 1914
Op dinsdag 18 (Hier vergist René Debruyne zich van datum. De 18e november was een woensdag. Maar wie zou in zo'n hevig bombardement de tel niet kwijt geraken...) hebben we gans de dag een verschrikkelijk bombardement. Vele huizen zijn fel beschadigd: Grimmelprez, kerk, de notaris zijn huis is doornaaid (?), de kosters, Leuridans keuken is in gruis gelegd en vele huizen zijn min of meer beschadigd. Daarna stil tot vrijdag.

VRIJDAG 20 NOVEMBER 1914
Nogmaals bombardement daarna weinig geschot, men zou denken in de oorlog niet te zijn.

MAANDAG 23 NOVEMBER 1914
Maandag 23 hevig bombardement gedurende enkele uren, daarna weer kalmte gans de week.
Nu iets over ons.
We doen goede zaken, verkopen alles wat we krijgen met schoon gewin.
Het is misschien wel de beste tijd van ons leven, te weten om geld te winnen, maar we moeten toeren halen (veel wagen) om van de parochie te geraken om boter, eiers, tabak, appels, peren.
Kregen we maar het goed (waar) we wonnen 100-200 frank per dag.
Ge kunt wel denken, zoveel mannen en ze hebben veel geld en kopen wat ze krijgen voor groot geld. Velen kopen tabakpakjes (pakjes tabak) en verkopen ze voort in de tranchées tegen hogere prijs. Vooral omdat ze somtijds wel 5 tot 7 dagen in de tranchées blijven en ze veel tijd hebben om te smoren (roken).
Smout kopen ze om licht te maken in de tranchées want petrol (petroleum), sulfers zijn niet te krijgen. We hebben nog wat sulfers maar de petrol misschien nog voor enige dagen.
We hebben enige bougies (kaarsen) in voorraad misschien voor twee weken.
Wat we dan zullen branden weet ik niet. Nu we leven en zullen zien.
Niemand mag of kan met iets binnen (in het dorp).
We smachten om verlost te worden.
We hebben nu al 7 weken gevecht en nog geen vooruitgang, niet meer dan de eerste dag. Hoe de uitslag zal zijn blijft onzeker.

DINSDAG 1 DECEMBER 1914
Op dinsdag 1 december komt Alois Caestecker[19] terug van Oostvleteren waar hij verplicht was te vluchten, omdat al de vluchtelingen weg moeten uit de streek, want er is gebrek aan eten. Ze moeten allen naar Frankrijk waar ze eten en slaping (slaapgelegenheid) hebben voor niets.
Gans deze week stille oorlogaffairens (oorlogsgebeurtenissen).

ZONDAG 6 DECEMBER 1914
Zondagavond rond 4‿ kregen we een bom in huis 2 kamers verbrijzende, boven de pannen en pannelatten verbrijzende. Ik en Alois Caestecker waren buiten. En verwittigd door het gerucht van de aankomende bom sprongen we binnen, de pannen achter ons krijgende, zonder letsel of iets aan ons beiden. Enige stukken binnen waren verbrijzeld, voor rond 150 frank[20].

---

[19] Alois Caestecker (°Esen 21.6.1900-+Esen 2.2.1984) was de zoon van Remi Caestecker en van Sylvie Debruyne, een zuster van René Debruyne.

[20] Van het zwaarbeschadigde huis van René Debruyne is er een foto van de achtergevel bewaard. De foto heeft echter te weinig contrast om in dit tijdschrift af te drukken.

MAANDAG 7 DECEMBER 1914
's Anderdaags 7 december begonnen met enige pannelatten die ik van chanse (geluk) te voren (in voorraad) had in de plaats te leggen, enige oude pannen van de afbraak van Vader Vandermeersch'[21] huis. Tegen de avond waren we weder binnen. De meeste brokken pannen en bugt (afval, rommel) was weg en we leefden weer verder op Gods genade. Van chanse stille dag om het werk te doen zonder obussen.

(Hier eindigt het schriftje.)
vergelijking van die twee eigentijdse getuigenissen blijkt dat onze voorvader over het algemeen een goed waarnemer was en dat hij de feiten waarheidsgetrouw heeft neergeschreven.

Zijn oorlogsrelaas loopt tot op de allerlaatste bladzijde van het schriftje en eindigt op maandag 7 december 1914. Of het verhaal later werd voortgezet kon ik niet achterhalen. Ofwel zijn de volgende schriftjes verloren gegaan ofwel waren de oorlogsomstandigheden zo slecht dat René Debruyne niet meer de mogelijkheid had om zich aan het schrijven te zetten. In december 1914 werd Reninge aanhoudend gebombardeerd. Op 28 december 1914 werd mijn moeder Suzanne Debruyne geboren op de voute terwijl het huis daverde op zijn grondvesten.
In januari 1915 verliet het gezin Debruyne-Vandermeersch Reninge en vestigde zich in Oostvleteren. Voor goed. Aan de hand van brieven en andere documenten zouden we het leven van de families René Debruyne en Francis Vandermeersch in de volgende oorlogsjaren kunnen samenstellen, maar dat is een verhaal voor later...

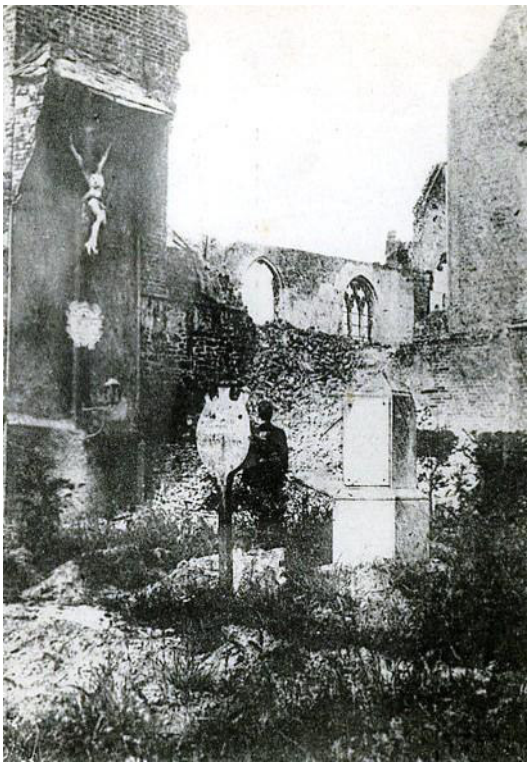
Ik dank heel oprecht alle personen die me op de een of andere manier hebben geholpen bij de uitgave van dit dagboek, vooral Maria Debruyne (Ieper), mijn ouders Jozef Luyssaert en

[21] Francis Vandermeersch woonde in de Zwartestraat nr. 4. Zijn huis was reeds beschadigd.

Suzanne Debruyne (Avelgem), E.H.Frans en juffrouw Margaretha Wullepit (Rumbeke) en Els Feryn, bediende in het gemeentehuis van Reninge.

Jan Luyssaert

Geraadpleegde werken.
R.CHRISTENS, K. DE CLERCQ, *Frontleven 14/18. Het dagelijks leven van de Belgische soldaat aan de IJzer*, Tielt, 1987.
L.DEBAST, *De H.Rictrudis patrones van Reninghe-aan-den-Yzer*, Esschen, 1925.
L.SCHEPENS, 14/18. *Een oorlog in Vlaanderen*, Tielt 1984.
Bange dagen, herinneringen aan de oorlog 1914-1918, bijgehouden door Celina Wullepit (onuitgegeven).

Naast dit voorgaande dagboek schreef jan Luyssaert nog de jeugdherinneringen van Angele Debruyne op.

Voor we overgaan naar hete tweede artikel van Jan Luyssaert geven we hier twee prachtige foto's uit de verzameling van **Isabel Decrock** *die ze van haar vader erfde.*

Hierboven zien we een prachtige foto van Antony, de Yperse hallen in het jaar 1912 en hieronder dezelfde hallen in brand op het einde van het jaar 1914.

JEUGDHERINNERINGEN VAN ANGELE DEBRUYNE.

Motto: *Als je het goed overpeinst; kinderen kunnen er toch diep op iets ingaan.*
Als ze zo'n beetje met je geleurd hebben,leer je vlug veel bij.
(Angèle Debruyne).

Op donderdag 12 oktober 1989 vertelde Angèle Debruyne honderduit over haar vroegste jeugdherinneringen. Het gesprek heb ik op band opgenomen. Hierna volgt de neerslag van haar verhaal.

Een foto uit 1914.- In de deuropening staan Lydie Vandermeersch en Aloïs Caestecker.
Het huis is gelegen in de Zwartestraat te Reninge.

Schooltijd Reninge.

Ik ben van 15 april 1909. Toen de oorlog uitbrak was ik goed vijf jaar oud.
We woonden toen in **de Zwartestraat in Reninge** en ik ging al naar school.
Je liep toen niet naar school zoals nu. Je ging seffens in die banken zitten - gedaan met spelen. Dat klasje zat vol.
Zuster Marie Joseph stond er met haar lange lat en je moest zijn zoals een grote.
Je mocht niet roeren. Het was een strenge non.
Je moest altijd aandachtig voor je kijken en je mocht dát niet doen. Als je niet kon volgen kreeg je een trek en je moest maar zien dat je kon volgen. Ik heb er mijn abc geleerd, maar ik weet zelf niet wanneer ik heb leren lezen en schrijven. Gerard is toen ook meegegaan naar school maar hij weende altijd.
En in de speeltijd liepen we handje in handje. Ik paaide hem, maar er was niet veel aan te doen. Hij weende geweldig.
Om naar school te gaan kwamen wij aan het kasteel voorbij.
Jozef trok er altijd appels en peren over de hoge muur. Michel moest pereboom staan, Jozef moest in zijn handen staan en ik moest met mijn schortje gereed staan om het fruit te vangen. Jozef was de man om fruit bij te halen. Maar dat mocht ik natuurlijk niet zeggen thuis. Het

fruit mochten we zeker niet meenemen naar huis. 't Zou wel geweest zijn.
Thuis mochten we geen fruit trekken. Ze zouden dus zeker gevraagd hebben waar we het gehaald hadden. Dus: opeten.

Schooltijd in Oostvleteren.
Toen we van Reninge gevlucht waren naar **Oostvleteren**, gingen we er naar school, maar die school lag buiten het dorp, op de weg naar Westvleteren, in een schuur. Dat was tegen het beschieten.
Van zodra er een obus afkwam moesten we vluchtten naar een schelf.
We moesten aan de tegenovergestelde kant staan van waar de obussen konden komen.

Vlucht van Reninge naar Oostvleteren. [22]
We zijn van Reninge gevlucht naar Oostvleteren.
We vlogen er van het ene huis naar het andere. Kort na het uitbreken van de oorlog kregen we een obus in ons huis in Reninge.
Het werd nog een beetje gerepareerd maar het was niet meer uit te houden: de hele dag bombardementen en het front kwam altijd dichter. Op de duur moest je er weg.
We zijn toen verhuisd met de "camion" van Peter Vermeersch (=Vandermeersch).
Dat moet einde september-begin oktober 1914 geweest zijn. Ik weet nog goed dat ik goed zorgde voor mijn koffertje met speelgoed.
Ik had er wel niet veel en wat ik had, had ik gekregen van tante Felicie. Anders kwam er al niet veel speelgoed binnen. Peter Vermeersch (= Vandermeersch) is iets na ons naar Oostvleteren gekomen.

---

[22].Zie ook J.LUYSSAERT, Vierhonderd jaar voorouders van Lydie Vandermeersch, Nevele, 1988, blz. 12 en 28-29.

We zijn eerst bij bode Puyts (= Camiel De Puydt) gaan wonen en dan bij Siete Vanhouttes (= Sidonie Vanhoutte). Vandaar zijn we in een huis bij de kerk gaan wonen. Het was een huis bij de pastorie in het midden van het straatje. Er is nog één huis tussen dat en de pastorie. Nu is het café maar toen was het een gesloten huis. [23]
Daar is Gerard gestorven (16.4.1916).
Vandaar naar het huis van **Tuur Vanhouttes**. Hij was secretaris van Woesten en ook al gevlucht. Hij had liever dat wij in zijn huis woonden dan dat er soldaten in woonden. Maar we zaten er kort. Vader had geen atelier.
Dan hebben we op de **Kortekeer** gewoond, in een huis halfweg te Kortekeer. En daar is er toen ook een obus gevallen. Daar hadden we nogal wat schade. Zo was al mijn speelgoed kapot. Ook Jozef zijn kerstdagkribbetje met al de personages was naar de vaantjes. Ik was toen terug van het hospitaal.

ROUSBRUGGE-HARINGHE (Guerre 1914-1916). — Coin des Rues de Poperinghe et de Haringhe.
Corner of the Poperinghe and Haringhe's streets.

Dan zijn we naar **Roesbrugge** gaan wonen in **een nieuw hennekot**.
Er waren zes plaatsen en een hangaar om de hennen los te laten lopen. Daar hielden vader en moeder winkel, in de hangaar. Ieder gezin had twee plaatsen in het hennekot: Ceunincks, Peter Vermeersch (=Vandermeersch) en wij. Alles moest daarin gebeuren.
Dat kon niet blijven duren en vader heeft dan een houten barak gekocht en ze in Gyverinkhove [24] opgesteld.
Tot aan het eind van de oorlog zijn we daar blijven wonen. **Gyverinkhove** lag verder achter het front. Maar soms kreeg je er ook een verloren bom. Ook in Roesbrugge hebben we eens een verloren bom gehad.

---

[23].Nu H.Vandewynckelstraat nr. 7.

[24].In mei 1918 verhuisde het gezin R. Debruyne-Vandermeersch naar Gyverinkhove, zie J.LUYSSAERT, Vierhonderd jaar voorouders van Lydie Vandermeersch, Nevele, 1988, blz. 12.

Herinneringen aan het frontgebeuren.
Schuin tegenover ons in Roesbrugge lagen de Annamieten.[25] Dat waren kleine ventjes, vreemde typen, die alleen maar banen repareerden. Die vochten niet. Ze zouden lopen dat hun schenen ruttelden.
In Oostvleteren lagen zwarten, Senegalezen. Die mochten nooit buiten en zaten achter slot en grendel. En als ze naar het front gingen moesten ze geen geweer hebben, alleen maar een mes. Ze bekropen de vijand en sneden hun oren af. De Duitsers gruwelden als ze ze zagen.

Vertrek van Jozef en Michel naar de schoolkolonie.
Toen we in Oostvleteren te Siete Vanhouttes woonden, kwamen de gendarmen rond om te zeggen dat de kinderen weg moesten. De ouders mochten zelf van het front weggaan met hun kinderen, ofwel moesten ze hun kinderen naar een kolonie sturen in Frankrijk.

Een familiefoto uit 1914.
V.l.n.r.: Michel Debruyne, René Debruyne, Jozef Debruyne,
Lydie Vandermeersch met Gerard Debruyne, Angèle Debruyne.

Vader en moeder waren ten volle in het geldgewin. Ze verkochten alles wat soldaten nodig

---

[25].Annamieten: een volk van ca. 20 miljoen zielen, vnl. wonend in Oost-Indië, van de Golf van Tonkin tot aan het mondingsgebied van de Me-kong; het vormt het dominerend volk in Vietnam.
Tijdens de Eerste Wereldoorlog was Indochina (nu Vietnam) een Franse kolonie. Zo kwamen deze Annamieten in onze gebieden als hulptroepen terecht.

hadden: kentekens, getten [26] en chice zaken voor wanneer de soldaten op verlof gingen. Ze gingen toen gewoonlijk naar Parijs en moesten een beetje chic voorkomen. Vader en moeder hadden na hun huwelijk negen à tien jaar gewerkt aan de opbouw van een winkeltje. Het viel hen zeer zwaar om dat allemaal achter te laten en naar Frankrijk te gaan. Verder gaan wonen betekende voor hen hun kost verliezen.
En zo zijn de twee jongens, Jozef en Michel, naar Frankrijk vertrokken.[27] Eerst naar Biarritz en dan naar Bayonne.

Overlijden van Gerard.
Gerard en ik waren eigenlijk "akke met z'n makke": als er één ergens ging, was de andere mee. Niets aan te doen. De ene zou de andere niet verklappen. Je mocht heel gerust zijn, dat bestond niet.
Gerard (°1.8.1911 - +16.4.1916) is gestorven in het huis aan de kerk.[28]
Hij vroeg naar nonkel Jules die z'n peter was. Hij gaf hem een hand en zei tegen moeder: "Moeder je moet niet wenen, ik ga toch naar 't hemeltje". Aan mij gaf hij zijn spaarpot.
Plots zei hij: "Onzevrouwtje" en hij stierf.
Die jongen maakte zijn reglement als een grote. Het was een slim ventje, zoals je er weinig zal vinden op die leeftijd. Die jongen was veel te ver voor.
Hij is gestorven aan een vliegend pleuris.
We waren naar Marietje Bakkers geweest om paling en Wiesten Caestecker [29], een kozijn, was bij ons. En Wiesten deed Gerard lopen.
Ik zei: "Je moet niet lopen Gerard, we zullen het algelijk wel vinden, laat hem maar gaan". Maar die jongen liep verder en is bezweet thuis gekomen. Het is hem noodlottig geweest. Het was nochtans een gezond ventje.
Nu zou men daar middelen tegen hebben maar toen was je eraan.

Vertrek van Angèle naar de schoolkolonie.
Een half jaar na Jozef en Michel moest ik ook vertrekken naar de kolonie. We woonden te Siete Vanhouttes, toen de gendarmen kwamen zeggen dat ik ook weg moest. Ook voor Gerard zijn ze nog gekomen maar die was al gestorven.
Juffrouw [30] van het kasteel van Reninge verzamelde al de kinderen en ging met hen mee naar Parijs. We zijn allemaal samen gekomen in Oostvleteren.
Maar wat er verder gebeurd is weet ik niet meer.
We zijn per trein in Parijs aangekomen. Misschien zijn we wel uit Adinkerke vertrokken.

---

[26].Fr. guêtre : overkous, slobkous ; hier : lederen beenstukken.

[27].Jozef en Michel vertrokken in juni 1915 naar de schoolkolonie in Frankrijk, zie J.DEBRUYNE, Levensverhaal-gedenkschriften van Jozef Debruyne, geboren te Reninge 27 mei 1904, onuitgegeven handschrift, blz. 7-9.

[28].H.Vandewynckelstraat nr. 7 te Oostvleteren.

[29].Alois Caestecker (°Esen 21.6.1900 - +2.2.1984) was de zoon van Remi Caestecker (°Esen 25.6.1867 - +Esen 20.3.1954) en van Sylvie Debruyne (°Esen 30.10.1875 - +Esen 10.10.1951).

[30].Bedoeld is Maria-Helena Pieters (°Reninge 31.12.1877 - +Reninge 27.10.1944).

Ik was niet bij de allereerste groep. Ik heb een briefje gestuurd naar mijn meter, tante Irma [31], op 18 juli, 11 en 28 augustus 1916 en was toen zeker al een half jaar in Parijs.

Aankomst van Belgische kinderen in het station te Parijs

Aankomst in de schoolkolonie.

We zijn in rang, twee aan twee van het station naar de rue de Vouillé [32] gestapt onder begeleiding van juffrouw Maria (Pieters).

We kwamen aan een grote groene poort en in de deur stond er een nogal zware non. Ze pakte de ene na de andere op en stak ze eens in de lucht. Ik dacht zo, het kan toch niet zijn dat zij al die kinderen graag zag van zodra ze toekwamen.

Dagelijks leven in de schoolkolonie.

's Morgens vroeg moesten we naar de mis. Dan eten, schoenen poetsen.

Dan klas, gewoon zoals in een pensionaat. Ik ben niet lang kunnen gaan want ik ben ziek geworden. We sliepen op grote slaapzalen.

Het eten was niet om mee te boffen. Toen ik ziek was, mocht ik in de tuin wandelen, maar ik mocht aan niets komen.

De zondag deden we een wandeling. Eén keer gingen we op een reuzenrad zitten, dat was beloofd, maar voor mij kwam het er niet van, ik was reeds ziek. We gingen altijd in rang, stipt in rang.

Het waren Belgische nonnen van de H.Familie van Ieper. Die nonnen waren er al toen wij aankwamen. Het was een groot gesticht. Hoe ze dat vrij gemaakt hadden weet ik niet. Maar

---

[31].Irma Marie Vandermeersch (°Reninge 13.5.1873 - †Ieper 23.10.1947), dochter van Franciscus Josephus en Eudoxie Louise Sophie Vandromme, was dienstmeid bij de heer en mebrouw Moncarey-Criem. Samen met haar werkgevers was ze gevlucht naar Orléans.

[32].15e arrondissement, Paris.

het was geweldig groot en hoog. Waarschijnlijk wel drie verdiepingen. Ik moet er nog foto's van hebben.

Contact met thuis.
We mochten allemaal naar huis schrijven.
We zaten daar toen in de klas te schrijven dat we kwakten.
Je mocht schrijven wat je wilde.
Ik heb eens geschreven dat ik in het kerkportaal een vrouw gezien had met "een hele vitrine goudwerk". Dat was nogal een zware vrouw met veel goudwerk aan.
Dat had ik aan het front nog niet gezien.
Waar kinderen dat allemaal uithalen, de duivel is wijs. Als je het goed overpeinst, kinderen kunnen er toch diep op ingaan. Als ze zo'n beetje met je geleurd hebben, leer je vlug veel bij.

Ziekte in de schoolkolonie in Parijs.
Ik moest in augustus 1916 ziek geworden zijn. De eerste die het opgemerkt heeft was Bertha Carpentier uit Woesten. Ze was een beetje ouder dan ik. Zij heeft de non verwittigd en ze hebben toen een beetje op mij gelet.
Maar je moet er rekening mee houden dat de helft van de ziekte "aantrek" was. Ik ben kort na de dood van mijn broertje Gerard weg gemoeten. En ik kon daar geen gedacht van maken dat hij dood was. Ik weet nog goed dat ik alleen moest blijven terwijl de anderen naar de dierentuin waren omdat ik ziek was. Ik poetste mijn schoenen en was aan het wenen. De non zei: "Waarom ween je?". Ik zei: "Voor mijn broertje dat dood is". "Je moet daarvoor niet wenen" zei ze "hij is in de hemel". "Ja, in den hemel..." zei ik.
Ik was daar zo alleen op een immense koer. Ik kon daar niet goed over.
Altijd wilde ik weer naar huis. Ieder keer als ik juffrouw Maria (Pieters) zag, die met nieuwe kinderen kwam, wilde ik mee naar huis. Maar ze zei: "De volgende keer zal ik je meenemen naar huis". Ik zag ze altijd maar komen. Ik had het rap in de mot dat ze er weer was. Als er nieuwe binnenkwamen keek ik uit naar haar. Maar ze schuwde me. Het paste nooit.
Ik heb toen een maand of twee in het hospitaal gelegen in Parijs. Het was met de gratie Gods dat ik er binnen geraakte. Maar niemand deed iets. Ze onderzochten me niet. Ik lag daar te liggen.
De nonnen hebben toen naar Oostvleteren geschreven om te laten weten dat ik ziek was. Vader is me toen komen halen.
Maar ik mocht aan het front niet zijn... "Als je een gendarm ziet" zei vader "loop dan weg maar houd mij in het oog". In Adinkerke is vader dan te voet naar Oostvleteren gegaan om te vragen dat ze mij daar zouden komen halen met paard en voiture. Dat paard was afgediend van het leger, want anders mocht je geen paarden hebben. Er waren geen trams, geen treinen, niets. Je moest alles op eigen kracht en te voet doen.
Dat moet in oktober 1916 geweest zijn. Ik heb toen eerst een beetje in Oostvleteren rondgedoold. Ze gingen met mij naar een dokter in De Panne, maar die wist niet wat ik had.
Een zekere dokter Gombeir, de broer van een lederfabrikant in Poperinge, zag er nog doen aan en zei dat ik rap moest geopereerd worden. Hij heeft ervoor gezorgd dat ik in De Panne in "L'Océan" binnengeraakte. Als burger kon je er niet binnen. Zeker niet als kind.
Eerst lag ik een maand in "L'Océan" in De Panne en dan zes maand in St.-Idesbaldis.
Dokter Depage [33], een klein kwaad ventje, werkte in "L'Océan".

---

[33].Chirurg Antoine Depage had tijdens de Balkanoorlog (1912-1913) als vrijwilliger dienst gedaan in een verplegingseenheid van het Rode Kruis. Het vorstenpaar kende deze chirurg

Docteur Depage

In Idesbaldis was het **dokter Roscam**, een nogal preutse zot.
Daar hoorde ik ze in het Frans onder mekaar zeggen dat het hospitaal zou geëvacueerd worden naar Zuid-Frankrijk en dat wij naar huis zouden mogen gaan.
Ik vreesde dat ze vader en moeder niet zouden verwittigen. Dus schreef ik zelf dat ik weg mocht.
Ik wilde natuurlijk mijn brief niet tonen, want men controleerde wat we schreven, en 't zou bros zijn! Ik deed die brief mee naar 't WC en wachtte op de fakteur die brieven ging halen in de villa. Ik dacht, 't is 't moment.
Ik riep: "Fakteurtje je hebt nog een brief vergeten mee te nemen". Ik gooide hem door het venster. Anders zat ik weer in Frankrijk, sapristie. Ik had er een hekel aan, ik moest het niet meer weten!
Ze kwamen mij halen met paard en voituur. Maar de dokter was kwaad: "Jullie luisteren naar zo'n kind". Ik dacht: "'k Zal nu nog niet mee mogen" maar ik mocht toch naar huis. Ik was toch gered, hé!
Het is een wonder dat ik genezen ben: één op duizend kwam er toen door. Ze spraken van een peritonitis (buikvliesontsteking). In die tijd was dat dodelijk. Vooral omdat het zo lang aangesleept heeft.

Terugkomst uit Frankrijk van Jozef en Michel.

Jozef is nog vóór het groot offensief [34] naar huis gekomen, we woonden toen op de Kortekeer. Maar Michel was nog niet mee.
Jozef was al meer dan 14 jaar en vader eiste dat hij naar huis kwam. Jozef was geen kind meer en vertelde thuis hoe ze daar in de kost zaten.[35]

---

en op 25 augustus 1914 besloot koningin Elisabeth te Antwerpen een beroep te doen op hem om gewonden te verzorgen. Hij volgde het leger op zijn aftocht.
Op 21 december 1914 opende hij het eerste hospitaal van het Rode Kruis van België in het hotel L'Océan op de zeedijk te De Panne.
Zie L.SCHEPENS, E.VANDEWOUDE, Albert en Elisabeth 1914-1918. Albums van de koningin. Nota's van de koning, Gemeentekrediet, s.l., 1984, blz. 23.

[34].Het groot offensief of bevrijdingsoffensief werd op 28 september 1918 ingezet. In de eerste fase kwamen Houthulstbos en Diksmuide weer in Belgische handen.
Op 14 oktober 1918 werd de Flandern-I-Stellung (Zarren-Hooglede-Handzame-Roeselare-Ledegem) aangevallen en veroverd. Op 11 november hadden de Belgische troepen Gent bereikt.
Zie L.SCHEPENS, 14/18. Een oorlog in Vlaanderen, Tielt, 1984, blz. 52.

[35].Jozef vertrok eind februari 1918 uit Bayonne en kwam op 6 maart 1918 thuis aan, zie J.DEBRUYNE, Levensverhaal-herinneringen..., blz. 18-19.

Vader heeft toen geschreven om ook Michel naar huis te laten komen, maar dat kon niet zijn. Hij heeft toen naar de koningin geschreven.
't Schijnt dat zijn brief eindigde met: is 't uwe jongen of is het de mijnen?
Je kent vader hé. Je moest Jozef gezien hebben. Het was een lange lat. Afin, Michel is mogen naar huis komen maar is niet verder geraakt dan Poitiers. Intussen was aan het front het groot offensief begonnen en niemand mocht nog door. Hij zou wel tot Parijs geraakt zijn maar niet meer verder.
Michel is dan naar St.-Benoit geweest bij vaders ouders.
En daar is hij naar het college geweest van Poitiers, elke dag van St.-Benoit naar Poitiers, een jaar en half.
Michel was direct de eerste in 't college tussen al die Fransen. In Bayonne kregen ze goed onderwijs. Ook Jef moest voor niemand onderdoen.
Nadien heeft Michel studies voor ontvanger in de registratie gedaan, allemaal in 't Frans, wetteksten onthouden in 't Frans!
Dat wil wat zeggen, want één woordje anders, is een andere draai.
Door de oorlog heeft hij die studies kunnen aanpakken. Hij was één van de eersten uit de burgerklasse die dat heeft kunnen doen. Hij heeft veel moeten trotseren in Oostvleteren, dat was een boerendorp en vader was gareel- en schoenmaker.
Dat was dan van: "Brune, wat gaat dat hier zijn. Gaan de oude het hier allemaal zelf moeten trekken en gaan de andere schone dagen maken?"
Dat allemaal omdat Michel voortleerde.
'k Weet nog goed dat den ouden dokter Grimmelprez zei tegen vader, na het examen van Michel: "Weet je nog niets van de resultaten in de registratie?".
"We wachten nog altijd af" zei vader.
En toen Michel geslaagd was, was het weer hetzelfde, de dokter zat niet ver van vader in de hoogmis en vroeg: "Brune, weet je nog niets?". "Ja" zei vader "hij is gepasseerd". 't Was als een koude douche. De kinderen van een dokter studeerden verder, en deden ze enkele jaren te veel, er werd niet over gesproken.
Dokter Grimmelprez heeft toen veel tegenslag gehad met één van zijn zonen....

<u>Angèle's verblijf in Poitiers in 1923.</u>
Het was na de oorlog in het jaar 1923. Ik ben tot veertien jaar naar school geweest in Oostvleteren.
Toen zei vader tegen de non - ik was nogal een droeve - dat hij van plan was mijn in Poitiers te steken. "Ze zal daar veel deugd van hebben. Ze zal er ook haar Frans leren."
Vaders ouders waren daar gevlucht tijdens de oorlog, ze woonden toen in St.-Benoit bij Poitiers. Vaders zuster, tante Eugenie was er na de oorlog gebleven.
In 1923 kreeg je voor 1 Belgische frank 2 Franse frank.
In 1923 waren de inkomsten bij vader en moeder niet denderend.
En je had in Poitiers ook die grote uitzet niet nodig. Hier in een pensionaat had je zes paar van dit en zes paar van dat nodig. Maar in Poitiers was het genoeg van het ogenblik dat je in het zwart of blauw gekleed was.
Ik heb daar een heel jaar aan een stuk gezeten zonder naar huis te komen.
Tante Eugenie zag ik niet veel. En ook, ik wilde daar tegenover de anderen niet doen alsof ik een voetje voor had. Trouwens ik had er geen voetje voor.
Ze waren er even streng op mij als op de anderen.
Ik was daar de enige Vlaming tussen allemaal Françaises.
De eerste drie maanden dacht ik, die klappen hier rap, ik ga dat nooit verstaan, dat zal hier nooit gaan. Toen de Françaises naar huis mochten bleef ik daar alleen. Ik zat er als een "uul op een ruke".

Je moet wel wennen. Je zit daar en ik wist dat het zeker voor een jaar was.
Toen was er wel een van die juffrouwen die mij Franse les gaf.
In Oostvleteren waren we tamelijk goed gevorderd in het Frans. Schrijven ging, je weet ook hoe je het moet zeggen. Maar zoals ze spreken moet je toch wennen aan hun klanken. Als je jong bent heb je het rap door.
Op de duur was ik er zo graag dat ik vroeg om nog een jaar te mogen blijven.
Maar dat kon niet. Ik moest thuisblijven want er zou een kleine arriveren.[36] Ik ben toen met tante mee naar huis gekomen. Tante kwam toen op vakantie.
Het leven in Poitiers was helemaal anders. I
k weet nog goed dat we 's morgens brood kregen maar de toespijs moesten we zelf betalen. Tante zorgde voor Camembert of chocolade. Een lat chocolade werd in vier gedeeld: elke morgen een vierde. Camembert gebruikten ze zonder boter.
Ik gebruikte Camembert met boter en iemand zei: "Vous êtes riche". Ik zei: "Riche. Pourquoi?". Ze zei: "Omdat je boter smeert en Camembert samen".
Ik dacht bij mezelf: 'k zal dat niet meer mogen doen. 'k Zal moeten doen zoals de anderen.
's Morgens, 's middags en 's avonds dronken we bier dat ze zelf brouwden.
Maar je zou er niet dronken van lopen. Op hoogdagen en bijzondere dagen kregen we "café au lait".
Je moest daar allemaal aan wennen. Het is zeker altijd een kwestie van aanpassen. Je valt helemaal van de os op de ezel.
Toen het Suzannes beurt was om naar het pensionaat te gaan was het gedaan met die ene Belgische frank tegen twee Franse. Suzanne is toen naar Wervik gegaan.

J. LUYSSAERT

[36].Magdalena (Madeleine) Lutgarde Cornelia Debruyne (°Poperinge 27.11.1923 - †Oostvleteren 2.9.1925).